ಗಳಗನಾಥ

ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಸಂಪುಟ ೫

ಕಾದಂಬರಿಗಳು

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ.

ಗಳಗನಾಥ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ

'ಗಳಗನಾಥ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ'
ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ಸಂಪುಟ ಸಮಿತಿ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿ
ಪ್ರೊ. ದುಷ್ಯಂತ ನಾಡಗೌಡ
ಡಾ. ಹ.ವೆಂ. ಶಾಖಂಡಿಕಿ
ಡಾ. ರಮಾಕಾಂತ ಜೋಶಿ
ಶ್ರೀ ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ ಬಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಧರ ಎಸ್. ಜೋಶಿ

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೯೯
ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೧೪

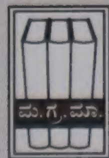
ಗಳಗನಾಥ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕಾದಂಬರಿಗಳು

ಸಂಪುಟ : ೫

ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜ
ಸತ್ವಸಾರ
ತಿಲೋತ್ತಮೆ
ಧಾರ್ಮಿಕ ತೇಜ
ರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ

ಗಳಗನಾಥ
(ವೆಂಕಟೇಶ ತಿರಕೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ)

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ.

GALAGANATHA SAMAGRA SAHITYA
(Complete works of GALAGANATHA)
Novels in Six Volumes
Vol - V
1. Kshaatra Teja
2. Satvasaara
3. Tilottame
4. Dhaarmika Teja
5. Raanaa Raja Simha

Chief Editor : Dr. M.M. Kalburgi

Publisher : **MANOHARA GRANTHA MALA**
Laxmi Bhavan, Subhas Road, Dharwad - 580 001.
Phone : 0836 - 2441822, 2441823
www.granthamala.com

Website Design : Weblogix, Dharwad

Printer : **Lakshmi Mudranalaya**
Chamarajpeth, Bangalore - 560018.
Phone : 080 - 26613123, 26618752

Edition : Second Year : 2014 Pages : XXXX + 706 = 746
Paper : 70 gsm N.S. Maplitho

Cover Design : artec, Dharwad

Founder Editor : Late G. B. Joshi
Literary Advisors : Girish Karnad, Giraddi Govindaraj
Editor-Publisher : Ramakant Joshi
Manager : Sameer R. Joshi

Price : Rs.2000/- ISBN : 978-93-81822-41-8
(One set of Six Volumes)

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಗಳಗನಾಥರು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆದಿಪುರುಷರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಮನೆಮನೆಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಮಾರಿದವರು. ಪ್ರಕಟನೆಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೈಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಾಲ ಸೋಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯದಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಅಲುಗಾಡದೆ ಮುನ್ನಡೆದವರು.

ಗಳಗನಾಥರ ಕಾಲಾನಂತರ ಅವರ ಕೃತಿಗಳೂ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮಾಯವಾದವು. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಗಳಗನಾಥ'ರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಮಾತೃಸಂಸ್ಥೆಯಾದ 'ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಟ್ರಸ್ಟ್' ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ೬ ಲಕ್ಷ ರೂ.ಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ, ೧೯೯೯ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ 'ಗಳಗನಾಥ ಕಾದಂಬರಿ ಸಮಗ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ೬ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ರಿಯಾಯಿತಿ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಸಂಪುಟಗಳು ಅಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಖರ್ಚಾಗಿ ಹೋದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಳೆದ ೧೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಗಳಗನಾಥರು ಮರೆಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿತು.

ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಗಳಗನಾಥರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮರು ಮುದ್ರಿಸಿ ಹೊಸ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಇತರ ಪ್ರಕಟಿತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊರತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಾದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ ಬಿಷ್ಟಪ್ಪ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಲಾಗಿ, ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಗಳಗನಾಥರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರಲ್ಲಿ

ಮಹಾಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಪರ್ವಗಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರವಿದ್ದರೂ (ಎರಡು ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು) ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪುಟಗಳೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿವೆ. ಅವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿ, ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಮಾಡುವುದೇ ಪ್ರಯಾಸದ ಕೆಲಸ. ಪ್ರಕಟಿತ ಇತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆಲಸ. ಈ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ದುಷ್ಯಂತ ನಾಡಗೌಡ, ಡಾ. ಹ.ವೆಂ. ಕಾಖಂಡಿಕಿ, ಡಾ. ರಮಾಕಾಂತ ಜೋಶಿ, ಶ್ರೀ ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇವರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವತಃ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಧಾಮೂರ್ತಿಯವರದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ. 'ಗಳಗನಾಥ ಸಮಗ್ರ ಕಾದಂಬರಿ'ಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೇ ತರಲು ಸೂಚಿಸಿ, ಅದರ ಆರ್ಥಿಕ ಭಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಇನ್‌ಫೋಸಿಸ್ ಫೌಂಡೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಲಕ ಭರಿಸುವದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಮೊದಲ ಹಂತವಾಗಿ, ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗಳಗನಾಥರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಆರು ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಹೊರತರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಂತರ ಅವರ ಇತರ ಪ್ರಕಟಿತ–ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಹೊರತರುತ್ತೇವೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಭಾರವಾಗದ ಹಾಗೆ ಯೋಗ್ಯ ರಿಯಾಯಿತಿ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಗಳಗನಾಥರ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶ್ರೀಧರ ಶಂಕರಭಟ್ಟ ಜೋಶಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಗಳಗನಾಥರ ಕುಟುಂಬದ ಅಪರೂಪದ ಫೋಟೋವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮುದ್ರಣಾಲಯದವರು ಈ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮರುಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪುಟಗಳ ಮುಖಪುಟವನ್ನು ಆರ್ಟೆಕ್, ಧಾರವಾಡ ಇವರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಆಭಾರಿ.

– ರಮಾಕಾಂತ ಜೋಶಿ

ನಿಮ್ಮ ನೆನೆದಾಗಲೆ ಉದಯ

'ಗಳಗನಾಥ' ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ವೇಂಕಟೇಶ ತಿರಕೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಯವರು ತಮ್ಮ ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕಾವ್ಯನಾಮವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ, ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಧಾರವಾಡದ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಅಗಡಿಯ ಆನಂದಾಶ್ರಮ ಇವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವು. ಈ ಎರಡೂ ಆಯಾಮಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದುದು ಅವರ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಹೆಸರು ಗಳಗನಾಥ ಮಾಸ್ತರರದು.

ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಳಿದ ಪದ್ಯಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ, ಇತ್ತೀಚಿನ ನೂರು ವರ್ಷ ಅದನ್ನು ಆಳಿದುದು ಗದ್ಯಪ್ರಕಾರ. ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಹರಿಹರ, ನಯಸೇನರಂಥವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಸಾವಿರ ವರ್ಷದ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ತೆವಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿತು. ಮುದ್ದಣನಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಗದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಆ ಹಾದಿ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃಷಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕ ಗದ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಗಳಗನಾಥರು.

೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯಯುಗವನ್ನು ಆಳಿದುದು ಕಾದಂಬರಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಶತಮಾನವನ್ನು "ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಧಾನಯುಗ"ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದು ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯವೆಂಬ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೆಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತೇ ಹೊರತು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆ ನವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅದರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ವ್ಯಾಪಿಸಿದುದು, ನವೋದಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾದಂಬರಿ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಪಿತಾಮಹ ಗಳಗನಾಥರು.

ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, ನಿಬಂಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದಿದ್ದರೂ "ಗಳಗನಾಥರೆಂದರೆ ಕಾದಂಬರಿ, ಕಾದಂಬರಿಯೆಂದರೆ ಗಳಗನಾಥರು" ಎಂಬಂತೆ ಇವರ ಹೆಸರು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯುವೆನಿಸಿದೆ. ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ಪುಟವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಐದು ಆವೃತ್ತಿ, ಒಂದು ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಐದು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿ, ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಪುಸ್ತಕದ ಗಂಟುಹೊತ್ತು ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ಸುತ್ತಾಟ-ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಏಕೈಕ ನಿದರ್ಶನವೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಗಳಗನಾಥರು.

ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು, ಭಾಷಾಂತರದ ಮೂಲಕ. ಆಮೇಲೆ ಅದು ಭಾವಾಂತರ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆರಂಭದ ಕನ್ನಡ ಭಾವಗೀತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳು ಅನುವಾದದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದೇ ಕನ್ನಡದೊಳಗೆ ಬಂದವು. ಅಂದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಿಂದ ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಿಂದ ನಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಅನುವಾದಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಕಾದಂಬರಿ ಮಾತ್ರ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮರಾಠಿ, ಬೆಂಗಾಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಅನುವಾದದ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವೆಂಬ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಕವಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಲೋಕವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಗಾತ್ರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದವರು, ಗಳಗನಾಥರು.

೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ. ದೇಶಸೇವಕರಂತೆ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಉದ್ದೀಪನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ದೇಶಸೇವಕರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನೇರವಾಗಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದರೆ, ಬರಹಗಾರರು ಅವರಿಗೆ ಭೀತರಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪೂರೈಸಿದರು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ, ಆ ಮೊದಲಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರು. ಕಾದಂಬರಿ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಗಳಗನಾಥರು.

ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ 'ಭಾವನೆ'ಯೇ ಮುಖ್ಯ ಭೂಮಿಕೆ. ಇದನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸಿ, ರಸ ಉಕ್ಕಿಸುವುದೇ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿ. ಇದಕ್ಕೆ

ಹೇಳಿಮಾಡಿಸಿದ ಬರವಣಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ಗಳಗನಾಥರ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಗತಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವಾಗಿರುವ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಯಸ್ಕಾಂತದಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಗಳಗನಾಥರ ಕೃತಿಗಳು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮನಮನಗಳಲ್ಲಿ, ತುಂಬಿ ನಿಂತವು. ಕ್ರಮೇಣ ಓದುವ ರುಚಿಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಕನ್ನಡ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದವು.

ಗಳಗನಾಥರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಸ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ. ದಾಖಲಾತ್ಮಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನಾಗಿಸುವ ಕೌಶಲ ಅವರಿಗೆ ಕೈವಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದಂತೆ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನಾಳಿದ ಇವರ 'ಮಾಧವ ಕರುಣಾವಿಲಾಸ'. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ "ಮಹಾಕಾದಂಬರಿ"ಯೆಂಬಂತೆ ರೂಪಗೊಂಡ ಇದರ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇವರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವು. 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನೆ'ಯಿಂದ (೧೮೯೮) 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸುಗಂಧ'ದ (೧೯೩೮) ವರೆಗಿನ ೪೦ ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೨ನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು ೨ ಸಂಪುಟ, ಮರಾಠರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು ೨ ಸಂಪುಟ, ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು ೧ ಸಂಪುಟ, ಸಂಕೀರ್ಣ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡುದು ೧ ಸಂಪುಟ – ಹೀಗೆ ೬ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹಂಚಿ ಹಾಕಿದ್ದೇವೆ.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು:

	ಪ್ರಥಮ ಆವೃತ್ತಿ	ಬಳಸಿದ ಆವೃತ್ತಿ
ಸಂಪುಟ ೧		
೧. ಮಾಧವ ಕರುಣಾ ವಿಲಾಸ	೧೯೨೩	೧೯೬೪
ಸಂಪುಟ ೨		
೧. ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ಮಕಥೆ	೧೯೧೬	೧೯೬೯
೨. ಕುಮುದಿನಿ	೧೯೧೬	೧೯೬೩
೩. ದುರ್ಗದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ	೧೯೩೮	೧೯೩೮

ಮರಾಠರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು:

ಸಂಪುಟ ೩		
೧. ಈಶ್ವರೀ ಸೂತ್ರ	೧೯೧೩	೧೯೪೭
೨. ಮರಾಟರ ಅಭ್ಯುದಯ	೧೯೧೮	೧೯೬೨
೩. ಕಮಲ ಕುಮಾರಿ	೧೯೧೦	೧೯೫೭

೪. ಛತ್ರಪತಿ	೧೯೧೯	೧೯೫೨
ಸಂಪುಟ ೪		
೧. ಗೃಹಕಲಹ	೧೯೨೧	೧೯೫೪
೨. ಶಿವಪ್ರಭುವಿನ ಪುಣ್ಯ	೧೯೧೮	೧೯೬೧
೩. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸುಗಂಧ	೧೯೩೮	೧೯೬೩
೪. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ	೧೯೧೯	೧೯೫೬
ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು:		
ಸಂಪುಟ ೫		
೧. ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ	೧೯೧೪	೧೯೬೦
೨. ಸತ್ವಸಾರ	೧೯೧೫	೧೯೫೫
೩. ತಿಲೋತ್ತಮೆ	೧೯೧೭	೧೯೬೫
೪. ಧಾರ್ಮಿಕ ತೇಜ	೧೯೨೮	೧೯೬೩
೫. ರಾಣಾ ರಾಜಾಸಿಂಹ	೧೯೨೮	೧೯೫೨
ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳು:		
ಸಂಪುಟ ೬		
೧. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನೆ	೧೮೯೮	೧೯೫೭
೨. ರಾಣೀ–ಮೃಣಾಲಿನಿ	೧೯೧೧	೧೯೫೮
೩. ವೈಭವ	೧೯೧೨	೧೯೬೦
೪. ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ	೧೯೧೪	೧೯೩೩
೫. ಸಂಸಾರಸುಖ	೧೯೨೬	೧೯೫೯

ಈ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಧ್ಯಯನವಲ್ಲ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ರಾಜಸ್ತಾನ–ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತಗಳ ವೀರಪರಂಪರೆಯ ಅಧ್ಯಯನವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ವ್ಯಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಪೂರಕವೆಂಬಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕ, ಅಳಿಯ ರಾಮರಾಯ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರಂತೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಿವಾಜಿ, ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸ, ರಾಜಸ್ತಾನದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪೃಥ್ವೀರಾಜರೂ ನಮ್ಮವರೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿ, ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದವು; ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನದ ಪುನಾರಚನೆಗೆ ನೆರವಾದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧವೇ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳ

ಕೇಂದ್ರಕಥೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಂಕಥನದ ಶ್ರುತಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಲಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ.

'ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವ' ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗಳಗನಾಥರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯೆನಿಸಿದೆ. ಅವರ ಜೀವನ-ಸಾಹಿತ್ಯಜೀವನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಸಾಧನ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಪುಟದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ 'ಹೊಸತಿಲು' ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಕೆಯಂತೆ ಇದು ನೆರವಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವನು ಸಾಹಿತಿಯಾದರೂ ಅದರ ವಾರಸುದಾರರು ಸಹೃದಯರು. ಈಗಿನಂತೆ ಪುಸ್ತಕ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹೃದಯರು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಮಾಡುತ್ತ-ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇಂದಿನ ಕಾಲದವರಾದ ನಾವು, ಅವುಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುವುದು ತೀರ ಸಹಜ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣ-ಮುದ್ರಣ-ಮರುಮುದ್ರಣದಂತೆ, ನವೋದಯ ಕಾಲೀನ ಯಂತ್ರಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅಚ್ಚಿಸಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.

ನಾನು ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಳಗನಾಥರ ಎಲ್ಲ ೨೨ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ೬ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮರು ಮುದ್ರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯ ಮಾತೃಸಂಸ್ಥೆಯಾದ 'ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣ ಟ್ರಸ್ಟ್' ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಶಾಮರಾವ್ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವಿನಿಂದ ನನ್ನ ನಿರ್ಧಾರ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ಕೈಗೂಡಿತು (೧೯೯೯).

ಈಗ ಅಂಥದೇ ಅವಕಾಶ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇನ್‌ಫೋಸಿಸ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಧಾಮೂರ್ತಿಯವರ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ "ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ"ಯ ಮೂಲಕ ಒದಗಿಬಂದಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆ ಮರೆಯಬಾರದ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮರು ಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಅದು, ಗಳಗನಾಥ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಈ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕನನ್ನಾಗಿಸಿದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಳಗನಾಥರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು ಸಿಗಬಹುದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡಿತು. ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಳಗನಾಥ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಎರಡು ಸಲ ಕಂಡರೂ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು, ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುವಾದಗಳು. ಅದೂ ಕೆಲವು ಪರ್ವ ಜೀರ್ಣಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಪರ್ವ ಅಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ. ಗಳಗನಾಥರ ಮರಿಮೊಮ್ಮಗ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ನಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಈಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮುದ್ರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರು.

೧೯೯೯ರ ಆವೃತ್ತಿಯುಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿರಬಹುದಾದ ಅಚ್ಚಿನದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆವು. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ೨೨ ಜನ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟೆವು. ಅವರು ಅಚ್ಚಿನ ದೋಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನೂ (ಮರಾಟಾ>ಮರಾಠಾ) ತಿದ್ದಿದುದು ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯುಲ್ಲಿ ಹಳೆಯು ಶಬ್ದರೂಪಗಳಾವುವು ? ಅಚ್ಚಿನ ದೋಷಗಳಾವುವು ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಕೆಲವೆಡೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅಚ್ಚಿನ ದೋಷಗಳು ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಇದ್ದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ೧೯೯೯ರ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆವು. ನಮ್ಮ ಸುದೈವವೆಂಬಂತೆ ಹಳೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಸಿ.ಡಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ೧೯೯೯ರ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪಠ್ಯ ಈಗ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ.

ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಇದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂರೈಸಿದ ಕಾರಣ, ಈ ಆವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ವಿಶೇಷ ಶ್ರಮವಹಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೂ ಈ ಮೊದಲು ೧೯೯೯ರ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ೬ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದುದನ್ನು, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಅಂದು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಶ್ರೀ ರಮಾಕಾಂತ ಜೋಶಿ, ಶ್ರೀ ಸಮೀರ ಜೋಶಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

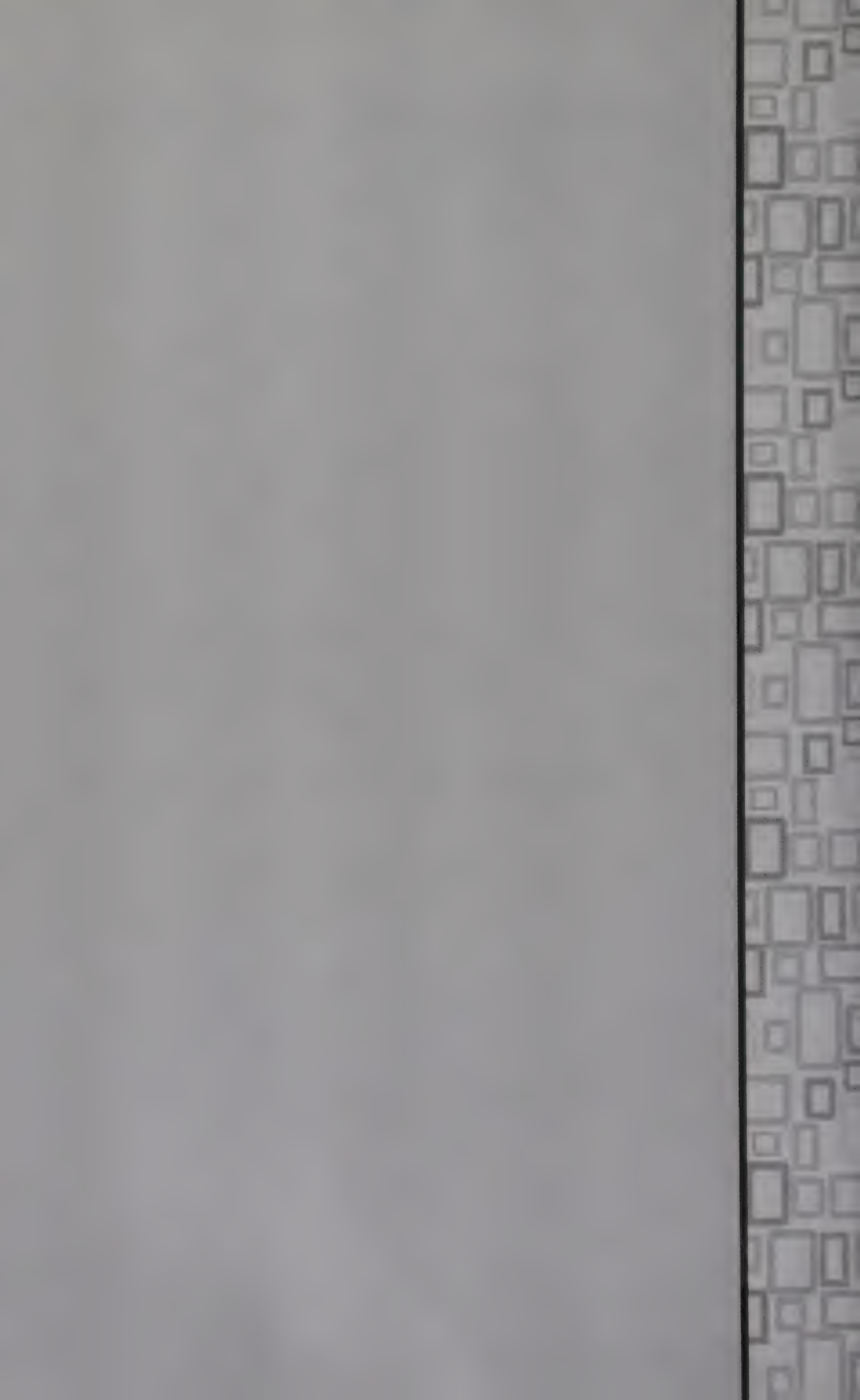
– ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು

ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು

ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಧಾ ಮೂರ್ತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಇನ್ಫೋಸಿಸ್ ಫೌಂಡೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಕುಳಿತವರು:

೧) ಮಲ್ಹಾರ ದೀಕ್ಷಿತ (ಕಕ್ಕನವರ) [ಗಳಗನಾಥರ ಮೊದಲನೆಯ ಅಳಿಯ]

೨) ಗಳಗನಾಥರು [ವೆಂಕಟೇಶ ತಿರಕೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ]

೩) ಶಂಕರ ಮಲ್ಹಾರ ಜೋಶಿ [ಗಳಗನಾಥರ ಎರಡನೆಯ ಅಳಿಯ]

ಮೊದಲ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಮಕ್ಕಳು: ಅಹಲ್ಯಾ ; ಬಿಷ್ಟಪ್ಪ (ಮೊದಲನೆಯ ಅಳಿಯನ ಮಕ್ಕಳು)

ಹಿಂದಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತವರು:

೧) ಸುಭದ್ರಕ್ಕ (ಗಳಗನಾಥರ ಮೊದಲನೆಯ ಮಗಳು)
[ಬಗಲಲ್ಲಿ ಮಗ-ಕೃಷ್ಣ]

೨) ಗಳಗನಾಥರ ಹೆಂಡತಿ - ಗಂಗಾಬಾಯಿ

೩) ರೇಣುಕಾ (ಗಳಗನಾಥರ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು)

ಹೊಸತಿಲು

ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವ ಪೋಷಿತನಾದ ವೇಂಕಟೇಶನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ಶುಕ್ಲ ಯುಜುರ್ವೇದಾಂತರ್ಗತ ಕಣ್ವಶಾಖೆಯ ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ನನ್ನ ಗೋತ್ರ ಕೌಂಡಿಣ್ಯ. ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಪಿತೃಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಹೆಸರು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಭಟ್ಟರು; ಅಜ್ಜಂದಿರ ಹೆಸರು ರಾಮ ಭಟ್ಟರು; ಮುತ್ತಂದಿರ ಹೆಸರು ವೆಂಕಣಭಟ್ಟರು! ನನ್ನ ಕುಲದೈವತವು ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀವೇಂಕಟೇಶನು! ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೂ, ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ ಕೃಪೆ ಯಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೇವಕನೆನಿಸಿರುವ ನಾನು, ಸನ್ಮಾನ್ಯರಾದ ಮೈಸೂರ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನೊಳ ಗೊಂಡಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರೆಂಬ ಇಷ್ಟದೈವತವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವದಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಪುರಸ್ಸರ ವಾಗಿ ಮೊದಲು ಅಭಿವಂದಿಸುವೆನು!

ನಾನು ಕೇವಲ ಗಾವಿಲನೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾವನೂರೆಂಬ ನನ್ನ ಮಾತಾಮಹರ ಊರು ಹಳ್ಳಿಯು. ನಾನು ಬೆಳೆದ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಗಳಗನಾಥವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥಾನವು ತೀರ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯು. ನಾನು ಕಲಿತ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಸಣ್ಣವಾದ ಹಳ್ಳಿಯವೆ! ಇಂತಹ ಗಾವಿಲನಾದ ನನಗೆ ದೊರೆತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಧಾರವಾಡ ಕನ್ನಡ ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜದ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಕೌದಿಯ ಚಂದದ ಹಂಡಬಂಡ ಶಿಕ್ಷಣವು! ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು, ಕೇವಲ ಜನ್ಮಭಾಷೆಯೆಂಬ ಪ್ರಧಾನಕಾರಣದಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕೊಂಕಣಸ್ಥರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾದಷ್ಟು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವದು. ನನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು, ನಾನು ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ಓದಿದ ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ತಾಳು ತಂತು ಇಲ್ಲದ ಪುಸ್ತಕೀಯ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಮುರಿದು ಉಳಿದದ್ದು. ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಾಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಸಾಲಾಗಿ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲಿ? ನಾನು ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಅಥವಾ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಯಾವ

* ಇದು ಶ್ರೀ ಗಳಗನಾಥರ 'ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವ' ಕೃತಿಯಿಂದ ಆಯ್ದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ.

ಪದವೀಧರತ್ವವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದೆಂದರೆ ಪಾಮರತ್ವವು!

ಈ ಚಂದದ ನಾನು, ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಹಳ್ಳಿ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರನಾಗಿ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿಯತೊಡಗಿದೆನು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚು; ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನಿರುವದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿ ಬಹಳ. ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು, ಸಿಕ್ಕಾಗ ಸಿಕ್ಕತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಎಡತಾಕುವ ಚಾಳಿಯಂತು ನನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ. ನಾನಾಯಿತು, ನನ್ನ ಕೆಲಸವಾಯಿತು ಎಂಬ ಚಂದದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಮನುಷ್ಯನು ನಾನು. ಏನಾದರೂ ಹೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕರೆ ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೇ ಮನಮೆಚ್ಚಿ ಓದುವಂತಹ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರೆ ಬರೆಯುವೆನು. ನನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಮೀರದಿರುವ, ಬಹಳವಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲು ಎತ್ತರಿಸಿದಾಗ ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಲಕಬಹುದಾದಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ, ಹೆಚ್ಚು ಗಹನವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾನು ಬರೆದವನಲ್ಲ, ಈಗಲೂ ಬರೆಯುವದಿಲ್ಲ! ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂತಹ ಘನವಾದ ಅನುಭವವೇ ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಅಂದಬಳಿಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿರುವ ನಾನು ಬರೆದ ನನ್ನ ಅನುಭವದ ಸವಿಯಾದ ಸುಲಭ ಲೇಖಗಳನ್ನು, ನನಗೆ ಸಮಾನಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಯಾಕೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಓದದೆ ಬಿಟ್ಟಾರು? ಅಂತಹ ನನ್ನ ಆ ಲೇಖಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸದೆಯಾದರೂ ಯಾಕೆ ಬಿಟ್ಟಾವು ? ಒಟ್ಟಿಗೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಜೀವನಾಧಾರವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಾಡುತ್ತ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಮಿಸುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಹೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕರೆ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ ಬರೆಯುತ್ತ, ಯಾವಾಗ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ, ಯಾವಾಗ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆನು.

ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಕುಚಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ಷೇಪಮಾಡುವ ಬಡವನು ನಾನು, ಪ್ರತಿತಿಂಗಳ ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿಗಳ ತಲಬಿನಿಂದ ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ತಲಬಿನ ವರೆಗೆ ಏರುತ್ತ ಏರುತ್ತ, ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿಯೇ ಸಣ್ಣಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡಹಳ್ಳಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ, ಕಡೆಗೆ ನಲವತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿ ತಲಬಿನಿಂದ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜದ ಕನ್ನಡ ಉಪಶಿಕ್ಷಕನಾದೆನು. ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ದೊರೆಯಹತ್ತಲು, ನನ್ನಂತಹ ಧನ್ಯನು ನಾನೇ ಎಂದು ಅಭಿಮಾನ ಪಡತೊಡಗಿದೆನು. ಪಾಪ! ಬಡವರ ಅಲ್ಪ ಸಂತುಷ್ಟತೆ! ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ "ಪದ್ಮನಯನೆ" ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯು, "ಲಘುನಿಬಂಧ-ಸಂಗ್ರಹ" ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪುಸ್ತಕವು, "ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರಸಾರ" "ಶ್ರೀ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ" ಎಂಬವೆರಡು ಪೌರಾಣಿಕ ಸಣ್ಣ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬೈಲಿಗೆ ಬೀಳಲು, "ಗಳಗನಾಥನು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಬರೆಯುವನೆಂ"ದು ಜನರು ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಪ್ರತಿವರ್ಷದ ಉತ್ಸವದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಬಹುತರ ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪದವೀಧರರ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಒಂದು ವರ್ಷವೂ ತಪ್ಪದಂತೆ ೯-೧೦ ವರ್ಷ ಲೇಖನ ಭಾಷಣಗಳ

ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಉಚಿತಗಳನ್ನು ಪಡೆದದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ "ಪಂಢರಪುರದ ವಾರಕರಿ" ಎಂದು ಆ ಸಂಘದವರು ವಿನೋದದಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ನಾನು ಹಳ್ಳಿಯ ಸಣ್ಣ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜದಂಥ ಗೌರವದ ಶಾಲೆಯ ವರೆಗೆ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ, ಪ್ರೀತಿಬಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ, ಸಂಘದ ಪಾರಿತೋಷಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ನೌಕರಿಯ ಮುದ್ದತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ್ದಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯಗುರುಗಳಾದ ಕೈ. ವಾ. ರಾವಜಿ ರಾವ ಕರಂದಿಕರ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜ ಧಾರವಾಡರವರು "ಗಳಗನಾಥನು ಸಮರ್ಥ ಶಿಕ್ಷಕನು, ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸವಿಯಾಗಿ ಬರೆಯುವವನು" ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು! ಈ ಮಹನೀಯರೇ, ಪೂನಾದ ರಿಜನಲ್ ಟೆಕ್ಸ್ಟ ಬುಕ್ ಕಮೀಟಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಮೈಮುರಿದು ದುಡಿಸಿ, ನನಗೆ ಲೇಖನ ಕಲೆಯ ಹಿಡಿತಗಳು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ನನ್ನ ಈ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಲೌಕಿಕ ಗುರುವರ್ಯರ ಸಹವಾಸವೂ, ಅವರ ಪ್ರಸನ್ನ ವಾಣಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಸಂಜೀವನ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು! ಹೀಗೆಯೇ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಎರಡು ವರ್ಷ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜದ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳವಾದರೂ ಆಗಿ, ನಾನೊಬ್ಬ ಗಣ್ಯಪುರುಷನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು! ಯಾಕಂದರೆ, ದುಡ್ಡಿನಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಕಾಲವಿದು! ಆದರೆ ನನ್ನ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯ ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರತಿಫಲವು ದೊರೆಯುವ ಯೋಗವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ನಾನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮೊದಲು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಫರ್ಲೋ ರಜೆಯನ್ನೂ, ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಸಿಕ್ ರಜೆಯನ್ನೂ ಭೋಗಿಸಿ, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ನೌಕರಿಯ ಮುದ್ದತ್ತು ಇರುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ಪೆನಶನ್ನು ಪಡೆದೆನು. ಈಗ ನನಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ರೂಪಾಯಿ, ಆರು ಆಣೆ ಪೆನಶನ್ನು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವದು.

ನನ್ನ ಸದ್ಗುರುವು!

ಹೀಗೆ ಲಾಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪೆನಶನ್ನು ಪಡೆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದರೂ ಶಂಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಮಾಡಿಯಾಗಲಿ, "ಇದರಲ್ಲೇನು ಲಾಭವಿಲ್ಲೆಂ"ಬ ಅಸಂತುಷ್ಟತೆಯಿಂದಲಾಗಿ, "ಅಚ್ಚ ಲೇಖಕನಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನೂ ದುಡ್ಡು ಗಳಿಸುವವನೂ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂ"ಬ ಡೌಲಿನಿಂದಾಗಲಿ, "ದೇಶಭಕ್ತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂ"ಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಾನು ನೌಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಗಡಿಯ ಆನಂದವನಸ್ಥ ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಸಾಧುಗಳವರ ಸತ್ಸಹವಾಸವು ನನಗೆ ಒದಗಿ, ಆನಂದವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಉಪಾಧಿಯ ಬಾಧೆಗೆ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ನಾನು ಒಳಗಾಗಿದ್ದೆನು. ಆ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ

"ಸದ್ಬೋಧಚಂದ್ರಿಕೆ" ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನನ್ನ ನೌಕರಿಯು ವಿಘ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ಉಪಾಧಿಗಳ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ನಾನು, ಯಾವದೊಂದು ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗದಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ ನಾನು ನೌಕರಿಯ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಮಹಾಪುರುಷ-ಸಂಶ್ರಯದ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದೆನು! ಈ ಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸುಮಂಗಲ ಕಾಲವು ನನಗೆ ಒದಗಿಬಾರದಿದ್ದರೆ, ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆಯೆಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ ಅಖಂಡ ಭಾಷಾಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ನಾನು, ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಧನ್ಯನಾಗಿ, ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುವಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವಂತನು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಯಾವದು ತಾನೆ ಅಸಾಧ್ಯವು?

ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಮಹಿಮೆಯ, ಹಾಗು ಅಗಾಧಸತ್ವದ ಅಗಡಿ ಆನಂದವನಸ್ಥ ಶ್ರೀ ಶೇಷಸದ್ಗುರುನಾಥನು, ನನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ ಗಾವಿಲನು! ಆತನ ಗೋತ್ರವೂ ಕೌಂಡಿಣ್ಯ; ಆತನೂ ಶುಕ್ಲ ಯಜುರ್ವೇದಾಂತರ್ಗತ ಕಣ್ವಶಾಖೆಯ ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಲೌಕಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಓದು-ಬರಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆಲಸ-ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರು ಗುರುಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದರೆ, ಶಿಷ್ಯನಾದ ನಾನೇ ನನ್ನ ಗುರುವಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ! ಆದರೆ ಕೇವಲ ನನ್ನಂತಹ ಮೂಢ ಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ, ಮೂಢರಿಗಿಂತಲೂ ಮೂಢನಾಗಿ ತೋರುತ್ತ, ಅಡ್ಡ ಹಾದಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ದೀನರಕ್ಷಕ-ಪತಿತಪಾವನ ಸದ್ಗುರುನಾಥನ-ನನ್ನ ಶ್ರೀ ಶೇಷ ಸದ್ಗುರುನಾಥನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನವನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವನಿರುವನು?

ನನ್ನ ಈ ಗಾವಿಲನಾದ ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುನಾಥನು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರನು; ನನ್ನಂತಹ ಪಾಮರನನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಆದರಿಸುವಷ್ಟು ಉದಾರನು, ಕರುಣಾಶಾಲಿಯು. ಆತನು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಈಶ್ವರಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನೋಡಿ ದಾಸಾನುದಾಸನಾಗಿ ಸೇವಕವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವನು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಚಂಡಾಲರ ವರೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ-ತಲೆಬಾಗಿ, ನಮಿಸಿ-ನಮಿಸಿ ಈಗಿನ ಅಹಂಕಾರಾವೃತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ದಾಸಭಾವದ ಸೊಬಗನ್ನು ತೋರಿಸುವವನು; ಸದ್ವೃತ್ತಿರೂಪದ ತಾನು ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅನ್ಯರಿಗೆ "ಮಹಾರಾಜ, ಮಹಾರಾಜಾ" ಎಂಬ ವಿನಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿ, ಜನರ ಮಾನಸಿಕ ವಿಕಾರ ಗಳನ್ನು ಕುಗ್ಗ ಬಡಿದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಆನಂದಭಾಜನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವವನು; ನನ್ನ ಈ ಆನಂದವನವು ಭುಕ್ತಿ-ಮುಕ್ತಿಗಳ ನೆಲೆಗಟ್ಟೆಂದು ತನ್ನ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕ ಸೇವಾಧರ್ಮ-ಸುಲಭ ಸದ್ಬೋಧಗಳಿಂದ ಡಂಗುರ ಹೊಡೆದು ವಿವೇಕಿಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಸಾತ್ವಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುವವನು; ನನ್ನಂತಹ ಪತಿತರಿಗಿಂತಲೂ ಪತಿತನಾಗಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಪತಿತ ಶಿಕ್ಷಕಾಗ್ರೇಸರನಾಗಿ ಲೌಕಿಕರಿಗೆ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಗೊಡದೆ, ಮಿಂಚಿಹೋಗಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವನು! ಇಂಥ ನನ್ನ

ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಅಗಾಧ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾದೇನು? ಆ ಮಹಾಮಹಿಮನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಾದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುವದೆಯೇ?

ಇಂತಹ ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಆನಂದವನವೆಂಬ ಪವಿತ್ರ ತಪೋಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಿಯು ನಾನು, ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಶಿಷ್ಯನೆಂಬ ಮಹಾಹಂಕಾರದಿಂದ ಬಾಧಿತನಾಗಿ, ಅಖಂಡ ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಸಕುಟುಂಬ ಸಪರಿವಾರ ವಾಸಿಸಿ ಏನೇನೋ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು! ನನ್ನ ಅಕ್ಕರೆಯ 'ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ'ಯೆಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯು ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರಿಯಂತೆ ಆನಂದವನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ತೊದಲು ನುಡಿಯ ಸವಿಯ, ಹಾಗು ತನ್ನ ಕಿರಿ ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಇಂಚರದ ರೂಪದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯಿಂದ ರಾಮೇಶ್ವರದ ವರೆಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಏಡನದಂತಹ ಭರತಭೂಮಿಯ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿಯ ಏಳುಸಹಸ್ರ ಜನ ಚಂದಾದಾರರ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಸವಿಯಾದ ಗೌರವದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಆನಂದಪರವಶರಾಗಮಾಡಿ "ಅಹಹ! ಸದ್ಬೋಧಚಂದ್ರಿಕೆಯು!" ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದಳು! ಇಂತಹ ಸತ್ಪುತ್ರಿಯ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೬೧ ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಭುಂಜಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು, ನನ್ನ ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆನಂದವನದಲ್ಲಿ ಚತುಃಶಾಖೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಎಂಬತ್ತು ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವೇದಯಾಜ್ಞಿಕ-ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಾಪನ ಮಾಡಿಸುವ ಎಂಟುಜನ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಪುಣ್ಯವಂತನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆದೆನು! ಪೂಜ್ಯರೇ, ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ನಮ್ಮ ನಾಯಿಗಳ ಈ ಭಾಗ್ಯದ ಭೋಗವನ್ನೂ, ಅಹಂಕಾರದ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ನೀವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಿರೇನು? ಅಥವಾ ಈ ಗಳಗನಾಥನು ಎಂತಹ ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘಿಯೆಂದು ಅಸಹ್ಯಪಡುವಿರೋ? ಆದರೆ, ಹೀಗೆ ನೀವು ಆಶ್ಚರ್ಯ-ಅಸಹ್ಯಗಳ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ಅಹಂಕಾರವು ಪಾಮರರ ಸ್ವಭಾವಗುಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರುಣಾಳುಗಳಾಗಿ, ನನ್ನ ಸದ್ಗುರುನಾಥನಂತೆ ನೀವೂ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಧನ್ಯನಾಗಮಾಡುವಿರೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಯಾಕಂದರೆ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅಹಂಕಾರವು ತನ್ನ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅಹಂಕಾರವು ತನ್ನ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೆಂದು ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಸದ್ಗುರುನಾಥನು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ "ಮಹಾರಾಜ, ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಂಸಾರವು ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರವು ಅಹುದಷ್ಟೆ?" ಎಂದು ಕೈಹಿಡಿದು ಕೇಳಲು, ಕಂಪಿತ ಹೃದಯದಿಂದ "ಹೌದು" ಎಂದು ನಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆನು ! ಆಗ ಕರುಣಾಘನನಾದ ನನ್ನ ಸದ್ಗುರುನಾಥನು ಆನಂದದಿಂದ "ಹೋಗಿರಿ ಮಹಾರಾಜಾ ! ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಮಾಡುವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು! ಮಹನೀಯರೇ, ಆ ಮಾಹಮಹಿಮನ ಈ ಮಾತಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಪಾಮರನು ನಾನು ಏನು ತಿಳಿಯುವೆನು? ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ

ಗುರುಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯ, ಅರ್ಥಾತ್ ಪರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿಯ ಅಹಂಕಾರವು ತಾರಕವಾದದ್ದೆಂದಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹುಂಬಗುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ! ಸನ್ಮಾನ್ಯರೇ, ಗುರುಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅಹಂಕಾರವು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬರಲಾರದ ಹುರಿದ ಬೀಜದಂತಹ ಅಹಂಕಾರವಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಹೀಗೆ ಆನಂದವನದಲ್ಲಿ ಸದ್ಬೋಧಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಸೊಬಗಿನಲ್ಲಿಯೂ, ವೈದಿಕ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ವೈಭದಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮೆ ಸುಖಪಡುತ್ತಾ ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖಪಡುತ್ತಾ ಆನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ನಾನು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುನಾಥನ ನಿರ್ಯಾಣವಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಆಗ ಏಳು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಮುದ್ರಣದ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವನ್ನೂ, ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಮಕಾರವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಶ್ರೀ ಗುರುತಂತ್ರದಿಂದ ನಾನು ಪಾಠಶಾಲೆಯೊಡನೆ ಆನಂದವನದಿಂದ ಹಾವೇರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು! ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲ, ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎರಡು ಸೇರು ಕಾಳು, ಕೇಳಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಮಿತಿ ಮೀರಿ ತುಟ್ಟಿ, ಪಾಠಶಾಲೆಯ ನಲವತ್ತು ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟ, ಎಂಟು ಜನ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಮಾಸಾಶನದ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಸರಾಸರಿ ೨೦೦ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚ, ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ನೌಕರರ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಪಗಾರ, ತನ್ಮಧ್ಯೆ ಎಂಟು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಮುದ್ರಣದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ, ಇವೆಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸಾಲಂಕೃತ ಕನ್ಯಾದಾನದ ಸುಯೋಗ! ಅಂದಬಳಿಕ ಕೇಳುವದೇನು? ಹೊಳೆಯ ನೀರು ಏರಿದಂತೆ ಗಳಗನಾಥನ ಸಾಲವು ಭರದಿಂದ ಏರತೊಡಗಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ಅದು ಏರಿತು! ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗಳಗನಾಥನ ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಅರವತ್ತು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಂಪಾದನವಾಗಿ, ಆ ಸಂಪಾದನದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವು ವೈದಿಕ ಪಾಠಶಾಲೆ–ಗೋಶಾಲೆಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು!

ಈ ದೀರ್ಘ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ, ಗಳಗನಾಥನು ಅಸೂಯೆ ಪಟ್ಟದಿಲ್ಲ: ಅಥವಾ ನೀಗದಷ್ಟು ಸಾಲವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಎದೆಗುಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆತನ ಪಾಠಶಾಲೆ–ಸದ್ಗುರು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸಾಗುವ ಹಾಗೆ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಗಳಗನಾಥನ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿಯೋ ಅನ್ನುವಂತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯು ಈಗ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಗಳಗನಾಥನಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ದುಃಖವಾಯಿತು! ಯಾಕಂದರೆ; ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುಸೇವೆಯ ಮುಖ್ಯಾಂಗವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿರುವನು. ಹೀಗಿರಲು, ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತನು ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗದೆ, ಅನಿರ್ವಾಹಪಕ್ಷ ಸದ್ಗುರು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ವತ್ತು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಪಾಠಶಾಲೆ–ಸದ್ಗುರು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ವಾರ್ಧಕ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದೆ, ಸ್ವತಃ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು! ಕೂಡಿ ಕೂಡಿದಾಗ ಆತನು ಮಾರಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹತ್ತೇ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲವು ತೀರಿ,

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆರುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲವು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವದು! ಈ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಗಳಗನಾಥನು ಭಾಷಾಸೇವೆಯ ಅಂಗಗಳಾದ ಮೂರೂ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದದ್ದು ಒಂದನೆಯ ಕೆಲಸವು; ಆ ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ (ಅಗಡಿ, ಹಾವೇರಿ), ಪ್ರೆಸ್ಸು ಇಟ್ಟದ್ದು ಎರಡನೆಯ ಕೆಲಸವು; ಬೇಗನೆ ಸಾಲ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಆ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ಈಗ ಮಾರತೊಡಗಿರುವದು ಮೂರನೆಯ ಕೆಲಸವು! ಈ ಮೂರೂ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರು, ಅಂದರೆ, ಲೇಖಕರು-ಮುದ್ರಕರು-ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಮಾಡುವ ವಾಡಿಕೆಯೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇರಲು, ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನ ತೊರೆದು ಕೈಮುಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಧನ್ಯನಾಗುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿರುವದು; ಯಾಕಂದರೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುವಾಗ ನನಗಾದ ಅನುಭವದ ಲಾಭವನ್ನು ನಾನು ಇಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ!

ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವ ನನ್ನ ಆರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲವು ತೀರಿ ಪುನಃ ಪಾಠಶಾಲೆಯೂ, ಸದ್ಗುರು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಕಾರವಾರ ಎಂಬ ಮೂರು ಜಿಲ್ಹೆಗಳು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿರುವವು; ಲಲಿತ ಕನ್ನಡದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿರುವದು; ಅಲ್ಲದೆ ನೈಜಾಮಪ್ರಾಂತವಿರುವದು, ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಿರವದು; ಅಂದಬಳಿಕ ಚಿಂತಿಸವದೇಕೆ? ಆದರೆ ತಟ್ಟನೆ ಸಾಲ ತೀರಲಿಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವೇ ತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ನನ್ನ ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಚಂದಾದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಏಳು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದಾಗ, ಒಂದೇ ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ಮೂರು ಸಹಸ್ರ ಜನ ಚಂದಾದಾರರಿದ್ದದು; ಇತ್ತಿತ್ತ ನಾನು ಸದ್ಗುರು ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸತೊಡಗಲು, ಅದಕ್ಕೂ ಮೈಸೂರವರ ಬೇಡಿಕೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು; ಇಡಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಸದಭಿಪ್ರಾಯದ-ಅಭಿನಂದನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದವರೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರಿನವರೇ ! ಈ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೈಸೂರವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹೆಚ್ಚು. ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವರೆಂದರೆ ಮೈಸೂರವರೇ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆ! ಆದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರ ಪರಿಚಯವು ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆಯೇ ನನ್ನ ಸಾಲವು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಬೇಗನೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ತೀರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸಂಗಡ ಮೂರು ಜನರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರವೆನಿಸುವ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಈಗ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆನು; ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಪುರಿಯೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಇರುತ್ತದೆಂಬದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲು, ನನ್ನಂತಹ ದಿನಹೋದ ದಣಿದ ಲೇಖಕನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಪುರಿಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮಾಡುವದೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ!

ಬೆಂಗಳೂರು ಧನೌದಾರ್ಯವು

ಬೆಂಗಳೂರು ನಮ್ಮಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರನ್ನು ಒಳಿತಾಗಿ ರಂಜಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಬಂದ ನಾನಂತು ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿರಿ ಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಬೀದಿಗಳೇನು, ಸುಂದರ ಮನೆಗಳೇನು, ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಸೊಬಗೇನು, ಜನರ ಚಟುವಟಿಕೆಯೇನು? ತೆರಪಿಲ್ಲದ ವಿವಿಧ ವಾಹನಗಳೇನು? ಇದಕ್ಕನ್ನಬೇಕು ನಾಗರಿಕತೆ! ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಮೃದು ನುಡಿಯವರು, ವಿನಯಭಾವದವರು, ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳು; ನಾವು ಇಂತಹ ಪಂಥದವರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಧರಿಸುವವರು! ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ನನ್ನ "ರಾಣೀ-ಮೃಣಾಲಿನೀ" ಕಾದಂಬರಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿಬಿಡುವೆನು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಆದರದಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯು ಅವಶ್ಯವಾದದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಜೆಗಳುಳ್ಳ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಪದವೀಧರರೂ, ಪಂಡಿತರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳವರು; ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸುತರಾಂ ಅರಿಯದವರು ಅಪರೂಪವೆಂಬ ಹಾಗೆ ತೋರುವದು. ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಲ್ಲದವರು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಅಪರೂಪದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಘನವಾದ ಸರಕಾರದಿಂದ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಸಾಧನಗಳ ವೈಪುಲ್ಯವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಂತಹ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವು, ಎಂತಹ ಕಾಲೇಜುಗಳು, ಎಷ್ಟು ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳು! ಮಿಡಲ ಸ್ಕೂಲು, ಪ್ರಾಯಮರಿ ಸ್ಕೂಲುಗಳಿಗಂತು ಅಳತೆಯಿಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಸುಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಉಚ್ಚಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಮಹಾಜನರಲ್ಲಿ ನಿರಹಂಕಾರ, ಸೌಜನ್ಯ, ವಿನಯ, ಗುಣಗ್ರಾಹಕತೆ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯು ಈ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯಷ್ಟು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇನ್ನಾವ ಬೇರೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ಲೇಖಿನ ವ್ಯವಸಾಯದ ಅನುಭವದಿಂದ ನಾನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು.

ಇಂತಹ ಸೊಬಗಿನ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನದ ಅನುಭವದಂತೆ ಮುಂದೆಯೂ ನನಗೆ ಅನುಭವ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಯಾವಾಗೋ ನಾನು ಬಂದ ಹಾದಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲೆಂದು ಪುಸ್ತಕ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಾನೂ, ನನ್ನ ಮೂವರು ಸಹಾಯಕರೂ, ಸ್ಥಳಿಕರೊಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆವು; ಆದರೆ ನಿರಾಶೆಯ ಹೊರತು ಫಲವೇನು ಆಗಲಿಲ್ಲ! ಆಗ ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರು- "ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಆದರವಿಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ನಿಮಗೆ ದಿನಾಲು ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅನುಭವವಿದೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ಸುಮ್ಮನೆ ಪಟ್ಟಣವಾಸದ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ವೆಚ್ಚದ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಯಾಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು? ಬೆಂಗಳೂರು ನೋಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು, ಬಂದಹಾಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿಬಿಡುವದು ನಮಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗಾಡಿಯ ವೆಚ್ಚದ ಮಟ್ಟಿಗೆ

ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬುಕ್ಕಸೇಲರರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿಬಿಡೋಣ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕೂಡಲೆ ನಾನೂ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ! "ಬೆಂಗಳೂರಂತಹ ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡದ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಏನೂ ಲಾಭ ಪಡೆಯದೆ ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಜನರ ಮುಂದೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಬೆಂಗಳೂರ ಗೌರವವಾದರೂ ಏನು ಉಳಿದ ಹಾಗಾಗುವದು? ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುನಾಥನು ನನ್ನ ಬೆನ್ನು ಬಿಟ್ಟನೆ? ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವವು ಅಡಗೀತೆ? 'ಈ ಮೊದಲೇ ಎಂಟು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲವನ್ನು ನಾನೇ ತೀರಿಸಿದೆನೇ'? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಶ್ರೀ ಗುರುಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ನಮ್ಮವರ ಮುಂದೆ– "ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಊರಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಬೇಕಾದರೆ ನೀವು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದೆನು! ಅಂದೇ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ೨೫ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಿದವು! ಅಂದಿನಿಂದ, ಅಂದರೆ ತಾರೀಖು ೧೧-೧೦-೨೭ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದ ೨೭-೧-೨೮ನೆ ಇಸವಿಯವರೆಗೆ ಮೂರುವರೆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಹಾಗು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಹೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಸರಾಸರಿ ಎರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ನನಗೆ ಆಯಿತು! ಒಂದು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಸಾವಿರದ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮಾರಿದವು! ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುನಾಥನು ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನಲ್ಲವೆ? ಆತನ ಪ್ರಭಾವವು ಆಗಾಧವಾದದ್ದಲ್ಲವೆ? ಬೆಂಗಳೂರವರ ಈ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರಬಹುದು!

ಆದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದುವರೆ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಗೌರವದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನಾನು ಔದಾರ್ಯದ ಆರೋಪ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಗಾವಿಲತನವು ಒಡೆದುಕಾಣದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ಲಕ್ಷಾಂತರದ ಜನವಸತಿಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ವಿಷಯದ ಗೌರವವನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ವೇಗವನ್ನೂ, ಜನರ ವಿದ್ಯಾ ಪಕ್ಷಪಾತಿತ್ವವನ್ನೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಿಪುಲತೆಯನ್ನೂ, ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿರುವ ಉತ್ತೇಜನದ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಒಂದು ಬೆಂಗಳೂರ ಔದಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಆರು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲವು ಸಹಜವಾಗಿ ತೀರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಆದರೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನಾನು ಔದಾರ್ಯದ ಆರೋಪ ಮಾಡಿದ್ದರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೇ ಬೇರೆ ಇರುವದು. ಅನ್ಯರ ಹಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಯಾವದೊಂದರ ಪ್ರತಿಫಲದ ರೂಪದಿಂದ ಪೂರಯಿಸಿ ಕೊಡುವ ಧನೌದಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ಅನ್ಯರ ಗುಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನಿಸ್ಪೃಹ ವೃತ್ತಿಯ ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಪೂರಯಿಸಿಕೊಡುವ ಗುಣೌದಾರ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೆಂದು ನಾನು ಬರೆಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಗುಣೌದಾರ್ಯವು ನನಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಅದನ್ನು ಔದಾರ್ಯದ ಪಟ್ಟಣವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಅದರ ಧನೌದಾರ್ಯವನ್ನು ನಾನು

ಅಗೌರವಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ನನ್ನಂತಹ ಧನಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಿಗಂತೂ ಧನದ ಔದಾರ್ಯವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದದ್ದು. ಅಂತಹ ಧನೌದಾರ್ಯವುಳ್ಳವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವರೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಪುಸ್ತಕ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಅಚ್ಚ ಕುಸುಬಿಯ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ, ಹಾಗು ಅಚ್ಚ ಆಕಳ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹ ಗುಣ–ತಾರತಮ್ಯವು ಅವೆರಡು ಬಗೆಯ ಔದಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವದೆಂದು ಹೇಳುವದು ನನ್ನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿರುವದು! ಇನ್ನು ಗುಣೌದಾರ್ಯವು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಏನು ಕಂಡುಬಂದಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.

ಹೇಗಾದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಬಹುದಿವಸಗಳಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಬಂದವನಷ್ಟೆ? ಆದರೆ "ನನಗೆ ಸಾಲವು ಬಹಳವಾಯಿತಲ್ಲ" ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಲೇಖಕನು ಹೋಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುವವನು ಆದದ್ದರಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಗುಣದ ಕೊರತೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ಕಂಡುಬರುವದು? ಇದೊಂದು ಲೋಕಸೇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರ್ವವೂ ಈಶ್ವರಾಧೀನವೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ನಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿ ಲೇಖನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರು! ಅವರನ್ನು ಈಶ್ವರನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂತಲೂ ಕರೆಯಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತು ಇರಲಿ, ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರೆ ಸದ್ಗುರವು ಹೊಸ ದುಡ್ಡು ಕೊಡುವನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ, "ಸಾಲವಾಯಿತಲ್ಲ" ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಬರೆಯುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು; ಪುಸ್ತಕ ಮಾರತೊಡಗಿದ್ದು, ಗಳಗನಾಥನಲ್ಲಿಯ ಉದಾತ್ತಗುಣದ ಕೊರತೆಯೇ ಸರಿ. ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಮರೆಯಾಗುವದು ಸ್ವಭಾವಿಕವಷ್ಟೆ? ಇನ್ನು ಗಳಗನಾಥನು ತನ್ನ ಜೀವನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೇ ಗುರುಪ್ರಭಾವ ರೂಪವಾಗಿ ವಾಗಾಡಂಬರದಿಂದ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆತನ ಆ ಪ್ರಧಾನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಭ್ರಷ್ಟತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪಂಡಿತಮೈತ್ರಿ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಸಹವಾಸ, ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಲಾಭಗಳು ಆದದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು! ಆದರೂ ಬೆಂಗಳೂರ ಪಂಡಿತ ಜನರ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದ ಮೈತ್ರಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಲೇಖಕನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನೆವದಿಂದ, ನನ್ನ ಗುಣಾಂಶವನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿದ ಉಪಕೃತಿಯನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾರೆನು!

ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಿದ್ದೆಂದರೆ, ಎರಡೇ ದಿವಸ! ಉಳಿದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ದುಡ್ಡಿನ ಭಕ್ತನು ನಾನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದಾದರೂ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯುವದೇ ಬಹಳವಾದದ್ದರಿಂದ, ಈಗ ಸರಾಸರಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೌನ ಅಷ್ಟಪತ್ರದ ೭೫೨ ಪುಟಗಳ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೯೬ ಪುಟಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ "ರಾಣೀ ಮೃಣಾಲಿನಿ" ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯೂ, ೧೩೬ ಪುಟಗಳ "ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ" ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯೂ ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಂಟಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಎರಡೆರಡು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವವು. ಇನ್ನೊಂದು ೩೨೦ ಪುಟದ "ಧಾರ್ಮಿಕ ತೇಜ" ಅಥವಾ "ವರ ಹಿತದಕ್ಷತಾ" ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ

ಕಾದಂಬರಿಯು ಬರೆದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಹಣದ ಅನನುಕೂಲತೆಯ ಮೂಲಕ ಮುದ್ರಿಸದೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿರುವದು! ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪುಸ್ತಕವು ಬರೆದು ಛಾಪಿಸದೆ ಉಳಿದದ್ದು, ನಾನು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಉಪಾಧಿಗೆ ಒಳಗಾದಾಗಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಇದೇ ಮೊದಲು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಷಯವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಬಂಧ ರೂಪದ ೧೪೪ ಪುಟದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ "ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವವು" ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಇನ್ನೆರಡು ಸಣ್ಣ ಭಾಷಣಗಳಿರುವವು. ಅವು– "ಗೀತೆಯ ಶ್ರವಣಾಧಿಕಾರ" "ಶ್ರೀ ವಿವೇಕಾನಂದರು ವೈದಿಕರಿಗೆ ಯಾರು?" ಎಂಬವು. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಪ್ರಬಂಧದ ಪುಟಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಿಂಟಾಗಿರುವವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ್ಷಿಯ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ೮೯೬ ಪುಟದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಹಾಗಾಗಿರುವದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ "ರಾಣೀ ಮೃಣಾಲಿನಿ" ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಯುವರಾಜ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜರವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ, "ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ" ಎಂಬ ದ್ವಿತೀಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಶ್ರೀ ರಾಜಕುಮಾರ ಜಯಚಾಮರಾಜರವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಕುಲಸ್ವಾಮಿ ಯಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ವೆಂಕಟೇಶನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ, ಆ ಭಗವಂತನ ಚರಣ ಕಮಲಗಳು ಮಲ್ಲಿಕಾ–ಚಂಪಕಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಪುಸ್ತಕರೂಪ ಕುಸುಮಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತ ಗಳಾದವು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ "ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವ" ರೂಪವಾದ ತೃತೀಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣಭೂವರರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀವೆಂಕಟೇಶನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವಾಗ, ಆತನ ಚರಣಕಮಲಗಳು ತುಲಸೀಪತ್ರದಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗ ಬೇಕಾಗಿರುವದು! ಹೀಗೆ ಬೆಂಗಳೂರ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದ ಪಂಡಿತ ಮೈತ್ರಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣ ದೊರೆಗಳವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಪುಷ್ಪರೂಪಗಳಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಆ ಮನೋದಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲು ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವವು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವದು!

ಗಳಗನಾಥನ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ಕರ್ನಾಕಟವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಕಾರನೆಂದು ಗುರುತಿಸು ತ್ತಿರುವದು ನನಗೆ ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಲವು ನೈತಿಕ– ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಲಭತತ್ವದ ವ್ಯವಹಾರೋಪಯುಕ್ತ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇರುವದು. ಈ ಮಾತಿನ ಜುಳುಕನ್ನು "ಸತ್ವಸಾರ" "ಕುಮುಧಿನಿ"ಯಂತಹ ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, "ಮಾಧವ ಕರುಣಾವಿಲಾಸ" ವೆಂಬ ನನ್ನ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ರೂಪಾಂತರದ, ಅಥವಾ ಭಾಷಾಂತರದ ಉಳಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಲಭ ಬೋಧಪ್ರದ ವಿಷಯ ಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ನಾನು ಸೇರಿಸಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತರ

ಒಬ್ಬ ಸತ್ಪುರಷನು ಇದ್ದೇ ಇರುವನು. ಆತನ ಯೋಗದಿಂದ ಸದ್ಬೋಧಗಳ ಲಾಭವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಹೊರತು ನಾನು ಬರೆದ ಉಪಯುಕ್ತ ಪ್ರಬಂಧಗಳೆಂದರೆ "ದಾಂಪತ್ಯ" "ಕುಟುಂಬ" "ನಿರ್ಯಾಣ ಮಹೋತ್ಸವ" "ಕನ್ಯಾಶಿಕ್ಷಕ" ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಗೃಹಶಿಕ್ಷಣ, ನಮ್ಮ ದೇವರಪೂಜೆ, ದುಡ್ಡು, ಕಲಿತಾಂಡವ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಸ್ಫುಟಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ವೈದಿಕ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವರೆಗಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು! ನನ್ನ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಕಾದಂಬರೀ ಲೇಖನದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯು ಹೆಚ್ಚಿರುವದೆಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾವನೆಯಾದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೆನು: ಆದರೆ ಈಗ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಊರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹಳ್ಳಿಪಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇರುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಸ್ತರಾದವರು ನನ್ನ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಿರುವದನ್ನೂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಈ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿಯೂ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾದಂಬರೀ ಲೇಖನದಿಂದ ಗಳಗನಾಥನು ಎಲ್ಲರ ಪರಿಚಯಸ್ತನಾಗಿರುವನು. ಹಿಂದೆಯೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ನನ್ನ ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆಯೆಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಏಳು ಸಾವಿರ ಜನ ಚಂದಾದರರು ಕೂಡಿದ್ದಾಗ, ಕನ್ನಡಿಗರಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳವಾದ ಏಡನದಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರಿಕೆಯದೊಂದು ಪ್ರತಿಯು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ! ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ನನ್ನ "ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ" "ಕುಮುದಿನಿ" ಎಂಬೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾಟಕ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದ್ದು ಬಹು ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯು !

ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇಷ್ಟು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದದ್ದರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ನಾನು ಈಗ ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆನು. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಯಕರಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೆ ನಾನು ಬರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳೊಳಗಿನ ನಾಯಕರೆಂದರೆ– "ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಶಿವಾಜಿ, ಅಕಬರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾದ ಅಶೋಕ–ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರು, ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೂ ತನ್ನ ಕೈತೋರಿಸಿದ ಸಾಧ್ವೀ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿ; ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಛತ್ರಸಾಲ, ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮನಾದ ರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ, ತಾಳೀಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದ ರಾಮರಾಜ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷರು! ಇವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದರ–ಭಕ್ತಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವು. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೇ ವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಗುಣಗಳ ಬೀಜಾರೋಪ–

ಪೋಷಣ-ಸಂವರ್ಧನಗಳು ಆಗುವವೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆ. ಈ ನಂಬಿಗೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಈವರೆಗೆ ನಾನು, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕಲ್ಪಿತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೂ ಬರೆಯದಿರವದು. ಇನ್ನು ನಾನು ಬರೆದಿರುವ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯೆಂದರೆ, ನಾನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಬರೆದ "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನೆ"ಯೆಂಬುದೊಂದೇ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯು. ಅದರ ಐದು ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಮುಗಿದು ಹೋಗಿ ಆರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಈಗ ಹೊರಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ! ಇರಲಿ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇಷ್ಟು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷರೇ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಬರೆದದ್ದು ಒಂದನೆಯ ಕಾರಣವು.

ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ನಾನು ಭಾಷಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೂ, ವಿಷಯಯೋಜಕತೆಯ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದದ್ದು. ಯಾವಪ್ರಾಂತದ ಭಾಷೆಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ನಾನು ಒಳಗಾದವನಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ನನ್ನಲ್ಲುಂಟಾದ ಭಾಷೆಗಳ ಪರಿಪಾಕದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ನಾನು ಭಾಷೆಯ ಏಕೀಕರಣದ ಗೊಡವೆಗೂ ಹೋದವನಲ್ಲ; ಭಾಷೆಯ ಸಂಕರೀಕರಣದ ಗೊಡವೆಗೂ ಹೋದವನಲ್ಲ. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಭಾಷಾಸರಣಿಗಳ ಸುಪರಿಣಾಮದಿಂದ ನನ್ನ ಹುಟ್ಟು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದ ಸಂಜೀವನೀಕರಣದ ಭಾಷೆಯಿಂದ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದರೆ, ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಗೆ ನನ್ನ ಭಾಷಾಸರಣಿಯಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಭಾಷಾ ಪಾಂಡಿತ್ಯ-ಪ್ರಾವಿಣ್ಯಗಳಾಗಲಿ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸರ್ವಾಂಶದಿಂದ ನನ್ನ ಭಾಷೆಯು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಆ ಭಾಷಾಮಾನ್ಯತೆಯು ಗೌಣಕಾರವೇ ಸರಿ. ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಸಮಾಜವು ಮೆಚ್ಚುವಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೇ ಆರಿಸಿ, ಆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ವಾಚಕರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಡುವಂತೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ, ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು! ಲೇಖಕನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಷಯಗಳ ಸೌಷ್ಠವದಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಾಷೆಯ ಹುಳುಕುಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವದಿಂದ ಅರಿತಿರುವೆನು.

ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಯ ಮೂರನೆಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ನಾನು ವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದದ್ದು. ನಾನು ವಾಚಕರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದಾಗಲಿ, ವಾಚಕರಿಗಿಂತ ಕನಿಷ್ಠನೆಂದಾಗಲಿ ತಿಳಿದು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಬರೆಯುವಾಗ ನಾನು ವಾಚಕನಾಗಿರುವೆನು, ಓದುವಾಗ ವಾಚಕರು ಗಳಗನಾಥರಾಗುವರು. ಇದರಿಂದ ಗಳಗನಾಥನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯೇ ವಾಚಕರ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗಿ ರುವದು. ಗಳಗನಾಥನು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಬರೆದ ಕಾದಂಬರಿಯು ಗಳಗನಾಥನ ವಾಚಕರಿಗೆ

ಎಂದೂ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾವಲಂಬನದಿಂದ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದವನು. ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಂತು ನನ್ನ ಸ್ವಾವಲಂಬನವಿರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು; ಆದರೆ ಎಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿದ್ದರೂ, ಅವು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹವನ್ನು ನನ್ನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಾನು ಇಟ್ಟಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ! ಮೊದಲು ನನ್ನ ಸಮಾಧಾನ, ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ವಾಚಕರ ಸಮಾಧಾನ! ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುಗಳನ್ನು ಉದುರಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ನಮ್ಮ ವಾಚಕರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಉದುರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ಮಾತು ನನ್ನ ಹಾಗು ನನ್ನ ವಾಚಕರ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರ-ವಿಕಾರಗಳಿಗೂ ಹತ್ತುವದು! ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೈ. ವಾ. ಆಪಟೆಯವರ "ಕಮಲಕುಮಾರಿ" ಎಂಬ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಹೊರತು ಯಾವ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಅಕ್ಷರಶಃ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದವರ ಕಾದಂಬರಿಯಿರಲಿ, ನಾನು ಹಾಗು ನನ್ನ ಕನ್ನಡಿಗರು, ಎಂಬ ಜೋಡನ್ನು ಮರೆಯದೆ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗಿಸಿರುವೆನು. ಬೇಡಾದಲ್ಲಿ ಕುಗ್ಗಿಸಿರುವೆನು, ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವೆನು, ಬೇಡಾದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವೆನು. ಆ ಕಾದಂಬರಿಯೇ ನನ್ನ ಕೈಗೊಂಬೆಯಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಬರೆದಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮಮತ್ವವೂ, ನಮ್ಮ ಗಳಗನಾಥನು ಬರೆದ ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ವಾಚಕ ಮಮತ್ವವೂ ಉಂಟಾಗಿ, ನಾನೂ ನನ್ನ ವಾಚಕರೂ ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಿಷಯದ ಮಮಕಾರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಹೋಗಿರುವೆವು! ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯುವಾಗ ವಾಚಕರ ಸ್ವರೂಪದ ಗಳಗನಾಥನೂ, ಕಾದಂಬರಿ ಓದುವಾಗ ಗಳಗನಾಥನ ಸ್ವರೂಪದ ವಾಚಕರೂ ಆಗಿ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜದಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡಿರುವೆವು! ಗಳಗನಾಥನ ಲೇಖನವೆಂದರೆ ವಾಚಕರು ಓದದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗರ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯೆಂದರೆ ಗಳಗನಾಥನು ಬರೆಯದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾನೂ, ನನ್ನ ವಾಚಕರೂ ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯದ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಲೇಖನ ಕಲೆಯ ವೈಭವವು; ಈ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಮನೋಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ್ಮವು! ಇಂತಹ ವೈಭವ-ಮರ್ಮಗಳು ಕೈಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ತಪಸ್ಸೂ, ತಪಸ್ಸಿಗಿಂತ ದೈವೀಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವಾದ ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭಾವದಲ್ಲುಂಟಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಮರವೂ ಕಾರಣವೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಂತು ಆಗಿರುವದು! "ಇದನ್ನು ನಾನು ಬರೆದಿಲ್ಲ, ದೇವರು ಬರೆಸಿರುವನು" ಎಂಬ ಕನಕದಾಸಾದಿ ಭಕ್ತಾಗ್ರೇಸರರ ಮಾತು, ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನೆನಪಾಗುವದು!

ಹೀಗೆ ನಾನು ಭಾಷೆಯ ಸಂಜೀವನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಭಾಷೆಯ ಹಾಗು ವಿಷಯದ ಪ್ರಭುವಾಗಿ, ಸ್ವಾವಲಂಬನದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆನು. ಇದರಿಂದ ನನಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯವಾಚಕವರ್ಗಕ್ಕೂ ಆರಾಧ್ಯ-ಆರಾಧಕ ಭಾವವುಂಟಾದಂತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಪವಿತ್ರ ಭಾವಗಳಿಗೆ

ಶ್ರೀರಾಮ-ಶಬರಿಯರ ಭಾವವನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದು! ನಾನು ಶಬರಿಯು, ವಾಚಕರು ಶ್ರೀರಾಮರು; ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ, ಅಥವಾ ನನ್ನ ಊರ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳೇ ಶ್ರೀರಾಮರೂಪ ವಾಚಕವರ್ಗವೆಂಬ ನನ್ನ ಅಧಿದೈವತಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ನನ್ನ ಬೋರೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು. ಪುಣ್ಯವಂತ ಶಬರಿಯು, ಇವು ಸೀಯೋ ಹುಳಿಯೋ ಎಂದು ನೋಡುವಾಗ ಸೇವ್ಯಭಕ್ತಿಯ ಅತಿರೇಕದಲ್ಲಿ ಇವು ಎಂಜಲಾದಾವೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದೆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಡಿಕಡಿದು ನೋಡಿ ಹುಳಿಯಾದವುನ್ನು ಚಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಸೀಯಾದವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮರಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಅಂತಹ ಕಡಿದು ನೋಡಿದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಭರದಲ್ಲಿ ಎಂಜಲವೆಂಬ ಮಾತು ಮರೆತುಹೋಗಲು, ಶ್ರೀರಾಮರು ಅವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿದರು! ಆ ಸೇವ್ಯ-ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ ಭಾವವಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಎಂಜಲವಾಗುವದು! ಹೊಟ್ಟೆಯು ಹಸುಮಕ್ಕಳು ಉಂಡು ಉಳಿದದ್ದು ತಾಯಿಗೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಎಂಜಲವೆ? ಭಕ್ತರಿಗೂ ದೇವರಿಗೂ ಇದೇ ಮಾತು! ಇನ್ನು ಶಬರಿಯ ಭಕ್ತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀರಾಮರ ಸೇವಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಬೇಗನೆ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಅಪಕ್ವರಸದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೇ ನಾನು ಕೊಡಲು, ಅವನ್ನೇ ಸವಿಯಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಂತೆ ನಮ್ಮ ವಾಚಕರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಓದಿದರು!

ಮಹನೀಯರೇ, ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಂದರೆ ಕಡಿಮೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕಾದಂಬರಿಕಾರನೆಂದರೆ ಕಡಿಮೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಗ್ರಂಥಕಾರನು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವದಿಲ್ಲ. ತಾತ್ವಿಕ ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ಸಣ್ಣ ಕಹಿ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ನವರಸಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಪೌಷ್ಟಿಕ ರಸಾಯನವಾಗ ಮಾಡುವ ಘನವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದೆಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ! ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ವಾಚಕವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಾದಂಬರಿಯೊಳಗಿನ ತತ್ವವೂ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಬರೆದ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾರನು ಗೌರವಶಾಲಿಯಾದ ರಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿ ಕಾರರು ಕೇವಲ ರಸಿಕರಿರಬಹುದು, ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಕೇವಲ ಗೌರವಶಾಲಿ ಗಳಿರಬಹುದು. ಕೇವಲ ರಸಿಕರಾದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ನನ್ನ "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನೆ" ಯಂತಹ ರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಸೇವಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದು; ಕೇವಲ ಗೌರವಶಾಲಿಗಳಾದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ನನ್ನ "ಮಾಧವ ಕರುಣಾವಿಲಾಸ" ದಂತಹ ತತ್ವಪ್ರಧಾನವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಜನಸೇವಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಗೌರವಶಾಲಿಯಾದ ರಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಾಗಿಯೇ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಸಾಧಿಸಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಬರೆದಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರವು, ಮರಾಟರವು, ರಜಪೂತರವು ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿರುವವು. ಕನ್ನಡಿಗರವು ನಾಲ್ಕು, ಮರಾಟರವು ಏಳು, ರಜಪೂತರವು ಒಂಭತ್ತು, ಕಲ್ಪಿತವಾದದ್ದು ಒಂದು–ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ಕ್ರೌನ ಅಷ್ಟ ಪತ್ರದ ೫೦೦೦ ಪುಟದ ಕಾದಂಬರೀ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕೇಳಿದರೆ, ನಮ್ಮವರವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ನಮ್ಮ ನೆರೆಯವರವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮರಾಟರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಉಗಮಸ್ಥಾನದವರೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಜಪೂತರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಅವರವರ ಅಭಿರುಚಿಯಂತೆ ಅವರವರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತನ್ಮಯ, ತದ್ರೂಪ, ತದಾಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಬಹುತರ ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯತೆಯವೇ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆನು. ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣು, ಮಾವಿನಹಣ್ಣು, ದ್ರಾಕ್ಷಿಯಹಣ್ಣು, ಕಿತ್ತಳೆಹಣ್ಣು, ಪೇರಲಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ರಸಪುಷ್ಟವಾದ ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಅವವುಗಳ ರುಚಿ ಅವವಕ್ಕೆ! ಅವರವರ ಅಭಿರುಚಿಯಂತೆ ಆಯಾ ಹಣ್ಣುಗಳು ಅವರವರಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಸರ್ವ ಸಮೀಚೀನ ಫಲಗಳು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸೇವ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ನನ್ನ ಸರ್ವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಓದತಕ್ಕವಾಗಿರುವವೆಂಬುದು ಅನುಭವದ ಸಂಗತಿಯು! ನಾನೊಂದು ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು, ಅದನ್ನು ಓದಿದ ಕೆಲವು ರಸಿಕ ವಾಚಕರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಾಗ–"ಈಗ ನೀವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಯು ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳಗಿಂತ ಸವಿ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಕೌತುಕಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಇತ್ತಿತ್ತಕಡೆಯ ಒಂದೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲ ಕೆಲವರು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮೂಗು ಮುರಿದುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಹಾಗು ನನ್ನ ವಾಚಕರ ಹೃದಯೈಕ್ಯವು ಚನ್ನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವದು. ಮಹನೀಯರೇ, ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಭರದಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೇ ಬರೆದೇನೆಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಬರೆಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಆ ಮೂಗು ಮುರಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ನನ್ನ "ಈಶ್ವರೀ ಸೂತ್ರ" "ಕಮಲಕುಮಾರಿ" "ಕುಮುದಿನಿ" "ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ" ಗಳಂಥ ಹದಿನೇಳು ಹದಿನೆಂಟು ಸುರಸ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸ್ವಾದವನ್ನು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದರಂತೆ ಸವಿದ ನಾಲಿಗೆಯ ರಸಮತ್ತತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂಗು ಮುರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವೆಂಬದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯಬಾರದು! ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಹಡೆದವರಿಗೆ ಹಂದಿಯೂ ಮುದ್ದಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು, ಬಹುಜನರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು, ಜನರು ಮತ್ತೂ ಅವನ್ನು

೧. ಇದೇ 'ಸದ್ಗುರು ಪ್ರಭಾವ' ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು–೪, ಮರಾಠರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು–೮, ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು–೫, ಸಂಕೀರ್ಣ–೫. ಹೀಗೆ ೨೨ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಗಳಗನಾಥರೇ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಈ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಸೇವಿಸಿ ಕಾದಂಬರೀ ನಾಯಕರ ಉದಾತ್ತವೃತ್ತಿಯ ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಸವಿಮಾಡಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಮಹನೀಯರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುವೆನು!

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಭರತಭೂಮಿಯೇ ಈಗ ಶ್ವವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲು, ತದಂತರ್ಗತ ಕರ್ನಾಟಕವು ಆ ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೊರಗಾಗಿರುವದೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಯಾವುದೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಯಾವುದೊಂದು ಜನಾಂಗಕ್ಕಾಗಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮವೃತ್ತಿ, ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿ, ವೈಶ್ಯವೃತ್ತಿ, ಶೂದ್ರವೃತ್ತಿ, ಶ್ವವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೃತ್ತಿಗಳು ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮದಿಂದ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವೆ! ಯಾಕಂದರೆ ಈ ವೃತ್ತಿಪರಿವರ್ತನವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವದು. ಶ್ವವೃತ್ತಿಯ ಮುಂದಿನ ಮೆಟ್ಟಲವೇ ನಾಶಕಾರಕವಾದ ಗ್ಲಾನಿಯು! ಅಂತಹ ಗ್ಲಾನಿಯ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪಾಂತದ ವರೆಗೆ ಭಗವದವತಾರವಾಗಿ ಗ್ಲಾನಿಯು ದೂರವಾಗುತ್ತಿರುವದೆಂದು ನಮ್ಮ ವೈದಿಕ ಮತದ ಸಿದ್ಧಾಂತವು! ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಗ್ಲಾನಿಯು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ವಿಭೂತಿಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಯಾವದೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಲಿ, ಜನಾಂಗವಾಗಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಂತೆ ಉಚ್ಚವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಳೆದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಬ್ರಾಹ್ಮ, ಕ್ಷಾತ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಎಂಬೀ ನಾಲ್ಕು ವೃತ್ತಿಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದವುಗಳೆಂತಲೂ, ಅವುಗಳ ಬೆರಿಕೆಯು ತಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಾಗ ಅವೆಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪೋಷಕಗಳೆಂತಲೂ, ಹಾಗಿರದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಘಾತಕಗಳೆಂತಲೂ ಆರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿರುವದರಿಂದ, ಆ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಘಟಕಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ್ನು ಆ ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ಪೂರ್ವಜರು ನಿಷ್ಕರ್ಷವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿರುವರು. ಅಂದಬಳಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈಗ ವಿಪುಲವಾಗಿರುವ ಶ್ವವೃತ್ತಿಯು ನಾಶವಾಗಿ ಯಾವದೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವೃತ್ತಿಯು ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೃತ್ತಿಯ ಸಂಸ್ಕರಣದ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯು ಬರಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಶಿವ ಛತ್ರಪತಿಯ, ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಹುಕ್ಕ ದೊರೆಯ, ಶ್ರೀ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿ–ಶ್ರೀ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಂತಹ ಸತ್ಪುರುಷರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಹಲವು ರಜಪೂತ ವೀರರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಓದಲೇಬೇಕಾಗವದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಶ್ವವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರರಾದವರ, ಅಥವಾ ಉನ್ನತ ವಿಷಯಸುಖ ಮಗ್ನರಾದವರ ನಾಯಕತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವೃತ್ತಿಗಳ ಪೋಷಣವು ಸರ್ವಥಾ ಆಗಲಾರದು, ಯಾಕಂದರೆ, ಉಂಡದ್ದೇ ತೇಗಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದು ವಾಡಿಕೆಯ ನಿಯಮವಾಗಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ, ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ, ಇಲ್ಲವೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವರು, ಆಬಾಲ ವೃದ್ಧರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಇಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಾಚನದ ಯೋಗವು ಒದಗಿಬರುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇಂತಹ ಮನಃಸಂಸ್ಕರಣದ, ಹಾಗು ಮನ ಉಜ್ಜೀವನೀಕರಣದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನೋಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಅಂಕುರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು; ಆದರೆ

ಅದರೊಡನೆ ನಾಸ್ತಿಕಭಾವದ, ಗುರುಹಿರಿಯರ ಅವಹೇಳನದ, ಧರ್ಮಹೀನತೆ-ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತಿಗಳ ಕೆಟ್ಟ ಕಸಗಳು ಮಾತ್ರ ಮೊಳೆಯಲಾರವು! ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಶಾಸನದ ತ್ವೇಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಆ ತ್ವೇಷವು ಗರ್ವದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಒರಟಿಯೂ, ಸ್ವಾರ್ಥದ ವಿಷದಿಂದ ಕ್ರೂರವೂ ಮಾತ್ರ ಆಗಲಾರದು! ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ದೃಢನಿಶ್ಚಯದವನಾಗುವನು; ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವಭಾವವು ಕಠೋರವೂ, ವಿಕ್ಷಿಪ್ತವೂ ಮಾತ್ರ ಆಗಲಾರದು! ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗವನು; ಆದರೆ ಅವನ ಹೃದಯವು ಉಗ್ರವೂ, ನಡತೆಯು ತಾಪದಾಯಕವೂ ಆಗಲಾರದು! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವವರು ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರೂ, ರಾಜನಿಷ್ಠರೂ, ಗುರುಹಿರಿಯುರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವವರೂ, ಪರೋಪಕರಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ, ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ, ದುಷ್ಟಶಾಸನ ಧುರೀಣರೂ, ಕಾದಂಬರಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಗಿರವರೆಂದು ಅನುಭವದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು!

ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಗಳಗನಾಥನು ಇಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ "ಭಾಗವತಾಮೃತ" "ಶೈವಸುಧಾರ್ಣವ" "ತುಲಸೀ ರಾಮಾಯಣಾಮೃತ" ಎಂಬ ಪೌರಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವು ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರೌನ ಅಷ್ಟಪತ್ರದ ಸರಾಸರಿ ೮೦೦೦ ಪುಟಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು.

. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮೈಸೂರನಾಡಿನವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ಸಾಲತೀರಿದ ಬಳಿಕ, ಅದರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರವರ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಆಮೇಲೆ "ಅರಮನೆಯಿಂದ ಗುರುಮನೆ" ಎಂಬಂತೆ, ಮೈಸೂರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಸರ್ವಮತಗಳ ಧರ್ಮಪೀಠಸ್ಥ ಶ್ರೀಗಳವರ ಚರಣದರ್ಶನದಿಂದ ಪುನೀತನಾಗಿ ಪುನಃ ವೈದಿಕ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ದಿವ್ಯಸನ್ನಿಧಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಧನ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವೆನು! ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ-ಈ ಇಚ್ಛೆ-ಈ ಆತುರಗಳನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಲು, ನನ್ನ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀವೆಂಕಟೇಶನು ಸಮರ್ಥನಿರುವನು!

ಗಳಗನಾಥರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು

೧. ಮಾಧವ-ಕರುಣಾವಿಲಾಸ-೧೯೨೩: ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಸುರಸವಾದ ಅತಿ ಗೌರವದ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು, ಡೆಮ್ಮಿ ಅಷ್ಟಪತ್ರದ ಆರುನೂರು ಪುಟಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವದು. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಹು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಬರೆದಿರುವ ಈ ಘನತರವಾದ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶ್ರೀ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರೇ (ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೇ)

ಬರೆಸಿರುವದರಿಂದ, ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನು ವರ್ಣಿಸಲಾರೆನು. ಇಡಿಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಆಕರ್ಷಿಸಿರುವದು. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದದ ಕನ್ನಡಿಗರು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅಧನ್ಯರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿಂಹಾಸನ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯರ ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾವ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸದೂರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಗಳಗನಾಥರ ವಿವಿಧ ಮನೋಹರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠತರ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದ್ದು, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರಂತ ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಗಳಗನಾಥರ ಹೃದಯವು ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು.

ಈ ಮನೋಹರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ೬೦ ಪ್ರಕರಣಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧. ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಯೋಗತ್ರಯಗಳು ೨. ಧರ್ಮದ ದುರಭಿಮಾನ ೩. ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಗಳು ೪. ಅವೈದಿಕ ಧರ್ಮಗಳು ೫. ಶಾಂತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರಣವು ಅಧ್ಯಯನವಲ್ಲ, ಗುರು ಕೃಪೆಯು! ೬. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೂ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರವೂ ೭. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೂ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರವೂ, ೮. ಸಹಯೋಗ ೯. ಅಸಹಯೋಗದ ಪ್ರಭೇದಗಳು. ೧೦. ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವವೂ, ರಾಜಕೀಯ ಅಹಿಂಸೆಯೂ ೧೧. ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವೇಕೋದಯ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ವಿವೇಕ) ೧೨. ದೇಶದ್ರೋಹವೂ, ರಾಜದ್ರೋಹವೂ ೧೩. ಪರತಂತ್ರರಿಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ೧೪. ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳ ಹೇಸಿನತ. ೧೫ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳೂ ಸ್ವಕೀಯರೇ. ೧೬ ದೇಶವಿಘಾತಕ ಭೇದಭಾವನಿರಸನ. ೧೭. ರಾಜದ್ರೋಹದ ಸ್ವರೂಪ ೧೮ ಅಂತಃಕಲಹವು ಅಳಿಗಾಲದ ಲಕ್ಷಣವು ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ನಮ್ಮ "ಸದ್ಗುರು" ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಶಃ ಎರಡು ವರ್ಷ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಉಳಿದ ಕಾದಂಬರೀ ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಐದು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಬಹಳವಾದರೆ ಎರಡುಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಉಳಿದಿರಬಹುದು! ಇದನ್ನು ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಎಂ.ಎ., ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿರುವರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅವಲೋಕನಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಈವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಗೌರವದ ಸೇವಾತಿಶಯಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಪರಿಷತ್ತು ಗಳಗನಾಥರಿಗೆ ೨೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮೈಸೂರ ಸರ್ಕಾರದ ದೇವರಾಜ ಚಾರ್ಟಿ ಫಂಡಿನಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ೨೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಉಚಿತವು ದೊರೆತಿರುವದು. ಧಾರವಾಡ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು. ಇದರ ಬೆಲೆ ೩-೧೨-೦. ಪೋಸ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಎಂಟು ಆಣೆ.

೨. ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ಮಕಥೆ-೧೯೧೬: ಘನತರವಾದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತಾಳೀಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದಿಂದ ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೋಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಿಸ್ತೃತ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು

ಓದುವದರಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮೂಲವಾದ ಹಲವು ವಿಕಾರಗಳೂ, ವಿಚಾರಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ರಾಮರಾಜ, ತಿರುಮಲ, ವೆಂಕಟಾದ್ರಿ, ಮೇಹರ್ಜಾನ, ರಣಮಸ್ತಖಾನ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಚರಿತ್ರ ವಾಚನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ! ಈ ವಿಸ್ತೃತ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಲೆಯು ೧-೮-೦. ಪೋಸ್ಟೇಜು ೫ ಆಣೆ.

೩. ಕುಮುದಿನಿ-೧೯೧೬: ಇದೂ ಒಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾದ ಕಾದಂಬರಿಯೇ ಆಗಿರುವದು. ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿಯು ವಿಜಯನಗರದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯೊಳಗಿನ ಶೋಕರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ "ಅಂತಕನ ಕೋಲಾಹಲ" ಎಂಬ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಓದಿ ನಿಜವಾಗಿ ನಾವು ಮೂರ್ಛಿತರಾದೆವೆಂದು, ಒಬ್ಬ ಮೈಸೂರ ಸೀಮೆಯ ಸಹೃದಯ ವಾಚಕರು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮೈಸೂರ ಸರಕಾರದವರು ಮೆಟ್ರಿಕ ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿರುವರು. ಇದರ ಭಾಷಾಂತರವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಬೆಲೆ ೧ ರೂಪಾಯಿ. ಪೋಸ್ಟೇಜು ನಾಲ್ಕು ಆಣೆ.

೪. ದುರ್ಗದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ-೧೯೩೮: ನನ್ನ "ಮಾಧವ ಕರುಣಾ ವಿಲಾಸ" ಎಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಈ 'ದುರ್ಗದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ' ಇದನ್ನು "ಶ್ರೀ ಮುರುಗೇಶ ಗುರುವರರು' ಪ್ರೇರಿಸಿ ಬರೆಸಿರುವರು. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ನಾಯಕರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಬೆಲೆ ೧-೨-೦.

ಮರಾಠರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು

೫. ಈಶ್ವರೀಸೂತ್ರ-೧೯೧೩: ಶಿವಾಜಿಯು ತೋರಣಗಡವೆಂಬ ದುರ್ಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ತೋರಣ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೋಹರ ವೃತ್ತಾಂತವು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಓದಿದರೂ ಮನಸ್ಸು ತೃಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋಸ್ಟೇಜು ೪ ಆಣೆ.

೬. ಮರಾಟರ ಅಭ್ಯುದಯ-೧೯೧೮: ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನು ಅಫಜುಲಖಾನನೆಂಬ ಬಲಾಢ್ಯ ಸರದಾರನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಳಿಸಲು, ಶಿವಾಜಿಯು ಆತನನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ಇದರಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಓದುವಾಗ ಹಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಾಚಕರ ಹೃದಯವು ಉಕ್ಕಿ ಬರುವುದೆಂಬುದು ಅನುಭವದ ಮಾತಾಗಿರುವುದು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋಸ್ಟೇಜು ೪ ಆಣೆ.

೭. ಕಮಲಕುಮಾರಿ-೧೯೧೦: ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ತಡೆಯದೆ, ಉದಯಭಾನು ಎಂಬ ತನ್ನ ಶೂರ ಸರದಾರನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆತನ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಶಿವಾಜಿಯ ಬಾಲಮಿತ್ರನಾದ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ತಾನಾಜಿಯು ಸಿಂಹಗಡವನ್ನು ಉದಯಭಾನುವಿನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಒಡೆಯನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮನೋಹರ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಆರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯು ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅತಿ ವಿರಳವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋಸ್ಟೇಜು ೪ ಆಣೆ.

೮. ಛತ್ರಪತಿ-೧೯೧೯: ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಹು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳವಾದ ಸಿಂಹಗಡವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅತಿ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಲು, ಇದನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಸೈರಿಸದೆ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನೆಂಬ ತನ್ನ ಬಲಾಢ್ಯ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ದೂರ ಲಕ್ಷ ಕೊಟ್ಟು ಜಯಸಿಂಗನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಆತನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಲು, ಬಾದಶಹನು ಆತನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದನು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಮಗ ಸಂಭಾಜಿಯೊಡನೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಹೇಗೆ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನೆಂಬದನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೯. ಗೃಹಕಲಹ-೧೯೨೧: ಇದು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಮರಣ ಪ್ರಸಂಗದ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕ ಪರ್ಯವಸಾಯಿ. ಇದು ಗೃಹಕಲಹದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೃದಯಭೇದಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದು. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವದು ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೦. ಶಿವಪ್ರಭುವಿನ ಪುಣ್ಯ-೧೯೧೮: ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗ ಸಂಭಾಜಿಯನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನು ಅತಿಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವೂ, ಶಿವಾಜಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಮಗ ರಾಜಾರಾಮನು ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಅಣ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾದಂತಾಗಿದ್ದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೧. ಸ್ವರಾಜ್ಯಸುಗಂಧ-೧೯೩೮: ಶಿವಾಜಿಯು ಆಗಲೇ ರಾಯಗಡದಲ್ಲಿ ಛತ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತು ವಿಜಾಪುರ ಬಾದಶಹನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಈಗ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು 'ಕಲ್ಯಾಣ' ಮತ್ತು 'ರಾಜಮಾಚಿ' ಎಂಬ ಎರಡು ಕೋಟೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಆತನ ಸರದಾರರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

೧೨. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ-೧೯೧೯: ಗರ್ವವು ನಾಶಕರವಾದದ್ದು. ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪೇಶ್ವೆ ಭಾವುಸಾಹೇಬನ ಅತಿ ಗರ್ವದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾನಿಪತ್ತದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಕುಗ್ಗಿದ ದುಃಖಕಾರಕ ಸಂಗತಿಯು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಬೋಧಪ್ರದವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರತಾಪವೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಎಷ್ಟು ಘನತರವಾದವಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ತೋರಿಸದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು

೧೩. ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ-೧೯೧೪: ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹಾಗು ರಜಪೂತರ ಗುಣಸ್ವಭಾವಗಳು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರೂಪಮತಿಯ ಕುಲೀನತೆ, ಇಂದಿರೆ-ಪದ್ಮೆ-ದುರ್ಗಾದಾಸ ಇವರ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ತೇಜಸ್ವಿತೆ, ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ನಿಸ್ಪ್ರಹತೆ, ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸಾಂಸಾರಿಕರಾದ ನಾವು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂಬಯಿ ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಯವರು ಮೆಟ್ರಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೪. ಸತ್ವಸಾರ-೧೯೧೫: ಇದೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಮೇವಾಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾರಾಜಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈ ೧೪ ಕಾದಂಬರಿಯ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ವದಿಂದಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಾದಿ ಉಪಕರಣಗಳಿಂದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಸತ್ವಶಾಲಿಯನ್ನು ದ್ರವ್ಯವು ತಾನಾಗಿ ಹೊಂದುವದೆಂತಲೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕಲಿಸುವದು. ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓದಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳುವೆನು. ಇದನ್ನು ಮುಂಬಯಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯವರು ಟೆಕ್ಸ್ಟಬುಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೫. ತಿಲೋತ್ತಮೆ-೧೯೧೭: ಇದೂ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮನೋಹರ ಕಾದಂಬರಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿಯ ಆಯೇಷೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ಉಸ್ಮಾನ, ಜಗತ್ಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ವಾಚಕರ ಹೃದಯವು ದ್ರವಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಅಂಕುರಗಳು ತೋರದೆ ಇರವು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೬. ಧಾರ್ಮಿಕತೇಜ-೧೯೨೮: ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದ ಮನೋಹರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಛತ್ರಸಾಲನೆಂಬ ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಮಹಿಮೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ದಲಪತರಾಯ ಸಭಾಕರಣ-ಹೀರಾದೇವಿ-ಸುಫಲದೇವಿ-ಕಂಚುಕಿರಾಯ-ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ ಮೊದಲಾದ ನೀಚೋಚ್ಚ ಪಾತ್ರಗಳ ಚರಿತ್ರ ವಾಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿಹೋಗವದು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ೮ ಆಣೆ. ಪೊ. ೫ ಆಣೆ.

೧೭. ರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ–೧೯೨೮: ಇದು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನ ಘನವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಉದ್ದಾಮ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ, ಅನಂತಶರ್ಮರ ಸತ್ವವೂ, ಮೊಗಲ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಲೆ ೧೨ ಆಣೆ. ಪೋ. ೪ ಆ.

ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೧೮. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನೆ–೧೮೯೮: ಇದೊಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರೀತಿಯ ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಈವರೆಗೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಐದು ಆವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿರುವವು. ಇದರ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮಾಡಿರುವರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಇದರ ಆಟಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆಡಿರುವರು. ರಸಿಕರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದತಕ್ಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೧೯. ರಾಣೀ ಮೃಣಾಲಿನಿ–೧೯೧೫: ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವದು. ಇದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಷ್ಟು, ಲಾಲಿತ್ಯವೆಷ್ಟು, ಗಾಂಭೀರ್ಯವೆಷ್ಟು! ಶಾಭಾಶ್! ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಿದ್ದರೆ ಬಂಕೀಮಚಂದ್ರರಂಥ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಿರಬೇಕು! ಈ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬರೆದದ್ದು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ ೮ ಆಣೆ. ಪೋ ೫ ಆಣೆ.

೨೦. ವೈಭವ–೧೯೧೨: ಇದು ಚಾಣಕ್ಯ–ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅತಿ ಮನೋಹರವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಓದಲು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಗಿಸದೆ ಕೆಳಗಿಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ನಾವು ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಹೇಳುವೆವು. ಕನ್ನಡ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೨೧. ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ–೧೯೧೪: ಇದೊಂದು ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಶೋಕರಾಜ, ಚಿದಾನಂದಸ್ವಾಮಿ, ಜಿತೇಂದ್ರ, ಮೊಗ್ಗಲೀಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದ ನೀಚೋಚ್ಚ ಪಾತ್ರಗಳ ವಕ್ರ–ಸರಲಗತಿಗಳೂ, ಅನುದಾತ್ತ–ಉದಾತ್ತ ಭಾವಗಳೂ ಎಷ್ಟು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವೆಂಬದನ್ನು ಬರೆಯಲಾರೆವು. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಹಲವು ಸಾರೆ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಉದುರಿರುವವು. ಇದನ್ನು ಮೈಸೂರ ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಯವರು ಮ್ಯೊಟ್ರಿಕ್ ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

೨೨. ಸಂಸಾರ ಸುಖ–೧೯೨೬: ಇದು ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಯು. ಅಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಬಾದಶಹನೆಂದರೇನು, ಕಡೆಗೆ ಸಂಸಾರದ ತಾಪದಿಂದ ಹಣ್ಣಾದನು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಸೋದರಳಿಯನಾದ ಖುಸರುವಿನ ದುರ್ದೈವವನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಾದಪಡುವದು. ರಾಜ್ಯತೃಷ್ಣೆಯು ಎಷ್ಟು ಅನರ್ಥಕಾರಕವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಲೆ ೧ ರೂ. ಪೋ. ೪ ಆಣೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಈ ಪ್ರಸ್ತಕವು ಮ.ರಾ.ರಾ. ಹರಿ ನಾರಾಯಣ ಆಪಟೆಯವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ''ರೂಪನಗರಚಿ ರಾಜಕನ್ಯಾ'' ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೂ, ರಜಪೂತರಿಗೂ ನಡೆದ ಒಂದು ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದ ವರ್ಣನವಿದ್ದು ಇದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ, ಹಾಗು ರಜಪೂತರ ಗುಣಸ್ವಭಾವಾದಿಗಳು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಚನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಇದಕ್ಕೆ 'ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ'ವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ಉದಾಹರಣಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ''ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನ''ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ನಾವು ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ರೂಪನಗರದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ–ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನ, ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನ ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ ರೂಪಮತಿಯ ಕುಲೀನತೆ, ಇಂದಿರೆ–ಪದ್ಮೆ–ದುರ್ಗಾದಾಸ ಇವರ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ, ಔರಂಗಜೇಬನ ವಿಷಯಾ ಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಜಾಗರೂಕತೆ, ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ನಿಸ್ಪೃಹತೆ, ಉದೇಪುರಿಯ ಪತಿನಿಷ್ಠೆ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ತೇಜಸ್ವಿತೆ, ಇವನ್ನು ಸಾಂಸಾರಿಕರಾದ ನಾವು, ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಯು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದು ರಾಜಸಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನೀತಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪುಸ್ತಕವು ಮಿತಿಮೀರಿ ದೊಡ್ಡದಾಗದಂತೆಯೂ, ಕನ್ನಡ ವಾಚಕರಿಗೆ ಓದುವಾಗ ಬೇಸರವಾಗದಂತೆಯೂ ಮೂಲ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ವಿಷಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯನ್ನರಿತ ಕನ್ನಡಿಗರು, ಮೂಲ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮರ್ಮ ವರಿತು ಓದಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು; ಮತ್ತು ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರವರಿಯದ ಕನ್ನಡಿಗರು, ಇದೊಂದು ಮನೋರಂಜಕ ನೈತಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು, ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮರ್ಮವರಿತು ಬರೆಯ ಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೂ ಮೂಲ ಕಾದಂಬರಿ ಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸವಿಯಿತ್ತೋ ಏನೋ ಎಂದು ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬಾರದು. ಈ ಅಭಿಮಾನೋಕ್ತಿ ಗಾಗಿ ವಾಚಕರು, ಲೇಖಕನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗುವದು.

ಮ.ರಾ.ರಾ. ಆಪಟೆಯವರಿಂದ ನಮಗೂ, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಈಗ ಆಗಿದ್ದ ಹಾಗು ಮುಂದೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಲಾಭವನ್ನು ಬರೆದು ತೋರಿಸಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮ.ರಾ.ರಾ. ಆಪಟೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲಕೊಡಲು ಈಶ್ವರನು ಸಮರ್ಥನಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸತ್ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮ.ರಾ.ರಾ. ರಸಿಕ ಆಪಟೆಯವರು ಸರ್ವಾಂಗದಿಂದ ಪಾತ್ರರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಬಳಿಕ, ಓದಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಲ್ಲೆಂದು ಚಡಪಡಿಸುವ ನಾವು, ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆ, ಸದ್ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಜೀವನದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿ, ಅನ್ನದಾತೃವಿನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮ.ರಾ.ರಾ. ಆಪಟೆಯವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಸುಮ್ಮನಾಗುವೆವು.

ಆನಂದವನ (ಅಗಡಿ) ವಿಧೇಯ,

ತಾರೀಖು ೧ನೇ ಜೂನ ೧೯೧೪ **ವೇ. ತಿ. ಗಳಗನಾಥ**

ಭವಿಷ್ಯ

ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರವಂಶಗಳ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಅವರ ಪ್ರಖರವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸು ಭರತಖಂಡದ ಅವನತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವೈರಿಗಳ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಮೊದಲನೆಯ ಅರಸನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವು. ಆತನ ರಾಜಧಾನಿ ಅಯೋಧ್ಯೆ. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನಿಂದ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ತಲೆಯವನೇ ಕುಲಭೂಷಣನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು. ಈಗಿನ ಜಯಪುರ, ಉದೇಪುರ, ಜೋಧಪೂರ ಗಳಲ್ಲಿಯ ರಜಪೂತ ಅರಸರು ಸೂರ್ಯವಂಶದರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನ ತಂಗಿಯಾದ ''ಇಲಾ'' ಎಂಬವಳನ್ನು ಚಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ಬುಧನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು, ಆಕೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರವಂಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಬುಧನ ಪುತ್ರನು ಪುರೂರವನು, ಆತನ ಪುತ್ರ ಯಯಾತಿಯು. ಯಯಾತಿಗೆ ಉರು, ಪುರು, ಯದು ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪುರುವಿನಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ತಲೆಯವನಾದ ಹಸ್ತಿರಾಜನೆಂಬವನು ಹಸ್ತಿನಾವತೀ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಹಸ್ತಿರಾಜನಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತಲೆಯವರು ಪಾಂಡವರು. ಪಾಂಡವರೊಳಗಿನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ (ಧರ್ಮರಾಜ) ನೆಂಬವನು ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾದಬಳಿಕ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದು ಪುರುವಂಶದ ಮಾತಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಯದುವಂಶದಲ್ಲಿ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಲರಾಮ-ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರೆಂಬವರು ಅರಸರಾದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಗುಜರಾಥದೊಳಗಿನ ದ್ವಾರಕೆಯೆಂಬ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈಗಿನ ಜಸಲಮೀರದ ಭಾಟವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರೂ, ಕಚ್ಛದ ''ಜಾಡೇಜೀ'' ಹಾಗು ''ಜೋಡಾಸವೇ'' ಎಂಬ ಅರಸರೂ ತಾವು ಕೃಷ್ಣವಂಶದವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾರ್ವಭೌಮರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪ್ರತಾಪದ ವರ್ಣನವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಂದ್ರವಂಶದ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವ-ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರತಾಪದ ವರ್ಣನವನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವದಷ್ಟೇ? ವೇದತುಲ್ಯವಾದ ಈ ಎರಡು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಚಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲರೂಪದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಸ್ಮರಿಸಿ, ಅಭಿಮಾನಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ

ಬಂದರು. ಕಾಲಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಈ ಭರತಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದ ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮದ ಪಠಾಣರಾಜರೂ, ಮೊಗಲರಾಜರೂ ಈ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ, ಅಥವಾ ರಜಪೂತರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿದರೂ, ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಪ್ರಖರತೆಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬದ್ಧಕಂಕಣರಾಗಿ ನಿಂತ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ, ಮೊಗಲ ವಂಶದ ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನು ಅಗ್ರೇಸರನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆತನು ತನ್ನನ್ನು 'ಅಲಮಗೀರ' ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವವನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲಮಗೀರನು ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾವು ರಾಮ–ಕೃಷ್ಣರ ಪವಿತ್ರ ವಂಶಜರೆಂದು ತಿಳಿದು ರಜಪೂತರಾಜರು ಅಕಬರಬಾದಶಹನ ವರೆಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನಂತು ಇರಲಿ, ಅನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಗುಣಗಳಿಗೂ, ಪ್ರತಾಪಕ್ಕೂ, ವೈಭವಕ್ಕೂ ಮರುಳಾದ ಹೆಣ್ಣುಗಳ್ಳಿನ ಜೋಧಪುರದ ಅರಸರೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ರಜಪೂತ ರಾಜರು ಅಕಬರನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನಮಾಡಿದರು. ಅಕಬರನ ಮುಂದಿನ ಇಬ್ಬರು ಬಾದಶಹರಾದ ಸೇಲಿಮ–ಶಹಾಜಾನರು, ತಾವು, ಇಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂತಲೂ, ಬಹುಮಾನದ ದರ್ಶಕವೆಂತಲೂ ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದರು; ಆದರೆ ಉದೇಪುರದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ರಾಜರೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ರಜಪೂತ ಅರಸರು ತಮಗೆ ಎಂಥ ವಿಪತ್ತು ಒದಗಿದರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕುಲವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಶಹಾಜಹಾನನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರದ ಅರಸು ಮನೆತನದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಕೈಯೂರಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉದೇಪುರದ ಅರಸುಮನೆತನದವರಂತು ಇರಲಿ, ಅವರ ಮಾಂಡಲಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ರೂಪನಗರದ ವಿಜಯಸಿಂಹನಂಥ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಕೂಡ, ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಔರಂಗ ಜೇಬನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ವೈಭವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಯವನರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ್ದನು. ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸೂ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯೂ ಕುಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನೂ, ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಅರಸರೂ ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ರೂಪಮತಿಯು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾಗಿದ್ದಳು. ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ರಜಪೂತರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಗಂಡಸರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಗೋಷೆಯಿಂದ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಶೂರ ಶಿವಸಿಂಗನು ತನ್ನ

ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನುವು ದೊರೆಯದ್ದರಿಂದ ನೊಣ ಜಾಡಿಸುತ್ತ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಜೋಧಪುರದ ಅರಸನಾದ ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಮನೆತನದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಕುಲಗೆಟ್ಟಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಕುಲಗೇಡಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಗನು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಆ ಮಗನು ಸತ್ತನೆಂತಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು, ಗಂಡುಮಗನೆಂದರೂ ರೂಪಮತಿಯೆ, ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೆಂದರೂ ರೂಪಮತಿಯೆ, ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮಿತಿಮೀರಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯ ಮೋರೆನೋಡಿ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಲಿ, ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮಗಳನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಗನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಕೂಡ ಮಾಡುವಹಾಗಿಲ್ಲಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ಮಗಳೇ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥಳೆಂದು ಆತನು ಡಂಗುರ ಸಾರಿಸಿ, ಅರಗಳಿಗೆಯೂ ಮಗಳನ್ನು ಅಗಲದೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ರೂಪಮತಿಯು ಕುದುರೆ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿತಿದ್ದಳು; ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದಳು; ತಂದೆಯ ಸಂಗಡ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಎಷ್ಟೋ ಕ್ರೂರ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದಳು. ಒಬ್ಬ ತರುಣ ರಜಪೂತ ವೀರನನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಆತನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಯ ಅಳಿಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ವಿಚಾರವು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಗಳ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಪ್ರೇಮವು ಕಡಿಮೆಯಾ ದೀತೆಂದು ಅಂಜಿ, ಆ ತಾಯಿಸತ್ತ ಮಗಳ ಮದುವೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆತನು ಆದಷ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು.

ರೂಪಮತಿಯಾದರೂ ತಂದೆಯ ಈ ಆಕೃತಿಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಳಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿಯೂ, ಸದ್ಗುಣಗಳ ನಿಧಿಯೂ ಸತ್ವದ ರಾಶಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಅಳಿಯನಾಗುವದು ಪರಮಭಾಗ್ಯವೆಂದು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ತರುಣ ವೀರರೆಲ್ಲರು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಲೋಕಸುಂದರಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ, ಅನರ್ಥವಾಗದೆಯಿರದೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊಗಲಬಾದಶಹರ ಕಾಮವಾಸನೆಯಿಂದ ಈ ವರೆಗೆ ಹಲವು ರಜಪೂತ ರಾಜಕನ್ಯೆಯರು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಹಲವು ರಾಜವಂಶಗಳು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದ್ದವು. ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೊಳಗಿನ ಇಂಥವನೊಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವರಳಾದ ಸುಂದರಿಯೊಬ್ಬ ಳಿರುವಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಗೊತ್ತಾದಕೂಡಲೆ ಮೊಗಲಬಾದಶಹರು, ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಸಲುವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದರೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬರಿಯ ಬೇಡುವದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಮ್ಮ

ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಆದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆ ಹರಿಸಿ ಅದರಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದು ಅವರು ಅಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮೊಗಲರ ಈ ನೀಚತನದಿಂದಲೂ, ಕಠೋರ ತನದಿಂದಲೂ ಎಷ್ಟೋ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯರ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋಗಿದ್ದವು. ಎಷ್ಟೋ ಸುಂದರಿಯರನ್ನು ಅವರ ತಾಯಿ–ತಂದೆಗಳು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರು, ಎಷ್ಟೋ ಸುಂದರಿಯರ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮವುಂಟಾಗಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ದೊಳಗಿನ ತರುಣ ವೀರರು ಅದಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಮದುವೆಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮೇಲೆ, ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಯು ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥವುಂಟಾಗುವದೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು, ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತ ವೀರನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ ತೇಜಸ್ಸು ಮೂರ್ತಿಮಂತವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಕೇವಲ ಔರಂಗಜೇಬನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಲಗ್ನವನ್ನು ಅವಸರದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪವಿತ್ರವಾದ ರಜಪೂತ ಕುಲಕ್ಕೂ, ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾದ ವಂಶಕ್ಕೂ, ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಶೀಲಕ್ಕೂ ಕುಂದನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದಲ್ಲಿ, ಶೂರ ರಜಪೂತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ರೂಪಮತಿ ಯನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಸಂಹರಿಸಿ, ತನ್ನ ಹಾಗು ತನ್ನ ಶೂರ ಪರಿವಾರದ ದೇಹಗಳು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪತನಹೊಂದುವವರೆಗೆ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕಾದತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಮೇಲೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಸಿಟ್ಟು ಬಹಳ. ವಿಜಯಸಿಂಹನು, ಶೂರನೂ–ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ– ಶೀಲವಂತನೂ– ವಯೋವೃದ್ಧನೂ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಯಾವತ್ತೂ ರಜಪೂತರು ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನೂ ಆತನನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ; ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೂಡ ಹಣಿಯದೆ, ತನ್ನ ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡದ್ದು, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನಕ್ಕೇ ಆ ಮನೆತನವು ಪೂಜ್ಯವಾದದ್ದು. ಇಂಥ ಮನೆತನದ ರಾಜಸಿಂಹನು ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ತನ್ನ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಆತನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವದೇನು? ರಾಜಸಿಂಹನು, ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಕನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾರದೆ, ಆತನೊಡನೆ ಮಗನಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು! ಅದರಿಂದ ಇಡಿಯ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಾನವಿತ್ತು.

ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಇಷ್ಟು ಸತ್ವಸ್ಥನಿದ್ದರೂ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತನನ್ನು ಮಗಳ ಮೋಹವು ಬಾಧಿಸದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಗಳ ಗತಿಯು ಏನಾಗುವದೋ, ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆತನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉದಾಸೀನನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು; ಅಂದಬಳಿಕ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಮೋಹದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು? ರಾಜಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ

ವಿಜಯಸಿಂಹನು, ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ದುರ್ಗಾಚರಣನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಂತೆ ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣನಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮಗಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆತುರಪಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ರೂಪವತಿಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಕೆಯ ಬಲಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಿಟ್ಟು ಆಕೆಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳಲು, ರೂಪವತಿಯು ತಂದೆಯ ಬಲದೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯೂರಿ ತನ್ನ ಮೈಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ದುರ್ಗಾಚರಣನನ್ನು ಕರೆದು, ಮಗಳ ಹಸ್ತಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ರೂಪವತಿಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬೆರಳುಹಾಕುತ್ತ ಕೆಳಗೆಮೇಲೆ ನೋಡುತ್ತ ರೂಪಮಿತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಡುನಡುವೆ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಏನೋ ಬರೆದಿಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಜೀವವು ಬಹಳ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿತ್ತು ಮಗಳ ಭವಿಷ್ಯವು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆತನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಸರಳ ಹೃದಯದ ರೂಪವತಿಯು ಕೌತುಕದಿಂದ ಏನೇನೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅಧೋಮುಖಿ ಯಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ದುರ್ಗಾಡರಣನ ಭವಿಷ್ಯಲೇಖನವು ಮುಗಿಯುವರೆಗೆ ಒಬ್ಬರು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ, ತಂದೆಮಕ್ಕಳ ಚಿತ್ತವು ಭವಿಷ್ಯ ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿತ್ತು, ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ಅರ್ಧ ತಾಸು ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ದುರ್ಗಾಚರಣನು ರೂಪವತಿಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಸುರ್ಗರೆದು, ಕಾಗದವನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಕಾಗದವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಓದಲು, ಆತನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದವು ತಾನೇ ಕಳಿಚಿ ಬಿದ್ದಿತು!

ಅಂಥ ಭಯಂಕರ ಮಾತನ್ನೇನು ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ವಾಚಕರು ಆತುರಪಡುತ್ತಿ ರಬಹುದು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯಲೇಖನದ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ಕನ್ಯೆಯಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೂ, ಯಾವತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನದಮೇಲೆಯೂ ಬೇಗನೆ ಭಯಂಕರ ಸಂಕಟವು ಒದಗುವದು'' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಓದಿದಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ದುಷ್ಟತನವು ತಟ್ಟನೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ತನ್ನ ಮಗಳ ನೆವದಿಂದ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ದೂಡುವಂಥ ಬಲಾಢ್ಯನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಆಗಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಈ ಸಂಗತಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ತನ್ನೊಳಗೆ–ಹಿಂದಕ್ಕೆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಯೋಗದಿಂದೊದಗಿದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗಗಳೇ ಈಗ ತನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆಯೂ ಬರಬಹುದೋ?

ಬರಬಹುದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಭವವೇನೂ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನ, ಇಲ್ಲವೆ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನ ಕಿವಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸುದ್ದಿಯು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಆ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿತೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ದುಷ್ಟನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಈ ವಿಚಾರವು ಸೇರಿದರೆ, ಅವನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು, ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬದರ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆತನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಧ್ವಂಸಮಾಡದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ದುಷ್ಟ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರಿಯು ವನು. ಆಗ ರಾಜಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರೂ ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ನನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಬರಲು, ರಣಯಜ್ಞವು ಆರಂಭವಾಗಿ ಹಲವು ರಜಪೂತ ವೀರರ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುವದು. ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ, ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೋ ಏನೋ!

ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಚಾರಗಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ದುರ್ಗಾಚರಣ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯು ಬರೆದಿಟ್ಟದ್ದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದುವ ಇಚ್ಛೆಯು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಕಾಗದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಓದಹತ್ತಲು, ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಆತನಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆತನು ದುರ್ಗಾಚರಣನನ್ನು ಕುರಿತು–ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗುವದಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯವು ನಿಜವಾದರೆ ನನಗೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವೇ ಆಗುವದು. ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಂಜನವನ್ನು ಹಾಕಿದಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಅಂಜನವು ನನ್ನ ಮಗಳ ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಅವನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅಸಮಾಧಾನಪಡುವದೇಕೆ? ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ನೀಚತನವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೆಂತಲ್ಲ. ಆತನು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ, ಹಾಗು ಹಿಂದೂ ಜನರ, ಅದರಂತೆ ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸುತ್ತು ಒಂದೇಸವನೆ ಕೈತೊಳಕೊಂಡು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಾವು ಬಿಟ್ಟದ್ದುಬಿಟ್ಟು ಆತನ ಪಾರುಪತ್ಯ ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದುಷ್ಟನ ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ರಜಪೂತ ವೀರರು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕಲಹಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಒಟ್ಟುಗೂಡ ಬಹುದೋ? ಆ ದುಷ್ಟ ಅಲಗೀರನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ರಜಪೂತರ ಕೈಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗದು. ಆತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಮದವೂ, ಧರ್ಮದ ಹುಚ್ಚೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅಹಂಭಾವವೂ ತಲೆಗೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅವನಂಥ ಘಾತಕಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯು ವರ್ತಿಸಿದರೆ, ನೀವು ಬೇಡಿದ ಇನಾಮು ಕೊಡುವೆನು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವು ನಿಜವಾದದ್ದೆಂಬದರ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀವು ಈಗಲೇ ನನಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದು. ನೋಡಿರಿ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು. ಇನ್ನು

ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯೊಳಗೆ ಏನಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಿರಿ. ನೋಡೋಣ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತು ನಿಜವಾಗುತ್ತವೆ–ಎಷ್ಟು ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು.

ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾಚರಣನು ತನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಹೊತ್ತು ಬಂತೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು; ಆದರ ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಕೈಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು– ರಾಣಾಜೀ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಘಾತಕೀಯೆಂದು ಈಗ ನೀವು ನುಡಿದಿರಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನೊಂದು ಗಳಿಗೆಯೊಳಗಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆತನ ಘಾತಕ ಕೃತ್ಯದ ಒಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿಮಗೆ ಅಷ್ಟು ವಿಷಾದವಾಗದಿದ್ದರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ದ್ವೇಷವು ನೂರುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ಭವಿಷ್ಯದ ಅನುಭವ ನೋಡಿರಿ; ಇದು ಸುಳ್ಳಾದರೆ ತಿರುಗಿ ನಾನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಂಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಅನ್ನಲು, ''ಒಳ್ಳೇದು ನೋಡೋಣ'' ಎಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ನುಡಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ನುಡಿದನು. ತೀರ ಅವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ದುರ್ಗಾಚರಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ''ಏನು, ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವು ಸುಳ್ಳಾಗುವದೋ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ನುವವನಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಬಂದು, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಚಾರನು ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಆನಂದಭರಿತನಾದನು. ಚಾರನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲು, ಆತನು ಒಳಗೆ ಬಂದು ನಮಿಸಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಿದನು. ಅದನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನ ವಕೀಲನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೇ ಬರೆದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಓದಿದನು. ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ–ಮಹಾರಾಜರೇ, ಬಾದಶಹನ ದುಷ್ಟತನದ ಮಿತಿಯು ಮೀರಿತು. ಆತನು ರಾಣಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಕುಮಾರನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಕರೆಕಳುಹಿ, ಆತನಿಗೆ ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಲೇಪಿತವಾದ ಉಡುಪು–ತೊಡವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದನು. ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೂ ಏನೋ ಸಂಕಟ ಒದಗುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಸವಿಸ್ತರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಾರನ ಸಂಗಡ ನಾಳೆ ಕಳಿಸುವೆನು.

ವಕೀಲನ ಪತ್ರ

ಸುದ್ದಿಯು ಕೆಡಕಾದರೂ ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದ ಜಗ್ಗೆ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಭವಿಷ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿ, ತನ್ನ ಹಾಗು ತನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದುರ್ಗಾಚರಣನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಇತ್ತ ವಿಜಯ ಸಿಂಹನು, ಭವಿಷ್ಯವು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸದಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟನು, ಆತನು ಪತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಓದಿ ದುರ್ಗಾಚರಣನನ್ನು ಕುರಿತು–ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯು ಸರ್ವಥಾ ನಿಜವಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ನಿಜವು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪತ್ರವನ್ನು ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಮೈಮೇಲೆ ಒಗೆದನು. ಆಗ ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಅದನ್ನು ಓದಿ, ಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ–ಮಹಾರಾಣಾಜಿ ಯವರೇ, ಈ ಪತ್ರದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಂಕಟವು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವಿರುವದು. ಈ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ, ಅಥವಾ ನಾಳೆ ಬರುವ ಪತ್ರ ದೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಾವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯಪಡಬಾರದು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು; ಆದರೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಲಕ್ಷವು ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಮಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಮಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆತನು ವಿಚಾರದ ಭರದಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ತಂಗೀ, ರೂಪೇ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೀನು.....'' ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಅಕ್ಷರಗಳು ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಆತನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕಿಕೊಂಡು ಶಯನಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಆತನು ಎದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಎದ್ದರು. ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಭಾರಿಯಾದ ಮಾನಸಿಂಗನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಯಿತು. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪಮತಿಯು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ತನ್ನಿಂದ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ಸುಖವಾಗುವದೊತ್ತಟ್ಟಿ ಗುಳಿದು, ಮಹದ್ದುಃಖವಾಗುವದೆಂಬ ಮಾತು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಮೊಗಲರ ಹಸ್ತಕನಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ತಂದೆಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ಶಿವಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನೇ ನಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರೂಪಮತಿಯು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವದು ತನ್ನ ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನ ಸಂಗಡ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗಿದ್ದು, ತಂದೆಗೆ ದುಃಖವಾಗುವ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಗಾಚರಣ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯು ಈ ದಿನ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಭವಿಷ್ಯಕಥನದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸಮರ್ಥನಿದ್ದರೂ ಆತನದೊಂದು ಭವಿಷ್ಯವು ಸುಳ್ಳಾಗಲೆಂದು ಆಕೆಯು ದೇವರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಶಯನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ನಡೆದಿದ್ದಳು. ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸುಮ್ಮನೆ ಸಾಗಿದ್ದನು, ಆತನು ಒಂದು ತುಟಿಯನ್ನು ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ನಡುನಡುವೆ ಆತನು ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಖೇದ–ಸಂತಾಪಗಳನ್ನು

ಹುಟ್ಟಿಸುವ ವಿಚಾರಗಳು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವವೆಂದು ರೂಪಮತಿಯು ತರ್ಕಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಶಯನಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಮಗಳ ಹೆಗಲಮೇಲಿನ ಕೈಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ತಂಗೀ ಹೋಗು, ಇನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೋ; ನಾನೂ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ರೂಪವತಿ— ಏನು? ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇ, ನೀರನ್ನು ಸಹ ಕುಡಿಯದೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವಿರೋ? ಇಂದು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಬೇಗನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವದು?

ವಿಜಯಸಿಂಹ— ಛೀ ಹುಚ್ಚೀ, ಇದೇನು ನಿನ್ನ ಕೇಳೋಣವು? ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಈಗ ನೀರು ಕುಡಿಯಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಾ? ನನ್ನಂತೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೋಗು, ಇಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ತಲೆನೋವುಯೆದ್ದಿರುವದರಿಂದ ನಾನು ಬೇಗನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಎರಡನೆಯದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ರೂಪೇ, ಎಂಥ ಮರುಳೆಯೇ ನೀನು! ತಲೆನೋವುಯೆದ್ದಿದೆಯೆಂದ ಕೂಡಲೆ ಸಣ್ಣ ಮೋರೆ ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲ! ಹೋಗುಹೋಗು, ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಡ. ಅಂಥದೇನು ನನಗೆ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ರೂಪಮತಿ (ದೈನ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ)— ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನಾನು ತಲೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜಾಜಿಕಾಯಿ ತೇದು ತಿಕ್ಕುತ್ತೇನೆ, ಅಂದರೆ ತಲೆನೋವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಸ್ಥ ನಿದ್ರೆ ಬಂದೀತು.

ಮಗಳ ಈ ಪ್ರೇಮದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಖಿನ್ನತೆಯು ದೂರವಾಗಿ ನಗುತ್ತ ಆತನು ಮಗಳ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಿಟ್ಟು–ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯದ ನಿಧಿಯು ನನ್ನ ರೂಪಮತಿಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ! ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ನನ್ನ ತಲೆನೋವು ಹೋಯಿತು. ಹೋಗು, ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಹಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೋ. ಕುಂದೇ, ಪದ್ಮೇ, ಹೋಗಿರಿ, ಈಕೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ.

ರೂಪಮತಿ— ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇ, ನಾನು ಚಿಕ್ಕವಳಿರುವಾಗ ನಿಮ್ಮ ಶಯನಮಂದಿರದ ಬಳಿಯ ಈ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ, ಇಂದು ಅದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ವಿಜಯಸಿಂಹ (ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತ— ಎಂಥ ಹುಚ್ಚ ಹುಡುಗೆಯಿದು! ರೂಪೇ, ನನ್ನ ಶಯನಮಂದಿರದ ಬಳಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಣ್ಣವಳಲ್ಲ.

ರೂಪಮತಿ— ಅಪ್ಪಾ, ಇಷ್ಟೂ ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಬಾರದೇನು? ನಾನು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ; ನಾನು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಕಡೆಗೆ ರೂಪಮತಿಯು ತನ್ನ ಮಾತನ್ನೇ ನಡಿಸಿ, ತಂದೆಯ ಶಯನ ಮಂದಿರದ ಬಳಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು. ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಕುಂದೆಯೂ, ಪದ್ಮೆಯೂ ಅವಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡರು. ಬೇರೆ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯರು ಶಯನ ಮಂದಿರದ

ಹೊರಗೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಏನುಮಾಡಿದರೂ ರೂಪವತಿಗೆ ನಿದ್ದೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ದುರ್ಗಾಚರಣನು ಹೇಳಿದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಕೆಯು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಾನು ರೂಪವತಿಯೇ ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಎಂದೂ ಅಸಮಾಧಾನ ವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ರೂಪವು ನನಗಿರದಿದ್ದರೆ ತಂದೆಗೆ ಸಂಕಟ ಒದಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಅಸಮಾದಾನಪಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯು ಔರಂಗಜೇಬಿನ ದುಷ್ಟ ಗುಣಗಳ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಆತನ ಸಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ಇರುವದೆಂಬದೂ ರೂಪವತಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು, ತನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಜೋಧಪುರದ ಅರಸನಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ಗುಪ್ತದ್ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ, ಹೊತ್ತು ಬಂದರೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ರೂಪವತಿಯು ಜನರಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದಳು. ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹೊತ್ತುಗಳೆಯುವದು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ರೂಪವತಿಗೆ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೊತ್ತಿದ್ದವು. ತಂದೆಯೂ, ಆತನ ಸರದಾರರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಿತಿಮೀರಿ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸು ತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆ ತಿರಸ್ಕಾರವು ರೂಪವತಿಯ ಮೈಯುಂಡಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ಔರಂಗ ಜೇಬನನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಾದವನನ್ನೇ ತಾನು ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ, ತನಗೆ ಸಂತತಿಯಾದರೆ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು. ಇಂಥ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ, ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ, ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಸಂಕಟ ಒದಗುವದೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ನಿದ್ದೆಬಾರದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇತ್ತ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗಾದರೂ ನಿದ್ದೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಾಚರಣನ ಭವಿಷ್ಯವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಟೆಯುತ್ತಿತ್ತು, ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಣ್ಣ–ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನಾದಮೇಲೆ ಆ ದುಷ್ಟನು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮೇಲೆ ಜಿಜಿಯಾ ಎಂಬ ತಲೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೂಡ್ರಿಸಿದನು. ಎಷ್ಟೋ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ಹಲವರನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾರನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಒಂದೊಂದು–ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯವನ್ನೂ, ಹಟಮಾರಿತನವನ್ನೂ ನೆನಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮೈಮೇಲೆ ಕೂದಲುಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾಗುವವು. ಇಂಥ ಕ್ರೂರನ ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ವಿಜಯಸಿಂಗನ ಕಣ್ಣಿಗೆಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಈ ದುಷ್ಟನ ಶಾಸನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ

ಈಶ್ವರನು ಯಾಕೆ ಅವತರಿಸಲೊಲ್ಲನೆಂತಲೂ, ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ರಾಜರೂ, ಅವರ ಮಾಂಡಲೀಕ ರಾಜರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಆ ದುಷ್ಟನ ಶಾಸನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಮುಂದುವರೆಯಲೊಲ್ಲ ರೆಂತಲೂ ಆತನು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಭಕ್ತಿಯು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮೇಲೆ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತೆಗೆದು –ನಿಮ್ಮ ಹೊರತು ರಜಪೂತರ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಯೋಗ್ಯರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ನೀವು ಮುಖ್ಯರಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟ ಶಾಸನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತ ವೀರನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗೆಲ್ಲ ರಾಜಸಿಂಹನು–ಅಹುದು, ನೀವು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಜೋಧಪುರದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನೂ, ಆತನ ಮಾಂಡಲೀಕರೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಕಾರಣ ಅವಸರದಿಂದ ಈ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಸುಮ್ಮನೆ ರಜಪೂತ ವೀರರನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಮುತ್ಸದ್ದಿತನದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಮುದುಕನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದನು. ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಸಿಟ್ಟು ಬಹಳ. ಅದರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಶಾಸನದ ಮಾತು ಹೊರಟಕೂಡಲೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೂ, ಆತನ ಮಾಂಡಲೀಕರೂ ಅನುಕೂಲ ವಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ರಜಪೂತರು ಹಿಂಜರಿದಾಗ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸಂತಪ್ತ ನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ''ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನವು ಹೇಡಿಯು–ಕಪಟ ಸ್ವಭಾವದ್ದು– ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣವು ಎಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರು ಒಟ್ಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಾರಪತ್ಯಮಾಡುವದು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಅಸಶಕ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೂ ಇಂದಿನ ತನ್ನ ವಕೀಲನ ಪತ್ರದಂತೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಆತನ ಪಾರಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಜಪೂತರನ್ನು ಕೂಡಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯು ಮುದುಕನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆಶಾ–ನಿರಾಶೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ–ಲಯಗಳಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿರಲು, ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಂದಿನ ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿ ತಂದೆಯೂ, ಮಗಳೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಚ್ಚಲಿಲ್ಲ!

ದಿಲ್ಲಿಯ ವಕೀಲನು ಸವಿಸ್ತರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾಳೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಾರನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಅಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಪತ್ರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರದಿಂದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ಮರಣದ ಸವಿಸ್ತರವೃತ್ತಾಂತವು ಗೊತ್ತಾಗುವದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಸಂಕಟ ವಿವರವೂ ಗೊತ್ತಾಗುವ ದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಹುಡುಗರೂ–ಮುದುಕರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಅನ್ನುವ ವಾಡಿಕೆ ಯಿರುವದಷ್ಟೇ? ಹುಡುಗರ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಆಶೆಬರುಕತನ, ಹಟಮಾರಿತನ, ಉಣಿಸು–ತಿನಿಸುಗಳ

ಇಚ್ಛೆ ಇವು ಮುದುಕರಲ್ಲಿ ಇರುವದನ್ನು, ಮುದುಕರಿದ್ದ ಮನೆಯವರು ಬಹುತರ ಮನಗಂಡಿರಬಹುದು. ಅದರಂತೆ, ವೃದ್ಧ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಎರಡನೆಯ ಪತ್ರದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅತ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಚಾರನು ಬಂದು ವಿಜಯಸಿಂಗನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರವನ್ನುಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನೇನಂದರೆ

ಮಹಾರಾಣಾ ವಿಜಯಸಿಂಹ ಮುಕ್ಕಾಮು ರೂಪನಗರ ಇವರ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಗೆ–

ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಯುಕ್ತವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಣತಿಪೂರ್ವಕ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಗಳು– ಬಾದಶಹ ನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾಡಿದ ಭಯಂಕರ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿನದಿವಸ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಈ ದಿನ ಸವಿಸ್ತರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪತ್ರಗಳು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಗಳು ಬಾರದಿದ್ದರೆ, ಇದರಂತೆ ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವೆನು. ದಿನಾಲು ನಾನು ಪತ್ರಕಳಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಭಿಲ್ಲಸ್ತ್ರೀಯ ಕೈಯಿಂದ ಗಿರನಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವೆನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಿತ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಚಾರನು ತಮಗೆ ಪತ್ರ ಮುಟ್ಟಿಸ ಬಹುದು. ಜಸವಂತಸಿಂಗರಾಜನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದ ಪತ್ರಗಳು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಂತೆ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಒಂದು ಪತ್ರವಾದರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಕೂಡ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ನನ್ನ ಪತ್ರಗಳು ಮುಂದೆ ಯಾದರೂ ತಮಗೆ ಮುಟ್ಟುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಇಷ್ಟು ಕಪಟಿಯೂ ತಂತ್ರಗಾರನೂ, ಡಾಂಭಿಕನೂ, ಕ್ರೂರನೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬರುವ ಅನುಭವದಿಂದ ಜನರು, ಇವನಂಥ ನೀಚನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಭಾವಿಸಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ತುಂಬಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ—''ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರು ಮೊದಲಿಗೆ ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನನ್ನ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದರೂ, ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಅಲಮಗೀರಬಾದಶಹನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ ಸೇವಕ ರಾದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿದ್ದಾರೆ'' ಎಂದು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಅಂದು ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೊನ್ನಿನ ನೀಚತನದ ಕೆಲಸವು ಆಗುವವರೆಗೆ ಆತನು ಹೀಗೆಯೇ ಅನ್ನುತ್ತ ಬಂದನು. ಅಂದಿನ ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ತನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಮನೆಗೆಬಂದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಆತನ ತಂದೆಯ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಅನುಕರಣವನ್ನೇ ಮಾಡು. ಉಳಿದ ರಜಪೂತರ ಹಾದಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ, ಇಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನ್ನಣೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದದೆ, ಎಂದು

ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರೇ ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಭಯಂಕರ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು! ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಮಗನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಬಹುಮಾನಿ ಸತಕ್ಕದ್ದದೆಯೆಂತಲೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತನನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜೋಧಪುರದಿಂದ ಕರಿಸಿರುತ್ತೇವೆಂತಲೂ ಕಪಟಿಯಾದ ಆ ಅಲಮಗೀರನು ಬಣ್ಣಿಸುರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಜನರಿಗೆ ಆತನ ಹೇತುವು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಯಾರೊಬ್ಬರು—''ಜಸವಂತಸಿಂಗನ, ಹಾಗು ಆತನ ಮಗನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ದೈವವು ತೆರೆಯಿತೆ''ಂದು ನುಡಿಯಹತ್ತಿದರು; ಮತ್ತು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಕ್ಕು ಇದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಅಂದಿನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ದಟ್ಟಣೆಯಾಗಿತ್ತು ಬಾದಶಹನು ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ತನ್ನ ಬಲಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆತನನೊಡನೆ ಬಹುಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಅಲಮಗೀರನು ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು—''ದರ್ಬಾರದ ಜನರೇ, ಮಾನಕರಿಗಳೇ, ಸರದಾರರೇ, ಮನಸಬದಾರರೇ, ಈ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ನಮ್ಮ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರನು. ಇಂದಿನಿಂದ ಈತನು ನಮಗೆ ಕೇವಲ ಪುತ್ರನಂತೆ ಆದನು. ಈತನ ಹಿರಿಯರು ನಮ್ಮ ಬಾದಶಾಹಿತನಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾಗಿರುವೋ, ಹಾಗೆ ಈತನಾದರೂ ಇರುವನೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯುವೆವು.'' ಎಂದು ನುಡಿದು ಹತ್ತರ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಾನಕರಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟಿ ನೋಡಿ ಪೃಥ್ವಿಸಿಂಗನ ಎರಡೂ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಬಲುಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು– ಕ್ಯಾಪೂತಂಜಿ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ನೀನೂ ಒಳ್ಳೇ ಶೂರನಿರುತ್ತೀಯೆಂದು ನಾವು ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರುತ್ತೇವೆ, ನಿಜವೋ? ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ?

ಅಲಮಗೀರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತ ರಕ್ತದ ರಣಶೂರ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಬಹು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ಗರೀಬೋಕೆ ಬೋಲಿ! ಖಾವಿಂದ, ಇಡಿಯ ದೇಶದತುಂಬೆಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಅಲಮಗೀರಬಾದಶಹರ ಬರಿಯ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ಫುರಣಹೊಂದುತ್ತಿರಲು, ನನ್ನಂಥವನ ಎರಡೂ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ತಾವು ಹಿಡಿದು ಉತ್ತೇಜನಕರ ಭಾಷಣಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವೀರಶ್ರೀಯ ಸಂಚಾರವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಎಂದು ವೀರಶ್ರೀಯ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಅವನ ಬಾಹುಗಳು ಸ್ಫುರಣಹೊಂದಿ, ಅದರ ಅನುಭವವು ಔರಂಗಜೇಬನ ಹಸ್ತಗಳಿಗೆ ಆಗಿರ ಬಹುದಾಗಿ ತೋರಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಪೃಥ್ವಿಸಿಂಗನ ಆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನು ಕಪಟ ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತನಾಗಿ ಕಂಪಿತ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ–ವಾಹವಾ! ವಾಹವಾ! ನಿನ್ನ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನೇ ಪುನಃ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದನೆಂಬಂತೆ ನನಗೆ ಭಾಸವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಖುದಾದಾನೆಂಬ

ಸಿದ್ದೀ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸನ್ನೆಮಾಡಿ, ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ತರಲಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಖುದಾದಾದಾನು ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ತಂದಕೂಡಲೆ, ಬಾದಶಹನು ಅವನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನಿಗೆ ತೊಡಿಸಿ, ಕೂಡಲೆ ಅವಸರದಿಂದ ದರ್ಬಾರು ಮುಗಿಸಿ ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಕೊಟ್ಟ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದರೊಳಗೆ, ತನ್ನ ಮೈಯನ್ನು ಪಂಜು ಹಚ್ಚಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಡುವಂತೆ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನಿಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಆತನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಡುಬುಡು ಉರುಳಾಡಹತ್ತಿದನು. ವೈದ್ಯರನ್ನು ಕರಿಸುವದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯದೆ, ಆ ಶೂರ ರಾಜಪುತ್ರನ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣವಾಯಿತು. ಹಾಹಾ ಅನ್ನುವದ ರೊಳಗಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟ ವಾರ್ತೆಯು ದಿಲ್ಲೀ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು. ಬಾದಶಹನ ಕಿವಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಮುಟ್ಟಲು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮದ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನು ಸತ್ತಂತೆ ಆತನು ಶೋಕ ಮಾಡುಹತ್ತಿದನು. ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಆದ ಆತನ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ, ಆ ಶೂರರಜಪೂತನು ತುಂಬಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ದುಷ್ಟರ ದೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಅವರವರ ಮುಂದೆ ಆಡಿತೋರಿಸಿ, ವಿಲಕ್ಷಣ ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಆ ಅಕ್ರೋಶದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ನೋಡುವ ಪ್ರತಿಒಬ್ಬನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಈ ಕುನಸಿನ ಸ್ವಭಾವದ ಬಾದಶಹನು, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಾಗಿದ್ದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಜನರು ಮಾತಾಡಹತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ಮಾತು ಸುಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ, ಈ ಪುತ್ರ ಶೋಕದಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಮರಣಹೊಂದುವನೆಂತಲೂ, ಆಮೇಲೆ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯೆಂಬ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮೋಸಗಾರಿಕೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಬೇರೆ ಬಾಧಶಹನು ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹೀಗೆ ವಿಷಹಚ್ಚಿದ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಮೋಸದಿಂದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅಲಮಗೀರನು ಅದರ ಸುಳವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಗೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ದುಃಖ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟ ಬರೆದು ನೀಚತನವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರೇ, ಆ ದುಃಖಪ್ರದರ್ಶನದ ಪತ್ರವನ್ನು ಇಂದೇ ಬಾದಶಹನು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನು— ''ರಾಣಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಮಗನಲ್ಲ, ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನು ಸತ್ತನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.'' ಎಂದು ಬರೆದಿರುವನು.

ವಿಜಯಸಿಂಗನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಒಮ್ಮೆ ನಿಟ್ಟುಸುರುಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನೊಳಗೆ ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೆಳದುಟಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿದನು.

ದುಃಖಪ್ರದರ್ಶನ

ಮೊಗಲರ ಮೇಲೆಯೇ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಸಿಟ್ಟು ಬಹಳ. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಧರ್ಮದ ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಿಂದೂಜನರನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಔರಂಗಜೇಬನಮೇಲಂತು ಆತನು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದನು. ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಆತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಆತನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸುಡಬೇಕೆಂದು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ರೊಚ್ಚಿನಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ರಜಪೂತ ವೀರರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಈ ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಗನ ಮುಂದೆ ಆತನು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಘಾತಿಸಿಯಾನು, ಯಾರನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ವಂಚಿಸಿಯಾನು, ಯಾರಮೇಲೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದಾನು ಎಂಬುದರ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಆತನನ್ನು ಯಾರೂ ನಂಬಲಾಗದೆಂದು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ಬರಿಯ ರಾಜಸಿಂಗನ ಮುಂದೆಯೇ ಅಲ್ಲ, ತನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತವೀರನ ಮುಂದೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಮಾತು ಬಾದಶಹನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆಂದು ಧೂರ್ತರಾದ ಕೆಲವು ರಜಪೂತರು ಹೇಳಿದರೆ, ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದು, ತಿರುಗಿ ಹೇಳಿದವರನ್ನೇ ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮಗನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡಸ್ತನದ ಸೋಗಿನಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಪತ್ರ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ ಆದರವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲರ ಮುಂದೆ ಬಾಲಗುಂಡಾಡಿಸಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ದೊಡ್ಡಸ್ತನಗಳಿಸಿದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸಲುವಾಗಿ, ವಿಜಯಸಿಂಗನಂಥ ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕು? ಇಂಥ ಮುಖಸ್ತುತಿಯ ಹೇಸಿ ಜನರ ಪರಿಣಾಮವು ಹೀಗಾಗುವದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಭಯಂಕರ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತದಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮಗನ ನಾಶವಾದದ್ದರಿಂದ, ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಔರಂಗಜೇಬನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತಾಪ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಯವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು.

ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮೋರೆಯೆತ್ತಿ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಛತ್ತನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ರೂಪಮತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ''ಮತ್ತೇನಾಯಿತೆ''ಂದು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೂ ಪತ್ರದ ಕಡೆಗೂ, ನೋಡುತ್ತನಿಂತುಕೊಂಡಳು; ಆದರೆ ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮಗಳು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಶಾಸನ ಮಾಡಲಾರದ ತನ್ನ ರಜಪೂತರ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಜೀವಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ, ತಟ್ಟನೆ ತನಗೆ ಮರಣವು ಬಂದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾದೀತೆಂದು ಆತನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ತನ್ನಿಂದಾಗದಿದ್ದರೆ, ತಾನು ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡದಿರುವದು ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ನಿರಾಶೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆತನು ನೊಂದು ನಿಟ್ಟುಸುರುಬಿಟ್ಟು ಪತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಹೊರಳಿಸಲು, ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದ ಮಗಳ ಸುಂದರ ಮುಖಕಮಲವು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ರೂಪಮತಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಆತನ ಅನಿವಾರ್ಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆತನ ಚಿತ್ತವು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತವಾಗಿ ಆತನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯ ಖಿನ್ನತೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯು ತಲೆದೋರಿತು. ಮಗಳ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸುವದೆಂದರೆ, ಆತನ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬಂದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಬಾಡಿದ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯು ಎಲ್ಲಿ ನೊಂದುಕೊಂಡಾಳೋ ಎಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಪವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಆಕೆಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಳಿತಾಗಿ ಎಚ್ಚರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಖಿನ್ನತೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ದೂರವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಉಳಿದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಖಿನ್ನತೆಯನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂಥ ಆತನು ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು–ತಂಗೀ ರೂಪೇ ನೀನು ಈಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೀಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟಿದ್ದ ನೀನು, ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ? ಈದಿನ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಸ್ವಸ್ಥ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ನಿನಗೆ ಸಮಾಧಾನ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ನನಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ರೂಪಮತಿಯು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಅಪ್ಪಾಜೀ, ನಿನ್ನಿನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ, ಈ ದಿನ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಪತ್ರವು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ? ಅಪ್ಪಾ, ನನಗೆ ಮೊದಲು ಅದನ್ನು ಹೇಳು, ಎಂದು ಸಖಿಯಿಂದ ತಂದೆಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೇಳಿದಳು. ಮಗಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯಸಿಂಗನು ಪತ್ರವನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಸಿ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು–ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡು ನೀನು ಮಾಡುವದೇನು? ಇಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಉಸಾಬರಿಯು; ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲಿ ಇರುವದಾದರೂ ಏನು?

ರೂಪಮತಿ– ಹೌದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುವದಾದರೂ ಏನು? ಇಷ್ಟು ಉದ್ದ ಪತ್ರವು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ! ಅಪ್ಪಾ, ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾರು ಬರೆದಾರು ಇಷ್ಟು ಉದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು? ನಿನ್ನೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ವಕೀಲನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಓದಿನೋಡಿಯೇ ತೀರುವೆನು. ದರ್ಬಾರದ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ನೀವು, ಈದಿನ ಈ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಇಡುವದೇಕೆ?

ವಿಜಯಸಿಂಹ–ಬಚ್ಚಿಡುವದಿಲ್ಲವೇ ರೂಪೇ, ಆದರ ಇಂಥ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದ, ಹಾಗೂ ಕ್ರೂರತನದ ರಾಜಕಾರಣದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೆಂಗಸರ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ರೂಪಮತಿಯ ಮೋರೆಯು ಬಾಡಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸಣ್ಣ ಕೂಸನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು–ಎಲವಲಾ! ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತೆಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ನೋಡು ಪತ್ರವನ್ನು, ನನ್ನದೇನು ಹೋಗುತ್ತದೆ? ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆತನಕ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಬಿಡದಂತೆ ಅದನ್ನು ಓದು. ಅಂದರೆ ನೀಚನಾದ ಆ ಮೊಗಲನ ಬುದ್ಧಿಯು ಹ್ಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅವನು ಎಷ್ಟು ಕೃತಘ್ನನಿರುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನವರೆನ್ನುವವರನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದರೆ ಅವನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮುಣುಗಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಛೇ ಛೇ! ಇಂಥ ನೀಚರಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕರು ಇಡಿಯ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಾರೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ರಜಪೂತ ವೀರರೆಲ್ಲ ಕೈಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಆ ನೀಚನಾದ ಮೊಗಲನ ಸೇವೆಯೇ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ, ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಅಷ್ಟು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೂ ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೃದಯವು ಕರಗುವದೇನು? ಇಲ್ಲ, ಅವನ ವಜ್ರ ಹೃದಯವು ಸರ್ವಥಾ ಕರಗುವದಿಲ್ಲ, ನೋಡು, ತಂಗೀ, ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡು; ಅಂದರೆ ನೀನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮೊಗಲರ ಸೇವೆ ಮಾಡಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಮಗಳ ಮುಂದೆ ಒಗೆದನು. ರೂಪಮತಿಯು ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆತನಕ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಓದಿದಳು. ಓದುತ್ತೋದುತ್ತ ಆಕೆಯ ಸರ್ವಾಂಗವು ತಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದವು. ಆಕೆಯು ನಡುನಡುವೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವಡುಗಚ್ಚಹತ್ತಿದಳು. ಇತ್ತ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಆಕೆಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಬಹುಸಮಾಧಾನ ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ರೂಪಮತಿಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಅದನ್ನು ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ಬಾಪ್ಪಾಜೀ, ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ನನ್ನ ಅಬಚಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಗತಿಯು ಏನಾದೀತು? ಆ ವೀರಮಾತೆಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಾರದೆಂದು ಮೊದಲೇ ಗಂಡನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಒಮ್ಮೆ ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಸೋತು ತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ, ಆ ವೀರಪುತ್ರಿಯು ಜೋಧಪುರದ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದವನು ನನ್ನ ಗಂಡನೇ ಅಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ಶೂರ ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಲ್ಲದ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಡನನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದಳು. ತಿರುಗಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕ್ಷಮೆಬೇಡಿ ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವಾಗಲೂ, ರಜಪೂತ ಕುಲಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಗಂಡನನ್ನು

ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಅದೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಗೆದ್ದ ಎತ್ತಿನ ಬಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಸ್ವಭಾವದ ಆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಬಾಲ ಗುಂಡಾಡಿಸುವ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಅಬಚಿಗೆ ಉಣ್ಣಲಾಗದ ಈ ದುಃಖದ ಎಡೆಯನ್ನು ಬಡಿಸಿದನು! ಇಂತ ತೇಜೋಹೀನ ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯೆಷ್ಟು! ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಪತಿಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಾಡುವದೇನು? ಆಕೆಯು ತನಗೆ ತಕ್ಕವನಲ್ಲದ ಗಂಡನ ಕೈಹಿಡಿದು ಕೆಟ್ಟಳು. ಈಗಾದರೂ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಜಾಗರೂಕನಾದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯ ಬವಣೆಯನ್ನು ದೇವರ ಮುಂದೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕು? ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಲಾರಳು. ಏನಾದರೂ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾಜೀ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ದುಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವವು. ಆ ನೀಚನು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಪುತ್ರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿರುವನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಾನನು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲು, ಆಕೆಯ ತಂದೆಯು ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದೀತೆಂದು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಅಪಮಾನವು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಸಹನವಾಗದೆ, ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೆಣಗಿ, ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಧಿಸದೆ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಆಕೆಯನ್ನೇ ಉದೇಪರದ ಬೇಗಮಳೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಈ ದುಷ್ಟನು, ಏನಾದರೂ ಉಪಾಯಮಾಡಿ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಾನವನ್ನು ಹಾನಿಗೊಳಿಸದೆ ಬಿಡನು! ಈ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಈಗ ಕೊಲ್ಲಿಸಿರುವನು. ಇಂಥ ಅಧಮನಾದ ಆಲಮಗೀರನ ಶಾಸನವನ್ನು ಅಪ್ಪಾ, ಯಾರೂ ಮಾಡುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆ? ರಜಪೂತವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಬಳೆಯಿಟ್ಟರೆ? ರಜಪೂತರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತರೆ! ಅಪ್ಪಾ ಸತ್ತುಹೋದರೇನು?

ರೂಪಮತಿಯು ಬಹಳ ಸಂತಾಪಗೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಅಬಚಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ವಿಶೇಷ. ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಆಕೆಯು–ಅಹಲ್ಯಾ, ದ್ರೌಪದೀ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ, ಮಂಡೋದರೀ ಎಂಬ ಪಂಚಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿಬಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪತಿಯನ್ನು ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂದಿನಿಂದಂತು, ರೂಪಮತಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಪೂಜ್ಯ ದೇವತೆಯಂತೆ ಆಗಿದ್ದಳು! ಆಕೆಯ ಮಾತು ಹೊರಟಾಗೆಲ್ಲ ರೂಪಮತಿಯ ಅಂತಃಕರಣವು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತಾನಾದರೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ, ರಜಪೂತರ ಒಗರನ್ನೂ ಅವರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು; ತನ್ನ ಪತಿಯು ಶೌರ್ಯ–ಪರಾಕ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ ತಾನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು; ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳಾದರೆ ಅವರನ್ನು

ಸತ್ವಶೀಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಂಟುಹೊಡಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಂದಬಳಿಕ ತನಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುವಿನಂತೆ ಇದ್ದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ದುರ್ಧರವಾದ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ರೂಪಮತಿಗೆ ವ್ಯಸನವಾದದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ರೂಪಮತಿಯ ಈ ಸಂತಾಪವನ್ನೂ, ವ್ಯಸನವನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಸಮಾಧಾನ ವಾಯಿತು. ಆ ಸಮಾಧಾನದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಮಗಳ ಮುಖವನ್ನು ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ವೆಂತಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ಸತೀತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನು ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಲಗ್ನಾದದ್ದು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಜೋಧಪುರದ ಮನೆತನವು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು ಕುಲಗೆಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಆದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ, ಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನವು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟು ಸಂಬಂಧ ವಾಗುವದೂ ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತವೀರನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು, ಅಂದರೆ ರೂಪಮತಿಯ ತಾಯಿಯು ಉದೇಪುರದ ಅರಸುಮನೆತನದವಳೇ ಆದದ್ದರಿಂದ, ಈಗ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ತನಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಬಂಧವಾಗುವದೆಂದು, ಆತನು ಜೋಧಪುರದ ಬೀಗತನಕ್ಕೆ ಹೇಸಿದನು; ಅದರೆ ವಿಜಯಸಿಂಗನು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಹಿರಿಯನಿದ್ದರೂ, ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ಮನೆತನಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದರೂ ಆತನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಸಣ್ಣವನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಉದೇಪುರದ ಮಾಂಡಲೀಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಅಂದಬಳಿಕ, ಆತನ ಈ ಮನೋದಯವು ತಪ್ಪದೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು? ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಶೌರ್ಯವೂ, ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯೂ ತನಗೆ ಹಿತಕರವಾದಾವೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ತಂದೆಯು ಮಗಳನ್ನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯತ್ನವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಜಯಸಿಂಗನು ಅನಾದರಪಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮರುಗಿದನು. ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರವತಿಯು ಗಂಡನಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿಷಯವಾಗಿ, ರಜಪೂತ ವೀರಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ನಡಕೊಂಡದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾದಾಗ, ಆಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಆದರವೂ, ಪ್ರೇಮವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯಾದರೂ ರಜಪೂತರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಳೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಅಂಥವಳಿಗೆ ಈ ಇಂಥ ದುರ್ಧರ ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ ವಾಗಿತ್ತು ಇರಲಿ. ಮಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವ ವಿಜಯಸಿಂಹನು, ಆಕೆಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ಕೌತುಕಪಟ್ಟು, ತನಗಾಗಿದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮರೆತು ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ

ನಗುತ್ತಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ರೂಪಮತಿಯು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ರೂಪಮತಿ– ಬಾಪ್ಪಾಜೀ, ಚಂದ್ರಾವತೀ ಅಬಚಿಗೆ ನಾನೊಂದು ಸಮಾಧಾನದ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ, ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಯಾರ ಕೈಯಿಂದಾದರೂ ಆಕೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿವಿರೋ?

ವಿಜಯಸಿಂಹ (ನಕ್ಕು) – ಓಹೋ, ಪತ್ರ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯೇನಿದೆ? ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವೆನು; ಆದರೆ ರೂಪೇ, ನೀನು ಅಂಥದೇನು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವೆಯಮ್ಮಾ?

ರೂಪಮತಿ– ಎರಡನೆಯದೇನು ಬರೆಯುವದು? ಕೈನೆರೆಗೆ ಬಂದ ಎದೆಯುದ್ದ ಮಗನು ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಆಬಚಿಗೆ ಎರಡು ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ಅಪ್ಪಾ, ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಬಾಲಬಡಿಯುವ ಸ್ವಭಾವವು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಬಹುಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆತನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಬೆಳೆದವನು. ಇಂಥವನ ಘಾತಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತೀ ಅಬಚಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗಿದ್ದೀತು. ನನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿದ್ದರೆ ಹಾರಿಹೋಗಿ ಅಬಚಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ ಸಮಾಧಾನ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಗುಪ್ತಚಾರನು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಸಂಶಯಬಂದರೆ ಹೋಗಬರುವವರನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಲಿರುವರಂತೆ. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಗದಂತೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಬಾದಶಹನ ಕೈಗೆ ನನ್ನ ಪತ್ರಸಿಕ್ಕರೆ ನಿಮಗೂ ಚಂದ್ರಾವತೀ ಅಬಚಿಗೂ ತ್ರಾಸವಾದೀತಾದ್ದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ವಿಜಯಸಿಂಹ–ತಂಗೀ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತ್ರಾಸವಾಗುವಹಾಗೆ ನೀನು ಬರೆಯುವದಾದರೂ ಏನಮ್ಮಾ? ಆಗಲಿ, ಬಾದಶಹನಿಂದ ಆದಷ್ಟು ನನಗೆ ತ್ರಾಸವಾಗಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಆ ನೀಚನ ಸಂಗಡ ತಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಯಾರಾದರೂ ಶೂರರು ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಹೊಡೆಯುವೆನು, ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿಯುವೆನು; ಆದರೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಹಾಗೆ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಓಡಿ ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗಿ ರುವದಿಲ್ಲ, ತರುಣರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನನ್ನಂಥ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವೃದ್ಧರು ನನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವೆನು. ಬರಿ ನೀನು ಪತ್ರವನ್ನು, ಅದು ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಸೇವಕನ ಸಂಗಡ ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅಬಚಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವೆನು. ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ, ಬಾದಶಹನ ಚಾರರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನೋಡೋಣ.

ಮುದುಕರಲ್ಲಿ ಒದು ಬಗೆಯ ಹಟಮಾರಿತನವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆಂದು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿರುತ್ತದಷ್ಟೆ? ಆದರಂತೆ ವಿಜಯಸಿಂಗನು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿಯೇ

ತೀರುವೆನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದನು. ರೂಪವತಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಚಾರರ ಭಯವನ್ನು ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಚಾರರ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರ ಕಳಿಸುವದನ್ನು ಬಿಡುವದು ಹೇಡಿತನದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಬರೇ ಒಂದು ಪತ್ರದಿಂದಲೇ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆತುರಪಟ್ಟನು. ರೂಪವತಿಯ ಒಂದು ಪತ್ರದಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ರೇಗಿಗೆಬ್ಬಿಸುವದು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು, ತಾನು ಸ್ವತಃ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಎರಡೂ ಪತ್ರಗಳು ಚಾರನ ಮುಖದಿಂದ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯ ವಾಚಕರೇ, ಈ ಎರಡೂ ಪತ್ರಗಳು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೊದಲು ನಾವು ರೂಪನಗರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುರುತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗ

ರಜಪೂತರ ಬಖರುಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು, ತಮ್ಮ ಬಖರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ರಜಪೂತ ವೀರರ ಚರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಜಾತ್ಯಾಭಿಮಾನ, ಕುಲಾಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಸ್ಫುರಿತರಾಗಿ ಹಲವು ಪರಾಕ್ರಮದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇರುವವು; ಆದರೆ ರಾಜಾ ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಚರತ್ರದಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣ ಚರಿತ್ರವು ಯಾರದೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಕಾರನು ಈತನನ್ನು ಕುರಿತು ಅನ್ನುವದೇನೆಂದರೆ—''ಈ ರಜಪೂತ ವೀರನಲ್ಲಿರುವ ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಮಹತ್ವದ ಮಾನ್ಯತೆ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ದಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ಧೋರಣವೂ– ಜಾಣತನವೂ ಇದ್ದರೆ, ಆತನು ಯಾವಾಗೋ ಮೊಗಲರಾಜ್ಯದ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು.'' ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸೋತಂದಿನಿಂದ ಸರಾಸರಿ ನಾಲ್ವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ, ಅಂದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕಾಬೂಲದ ಹಿಮಮಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಕಾಡುಜನರನ್ನು ಹಣ್ಣುಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಚರಿತ್ರದಲ್ಲಾದ ರೂಪಾಂತರವು ಬಹು ವಿಲಕ್ಷಣ ವಾದದ್ದೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶಹಾಜಾನನ ನಾಲ್ವರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ದಾರಾ, ಸುಜಾ, ಔರಂಗಜೇಬ, ಮುರಾದ ಎಂಬವರಲ್ಲಿ, ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದಾರಾನು ಘನವಂತನಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಕಬರ ಬಾದಾಶಹನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಮೊದಲಿಗೆ ದಾರಾನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ನಿಜವು;

ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ, ಹಾಗು ಜಾತಿಯ ಶತ್ರುಗಳಿದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ದುಷ್ಟರಿರುವದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಹಾಜಾನನ ಒಬ್ಬ ಮಗನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಉಲಿದ ಮೂವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದವನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆತನ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿರುವವು; ಆದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಧೋರಣವೂ, ಜಾಣತನವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತನು ಸೋಲಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ಗರ್ವಿಷ್ಠತನವೂ, ಗೆಲವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಆತನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಅಯೋಗ್ಯ ನಂಬಿಗೆಯೂ ಕಾರಣಗಳಾದವು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಆತನು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ ಮಜಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಶಿವಾಜಿಯ ಪಾರುಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಈತನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಕುಟಿಲ ಹೃದಯದ ಈ ರಜಪೂತನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ಶಾಹಿಸ್ತೇಖಾನನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಆ ತರುಣ ಮರಾಟನಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮೊಗಲರ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸ ಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದೇ, ಆತನಿಗೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಅನುಕೂಲವಾದನು. ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಕಂಡರಂತೂ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಆತನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಂಡೇನೆಂದು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಮಗನಾದ ಮೊಯಾವಝಿ ಎಂಬವನಿಗೆ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟವನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನೇ; ಆದರೆ ಧೋರಣ ಜಾಣತನಗಳು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಕೆಲಸವೂ ಈತನಿಂದ ಕಡೆಗಾಣಲಿಲ್ಲ,

ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಈ ಘಾತಕತನವನ್ನೂ, ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಸಂಚುಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದಂತೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನಾದರೂ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದನು. ಸೇರಿಗೆ ಸವ್ವಾಸೇರು ಗಂಟು ಬಿದ್ದಂತಾದುದರಿಂದಲೇ ಕಡೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಘಾತಕತನಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು, ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗಬೇಕಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಜಪೂತ ವೀರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಜಾತಿಬಾಂಧವರ ಮೇಲೆ ಆತನ ವರ್ಚಸ್ಸು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಲೇ ತನ್ನೊಡನೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆಸಿದರೂ, ತನ್ನ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಚಿಂತಿಸಿದರೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ಆತನೊಡನೆ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಆತನನ್ನು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ದೂರದೂರದ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನಡಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ

ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇಸತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಪೀಡೆ ಹೊರಗೇ ಹೋಗಲೆಂದು ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಜನರ ಸದ್ದು ಅಡಗಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನನ್ನು ಕಾಬೂಲ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಜನರು ಜಸವಂತಸಿಂಗನನ್ನು ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚುವರೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು; ಇದರಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಜನರನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೂಡ್ರಿಸಿದನು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ತಿರುಗಿ ಬರತಕ್ಕವನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಆತನ ಮಗನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಜೋಧಪುರದಿಂದ ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಷಲೇಪಿತ ಪೋಷಾಕನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಕೊಂದು, ಆದರ ದುಃಖದಾಯಕ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ನಿರ್ಲಜ್ಜತನದಿಂದ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ರಜಪೂತರ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಕುಲದ ವೀರರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಆತನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದವು. ಆತನು ಬದುಕಿದ್ದರೆ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೈ ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡಿದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನ ಪಾರಪತ್ಯ ಮಾಡುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದು, ಔರಂಗಜೇಬನೇ ತನ್ನ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಂದ ಆತನು ಸಂತಪ್ತನಾದನು; ಆದರೆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಆಗುವಂತೆ ತೋರದ್ದರಿಂದ, ಆ ರಜಪೂತ ವೀರನು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು ಉಸುರ್ಗಳೆದನು. ''ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಸತ್ತನೆ''ಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು. ಆತನು ಭ್ರಾಂತಿಷ್ಟನಂತೆ ಆಗಿ, ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆತನು ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದನು; ಆದರೆ ಮಗನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಆ ಪತ್ರದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಗನು ಏನಾಗಿ ಸತ್ತನು, ಆತನನ್ನು ಯಾರು ಕೊಂದರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳಾವವೂ ಅದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಪಟ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪೂರಾ ಬಲ್ಲವನಾದ ಆ ಶೂರ ರಜಪೂತನು, ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆತನ ಈ ನಿಶ್ಚಯವು ದೃಢತರವಾಗಹತ್ತಿತು. ಯಾಕಂದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಯಾರ ಪತ್ರಗಳೂ ಆತನಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಕಪಟ ಕೃತಿಯು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರೆಂದು ಅಲಮಗೀರನು ಬೇರೆ ಯಾರ ಪತ್ರಗಳೂ ನನಗೆ ಮುಟ್ಟದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಮಗನ ಈ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣದಿಂದ ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಈತನು ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದಿವಸಗಳಾದರೂ ಬದುಕುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂಶಯ ಬರಹತ್ತಿತು. ಆತನು ತೀರ ಹಣ್ಣಾಗುತ್ತ ನಡೆದನು. ತಾನು ಇನ್ನು ಬದುಕುವದರಲ್ಲಿ

ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಮರಣ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತ ಆತನು ಕುಳಿತಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ತನಗೆ ಸಾವು ಬೇಗನೆ ಬಂದಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತ ನಡೆದಿತ್ತು. ಸತ್ಪುತ್ರನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಿರುವದೆಂಬಂದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ತರ್ಕಿಸಬೇಕು. ಆಕೆಯು ಅನ್ನ, ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಿದ್ದದ್ದ ರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದರು. ಪತಿಯು ಪುತ್ರ ಶೋಕದಿಂದ ತೀರ ನೆಲ ಹಿಡಿದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಯಂತು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ದುಃಖದ ಮೇರೆಯು ತಪ್ಪಿತು. ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ಪತಿಯ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಉಲುಕದಾದಳು; ಆದರೆ ದಾಸಿಯರು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ, ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಹೋದರೂ, ನೀನು ಗರ್ಭವತಿಯಿರುವದರಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಜನಿಸಿ ಜೋಧಪುರದ ಮನೆತನವು ನಿಲ್ಲಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಆಸೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೂ, ಆಕೆಯು ಸ್ವತಃ ಧೀರಳೂ-ವಿಚಾರಶೀಲಳೂ ಆದದ್ದರಿಂದಲೂ ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ತಾಳುತ್ತ ಬಂದಳು. ಆ ಧರ್ಮಭೀರುವಾದ ರಾಣಿಯು, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯ ದೋಷಕ್ಕೂ ಅಂಜಹತ್ತಿದಳು. ಈ ಕಾರಣ ಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಕಾರಕವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಬರಬರುತ್ತ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮಾತ್ರ ತೀರ ಶೋಚನೀಯವಾಯಿತು. ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿಯಾದರೂ ಆತನು—''ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ಮರಣದ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿಯಿತೊ ? ಬೇರೆ ಯಾರ ಪತ್ರಗಳಾದರೂ ಬಂದಿರುವವೋ'' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಪತ್ರಗಳೇ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ದುರ್ಗಾದಾಸನೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಸೇವಕರು ಬಹಳ ಚಿಂತೆ ಗೊಳಗಾದರು. ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಅದನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದ ನೀನು ಹ್ಯಾಗೆ ತಂದೆ, ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಪತ್ರ ತಂದವನು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲವು, ನೀವು ಬೇಗನೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಿರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಈ ಸೂಚನೆಯು ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಹೇಳುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿತಿಳಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ, ಶೀಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾವನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆತನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತೇ ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇತ್ತ

ದುರ್ಗಾದಾಸನು, ಮರಣೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಒಳ್ಳೇ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತನಿಗೆ—''ಮಹಾರಾಜರೇ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಉಡುಪು–ತೊಡವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ನೆವದಿಂದ ವಿಷತುಂಬಿದ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು; ಆದರೆ ತೀರ ಕ್ಷೀಣನಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಗುರುತನ್ನು ಕೂಡ ಹಿಡಿಯದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಸ್ವರದಿಂದ– ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗಾ, ತಮ್ಮಾ ಬಂದೆಯಾ ಬಾ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ? ಆ ದುಷ್ಟನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದನಲ್ಲವೇ? ನೀನು ಪಾರಾಗಿ ಬಂದೆಯಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು, ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಆತನ ಸೇಡನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣವಂತೆ. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಮುಖದ ತೀರ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಒಯ್ದದ್ದರಿಂದಲೇ ಮೇಲಿನ ಶಬ್ದಗಳು ಆತನ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಣಾನು ಇನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಬದುಕಲಾರನೆಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರಾಣಾನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಉಸಾಬರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ರಾಜವೈದ್ಯರ ಉಪಚಾರಗಳು ನಡದೇ ಇದ್ದವು; ಆದರೆ ಕ್ಷೀಣತೆಯು ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಶಾಂತವಾಗುವಾಗ ದೀಪವು ದೊಡ್ಡದಾಗುವಂತೆ, ಅಂದು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ರಾಣಾನು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು—''ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ದುರ್ಗಾದಾಸಾ,'' ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬೇರೆ ಜನರೆಲ್ಲರು ಹೊರಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದನು, ಅದರಂತೆ ಜನರೆಲ್ಲರು ಹೋದರು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ರಾಣಾನು ಆಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದೆ, ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಇನ್ನು ನಾನು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದೆನು. ಸದ್ಯಕ್ಕಂತು ನಾನು ನಿರ್ವಂಶನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಈಗ ನನಗಾಗಿದ್ದ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ನಿಜವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಈಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕಾರು ದಿಸವಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಗನು ಹುಟ್ಟಬೇಕು; ಆತನಿಂದ ನನ್ನ ಹೇತುವು ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು. ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಾನು ಹೊರಟೆನು'' ಎಂದು ನುಡಿದವನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು, ಆವೇಶಗೊಂಡು ಎದ್ದು ಪತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣವಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ಪಟ್ಟ ದುಃಖವನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವದದೆ? ಆಕೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರ ಹೃದಯಗಳು ಕರಗಿ ನೀರಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಾವತಿಯೆಂದರೆ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯಳಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ವೀರರ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೂ, ಪೂಜ್ಯ ಭಾವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರಳಾದವಳು ಯಾವಳಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಆ ಮಹಾಸಾಧ್ವಿಯು ಚಂದ್ರಾವತಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಳೆಂದು ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವದೇನು? ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆ ಯೆಂದು

ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಪುತ್ರಿಯೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ಕಾರಣದಿಂದ ರಜಪೂತರು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆ ವೀರಪತ್ನಿಯು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಥ ಉಜ್ವಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯೆಂದು ರಜಪೂತರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದನ್ನೇ ಓದಿದರೂ ನಮ್ಮ ಬರಹದ ಸತ್ಯತೆಯು ವಾಚಕರಿಗೆ ತೋರಬಹುದು.

ವೀರಪತ್ನಿಯು

ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಹಾನನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತೊಡಗಿದ್ದ ಔರಂಗಜೇಬನು, ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ದಂಡವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಶಹಾಜಹಾನನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ತನ್ನ ವೀರಸೇನೆಯೊಡನೆ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದನು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಯುದ್ಧವು ನರ್ಮದೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೂರಾ ೫೦ ಜನರು ಸಹ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಆತನು ಕಾದಿದರೂ, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೊರಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಳು. ಆಗ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಜೀವ ಬದುಕಿಸಿಕೊಂಡು ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆತನು ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಸೋಗುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ವೀರರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವದು, ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಯುವುದು ಭಾರತೀಯ ವೀರರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಜಪೂತ ವೀರರ ಧರ್ಮವಿದ್ದು, ಜೋಧಪುರದಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆತನದ ಅರಸನು ಹೀಗೆ ಸಮರ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಜೀವಗಳ್ಳನಾಗಿ ಓಡಿ ಬಂದದ್ದು ಪರಮಲಾಂಛನವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಕೊಂಡರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಕನ್ನಿಕೆಯಾದ ಚಂದ್ರವತೀ ರಾಣಿಯಂತು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟು, ಸಂತಾಪದಿಂದ ಜೋಧಪುರದ ಸುತ್ತಲು ಕಾವಲಿಡಿಸಿ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಕ್ಕಿಸಿದಳು. ರಜಪೂತರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಜೋಧಪುರದೊಳಗೆ ಕರಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ತಪ್ಪತಕ್ಕವಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯು; ಗಂಡನನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವವಳು ಇದ್ದಳು; ಆದರೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ವೀರ ಜನನೀತ್ವವೂ, ವೀರ ಪತ್ನೀತ್ವವೂ ಮೂರ್ತಿವಂತವಾಗಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾನು ಹೀಗೆ ನಡೆದರೆ ಪತಿಯ ಅಪಮಾನವಾದೀತೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ, ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದವನು ನನ್ನ ಪತಿಯೇ ಅಲ್ಲೆಂದು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಆಕೆಯು ಸಂಕೋಚಪಡಲಿಲ್ಲ, ಇತ್ತ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ

ಬದುಕಿ ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರೊಡನೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಪಟ್ಟಣದ ದ್ವಾರಗಳೆಲ್ಲ ಇಕ್ಕಿದ್ದು ಕಾವಲುಗಾರರು ಒಳಗೆ ಬರಗೊಡದಾದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ತಾನು ಜೋಧಪುರದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಒಡೆಯನಿದ್ದು, ತನ್ನ ಪುರಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗುವದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬದೇ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ತಾನು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳದ್ದರಿಂದ ಹೀಗಾಗಿರ ಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು; ಆದರೆ ವ್ಯರ್ಥವು. ನೀವು ಯಾರೇ ಇರಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರಿದ್ದರಂತೂ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡಲೇಬಾರದೆಂದು ಮಹಾರಾಣಿ ಚಂದ್ರಾವತೀ ಸಾಹೇಬರವರ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಯಾಗಿರುವದು; ಎಂದು ಕಾವಲುಗಾರರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯಿತು. ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸುತುತ್ತ ಸುತುತ್ತ ಈ ಪಲಾಯನ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಿದ ಮಂದಿಯು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು ಕುಳಿತಿರುವ ಕೊತ್ತಳದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನೂ ಇದ್ದನು. ರಾಣಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾದ ಪೃಥ್ವಿಸಿಂಗನ ಹೊರತು ಉಳಿದವರಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಕೆಯು ರಾಣಿಯೇ ಇರುವಳೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದನು. ಈಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ನಮ್ಮ ಒಡೆಯನೂ, ನಿಮ್ಮ ಪತಿಯೂ ಆದ ಮಹಾರಾಣಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗರವರು ಬಂದಿರುವರು. ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಒಳಗೆ ಕರಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಣಿಯು ಕೊತ್ತಳದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ– ಜೋಧ ಪುರದ ಮನೆತನದ ವೀರಜನನಿಯ ವೀರಪುತ್ರನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು, ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಯುವನು; ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಸೋತಮೇಲೆ ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವನೆ? ಎಂದಿಗೂ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಂತ ನಿರ್ಲಜ್ಜ ಜನರು ರಜಪೂತರ ಹೆಸರಿಗೆ ಕುಂದನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತೀರಿ. ನೀವು ನನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಮರಣ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ? ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿರಿ. ಸುಳ್ಳೊಂದು ಸೊಟ್ಟೊಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಮೋಸಗೊಳಿಸಬೇಡಿರಿ. ನನ್ನ ಪತಿ ಮಹಾರಾಜರು ಸೋತಬಳಿಕ ಹೀಗೆ ಎಂದಿಗೂ ತಿರುಗಿ ಬರಲಾರರು. ನಿಮ್ಮಂಥ ಅಂಜುಬುರುಕ ಹೇಡಿ ಜನರನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ನಾನು ಜೋಧಪುರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಗೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮರೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಣಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಈ ಮಾತು ಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಆತನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಏನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಆತನೆ ಬಲ್ಲನು! ಮಹಾರಾಣಿಯು ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಉಳಿದ ಸರದಾರರು ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಇನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರ್ಕಿಸುತ್ತ ಆತನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ರಾಣಾನಿಗೆ ತಿಳಿಯ

ಲೊಲ್ಲದು. ಕಡೆಗೆ ಆತನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ – ನಾನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನು. ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಮತದಂತೆ ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕವನು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿರುವದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿರುವವು. ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬಾಗಿಲು ತೆಗಿಸಿ ನನಗೆ ಒಳಗೆ ಬರಗೊಡಿಸು. ಈಗ ಆಗಿರುವ ಶೋಭೆಯು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಯಿತು. ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕಳು. ಆಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹುಬ್ಬು ಏರಿಸಿ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತ– ಇಂಥ ಮೋಸದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಮೋಸಹೋಗುವವಳಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪತಿಯು ಹೀಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಓಡಿ ಬರಲಾರನು. ತಾವು ಓಡಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವಾದ ಈ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಏನು ಕಲಿತಾನೆಂಬದರ ಎಚ್ಚರವು ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ? ಅಂದಬಳಿಕ ಇನ್ನೂ ಅವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ಸಮರ ಭೂಮಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೊಬ್ಬರನ್ನೇ ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಬಂದಿರುವ ನೀವು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿರಿ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗಲೇ ದಂಡನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಕಳಿಸಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡತರಿಸಿ ಅಗಸಿ ಗೊಬ್ಬಬ್ಬರಂತೆ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿಸುವೆನು; ಅಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧಭೂಮಿ ಯಿಂದ ಓಡಿಬರುವವರ ಗತಿಯು ಏನಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುವದು, ಅನ್ನಲು, ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಬಿಗಿ ಬಂದಿತು. ಆತನು ಯುಕ್ತಿ–ಪ್ರಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿದ್ದರ ಪ್ರಯೋಜನವು ಏನೂ ಆಗದಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ರಾಣಾನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದರಂದಂತು ಸಂತಾಪದಿಂದ ರಾಣಿಯ ಮೈಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವು ತಪ್ಪಿತು. ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ಗಂಡನನ್ನು ಕುರಿತು– ರಣಾಂಗಣದಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದವರಿಗೆ ಹೆಂಗಸರಾದರೂ ಹೆದರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದಿಷ್ಟೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬೆದರಿಸುವದಷ್ಟೇ ಈಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟನು. ಇನ್ನು ಜೋಧಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಆಶೆಯು ಆತನಿಗುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಐದಾರು ಹರದಾರಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಒಂದು ಶಿವಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಶೀರ ಕೈಮೀರುವವರೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಹಲವು ಗಾಯಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಹಿಡಿದಾರೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಆತನು ತನಗಾದ ಗಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸೋಗುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಹು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು, ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿರಾಶೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಕೈಕಾಲುಗೆಟ್ಟನು. ಆತನು ಶಿವಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನಿಗೆ ಗುದ್ದದಂಥ ಚಳಿ ಬಂದು ಉಗ್ರ ಜ್ವರಗಳು ದೇಹವನ್ನು ಆವರಿಸಿದವು. ಆತನ ಬೇನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ರಾಣಿಯು ಅದನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ

ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಜನರು ಬಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಏನದೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ದಾಸಿಯ ವೇಷದಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಆಕೆಯು ಶಿವಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಆಗ ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯು ವ್ಯಾಧಿಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದು ಆತನ ಅಸ್ಥಿಚರ್ಮಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಮೊದಲಿನ ತೇಜಸ್ಸು ಆತನಲ್ಲಿ ಲೇಶವಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಜನರ ಸಹಾಯದ ಹೊರತು ಮಲಗಿದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಆತನು ಉಲುಕಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ತನ್ನ ನಿಷ್ಠುರತನದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಣಿಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಆತುರದಿಂದ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನ ಚರಣಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಮಹಾರಾಣಾನು ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೇಲಿದ್ದ ಆಕೆಯು ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರವಾದರೂ ಸಂಶಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಉದ್ವೇಗದ, ಹಾಗು ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡು, ಆತನು ತನ್ನ ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ''ಶೋಕ ಮಾಡಬೇಡೆಂ''ದು ಹೇಳಿದನು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಆ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಬೇನೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮಹಾರಾಣಿಯ ಮೊದಲಿನ, ಹಾಗು ಎರಡನೆಯ ಈ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ವೀರಪತ್ನಿತ್ವವೂ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಲಕ್ಷಣ ಆದರವೂ, ಅಭಿಮಾನವೂ ಪಸರಿಸಿದವು. ಔರಂಗಜೇಬನ ದುಷ್ಟತನದ ಮೂಲಕ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಸೋಲಬೇಕಾದ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ನಿಜವಾದ ತನ್ನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪತಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ಮುಂದೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಿಂದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನಿಗೆ ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ತಾನು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಣಾನು ಹೆಂಡತಿಗೆ – ನೀನು ಜೋಧಪುರ ದಲ್ಲಿದ್ದು ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡೆಂದು ಆದರದಿಂದ ಹೇಳಿದನು; ಆದರೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಪುತ್ರ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ ''ನೀವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಕೆಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನಲ್ಲದೆ, ಪತಿವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಪತಿಯ ಮರಣದಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ದುಃಖಪೀಡಿತಳಾಗಿ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಗರ್ಭವತಿಗೆ ಸಹಗಮನವು ನಿಷೇಧವೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಆಕೆಯು ಕೇಳದಾದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ನಡಿಸುವ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದಳು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಹೊರತು ಆಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆಕೆಯ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರೇನೆಂದು ಆಕೆಯಂತೆಯೇ ಹಟ ಹಿಡಿದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತ್ರಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಣೀ

ಸಾಹೇಬರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರದ ಶೂರ ಮನೆತನದ ವಂಶಕ್ಷಯ ಮಾಡುವ ದಿರುತ್ತದೇನು? ಯಾವನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಾಸನವು ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಮಹಾರಾಣಾರವರು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೋ., ಯಾವನನ್ನು ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೋ ಆ ನಿಮ್ಮ ಮೈದುನನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವು ಹೋಗಿ, ಆ ಸಿಂಹಾಸನದ ದುರ್ದೆಸೆಯಾಗುವದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿರಿ; ಆದರೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಹೇಳಿದ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಅವರಿಗಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವದಿದ್ದರೆ, ಸಹಗಮನವನ್ನು ರಹಿತಮಾಡಿರಿ. ನೀವು ತಿಳಿದವರಿರುತ್ತೀರಿ. ಜೋಧಪುರದ ರಾಜವಂಶಕ್ಷಯದ ಪಾಪವನ್ನು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಎಂದಿಗೂ ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಾನು ತಮ್ಮ ದಾಸನು, ಹೀಗೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ತಮಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಹೊತ್ತು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಮಾತಾಡದಿದ್ದರೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ನಾನೇನು ಮಾಡುವಹಾಗಿದ್ದೇನೆ?

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನು. ಆತನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದಳು. ಆತನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಝುಳ ಝುಳ ಮಾತಾಡು ತ್ತಾನೆಂಬುದು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದಿತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಮಾತಿನ ಪರಿಣಾಮವು ಮಹಾರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಗಿ, ಆಕೆಯು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಳು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲು, ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ತನಗೆ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸುವದರಿಂದ ಆತನ ಕೈಯಿಂದ ಜೋಧಪುರದ ಹೆಸರನ್ನು ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಪತಿಯ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಡೆಯಗೊಟ್ಟಳು. ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು, ತನ್ನ ಸಂಗಡ ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವಾಸದ ಐದು ಜನರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾವು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಾಗಿರು ವೆವೆಂದು ಆಣೆ ಮಾಡಿದನು. ರಾಣಾನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಾಗಹತ್ತಿದವು. ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಬಂದಿತ್ತು, ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪತ್ರಗಳೂ – ಬಾರದ್ದರಿಂದ, ಅವರ ಸಂಶಯವು ನಿಶ್ಚಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ಇನ್ನೂ ಏನೇನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಎಂದು ಅವರು ವಿಚಾರಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಸತ್ತು ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ದಿವಸ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಹೊರಟು

ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಬರೆದಿತ್ತು, ಅದನ್ನು ಓದಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ಬಾದಶಹನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನೋ ಏನೋ? ಮಹಾರಾಜರಂತು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಪ್ರಸೂತಿ ಕಾಲವು ತೀರ ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಕಷ್ಟ, ಬಿಟ್ಟರೂ ಕಷ್ಟ. ಮಹಾರಾಜರ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯು ತಿಳಿದರೆ ಬಾದಶಹನು ಏನು ಮಾಡುವನೋ ಏನೋ, ಎಂದು ಆ ಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ಪ್ರಹರದ ಮೇಲೆ ಆತನದೊಂದು ಚಿಂತೆಯು ಕಡಿದು, ಮಹಾ ರಾಣಿಯು ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತಳು.

ಸಾಹಸೋಪಕ್ರಮ

ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಮಂಡಲಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನೂ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನೂ ಇನ್ನೂ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಸತ್ತಿರಲು, ಪುತ್ರೋತ್ಸವದಿಂದ ಆನಂದವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು; ಆದರೆ ಆಗಿನ ಪ್ರಸಂಗ, ಸ್ಥಳ, ಕಾಲಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ಪುತ್ರೋತ್ಸವದಿಂದ ಆನಂದವಾಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗ ದಿಂದ ಗಂಡುಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಆತನನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಇಷ್ಟು ದಿನ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಕುಲಾಭಿಮಾನ–ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಸಮಾಧಾನವು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೆ, ಅವನು ಏನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುವನೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಅವರನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಬೀಜವು ಉಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ತುಂಬಾ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೇ ಅವನು, ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಾಗಿದ್ದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು; ಈ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಅವನು, ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟುಬರಬೇಕೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು; ಅದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ತಮಗೆ ತೊಂದರೆಪಡಿಸದೆ ಇರನೆಂದು ತಿಳಿದು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಾನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರಾಣಿಗೆ ಹತ್ತು ದಿನಗಳಾದರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲುವಂತೆ

ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಆಕೆಯು, ಪತಿಯ ಹಾಗು ಪುತ್ರನ ಶೋಕದಿಂದ ಬಹು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸೇವೆಗೆ ಹೆಂಗಸರ ಕೊರತೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದಾಸಿಯರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಳ್ಳದೆ, ಎದ್ದು ಹೋಗುವವಳಂತೆ ಪತಿಯ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದಳು; ಆದರೂ ಆಕೆಯು ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯತಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಯಾವದಕ್ಕೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವವಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಆಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದನು.

ರಾಣಿಯು ಹಡೆದು ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳಾದವು; ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ಬರಬೇಕೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪತ್ರ ಬಂದಬಳಿಕ ಬಾದಶಹನು ಮತ್ತೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಇರುವದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಬಾದಶಹನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆಂಬದು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಬಳಿಕ ಬಾದಶಹನು ಏನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುವನೋ, ಎಂದು ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನು ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಆತನಿಗೆ ಸಂಕೋಚವಾಗಹತ್ತಿತ್ತು. ಬಾದಶಹನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನನ್ನು ಎಷ್ಟು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಧೂರ್ತನು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದಲೇ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪಿ ನಡೆದರೂ ಅದನ್ನೇ ಗುಡ್ಡ ಮಾಡಿ ಬಾದಶಹನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ತಮಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಸುವವನಲ್ಲೆಂದು ಆ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಇನ್ನೂ ಪೂರಾ ಹತ್ತು ದಿನ ತುಂಬದ ಕೂಸಿನ ಆಶೆಯಿಂದ, ರಾಜ್ಯರೂಪವಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಹೋಗುವದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಹಸವಲ್ಲ. ಆ ಕೂಸನ್ನು, ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವದೂ, ಕರಕೊಂಡು ಹೋದಬಳಿಕ ರಾಜಪುತ್ರನು ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ರಕ್ಷಿಸುವದೂ ಸುಲಭ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ. ಇಂಥ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವೆನೆಂದು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಚರಣಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ದುರ್ಗಾದಾಸನು, ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರಮಗ್ನ ನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ತರ್ಕಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಗ್ನ ನಾಗಿರುವಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಪತ್ರವು ಬಂದಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾಶಹನು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಒಳಿತಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ದೊಡ್ಡ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವು ಮುರಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆತನು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೂ, ಆ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಪಕ್ಷದಿಂದಲೂ ನನಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ನಡಕೊಂಡರೂ, ನನ್ನ ಚಾಕರಿಗೆ ಬಂದಬಳಿಕ ಆತನು ಆ ವಿರೋಧವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಹು ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ, ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ, ಸರಳತನದಿಂದಲೂ ನಡಕೊಂಡನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನಂಥ ಸರದಾರನೂ, ವೀರನೂ,

ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೂ, ಮುತ್ಸದ್ದಿಯೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ದೊರೆಯುವದು ದುರ್ಲಭವು. ಇಂಥವನ ಪರಿಪಾಠದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ನಾನು ವಿಚಾರಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಅದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂತಲೇ ತಿಳಿದು ನಾನು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಕಳಿಸಿರುವ ನಮ್ಮ ಜನರ ಸಂಗಡ ರಾಣಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ಆಕೆಯು ಈಗ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಅಂತೆಯೇಆಕೆಯ ಮುಂದಿನ ಯಾವತ್ತು ಕೆಲಸಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉತ್ತಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯು ತನ್ನ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನೆಂದು ಒಡಂಬಟ್ಟಿರುವಳು. ಬೇಗಮೆಯು ರಾಣಿಗೆ ತಂಗಿಯಾಗಬೇಕಾದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ರಾಣಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ದುಂಬಾಲು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರಿಂದಲೇ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸರದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆವು, ಎಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಬಹು ಚತುರನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ, ಧೈರ್ಯಶೀಲನೂ, ಧೋರಣವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಈ ಸವಿಯಾದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇದು ಔರಂಗಜೇಬನ ಶುದ್ಧ ಕಪಟವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾದ ೫೦೦ ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಬಂದಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಯಂತು ಆತನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ದಂಡಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ನಯನಪಾಲನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಎದೆಯು ದಸಕ್ಕೆಂದಿತು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮೈದುನನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ನಿಪುತ್ರಕನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ನಯನಪಾಲನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದು, ಆತನು ಭಿಲ್ಲಜನರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ನಯನಪಾಲನು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಜಪೂತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರ ನಾಶವಾಗಿ ತನ್ನ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ತಾನು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ನಾಶವನ್ನೂ, ಅವನ ಸಂತತಿಯ ನಾಶವನ್ನೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿ, ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹಸ್ತಕನಾದ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕೂಡ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು; ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು; ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಗಂಡು ಹಡೆದರೆ, ಆ ಶಿಶುವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಬಾದಶಹನ ಬಯಕೆಯು ಪೂರ್ಣವಾದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಸಿಲಕು ಉಳಿದ ಈ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿ, ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂತಲೇ

ಔರಂಗಜೇಬನು ಈಗ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ೫೦೦ ದಂಡಾಳುಗಳ ಮುಖ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ನಯನಪಾಲನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದು, ಆತನು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ನಯನಪಾಲನ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯಹತ್ತಿದನು. ಈ ನೀಚನು ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರೆಯಬಂದದ್ದರ ಲಕ್ಷಣವು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲೆಂದು ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು ತಿಳಕೊಂಡನು.

ನಯನಪಾಲನು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೇ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು– ನೀವು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟೇ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬಹಳ ದಿವಸ ನಿಲ್ಲುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ಇನ್ನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದರಿಂದ ಹಿತವಾಗದು. ರಾಣಿಯವರು ಹಡೆದು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಾಗಿ ಹೋದವು. ಇನ್ನು ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ, ನೋಡಿರಿ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಅವಸರವು. ಬಾದಶಹರ ಆಗ್ರಹವಂತೂ ಇರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದರೆ, ಅವರು ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಒತ್ತಾಯವು ಆಗಲಾರದೆಂತಲೂ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ತ್ರಾಸವು ಸೋಂಕಲಾಗದೆಂತಲೂ, ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯ ಹೊರತು ಏನೂ ಮಾಡಲಾಗದೆಂತಲೂ, ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬೇಕೆಂದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಬೇಕಾದಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವದೆಂದರೆ, ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಪಟ್ಟರಾಣಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಹೇಳಿರುವರು; ಯಾಕಂದರೆ, ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಬಾದಶಹರ ಜನಾನ ಖಾನೆಯ..... ಎಂದು ನಯನಪಾಲನು ಮುಂದೆ ಏನೋ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ, ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಚಿಂತೆಯ ಮುದ್ರೆಯು, ಕಡೆಯ ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ತಟ್ಟನೆ ಅಳಿದು, ಮುಖವು ಉಗ್ರವಾಯಿತು. ಆತನ ನೇತ್ರಗಳು ಕಿಂಚಿತ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತಿಮೆಯು ತೋರಹತ್ತಿತು. ಮೇಲಿನ ಹಲ್ಲುಗಳು ಕೆಳದುಟಿಯನ್ನು ಕಸುವಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಿದವು. ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಖಡ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಆತನ ಕೈಗಳು ಹೋದವು. ಧೂರ್ತನಾದ ನಯನಪಾಲನು ಇದನ್ನರಿತು ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆ ಮಾತನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗ ನೊಡನೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಲಗ್ನವಾದಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣು ಇರುತ್ತದೆಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮಾತಿನ ನಿಜತ್ವವು ಈಗ ಆತನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಗರ್ಭವತಿಯಿರುವಾಗ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವದರಿಂದ, ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ ಆಕೆಯ ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಆ ಕೂಸಿಗೆ ಜನ್ಮತಃ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ತೊಂದರೆಯಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಹೀಗೆ ಆಲಮಗೀರನು ಎರಡು–ಮೂರು ದುರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿರುವನೆಂದು

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಿಳಿದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ, ಮೊದಲಿಗೆ ಆತನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನೂ, ಆಕೆಯ ಮಗನನ್ನೂ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಬಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅದೇ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು.

ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೊರತೆಯಿತ್ತೆಂದು ಹಿಂದೆಯೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತಂಗಿಯಾದ ಇಂದಿರೆಯು ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಅರ್ಧ ಗೆಳತಿಯಾಗಿಯೂ, ಅರ್ಧ ದಾಸಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಭಕ್ತಿಯಿದ್ದಂತೆ, ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಇಂದಿರೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಇಂದಿರೆಯು ಬಾಲವಿಧವೆಯಾದದ್ದರಿಂದ, ಅಣ್ಣನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಪತ್ನೀಹೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಹೊಟ್ಟೆನೆತ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಂದಿರೆಯೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಬಳಿಕ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಊಟ–ಉಪಚಾರಗಳು ಆಗ ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಇಂದಿರೆಯು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಳು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯು ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ನಯನಪಾಲನೊಡನೆ ವಿರೋಧ ಬೆಳೆಸುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಆ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತನು ಆತನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿಸಿ, ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮತ್ತೂ ಒಂದು ದಿನವು ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ದಿವಸ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನಯನಪಾಲನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹದ ಸುತ್ತಲು ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳ ಕಾವಲು ಇಟ್ಟಿರುವನೆಂತಲೂ, ಹೋಗಬರುವವರನ್ನು ಶೋಧಿಸದೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಕೇಳಿ ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಆತನು ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕೇಳಲು, ಆತನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು–ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ವಾದದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿ ರುವದರಿಂದ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಶತ್ರುಗಳು ಆಕೆಗೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಹು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಣಿಯ ಮೈದುನನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ಜನರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಂತೆ ನಿಪುತ್ರಿಕನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರುವರು. ತಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಗಡಿಬಿಡಿಸಿ ಓಡಿಸಿ ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಕಸುಗೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಅವರು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ನಿಪುತ್ರಿಕನಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಈಗ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು ಗರ್ಭವತಿಯಿರುವದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ

ಗರ್ಭವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸದೆ ಎಂದೂ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ನಿಪುತ್ರಿಕನಾಗಿ ಸತ್ತದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅಖಂಡ ಒಂದು ದಿನ ಅನ್ನೋದಕ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಾವು ಜಸವಂತ ಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ನಿಷ್ಠುರತನದಿಂದ ನಡಕೊಂಡ ದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಚಡಪಡಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ, ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿರುವ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು, ಹಾಗು ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಶಿಶುವಿನ ಸಂಗೋಪನವನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿ, ತಮಗಾಗಿರುವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಗಂಡು ಮಗುವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಂತು ಬಾದಶಹರ ಆನಂದವು ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸುವ ಹಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಗಂಡು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಂತೆ ಲಾಲನ–ಪಾಲನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆತನನ್ನು ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಬಹು ಜೋಕೆಯಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಈಗ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ನಾನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಹ್ಯಾಗೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ನಯನಪಾಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನೂ, ಈ ನಯನಪಾಲನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಮೋಸಗಾರರೇ ಎಂದು ಆತನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಈ ಬಣ್ಣದ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ ಬಹು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನಡೆದು, ಯುಕ್ತಿಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನೂ, ಶಿಶುವಾದ ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ದಾಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಇವರ ಮೂಗಿಗೆ ಮಸಿ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆಂದು ಆತನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಆತನು ಮರುದಿವಸ ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಇಂದಿರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ –

ದುರ್ಗಾದಾಸ—ತಂಗೀ, ಇಂದಿರೇ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಎಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದೊದಗಿದೆಯೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಉಂಡಿರುವ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಅನ್ನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಈಗ ಬಂದೊದಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಾಗ ಆಡಿದಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು, ನಿನಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತಂಗೀ, ಈಗ ನೀನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀ?

ಇಂದಿರೆ—ಅಣ್ಣಾ, ಇದೇನು ನಿನ್ನ ಕೇಳೋಣವು? ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವ ನನಗೇನು ಮಾಡುತ್ತೀಯೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಲ್ಲ? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು; ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರಂಥವರ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನಂಥ ಹತಭಾಗ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ದೇಹದ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಮತ್ತೇನು ಬೇಕಾಗಿರುವದು? ಎಂಥ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಾಣದಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಪ್ರಾಣವನ್ನರ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನಾನು ಸಿದ್ಧಳಿರುತ್ತೇನೆ.

ತಂಗಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ರುಗಳು ತುಂಬಿಬಂದವು. ಇಂದಿರೆಯು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದಕ್ಷಳಾಗಿದ್ದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿ, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಶ್ರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಉತ್ತರೀಯದಿಂದ ಒತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಭಯಪ್ರದ ಸಂಗತಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ತಂಗಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ದುರ್ಗಾದಾಸ—ತಂಗೀ, ನೀನು ಚನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮಾತಾಡಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದಬಳಿಕ ನಡುವೆ ಕುಗ್ಗಿದರೆ, ಎಲ್ಲರ ನಾಶವಾದೀತು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮಾತಾ.....

ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ– ಅಣ್ಣಾ ನಾನು ಯಾರ ಮಗಳು? ಯಾರ ತಂಗಿಯು? ಇಂಥ ಮಾತು ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀ? ಎಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಬಹು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು,

ದುರ್ಗಾದಾಸ—ತಂಗೀ, ಪ್ರಸಂಗವು ಬಹು ಭಯಂಕರವಾದದ್ದು. ಪ್ರಾಣ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಕೆಲಸವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಚಿಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೆಲಸವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ತನಕ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬಹುದು! ಇದಕ್ಕೆ ನೀವು ಅಂಜುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಸುವು ಬಂದಂತಾಗುವದು. ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಈ ಕೆಲಸವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಈ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿರೆ—ಅಣ್ಣಾ ಅದೇನು ಹೇಳು; ನಾನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳುವೆನೆಂದಬಳಿಕ ತಿರುಗಿ ಮಾತೇಕೆ? ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆಯುವ ಸಮಯವೇ ಇದು?

ದುರ್ಗಾದಾಸ–ತಂಗೀ, ಅಜಿತಸಿಂಗಕುಮಾರನನ್ನೂ, ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಅಂತರ್ಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿ, ನೀನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುವದು. ರಾಣಿಯೂ ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಒಮ್ಮೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಹೊರಬಿದ್ದು ಬಂದರೆಂದರೆ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ನಾನು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಇಂದಿರೆ—ಇಷ್ಟೇ ಅಹುದಲ್ಲವೆ? ಇದು ನನ್ನ ಕೈಗೂಡಿತು. ನಾನು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರು ಹೊರಟು ಬರಬಹುದು; ಆದರೆ ಕೂಸನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸುವ ಬಗೆಹ್ಯಾಗೆ?

ದುರ್ಗಾದಾಸ—ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಆಲೋಚಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಹೇಳುವೆನು ಚಿತ್ತಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು. ನಾವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಇಂದು ಇಲ್ಲವೆ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ನೀನು ಈಗ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳು.

ಅವರು ಚಾಣಾಕ್ಷರಿರುವರು. ಸುಜ್ಞರೂ ಇರುವರು. ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈಗ ನಯನಪಾಲನು ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಾವಲಿಟ್ಟಿರು ವದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೇ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಇಂದಿನಿಂದ ನಾಳಿನವರೆಗೆ ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಹತ್ತು-ಹದಿನೈದು ಸಾರೆಯಾದರೂ ಒಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ- ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿಬಂದುಮಾಡು; ಅಂದರೆ ಗೋಷೆಯ ಮೇಲಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ತಂಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ತಡವಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರು ಅಂತರ್ಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಟುಬರಲಿ. ಇನ್ನು, ಅಜಿತಸಿಂಗ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುವ ಒಂದು ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದು ಉಳಿಯಿತು. ನೀನು ನಾಳೆ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ-ಇಂದಿರೆ ತೀರ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡೆಯಾ? ಆಗ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಊರಹೊರಗೆ ದೂರ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಗೌಳಿಗನೊಬ್ಬನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಆತನು ನಿನಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಗೌಳಿಗರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡುವನು. ನೀನು ಆ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಆ ಗೌಳಿಗರ ಉದ್ದನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೋ. ಪಾತ್ರೆಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಕೂಸನ್ನು ಮಲಗಿಸಿದಂತೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಮೇಲೆ ಹೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬುಟ್ಟೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗೌಳಿಗರೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂತರ್ಗೃಹದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಆ ಹುಲ್ಲಮೇಲೆ ಅಜಿತಸಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ಹೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಾ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಮೊದಲು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಗೌಳಿಗರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಆ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿ, ನೀನು ಅವರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಇದು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗಿಯೂ ತೋರಬಹುದು; ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ ಯಿಂದಲೂ, ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದಲೂ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾರ್ಯವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವದು. ನಾನು ಇಂದು ನಯನಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡು ತ್ತಲಿರುವೆನು; ಅಂದರೆ ಆತನ ಲಕ್ಷವು ಅಂತರ್ಗೃಹದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರರೂ, ರಾಣೀಸಾಹೇಬರವರೂ ನಿನ್ನ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಬಂದರೆಂದರೆ, ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ರಜಪೂತಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿತು. ಅವರನ್ನು ದಾಟಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಎರಡುದಿನ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು; ಯಾಕಂದರೆ ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಸದ ಗಂಧವು ಕೂಡ ತಗಲಿದರೆ ಕೆಲಸವು ಘಾತವಾಗುವಹಾಗಿದೆ. ಇಂದಿರೇ, ಯಾಕೆ, ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ? ಬೆದರಿದೆಯೇನು?

ಇಂದಿರೆ—ಅಣ್ಣಾ, ನಾನು ಮಾತಾಡದಿರುವದಕ್ಕೆ ಬೆದರಿಕೆಯು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನೂ, ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನನ್ನಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಧಿಸೀತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ;

ಆದರೆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರವರ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅಂಥ ಉತ್ಕಟ ಭಕ್ತಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಚಿಂತೆಯನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಅಣ್ಣಾ ಇನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ, ನೀನು ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತೇನೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ನೋಡು.

ತಂಗಿಯ ಈ ಧೈರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಆ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು, ಸ್ಮಿತಪೂರ್ಣವೂ– ಸಾದರವೂ– ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತವೂ ಆದ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ವಿಚಾರವು ಹೊಳೆಯಲು, ಕೂಡಲೆ ನಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ನಿಟ್ಟುಸುರು ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಇಂದಿರೆಯು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು– ಅಣ್ಣಾ ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಟ್ಟ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡದಾದವು. ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣ ವಾದವು. ಇಂದಿರೆಯು ಮತ್ತೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ತಂಗೀ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳಾದ ನೀನು ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗುವೆಯೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಗತಿಯೇನಾದೀ ತೆಂಬದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿರುವೆಯೋ? ಆ ವಿಚಾರವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹ್ಯಾಗೋ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸುರು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗಿನ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ನಗೆ ಬರುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದಿರೆಯು ನಕ್ಕು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು– ಅಣ್ಣಾ ಜೋಧಪುರದ ಮನೆತನದ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಅವಶ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಗತಿಯು ಏನಾದೀತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಬಹುದೇ? ನೀನೇ ಹೇಳು. ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತೇ ಇದು? ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಕನು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಗತಿಯೇನಾದೀತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದರೆ, ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಬಹುದೆ? ಅಣ್ಣಾ ಏಳು ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಇನ್ನು ಬಡಬಡ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋಣ. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟಬಂದಾಗ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಇಲ್ಲದ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಈಗ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆ? ನನಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಸಂಕಟಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಆಲೋಚನೆಯು ಈಗ ಬೇಡ. ಹೋಗಲೋ ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು? ಈಗಲೇ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು; ಅಂದರೆ ನಾಳೆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಬಂಧವಿಮೋಚನ

ತಂಗಿಯ ಮಾತಿಗೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಕಿದನು. ಇಂದಿರೆಯು ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಳು. ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ತಾನು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಸಾಧ್ವಿಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಇಂದಿರೇ, ನಿನ್ನ ಈ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದಾದರೂ ನೀನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ನಾನು ಪಾರಾಗಿಹೋಗಲಾ? ಇಂದಿರೇ, ನನ್ನಿಂದ ಇನ್ನು ಏನು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಹೇಳು? ಹೋಗು, ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಾನು ಆತನ ಹಡೆದ ತಾಯಿಯು, ನೀನು ಇನ್ನು ಆತನ ಪಾಲನ ಮಾಡುವ ತಾಯಿಯಾಗು. ನನ್ನ ಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಾನು ಇನ್ನು ಆತನನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟೆನೆಂದು ತಿಳಿ. ನಾನು ಆತನ ತಾಯಿಯಲ್ಲ, ನೀನು ಆತನ ತಾಯಿಯು; ಅನ್ನಲು, ಇಂದಿರೆಯು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಉತ್ಕಟವಾದ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ಯೋಗದಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ಬಾಲವೈಧವ್ಯದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಮಾರ್ಗದ ಸಮರ್ಥನದಿಂದಲೂ ರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಲು ಆಕೆಯನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿದಳು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹಲವುಸಾರೆ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಓಡಾಡಿ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ತನ್ನ ಗೋಷೆಯ ಗುರುತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ಇದರಿಂದ ಮರುದಿನ ಆಕೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಲಸವಾದ ಮೇಲೆ ಇಂದಿರೆಯು ಮರುದಿನ ನಸಿಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಗೌಳಿಗನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಆಕೆಯು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಗೌಳಿಗಗಿತ್ತಿಯ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಗೌಳಿಗರಾಕೆಯೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾವಲುಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಗೌಳಿಗರಾಕೆಯು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಲುಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವಂತೆ ಬುಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ತಟ್ಟದೆ ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆನಂದಭರಿತಳಾಗಿ ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ ಆಕೆಯು ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಆನಂದವಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನು? ಆದರೆ, ಇಂದಿರೆಯು ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಲು, ಅವರಿಬ್ಬರು ಮೋಹಬತಖಾನರು ತನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ,

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಚೇಷ್ಟೆಮಾಡುತ್ತ, ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಇಂದಿರೆಯ ಸೊಂಡೆಯು ಒಣಗಿತು. ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದು ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರರು ತನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯೇನು ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬುಟ್ಟಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಸು ಮಲಗಿದೆ! ಕೂಸು ಅತ್ತರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಈ ಕ್ಷುದ್ರರು ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ತಡಹಾಯ್ದರೆ, ಕಾರ್ಯ ಘಾತವಾದೀತೆಂದು ಆಕೆಯು ಚಿಂತಾಮಗ್ನಳಾದಳು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಸ್ತ್ರೀಯಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತನ ಉಜ್ವಲ ರಕ್ತದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ವಳಾಗಿದ್ದು, ದುರ್ಗಾದಾಸನಂಥ ಧೀರಗಂಭೀರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಅಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ, ಅಂಜಿದವಳಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಲಗುಲಗು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಹತ್ತಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಮೋಹಬತಖಾನರಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವರು ಆಕೆಯ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಾಗೇಯೇ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಬರಹತ್ತಿದರು.

ಇನ್ನು ಭಗವಾನ ಕನ್ಹಯ್ಯನು ಏನು ಮಾಡುವನೋ, ಎಂದು ಇಂದಿರೆಯು ಕ್ಷಣಶಃ ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ತಾನು ಪಾರಾಗುವ ಬಗೆಯು ಆಕೆಗೆ ತೋರದಾಯಿತು; ಆದರೆ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವನೆಂಬ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಒಳ್ಳೇ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಇಂದಿರೆಯ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸದ ಉತ್ತಮ ಫಲವು ಆಗ ಆಕೆಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅವರಿಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅವರನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದಳು. ಈ ನೋಟವೇ ಇಂದಿರೆಯ ಅರಿಷ್ಟ ನಿವಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಳೆಂದು ಒಬ್ಬನು, ನಿನ್ನಂಥ ಹಲಿಗೆ ಮೋರೆಯ ವನನ್ನೇನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಳೆಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ವಾದಿಸತೊಡಗಿದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವರ ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯು ಬಡಬಡ ನಡೆದು ಗೌಳಿಗರ ಮನೆಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಆ ಗೌಳಿಗರ ಸೋಗಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಎಲ್ಲರ ಗುರುತಿನ ಆ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ಬೇಗನೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದಳು; ಯಾಕಂದರೆ, ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅಗಲಿಸುವದು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಗುದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರು ಮೋಹಬತ್‌ಖಾನರು ಗಾಯಪಟ್ಟು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿರಲು, ಇಂದಿರೆಯು ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಗೆ ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ದುಂಬಾಲಬಿದ್ದಳು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ರಾಣಿಯು, ಅಂತರ್ಗಹದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಳು. ಇತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳಾದ ಇಂದಿರೆಯು, ಇನ್ನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ರಾಣಿಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಳು.

ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಹೊರಬಿದ್ದು ಬಂದರೂ ಆಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯ, ಹಾಗು ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಏನಾಗುವದೋ, ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಚಿತ್ತವು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಕೆಯು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲು, ಆತನು–ಇನ್ನು ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತರಲಾಗ ದೆಂದು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದನು; ಮತ್ತು ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಗೌಳಿಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಸಂಜೆಯಾದಬಳಿಕ ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಗೌಳಿಗನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಇನ್ನು ಎರಡು ಘಳಿಗೆ ತಡವಾಗಿದ್ದರೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕಾರ್ಯ ವಾಗುವದು ಒತ್ತಟ್ಟಿ ಗುಳಿದು, ಆತನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಯಾಕಂದರೆ, ನಯನಪಾಲನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಂದಿರದ ತನ್ನ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿ – ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಬಳಿಗೆ ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಡಬಾರದು. ದುರ್ಗಾದಾಸರನ್ನೂ, ಅವರ ತಂಗಿಯಾದ ಇಂದಿರಾಬಾಯಿಯವರನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸ ಲಾಗದು; ಆದರೆ ಅವರು ಒಳಗೆ ಹೋದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಸಮಕ್ಷ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ–ದುರ್ಗಾದಾಸರೇ, ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ಬಹಳ. ಅವರ ದಾಯಾದಿಗಳಂತು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದು ಆ ಕೂಸಿನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾದಾರೆಂಬದರ ನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಯಾರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎಂಬುವುದು ನನಗೆ ಸಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಡಪಡಿಕೆಯಾದರೂ ತಪ್ಪೀತು. ಯಾಕೆ? ನಾನನ್ನುವದು ನಿಜವೋ–ಸುಳ್ಳೋ ಹೇಳಿರಿ, ಅನ್ನಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನಯನಪಾಲನ ಮೋರೆಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ–ಅಹುದು, ಹುಡುಗನ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಪಟ್ಟರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ – ರಾಣಿಯೂ ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಗೌಳಿಗರ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಕಾವಲನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆಗಳು ಈತನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಹತ್ತಿವೆ ಎಂದು ನಕ್ಕನು.

ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಈ ಒಳಸಂಚಿನ ಗಂಧವು ಕೂಡ ತಗಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಸವಿಮಾತುಗಳಿಗೆ ಆತನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ''ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ನೌಕರಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವಿರಾ'' ಎಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಯನಪಾಲನು–ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ಬಾದಶಹನ ಚಾಕರಿಯೇಕೆ? ಬೇಕಾದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ಓಹೋ! ನಿಮ್ಮ ಚಾಕರಿಯನ್ನಂತು ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಾಡುವೆನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಆ ಸೇವೆಯನ್ನು ನೀವೇ ಕೈಕೊಂಡರೆ ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತಲ್ಲ, ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನು ಸಂತೋಷಮಗ್ನನಾದನು. ಆತನು

ಸಂತೋಷದ ಭರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನಿನ್ನಂಥ ಸೇವಕನು ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕರೆ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪದವಿಯೂ, ಬೇರೆ ಯಾವತ್ತೂ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನನ್ನ ಕೈಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಯೇನು ಉಳಿಯುವದು? ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಹದ್ದುಪಾರು ಮಾಡಿದ್ದ ಚ.....'' ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಯನಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಚಾರವು ಹೊಳೆಯಿತೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಆತನು ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು–ನಾನು ಈ ಅಫುವಿನ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದೆ ಏನೇನು ಹರಟುವೆನೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಯಾರವರು, ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ನಾಳೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ತಳಕಿತ್ತಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ದುರ್ಗಾದಾಸರೇ, ನೀವು ರಾಣಿಯವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದು. ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದರೆ, ನಾಳಿಗೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡೋಣ, ಅನ್ನಲು, ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಹ್ಯಾಗೆ ಹ್ಯಾಗೋ ಆಯಿತು. ರಾಣಿಯೂ, ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಇನ್ನೂ ಗೌಳಿಗರ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಹ ಹೋಗದಿರುವಾಗ, ಆತನು ನಾಳಿಗೇ ಹೊರಡ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನಲ್ಲ! ಮೂರು ದಿವಸದ ಹಾದಿಯನ್ನಾದರೂ ಅವರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಮೂರುದಿನ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಜನರ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಆತನ ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು–ರಾಜೇಸಾಹೇಬರೇ, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿರಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಾವು ಅವಸರ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ–ಬೇಡಲಿ, ಕೂಸಿಗೆ ಬೇನೆ ಬರಲಿ–ಬೇಸರಿಕೆ ಬರಲಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ನೀವು ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತು. ನಾನು ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಾಡುವೆನು; ಯಾಕಂದರೆ, ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಸೇವಕನೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತೀರಿ. ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವದಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಎರಡು ದಿನ ತಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತಮಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತಮಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು.

ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನು–ಆಗಲಿ, ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ತಿಳಿಸಿರಿ ಹಾಗಾದರೆ, ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ನಮ್ಮ 'ಮಲಿಕಾ ಮಾ ಅಝಾಮಾ' ಆಗುವರು. ಬಾದಶಹನ ಆ ಸುಳ್ಳು ಉದೇಪುರದ ಬೇಗಮೆಯು ಹೋಗಿ, ಈ ನಿಜವಾದ ಉದೇಪುರದ ಬೇಗಮೆಯು ಆತನಿಗೆ ದೊರೆಯವಳು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮೂರ್ಖತನದಿಂದ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು, ಈಗಲೇ ಈ ದುಷ್ಟನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದುಬಿಡ ಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಕೈಯು ಟೊಂಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಖಡ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು; ಆದರೆ ಈಗಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಹೋಗುವದೇ ಹಿತಕರವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನು ಸಂತಾಪವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು. ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ

ಸಂಶಯವೂ ಬರಬಾರದೆಂದು ಆತನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ದೇವಳ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವಾಸದ ದಾಸಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ನಯನಪಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು – ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯು ರಾಣೇಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕೂಸಿಗೆ ಈಗೆರಡು ದಿನಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ನಗಡೆಯಾದ ಹಾಗೆ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾಳೆ ಸಂಜೆಗೆ ಹೊರಡೋಣವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿರುವರು, ಅನ್ನಲು, ನಯನಪಾಲನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು– ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ರಾಣಿಯವರು ಇನ್ನೂ ಎಂಟುದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಡೋಣವೆಂದರೂ ನಾನು ಅದರಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಬಾದಶಹರ ಇಚ್ಛೆಯು ಹ್ಯಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಬೇಕಾಗುವದು., ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ಹೋ, ಹೋ, ಎಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿ ಕತ್ತಲಾಗುವವರೆಗೆ ಹಾಗು ಹೀಗು ಹೊತ್ತುಗಳೆದು, ಕತ್ತಲಾದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಗೌಳಿಗರ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು, ರಾಣಿಯು ರಾಜಪುತ್ರ ನೊಡನೆ ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಹದಿನೈದು– ಹದಿನಾರು ಜನರು ಇದ್ದರು. ಇಂದಿರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಣಿಯು ಬಹಳ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಣಿಯು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಂದೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದಾಗಲು, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದಳು. ತನ್ನ ಜನರು ಅರ್ಧ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೋದದ್ದನು ನೋಡಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮೂರು–ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅರ್ಧ ಸಂತುಷ್ಟತೆಯಿಂದಲೂ ಮುಂದೆ ಏನಾಗುವದೋ ಎಂಬು ಚಿಂತೆಯು ಬಾಧಿಸಲು ಅರ್ಧ ಅಸಂತುಷ್ಟತೆಯಿಂದಲೂ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ನಯನಪಾಲನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಅದೇ ಗಾಯನವಾದಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತೊಗಲಬಾವಲಿಗಳು ನಡುನಡುವೆ ಫರಫರ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಂಗಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ರೋದನ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಅವಶ್ಯದ ಆಪ್ತರು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಆಕ್ರೋಶಮಾಡಿ ಅಳುವಂತೆ ಮೂವರು ನಾಲ್ವರು ಹೆಂಗಸರು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕಾವಲುಗಾರರು ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಆತನು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಅಳುತ್ತಿರುವರು, ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ಮಹಾರಾಜರೇ, ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ರಾಣೇಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಸ್ಮರಣವಾಗಿ, ಅವರು ಅಳುತ್ತಿರಬಹುದು, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ಆದರೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದವನು

ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಲೇ ಬಂದನು. ಆಗ ನಯನಪಾಲನು-ಯಾಕೆ? ಏನಾಯಿತು. ಎಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಕೇಳಲು ಆತನು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ-ಮಹಾರಾಜರೇ, ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಸರ್ವಸ್ವ ಘಾತವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶವು ಇಂದಿಗೆ ಮುಣುಗಿತು! ಅವರ ಶತ್ರುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆಯಿತು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ಅಳಹತ್ತಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಯನಪಾಲನು- ಅಂಥ ಘಾತದ ಪ್ರಸಂಗವೇನಾಯಿತು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ದುಂಬಾಲು ಬಿದ್ದು ಕೇಳಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಕಡೆಗೆ-ಮಹಾರಾಜರೇ, ಕೂಸಿಗೆ ಎರಡು ದಿನ ನೆಗಡಿಯಾದ ಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ನಿನ್ನೆ ಹೇಳಿದ್ದೆನಲ್ಲ, ಆ ನೆಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಗ್ರಹವಿಕಾರವಾಗಿ ಕೂಸು ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗೆ ತೀರಿಕೊಂಡಿತು; ಅದರಿಂದಲೇ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರು ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವದು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗದು. ಮೊದಲೇ ಅವರು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದಲೂ, ಪತಿಶೋಕದಿಂದಲೂ ಪೀಡಿತರಾಗಿರಲು, ಹೊಸ ಪುತ್ರಶೋಕವು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರು ಶೋಕಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ನಿರ್ವೀಣ್ಯರಾಗಬಹುದು. ಮೊದಲು ಶವಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ಶವವು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿರುವತನಕ ದುಃಖವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನಯನಪಾಲನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಕೂಡಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ರೋದನ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ನಯನ ಪಾಲನಿಗೆ- ಮಹಾರಾಜರೇ, ರಾಣೀಸಾಹೇಬರವರು ಶವಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಕೈಮುಟ್ಟ ಮಣ್ಣು ಕೊಡತ್ತೇವಲ್ಲದೆ, ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹಟವನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ಹೋಗುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ. ಹೆಂಗಸರ ಹೊರತು ನಿಮ್ಮ ಯಾವತ್ತೂ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನೂ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರೆ, ಹಿಂದಿನ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ತಗ್ಗು ತೋಡಿಸಿ ಶವಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೈಮುಟ್ಟ ಮಣ್ಣು ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜಪುತ್ರನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತೋ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತೋ ಎಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವದು ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ; ಗರ್ಭವತಿಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿರಲು, ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಗಂಡುಮಗುವು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ರಕ್ಷಣಮಾಡಿ, ಜೋಧಪುರದ ರಾಜನನ್ನು ಕೇವಲ ಹಸ್ತಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಲಮಗೀರನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಇದೇನು ಅನರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ನಯನ ಪಾಲನು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ-ಹೋಗಿರಿ, ನೀವಂದಂತೆಯೇ ಶವಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣುಕೊಡಿಸಿರಿ. ಕಾವಲು ಗಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕೂಡಲೆ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಮತ್ತೆ ಶೋಕಧ್ವನಿಯು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆಗ

ತಂಪು ಹೊತ್ತು ಇದ್ದು, ಗಾಳಿಯು ಸುಳಿಯದ್ದರಿಂದ ಶೋಕಧ್ವನಿಯು ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ರಾಣಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಶವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು, ರಾಣಿಯು ಮಿತಿಮೀರಿ ಆಕ್ರೋಶಮಾಡಿ–ಹಾ? ಮಗನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಬರಲಾ? ಅವರು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ; ಆದರೆ ಯಾಕೆ ಬದುಕಲಿಲ್ಲಪ್ಪಾ? ಬಾಳಾ ಮುಂಜಾವಿನಿಂದ ನೀನು ಅಳಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಲಿ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿ? ನನ್ನ ಕೂಸನ್ನು ಯಾರು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಾರು? ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡೇನು? ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ದಾಸಿಯರೂ ನನಗೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಬೇಡೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲ? ಇನ್ನೇನು ಗತಿಯು? ಪೃಥ್ವಿಯು ಹೋದರೂ, ಅವರು ಹೋದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ನೀನೂ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋದೆಯಾ? ಇನ್ನು ಪತಿಯ ಪಾದುಕೆಗಳೊಡನೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವದೊಂದೇ ಮಾರ್ಗವು ನನಗೆ ಉಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈಗ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಣ್ಣಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನಾಳೆಗೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಶೋಕಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ದಾಸಿಯರು ಶವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವಾಗ ರಾಣಿಯು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಗೊಡದೆ, ತಾನೇ ಶವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಎದ್ದು–ದುರ್ಗಾದಾಸರೇ, ಆ ತಗ್ಗು ಎಲ್ಲಿ ಅದೆ, ನನಗೆ ತೋರಿಸಿರಿ, ಎಂದು ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಸುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಶೋಕಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ರಾಣಿಯು ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣುದೂಡಿ ಶೋಕಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮ್ಲಾನವದನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಅತ್ತ ರಾಣಿಯ ಆಕ್ರೋಶವು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನ ರಾಣಿಯು ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ನಯನಪಾಲನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ಕಾವಲಿಟ್ಟು, ನಾಳೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆತನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಇನ್ನು ಮೂರುದಿನಗಳ ಅವಕಾಶವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ರಾಣಿಯು ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದನ್ನಿಷ್ಟು ಆತನು ನಡಿಸಿದನು. ಈ ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ದುಃಖವು ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಯಿತು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ದಿನಾಲು ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಲು, ಒಂದು ಚಮತ್ಕಾರದ ಸಂಗತಿಯು ಒದಗಿತು. ನಯನಪಾಲನ ಕಾವಲುಗಾರನೊಬ್ಬನು ನಯನ ಪಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು–ಮಹಾರಾಜರೇ, ಏನೋ ಮೋಸವಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನೀವು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರನ್ನೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುವಿರಷ್ಟೇ? ಆದರೆ ರಾಣಿಯೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ನಿಮಗೆ ಮಂಕುಬೂದಿ ಹಚ್ಚಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಗೆ ಲಂಚದ ಆಶೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಮಾತು ನಿಜವೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗಿರುತ್ತದೆ. ಸೇವಕ

ಧರ್ಮದಂತೆ, ನಾನು ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಲು, ನಯನಪಾಲನು ಆ ಸೇವಕನಿಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ತಾನು ಏನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂಬದರ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕರೆಸಿ – ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ಇನ್ನು ನೀನು ರಾಣೀ ಸಾಹೇಬರ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ, ಎಂದು ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು–ಹೀಗೇಕೆ? ಹೀಗೇಕೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ನಯನಪಾಲನಿಂದ ಸರಳವಾದ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದುರ್ಗಾದಾಸನು– ಮಹಾರಾಜರೇ, ನಾನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಂಕಿತನಾಗಿರುವದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಒಡತಿಯು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವತನಕ ಆಕೆಯ ಸೇವೆಗಾದರೂ ನನಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ನಾನು ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಲಾಭವೇನಿರುವದು? ನನಗೆ ನನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಲಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನನ್ನ ಮಾರವಾಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಇದ್ದುಬಿಡುವೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯಾರ ಸೇವೆಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು–ದುರ್ಗಾದಾಸರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದತ್ತ ನೀವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋಗಬಹುದು. ನಾವು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಇದೇ ಕ್ಷಣ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವೆವು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕೂಡಲೆ ಪಾಳಯ ವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದಂಡಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು.

ಪದ್ಮೆಯ ಸಾಹಸ

ಪ್ರಿಯ ವಾಚಕರೇ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ, ಇಂದಿರೆಯನ್ನೂ ನಯನ ಪಾಲನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ನಾವು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾ ನಡೆಯಿರಿ. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಸಂಗಡ–ಹದಿನೈದು ಹದಿನಾರು ಜನರು ಇದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅವರಲ್ಲಿ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನೆಂಬ ವೃದ್ಧ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಚಾಕರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅಫಗಾಣಿಸ್ಥಾನದ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಜನರು ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಬಳಿಕ, ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದಂಥ ಕಷ್ಟ ಸೋಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯತಕ್ಕವರಲ್ಲೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇರುವದು. ಅಫಗಾಣಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಜಯಕ್ಕೆ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನೇ

ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದನು. ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿನ ಕಠಿಣ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅಫಗಾಣಿಸ್ತಾನದ ಜಯದ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಮೂರುಪಾಲು ಕೀರ್ತಿಗೆ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನೇ ಕಾರಣನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು. ಇರಲಿ, ಈತನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ನಾಲ್ವರು ರಜಪೂತ ವೀರರು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಹಾಯಕರ್ತೃ ಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿವಸಿಂಗನ ಪರಿಚಯವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಇರಬಹುದು. ಆತನು ರೂಪವಮತಿಯ ಅಣ್ಣನು. ತಂದೆಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಗನ ಮಾತು ಕೇಳದೆ, ಈತನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಅಫಗಾಣಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೊರತು ರಾಮಸಿಂಗ, ಜಗತ್‌ಸಿಂಗ ಹರಪಾಲ ಎಂಬ ಮೂವರು ರಜಪೂತರು ಇದ್ದರು. ಈ ಐವರೂ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ಕೂಡಿ ತಾವು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಾಗಿರುವೆ ವೆಂತಲೂ, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ವಂಶವನ್ನು ಕಾಯುವೆವೆಂತಲೂ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಸಮಕ್ಷ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಹಾದಿಯಿಂದ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾರು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದಾರು? ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗೀತು, ಎಂಬ ಭಯವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು ಅಡವಿಯ ಸೀಳ ಹಾದಿಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ನಡೆದಿದ್ದನು. ಮೊದಲೇ ಅಫಗಾಣಿಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ದಾರಿಯು, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ಎಂದೂ ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳದೊಳ ಗಿಂದ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಮಾರ್ಗದ ಭಯಂಕರತೆ ಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಕೆಲಕೆಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಜಾರಿದರೆ ಸಾಕು, ಪಾತಾಳಲೋಕ ಕ್ಕಿಳಿದರೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಇಂಥ ಬಿಗಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದೊಳಗಿಂದ ಹೋಗು ತ್ತಿರುವಾಗ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಚಿತ್ತವು ಚಿಂತಾಮುಗ್ನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ತನ್ನ ಈ ಕೂಸು, ಇಂಥ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ನೀಗಿ, ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಜೋದಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢವಾದೀತೆಂಬ ಮಾತು ಆಕೆಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ದಿವಸವೇ ತನ್ನ ಅಪಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿ ತೆಂತಲೂ, ಇನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವದಷ್ಟೇ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆಂತಲೂ ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಈ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನಾದರೂ ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸು ತ್ತಾನೆಂದು ಹ್ಯಾಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಶಂಕಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ದುರ್ಬಲವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಅದು ಇಲ್ಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ಕೇವಲ ಉದಾಸೀನಳಾಗಿ ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಡೋಲಿಯ ಹೊತ್ತವರು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ

ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ ಅವರು ವೇಗದಿಂದ ಹಾದಿಯ ನಡೆದರು. ಆಗ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು ಆನಂದದಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು– ತಮ್ಮಗಳಿರಾ, ನಾವು ಇನ್ನು ಹಾದಿಗೆ ಹತ್ತಿದೆವು. ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾದೆವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಅಡ್ಡದಾರಿಗಳೂ, ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಮುಗಿದವು. ಕಠಿಣವಾದ ಹಾದಿಗಳು ಕೂಡ ತೀರಿದವು. ಇನ್ನು ಒಂದು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಗುಡ್ಡವು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ; ಅದನ್ನಷ್ಟು ದಾಟಿಬಿಟ್ಟರೆ ನಿರ್ಭಯರಾದೆವು ಎಂದನು.

ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನನ್ನು ಕುರಿತು ಏನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಯಾವಳೋ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ದುಃಖಪೀಡಿತಳಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರೆಂದು ದೊಡ್ಡ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಕೇಳಿದಳು. ಉಳಿದ ಜನರ ಕಿವಿಗಾದರೂ ಆ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ, ಆ ಗುಡ್ಡಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಮೂಲ ಧ್ವನಿಯು ಎತ್ತ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಂಬದೇ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಹತ್ತಿದರು. ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಧ್ವನಿಯ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದಹಾಗೆ ಆದದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು — ಯಾರೋ ಹಾದಿಕಾರರು ಈ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳರು ನಮಗೂ ತ್ರಾಸ ಕೊಡಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವದು ಜಾಣತನವು. ನಾನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿಬರುತ್ತೇನೆ, ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು – ನನ್ನಂಥ ವಳಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ಅನಾಥ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿಂದ ಉಲುಕಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ದುಃಖದಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದವರ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಹಾದಿಯ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುವದು ರಜಪೂತರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನು– ಬಾಯೀಸಾಹೇಬರೇ, ತಾವಾಡುವ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ತಾವು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೊಳ್ಳುವದು ಹಿತಕ ವಲ್ಲ. ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿರುವದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ನಮ್ಮ ಕಪಟ ಜಾಲವೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ನಯನಪಾಲನು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ದಂಡು ಕಳಿಸಿದ್ದರೆ ನಾವು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸುಮ್ಮನೆ ತಡಮಾಡಿದರೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗ ಬೇಕಾದೀತು. ನಾವು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ತನಕ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ಮಹಾರಾಜರು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಸೇರಿದರೆ, ಏನು ಉಳಿದಹಾಗಾಯಿತು? ತಾವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿದರೆ,

ಬಹುಜನರ ಕಷ್ಟನಿವಾರಣಕ್ಕೆ ತಾವು ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತಡಮಾಡಿದರೆ, ನೀವೇ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಮಾತು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು – ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನ, ನೀನಾಡುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಅಪ್ಪಾ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಈತನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನು ಮಾಡುವದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ದುಃಖಿತರ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿರಲು, ಔದಾಸೀನ್ಯವೇಕೆ? ಹೋಗಿರಿ, ಆ ಅನಾಥ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರ್ರಿ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಪಾಪ, ಆ ಬಡಪ್ರಾಣಿಯು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎರವಾದಾಳು. ಇಳಿಸಿರಿ, ನನ್ನ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಳಿಸಿರಿ. ಬಹಳವಾದರೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದು, ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲ ಆ ಬಡಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ. ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಹೊರತು ನಾನು ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಕದಲುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಸಿಂಗನು ಮುಂದಾಗಿ – ಬಾಯಿಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. ಆ ದುಃಖಪೀಡಿತ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ, ತಮಗೆ ಮೋರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತಾವು ಚಂಡಿತನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ; ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ. ನೀವು ಒಂದುವಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದ ರೊಳಗೆ ನಾನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವೆನು. ಈ ಮಾತಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂಶಯಪಡಬಾರದು. ಶಿವಸಿಂಗನ ಇದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಶಿವಸಿಂಗನ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಡೋಲಿಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ರಾಮಸಿಂಗ, ಹರಪಾಲ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ತಡೆದು, ''ರಾಣಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೀವು ಇರಲೇಬೇಕು, ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ,'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿವಸಿಂಗನೊಬ್ಬನೇ ಆ ಅನಾಥ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆತನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಬರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಸರಿಯಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯು ಅಳುತ್ತ— ''ಬರ್ರಿ, ಬೇಗನೆ ಬರ್ರಿ, ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ,'' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲನು ಇಬ್ಬರು ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಿಲ್ಲನ ಮೈತುಂಬ ಗಾಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇನ್ನು ಆತನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ತಡೆಯುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ತರುಣಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿದು, ಮೊಗಲರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗಿ, ಒಬ್ಬನಮೇಲೆ ಕಸುವಿನಿಂದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಮೊಗಲನು ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಕಾದುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರು ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಒಬ್ಬನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು

ಶಿವಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಶಿವಸಿಂಗನ ಖಡ್ಗದ ಕಡತದಿಂದ ಅವನೂ ನೆಲಕ್ಕುರಳಿದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯವು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಶಿವಸಿಂಗನು ಭಿಲ್ಲನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—''ಬಲೀ, ಶಾಬಾಸ, ಶಾಬಾಸ; ಆದರೆ ನೀವಿಬ್ಬರು ಇತ್ತ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿರುವಿರಿ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವ ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಬಲಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಬಲವಾದ ಗಾಯಗಳಾಗಿ ಮಿತಿಮೀರಿ ರಕ್ತಸ್ರಾವವಾದದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಬೋಳಿಬಂದವನ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶಿವಸಿಂಗನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಜಾಗರೂಕಳಾಗಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆಕೆಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ, ತಲೆಬಾಗಿಸಿ, ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಸಂತೋಷವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ನಡುನಡುವೆ ಕದ್ದು, ಶಿವಸಿಂಗನ ಮುಖವನ್ನು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಆತನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡದೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನ ಸಂಗಡ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಅನರ್ಥದ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಓಡಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತೋ?

ಶಿವಸಿಂಗನ ಈ ಪ್ರಶ್ನಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದರೆ, ಆ ತರುಣಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯು ಶಿವಸಿಂಗನ ದರ್ಶನದಿಂದ ತಾನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದನ್ನು ಮರೆತು, ಆನಂದಪರವಶಳಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಶಿವಸಿಂಗನು ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನವನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಲು, ಆ ತರುಣಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ–ಹೌದು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದಾರೆ; ನಾನು ಹೊರಟುಬರುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದರು. ನಾನಿತ್ತ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಏನಾಗಿರುವದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಶಿವಸಿಂಗನು–ನೀನು ಯಾಕೆ ಹೊರಟು ಬಂದೆ? ನೀನು ಬಂದಬಳಿಕ ಏನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೀ? ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಲು, ಆ ತರುಣಿಯು ''ಅದೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಹಿಂದುಗಡೆ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಮೊದಲು ಈ ಬಡಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದೇನು? ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಆತನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೋ ಏನೋ, ಎಂದು ಆತನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉಪಚರಿಸಿ, ಆ ಭಿಲ್ಲನು ಹೇಳಿದ ವನಸ್ಪತಿಯ ರಸವನ್ನು ಆತನ ಘಾಯಗಳಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದಳು. ಆಗ ಭಿಲ್ಲನು ಆ ತರುಣಿಗೆ—''ಅವ್ವಾ, ಆ ತರುಣವೀರನು ಬಾರದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯು ಏನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ! ನನ್ನಿಂದ ಏನೂ ಉಪಯೋಗ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಶಂಕರ! ಶಂಕರ! ಮಹಾಕಾಲ'' ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಅವಸಾನವುಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಿವಸಿಂಗನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು– ಎಲಾ, ಇನ್ನೆಷ್ಟು ನಿನ್ನಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು? ನಿನ್ನ ಮೈಯು ಗಾಯಗಳಿಂದ

ಜರಡಿಯ ಹಾಗೆ ಆಗಿಹೋಗಿದೆಯಲ್ಲ! ಎಷ್ಟು ರಕ್ತ ಸೋರುತ್ತದೆ ಇದು! ಬಲೀ, ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ವನಸ್ಪತಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೇಳು, ತಂದು ಹಚ್ಚುತ್ತೇನೆ, ಎಂದನು. ಆಗ ಬಲಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಆ ತರುಣೆಯು ಅದನ್ನು ಅರೆದು, ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದಳು. ಆಗ ಆ ಭಿಲ್ಲನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಾದ ಹಾಗೆ ಆಗಲು, ಆತನು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಿಳ್ಳುಹಾಕಿದನು. ಆ ಸಿಳ್ಳಿನ ಧ್ವನಿಯು ಅರಣ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೊಂಡಿತು. ಮುಂದೆ ಹದಿನೈದು–ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಿನಿಟುಗಳಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಜನ ಭಿಲ್ಲರು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಬಲಿಯು ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಏನೋ ಹೇಳಲು, ಅವರು ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಹಾರಾಜರೇ, ಡೋಲಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಬೋಯಿಗಳು ಬಡಿದಾಟಹತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ ಎತ್ತ ಹೋದರೋ ಏನೋ? ಸಿಕ್ಕರೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇವೆ. ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ನಾವೇ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇವೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವಸಿಂಗನು– ಬೋಯಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿರಿ, ಬೇಡೆನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ರಾಣೀಸಾಹೇಬರವರಿಗೆ ಈ ತರುಣೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಬಂದಿರುವದರಿಂದ, ನಾವು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವೇ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ವೇಗವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದು, ಎನ್ನಲು, ಆ ತರುಣೆಯು ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ–ಏನಂದಿರಿ? ರಾಣೀಸಾಹೇಬರೇನು? ರಾಣೀ ಚಂದ್ರಾವತೀಸಾಹೇಬರೇ? ಅವರು ಕಾಬೂಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೇನು? ಶಿವಶಿವ! ಅವ್ವಯ್ಯಾ, ನಾನು ಅವರ ಬಳಿಗೇ ಹೊರಟಿದ್ದೆನು. ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ಅವರು? ನಡೆಯಿರೋ, ನಡಿಯಿರಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು.

ತರುಣೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು –ರಾಣಿಯವರು ಬಹಳ ದೂರ ಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ನೀನು ಈ ಭಿಲ್ಲರೊಡನೆ ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗು. ನಾನು ಈಗ ಈ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು–ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಾವು ನಿಲ್ಲುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ನನ್ನ ಚಿಂತೆಬಿಡಿರಿ. ನಾನು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಕೂಡುವೆನು. ನೀವು ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಉಳಿದ ಭಿಲ್ಲರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ತರುಣೆಯು ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು, ಭಿಲ್ಲರು ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗಿದರು. ಶಿವಸಿಂಗನು ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿನಿಂದ ಸಾಗಿರುವಾಗ ತರುಣೆಯು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಹಾರಾಜರೇ, ರೂಪಮತಿಬಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ಅಬಚಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಎರಡು–ಮೂರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೂ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ, ಕಳಿಸಿದ ಭಿಲ್ಲರೂ ತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಕಾಬೂಲದಿಂದಂತು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೊಸಹೊಸ ಸುದ್ದಿಗಳು ಬರಹತ್ತಿದವು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣೀಸಾಹೇಬರು ಏಳೆಂಟು

ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯಿರುವದರಿಂದ, ಅವರು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಮೊದಲು ಬಂದಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಏಳೆಂಟುದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಸುದ್ದಿಯು ಬಂದಿತು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗುವರೆಂದು ಜನರು ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನು ಕೆಲವು ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವನೆಂತಲೂ ಜನರು ಹೇಳಹತ್ತಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ರೂಪಮತಿಬಾಯಿ ಸಾಹೇಬರು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು–ಪದ್ಮೇ , ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗವಿದು! ಚಂದ್ರಾವತೀ ಅಬಚಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನವರೆನ್ನುವವರು ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಸ್ವತಃ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಅಪ್ಪನು ಎಂದೂ ಹೋಗ ಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ, ನೀನು ಹೋಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೋಡು. ಅಬಚಿಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಾದೀತು. ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಹೊತ್ತಿಗಾಗದಿದ್ದ ಆಪ್ತರನ್ನೂ, ಅಂತಃಕರಣದವರನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ಎಂದು ಹೇಳಿದಕೂಡಲೆ ನಾನು ಬಲಿಭಿಲ್ಲನನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವಸಿಂಗನು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ–ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಆತುರದಿಂದ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ, ಅನ್ನಲು, ತರುಣಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಆತನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟಳು.

ಪದ್ಮೆಯು ರೂಪಮತಿಯ ದಾಸಿಯೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರಬಹುದು. ಪದ್ಮೆಯು ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದವಳಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅಪ್ರತಿಮ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ರೂಪಮತಿಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಶಿವಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ಶಿವಸಿಂಗನು ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆದರೂ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇಮವು ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಈಗ ಮನಗಂಡಿರ ಬಹುದು. ತಾನು ದೊಡ್ಡಮನೆತನದವಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಶಿವಸಿಂಗ ನೊಡನೆ ತನ್ನ ಲಗ್ನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಸಮಾಧಾವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅದೇ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದಲೇ ಪದ್ಮೆಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿ, ನಕ್ಕು, ಕೂಡಲೆ ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ಉಸುರ್ಗರೆದಳು. ನಯನಪಾಲನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಪುತ್ರಸಮೇತವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದನ್ನೂ, ರಾಣಿಯವರು ದುಃಖಧ್ವನಿ ಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಶಿವಸಿಂಗನು ಒಂದುಳಿಯದಂತೆ ಪದ್ಮೆಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮೆಯು – ಶಾಬಾಸ! ಶಾಬಾಸ! ಇಂದಿರೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿದಳು. ಭಲಾ ಮಗಳೇ ಇಂದಿರೆ ನಿಜವಾದ ನೀನು ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹ ಳಿರುತ್ತೀ, ಎಂದು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇಂದಿರೆಯ ಗತಿಯು ಏನಾಗುವದೋ, ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ಕೇಳಲು, ಆತನು– ಪದ್ಮೇ, ಇಂದಿರೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಂಗಿಯ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿರುವನು. ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆಮಾಡಿ ಆತನು

ತಂಗಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಇಂದಿರೆಯು ಸಾಧಾರಣ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಲ್ಲ, ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದರೆ ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ಪಾರಾಗಿ ಹೊರಟು ಬರಬಹುದು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ಅವರು ರಾಣಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಶಿವಸಿಂಗನು ಬರಲೆಂದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಪದ್ಮೆಯು ರಾಣಿಯವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಮೊದಲು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅವರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡಳು. ರಾಣಿಯವರಾದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡರು. ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದಾಲೂ ಅಶ್ರುಗಳು ಧಾರೆಯಿಟ್ಟು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಮೇಲೆ ಪದ್ಮೆಯು ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದಾಡಿ, ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಹಲವು ಸಾರೆ ಓಡಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯ ಆನಂದವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ರೂಪಮತಿಯ ಒಂದೂ ಪತ್ರವು ಮುಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮೆಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಆ ಪತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸುತ್ತಿರಲು, ಔರಂಗಜೇಬನ ಚಾರರು ಭಿಲ್ಲರನ್ನು ಕೊಂದು ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಸಗೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಪದ್ಮೆಯು–ಹೋಗಲಿಬಿಡಿರಿ. ಬೀಳಲೊಲ್ಲವೇಕೆ ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆ ಪತ್ರಗಳು. ಆತನ ಅಂಜಿಕೆಯಾದರೂ ಏತಕ್ಕಿಷ್ಟು! ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ವಷಟ್ಕಾರಗಳೇ ತುಂಬಿರುವವು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತುಕಥೆಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಅವರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಬೆಳಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಐದಾರು ದಿನ ಯಾವ ವಿಘ್ನಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹಾದಿಯು ಸಾಗಿತು. ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಸೀಮೆಯು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ವಾಯಿತು. ಅವರು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ವಿಘ್ನವು ಒದಗಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯವು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುವದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ತಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ದುರ್ದೈವವನ್ನು ಹಳಿದು ಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದಳು. ಇನ್ನು ಎರಡು ದಿನ ನಡೆದುಹೋಗಿದ್ದರೆ,. ಅವರು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಸೇರಿ, ಮೊಗಲರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಎತ್ತೋ ಗಪ್ಪಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಎರಡು ದಿನ ತಡೆಯುವ ಬಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ? ಇನ್ನು ಐದಾರು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸೈನ್ಯವು ಬಂದು ಮುತ್ತಬಹುದೆಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲನು ಬಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗವು ಯಾರಿಗೂ ತೋಚ ದಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯು ಹೊಳೆಯಿತು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರು ಮಗನ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲು ಒಡಂಬಟ್ಟರೆ ಕಾರ್ಯವಾಗುವ ದೆಂದು ಆಕೆಯು ಭಾವಿಸಿ, ಅದನ್ನು ರಾಣಿಯವರ ಮುಂದೆ ಆಡಿ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯಸಾಲದೆ, ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆದು ಎಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದು ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯವರ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಪುತ್ರವಿಯೋಗ

ದುಃಖವು ದುಃಸಹವಾದರೂ ಅವರು ಪದ್ಮೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ–ಪದ್ಮೇ, ನೀನಂದಂತೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಹಾಗು ನನ್ನ ರಕ್ಷಣವಾಗದು. ಇಗೋ ತಡವೇಕೆ, ಹಿಡಿ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು. ಈತನನ್ನು ನೀನು ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಷ್ಟೆ? ಒಪ್ಪಿಸು, ಏನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಯೋಗಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಈ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸದೆಯಿರಬೇಡ. ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ನನ್ನ ಕೂಸಿನ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ನನ್ನಂಥ ಪಾಪಿಯ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಕಟ ಒದಗಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಅವರು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಯಾವದೊಂದು ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಲಿ! ನನ್ನ ಕೂಸು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಸೇರದಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು. ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತು ಇದೇ, ಎಂದು ಆ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಹೇಳು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಬಾಲಕನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಲು, ಧೀರ–ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದ ರಾಣಿಯು ಮಗನನ್ನು ಪದ್ಮೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಕೂಡಲೆ ರಾಮಸಿಂಗನೂ, ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನನೂ ಪದ್ಮೆಯ ಸಂಗಡ ನಡೆದರು. ಶಿವಸಿಂಗನೂ, ಬಲಿಭಿಲ್ಲನೂ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನೇ ಮೊದಲಾದ ಉಳಿದವರು ಔರಂಗಜೇಬನ ದಂಡನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿದರು. ಇತ್ತ ಪದ್ಮೆಯು ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಕೈಗೂಡೀತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ, ಅಬೂ ಪರ್ವತದ ಬುಡವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳು ಆ ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿನ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಗವಿಯಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿರುವ ಅಚಲೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಗವಿಯಲ್ಲಿರುವದೇ ಬಹಳ. ಯೋಗಿವರ್ಯರು ಎಲ್ಲಿರುವರೋ, ಎಂದು ಪದ್ಮೆಯು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿರಲು, ದರಿದ್ರನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ನಿಧಿಯ ದರ್ಶನವಾಗುವಂತೆ, ಪದ್ಮೆಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಯೋಗಿಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೂಸಿಗೆ ಚಳಿ ಗಾಳಿ ಬಡಿದೀತೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅದರ ಮೈಮೇಲಿನ ಅರಿವೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ–ಯೋಗಿರಾಜರೇ, ಆತನು ಜೋಧಪುರದ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ರಾಜಪುತ್ರನು. ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣೇಸಾಹೇಬರವರು ತಮ್ಮ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಡವಲಿಕ್ಕೆಂದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಈತನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಪದ್ಮೆಯ ಕೆಚ್ಚೆದೆ

ಇತ್ತ ನಯನಪಾಲನು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಮನಬದಂತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ರಾಣಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ದಂಡಿನೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆದರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ತಂಗಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕಾಲುಗಳೇ ಏಳದಾದವು

ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಇತ್ತಂಡವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅದು ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಂಗಿಯ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಇಂದಿರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನನ್ನಂಥ ಬಹುಜನರು ಇರುವದರಿಂದ ತಂಗಿಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದ ಬಹು ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವು ಆ ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರಿಂದ ಈಗ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಯಾಕಂದರೆ, ರಜಪೂತರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನದಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದಿರೆಯು ಅಣ್ಣನ ಮಾತಿನಮೇಲಿಂದ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನಯನಪಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯದಿಂದ– ಮಹಾರಾಜರೇ, ಮನಬಂದತ್ತ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸೋಣವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳು ಏಳಲೊಲ್ಲವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಪತ್ನಿಯ ಸೇವೆಯು ಘಟಿಸಿದಷ್ಟು ಘಟಿಸಲಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆಯಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ನಯನಪಾಲನು ತುಸು ಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನು ಹೊಳೆಯಿತೋ ಏನೋ— ''ಒಳ್ಳೆಯದು, ನೀನು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಆನಂದದಿಂದ ಬರಬಹುದು; ಆದರೆ ರಾಣಿಯವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರುವದು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನಯನಪಾಲನ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಸಾಗಿದನು. ಎರಡು ವಸ್ತಿಗಳಾದವು. ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟರುವಾಗ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ನಯನಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಯಿತು. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟರೂ ಆಗದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವದು ಜಾಣತನವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ರಾಣೀವಾಸವನ್ನು ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಅನ್ಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವದು ಪರಮ ದುಸ್ತರವೆಂಬದನ್ನು ಆತನು ಅರಿತಿದ್ದನು. ಅಂತೇ ನಯನಪಾಲನು ಒಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ನಯನಪಾಲನೇ ದಂಡಿನ ಮುಖ್ಯನಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರುವವರು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಡೇರೆಯಾದರೂ ನಯನಪಾಲನ ಡೇರೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ತಡವೂ ಆಗುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತನ ಕಾಲುಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಿತ್ತಲೊಲ್ಲವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಆತನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಡೇರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಕಾವಲುಗಾರರು ತನ್ನವರೇ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಯನಪಾಲನು ಡೇರೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರನಿಗೆ–ಹೋಗು, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು

ಬಾ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಕಾವಲುಗಾರನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರ ಕೊರತೆಯಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು. ಈಗ ಇಂದಿರೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯಂತು ದಾಸಿಯರ ಕೊರತೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು, ದಾಸಿಯು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಯನಪಾಲನು–ಹೋಗು, ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ನಾನು ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಿಳಿಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಒಡತಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಮುಂಗಡ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದಾಸಿಯು ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಯನಪಾಲನೂ ಆಕೆಯ ಬೆನ್ನಮೇಲೆಯೇ ಹೋದನು. ದಾಸಿಯು ಇಂದಿರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ನಯನಪಾಲನು ಇಂದಿರೆಯ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಇಂದಿರೆಯು ಯಾವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ಅರಿಯದ್ದರಿಂದ ಮೈಚಳಿಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸುಂದರ ಮುಖವು ನಯನಪಾಲನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಆತನು ಚಕಿತನಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಇಂದಿರೆಯು ನಯನಪಾಲನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಳನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಳಕೊಂಡು ಮೋರೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು. ನಯನಪಾಲನು ಇಂದಿರೆಯ ರೂಪಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಭ್ರಮಿಷ್ಟ ನಾಗಿಯೋ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಏನೋ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನಂತೆ—''ಏನು? ಇವಳು ಆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯೇ'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ದಾಸಿಯನ್ನು ಚಮತ್ಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ದಾಸಿಯು ಬೆದರಿ, ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ—''ಅಲ್ಲ–ಅಲ್ಲ; ಇವರು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರಲ್ಲ, ಇಂದಿರಾಬಾಯಿಯವರು'' ಎಂದು ತಟ್ಟನೆ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಳು. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಚಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಆ ದಾಸಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದು ಕೊಂಡಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಿಂಚಿಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು? ಆಗಬಾರದ ಕೆಲಸವು ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಆಗ ನಯನಪಾಲನು ಕೂಡಲೆ ಆ ದಾಸಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋಗಿ–ಇವರು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯವರಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಇಂದಿರಾಬಾಯಿಯು ಯಾರು? ಹೇಳು, ಹೇಳು ಯಾರವರು! ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದನು. ಗದ್ದರಿಸಿ ಗದ್ದರಿಸಿದಂತೆ ದಾಸಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಂಜಿ ನಡುಗಹತ್ತಿ—''ಇಂದಿರಾಬಾಯಿಯು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ತಂಗಿಯು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿ ಸಾಹೇಬರು ಇವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಿಸಿ ಯಾವಾಗೋ ಹೋದರು.'' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ದಾಸಿಯು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವಾಗ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಆ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ನಯನಪಾಲನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಚ್ಚನಾಗಿ, ಇಂದಿರೆಯ ಡೇರೆಯ ಬಿಗಿಯಾದ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯನ್ನು ನಡು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದವರಿಗೆ ಬೇಡಿದ ಇನಾಮು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಸ್ವತಃ ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರದೊಂದೊಂದು ಗುಂಪಾಗಿ ಕೆಲವು ಗುಂಪುಗಳು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಬಿದ್ದು ರಾಣಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದವು.

ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ತಾನೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ನಯನಪಾಲನು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಅರವತ್ತು-ಎಪ್ಪತ್ತು ಜನರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ತನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸನೀಯವಾಗಿ ತೋರಿದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಟನು. ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ದುರ್ಗಾ ದಾಸನನ್ನು ಒಂದು ಗಿಡಕ್ಕೆ ಉರಿಲು ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಕೊಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಆತನನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿದರೆ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಆ ಧೂರ್ತನು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ ಇಂದಿರೆಯನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಬಹು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡಿ ಆತನು ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಕರ್ಮಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆತನು ಹೊರಟದಾರಿಯೂ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಹೋದದಾರಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ನಯನಪಾಲನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕರೆಸಿ-ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯೂ, ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯೂ ಏನಾಗಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಆಲೋಚಿಸು. ಈಗ ನೀನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರುವೆಯೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಗೌರವವೂ ಆಗಬಹುದು. ವಿಚಾರಮಾಡು. ನಾನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕದೆ ಹಾಗೇ ಹೋದೇನೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿದ್ದೀ; ಆದರೆ ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟು ಹೊಡೆದುಕೋ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಎಳಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ನೋಡು. ಇಷ್ಟರಿಂದ ನಾನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ರಾಣಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ಮೂರುಸಾರೆ ಊರತುಂಬ ಮೆರಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸುವೆನು. ಪಶುವೆ, ಬರಿಯ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡುಹೋಗಿ ನೀನು ಮಾಡುವದಾದರೂ ಏನು? ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಕಡೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕನು. ಅದರಿಂದ ನಯನಪಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೆರೆದಂತಾಗಿ, ಆತನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ಎದೆಯು ದಸಕ್ಕೆನ್ನಲು- ಹ! ಹ! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯ ಮಗನೂ ಹೋಗಿರುವನು! ಅಹಾ! ಎಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣ ಮೂರ್ಖನು ನಾನು! ತೀರಾ ಕತ್ತೆಯೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ಮರುಳತನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೇ, ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಇಂದಿರೆಯ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಬೆದರಿಸಿ ಕೇಳಲು, ಎಲ್ಲ ಮೋಸವು ಬೈಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಂತಾಪವಾದರೂ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದ ಹೊರತು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ಆತನಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಇದೇ ಹಾದಿಯಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಹೋದಳೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಪಾಪ! ನಯನಪಾಲನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಶತ್ರುವೆಂಬದನ್ನು ಆ ಭಿಲ್ಲನೇನು ಬಲ್ಲನು? ಬಲಿಯು ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ

ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಲಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಯನಪಾಲನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಬರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ತಿಳಿಸೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಬಲಿಯು ನಯನಪಾಲನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪದ್ಮೆಯು ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಅಬೂಪರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವು ಬಹು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಮಸಿಂಗನು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕುರಿತು–ನೀವು ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡರೆ ಇನ್ನು ಎರಡು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯವರು ನಯನಪಾಲನ ಕೈಸೇರುವರು. ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಮಹಾರಾಣಿ ಯವರ ರಕ್ಷಣವಾಗಬಹುದು. ರಾಣಿಯವರು ಡೋಲಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಈ ಭಿಲ್ಲನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಬೇಕು. ನಾನೂ ಹರಪಾಲನೂ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆವು. ಅವರನ್ನು ಈ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ವಂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಡೋಲಿಗೆ ಬುರುಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಉಳಿದವರು ನಯನಪಾಲನ ಜನರನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಜಿ ಓಡಿ ಹೋಗುವವರಂತೆ, ಡೋಲಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಸಾಗಬೇಕು. ನಯನಪಾಲನ ಜನರು ನಿಮ್ಮ ಮುತ್ತಿದಾಗ ನೀವು ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕಾದತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯವರು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಭಿಲ್ಲನ ಗುಡಿಸಿಲನ್ನು ಸೇರುವರು. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ನೀವು ಪಾಲುಗಾರರಾಗುವಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮಸಿಂಗನ ಈ ಹಂಚಿಕೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿನಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಕೆಯು ಪಾರಾದಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಯಾಕಂದರೆ, ರಾಮಸಿಂಗನು ಚಂದ್ರಾವತಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವದಕ್ಕೂ, ನಯನಪಾಲನ ಜನರು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುವದಕ್ಕೂ ಗಂಟೇಬಿದ್ದಿತು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಡೋಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದವಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಮೋಸಹೋದರೂ ಕಡೆಗೆ ದೇವರು ಕಾಯ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಂದೆ ಹಂಗಿಸಿದನು. ಮಹಾರಾಣಿಯ ಡೋಲಿಯು ನಯನಪಾಲನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.; ಆದರೆ ರಾಮಸಿಂಗ, ಹರಪಾಲ, ಶಿವಸಿಂಗ, ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನರೆಂಬ ಮುಖ್ಯ ಜನರಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ನಾಲ್ವರೂ ಕೂಡಿ ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ರಾಣಿಯವರನ್ನೂ ದಾಟಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು; ಆದರೂ ಆತನಿಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಆತನು ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ನಯನಪಾಲನ ದಂಡಿನವರು ಡೋಲಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು; ಆದರೆ ಬೋಯಿಗಳು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಿಯ ಉಳಿದ ಜನರು ಗಾಬರಿಯಾದಂತೆ ತೋರಿಸಿ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಕಾಯಹತ್ತಿದರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವಿರುವತನಕ ಡೋಲಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ನಯನಪಾಲನು ಸಾಮೋಪಚಾರದ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು – ಏನು ನೋಡುತ್ತೀರಿ, ತುಂಡರಿಸಿರಿ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಕಾಳಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ರಾಣಿಯ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ಗಾಯಪಟ್ಟು ನೆಲಕ್ಕುರುಳುವವರೆಗೆ ಕಾದಿದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ರಾಣಿಯ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಜನರು ಪರಾಧೀನರಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ್ದರಿಂದ ಬೋವಿಗಳು ಡೋಲಿಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕಿಳಿಸಿ ಓಡಿದರು. ನಯನಪಾಲನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಡೋಲಿಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಎರೆಮಾಡಿ, ರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆಯಬೇಕೆನ್ನತ್ತಿರಲು ಹೊರಗಿನಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಖಡ್ಗದ ಕಡತವೂ ಡೋಲಿಯ ಒಳಗಿನಿಂದ ಕಠಾರಿಯ ಇರಿತವೂ ಕೂತು ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿದವು. ನಯನಪಾಲನ ದಂಡಾಳುಗಳು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದೊಯ್ದರು. ಡೋಲಿಯೊಳಗಿನ ಕಠಾರಿಯ ಇರಿತವು ನಯನಪಾಲನ ಮೋರೆಗೆ ಜಾರಿಹೋದದ್ದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಗಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಬದಲು ಡೋಲಿಯೊಳಗಿಂದ ಸರದಾರನು ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ನಯನಪಾಲನ ಸೊಂಡೆಯೊಣಗಿತು. ರಾಣಿಯೂ, ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಪಾರಾಗಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ನಯನಪಾಲನ ಆಶಾಂಕುರವು ಮತ್ತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಮರಿಹೋಯಿತು. ಗಾಯಪಟ್ಟು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ ರಾಣಿಯ ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರನ್ನು ಪೀಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪೀಡಿಸಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆ ಜನರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಕೇಳಿದರೂ ಅವರ ರಾಣಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ! ಆಗ ನಯನಪಾಲನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಸಮಕ್ಷ ಆ ಪರಾಧೀನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಿರಚ್ಛೇದನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ರಜಪೂತ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು–ಎಲಾ ಧಮಾ, ನೋಡು, ಹೀಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಸಮಕ್ಷ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯ ಪ್ರಾಣ ಹರಣಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನುಚ್ಚುನುಚ್ಚಾಗಿ ಕಡಿಯುವೆನು; ನರಿ, ನಾಯಿ, ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ತಿನ್ನಿಸುವೆನು, ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಯನಪಾಲನ ಕ್ಷುದ್ರತನವೂ, ನಿರರ್ಥಕತನವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನಕ್ಕನು. ಅದರಿಂದಂತು ನಯನಪಾಲನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಉರಿಯಹತ್ತಿ ನುಡಿದಂತೆ ನಡದೇ ತೀರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ತಂದು ನಯನಪಾಲನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆಕೆಯು ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಭಾವದ ಲಜ್ಜಾಭಯಗಳನ್ನೇನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದೆ, ಮೀಸೆಹೊತ್ತಗಂಡಸರಂತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯವುನಿಗೆ—''ಮಾಡು, ನನಗೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀ ಮಾಡು''; ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುವ ಭಾವದಿಂದ ಆಕೆಯು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ, ನಯನಪಾಲನೇ ಆಕೆಯ ಎದುರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿದ್ದ ನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾಲು ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೆ ನಯನಪಾಲನು ಹೀಗೆ ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ನೀನೂ, ನಿನ್ನ ಆ ಮೂರ್ಖ ಅಣ್ಣನೂ ಬಾದಶಹನ ಎಂಥ ಅಪರಾದ ಮಾಡಿರುವಿರೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆ ಯಾದರೂ ನಿನಗಿರುವದೋ? ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಗತಿಯೇನಾಗಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿ ಸುವೆಯಾ?....... ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಇಂದಿರೆಯು ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ, ಆತನನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ – ನಯನಪಾಲಾ, ನಾವು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವ ಮೊದಲೇ ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ? ಮಹಾರಾಣಿಯೂ, ಮಹಾರಾಣಾನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಗತಿಯು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಆಗಲಿ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ ಜೋಧಪುರದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವತೆಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತಿ ಮಾತೆಯು ಸುರಕ್ಷಿತಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಔರಂಗಜೇಬನ ರಾಣೀವಾಸವನ್ನು ಸೇರಿ ಪರಿಪರಿಯ ಯಾತನೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವು ಆ ಮಹಾಸತಿಗೆ ತಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಮಗೇನು ಬೇಕಾಗಿರುವದು? ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ನಯನಪಾಲನು ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ, ಇಂದಿರೆಗೆ—''ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಯಾತನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವವರು ಯಾರು? ಬಹಳವಾದರೆ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಬಾದಶಹನ ಹೆಂಡತಿ ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಈಗ ನೀನು ಒಬ್ಬ ಸಿದ್ದೀ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂದಿರೆಯು ನಯನಪಾಲನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ನನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಸಮರ್ಥಳಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಚಿಂತಿಮಾಡುತ್ತೀ? ನನ್ನ ಹಾಗು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಚಿಂತೆಯು ನಿನಗೆ ಬೇಡ. ನಮ್ಮದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವೆವು; ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿಯೇ, ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಣೀ ಚಂದ್ರಾವತಿಯಂಥ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು–ದೇವತೆಯನ್ನು–ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸತಿಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ನಿನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಯಾಕೆ ಕಡಿದು ಹೋಗಲೊಲ್ಲವು? ನಮ್ಮಂತ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಜನರು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಸಾಹಸದ ಅಭಿನಂದನ ಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡಸ್ತನ ತೋರಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆದರಿಸುತ್ತೀಯಾ? ಅಧಮಾ, ನಿನ್ನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವು! ನಿನ್ನ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಬೆದರಿ ನಾವು ಉಂಡುಮನೆಗಳ ಎಣಿಸೇವೆಂದು ನೀನು

ತಿಳಿದಿರುತ್ತೀಯೇನು? ಮಾಡುವಮಾಡು; ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಮಾಡು. ಇಕೋ, ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಪಾದರಕ್ಷೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತೇನೆ. ಏನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಆತಂಕವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡು. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನರ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನು ಬೇಕಾಗಿರುವದು? ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಬಹು ಭಯಪ್ರದವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂದಿರೆಯು ಈ ಧೈರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮಗ್ನನಾದನು. ಆಕೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗಾಯವಾದಂತಾಯಿತು. ಈ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಜಾತಿಯ, ಹಾಗು ದೇಶದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿಮಾನದ ಶತಾಂಶ ಅಭಿಮಾನವಾದರೂ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ನಾಚಿದನು. ಮೊದಲಿಗೆ ಉಂಟಾದ ವಿವೇಕದ ಉದ್ವೇಗದಲ್ಲಿ ಆತನು – ಈ ಇಂದಿರೆಯನ್ನೂ ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಈ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ತಾನಾದರೂ ಬಾದಶಹನ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುವಾಗ ಇಂದಿರೆಯ ಮೋಹಕ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೂ, ಆಕೆಯ ದೈನ್ಯದ, ಆದರೆ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ಮುಖಶ್ರೀಯ ಕಡೆಗೂ ಆತನ ಲಕ್ಷಣವು ಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರವು ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಳಿತೋ ತಿಳಿಯದು; ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತನ್ನ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ– ಎಲಾ, ಈ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ. ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು, ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಈತನು ಈ ಎಲ್ಲ ಆಟವನ್ನು ಹೂಡಿರುತ್ತಾನೋ ಏನೋ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾವು ಮಾಡುವದೇನು? ಈಕೆಯೇ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ರಾಣಿಯ ಗುರುತು ನಮಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಈ ದುರ್ಗಾದಾಸನೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವೇನು? ಈಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಾಗದು. ಈತನು ತನ್ನ ಮನಬಂದತ್ತ ಹೋಗಲೊಲ್ಲನೇಕೆ, ಈತನು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುತ್ತೇನೆಂದರೂ ಬೇಡ.ಏಳಿರಿನ್ನು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ಇಂದಿರೆಯು– ನಯನಪಾಲಾ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆದರಿಸಿದರೂ ನಾವು ಬೆದರುವ ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡು. ನಾವು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆವು. ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಾನು– ಅಜಿತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜನು– ಚಂದ್ರಾವತೀ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಪುತ್ರನು, ಆದರೆ ಮೂರ್ಖಾ, ನಯನಪಾಲಾ, ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ನಮ್ಮ ಜೋಧಪುರದ ಬಾಲರಾಜನೂ, ಮಹಾರಾಣಿಯೂ ಜೋಧಪುರದ ಭಿಲ್ಲರ ಗಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಇನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ

ಅವರು ಸಿಗಲಾರರು. ನಡೆ, ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಹೇಳು. ಆ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಾನು ಹೇಳುವೆನು. ಮುಂದೇನಾಗುತ್ತದೆ ನೋಡೋಣ. ನಯನಪಾಲಾ, ನಾನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲ ತೋಡಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಗತಿಯೇನಾಗುವ ದೆಂಬದನ್ನಾದರೂ ನೋಡು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನಯನಪಾಲನು ಒಂದು ಪಟ್ಟು ಗದ್ದರಿಸಿ ಹತ್ತು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದರೆ, ಇಂದಿರೆಯು ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಗದ್ದರಿಸಿ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಹೆದರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಭಾವನ್ನು ಆಕೆಯು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಳು. ಹೆದರುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮನುಷ್ಯಳೇ ಇವಳಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಯು ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ನಡೆದು ತೋರಿಸಿದಳು; ಆದರೂ ನಯನಪಾಲನು ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿಯಂತೆ ಮತ್ತೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಎಲೈ ಉದ್ಧಟಳೇ, ನೀನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ತೋರಿಸು. ನಾನು ಬಾಯಿಂದ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆಯಾದರೂ ಯಾಕೆ ಬಿಡಬೇಕು? ಆತನನ್ನು ನುಚ್ಚುನುಚ್ಚಾಗಿ ಕಡಿದು ಈ ಅರಣ್ಯದ ಹದ್ದು–ಕಾಗೆಗಳ ಪಾಲುಮಾಡಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವೆನು. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೆದಾವು. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಆಮೇಲೆ...... ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಇಂದಿರೆಯು ಆತನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು— ''ಅಂದಮೇಲೆ ಏನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಈಗ ಮಾಡಿಬಿಡಬಾರದೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾತಾಡಿ ಬಾಯಿಯೇಕೆ ಹೊಲಸು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ? ನಯನಪಾಲಾ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯಮನಿಗೆ ಹೆದರಲಾರದವರ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಂತ ಹೇಸಿಯ ಆಟವೇನು ನಡೆಯಬೇಕು? ಇನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಮಾತಾಡಬೇಡ, ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸು.'' ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ಇಂದಿರೆಯ ಆ ಅಂಗವಿಕ್ಷೇಪಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನಯನಪಾಲನು ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ''ಏನು ಮಾಡಲಿ, ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಲಿ'' ಎಂಬ ದಶಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಕಡೆಗೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂದಿರೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಈತನನ್ನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದೂರಬಿಟ್ಟು ಬರ್ರಿ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಇಂದಿರೆಯು ಇನ್ನು ಅಣ್ಣನ ವಿಯೋಗವಾಗುವದೆಂದು ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯ ಧೈರ್ಯವು ಅಳಿದು ಹೃದಯವು ಕರಗಿತು. ಎರಡು ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳು ಪಟ್ಟನೆ ಉದುರಿದವು. ಅದನ್ನು ನಯನಪಾಲನು ನೋಡಬಾರದೆಂದು ಆಕೆಯು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಒರಿಸಿಕೊಂಡು ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡಳು. ಆ ಧೀರೆಯು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ – ಅಣ್ಣಾ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ್ದು ಪರಮ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಸವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಅನುವು ದೊರೆಯಿತು; ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ನೀನು ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ

ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಯಾವ ಕೃತಿಯೂ ನನ್ನಿಂದ ಘಟಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಬೇಕಾದದ್ದು ತಿಳಕೋ. ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಉದುರಿದ ಒಂದೆರಡು ದುಃಖಾಶ್ರು ಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಆಕೆಯು ಸರಕ್ಕನೆ ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ನಯನಪಾಲನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನು ಕಣ್ಣುಮರೆಯಾದನು. ನಯನಪಾಲನು ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟನು. ನಯನಪಾಲನು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಿದ್ದ ಮಾನದಿಂದ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಕಾಪಟ್ಯಭಾವವು ಮಾತ್ರ ಅವನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರಮಗ್ನವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹುಳುಕು ಹೊರಬೀಳುವವರೆಗೆ, ಇಂದಿರೆಯೇ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯೆಂತಲೂ, ಆಕೆಯ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸತ್ತನೆಂತಲೂ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಸಾಧಿಸಿ, ತಾನು ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದೆನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಒಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವನು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ– ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕದೆ, ತಾನೇ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುವನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಆಗ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದರೆ ಇಂದಿರೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆಗ ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟದ್ದು ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತೆಂದು ನಯನಪಾಲನು ಭಾವಿಸುವನು. ಆತನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ನಡುನಡುವೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆತನ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಯಾಕಂದರೆ ಇಂದಿರೆಯು ಇತ್ತಿತ್ತ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟದ್ದಳು. ಆತನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿ ರಿಪಿರಿಪಿ ಮಾಡಿದರೆ ಆಕೆಯು ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟು– ನೀನು ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಯಾವ ಮಾತಿಗೂ, ಕೃತಿಗೂ ನಾನು ಹೆದರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ಕೈಮೀರಿ ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಜೀವವು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ; ನನ್ನ ಹೆಸರಿಗೂ, ಕುಲಕ್ಕೂ, ಶೀಲಕ್ಕೂ ಕಲಂಕ ಹತ್ತದಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಆ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ನನಗೆ ದುಸ್ತರವೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ನಯನಪಾಲನು ಇಂದಿರೆಯ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಿರಾಸೆಪಡುತ್ತ, ಮತ್ತೆ ಮನೋರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಶಾಪಾಶದಿಂದ ಬುದ್ಧನಾಗುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು.

ಔರಂಗಜೇಬ

ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರಿದ ನಯನ ಪಾಲನು, ಇನ್ನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕಾಣಬೇಕು, ಆತನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು, ಎಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇಂದಿರೆಯೇ ಚಂದ್ರಾವತಿಯೆಂದು ಸಾಧಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮಗನು ಸತ್ತಬಳಿಕ ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದೆನೆಂದು

ಹೇಳಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನಷ್ಟೆ? ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನು ಅಂಥ ಇಂಥವನಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಯಾವದೊಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದರೆ, ತನ್ನನ್ನು ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಎಳೆಸಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಬಹುದೆಂದು ನಯನಪಾಲನು ಬೆದರಿದನು. ನಡೆದ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆತನ ಮುಂದೆ ತೆಗೆಯಬಾರದು, ಎಂದು ಆ ಧೂರ್ತ ರಜಪೂತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರೆ ''ಆ ದಿಟ್ಟ ಹುಡುಗೆಯು ಹ್ಯಾಗಿರುವಳು ನೋಡೋಣ ಕರತಾರೆ''ಂದು ಬಾದಶಹನು ಅನ್ನಬಹುದೆಂತಲೂ, ಇಂದಿರೆಯ ಸುಂದರ ರೂಪಕ್ಕೂ, ಆಕೆಯ ಮನೋಹರವಾದ ಆವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೂ ಮರುಳಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹು ದೆಂತಲೂ ನಯನಪಾಲನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆತನಿಗೆ ಇಂದಿರೆಯೂ ಲಭಿಸಬೇ ಕಾಗಿತ್ತು, ತನ್ನ ಜೀವವೂ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಇವರೆಡೂ ಮಾತುಗಳು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು–ಆಕೆಯ ಮನೋಹರವಾದ ಅವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೂ ಮರುಳಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂತಲೂ ನಯನಪಾಲನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆತನಿಗೆ ಇಂದಿರೆಯೂ ಲಭಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ತನ್ನ ಜೀವವೂ ಉಳಿಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಇವೆರಡೂ ಮಾತುಗಳು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ ನೆಂದು ಆತನು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನಯನಪಾಲನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆತನು ''ಏನು ಮಾಡಲಿ, ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಲಿ'' ಎಂಬ ಮಂತ್ರಜಪದಲ್ಲಿಒಂದು ದಿವಸವನ್ನು ಕಳೆದನು. ಮರುದಿವಸ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಕೊಂಡು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆಯತನಕ ನಡೆದ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೀರಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನಡಕೊಂಡರೂ, ಕೈಮೀರಿದ್ದರಿಂದ ಮೋಸಹೋದೆನೆಂತಲೂ, ''ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಕೆಲಸ ಸಾಧಿಸೆಂ''ದು ಬಾದಶಹರು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಆತನು ಹಲವು ಸಾರೆ ಅಂದು ತೋರಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಾಮಾನ್ಯನಿದ್ದಿಲ್ಲ, ನಯನಪಾಲನು ಹೇಳುವದನ್ನು ಆತನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡು—ನಯನಪಾಲಾ, ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಹೋದರೂ, ಆಕೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆ ಯೆಂಬವಳು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳಲ್ಲ, ಆಕೆಯೆಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ? ಇಂಥ ಸಾಹಸಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲೇಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಆತನನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಹೀಗೆ ಕೇಳಿಯೇ ಕೇಳುವನೆಂದು ನಯನಪಾಲನು ಮೊದಲೇ ತರ್ಕಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಳತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಆತನು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಖಾವಿಂದ, ಆ ಹುಡುಗೆಯು ಎಂಥ

ಗಟ್ಟಿಗಳೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ನಾನು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಹುಡುಗೆಯೂ, ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ನಮಗೆ ಮಂಕು ಬೂದಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಅವರನ್ನು ಬಿಗಿಯಾದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಕಾವಲು ಗಾರರಿಗೆ ಅವರ ಒಳಸಂಚು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ, ನಾನು ಆ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ದಂಡಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳು ಹೋದವರು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತುಂಬಿಬಂದ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕವನು ಪರಾಧೀನನಾಗಿ ಹರಿಗುಂಟ ಹೋಗುವಂತೆ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಉಗ್ರ ಶಾಸನದವನೂ ಆದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರಶ್ನದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನನಾದ ನಯನಪಾಲನು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೊಗಳಹತ್ತಿದನು. ಈ ಮೊದಲು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಈಗಾಡುವ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಏನು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವದೆಂಬದರ ಅರಿವೇ ಆತನಿಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಭಲಾ ಪಡೆದೇನೆಂಬ ಆತನ ಆಶೆಯು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದು, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಮಾನ-ಮಾನ್ಯತೆಗಳಾದರೂ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿಯುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ನಯನಪಾಲನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—ಹ! ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೀವು ಒಳ್ಳೆಯ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಹೋದವರು, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಹಾಗೇ ಬಂದಿರೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನೀವು ತಲೆಹಾಕುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಏನು? ರಜಪೂತರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಜೋಧಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವವರು ಹೀಗೆ ಅಳುತ್ತ ಬರಬಹುದೇನು? ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ ಇತ್ತ! ಎಲಾ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿರುತ್ತೀರಿ, ಎನ್ನಲು, ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಸೇವಕರು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಔರಂಗಜೇಬನು—ಎಲಾ, ಈಗಲೇ ನೀವು ಹೋಗಿ ಈತನ ಮನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಒಳಗೆ ಯಾರಿದ್ದರೂ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರ್ರಿ; ಮತ್ತು ಈತನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಈತನನ್ನು ಒಂದು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಇಡಿರಿ, ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಸೇವಕರು ನಯನಪಾಲನ ಮನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಕರತಂದು ಬಾದಶಹನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬಾದಶಹನು ನಯನಪಾಲನ ಸಮಕ್ಷ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಉದೇಪುರಿ ಬೇಗಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ದಾಸಿಯೆಂದು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ನಯನಪಾಲನು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ ಸೆರೆಮನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ನಯನ ಪಾಲನು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮನೋರಥವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಅವನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟನು. ಜೋಧಪುರದ ಪ್ರಬಲ ರಜಪೂತ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತರ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದ ಆತನು, ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಲೇಪಿತವಾದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. ಈಗ ನಯನಪಾಲನು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯನ್ನು ಪುತ್ರಸಮೇತವಾಗಿ ಹಿಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲ ಮುಖದಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಕಾರ್ಯವು

ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆ – ದುರ್ಗಾದಾಸರಂಥ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರ ಸಾಹಸದಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ಮುಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಹಾಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವಾದರೂ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತನು ಇಂಥ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕಂಥವನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಮಿಂಚಿಹೋದ ಮಾತಿನ ಸಲುವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಾನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ತನ್ನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರದ ಬೇಗಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿರೆಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ನಯನಪಾಲನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ತಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಾದೇನೆಂದು ಆಕೆಯು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಯನಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದುಷ್ಟ ವಾಸನೆಯನ್ನು ತಾಳಿದ್ದು ಆಕೆಗೆ ಯಾವಾಗೋ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಬಾದಶಹನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ತಾನು ದಾಸಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವದರಿಂದ ಏನೂ ಅಪಾಯವಾಗದೆಂತಲೂ, ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ತೃತ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದ ತಾನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸಹ ಹೋಗಬಹುದೆಂತಲೂ ಆಕೆಯು ನಂಬಿದ್ದಳು. ಸೇವಕರು ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಉದೇಪುರದ ಬೇಗಮೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ "ಈಕೆಯನ್ನು ಬಾದಶಹರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ದಾಸಿಯೆಂದು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ"ಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಬೇಗಮೆಯು ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಇತ್ತ ಇಂದಿರೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನಳಾಗಿ ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಇಂದಿರೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಬೇಗಮೆಯು ರೂಪದಿಂದ ಅಪ್ರತಿಮ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು; ಮತ್ತು ಮೊಗಲರ ಜನಾನ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಕಾಲಹರಣ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಮದದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಲಸ್ಯವು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ದುಂದಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಅಚ್ಚ ಮೊಗಲ ಬೇಗಮೆಯರ ಉಡುಪು–ತೊಡಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಹಸರು ಕಿನಕಾಫಿನ ಕೋಚಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಆತು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇಬ್ಬರು ದಾಸಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಹತ್ತರ, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಕಾಲದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಾಳದಬೇರಿನ ಬೀಸಣಿಕೆಗಳಿಂದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಗಮೆಯು ಆಗ ಹಸರುಬಣ್ಣದ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಹಸರು ರತ್ನದ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೇ ನಖಶಿಖಾಂತವಾಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಬೇಗಮೆಯ ಆ ಎಲ್ಲ ವೈಭವವನ್ನೂ, ಠಾಕಠೀಕನ್ನೂ ನೋಡಿ ಇಂದಿರೆಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—"ತಾನು ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದವಳೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉದೇಪುರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಈ ರಜಪೂತರ ಹುಡುಗೆಯು, ಮೊಗಲರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾಳಲ್ಲ! ಇಂಥ ಕುಲಗೇಡಿ ಹೆಂಗಸಿನ ದಾಸಿಯಾಗಿ ನಾನು ಇನ್ನು ಬಾಳಬೇಕಾಯಿತು! ದೈವದ ಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು" ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಪಡಹತ್ತಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ

ಉದೇಪುರಿಯು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಲು, ಇಂದಿರೆಯು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಿದಳು. ಉದೇಪುರಿಯು ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ತರುಣೀ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನೀನೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೆ? ನೀನು ಜನ್ಮವಿರುವತನಕ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗಿರಲು, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಖಿನ್ನಳು ಯಾಕಾಗಿರುತ್ತೀ? ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಮರುಗುವೆಯೋ– ಹೊಟ್ಟೇಕಿಚ್ಚು ಪಡುವೆಯೋ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಮೋರೆಯ ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಇಂದಿರೆಯು—ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಗುವಷ್ಟು ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯಳಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚು ಪಡುವಷ್ಟು ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈಗ ಹೀನತರದ್ದೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರಿಯು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ—ಇಂದಿರೇ, ನಿನ್ನ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕಡೆಯತನಕ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು? ನೀನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಿಕ್ಕೆಯೆಂಬದನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಇತ್ತ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದಿರೆಯು ನಿಂತಸ್ಥಳದಿಂದಲೇ ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರೇ, ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದೇನು? ದೈವದ ಘೋರತರವಾದ ಪ್ರವಾಹದ ಎಳತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದೆನು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ, ಎಂದು ತಕಟ್ಟನೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರಿಯು—ಯಾರಿಗಾದರೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ದೈವಯೋಗದಿಂದಲೇ ಒದಗುತ್ತವೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ನೀನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ನೀನು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಿಕ್ಕೆಯೆಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಾರದೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಇಂದಿರೆಯು—ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಲಾಭವಾಗುವದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನನ್ನಂತೆ ಹಲವು ರಜಪೂತ ತರುಣಿಯರು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ರಾಣೀವಾಸವನ್ನು ಸೇರಿರುತ್ತಾರಷ್ಟೆ? ಅದರಂತೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ, ನಯಭಯದ ಗಂಧವೂ ಇಲ್ಲದ ಇಂದಿರೆಯು ಹೀಗೆ ಮೈ ಚಳಿಬಿಟ್ಟು ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಉಳಿದ ದಾಸಿಯರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಂತು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ''ಏ ಲವಂಡಿ'' ಎಂದು ಇಂದಿರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕೆಟ್ಟಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯು ಇನ್ನು ಏನೋ ಮಾತಾಡ ತಕ್ಕವಳು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೇಗಮೆಯು ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ದಾಸಿಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದಿಯೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು ಬಾ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಕೌತುಕವಾಗುತ್ತದೆ'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದಿರೆಯು—ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರೇ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮಗ್ನವಾಗಿರುವ ನೀವು ನಮ್ಮಂಥ ಅನಾಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೌತುಕ ಪಡುವದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ, ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರು

ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ; ಬಿದ್ದರೆ ಅವರು ರಾಣೀವಾಸವನ್ನು ಸೇರಿದರೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪುರುಷಮಾತ್ರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಾನು ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ರಾಣೀವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ, ಎನ್ನಲು, ಬೇಗಮೆಯು ಇಂದಿರೆಯ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಆಕೆಯ ಚಲ್ವಿಕೆಗೆ ತನ್ನ ಚಲ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಇಂದಿರೆಯ ಮೋಹಕ ಸ್ವರೂಪವು ಬೇಗಮೆಯ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಬಾದಶಹನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಲಷಿತವಾಗಿ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ರಾಣೀವಾಸಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಳಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಆಕೆಯು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಈ ತರುಣಿಯು ಆಡಿದ ಮಾತು ನಿರರ್ಥಕವಾದದ್ದಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಬಾದಶಹನು ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಈಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರಬಹುದೆಂತಲೂ ಬೇಗಮೆಯು ಕಲ್ಪಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹರು ಬಂದರೆಂದು ದಾಸಿಯರು ಬೇಗಮೆಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಯಂತೂ ಉದೇಪುರಿಯ ಚಿತ್ತವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನು ಹೀಗೆ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಣೀವಾಸಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದಿರೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಳಕೊಂಡದ್ದೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಚಿತ್ತವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಯಿತು. ಇಂದಿರೆಯು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಬೇಗಮೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು; ಆದರೆ ಬೇಗಮೆಯು ಆತನನ್ನು ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಉಪಚರಿಸದೆ ದುಮುದುಮು ಮೋರೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಬಿಮ್ಮನೆ ಬಿಗಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಬಾದಶಹನು ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಏ ಪ್ಯಾರಿ, ನಾನು ಇಂದು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಹೊಸ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ಹ್ಯಾಗಿರುವಳು? ಎಲ್ಲಿ ಅವಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ? ನೀನು ಅವಳನ್ನು ತೀರ ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆಕೆಯೊಡನೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದು ಯಾತಕ್ಕೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಬಾದಶಹನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಗಳು ಬೇಗಮೆಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತೆ ಆಕೆಯ ಸಂಶಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯು, ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಈ ಕೃತಿಯು, ಹಾಗು ಮೂಕಭಾವದ ಅರ್ಥವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಆಗ ಆತನು ಬೇಗಮೆಗೆ— "ಏ ಪ್ಯಾರೀ, ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಆ ದಾಸಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ?" ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಆಕೆಯು ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾದಶಹನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿ— ಅಷ್ಟು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೇಳುವದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಆಕೆಯನ್ನು ಇತ್ತ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು, ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರಬೇಕು.

ಇದೇನು ಚಂದ, ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಔರಂಗಜೇಬನು—ಪ್ರಿಯೇ, ಚಂದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈಗ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ದಾಸಿಯು ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯಳಲ್ಲ. ಅವಳಿಂದ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಜೋಧಪುರದ ಮನೆತನವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ, ಅದರ ಯೋಗದಿಂದ ರಜಪೂತರ ಕಸುವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಯೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ? ಆ ಮಾತು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬದರ ನಿರ್ಣಯವು ಈ ದಾಸಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಆಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏ ಉದೇಪುರೀ, ಯಾವದೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವು ನನಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಈ ದಿನ ನೀನು ಸಿಟ್ಟಾದವರ ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ? ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದಂಥ, ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡದಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇನು ಒದಗಿದೆ? ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಸಿಟ್ಟಾಗುವ ನಿನಗೆ ಏನೆನ್ನಬೇಕು? ಆ ದಾಸಿಯು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಸರದಾರನ ತಂಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯೇ ನಯನ ಪಾಲನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಹಾಕಿ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಪುತ್ರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಕಾಬೂಲದಿಂದ ದಾಟಿಸಿದಳು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದೀತೆಂಬದರ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಉಡುಪು–ತೊಡಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆಕೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ನೀನೇ ನೋಡು, ನೀನೇ ಹೇಳು; ಆ ಹುಡುಗೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಿರುತ್ತದೋ ಇಲ್ಲವೋಯೆಂಬದನ್ನು. ನಯನಪಾಲನನ್ನಂತು ನಾನು ಈಗ ಕತ್ತಲಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ತೀರಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಬಾರದ ಮನುಷ್ಯನವನು. ಆ ಠಕ್ಕನು ಈ ದಾಸಿಯ ಧೈರ್ಯ–ಚಾತುರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಈಕೆಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಈಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಓಡಿಹೋದಳೆಂದು ಹೇಳಿ, ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ನಯನಪಾಲನ ಜನರ ಮುಖಾಂತರ ಅವನ ಈ ಮೋಸವು ಬಯಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಈಕೆಯ ಕೃತಿಯೂ, ರೂಪವೂ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮರಳು ಮಾಡುವ ಹಾಗಿವೆಯೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು?

ಬಾದಶಹನು ಸಹಜವಾಗಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಬೇಗಮೆಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನ ಮಾತಿಗೆ ಹೂಯೆಂದು ಸಹ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಕಾರಣವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಆ ದಾಸಿಯು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ, ಬೇಗನೆ ಕರೆಸು ಎಂದು ಆತನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಬೇಗಮೆಯು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ತಾನೇ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರತಾರೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದಂತು ಬೇಗಮೆಗೆ ತಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ, "ನನ್ನ ತಲೆ ನೋಯುತ್ತದೆ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಹೋಗಿ ಮಂಚದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ," ಎಂದು ನುಡಿದು, ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಹೋಗ ಹೋಗುತ್ತಾ—ಆಕೆಯನ್ನು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಕೇಳಬೇಕು? ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಕರಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಕೇಳಿದರಾಯಿತು." ಎಂದು ಆಕ್ಕಸದಿಂದ ನುಡಿದಳು; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪೂರಾ ಕೇಳಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ;

ಯಾಕಂದರೆ ಆತನ ಲಕ್ಷವು ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಇಂದಿರೆಯು ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಗಮೆಯು ವ್ಯಾಕುಲಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಆಚೆಯ ಕಡೆಯ ರಂಗಮಹಾಲಿಗೆ ಹೊರಟಳು; ಆದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ಸರ್ಯವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯ ಸಂಗಡ ಬಾದಶಹನು ಏನೇನು ಮಾತಾಡುವನೆಂಬದನ್ನು ಕದ್ದು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಬಾಗಿಲ ಪಡಕುಗಳನ್ನು ಇಕ್ಕಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಸಂದಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡ ಹತ್ತಿದಳು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಉದೇಪುರಿಯ ಮನೋಭಾವವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಆತನು ಲಕ್ಷವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಧೂರ್ತನು ಬೇಗಮೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಅರಿತು, ಮಜಲು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮೋಜಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಎಂಥ ಹಟಮಾರಿಯೆಂಬದನ್ನು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಬಲ್ಲರು. ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಮೇಲೆ ಆತನ ಪ್ರೇಮವು ಅತಿಶಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಹಟಮಾರಿಯು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಆ ಬೇಗಮೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವದು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸ್ವಭಾವಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಉದೇಪುರಿಯು ಎದ್ದು ಹೋದದ್ದನ್ನು ಆತನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯು ಬೇಗನೆ ಬರಲಿಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರಂತೆ ಮೂವರು-ನಾಲ್ವರು ದಾಸಿಯರು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಇಂದಿರೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ಬಂದವಳು ದೂರ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಈಗ ಆಕೆಯು ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ತೀರ ಬಗ್ಗಿ ಕುರ್ನಿಸಾತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯು ಹಾಗೇನೂ ಮಾಡದೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು ಮಾತ್ರ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಕದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆತನು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಕ್ಯಾಬೇ ಲವಂಡೀ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿರುತ್ತೀ, ಯಾರ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುತ್ತೀ ಎಂಬದರ ಅರಿವು ನಿನಗೆ ಇರುವ ದಿಲ್ಲವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಇಂದಿರೆಯು—

ಇಂದಿರೆ—ಹಾಜೀ, ಅರಿವು ಇರದೇನು ಮಾಡೀತು? ನಾನು ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆನು.

ಔರಂಗಜೇಬ—ಹಾಗಾದರೆ ಕುರ್ನಿಸಾತಮಾಡಿ ದಾಸಿಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಲೀನತೆಯಿಂದ ಬಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲೊಲ್ಲೆಯೇಕೆ?

ಇಂದಿರೆ—ನಾನು ದಾಸಿಯಲ್ಲ, ನಾನಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವಳೂ ಅಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನಿರಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವನಾದರೂ ಇರಲಿ, ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಬಾಗುತ್ತಿರವದಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ದಿಟ್ಟತನದ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೂಢಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಉಗುರಿನಿಂದ ನಡು ನೆತ್ತಿಯವರೆಗೆ ಉರಿಯ ಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾದವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಕಿಡಿಗಳು ಹಾರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ಏ ಲವಂಡೀ, ನೀನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೀ, ಯಾರ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತೀ.... ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಇಂದಿರೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ—

ಔರಂಗಜೇಬ—ನೀನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಕಳಿಸಿದೆಯೋ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಗತಿಯೇನಾದೀತೆಂದು ಮೊದಲೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದೆಯಾ?

ಇಂದಿರೆ—ಗತಿಯು ಏನಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸದೆ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿತ್ತುಮಾತ್ರ. ಅಂದಬಳಿಕೇನು? ಅಷ್ಟರಪೂರತೆಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೆನು.

ಔರಂಗಜೇಬ—ಅದೇನು ವಿಚಾರಮಾಡಿರುವೆ ಹೇಳು ನೋಡುವಾ.

ಇಂದಿರೆ—ಬೇರೆ ವಿಚಾರವೇನು? ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬದೇ ವಿಚಾರವು.

ಔರಂಗಜೇಬ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅನುಭವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಿದ್ಧಳಿರುತ್ತೀಯೆಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಹೇಳು ಹಾಗಾದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸಿದ್ದೀ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀ?

ಇಂದಿರೆ—ಮಾಡುವದೇನು? ದೈವದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಅದರ ಮುಂದೆ ಯಾರ ಆಟವು ನಡೆಯುವದು?

ಔರಂಗಜೇಬ—ಇಂಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಡ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೈವಗಿಯ್ವದ ಕಟಕಟಿಯು ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿರೆ(ನಕ್ಕು)—ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಾದರೂ ದೈವವೇ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆ?

ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಾದಶಹನು ನಿರುತ್ತರನಾಗಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಇಂದಿರೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಇಂಥ ಗಂಡಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿದ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು?

ಇಂದಿರೆ—ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬೇಕು? ವಂಶಂಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಾವು ಯಾವನ ಅನ್ನದಿಂದ ಬೆಳೆದೆವೋ ಅವನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರಲು, ನಾವು ಸಹಾಯ ಮಾಡದಿರುವದು ನ್ಯಾಯವೇ? ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವದು.

ಔರಂಗಜೇಬ—ರಾಣಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಇತ್ತ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಏನು ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು?

ಇಂದಿರೆ—ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇಕೆ? ಬಾದಶಹನೇ, ನಿನ್ನಂಥ ಕಪಟಿಯೂ, ಕೃತಘ್ನನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿರಬಹುದೇ? ಆಶ್ರಿತನ ಮಗನೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನನ್ನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ದುಷ್ಟನಾದ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯವರು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ'; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನೇ, ನೀನು ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯೇ ಅರಿಯೇ. ಆ ಸತಿಯು ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನದವಳು. ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸತಕ್ಕವಳಲ್ಲ, ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ನೀಚ ಕುಲದೊಳಗಿನ ಕ್ಷುದ್ರ ಜನರು ಮಾತ್ರ, ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಲಗೆಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವರು. ನಿನ್ನ ಗುಣವನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನಾನೂ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೂ ಕೂಡಿ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ದಾಟಿಸಿದೆವು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಇಂದಿರೆಯು ರಾಣಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಳು. ಹೆಂಗಸು ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಇಷ್ಟು ಕಠೋರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಆಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಠುರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೋರೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಎಂದೂ ಆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಸಂತಾಪವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಒಡಂಬಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಸಿಟ್ಟನ್ನು ನುಂಗಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಇಂದಿರೇ, ನೀನು ಒಳ್ಳೇ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯು. ಯಾವನೊಬ್ಬ ಬಾದಶಹನ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀನು ಆಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಇನ್ನು ಮರಣ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ನೀನು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ದಾಸಿಯಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವದು. ವಿಚಾರದಿಂದ ಮಾತಾಡು, ಅನ್ನಲು, ಇಂದಿರೆಯು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ. ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಕಡೆಗೆ ಬಾದಶಹನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಕೈಯ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗಿಲ್ಲ

ಬಾದಶಹನು ತನ್ನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸದೆ ಹಾಗೇ ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಉದೇಪುರಿಗೆ ಸಂತಾಪವಾಯಿತು. ತಲೆ ನೋಯುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಒಳಗೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಲು, ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಹೊರಗೇ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ

ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ಆಕೆಯು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಒಮ್ಮೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇಂದಿರೆಗೆ—''ನೀನು ಒಬ್ಬ ಬಾದಶಹನ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಿರುತ್ತೀ,'' ಎಂದು ನುಡಿದದ್ದು ಬೇಗಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಾದಶಹನು ಇಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಇಂದಿರೆಯ ಮೋಹಕ ಸ್ವರೂಪವೇ ಕಾರಣವಾದದ್ದರಿಂದ, ಈಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗನೆ ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಗಮೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಕ್ರೂರನಾದ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ದಕ್ಕಿಸಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಗೆ ಧೈರ್ಯವು ಸಾಲಲೊಲ್ಲದು. ಬಾದಶಹನು ಹೋದಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ—ಇಂದಿರೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಣಾಮವು ನೆಟ್ಟಗಾಗದು. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಬಡವೆಯಾದ ನಿನ್ನಂಥ ರಂಡೆಮುಂಡೆಗೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದೀತು, ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನಂಥ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನವರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈಗ ಒಂದು ಮಾತು ಆಡಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಆತನು ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ದಾಸಿಯೆಂದು ಇರಹತ್ತಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿಷ್ಕಂಟಕಳಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಬೇಗಮೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಾಣಾಕ್ಷ ಇಂದಿರೆಯು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡಳು. ಈ ಬೇಗಮೆಯು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮತ್ಸರವನ್ನು ತಾಳಿ, ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡಕೊಂಡರೆ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬಹುದು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರೇ, ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಉಗುಳು ಹಾಕಿ ದಾಟುವದಿಲ್ಲ, ಹೇಳಿದಹಾಗೆ ಕೇಳುವೆನು. ನಿಮ್ಮಿಂದ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೀತೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ದಾಸಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡೆಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ದೇವರ ದಯವಿರಲು ನಯನಪಾಲನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಳಾಗಮಾಡುವ ಭಾರವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಮೀರುವದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿರೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೇಗಮೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟು, ಆಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕೊಂಡು—''ಇಂದಿರೇ, ನೀನು ನಿಜವಾದ ರಜಪೂತನ ಮಗಳಾದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಒಡತೆಯ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಮೈಮೇಲೆ ಇಂಥ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಹೀಗೆ ಮೊಗಲರ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತಿರುವೆನೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಛೆ! ಛೆ! ಇಂದಿರೇ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಟಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇನಿರುತ್ತದೆ? ಆದರೆ ಮೊಗಲರ

ಮನೆತನಕ್ಕೆ ರಜಪೂತರ ಹೆಣ್ಣುಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನ ತಂದೆಯೇ ಮೊದಲು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಜೋಧಬಾಯಿಯನ್ನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ........ ಆದರೆ ಇಂದಿರೇ, ಈ ಹಿಂದಿನ ಮಾತನ್ನು ಯಾಕೆ ತಗೆಯಬೇಕು?'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ರಾಣೀವಾಸದ ಮುಖ್ಯನಾದ ಮಸಾವುದನೆಂಬವನು ಇಂದಿರೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು.

ನಯನಪಾಲನು ತನ್ನ ಸೇವಕರ ಕೈಯಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ದೂಡಿಸಿರಲು, ಈಗ ಆತನು ಪುರುಷರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದನೆಂದು ವಾಚಕರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರ ಕೃತಿಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದವುಗಳೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಂಗಿಯನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಾರದೆ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಆತನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದು, ನಯನ ಪಾಲನು ಬಂದ ದಿವಸವೇ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಹಸ್ತಿದಂತಹ ಕೆತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಗಾಯನದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರವೀಣನಿದ್ದನು. ಆತನು ಕೆತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲಸದ ಒಬ್ಬ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಆ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚಿ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣದ ತುಂಬ ಆತನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಆಯಿತು. ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಇಂದಿರೆಯು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ, ಆ ಬೇಗಮೆಗೆ ಹಸ್ತಿದಂತಹ ಒಂದು ಅಪ್ರತಿಮ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುವ ನೆವದಿಂದ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತಂಗಿಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮಾಡಿದನು. ಆತನು ಬಿಚ್ಚಲಿಕ್ಕೂ, ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವ ಬೀಸಣಿಕೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾದ ಒಂದು ಹಸ್ತಿದಂತವನ್ನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತೃವಿನಿಂದ ಇಸಕೊಂಡು, ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದರ ನಡುವಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನು ಮಯೂರಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಅದರ ಎಡಮಗ್ಗಲ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯೂ, ಆಕೆಯ ಆರು ವರ್ಷದ ಮಗನಾದ ಕಾಮಭಕ್ಷನೂ ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದನು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯಗಳು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ತೀರ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಅರಸಿಕನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಕೂಡ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನು ಸಂತೋಷ ಪಡಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಬೀಸಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದೊಂದೇ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕವಾದ ಕುರಾಣದೊಳಗಿನ ಆತನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಯಾವತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಬೀಸಣಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತುದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರೆದಿದ್ದು, ಅವನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಧಾರ್ಮಿಕರಾದ ಕವಿಗಳ ಸುಂದರವಾದ ಎರಡು ಅಲ್ಲಾನ

ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಕೆಯ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರದಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಸುಂದರವಾದ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಆಶ್ರಯದಾತೃವು ಆನಂದಪರವಶವಾಗಿ ಭೋಟುಸಿಂಗ ನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗಾಸನ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಸುಂದರ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ತಕ್ಕೊಂಡು, ಉದೇಪುರೀ ರಾಣಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಆತನು ಹೊಸ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಸ್ತದಂತಹ ತುಂಡುಗಳನ್ನೂ, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಬಣಗಳನ್ನೂ, ಕುಂಚಗಳನ್ನೂ ಸಂಗಡ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ಆತನು ಮೋಜಿನಿಂದ ಮುಜುರೆಮಾಡಿ, ''ನಾನು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯುವವನು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊರೆದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ, ನಿಮಗೆ ಕೊಡುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಾವಲುಗಾರರು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಸುತ್ತು ನೆರೆದರೆ. ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದೂ, ಅವರವರ ಹೊಸ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡುವದೂ ಭರದಿಂದ ನಡೆದಿರಲು, ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನಾದ ಸಮಾವುದನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮಸಾವುದನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಆತನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆದು ಕೊಡಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಸಾವುದನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಮಸಾವುದನು ಸಿದ್ದೀ ಮನುಷ್ಯನು, ಕುರೂಪಿಯು, ವಿಕರಾಳದವನನು. ಆತನು ಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥವನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಹಸ್ತಿದಂತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಮಸಾವುದನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಬೇಗಮೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಆತನೊಡನೆ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಸೊಬಗನನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ತ್ರೀರಾಜ್ಯದಂತೆ ಒಪ್ಪುವದು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರುಷರೆಂದರೆ ಖೊಜ್ಜೆ ಜನರು, ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಗತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಜನಾನಖಾನೆಯವರಿಗೂ, ಜನಾನಖಾನೆಯ ಸಂಗತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಜಗತ್ತಿನವರಿಗೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರುವದು. ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಮೈಗೆ ಮುಳ್ಳು ಬರುವಂಥ ಕಲ್ಪನಾತೀತವಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಒದಗುತ್ತಿರುವವು. ಇಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಮರಣ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದರೆ, ನಡೆಯುವಹಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜನಾನಖಾನೆಯೆಂದರೆ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತೋಟಗಳು, ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಬಯಲುಗಳು ಮೊದಲಾದ ರಮಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವವು. ಲೋಕ ಸುಂದರಿಯರ

ವಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಲವು ಅಂತಸ್ತಿನ ಸುಂದರ ಮಂದಿರಗಳು ಮನೋಹರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವವು. ಕೃತ್ರಿಮ ನದಿಗಳ ನೀರುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಇಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯರ ಪ್ರವೇಶವು ಆಗುವ ಸಂಭವವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆದರೆ, ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಬೆರಗಾಗಿ ಮುಂದುಗಾಣದೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಹೊರಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋದೇನೆಂದು ಚಡಪಡಿಸುವ ಸಂಭವವೂ ಇರುವದು; ಆದರೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾಗೇನು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಹಲವು ಸಾರೆ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬಂದವನಂತೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮಸಾವುದನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಸಾಗಿದನು. ಆತನು ಹೀಗೆ ಸಾಗಿರುವಾಗ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿಯಾದ ರೋಷನಾರಳ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನಾದ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಎದುರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದನು. ಆತನು ದೋಷನಾರಳ ತಾವುಸವೆಂಬ ವಾದ್ಯವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಊರೊಳಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಬೇಗಮೆಯರ ಜನಾನಖಾನೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಮಾರ್ಗವು ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ರೋಷನಾರಳ ವರ್ಚಸ್ಸು ಔರಂಗಜೇಬನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನಿಗೆ ಉಳಿದ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯರು ಬಹಳ ಮಾನಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆ ಮಸಾವುದು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನಿಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ ಅವನೊಡನೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ದುರ್ಗಾದಾಸನಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸ್ತಿದಂತಹ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನದೊಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸುಂದರಿಯರು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಭೋಟು ಸಿಂಗನನ್ನು (ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು) ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ, ಈ ತಾವುಸವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಒಡೆಯಳಾದ ರೋಷನಾಳ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ''ಂದು ಒಡಂಬಟ್ಟನು. ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಿದ್ದನು. ಆತನು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಕೈಯಿಂದ ತಾವುಸವನ್ನು ಇಸಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿ, ಅದರ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ, ಕಮಾನು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಅದನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಿಂದಂತು ಫರುಕ್ ಶಾಯರನು ಆನಂದಪಟ್ಟು ಮಸಾವುದನನ್ನು ಕುರಿತು – ಮಸಾವುದ, ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾನು ಈಗ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಈ ತಾವುಸನನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಕೊಟ್ಟು ಬರತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮಸಾವುದನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು ಭೋಟು ಸಿಂಗನೊಡನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು, ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ರೋಷನಾರಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡಲೆ ತಿರುಗಿಬಂದು—''ನಮ್ಮ ಒಡೆಯಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ, ಬಾರೆ''ಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕರೆದನು. ಆಗ ಮಸಾವುದನು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನಿಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ – ಫರುಕ್‌ಶಾಯರ, ಈಗ ನಾನು ಈ ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು ನಿನ್ನ ಒಡತಿಯ

ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಒಡತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಬಂದಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಒಡತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲೊಲ್ಲನೇಕೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು (ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು) ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕರಕೊಂಡು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮನೆಯ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಸಿಸಿದನು. ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನ ಬೆನಹತ್ತಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉದೇಪುರಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು.

ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಮಂದಿರದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವದದೆ? ಆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಸ್ಥಿತಿಯು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ವಾದದ್ದರಿಂದ, ನಾವಾದರೂ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮುಸಾವುದನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ತೀರ ಬಗ್ಗಿ ಬೇಗಮೆಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ, ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಬೇಗಮೆಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ಕುರ್ನಿಸಾತವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಉದೇಪುರಿಯು ಆ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಕೂಡಲೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು (ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು) ಕುರಿತು – ಈ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿವಿರೋ? ಶಾಬಾಸ, ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮುಸಾವುದ, ಮುಸಾವುದ, ಇತ್ತ ನೋಡು. ಈ ಬೀಸಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಯಾರ ಚಿತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ನೋಡು; ಆದರೆ ಯಾಕೋ ಚಿತ್ರಗಾರಾ, ನೀನು ಇದರ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಮುಸಾವುದನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆದಿಲ್ಲ? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೊರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಇರಲಿ, ಆದದ್ದು ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಆತನ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮದುವೆಯಾದಬಳಿಕ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆದು ಒಂದು ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಂದೆಯಂದರೆ, ನಾವು ಅದನ್ನು ಮುಸಾವುದನಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಡುವೆವು. ಯಾಕೋ ಮುಸಾವುದ, ಏ ಮುಸಾವುದ, ನಿನಗೆ ಇಂಥ ಬೀಸಣಿಕೆಯು ಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ, ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಸಾವುದನು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಉತ್ತರಕೊಡದೆ, ತನ್ನ ಕಪ್ಪು ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ತನ್ನ ಬಿಳಿಯ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ''ಹಿಹಿ ಹಿಹಿ'' ಎಂದು ನಕ್ಕು, ಆ ನಗೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು. ರಕ್ತದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಹೀಗೆ ನಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಗಮೆಗೆ ಹುಚ್ಚನಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು – ಎಲ್ಲೈ ಚಿತ್ರ ಕೊರೆಯುವವನೇ, ನೀನು ಮುಸಾವುದನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಈ ಮುಸಾವುದನು ಹಲ್ಲು ತೆಗೆದು ನಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಣುವಂತೆ ಆತನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊ ಹಲ್ಲುಗಳು ಕಾಣೆಸಬೇಕು. ಒಳಮುಗ್ಗಲು ಉದಯವಾಗುವ ಸೂರ್ಯನಂಥ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವೂ, ಹೊರಮುಗ್ಗಲು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಅಚ್ಚುಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣವೂ ಕಾಣೆಸಬೇಕು. ಯಾಕೆ, ಬರಬಹುದೋ ಈ ಮದನನ ಪುತ್ಥಳಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ? ಅನ್ನಲು,

ಭೋಟುಸಿಂಗನು – ಹಾ ಜೀ ಸರಕಾರ, ಮುಸಾವುದಜೀಯವರ ತಸಬೀರನ್ನು ಕೊರೆದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದೇಪುರಿಯು ಚಕಿತಳಾಗಿ – ಏನು! ಇಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆಯುವೆಯೋ? ಆದರೆ ಇವನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊರೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಜೋಡಿಯು ಬೇಕು. ಇಕೋ, ಈ ಇಂದಿರೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ. ಭೋಟು ಸಿಂಗ, ಇವರಿಬ್ಬರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ಕೊರೆ, ಅನ್ನಲು, ಮುಸಾವುದನು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತ್ತ ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಬೇಗಮು ಸಾಹೇಬರೇ, ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಚಿತ್ರದವಳೊಡನೆ ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಅದು ಚಿತ್ರವು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಣಿಯು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ – ಇಂದಿರೇ, ನೀನು ಬಹು ಶೀಲವಂತೆ ಯೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಮುಟ್ಟಿದ ನೀರನ್ನು ನೀನು ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲವಂತೆ. ನನ್ನ ಸೇವೆಮಾಡುವ ನಿನ್ನ ಸಂರತಿಯು ತೀರದಕೂಡಲೆ ಹೋಗಿ ಮೈ ತೊಳಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಂತೆ. ಮೈ ತೊಳಕೊಳ್ಳದೆ ನೀನು ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಹಾಕುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಮಾನಭಂಗಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಇಂದಿರೇ, ಈಗ ನೀನು ಹ್ಯಾಗೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತೀ. ಈ ಮುಸಾವುದನೊಡನೆ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡುವೆ? ಆ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ನೀರು ಕುಡದೀ ಯೇನು? ಮೈ ತೊಳಕೊಂಡಿಯೇನು?

ಬೇಗಮೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂದಿರೆಯು ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಭೋಟುಸಿಂಗನು (ದುರ್ಗಾಸಾದನು) ಆಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಚಮತ್ಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡ ಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಮುಸಾವುದನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರಾಪಾರವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇಂದಿರೆಯ ಈ ದೀನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಇಲಿಯೊಡನೆ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುವ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಬೇಗಮೆಯು ಬಹು ಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮುಸಾವುದನ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯ ಲಗ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಗಮೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಅಭಿಮಾನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುತ್ತದಲ್ಲವೆ? ನಾವು ಕುಲಗೆಟ್ಟವೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಳಿಯುತ್ತೀಯಾ? ಈಗ ನಿನ್ನ ಜಾತಿಯು ಹ್ಯಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸಲಾ? ಎಂದು ಹಂಗಿಸಿ, ಮುಸಾವುದನನ್ನು ಕುರಿತು – ಮುಸಾವುದಾ, ಮುಸಾವುದಾ, ನಿನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯು ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಅಹಹಾ! ಎಂಥ ಗಂಡನಿವನು! ಮುಸಾವುದಾ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕರಕೋ, ಅನ್ನಲು, ಮುಸಾವುದನು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕರಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಆಗ ಇಂದಿರೆಯು ಆ ಚಂಡಾಲನು ಎಲ್ಲಿ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುವನೋ, ಎಂದು ಬೆದರಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭೋಟುಸಿಂಗನು (ಇಂದಿರೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು) ಸಹಜವಾಗಿ ಮುಸಾವುದನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಆತನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ –ಮುಸಾವುದಜೀ, ನೀವು ನನಗೆ ಮಲಿಕಾಬೇಗಮುಸಾಹೇಬರ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮಾಲಿಕಾಬೇಗಮು

ಸಾಹೇಬರಿಂದ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿಷ್ಟು ಕೊಡಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ಮೆಹರ್ಬಾನಗಿಯಾಗುವದು. ನಾನು ಜೋತಿಷ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲೆನು. ನೀನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಒಂದು ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. (ತೀರ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತರ ಮೋರೆಯನ್ನು ಒಯ್ದು)– ಈ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ನೀನು ಸರ್ವಥಾ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ವರ್ಷದೊಳಗೆ ನಿನಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಮರಣವು ಒದುಗುವದು. ಬಾಲವಿಧವೆಯಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕರ್ಮವೇ ಹಾಗಿರುವದು. ಈಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಸಾಯಲೇಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಬೇಗಮುಸಾಹೇಬರೇ, ಬುದ್ಧಿಹಾಕಿ ಬಹು ಶ್ರಮಬಟ್ಟು ಮಾಡಿರುವ ಈ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ನನ್ನದಿನ್ನೊಂದು ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಾಗಬೇಕು. ನಾನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲೆನು. ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗಲೆ ತಮ್ಮ ವರ್ಷಫಲವನ್ನು ಬರಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾವಯಾವ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯಾವ ಫಲಗಳಾಗುವವು, ಯಾವ ಯಾವ ದಿವಸ ನೀವು ಏನೇನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಿರಿ, ಎಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕಾರಣರಾಗುವರು, ಅಹಿತಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕಾರಣರಾಗುವರು, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಬರಕೊಡುವೆನು. ತಾವು ನನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಾನು ದುರ್ಗಾಚರಣ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯ ಶಿಷ್ಯನಿರುತ್ತೇನೆ. ಆತನಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತಿರುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಬೇಗಮೆಯು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಚೋಟುಸಿಂಗನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ – ಏನಂದಿರಿ? ಯಾವತ್ತು ವರ್ಷಫಲವನ್ನು ಹೇಳುವಿರಾ? ಅದರ ಜ್ಞಾನವು ನಿಮಗಿರುತ್ತದೋ, ಅನ್ನಲು, ಛೋಟುಸಿಂಗನು–ಹಾ ಸರಕಾರ. ನಾನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದಲೇ ಬೇಡಿಕೊಳುತ್ತೇನೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಲಾವಾಗಿ ಬಡಿದಾಡುವ ನಮ್ಮಂಥ ಜನರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಾರದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು? ತಾವು ಗುಣಜ್ಞರಿರುವದರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗುವದು?

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದೇಪುರಿಯ ಛೋಟುಸಿಂಗನಿಗೆ – ನಾನು ನಿನಗೆ ಕಾಗದವನ್ನೂ, ಮಸಿಯನ್ನೂ ತರಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಮೊದಲು ನಿಮಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವೆನು. ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ವರ್ಷಫಲವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡುವಿರಂತೆ, ಅನ್ನಲು, ಛೋಟುಸಿಂಗನು —''ಉತ್ತರಕೊಡುವೆನು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಹಲಗೆಯಮೇಲೆ ಚೌರಸಾಕೃತಿಯ ಮನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಕೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ, ''ನೀವು ಕೇಳತಕ್ಕ ಪ್ರಶ್ನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಯಾವದೊಂದು ಅಂಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆರಳು ಇಡಿರೆ''ಂದು ಬೇಗಮೆಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಬೇಗಮೆಯು ಅದರಂತೆ ಮಾಡಲು, ಛೋಟುಸಿಂಗನು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಮುಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ಬೇಗಮೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ

ಪ್ರಶ್ನದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ಪರಕೀಯಳಾದ ಮನುಷ್ಯಳಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆ ಬಂದಂದಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ನಿಮಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿದ್ರೆಸಹ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ನೀವು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ದೂರ ದಾಟಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಇರಗೊಟ್ಟರೂ ನಿಮಗೆ ಸುಖವಾಗದು. ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ನಗರಸ್ವಾಮಿನಿಗೂ, ಸ್ವಾಮಿಗೂ ಏನಾದರೂ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿ ಅನರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಆಕೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಗ್ರಹಯೋಗ ವಿರುತ್ತದೆ. ಮಲಿಕಾ ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರೇ, ಈಗ ಹತ್ತು-ಹದಿನೈದು ದಿವಸಗಳೊಳಗೆ ಆ ಹೆಂಗಸು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆಕೆ ಬಂದಂದಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ಮಾತು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ನಿಜವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಸುಳ್ಳಾದರೆ ನನ್ನ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವು ತಪ್ಪಿತು. ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾದರೆ ತಿರುಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಂಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಚಿತ್ತಯಿಸಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ದಾಸಿಯು ಬಾಲ ವಿಧವೆ ಯಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಗಣಿತದಿಂದ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದೇ ನಂದರೆ – ಈಕೆಗೆ ಸ್ವಂತಃ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಈಕೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲ ಮರಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವರು. ಈಕೆಯು ಬಾಲವಿಧವೆಯಿದ್ದದ್ದು ಸಟೆಯೋ ದಿಟವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ವಿಚಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದ ಸತ್ಯತೆಯು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಗುವದು. ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಜನರು ಮರುಳಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನೀವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೆ, ವಿಷ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರೇ, ಈ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಈಕೆಯನ್ನು ದಾಟಿಸಬೇಕು, ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟರೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಾಳೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವೆನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಈ ಭವಿಷ್ಯವು ಉದೇಪುರಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಈತನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ನಿಜವಿರುವದರಿಂದ, ಈತನಿಂದ ವರ್ಷಫಲವನ್ನು ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಬಾದಶಹನು ಬರುವ ಹೊತ್ತಾದದ್ದನ್ನರಿತು, ನಾಳೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಉಚಿತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ನಾಳೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಈತನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗೆಂದು ಮಸಾವುದನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಳು. ಭೋಟು ಸಿಂಗನು ಬೇಗಮೆಗೆ ಕುರ್ನಿಸಾತವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಸಾವುದನ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿ ನಡೆದನು. ಹೋಗವಾಗ ಆತನು ರತ್ನಗಂಬಳಿಯ ತುದಿಗೆ ಕಾಲು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬ ನೆವದಿಂದ

ಕೆಳಗೆ ಬಗ್ಗಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ರತ್ನ ಗಂಬಳಿಯ ತುದಿಯ ಮಡಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ಇಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದಿರೆಯು – ಎಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ಜನರಿವರು, ನೆಟ್ಟಗೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಮುದುಡಿ ಬಿಟ್ಟರು, ಎಂದು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡುವನೆವದಿಂದ ಆ ಚೀಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಬೇಗಮೆಯು ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿರೆಯು ಪಡದೆಯ ಮರೆಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಮಸಾವುದನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಭೋಟುಸಿಂಗನು ಸಾಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಬರಲು, ಮಸಾವುದನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಎಸರು ಇಲ್ಲದೆ ಓಡಾಡಹತ್ತಿ ಭೋಟು ಸಿಂಗನನ್ನು ಒಂದು ನಡುವಿನ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಡಗಿಸಿ, ಈಗ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು; ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಮಸಾವುದನು ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗಿ ಕತ್ತಲಾದರೂ ಆತನ ಸುಳವು ಇಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೂರು–ನಾಲ್ಕು ಜನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ, ಅವನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದು ಮೊಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿ ಎತ್ತೋ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನಡೆದರೆ. ಯಾರು ಬಂದರು, ತನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂಬದೇನೂ ತಿಳಿಯದೆ, ಚೋಟುಸಿಂಗನು ವ್ಯಸನಪಡಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ಕಾರಾಗೃಹ ಭೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಬೇಗಮೆಯ ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನವಾಗ ಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಪಾಲಿಗೆ ಕೈಯ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗೆ ಬಾರದಂತಾಯಿತು!

ಸಂತಾಪಾತಿರೇಕ

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಗೊಟ್ಟು, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಬೇಗಮೆಯ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ. ರೂಪಮತಿಯೂ, ಆಕೆಯ ತಂದೆಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನೂ ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಸಮಾಧಾನದ ಪತ್ರಬರೆದು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನು, ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮರೆತಿದ್ದರೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾವು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ತಂದೆಯೂ, ಮಗಳೂ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುವಂತೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಹಾಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ನಾವು ನೆನವು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವೆವು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಆಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರೂಪಮತಿಯು ಬಾದಶಹನನ್ನಲ್ಲದೆ, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಜರೆದಿದ್ದಳು. ಆ

ಪತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಚಾರರು ಅವರನ್ನು ನಡುಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿ, ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಾದಶಹನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬೇಗಮೆಯು ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿ, ರೂಪವತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಕುಲಗೇಡಿಯೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹಳಿದಿರುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು —''ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಪೋರಿಯೊಬ್ಬಳು ತಮ್ಮನ್ನೂ, ನನ್ನನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ಹಳಿಯಹತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಬಾದಶಹರ ಗೌರವವೆಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಿತೆಂ''ದು ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ರೇಗಿಗೆಬ್ಬಿಸಿದಳು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಮೊದಲೇ ಅಭಿಮಾನಿಯು, ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಾ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರುವವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರಿಯಂಥ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೇಗಮೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂತೆ ಮಾತಾಡಿ, ಮುನಿಸುಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಕೇಳುವದೇನು? ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಹಲವು ವಿಧದಿಂದ ರಮಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ – ಉದೇಪುರೀ, ನೀನು ಅಲಮಗೀರನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವಳೇನು? ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಶಬ್ದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೋ. ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಾನಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು. ಅಲಮಗೀರನು ಬಹಳ ಮಾತಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ, ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವವನು. ನಿನಗೆ ಅಪಮಾನದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಆ ರಜಪೂತ ಪೋರಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ದಾಸಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಲಮಗೀರನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾರವರು ಹೊರಗೆ? ಎಲಾ ಹೋಗಿರೋ..... ಇರಲಿ ನಾನೇ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಏ ಪ್ಯಾರೀ, ಆ ಪೋರಿಯನ್ನು ಈವತ್ತಿನಿಂದ ಎರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಎಳತಂದು ನಿನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನಾದ ಮಸಾವುದನಿಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ನಿನ್ನ ದಾಸಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಇದು ನಿನ್ನ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಅಲಮದುನಿಯಾದ ಬಾದಶಹನಾದ ಅಲಮಗೀರನು ನಿನ್ನ ದಾಸನಾಗಿರಲು, ನಿನ್ನಯಾತರದೇನು ಕೊರತೆ? ಅನ್ನಲು, ಉದೇಪುರಿಯು – ಖಾವಿಂದ, ಇಂಥ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ರಜಪೂತರು ಜೀವದಿಂದಿರುವವರೆಗೆ ಅಲಮ ದುನಿಯೆಯ ಬಾದಶಹರೆ ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದೇನು? ನಾನು ಆ ರೂಪವತಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಆಕೆಯ ತಾಯಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಬಹಳವಾಗಿ ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಮೂರು ದಿನ ಅನ್ನವು ರುಚಿಹತ್ತಲಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ನಾನು ತಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ಬಂದಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಸತ್ತುಹೋದಳು. ಖಾವಿಂದ, ಆ ಅಪಮಾನದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ನಿಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ನನ್ನ ಮಾನಖಂಡನ ಮಾಡಿದಳು. ಖಾವಿಂದ, ಆ ಹಿಂದಿನ ಅಪಮಾನದ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ಇಂದಿನ ಪತ್ರದಿಂದ ಆದ ಅಪಮಾನದ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಆ ಸೊಕ್ಕಿನ

ಪೋರಿಯ ಸೇಡನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಾವು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವಿರಷ್ಟೆ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಜಪೂತರ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಯಾರು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟೀರಿ. ರೂಪನಗರದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಪಾರಪತ್ಯ ಮಾಡುವದೇನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಆತನ ರಾಜ್ಯವು ಸಣ್ಣದು, ತೀರ ಸಣ್ಣದು; ಆದರೆ ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಮಿತಿಮೀರಿ ಇರುವದು. ಆತನ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟ ಬಂದಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನವು ಒಕ್ಕಟ್ಟಾಗಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮರಣದಿಂದ ರಜಪೂತರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹ್ಯಾಗಾಗಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾನೇನು ತಮ್ಮ ದಸಿಯು. ನಾನು ಅಫು ತಿಂದು ಸತ್ತರೆ, ನನ್ನಂಥ ನಾಲ್ಕು ಜನ ದಾಸಿಯರು ತಮ್ಮನ್ನು ಓಲಯಿಸಬಹುದು. ಅನ್ನಲು, ಔರಂಗಜೇಬನು— ಪ್ರಿಯೇ, ಇಂಥ ಅಭದ್ರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಡ. ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಎಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ದಿವಾಣಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಕೈಮುಟ್ಟ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಸಾದತಖಾನನೆಂಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಕರೆಸಿ—ನೀನು ಎರಡು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅಬೂಪರ್ವದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ, ರೂಪನಗರದ ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಾ. ಮೊದಲು ಆತನಿಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡು. ಪತ್ರದಂತೆ ಎರಡನೆಯ ಮಾತು ಆಡದೆ ಆತನು ತನ್ನ ಮಗಳೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಂದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ರೂಪನಗರವನ್ನೂ, ಅದರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿ ಬಾ. ಲೇಶವಾದರೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ತಂದೆಯನ್ನೂ, ಮಗಳನ್ನೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರತಕ್ಕದ್ದು. ಉನ್ಮತ್ತರನ್ನು ಹೀಗೆ ದಂಡಿಸದಿದ್ದರೆ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕೂಡದು— ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವು ಸುಯಂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗದು, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸಾದತಖಾನನು ಕೂಡಲೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಗಿ, ಆದಷ್ಟು ಒತ್ತರದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಸೈನ್ಯದ ತಳವೂರಿದನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಬರುತ್ತದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ರಜಪೂತರ ವಿಶ್ವಾಸವು ಎಷ್ಟು ಇದ್ದರೂ ಅವರು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವರೆಂದು ಆತನು ನಂಬುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಆಗ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜಸವಂತಸಿಂಗನಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಬಾಲ ಗುಂಡಾಡಿಸತಕ್ಕವರೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದ್ದರಲ್ಲದೆ, ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನ, ಜ್ಯಾತ್ಯಾಭಿಮಾನ, ಕುಲಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ಕಾದುವವರು ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಉದೇಪುರದ ಒಬ್ಬ ರಾಜಸಿಂಹನ ಆಶೆಮಾತ್ರ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಇತ್ತು. ತನ್ನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ

ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಬರುವದೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಒಂದೇಸವನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೇಕಾದವರು ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿ, ಬೇಡಾದವರು ಬಿಡಲಿ, ತಾನಂತು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿರುವತನಕ ಮಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವೆನಂತಲೂ, ಕೈಮೀರಿದರೆ ಮಗಳನ್ನು ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣಮಾಡಿ ತಾನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವೆನಂತಲೂ, ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಿಸಿ ಕುಲಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ, ಮಗಳ ಮಾನವನ್ನೂ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನು ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇತ್ತ ಸಾದತಖಾನನು ಸೈನ್ಯದ ತಳವೂರಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಚಾರನ ಸಂಗಡ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ನಾಲ್ಕೇ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಫಾರಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಆ ಪತ್ರದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರವೇನಂದರೆ—''ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಗಳೂ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಸಾದತಖಾನನ ಸ್ವಾಧೀನರಾಗಿ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಬರ್ರಿ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾದತಖಾನನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂದು ಈವರೆಗೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದಕೂಡಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಆ ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಚಾರನನ್ನು ಗದ್ದರಿಸಿ ಕರೆದು – ಇತ್ತ ನೋಡು, ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮೂರುಸಾರೆ ಆ ಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಉಗುಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ಕಾಲೊಳಗಿನ ಜೋಡುಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ನೆಲೆಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕಿ, ಜೋಡಿನ ಹಿಮ್ಮಡದಿಂದ ಅದನ್ನು ಚಾರನ ಮೈಮೇಲೆ ಚಿಮ್ಮಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಾರನು—''ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಗೆ ಹೊಡೆಯುವದು ಸಹ ಇಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಲ್ಲೆಂ'' ಬವಿಷ್ಟೇ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನುಡಿದು, ಉಗುಳಿನಿಂದ ತೊಯ್ದು, ಹಾಗು ಮೆಟ್ಟಿನಿಂದ ತಿಕ್ಕಿ ಮಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಆಗ ರೂಪಮತಿಯು ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು, ಆಕೆಯು—''ಅಪ್ಪಾ, ಅದರಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರವದು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸಂತಾಪಾತಿರೇಕದಿಂದ ಆತನು ತುಟಿಯು – ಕಿಂಬಹುನಾ ಆತನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಇನ್ನೂ ನಡಗುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ, ಆತನಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಮುದುಕನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾಗಿದ್ದವು. ಸಂತಾಪದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಏನೂ ಕಾಣದಹಾಗಾಗಲು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಅವನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ರೂಪಮತಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು, ಆದರೂ ತಂದೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಂತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಬರೆದಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳುವ ಕುತೂಹಲವು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು; ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು

ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ತನ್ನ ದುರ್ಗದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಸಾದತಖಾನನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಯತ್ನಮಾಡಿ ಬೇಕಾದ ಉಪಾಯದಿಂದ ತನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ಯದೆ ಬಿಡನೆಂದು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಬ್ಬಿಸಿರುವದರಿಂದ ಖಾನನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವನೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈಗ ಹ್ಯಾಗಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಉಳಿದ ರಜಪೂತರು ಈಗ ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬದನ್ನು ರಜಪೂತರೆನಿಸುವವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಹತ್ತಿದನು. ಯಾವತ್ತು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟ ಬರೆದನು. ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆಳಿಸಿ ಬರೆಯದೆ, ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರ ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಕುಲಾಭಿಮಾನಗಳು ಜಾಗ್ರತವಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜಸಿಂಹನು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಸಮಾನಸ್ಕಂಧನಾದ ಬೇರೊಬ್ಬ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ–

''ವೀರರೇ, ರಜಪೂತರ ಚಂದ್ರವಂಶವಿರಲಿ, ಸೂರ್ಯವಂಶವಿರಲಿ, ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಖಗ್ರಾಸಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದೊದಗಿರುತ್ತದೆ. ಈಗ ನೀವು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿ ಹೋಗಿ, ಭಂಗಬಟ್ಟು ಮಾನ–ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಂಡು ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅವಿಂಧರಿಗೆ ಕೊಡುವಿರೋ, ಅಥವಾ ಹೊತ್ತುಬಂದರೆ ಆ ಹೆಂಡಿರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿಮಗಿಂತ ಮೊದಲೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನೀವು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಮಡಿದು ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಿರೋ? ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಫರರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಚರಣದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನರಕವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದೇ ನಿಮಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹುಚ್ಚು ಮುಪ್ಪು ಕೂಡಿದ ಈ ಮುದುಕನ ಮಾತೇನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ — ಯಯಾತಿ, ರಘು, ಶ್ರೀರಾಮ, ಪಾಂಡವ ಮೊದಲಾದ ವೀರಾಗ್ರೇಸ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಪವಿತ್ರ ವಂಶದವರೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ನಿಮಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವನ್ನು ಅಲಮಗೀರನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಕುಲಭೂಷಣರಾಗಿರಿ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರಿ. ನಾನಂತು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತನು ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸುವನಲ್ಲದೆ ತೇಜೋಹೀನರಂತೆ ಹಂಗಿನ ಕೂಳು ತಿಂದು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಳ್ಳುವ ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಲಾರನು!

ಮುದುಕರಿಗೆ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಮೊದಲೇ ಸಂತಾಪ ಬಹಳ; ಅದರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪತ್ರದಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಸಂತಾಪಾತಿರೇಕವಾಗಿ ಆತನ ತಲೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆತನು ಬಡಬಡ ಬರೆದು ತಡಮಾಡದೆ ಅವರವರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಸದಾತಖಾನನು ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರನು ಪರಮಾವಧಿಯಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪತ್ರ ಕಳಿಸುವದು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ದುರ್ಗವನ್ನೂ, ರೂಪನಗರವನ್ನೂ ಮುತ್ತಿತು. ಆ ಭದ್ರವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸದಾತಖಾನನು ಯತ್ನಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆದರೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರೂ ಒಳಗಿನವರನ್ನು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ರಕ್ಷಿಸುವಷ್ಟು, ದುರ್ಗವು ಭದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸದಾತಖಾನನು ಎಷ್ಟು ನೆಗದಾಡಿದರೂ ಆತನ ಕಾಟಸಾಗದೆಂಬ ಮಾತು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಕೊಳೆಯುತ್ತ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವದು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ರಜಪೂತರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಅವರೂ, ಒಳಗಿನಿಂದ ತಾನೂ ಸಾದತಖಾನನ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಆಲಮಗೀರನಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಕೈತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಯಾವನಾದರೂ ರಜಪೂತನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ನಂಬಿದ್ದನು. ಒಂದು-ಎರಡು ಎಂದು ದಿನಗಳು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದರೂ ರಜಪೂತರ ಸುಳವು ಕಾಣದ್ದರಿಂದ ಆ ವೃದ್ಧನ ನಂಬಿಗೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಕಾಲಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಹೊಸ ಸಂತತಿಯಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದು, ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಜಪೂತರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರ್ಯೋಗವು ತಮಗೆ ಬಂದೊದಗಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನಪಡಹತ್ತಿದನು. ತಾನಂತು ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಯಮೇಲೆ ಕಾಲು ಇಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ ನೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಕಾಲಿಟ್ಟಂತೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆತನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದನು. ದಿನಾಲು ಉಭಯ ಪಕ್ಷದ ದಂಡಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಗಾಯ ಪಡಹತ್ತಿದರು, ಸಾಯಲೂಹತ್ತಿದರು. ತನ್ನಿಂದ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದೊದಗಿದ ಈ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪಮತಿಯು ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿ ವ್ಯಸನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ದಿನಾಲು ಆಕೆಯು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಯಾರಾದರೂ ರಜಪೂತರು ತನ್ನ ರಜಪೂತರು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವರೋ, ಎಂದು ಆತುರದಿಂದ ಮಾರ್ಗನಿರೀಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ನಿರಾಶೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಫಲವೇನು ಆಕೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ದಾಸಿಯಾದ ಪದ್ಮೆಯು ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳು ಒಂದಕ್ಕೆ ರೂಪಮತಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಲಿಭಿನ್ನನೊಡನೆ

ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದದ್ದನ್ನೂ, ಅಜಿತಸಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದನ್ನೂ ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲಸ್ತ್ರೀಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಆ ಕುಮಾರನ ಸಂಗೋಪನವನ್ನು ನಡಿಸಿದರು. ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಶಿವಸಿಂಗ, ಗಿಯಾಸುದ್ದೀನ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರ ಸಹಾಸದಿಂದ ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದಳು. ಪುತ್ರನನ್ನು ಅಗಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯನ್ನು ಪದ್ಮೆಯೇ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಂಟೆಂಟು ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ದಾಸಿಯು ಗುಪ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಬಳಿಗೆ, ಹೋಗಿ, ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಸಾಧ್ವಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಈಗ ಮುತ್ತಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಪದ್ಮೆಗೆ ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಗುಪ್ತವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

ತಂದೆಯ ಪತ್ರದಂತೆ ಒಬ್ಬರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ರೂಪಮತಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ವೀರರು ಅಸ್ತಂಗತರಾದರೆಂದು ಆಕೆಯು ದುಃಖಿಸಿದಳು. ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನವು ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದು. ಆ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಭೀಮಸಿಂಹರಂಥ ಸತ್ವಶೀಲರಾದ ರಣಶೂರರು ಆಗಿಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಮನೆತನವನ್ನು ರಜಪೂತರು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸದ್ಯದ ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನು ರಾಜಸಿಂಹನೆಂಬ ವೀರನು ಇದ್ದನು. ಆತನ ಮೇಲೆ ರೂಪಮತಿಯ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು, ರೂಪಮತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮೇಲೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಭಕ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದ್ದರಿಂದ, ಆ ತರುಣನು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ರೂಪಮತಿಯೂ, ರಾಜಸಿಂಹನೂ ಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದರು. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಜಪೂತನೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಬಾರದಿರಲು, ರೂಪಮತಿಯು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸ ಹತ್ತಿದಳು. ಈ ವೀರ ಮೂರ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಕಟ ನಿರ್ವಾಣವಾದರೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು ತದೇಕಧ್ಯಾನದಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ನೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿದ ವೀರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೆನಿಸುತ್ತ ರೂಪಮತಿಯು ಮಲಗಿರಲು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಆಕೆಯ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಬಂದು—''ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ರೂಪಮತಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸ್ವಪ್ನದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ರಾಜಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆ, ಕಾರ್ಯವಾದೀತೆಂದು ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು; ಆದರೆ ಈ ಯೋಚನೆಯು ಕೈಗೂಡುವ ಬಗೆಯೇನು? ಸದಾತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ಮುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ನರಪ್ರಾಣಿಯು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ

ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ, ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳತಿಯಾದ ಪದ್ಮೆಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರೂಪಮತಿಯು ಹೇಳಿದಳು; ಮತ್ತು ಪದ್ಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಪದ್ಮೇ, ರಾಜಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ಕಾಬೂಲದಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಮಾಡಿ, ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯ ಆಪತ್ತನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ ನಿನ್ನಂಥ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೇ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ನೀನು ಮಾಡುವದೇನು? ಎಂಟು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪದೆ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಜಿತಸಿಂಗ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕಣ್ಣಿಮುಟ್ಟ ನೋಡಿ, ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ನೀನು, ಕೈಸಾಗದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಪತ್ರಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಹೇಳು. ಪದ್ಮೇ, ಪ್ರಸಂಗವು ಹ್ಯಾಗದೆ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಾಗಬೇಕು? ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ತನ್ನದೊಂದು ಅಂಕುರವು ಕೂಡ ಮೊಗಲರ ಕೈಗೆ ಸಿಗದಂತೆ ಆತನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ತಾನು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವನೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವೆನು; ಆದರೆ, ರಾಜಸಿಂಹನಂಥ ವೀರರು ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರಲು ನನ್ನ ವೃದ್ಧ ತಂದೆಗೆ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬೇಕೆ? ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನೆರವೇರಿದರೆ, ರಜಪೂತರ ಪ್ರತಾಪದ ಗೌರವವೇನು ಉಳಿದಂತಾಗುವದು! ಹಾಯ ಹಾ! ರಜಪೂತಸ್ಥಾನವು ನಿರ್ವೀರ್ಯವಾಯಿತೇ?'' ಎಂದು ನುಡಿದು ರೂಪಮತಿಯು ಉಸುರ್ಗಳೆಯಲು, ಪದ್ಮೆಯು – ಅಮ್ಮಾ ರೂಪಮತೀ, ಚಿಂತಿಸಬೇಡಮ್ಮಾ. ನನಗೆ ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು ಈಗ ಎಂಟು–ಹತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮಾರ್ಗವು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಬರೆ, ಬೇಗನೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆ, ವ್ಯರ್ಥ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹೊತ್ತುಗಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಂಕಟಭಟ್ಟನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದಂತೆ, ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನು ನಿನ್ನ ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವನು. ಪಂಡಿತನನ್ನು ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನನ್ನೇ ಕೂಡಿತು. ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದೇಬರುವದೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಯೋಚಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ''ಹು! ಇನ್ನು ಬರೆ ಪತ್ರವನ್ನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಪದ್ಮೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರೂಪಮತಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು – ಕುಲೀನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕುಲೀನ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೀಗೆ ಪರ ಪುರುಷರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವದು ಶೀಲಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಬಹುದೋ, ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಾಧಿಸತೊಡಗಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆಕೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ

ರುಕ್ಮಿಣಿಯು ಪತ್ರ ಬರೆದದ್ದನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು, ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಹತ್ತಿದಳು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕೂಡಲೊಲ್ಲದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಎಷ್ಟೋ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಬರೆದು ಹರಿದಳು. ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ಪತ್ರವು ಸಿದ್ಧವಾಗಲು, ಅದನ್ನು ಪದ್ಮೆಗೆ ತೋರಿಸಿದಳು. ಅದು ಪದ್ಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಯಿತು. ಪದ್ಮೆಯು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ದುರ್ಗದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದಳೋ, ದುರ್ಗದಕೊಂಕು ಕೊರತೆಗಳೆಲ್ಲ ಆಕೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದವೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಅದೇ ದಿನ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನೊಡನೆ ಆ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನನ್ನೂ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸಿ, ತಟ್ಟನೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು!

ಇತ್ತ ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ಹೊರಟನು. ಅವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಭಿಲ್ಲರು ಕೂಡಿದರು. ಅವರು ಹೊರಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾರ್ಗವು ಬಹು ಕಠಿಣವಾದದ್ದು; ಹಾದಿಯ ಬಡಿಯುವ ಭಿಲ್ಲರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಜನರಿಗೆ ಅದು ಗೊತ್ತಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅಖಂಡ ಮೂರುದಿನ ಅವರು ಭಯಂಕರವಾದ ಅಡವಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಅವರು ಹಾಗೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ, ಇನ್ನು ಒಂದು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟತಕ್ಕವರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾದತಖಾನನಿಂದ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಐವತ್ತು ಜನ ಮೊಗಲರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನು ಬೆದರಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಾಯಿಬಡಕತನವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆ ಮೇಲೆ ಭಿಲ್ಲರಿಗೂ ಮೊಗಲರಿಗೂ ಯುದ್ಧವುಂಟಾಯಿತು. ಭಿಲ್ಲರು, ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಿತಾಗಿ ನುರಿತವರು. ಅವರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಇಬ್ಬರಂತೆ ಮೂವರಂತೆ ಮೊಗಲರನ್ನು ಕೆಡವುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತೈದು ಜನ ಮೊಗಲರನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿದರು. ಭಿಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಜನರು ಸತ್ತರು. ಕಡೆಗೆ ಮೊಗಲರ ಮುಖ್ಯನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರಳಲು, ಉಳಿದವರು ಕಾಲದೆಗೆದರು. ಆಗ ಭಿಲ್ಲರು ''ಜಯ ಕಾಲಿಕಾಮಾತೇ'' ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನಿಗೆ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಜೀವಬಂದಿತು. ಆತನು ಉಸ್ಸೆಂದು ಉಸುರ್ಗಳೆದು, ''ಶಿವಶಿವ ಎಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವಿದು! ಈ ಅಸುರೀಕೃತಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಲ್ಲದು!'' ಎಂದು ತನ್ನ ಅಂಜುಬುರುಕುತನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ತಾನು ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಶಾಲ ವೃಕ್ಷದ ಬಡ್ಡೆಯ ಮರೆಯಿಂದ ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಭಿಲ್ಲರಿಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದದ್ದ ಮೊಗಲರ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದುಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಸಾಸಲಪಂಡಿತನು ನುಡಿಯಲು, ಭಿಲ್ಲರು ಆತನ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನದ ಮಾತನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಆ ನಾಯಕನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಗೊಟ್ಟು, ಸಾಮಲಪಂಡಿತನೊಡನೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ನಡೆದರು. ಅವರು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ

ಮುಟ್ಟಿದಬಳಿಕ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನೊಬ್ಬನನ್ನು ಸಾಮುಳ ಪಂಡಿತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ರೂಪಮತಿಯ ಹಾಗು ಪದ್ಮೆಯ ಒಳಸಂಚಿನ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ವೃದ್ಧ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಅರಿಯೇ ಅರಿಯನು. ಆತನು ಒಮ್ಮೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ, ಉದ್ಧಟತನವನ್ನೂ, ನೆನಿಸಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತಕಡೆಯ ತಮ್ಮ ರಜಪೂತರ ನಿರಭಿಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ಹೇಡಿತನವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ವೀರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನು ಉದೇಪುರದ ಅಗಸಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಕೂಡಲೆ ಉತ್ಸಾಹ ಗೊಂಡನು. ಆತನು ಉದೇಪುರದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರನ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಅಲ್ಲಿ ಊಟ–ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಮಿತ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಕ್ಕ–ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಧರಿಸಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ರಾಜದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೇ ತಾನು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವೆನೆಂಬದನ್ನು ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಪಂಡಿತನು ರಾಜಸಭೆ ಯನ್ನು ಪ್ರೇವೇಶಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ಲೀನವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು – ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಮ್ಮ ಈ ದಾಸನು ರೂಪನಗರದಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೊಗಲರು ರೂಪನಗರವನ್ನು ಯಾವ ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನೂ, ಯಾಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನೂ ನಾನು ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವತ್ತೂ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಾಯುವದು ಬಿಡುವದು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮೊಗಲರ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ತಲೆಬಾಗಿಸದ ರೂಪನಗರದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮಗಳನ್ನು, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಬದುಕಿರುತ್ತಿರಲು, ಮೊಗಲರು ಎಳೆದೊಯ್ಯ ತಕ್ಕವ ರಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಬಿರುದನ್ನು ಮರೆತಿರದಿದ್ದರೆ, ತಮಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬಂದೆನು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಎಂದು ನುಡಿದು ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನು ರೂಪಮತಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ – ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷ ಓದುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ತಾವು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪತ್ರವು ಯಾರ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆಯ ಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದೋ, ಆ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಒಬ್ಬರೇ ಪಾತ್ರರಿರುತ್ತೀರಿ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಬಿರುದನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಅಬಲೆಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ,

ಆ ಕೈಯು ತನ್ನ, ಹಾಗು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿನಿಯ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಅದು ಮೊಗಲರ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಅನುವುಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ''ತಾವು ಸೂರ್ಯವಂಶದವರು, ತಾವು ಚಂದ್ರವಂಶದವರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಜಪೂತರ ಕೈಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು! ರಜಪೂತರ ಮನೆಗೆ ಕಳ್ಳರು ಮುತ್ತಿ ಅವರ ಹೆಂಡಿರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ, ಕೇಳುವವರು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಈ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನಿಸಿದರೆ ನಿಜವಾದ ರಜಪೂತನ ಎದೆಯು ಬಿಚ್ಚದೆ ಯಾಕೆ ಬಿಟ್ಟೀತು? ಭಾಟರು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ರಜಪೂತರ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು, ಕೇವಲ ಸಂಜೆ–ಮುಂಜಾವಿನ ಮೋಜಿಗಾಗಿ ಎಂಬ ಅಪವಾದವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸೀತೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು ರಜಪೂತರಾದವರಿಗೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಸಾಕು, ಇದಕ್ಕೂ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನು ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ನುಡಿದು ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಒಗೆದು, ತಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ರಾಜಸಭೆಯೊಳಗಿನವರೆಲ್ಲರು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಸಾವಳಪಂಡಿತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸಾಮಳಪಂಡಿತನೊಡನೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಡೆದು ಓದಹತ್ತಿದನು. ರೂಪಮತಿಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ, ಅದು ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು – ರಾಜಾಧಿರಾಜರೇ, ತಮಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ತಲ್ಲಣಿಸಹತ್ತಿದೆ, ಕೈಗಳು ನಡಗಹತ್ತಿವೆ, ಲೇಖನಿಯು ಜಾರಿ ಬೀಳಹತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ಮಾಡಲೇನು? ದುಷ್ಟ ಅಲಮಗೀರನ ಕಪಟ ಕೃತಿಯಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನಾನು ನಮಗೆ ಶರಣುಬರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆ ಪತ್ರಬರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಒಂದು ದಿನ ತಾವು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು —''ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವೆನೆಂ''ದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯಳಾದೆನು. ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಚರಣವನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಪ್ನದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ತಮ್ಮ ಚರಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಇನ್ನು ಅನ್ಯ ಪುರುಷ ಚಿಂತನವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏಕೆ, ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ಉದೇಪುರದ ರಾಣಿಯೆಂಬ ಗೌರವದ ಪದವಿಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಪಡೆದು, ಸತೀ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಕ್ಷುದ್ರಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಯಾವತ್ತೂ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ, ಹಾಗು ಆ ವೀರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕಾಯ್ದರೂ ಸರಿಯೆ; ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಪತ್ತಿಗೆ

ಗುರಿಯಾಗುವದು ಯಾತಕ್ಕೆ ಎಂದು ಉದೇಪುರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಸ್ವಸ್ಥ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರೂ ಸರಿಯೆ; ಆದರೆ ರೂಪವಮತಿಯು ಮಾತ್ರ ಹಿಂದಿನ ಸತ್ವಶೀಲ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚರಣವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಮೊಗಲರಿಗೆ ತನ್ನ ಜಡದೇಹದ ಬೂದಿಯು ಕೂಡ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡದೆ ಬಿಡಳೆಂಬದನ್ನು ಪ್ರಭುಗಳು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಪ್ರಭುಗಳೇ, ನನ್ನ ಮುದುಕ ತಂದೆಯ ಮೇಲಿರುವ ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಈ ಅಬಲೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಕಿವಿಕೊಟ್ಟು, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಕುಲಭೂಷಣ ರಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟನಾದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ದಾಸಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕವನಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ, ನೀವು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ರಜಪೂತರ ಗೌರವವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುವದು. ಹಾಯ ಹಾಯ ! ರಜಪೂತರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತರೋ ಏನು! ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಾದರೂ ಒಬ್ಬರೂ ರೂಪನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಹಣಿಕಿ ನೋಡಬಾರದೆ? ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ದಾಸಿಯು ತಮ್ಮ ಚರಣವನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಹಂಸಿಯನ್ನು ಕಾಗೆಯು, ಇಲ್ಲವೆ ಹರಣಿಯನ್ನು ಜಂಬೂಕವು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟ ಮೊಗಲರು ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯರ ಅವಮಾನವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರರಮಣಿಗಳು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದೇನು ? ಸರ್ವಾಂಶದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಅಬಲೆಯು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕೂಡ ಬರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಉದೇಪುರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ವೀರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವೆನು.''

ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಶ್ಯೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ಸಾಮಳಪಂಡಿತನನ್ನು ಕುರಿತು – ಪಂಡಿತಜೀ, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸಾಮಳಪಂಡಿತನು ನಕ್ಕು – ಮಹಾರಾಜರೇ, ಯಾರು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರೋ ಅವರೇ ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಜಸಿಂಹನು ಆವೇಶಗೊಂಡು ಗದ್ದರಿಸಿ – ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ! ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಜಪೂತರೊಳಗಿನ ಈ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬದುಕಿರುವನೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯರ ಕೈಯನ್ನು ಮೊಗಲರಿಂದ ಮುಟ್ಟಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹಂಸಿಯನ್ನು ಕಾಗೆಯು, ಹರಣಿಯನ್ನು ಜಂಬೂಕವು ಎಳೆದೊಯ್ದ ಬಳಿಕ ನಾವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿಯಾದರೂ ಯಾಕೆ ಇರಬೇಕು? ಸಾವಳಪಂಡಿತನೇ, ಇನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು. ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಮಗಳ ಕೈಯನ್ನು, ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಮೊಗಲರಿಂದ ಮುಟ್ಟಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು. ಇಂದಿನಿಂದ ಹತ್ತು ದಿನಗಳೊಳಗೆ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಮೊಗಲರ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದೆನೆಂದು ತಿಳಿ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಇಂಥಹ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ,

ಆ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದಾದರೂ ಯಾತಕ್ಕೆ? ಪಂಡಿತರೇ, ನೀವು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಬಹು ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನನ್ನು ಹಾದಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆ ಅವಿವೇಕಿಯು ತನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಮರೆತು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಡ್ಡ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆತನು ನನ್ನ ಶಾಸನ ಮಾಡುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನಂತೆ. ಇರಲಿ, ಏನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವತನಕ ಕೈ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದೆನು. ಆದದ್ದು ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೇ ನಾನು ವಿಜಯಸಿಂಗನಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪತ್ರದಿಂದ ಬಾದಶಹನು ವಿವೇಕಿಯಾದಾನೆಂದು ಹಾದಿಯ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸಾಮುಳಪಂಡಿತ,ಈ ಪತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಬದಲಾದವು. ನಾನು ನನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಟುಬರುವದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಸರದಾರರಿಗೂ, ಮಾಂಡಲಿಕರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನು – ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಾವು ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆಬಿಡಿರೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ತರ್ಕಿಸಿದ್ದೆನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶದ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಶೋಭಿಸಬಹುದೆ? ತಮ್ಮ ಈ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ, ಒಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲನನ್ನು ಈಗಲೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆನು, ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಸಿಂಹನು – ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕಳಿಸು. ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾಗ ಲಾರದು; ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅದೇ ರೂಪನಗರದ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಅಲಮಗೀರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ದೇಹವಿಡುವೆನು. ಹೋಗು, ನೀನು ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹಳ ಬಳಲಿರಬಹುದು. ನಾನಾದರೂ ನನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿ, ಶ್ರೀಗುರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಬೂಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿರುವ ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು.

ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನ ಸಂಗಡ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಪತ್ರವು ತೀವ್ರ ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ಬಹು ಒತ್ತರದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪತ್ರಮುಟ್ಟಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಇಚ್ಛೆಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ? ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ಬಹು ವೇಗದಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆಯುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ತಮಗೂ ಮೊದಲರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕೂಡಲೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆತನ ತಲೆಗೊಂದು, ಹೆಗಲಿಗೊಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಕತ್ತಿಯ ಕಡತಗಳು ಬಿದ್ದವು. ಆಗ ಬಲಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಿರಿಯುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಇಬ್ಬರು ಮೊಗಲರು ತನ್ನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ

ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಲಿಭಿಲ್ಲನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನೆಗಹಿ ಮೊಗಲರ ಸಮಾಚಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನ ತಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಮಿತಿಮೀರಿ ರಕ್ತಸ್ರಾವವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ ಮೊಗಲರು ಮತ್ತೆ ಎರಡು ಸಾರೆ ಆತನ ಮೇಲೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು, ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಭಿಲ್ಲನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಆಗ ಮೊಗಲರು ಬಿಲಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನಾದ ಸದಾತಖಾನನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವದಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಸದರು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಭಿಲ್ಲರಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಅವಮಾನಿತರಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದ ಮೊಗಲರು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿಬಂದು, ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನ ಬದಲು ಬಿಲಭಿಲ್ಲನು ಅವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಅವರ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಯಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನಾದ ಸಾದತಖಾನನ ಬಳಿಗ ಹೋಗಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಖಾನನು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಈ ಪತ್ರವು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದಲೂ, ಇನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನು ಬರುವದರೊಳಗೆ ನಾವು ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕಾದಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನೂ ಆತನ ಮಗಳಾದ ರೂಪಮತಿ ಯನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂದಲೂ ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಸಹಾಯವು ಬರುವತನಕ ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಉದೇಪುರದಿಂದ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಂದು, ತಾನು ಇಬ್ಬರ ಹೊಡತಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶವಾಗಬಹುದೆಂದು ಖಾನನು ಬೆದರಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ತನ್ನ ಸರದಾರರನ್ನೆಲ್ಲ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅರೆದಾಟವಾದ ಬಳಿಕ ಸದಾತಖಾನನು ಯಾವತ್ತು ಸರದಾರನನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಇಂದೇ ರೂಪನಗರದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತರದಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯು ಒಬ್ಬನೂ ತಿರುಗಿ ಜೀವದಿಂದ ಹೋಗಲಾರನೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಿರಿ. ಮೇವಾಡದ ರಜಪೂತರು ಅಂಥಇಂಥವರಲ್ಲ, ಅವರು ಒಮ್ಮೆ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ರೆಂದರೆ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾರು ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊಡೆಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿಯಬೇಕು; ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಇಂದು ಕೋಟೆಗೆ ಲಗ್ಗೆಹತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿದಿದ್ದರೆ ಒಳಗಿನಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಪೆಟ್ಟನ್ನೂ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಪೆಟ್ಟನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತ ಸುದ್ದಿಯ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಜನರು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುತ್ತುಹೋಗಬೇಕಾದೀತು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಭರದಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ ರೂಪಮತಿಯೂ, ಪದ್ಮೆಯೂ ಸಾಮುಳಪಂಡಿತನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದು ಬಂದಾನು–ನಾಳಿಗೆ ಬಂದಾನು, ಸಂಜೆಗೆ ಬಂದಾನು–

ಮುಂಜಾವಿಗೆ ಬಂದಾನು ಎಂದು ಅವರು ಚಡಪಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಹತ್ತಿದವು. ಏನಾದರೂ ಪಂಡಿತರು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತರಬಹುದಷ್ಟೇ, ಎಂದು ಅವರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವರು ಒಂದು ದಿನ ಬಾಲೆಯ ಕಿಲ್ಲೆಯನ್ನೇರಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ಚಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದದ್ದು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವು ಒದಗುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸದಾತಖಾನನು ಈ ದಿನ ಸೈನ್ಯದ ತಳಕ್ಕಿತಿ ಕೋಟೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಸೈನ್ಯವು ಕೋಟೆಯನ್ನು ತೀರ ಸಮೀಪಿಸಿತು. ಇದು ದುರ್ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಮದೆಯರು ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಾಗಿದ್ದವರು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಮೊಗಲರ ಬಾಣಗಳೂ, ಗುಂಡುಗಳೂ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಸಹಾಯವು ಬಂದೊದಗಿತೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಅವರು ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂತಲೇ ಸಾದತಖಾನನು ಹಲವು ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಆತನು ಕೋಟೆಯ ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಹೊರತು ಉಳಿದ ನಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡನ್ನು ಅಂಗಲಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಉಳಿದ ದಂಡವನ್ನು ಕೋಟೆಯಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹರದಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿ, ಹಲವು ದೀವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ರೂಪನಗರದೊಳಗಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದಂಡಾಳುಗಳು ಅದರಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಾದತಖಾನನ ಈ ಯುಕ್ತಿಯು ಬಹು ಚನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿತು. ಕೋಟೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಬಹಳ ಸೈನ್ಯವಿದ್ದು, ಅದರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ಬರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರು ಬೆದರಿದರು. ಕೋಟೆಯ ಉಳಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವು ಅಂಗಲವಾಗಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಲಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರ ಮುಖಗಳು ನಿಸ್ತೇಜವಾದವು; ಆದರೆ ವೃದ್ಧನಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮಾತ್ರ ರಜಪೂತರ ಸಹಾಯವು ಬರಲಿಲ್ಲೆಂಬ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಜೀವದ ಆಶೆಯನ್ನೂ, ಮಗಳ ಮೋಹವನ್ನೂ ಬದಿಗಿಟ್ಟು ವೀರರಜಪೂತರ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಉಪಾಯವನ್ನು, ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ, ಒಮ್ಮೆ ರಜಪೂತರ ನಿಜವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟಿದರು.

ಇತ್ತ ರಾಜಸಿಂಹನು : —''ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಇಲ್ಲವೆ ರೂಪನಗರದ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ದೇಹವಿಡುವೆನು,'' ಎಂದು ಸಾಮಳಪಂಡಿತನ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನಷ್ಟೇ? ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಎದುರಿಗೆ ತೋಳು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವದೆಂದರೆ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಕೆಲಸವಿದ್ದಿಲ್ಲ,

ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮದ ಬಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದ್ವೇಷವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಗ ರಾಜಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡ ದ್ವೇಷವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಯಿತು. ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನ ಸಂಗಡ ನಾನು ಇಲ್ಲದ ಆಢ್ಯತೆಯಿಂದ ನಡೆದರೆ, ಪರಿಣಾಮವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಷ್ಟು ಉದ್ದ ನೀರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಪ್ರೇಮವು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ರಾಜಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ನಾನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನವೇ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳಬಹುದೆಂದು ಬಾದಶನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆಲಮಗೀರನು ರಾಜಸಿಂಹನ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆತನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಇದರಂತೆ, ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನಾದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ತೋಳು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನ ಎದುರಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಬಾದಶಹನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಒಬ್ಬನ ಸೈನ್ಯವು ಈಡಾಗದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಯಾರು ಯಾರು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಮಾಡಿ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೇಮ ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಎಂದೂ ಹಿಂದುಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿದರೆ, ತಾನು ರಾಜ್ಯಲೋಭಕ್ಕೂ ಜೀವಿತಲೋಭಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿ, ಮೊಗಲರ ಮುಂದೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ ತನ್ನ ಪವಿತ್ರ ವಂಶದ ಶುಭ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ ಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಹಾಗು ಭೀಮಸಿಂಹನ ಹೆಸರುಗಳು, ಜಗತ್ತಿನ ಜನರ ಸ್ಮರಣಪಟದಿಂದಲೂ ಮಾಜಿಹೋಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಕುಂದನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ರಾಜಸಿಂಹನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ನನಗೆ ನೀಗದ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟ ತುಂಡರಿಸಿ, ಮಕ್ಕಳು–ಮರಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ, ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡೇನಲ್ಲದೆ, ಉದೇಪುರದ ಪವಿತ್ರ ವಂಶದ ಒಂದು ಅಂಕುರವನ್ನು ಕೂಡ ಮೊಗಲರ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಗೊಡ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ರೂಪಮತಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಡುವಂತೆ ಪತ್ರಬರೆದದ್ದರಿಂದ, ರಾಜಸಿಂಹನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ರಜಪೂತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಮರಣದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವದೂ ಅಡ್ಡ ಬರಲಾರದೆಂಬದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ; ಆದರೆ ಈಗಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಹಲವು ವಿಘ್ನಗಳು ಒದಗುವವೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತ ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ಅರಸರ ಕಡೆಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಆ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ –

ಆರ್ಯಾವರ್ತಕ್ಕೆ ಲಲಾಮಭೂತವಾದ ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರ ವಂಶದ ರಾಜಮಂಡಲದೊಳಗಿನ ವೀರ ಪುರಷರಿಗೆ, ಉದಯಪುರ ನಿವಾಸಿಗಳೆನಿಸುವ ಶಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶಸಮುದ್ಭವರ ಸೇವಕನಾದ ರಾಣಾರಾಜಸಿಂಹನ ಅನೇಕ ಪ್ರಣತಿಪೂರ್ವಕ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಗಳು.

ನರವೀರರೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಆರ್ಯಾವರ್ತದ ಮೇಲೆ ಬಹು ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗಗಳೊದಗುವ ಚಿಹ್ನಗಳು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿವೆ. ಇದರ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರವಾಡಿ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ನಮ್ಮ ಗೌರವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೂ ಉಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಮಸೀದೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಗೋಹತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರಲು, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗೋ ಮುರಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡವರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದನ್ನು. ಆತನ ಸಂಗಡ ವಿಜಯದಿಂದ ನಡಕೊಂಡ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರ ಸಂಗಡಲೂ, ಅವರ ಪಶ್ಚಾತ ಅವರ ಹೆಂಡರು–ಮಕ್ಕಳ ಸಂಗಡಲೂ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟು ಉದ್ಧತ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಹಾಗು ಅಪ್ರಮಾಣಿಕತನದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೆಂಬದನ್ನು ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ದೂರಹೋಗುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಗಳೇ, ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ, ಹಾಗು ಅವರ ಜೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಿಂಗನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕಾರಣರಾದರು? ಅವರ ಪಶ್ಚಾತ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ತೀರ್ಥರೂಪಿಣೀ ಮಾತುಃಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಾವತೀ ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಕಷ್ಟಮಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾರಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು? ಹಡೆದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ್ಲಿಯೇ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅಗಲಿ ಶೋಕಪಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಆ ಸಾಧ್ವಿಗೆ ಯಾರಿಂದ ಒದಗಿತು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಅವಶ್ಯವಿರುವದೋ? ಅದಿರಲಿ. ವಿಜಯಸಿಂಹರಾಣಾನವರ ರೂಪನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಸಣ್ಣದೆಂಬದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಈವೊತ್ತಿಗೆ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ, ಅನುಭವದಿಂದ, ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರು ನಮಗೆ ಭೀಷ್ಮಾ ಚಾರ್ಯರಂತೆ ಮಾನ್ಯರಾಗಿರುವರು. ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ಈಗ ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮೇಲೆ ಜಿಜಿಯಾ ತಲೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೂಡ್ರಿಸುವದರಿಂದ ನಿಮಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಹಿತವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಆಲಮಗೀರನಿಗೆ ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರೆ, ಆತನು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಮಾಡಿದಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನನ್ನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಮಾಡಲಿ, ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿರುವ ನಾನು, ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ವಿಜಯಸಿಂಗನ ಮಹಾರಾಣಾನ ಮೇಲೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗದ ನಿವಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬಳಿಗೆ ಈ ವಿನಂತಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವೆನು. ವೀರರೇ, ಈಗ ಬರಿಯ

ವಿಜಯಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರ ಕನ್ನೆಯೆನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ನೆನಲ್ಲಿಡಿರಿ. ಈ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೆ ಹರಣ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ, ರಜಪೂತರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಕೂಡ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲೆಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಜಪೂತರ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೊರಟುಹೋದಳು; ರಜಪೂತರ ಲಜ್ಜಾರೂಪ ಸ್ತ್ರೀಯುಗುಳೇ ಕಟ್ಟಿದಳು; ರಜಪೂತರು ಹತವೀರ್ಯರಾದರು; ಎಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಜನರು ಹೇಳಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವೂ ಜೀವಿತವೂ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಹೇಡಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮಾನ ಧನಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವ ಧನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ, ಹಾಗು ತನ್ನ ಬಂಧು–ಬಾಂಧವರ ಜೀವಿತವು ತೃಣಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಧೀರರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವತ್ತು ರಾಜಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವು ಈಗ ನನಗಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಮಾನವೂ, ಪ್ರಸ್ತುತದ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅವಸಾನವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವು ಈಗ ನನಗಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಮಾನವೂ, ಪ್ರಸ್ತುತದ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅವಸಾನವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಹೆಂಡರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಂದಿ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರಲು, ಗೋಳಾಡುತ್ತ ಕೂಡ್ರುವಷ್ಟು ಹೇಡಿತನವು ಇನ್ನೂ ರಜಪೂತರನ್ನು ಮುಸುಕಿಲ್ಲೆಂಬದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಲಮಗೀರನಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನಂತು, ಬಾದಶಹನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ, ಬಾಯಿಗಳನ್ನು ತಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದ ಹಾದಿಯಿಂದ ಆತನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಂತೆಯಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಸಮಾರಂಗಣದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನಾದರೂ ಇಡಬೇಕು, ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಹಾಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನೂ ಬರೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ.

ಹೀಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ರಾಜಸಿಂಹನು ಅವನ್ನು ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆತನು ಯಾವ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ತನ್ನ ಗುರುಗಳಾದ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಹಳ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಗುರುಗಳದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಪತ್ರ ಕಳಿಸುವದು ಅನುಚಿತವೂ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅಸಮ್ಮತವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ವೇಗವಾಗಿ

ನಡೆಯುವ ಒಂಟೆಗಳ ಸವಾರರ ದ್ವಾರದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಬೂಪರ್ವತ ದೊಳಗಿನ ಅಚಲೇಶ್ವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳೂ, ರಾಜಸಿಂಹನೂ

ರಾಜಸಿಂಹನು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಬಡವನಂತೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರನ್ನು ಕೂಡ ಆತನು ಆಶ್ರಮದ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ, ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವದು ಆತನ ನಿಯಮವಾಗಿತ್ತು. ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು ಮಹಾತ್ಮರು; ತಪೋನಿಧಿಗಳು; ಅವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಸಿಷ್ಠರ ಅವತಾರವೆಂದು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರೂ ಭಿಲ್ಲರೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಯೋಗಿವರ್ಯರು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ವೀರರ ಪ್ರೇರಕ ಚೈತನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೋ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅವರ ದರ್ಶನದ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜನರು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾರೆಂಬದರ ನಿಯಮವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಜಸಿಂಹ ವಿಜಯ ಸಿಂಹರಂತು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಗುರುಪುತ್ರರು ಗುರುವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಜಸಿಂಹನು ಆದಷ್ಟು ವೇಗದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಅಬೂಪರ್ವತದ ಆ ಶಿಖರದ ಬುಡವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ತಪೋವನದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೆ ಆತನು ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಆ ನಿಬಿಡವಾದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಆಗ ಯೋಗಿ ಗಳಿರುವ ಸ್ಥಾನವು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಆ ಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೇ ಸಾಗಿದನು. ಯೋಗಿರಾಜರು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ– ಸಂಧ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಾಲಲ್ಲಿ ಆವುಗೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೋ, ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಿಂದೆದ್ದು ತಮ್ಮ ಯೋಗದಂಡವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಹೊರಳಿ ಇನ್ನು ಪಾವಟಿಗೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತಕ್ಕವರು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಮೂರ್ತಿಯು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅವರು ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಆತನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ – ವತ್ಸಾ, ರಾಜಸಿಂಹಾ, ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೂ, ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ನೀನು ಮಾಡಿದೆ. ನೀನು ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರಿಂದ ಸಹಾಯವು ಒದಗಿ, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕಾರದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ರೂಪಮತಿಯಂಥ ರತ್ನವು ನಿನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿಯೇ ಒಪ್ಪುವದು. ನೀನು ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಮೊಗಲರ ಮುತ್ತಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೋಗು. ಈ ರತ್ನದ ಬೆಲೆಯು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು. ರೂಪಮತಿಯು ನಿಜವಾದ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು, ವೀರಕನ್ಯೆಯು. ಆಕೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರಿಸಿರುವಳು. ಆಕೆಯು ನಿನಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಹಾಗು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರ ರಕ್ಷಣಮಾಡುವಂಥ, ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯುವಂಥ ಸುಯೋಗವನ್ನು ನಿನಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ನಿನಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆತರೆ, ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಅಜಿತಸಿಂಗನ ವನವಾಸವು ತಪ್ಪುವದು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನನ್ನು ಆತನ ತಾಯಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೂ, ಆ ಸಾಧ್ವಿಯನ್ನು ತಡವುವ ಧೈರ್ಯವು ಅಲಮಗೀರನಿಗೆ ಆಗಲಾರದು. ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ಯವಿದ್ದವುಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸಂಗೋಪವನವು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವದು; ಆದರೆ ನಮ್ಮಂತ ವನಚರರಿಂದ ರಾಜೋಪಚಾರಗಳು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಬಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ? ರಾಜಸಿಂಹಾ, ನಡೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಪರ್ಣ ಕುಟಿಗೆ. ನಿನ್ನ ಸೋದರಳಿಯನಾದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿ,ಸ ನಿನ್ನ ಭಗಿನಿಗೆ ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಆ ಅಜಿತಸಿಂಹ ಕುಮಾರನು ಅಲೋಕಿಕ ಪುರುಷನಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವನು; ಆದರೆ ಆತನ ಅಲೋಕಿಕತೆಯು ಪ್ರಕಟ ವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಂಧಿಯೂ, ಪ್ರಸಂಗವೂ ಮಾತ್ರ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರವು.

ರಾಜಸಿಂಹನು ಯೋಗಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರೂಪಮತಿಯು ತನಗೆ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನೂ, ತಾನು ರಜಪೂತರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ಯೋಗಿಗಳು ನೋಡಿದವರಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದು, ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಯೋಗಿಗಳ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನ ಇಂಥ ಹಲವು ಅನುಭವಗಳು ಆತನಿಗೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಯೋಗಿಗಳು ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಕೊಳ್ಳುವರೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಇತ್ತು, ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಯೋಗಿಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು – ಮಹಾ ತಪೋನಿಧಿಗಳೇ, ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳದೆ ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ತಾವು ಹೀಗೆಯೇ ಆಲೋಚನೆ ಹೇಳುವಿರೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ನಾನು ಪತ್ರಕಳಿಸಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಯೋಗಿವರ್ಯರೇ ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ, ಅನುಗ್ರಹವೂ ಆದ ಹೊರತು ನನ್ನಿಂದ ಇಂಥ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು? ತಮ್ಮ ಅಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ

ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಚರಣದರ್ಶನವಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣವಾದವು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪಾದಸೇವನಮಾಡಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯುವೆನು. ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಅಜಿತಸಿಂಹನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಆತನಿಗೇನು ಕೊರತೆಯಾಗುವದು? ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆತನ ಸಂರಕ್ಷಣವು ಇದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು, ತಿಳಿವದರು ಯಾರು ಅನ್ನಬಹುದು? ದಾಸರಥಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದರಿಂದಲೇ ರಾವಣನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಮರ್ಥನಾದನೆಂಬದನ್ನೇನು ಜನರು ಮರೆತಿರುವರೇ? ಅನ್ನಲು, ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು – ರಾಜಸಿಂಹಾ, ಹ್ಯಾಗೇ ಇರಲಿ, ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಡೆಯುವದು ಹಿತಕರವು. ಇರಲಿ, ನೀನು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವೆಯಷ್ಟೆ? ಎಂದು ನುಡಿದು ಯೋಗಿಗಳು ಪರ್ಣಕುಟೀರದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಸಾಗಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ಒಂದು ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು, ಅದರೊಳಗಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣದ ಒಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲಜಾತಿಯ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಎರಡೂ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ಆಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ ಪರ್ಣಕುಟೀರದ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಕಡೆಗೂ, ಅವರ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೂ ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಡೆದು ನಿಂತಳು. ಆದರೆ ನಾಗರಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯ ನಿರರ್ಥಕವಾದ ಲಜ್ಜೆಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಆಕೆಯು ಅರಿಯದವಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಹಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ – ಈ ವಾರುಣಿಯು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅಜಿತ್ಸಿಂಹನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಳು. ಅತ್ತ ನೋಡು, ಆ ಪುಂಡನು ಹೊಸಬನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ನೋಡುವನು. ನಿನ್ನಂಥ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಆತನು ಇಂದೇ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು.

ರಾಜಕುಮಾರನ ವನವಾಸವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಕುಮಾರನಿಗೆ ತಾಯಿಯು ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾಗಿತ್ತು, ಅಲಮಗೀರನಿಗೆ ಅಜಿತಸಿಂಗ ಕುಮಾರನು ಇಂಥಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಹತ್ತಿದರೆ, ಆತನನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನು ಆಕಾಶ ಪಾತಾಳಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮಗನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಹತ್ತಿದರೆ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಂಶಯಬಂದು, ತನ್ನ ಮಗನ ನಾಶಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಾರಣಳಾಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಬಹುಶಃ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ತಾಯಿಯ ಕರಳು; ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾವತಿಗೆ ಅಜಿತಸಿಂಗನೊಬ್ಬನೇ ಆಶಾತಂತುವಾಗಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಆಕೆಯು ಭಿಲ್ಲಸ್ತ್ರೀಯ ವೇಷದಿಂದ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಉಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮೆಯು ಬಂದು ತಿಳಿಸುವ ಮಗನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದಿಂದಲೇ ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಒಂದು ಮಾತಿನ

ನೆನಪಾಯಿತು. ಜೋಧ ಪುರದಂಥ ಬಲಾಢ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ರಣಶೂರರು ಬಹು ಜನರಿರಲು ಈ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಇರುವದು ಆತನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನು ವಿವೇಕವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನು. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು, ಆತನಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಖಂಡಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಆ ಪಿಶಾಚವನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಲು, ಈಗ ನನಗೆ ಆಕೆಯು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರೆ ದುಷ್ಟ ಆಲಮಗೀರನು ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಆಕೆಯ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ, ಇಷ್ಟಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರಲ್ಲ, ನಾನು ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ದಣಿಯಬೇಕು, ಎಂದು ಆ ರಣಶೂರನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ರಾಜಸಿಂಹಾ, ನೀನು ಈಗ ಜಯಶಾಲಿ ಯಾಗುವೆಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಉಬ್ಬಬೇಡ. ಮೊಗಲರ ಅಭ್ಯುದಯವು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡಲೇ ಮುಗಿದು ಹೋಗುವುದು; ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಉಪಭೋಗವು ನಿಮಗೆ ಚಿರಕಾಲ ಲಭಿಸುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಔರಂಗಜೇಬನ ತರುವಾಯ ಇಬ್ಬರು ಬಾದಶಹರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗ ಲಾರರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರ ರಾಜ್ಯವು ಯಾರಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದು, ಭರತಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಏನಾಗುವದು, ಎಂಬದನ್ನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ, ಹೇಳುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಸಂಸಾರಿಕರು ಮುಂದೆ ಏನಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸುವದು ಹಿತಕರವು. ಈಗ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು, ಅದರ ಉತ್ತರ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ; ಸ್ವದೇಶದ ಅಭಿಮಾನವು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಇರುವದು. ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಸಂಗಡ ನೀನು ಹೂಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ಬೇಕಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ನೀನು ಮಾಡುವಂತೆ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡು. ನೀನು ಯುದ್ಧದ ಹಿಡತವನ್ನು ಒಳಿತಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಿರುತ್ತೀ. ಅದರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗವೂ, ಚಿಂತೆಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ನಿನ್ನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿನಗೂ, ಬಹುಶಃ ಬೇರೆ ರಜಪೂತರಿಗೂ ತಿರುಗಿ ಬರಲಾರವು. ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಔರಂಗಜೇಬನು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದನೆಂದರೆ, ನಿನ್ನ ಗೊಡವಿಗಾಗಲಿ, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಗೊಡವಿಗಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ರಜಪೂತರ ಗೊಡವಿಗಾಗಲಿ ಹೋಗನು; ಆದರೆ ನೀವು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ; ನಿಮ್ಮದಿಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವೆನು. ನನಗೆ ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲಸವಿರದು. ನೀವು ಯತ್ನಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ತಾಳಬೇಡಿರಿ.

ಯೋಗಿರಾಜನ ಮುಖದಿಂದ —''ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವೆನು, ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲಸವಿರುತ್ತದೆ.'' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ರಾಜಸಿಂಹನ ಮುದ್ರೆಯು ಖಿನ್ನವಾಯಿತು. ಯೋಗಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಠೆ ಬಹಳ. ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೈವತವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಇಂಥವರು ತನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗುವ ರೆಂಬದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಆತನು ಖಿನ್ನನಾದನು. ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು – ಯೋಗಿರಾಜರೇ, ತಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದುವೆವೆಂದು ನುಡಿದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳೇ ಹೋಗಿರುವವು. ತಾವು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವು; ನಾವು ಕೇವಲ ಶರೀರ ಮಾತ್ರರು; ಹೊರಗೆ ನೋಡುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಜರು; ಆದರೆ ತಾವು ನಮ್ಮ ರಾಜರು. ದೇಹದಿಂದ ಪ್ರಾಣವು ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ – ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅರಸನು ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವದೇನು? ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಬರುವೆವು; ತಾವು ಪ್ರೇರಿಸಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವೆವು. ಆ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಇನ್ನು ನಷ್ಟವಾದಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ರಾಜಸಿಂಹನ ನಿಜವಾದ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ, ಆತನ ದೈನ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಅಸಮಾಧಾನವಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ರಾಜಸಿಂಹನ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ವರದಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು – ರಾಜಾ, ನೀನನ್ನುವದು ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸತ್ಯ ವಾದದ್ದು. ನಾವಾದ್ರೂ ಎರಡನೆಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವ ಅಸ್ವತಂತ್ರರೇ ಇರುವೆವು. ನಾವು ನಿರಿಚ್ಛರು; ಯಾಕಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗಳು ನಮ್ಮಾಧೀನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸಾರಿಕರಾದ ನೀವು, ನಮಗಿಂತಲೂ ಸಾವಿರಪಾಲಿಗೆ ಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಹಿತದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣುವದು. ನಮ್ಮ ಮಾತು ಹಾಗಲ್ಲಿ, ರಾಜಾ, ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನೀನು ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ಕೆಲಸಗಳು ಬಹಳ ಅವೆ. ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸಗಳು ತೀರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು, ಕಿಂಬಹುನಾ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು, ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪಾಲಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನಿನಗೆ ಬರುವದು. ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರು. ಇಂದು ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದಿರುವವಳು ರೂಪನಗರದ ರಾಕನ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ, ಆಕೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಆಕೆಯು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಾಯಿಯಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ರಾಜಸಿಂಹಾ, ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹುದೊಡ್ಡದು ಕಂಡೆಯಾ? ಅಂತೇ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಬರುವ ಬುದ್ಧಿಯು ರೂಪಮತಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ನಿನ್ನಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ಕಷ್ಟವೂ ಮುಗಿಯುವದು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ದರ್ಶನಕೊಡುವೆನು, ಇಲ್ಲೆನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವೆನು, ಎಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವೆನು ಎಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಈಗ ಪರ್ಣಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಹೇಳಿ ಆಕೆಯ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವೆನು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಇನ್ನೂ ಬಹಳ

ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ದರ್ಶನವಾದಾಗ ಆಡುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದು ಅವರು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯ ಪರ್ಣಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಳೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಜೋಧಪುರದಿಂದ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯೋಗಿರಾಜನು ರಾಜ ಸಿಂಹನೊಡನೆ ಪರ್ಣಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದರೊಳಗೆ ರಾಣಿಯು ಮಗನನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಚುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು – ಬಾಳಾ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಎಂದು ನಿನ್ನ ಸಂಗೋಪನವನ್ನು ಮಾಡೇನು? ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ನೀನು ಈ ವನವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು? ಎಂದು ಬಹಳ ಅಚ್ಚೆಯಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅರ್ಭಕನಿಗೆ ಏನು ತಿಳಿಯಿತೋ ಏನೋ, ಅದು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು, ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಹೂಂಕರಿಸಿತು. ಆಗ ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮೋದಿಂದ —''ಎಲಾ ಕಳ್ಳಾ, ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತ್ತೀಯಾ? ಹೂ ಕರಿಸುತ್ತೀಯಾ'' ಎನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳು ರಾಣಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ನಗದೆ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾನು? ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಯಿಯ ಸಂಗೋಪನದಿಂದ ಸುಖಪಡುವೆನೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯು ಹೀಗೆ ಭಿಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯ ವೇಷದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿರುವನು. ರಾಜಕುಮಾರಾ, ನನ್ನ ಮಾತು ನಿಜವಷ್ಟೇ, ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ಚಂದ್ರಾವತೀ ರಾಣಿಯು, ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಮಗನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಯೋಗೀಶ್ವರರನ್ನು ಕುರಿತು–ಯೋಗಿ ರಾಜರೇ, ಈ ಕುಮಾರನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾಗಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ನಾನುಬಲ್ಲೆನು. ಬಹುದಿವಸದ ಮೇಲೆ ಮಗನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಂಡ ನಾನು, ಮೋಹಪರವಶಳಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಅಂದಿರಬಹುದು, ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಆಗ ಯೋಗಿಗಳು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು – ಚಂದ್ರಾವತೀ, ನಿನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ, ನೀನು ಖಿನ್ನಳಾಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಬಂಧುವಾದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಂರಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಿನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಆತನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸು. ಆತನಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಉರಲು ಆತನಿಂದ ಈಗ ತಪ್ಪುವಹಾಗಿದೆ. ನೀನಾದರೂ ಹೀಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಭಿಲ್ಲಸ್ತ್ರೀಯ ವೇಷದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಮಗನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇರುವನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ವೈಕುಂಠಯೊಗಿಗಳು – ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಯಾವ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಬೇಡ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು. ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ರಾಜಸಿಂಹನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಸಹ ಉಳಿಸಬಹುದು, ಅನ್ನಲು, ಚಂದ್ರಾವತಿಯು – ಮಹಾತ್ಮರೇ ನಾನು ಸಂಶಯದಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಸುದಿನವನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಬಹುದೆ? ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆನು. ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ನಾನು ಹೊರಗಾದವಳಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದು, ಚಂದ್ರಾವತೀಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಚಂದ್ರಾವತೀ, ಈತನು ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಬಂಧುವಾದದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯ ಪತಿಯಾದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ತವರಮನೆಯ ಆಶೆಯು ತಪ್ಪಿದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಈಗ ಔರಂಗಜೇಬನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಉದೇಪುರ ಜೋಧಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಬಾದಶಹನು ಶತ್ರುವಾದಂತಾಯಿತು. ಯೋಗಿರಾಜನ ಬೋಧದಿಂದ ಆ ಬಂಧು–ಭಗಿನಿಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ದ್ವೇಷಭಾದವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಬಂಧುಪ್ರೇಮವು ಪುನಃ ಜಾಗ್ರತವಾಯಿತು. ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರು ಉಪಾಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬಂಧುವಾದ ರಾಜಸಿಂಹನೇ ತನ್ನ ರಕ್ಷಕನಾದದ್ದರಿಂದ ಚಂದ್ರವತಿಗೆ ಭಿಲ್ಲಸ್ತ್ರೀಯ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕಂಡು ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯನನ್ನೂ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ಯೋಗಿರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ರಾಣಿಯು ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈವೊತ್ತಿನರವೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದುಃಖವಾಗದಂತೆ ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ರಕ್ಷಣಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವಳಲ್ಲದೆ, ಬಹುದೂರ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು, ಬಾದಶಹನು ತನ್ನಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರದಂತೆ ಆತನಿಗೆ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿರುವಳು. ಹೀಗಿದ್ದು, ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ತಮಗೆ ಶತ್ರುವಿನಂತೆಯಿದ್ದ ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈಗ ಹೇಳುವರಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಶಂಕಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು, ದುಷ್ಟನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೈಯನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರವಾಡದ ತರುಣ ವೀರರ ಬಾಹುಗಳು ಸ್ಫುರಣ ಹೊಂದಿದವು. ಇದರಂತೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಪತ್ರದಿಂದ ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮೇಲೆಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ತಕ್ಕ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರೆಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಹತ್ತಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಅರಸರ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು

ಕಳಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ – ವೀರರೇ, ನನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಪತ್ರದಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವಿರೆಂದು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಬಾಹುಗಳು ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ಫುರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿವೆ. ವಿಜಯ ಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ದೊರೆಯುವದು ಅವಶ್ಯವಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ಈಗ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಡುವೆನು. ಸದ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಕಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಬಂದರೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವೆಲ್ಲರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹೊರಟು ಬರುವಿರೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುವೆನು. ರಣಶೂರರೇ, ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ತೋಳ ತಿಂಡೆಯನ್ನಾದರೂ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಶಾಂತಗುಣಕ್ಕಾದರೂ ಮರ್ಯಾದೆಯಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ? ತಾಯಿ–ತಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಹೆಂಗಸರ ತನಕ ಮೊಗಲರು ಕೈಚಾಚಿದ ಬಳಿಕ, ರಜಪೂತರು ಅದನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲದೆ ಬಿಡಲಾರರೆಂಬದರ ಅನುಭವವು ಆಲಮಗೀರನಿಗೆ ಆಗಲಿ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಕೂಡಲೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು.

ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ

ಇಂದಿರೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಛೋಟುಸಿಂಗನೆಂಬ ಹೆಸರುನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದನಷ್ಟೆ? ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಯಾರೋ ಆತನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬೇಗಮೆಯ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿಂದ ಆತನನ್ನು ಹೀಗೆ ಯಾರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಬಹುದುದೆಂದು ವಾಚಕರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು. ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಸಾರೆ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ತಂಗಿಯಾದ ರೋಷನಾರಳು ಉದೇಪುರಿಯ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದಳು. ರೋಷನಾರಳು ಬಹು ಕ್ರೂರಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀಯು, ಆಗಿನ ಮೊಗಲ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಣ್ಣ–ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ದಿಲ್ಲೀರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ, ರೋಷನಾರಳು ಆತನಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ರೋಷನಾರಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಆಲಮಗೀರನು ತಂಗಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ತಾನೇ ಯಾವತ್ತು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಯಜಮಾನಳಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ, ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತುರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರು ತನಗೆ ಬಗ್ಗಿನಡೆಯಬೇಕೆಂತಲೂ ರೋಷನಾರಳು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಈ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾದದ್ದರಿಂದ, ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿ ಬೇಗಮೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ಆ ದುಷ್ಟ ರೋಷನಾರಳು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಈ ಹವಣಿಕೆಗೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಈ ಜನಾನಕಾನೆಯ ಪ್ರವೇಶದ ನೆವದಿಂದ, ಬೇಗಮೆಯ ಮೇಲಿನ ಹೊಲಸು ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಮಾಡಿದಳು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಉದೇಪುರದಿಂದ ಬಂದ ರಜಪೂತನೆಂತಲೂ, ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಸ್ನೇಹದಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ಬೇಗಮೆಯು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆಂತಲೂ, ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ಪುರುಷಮಾತ್ರರಿಗೆ ಆಗದೆಂತಲೂ, ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿ, ಉದೇಪುರಿಯ ಮರ್ಯಾದೆ ಗೇಡು ಮಾಡಿ, ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ದುಷ್ಟ ರೋಷನಾರಳು ಆಲೋಚಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯನಾದ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಳು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಾನು ರೋಷನಾರಳ ತಾವಸವೆಂಬ ವಾದ್ಯವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಮೋಹಬರ್ಾನಿಗೆಯಾದೀತೆಂದು ಆಶೆಪಟ್ಟಿದ್ದನು; ಆದರೆ, ಆತನ ಆಶೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ದುಷ್ಟಸಹವಾಸದಿಂದ ಆತನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಪಾಪ! ಉದೇಪುರೀಯು ರೋಷನಾರಳ ಈ ದುಷ್ಟ ವಾಸನೆಯ ಗಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ಅರಿಯಳು. ಅತ್ತ ಇಂದಿರೆಯು, ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತಿರುಗಿ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇಂದಿರೆಯು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದಳು. ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಯಾರೋ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂತಲೂ, ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿರುಗಿ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಬರೆದೆ ಎಂದೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಆಕೆಯೂ ಭಾವಿಸಿದಳು.

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮೊಗಲರ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಹತ್ತಿದನು. ಆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಗೋಳನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ತಟ್ಟನೆ ತಲೆ ಹೊಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಣ ಹೊಂದುವದು ಸುಖವು; ಆದರೆ ಆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಯಾತನೆಯ ಭೋಗವು ಬೇಜವೆಂದು ಅಪರಾಧಿಗಳು ಅನ್ನಬೇಕಾಗುವಂತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಫರುಕ್‌ಸಾಯರನು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧನಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ದುಃಖಭೋಗವು ತಪ್ಪಿತು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಜಡ್ಡು ಆದ್ದರಿಂದ ರೋಷನಾರಳು

ಆತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಮರೆತಳು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಬೇನೆಯು ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಆ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ಬಾದಶಹನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಶಹಾಅಲಮನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ, ತನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಬಾದಶಹನ ಚಿಕ್ಕ ಮಗನಾದ ಅಝುಮಶಹನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಬಾದಶಹನು ಮರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಲೇಖ ಬರೆಸಿದಂತೆ ತಾನೇ ಲೇಖ ಬರೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಬಾದಶಹನ ಬೆರಳೊಳಗಿನ ಉಂಗುರದ ಮೋಹರುಮಾಡಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಮೀರ ಉಮರಾವರ ಕಡೆಗೂ, ಕೆಲವು ರಜಪೂತ ರಾಜರ ಕಡೆಗೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ರಾಜಪುತ್ರನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡ್ರುವದರಿಂದ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವು ಹೆಚ್ಚುವದೆಂತಲೂ, ಆಮೇಲೆ ಉದೇಪುರಿಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಡಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಮಲು ಕೂಡ್ರಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಬಾದಶಹನಂತೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡಸಬೇಕೆಂದಲೂ ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಈ ಕಟಪದ ಯೋಚನೆಯು ಕೈಗೂಡುವ ಯೋಗವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಗುಣವಾಗತ್ತಹೋಯಿತು. ಆತನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಗುಣವಾದಮೇಲೆ, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಮುಖದಿಂದ ರೋಷನಾರಳ ಕಪಟೋಪಾಯಗಳೆಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಆತನು ರೋಷನಾರಳ ಮೇಲಿನ ಮನಸ್ಸು ತೆಗೆದನು. ಬೇನೆಬಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ಬೇಗಮೆಯನ್ನೂ, ಬಾದಶಹನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಅಮೀ–ಉಮರಾವಗಳನ್ನು ರೋಷನಾರಳು ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಬರಗೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಉದೇಪುರಿಯು, ಇಂದಿರೆಯ ಪರಮ ಸಾಹಸ–ಚಾತುರ್ಯ ಗಳಿಂದ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ರೋಷನಾರಳು ಬೇಗಮೆಯ ಸಂಗಡ ಗುದುಮುರಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಆಕೆಯ ಮೈಮೋರೆಗಳನ್ನು ಹರಕೊಂಡು, ಆಕೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ದರದರ ಹೊರಗೆ ಎಳದಿದ್ದಳು. ತಂಗಿಯ ಈ ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಉದೇಪುರಿಯು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹೇಳಲು, ಅವನು ರೋಷನಾರಳ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾದನು. ಉದೇಪುರಿಯ ಮೇಲೆ ಆತನ ಪ್ರೇಮವು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಕಪಟಿಯೂ, ತಂತ್ರಗಾರನೂ ಆದ ಅಲಮಗೀರನು, ತಂಗಿಯ ದುರಾಲೋಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸದೆ, ಹೊರಗೆ ಸವಿಮಾತಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ತಂಗಿಯ ಗುಪ್ತಕಾರಸ್ಥಾನದ ಶೋಧವನ್ನು ನಡಿಸಿದನು. ರೋಷನಾರಳ ಗುಣವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಪೂರಾ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ, ನನ್ನ ಬುಡಮೇಲುಮಾಡಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದವನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡತಕ್ಕವಳಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ''ಕಳ್ಳನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಳ್ಳನೇ ಬಲ್ಲನೆ''ಂಬತೆ, ಆ ಅಣ್ಣತಂಗಿಯರ ಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು.

ತನ್ನ ತಂತ್ರವೆಲ್ಲ ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಆಕೆಯು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕೈಕಾಲುಗೆಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ

ಆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರತಾರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ರೋಷನಾರಳ ಎದುರಿಗೆ ಕರೆತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ಬೇಕಾದವನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಉಳಿದ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳಂತೆ ಕೃಶವಾಗಿರದೆ ಆತನು ತಿಂದುಂಡು ಧಷ್ಟಪುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ರೂಪದಿಂದ ಚಲುವನು. ಆತನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಬುದ್ಧಿತೇಜವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ರೋಷನಾರಳು, ಈತನು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯದ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲೆಂದು ಕೂಡಲೆ ಗೊತ್ತು ಹಿಡಿದಳು. ಆಕೆಯು ಮನುಷ್ಯನ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡವಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಚತುರಳು. ಈತನು ಯಾವನೋ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನಿದ್ದು, ಕಾರಾಗೀರನ ಸೋಗು ಹಾಕಿರುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಉದೇಪುರಿಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಈತನು ತಕ್ಕವನಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕುರಿತು – ನೀನು ಕಾರಾಗೀರನಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಯಾರಿರುವೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು; ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಮೋಸವು ನಡೆಯಲಾರದೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವದು. ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳದ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಳು, ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳು, ಅನ್ನಲು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಘಾಬರಿಯಾದವನಂತೆ ಮಾಡಿ – ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರೇ. ನಾನೊಬ್ಬ ಬಡಕಾರಾಗೀರನು; ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಜೋಧಪುರವು ನನ್ನ ಮೂಲ ಊರು; ಆದರೆ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇಲಹಾಬಾದದಲ್ಲಿದ್ದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಷ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬದ ಹಾಗೆ ಆದ್ದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಈ ಊರಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಅಬಚಿಯ ಮಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು ಏನೇನೋ ರಗಳಿಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿರಲು, ರೋಷನಾರಳು ಏನೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನಿಗೆ ಪರುಕ್‌ಶಾಯರ – ಹೀಗೆ ಈತನು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈತನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನಾನು ಹೇಳಿದಾಗ ಮತ್ತೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಾ. ಈತನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಅದೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ —"ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈಗಲೇ ಕಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅನುಕೂಲವಿದ್ದರೆ ತಾವು ಬರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ತಾವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವೆನು. ಎಂದು ಹೇಳು," ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ರೋಷನಾರಳ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಬಾದಶಹನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು; ಯಾಕಂದರೆ ರೂಪನಗರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ಸಾದತ ಖಾನನು, "ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವಾಗದೆಂತಲೂ, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವವರಿದ್ದಾರೆಂತಲೂ, ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವು ಒದಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ರೂಪನಗರದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ" ಆತನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಇಂಥ ರಾಜಕಾರಣದ

ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರಲು, ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ರೋಷನಾರಳ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಅರುಹಿದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಕೂಡಲೆ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ರೋಷನಾರಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ರಜಪೂತರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಜಸಿಂಹನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಉದ್ಧಟನ ಶಾಸನವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರೋಷನಾರಳ ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗ ಹೇಳೇನೆಂದು ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬಾದಶಹನು, ಒಮ್ಮೆ ತಂಗಿಯ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಬಡಬಡ ಕಾರಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕಾರ್ಯಸಾಧಕಳಾದ ರೋಷನಾರಳು, ರಜಪೂತರ ಮೇಲಿನ ಬಾದಶಹನ ಈ ಸಂತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟಳು, ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು – ಅಲಮಗೀರ, ರಜಪೂತರ ಈ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬೇಸರ ಬಂದಿತು. ನಿನ್ನಿಂದ ಅವರ ಶಾಸನವು ಎಂದು ಆಗುವದೋ ಏನೋ! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ರಜಪೂತರ ಶಾಸನವು ಎಂದು ಆಗುವದೋ ಏನೋ! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ರಜಪೂತರ ಶಾಸನದ ಗೊಡಿವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಜಪೂತರ ಶಾಸನಮಾಡು. ಅಣ್ಣಾ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು ಬೇಕಾದ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಬರಹತ್ತಿದಬಳಿಕ, ನಿನ್ನ ಗೌರವವೇನು ಉಳಿಯಿತು ಹೇಳಿ. ನೀನು ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಪಂಚಪ್ರಾಣವೆಂದು ಬಾವಿಸಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಆಕೆಯು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣಮಾಡುವ ಗೋರ ವಿಷವಾಗಿ ರುವಳೆಂದು ನಿನಗೇ ಕಂಡಬರಬಹುದು. ಜನಾನಖಾನೆಯ ಒಳತನಕ ತರುಣ ರಜಪೂತರ ಪ್ರವೇಶವೇ? ಅಲಮಗೀರ, ನಾನು ವ್ಯರ್ಥ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಡುವೆನು. ಉದೇಪುರಿಯ ಆಸ್ಪದವಿದ್ದ ಹೊರತು, ತರುಣ ರಜಪೂತನ ಪ್ರವೇಶ ಅಂತಗ್ರೃರ್ಹದಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದೋ? ಬಾದಶಹಾ, ಸಾಕು, ನಾನು ಈ ಹೊಲಸವನ್ನು ನೋಡಲಾರೆ. ಮಕ್ಕಾಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮದಲು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ಆ ಮೇಲೆ ಉದೇಪುರಿಯ ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಸಬೀರು ಕೊರೆಯುವವನ ಸೋಗಿನಿಂದ ಛೋಟುಸಿಂಗನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹವ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು– ರೋಷನಾರ, ಏನಂದಿ? ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತರುಣ ರಜಪೂತನು ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನೆ? ನಿನಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಉದೇಪುರಿಯಮೇಲೆ ದ್ವೇಷದಿಂದ ನೀನು ಏನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುವೆಯೋ ಏನು? ನಮ್ಮ ಉದೇಪುರಿ..... ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ರೋಷನಾರಳು ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ – ಅಲಮಗೀರ, ನಾನು ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಅಲ್ಲಿಗೇ ಈಗ ಆತನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಿತಿಯ ರಜಪೂತ ತರುಣೆಯ

ಸಮಕ್ಷ ಎಲ್ಲ ಮಾತು ಬೈಲಿಗೆ ಬರುವದು. ಅಥವಾ ಆ ಉಸಾಬರಿಯಾದರೂ ನನಗೆ ಯಾತಕ್ಕೆ? ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡಿಕೋ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಮುಖಾಂತರ ಭೋಟುಸಿಂಗ ನನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು.

ಭೋಟುಸಿಂಗನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರಲು, ಕಾರಾಗೀರನ ಸೋಗಿನಿಂದ ಆತನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹವ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದನ್ನು ರೋಷನಾರಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಾದಶಹನು, ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಭಯದ ಚಿಹ್ನವು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ – ಈತನು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಕಾರಾಗೀರನಾಗಿದ್ದರೆ, ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಾರನೆಂತಲೂ, ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತನು ಏನೋ ಒಳಸಂಚು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಾಗೀರನ ಸೋಗಿನಿಂದ ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವನೆಂತಲೂ ಭಾವಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ – ಹೀಗೇನು? ಅಂತು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಉದೇಪುರಿಯು ಈ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಳು! ಫರುಕ್‌ಶಾಯರ, ಈತನ ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಈಗಲೇ ಇವನನ್ನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಾ. ನಮ್ಮ ಕಾಮುಬಕ್ಷನ ತಾಯಿಯು..... ಆದರೆ ಈಗಲೇ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಯಾಕೆ ಮಾತಾಡಬೇಕು? ರೋಷನಾರ, ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ಯಾವತ್ತು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಒಡೆಯಳಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಯಾರರಾದರೂ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ನುಡಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಂಥ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡು; ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಡೆಯೋ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರ ಇವನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು, ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಈ ಕಪಟಜಾಲದಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯ ನಾಶವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಗುವದೆಂದು ಆಕೆಯು ಹಿಗ್ಗಿದಳು. ಇತ್ತ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನ ಮೋರೆಯ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂಥವನೇ ಎಂಬದು ಆತನ ಸ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಕಾರಾಗೀರನಾಗಿದ್ದರೆ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಾಗ ಗಡಗಡ ನಡುಗಿ, ಅಳುತ್ತ ಕ್ಷಮೆಬೇಡಿ ಆತನ ಕಾಲಮೇಲೆ ಉರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನು ಹಾಗೇನು ಮಾಡದೆ, ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬನ ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಉದೇಪುರಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನು ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನು ಉದೇಪುರಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ —''ಇವನು ಯಾರು? ಹೇಳು,'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆಕೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನಳಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಾದಶಹನನ್ನೂ, ಒಮ್ಮೆ ಭೋಟುಸಿಂಗನನ್ನೂ ಸರತಿಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಇದೇನು ಪ್ರಸಂಗವೆಂಬದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನವನ್ನು ಗದ್ದರಿಸಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಲು,

ಬೇಗಮೆಯು ಅಚ್ಚೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ – ಈ ದಿನ ಇದೇನು ಸೋಗು ಹಾಕಿರುತ್ತೀರಿ? ಸಂತೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದು ನನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ —''ಇವನು ಯಾರು ? ಹೇಳು'' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿ ಕೇಳುವದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ನಿಷ್ಠುರತನದಿಂದ, ದೂರ ಸರಿದು ನಿಲ್ಲೆಂದು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿ – ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು, ಸರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ! ಇವನು ಯಾರು? ಇವನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಕರೆಸಿದರು? ಎಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವವರೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಇವನನ್ನೂ, ನಿನ್ನನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಕತ್ತೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸಿ, ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಉದೇಪುರಿಯು ಗಡಗಡನೆ ನಡಗಿ – ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂಶಯವು ಯಾವದು? ಯಾರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಶಯವು? ಇವನಿಗೆ ನನಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ನೀವು ಆಡುವ ಮಾತೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು; ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಬಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ?

ಉದೇಪುರಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು —''ಏನು? ಇವನು ಯಾರೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಚಿತ್ರ ಕೊರೆಯುವವನ ಸೋಗಿನಿಂದ ಇವನನ್ನು ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಮಸಾವುದನು ಈತನನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಇವನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಮಾತಾಡು, ಈಗ ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನಾದೆ? ಆ?'' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಲು, ಬೇಗಮೆಯು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮಗ್ನಳಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಇಂದಿರೆಗೆ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು; ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಬೇಗಮೆಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ, ಛೋಟೂಸಿಂಗನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಲು, ಬೇಗಮೆಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿತ್ವವೂ, ಛೋಟೂಸಿಂಗನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮೃದುಹಾಸ್ಯವೂ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಡೆಗೆ ಉದೇಪುರಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು – ಜಹಾಪನಾ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು ಬಂದಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ಬಲ್ಲಿರಿ. ಈ ಚಿತ್ರಗಾರರನು ಮಸಾವುದನ ಸಂಗಡ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಈತನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಕೊಟ್ಟನು. ಇವು ನನ್ನವು ನಿಮ್ಮವು ಇರುತ್ತವೆ. ಈತನು ಹಸ್ತಿದಂತಹ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟರಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಸಂತಾಪಯುಕ್ತ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಉದೇಪುರೀ, ನೀನು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸು, ಏನು ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡು. ಈತನು ಚಿತ್ರ ಕೊರೆಯುವ ಕಾರಾಗೀರನಲ್ಲವೆಂಬದು ನಿಶ್ಚಯವು. ಈತನನ್ನು ನೀನು ಕರೆಸಿರುತ್ತಿ, ಈತನು

ಯಾವನೋ ನಿನ್ನ ಹಳೆಯ ಜತೆಗಾರನಿರಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಉದೇಪುರಿಯು ಖಣಖಣಿಸುವ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದಳೇನಂದರೆ – ಜಹಾಪನ್ನಾ, ಇಂದು ನೀವು ನೀವೇ ಇರುತ್ತೀರಷ್ಟೆ! ಇದೇನು? ಯಾರವುುಂದೆ ಇಂಥ ಅಭದ್ರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತೀರೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಈ ಉದೇಪುರಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿದಿರೋ? ಯಾವ ದುಷ್ಟರು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ತುಂಬಿದರು? ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕುತರ್ಕವೇ? ಇನ್ನಂತು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ನಾನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದರೆ ಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿರಿ.

ಉದೇಪುರಿಯ ಈ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸರಳ ನುಡಿಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಬೇಗಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂಥ ಅಕ್ಕಸದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ನಾನು ಮೋಸ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿ ರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿದದ್ರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿನ್ನ ತನಕ ಈತನು ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದನು? ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೇಗಮೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವು ಕೂಡ ಹೊರಡದಾಯಿತು; ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಬೀಳದಾದವು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಂಶಯಪಟ್ಟಾ ನೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ತೀರ ಖಿನ್ನಳಾದಳು. ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ಏನು ಮಾತಾಡ ಬೇಕೆಂಬದೇನೂ ಆಕೆಗೆ ತೋಚದಾಯಿತು. ಕಾಲು ಮುರಿದಂತಾಗಿ, ಆಕೆಯು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕೋಚದ ಮೇಲೆ ಕುಸಿಬಿದ್ದವಳಂತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಳು. ಇಂದಿರೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಹೋಗಲು ಬೇಗಮೆಯು – ಇಂದಿರೆ, ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಅಪವಾದವು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತವ್ವಾ! ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಇಂದಿರೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಿದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭೋಟೂಸಿಂಗನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು ಏನೋ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ''ಬಾದಶಹಾ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಬಾದಶಹನು – ಸುಮ್ಮನಿರು. ಎಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ನುಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ಸೇನು, ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಭೋಟೂಸಿಂಗನು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಯಾಕೆ? ಎಲ್ಲ ಹುಳುಕು ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಏನೂ ನಡೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡೆಯಹುದೇ? ಎಲೇ.....'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಇಂದಿರೆಯು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ಅವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾಕೆ ಛಲಿಸುತ್ತೀರಿ? ಇನ್ನು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಬೇಗಮೆಯ ಛಲನೆಯನ್ನು ನೋಡುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ಬೇಗಮೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಯು ನಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದರೇ ಆಗುವದು. ಕಾರಣ ಈತನು ಯಾರು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದನು ಎಂಬದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಈತನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು. ಯಾವದಾದರೊಂದು

ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಯಾವದೊಂದು ನೆವವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರು ಒಳಗೆ ಬಿಡುವರು? ಆದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರಕೊರೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಈತನು ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಸಿದನು. ಎರಡನೆಯ ಯಾವ ಗೂಢವೂ ಇದರಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಸಟಿದಿಟಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಬೇಗಮುಸಾಹೇಬರ ಸಂಬಂಧವು ಇದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಲ್ವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವರ ಛಲಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲಾರದೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಗತಿಯೇನಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಎರಡನೆಯವರು ಹೇಳಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಗತಿಯು ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಬೇಗಮು ಸಾಹೇಬರ ಛಲವು ತಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಕು, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಬಾದಶಹನು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೆರಗಾದನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಆತನು ಆ ಛೋಟುಸಿಂಗನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆ ಉದೇಪುರಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಸಂಚರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂದಿರೆಯ ಇಂದು ತನಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಬೇಗಮೆಯು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಬರಿಯ ಸಂಶಯದಿಂದಲೇ ಬಾದಶಹನು ಎಂಥ ಕ್ರೂರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವನೋ, ಎಂದು ಆಕೆಯ ಬೆದರಿದ್ದಳು. ಹಿಂದಿನ ಬಾದಶಹರು ತಮ್ಮ ಬೆಗಮೆಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಹಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಆಕೆಯು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಜೀವದಿಂದಿರುತ್ತಲೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಗಿಸುವದು, ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಸುವದು, ಮೂರು ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿ ಊರೆಲ್ಲ ಮೆರೆಸಿ, ನಾಯಿನರಿಗಳಿಂದ ಹರಿಸಿ ತಿನಿಸುವದು, ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಶಿಕ್ಷೆಯು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ಉದೇಪುರಿಯು ಭಾವಿಸಿದ್ದಳು. ತಾನು ಬಾದಶಹನ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯಾಗುವ ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಾಳಿ, ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆನೆಂದು ಆಕೆಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಮೃತವಾಣಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲು, ಆಕೆಯು ಚೇತರಿಸಿ ಇಂದಿರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಹೋಗಿ, ಕೇವಲ ನೋಟದಿಂದ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದಳು.

ಇಂದರೆಯ ಈ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯ ವಿಷಯದ ಬಾದಶಹನ ಸಂಶಯವು ದೂರವಾಯಿತು. ಆತನು ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಚತುರನು. ತಾನು ರೋಷನಾರಳ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಈ ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸಿದೆನಲ್ಲದೆ, ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂಶಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ಹೇಳಿದನು. ರೋಷನಾರಳು ಘಾತಕ ಸ್ವಭಾವದಳು. ಈಗಿನ ಕಾಲವು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದು. ಅತ್ತ ರಜಪೂತರು ಎದ್ದು ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ; ಇತ್ತ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಸುಳಿದಾಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ; ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಹಾನನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರೋಷನಾರಳನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು

ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಆ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ನನ್ನ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಮುಂದೆ ನೋಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಯುಕ್ತಿಪ್ರಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆನು; ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೋಳೇ ಸ್ವಭಾವದ ಉದೇಪುರಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಳು. ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮ ಬಹಳ. ಆತನ ಮಾತುಗಳು ಆಕೆಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿದವು. ಇತ್ತ ದುರ್ಗಾದಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಆತನ ಗುರುತು ಪೂರಾ ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಬಂದಾಗ ಬಾದಾಶಹನು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಯೋಗದಿಂದ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯೂ, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದೂ ಬಾದಸಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು; ಆದರೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನಂಥ ಶೂರ ತರುಣ ಮುತ್ಸದ್ದಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ, ಆತನಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ಧೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ಅದು ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಪದರಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ರಜಪೂತರನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಬಾದಶಹನು ನೆನಸಿದನು. ಆಗ ಮೋಸಗಾರನಾದ ಅಲಮಗೀರನು – ದುರ್ಗಾದಾಸಜೀ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆನು. ಕಾಬೂಲದಿಂದ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವಾಗ, ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯೂ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಇಂದು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಶತ್ರುವಿನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಅಲಮಗೀರನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸ ಲಾರನು. ಇಂದಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಇಂದು ಐದುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದ ಮನಸಬಾದರರಾದಿರೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರ ಯಾವತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಈಗಲೇ ನಿಮಗೆ ಉಡುಗರೆಯನ್ನು ತರಿಸಿ ಕೊಡುವೆನು. ತರುಣರಾಗಿದ್ದ ನೀವು, ತಂಗಿಯ ಸಂಗಡ ನನ್ನ ಪದರಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು, ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ, ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ.

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಬಾದಶಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಐದುಸಾವಿರದ ಮನಸ ಬದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನನ್ನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿರು, ಎಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸ್ವಲ್ಪ ಔದ್ಧತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ನೋಡಿ – ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನೇ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆನಂದ ಪಡಬೇಕೋ, ದುಃಖಪಡ ಬೇಕೋ, ಎಂಬದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ! ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದರೆ, ತಂಗಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡು. ನಾನೂ,

ಆಕೆಯೂ ನಮ್ಮ ಬಾಲರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ನಮ್ಮ ರಾಜನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗಾಗುವ ಆನಂದವು, ನೀನು ಮನಸು ಬದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ, ದಿವಾಣಗಿರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಮಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲರ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಬಾಲರಾಜನನ್ನೂ ಅತ್ತ ಚಲ್ಲಿಕೊಡುವದು ನಮ್ಮ ಶೀಲವಲ್ಲ. ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬನು; ನನ್ನ ತಂಗಿಯು ಬಾಲವಿಧವೆಯು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರದು ಏನು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ? ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಾವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗತಕ್ಕವರು. ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಆದ್ರೂ ಆತನು ಸಂತಾಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ, ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದನು. ಇಂದರೆಯನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಹಾದಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಉದೇಪುರಿಯು ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದಳು. ಉದೇಪುರಿಯು ಇಂದಿರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದಳು. ಬಾದಶಹನು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ಬೇಗಮೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರಿಯ ಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಟು, ಸಾದತಖಾನನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಯಾರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕು, ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ರಜಪೂತರ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡೆದಿರುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು.

ಕ್ರೂರತನ

ತಾನು ಒಡ್ಡಿದ ಬಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ರೋಷನಾರಳು ಇಂದಿರೆಯಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರಹತ್ತಿದಳು. ಇಂದಿರೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು, ಆ ದುಷ್ಟ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆಕೆಯು ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ತನ್ನ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಉದೇಪುರಿಯ ಅಂತರ್ಗೃಹದೊಳಗಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಿಸಿ ತರಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಳು. ಅತ್ತ ಉದೇಪುರಿಯು, ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇಂದಿರೆಯು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಆದದ್ದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟಳು. ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಉಳಿಸಿದ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸರಲ ಹೃದಯದ ಆ ಉದೇಪುರಿಯು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು. ಇಂದಿರೆಯ ಹಲವು ಸದ್ಗುಣಗಳು ಉದೇಪುರಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಿಸಿದ್ದವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರಿಯು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಂದಿರೆಯ ಶೋಧಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.

ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ನನ್ನ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಹೊರತು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಾದಶಹನು – ಪ್ರಿಯೇ, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಎರಡನೆ ಯವರು ನಿನ್ನ ಅಂತರ್ಗೃಹದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉಪಾಯ ಕೋವಿದಳಾದ ಆ ಇಂದಿರೆಯು, ತಾನಾಗಿಯೇ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು. ನಿನ್ನಂಥ ಸಜ್ಜನಳನ್ನು ವಂಚಿಸುವದು ಆಕೆಗೆ ಕಠಿಣವಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನು? ಇಂದಿರೆಯು ಹೋದರೆ ಇನ್ನು ರೂಪಮತಿಯು ನಿನ್ನ ದಾಸಿಯಾಗುವಳು. ದಾಸಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಇಡಿಯ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನವು ನನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತೋಳುತಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ಬಾದಶಾಹಿಯ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈಗ ರಜಪೂತ ರೊಡನೆ ನನ್ನ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಾದತಖಾನನಿಂದ ಈ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಲಾರದು. ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರೂ ಈ ಕಾರ್ಯವು ನೀಗದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ನನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗುವೆನು, ನೀನೂ ಬರುವೆಯಷ್ಟೆ? ಇಂದಿರೆಯ ಮೇಲಿರುವ ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಮೂರುದಿನಗಳ ಅವಕಾಶವಿರುವ ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇಂದಿರೆಯ ಶೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವೆನು, ನೀನು ಅಸಮಾಧಾನ ಪಡಬೇಡ, ಅನ್ನಲು, ಉದೇಪುರಿಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು – ಖಾವಿಂದ ಇಂದಿರೆಯು ದಾಸಿಯಲ್ಲ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದಾತ್ರಿಯು. ಇರಲಿ, ತಾವು ಶೋಧಮಾಡಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳುವಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಪಡುವೆನು; ಆದರೆ ತಾವು ''ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರುವಿಯಷ್ಟೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲ? ತಾವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು. ತಾವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಯಮಪುರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವ ಆಶೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು? ನಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದದ್ದಾದರೆ ರೋಷನಾರಳು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಹಿಂದಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಆತನು ಪರದೈವತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಅಗಲದೆ ಇರುವದು ಹಿಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವದು; ಅಂದಬಳಿಕ ಖಾವಂದರವರ ಪ್ರಶ್ನವೇ ನನಗೆ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹ್ಯಾಗೇ ಇರಲಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬರತಕ್ಕವಳು.

ಪತಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರಿಯು ಇಂದಿರೆಯ ಹಂಬಲವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರೆತಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ''ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಇಂದಿರೆಯ ಶೋಧ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ''ಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಬಾದಶಹನು, ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶೋಧನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಆತನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿತು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಹರದಾರಿ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಬೀಡು ಬಿಡಲಾಗದೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಆಗದು. ಸೈನ್ಯವು ತಳವೂರಿದರೆ ಆದು ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ ಗ್ರಂಥಕಾರನ ವರ್ಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ —''ಔರಂಗಜೇಬನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯಾದರೂ ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಹೇಳುವದು ಅಸಾಧ್ಯವು. ಆ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವರು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನರಿದ್ದರೆಂತಲೂ, ಆನೆಕುದುರೆ – ಹೇಸರಗತ್ತೆಗಳು ಕೂಡಿ ಒಂದುವರೆ ಲಕ್ಷವಿದ್ದವೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತುಸಾವಿರ ಒಂಟೆಗಳೂ, ಅಷ್ಟೇ ಎತ್ತುಗಳೂ – ಬಾಜಾರಬುಣಗಿನವರ ದನಕರಗಳೂ ಆತನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು! ಬಾಜಾರಬುಣಗಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು! ಆಳು–ಹೋಳುಗಳ ಗೊಂದಲವನ್ನಂತು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ರಾವುತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಸೇವಕರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಮತದಂತೆ ದಂಡಿನೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತೂ ಜನರ ಲೆಕ್ಕವು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷವಾಗುವದು. ಯಾವತ್ತು ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ವಸತಿಯು ದಂಡಿನಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು.'' ಈ ವರ್ಣನದಂತೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆತನ ದಂಡು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಬೇರಬೇರೆ ನಿಟ್ಟುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಕಮುರಕ ಆಯುಧವಿದ್ದವರೂ, ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯಿದ್ದವರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು; ಯಾಕಂದರೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಲಿ – ಎದುರಾಗದಿರಲಿ, ದಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದವರ ಚಕ್ಕಂದವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ರಜಪೂತರನ್ನು ಹೆದರಿಸಬೇಕೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ರಜಪೂತರು ಕೈಕಾಲುಗೆಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಬಳಿಕ ತಾನು ಅವರನ್ನು ಹಣ್ಣಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಬಗೆದಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಸಾಗಿಹೋದ ಮರುದಿವಸ ಉದೇಪುರಿಯ ಬೇಗಮೆ ಯೊಡನೆ ಸಸೈನ್ಯನಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟನು.

ಔರಂಗಜೇಬನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ದರ್ಪದ ಕಸುವು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕುಗ್ಗಿದಂತಾಯಿತು. ರೋಷನಾರಳು ಇಂದಿರೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾದಳು. ನಯನಪಾಲನೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತವಾಗಲು ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದರು. ರೋಷನಾರಳು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಆವಾರ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ತೋಡಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದಳು. ಅದರಂತೆ ಆಕೆಯು ಫರುಶಾಯರನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಆ ಭಯಂಕರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು; ಆದರೆ ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳಿಗೆ ಅಂಥ

ಭಯಂಕರ ಮರಣವೊದಗುವದು ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಬೂಲದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಕಾಡಿದ ನಯನಪಾಲನೂ, ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ಆಕೆಯ ಈ ದುರ್ಮರಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರು. ನಯನಪಾಲನು ಆಕೆಯ ದುಃಖನಿವಾರಣ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಮಾತು ವಾಚಕರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು; ಆದರೆ ''ಜತೆಯಂತೆ ಮತಿಯೆ'' ಂಬ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಸುಶೀಲರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನಯಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬದಲಾದದ್ದು ಅಸಂಭವವಲ್ಲ. ಇಂದಿರೆಯಂಥ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಜೋಧಪುರದ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೀಸೆಹೊತ್ತ ಗಂಡಸು ತಾನು, ಮೊಗಲರ ಸೇವಕನಾಗಿ ಜೋಧಪುರದ ರಾಜವಂಶದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಹೆಣಗುವದು ಲಜ್ಜಾಸ್ಪದವೆಂದು ಆತನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ತಾನು ಕುಲಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ನಯನಪಾಲನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಜಾಗ್ರತವಾಗಿ ಆತನು ಮೊಗಲರ ಸೇವೆಗೆ ಹೇಸಿ, ಇನ್ನು ಜನ್ಮವಿರುವ ತನಕ ತನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಜೋಧಪುರದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಸವಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆತನು ಮೊದಲು ಇಂದಿರೆ-ದುರ್ಗಾದಾಸರನ್ನು ಬಂಧ ಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಅವರ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಅವರೊಡನೆ ಸ್ವಾಮಿಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಆತುರಪಟ್ಟನು. ಧನಿಕನಾದ ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಪೂರ್ವ ಪರಿಚಿತರಾದ ಕಾವಲುಗಾರನ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಆತನು ಮುಸಲ್ಮಾನ-ಸಾಧುವಿನ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರೋಷನಾರಳ ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಾಮುದ್ರಿಕ, ಯಂತ್ರ-ತಂತ್ರಗಳ ಆಶೆಯಿಂದ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಂದಿರೆಯ ಮರಣದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ಆತನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಮನುಷ್ಯನ ಸಹಾಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿತ್ತು, ಆತನು ಒಂದು ದಿನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬೀದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಾಧುವಿನ ವೇಷದಿಂದ ಸಾಗಿರಲು, ಮೊಗಲ ಸಿಪಾಯಿಯ ವೇಷದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅವಸರದಿಂದ ಸಾಗಿದ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಸಾಧು ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ನಯನಪಾಲನ ಗುರುತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದಿರೆ-ದುರ್ಗಾದಾಸರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ನಯನಪಾಲನು, ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಗುರುತು ಹಿಡಿದು, ''ದುರ್ಗಾದಾಸಜೀ'' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ನಯನಪಾಲನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರು ಏಕಾಂತಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮೊದಲಿಗೆ ನಯನಪಾಲನ ವಿಶ್ವಾಸವು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಯನಪಾಲನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ ಇಂದಿರೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ತಂಗಿಯು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ಮರಣದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಯನಪಾಲನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತನ್ನ ಆ ಪೂರ್ವದ ವೈರಿಯ

ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಒಂದಾದವು. ನಯನಪಾಲನು ಪರುಕ್‌ಶಾಯರನನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು, ಗೋಡೆ ತೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ತಾನೂ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ಕೂಲಿಕಾರರ ವೇಷದಿಂದ ರೋಷನಾರಳ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಅವರ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಹಾದಿಯ ಸ್ಮರಣವು ಅವರಿಗುಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಅವರು ಒಳಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ರೋಷನಾರಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ, ನಯನಪಾಲನನ್ನೂ ತನ್ನ ಹದ್ದಿನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಸುದೈವದಿಂದಲೇ ಆ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಆಕೆಯ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರೋಷನಾರಳು ತೋರಿಸಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಕೂಲಿಕಾರರು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಅಗಿಯಹತ್ತಿದರು. ರೋಷನಾರಳು ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಂಡು ತೋಡುವದು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಆಗ ದುರ್ಗಾದಾಸ-ನಯನಪಾಲರು ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಆರುಪಾರು ತೋಡಿದರು. ನಯನಪಾಲನು ಆ ಖಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಆಚೆಗೆ ನೋಡಲು, ಯಮುನಾನದಿಯು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆತನು ಆ ಸ್ಥಳದ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡನು. ನೆವಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಏರಿಸಿ ಕಿಂಡಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರೋಷನಾರಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಇನ್ನು ಗೋಡೆ ಅಗಿಯುವದು ಸಾಕೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅತ್ತಸಿದ್ದಿ ಗುಲಾಮರು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಎಳೆತಂದರು. ಆಕೆಯು ತೀರ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದಳು. ಏಳುವ ತ್ರಾಣವು ಕೂಡ ಅವಳಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೂ, ನಯನಪಾಲನಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಕಟದೊಳಗಿಂದ ಈಕೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಒಂದು ಉಪಾಯವೂ ಅವರಿಗೆ ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡದೆ, ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರೋಷನಾರಳು ಇನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವಳು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಏನೋ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರೋಷನಾರಳು ಸಂಶಯದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ನೋಡಿ - ಇನ್ನು ಇಬ್ಬರ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ, ಒಬ್ಬನು ಸಾಕು. ಈ ಗಡ್ಡದವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗುವದೊಂದೆ ತಡ, ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನು ಕೂಡಲೆ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಇತ್ತ ರೋಷನಾರಳು ತೋಡಿದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಸಿದ್ದೀ ಜನರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಸಿದ್ದೀ ಜನರು ಆಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯು ಕೆಟ್ಟ ದನಿಯಿಂದ ಚೀರಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಆತನು ಈ ಮೊದಲೆ ನಯನಪಾಲನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮರೆತು, ಗುಲಾಮರ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡಿದನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಷನಾರಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರಿಯಾದರೂ, ತಂಗಿಯ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಮೈಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವು ತಪ್ಪಿತು. ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ತಂಗಿಯು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಮರಣಹೊಂದುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾವ ಅಣ್ಣನು ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ನಯನಪಾಲನೂ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ ಮಾಡಿದ ಯೋಚನೆಯು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದು, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ವಿಘ್ನವನ್ನು ತಂದು ಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಆಯತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಯನಪಾಲನು ಹೊರಟುಹೋದದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸಹಾಯ ರಹಿತನಾದನು. ಆತನು ನಯನಪಾಲನೇ ತನ್ನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿರ ಬೇಕೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಮೊಗಲರ ಸೇವಕನಾದ ಆ ನೀಚನು ರೋಷನಾರಳ ಸಂಗಡ ಮೊದಲೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಬೇಗಮೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದವನಂತೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನೆಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು.

ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಸಿದ್ದಿ ಜನರ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದ ಕೂಡಲೆ ರೋಷನಾರಳ ಸೇವಕರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಹೊಡೆದು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿ ರೋಷನಾರಳ ಬಳಿಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ದರು. ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಆಕೆಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರೂ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕರೆಂದು ಆಕೆಯು ಹಿಗ್ಗಿದಳು. ಅತ್ತ ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಬಿದ್ದದ್ದ ಇಂದಿರೆಯು ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ದೆರೆದು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಲು, ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ ಆಕೆಯು ಎದ್ದುನಿಂತು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು, ರೋಷನಾರಳು – ನಿಲ್ಲುನಿಲ್ಲು! ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀವಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರು ಸ್ಥಿರವಾದ ಅಲಿಂಗನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮರಣಹೊಂದುವಿರಿ. ಸ್ವಲ್ಪತಡೆ, ಎಂದು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಹಂಗಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ಫರುಕ್‌ಶಾಯರನಿಗೆ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತೋಡಿಸೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಅವರು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ತೋಡಿದಮೇಲೆ ಸಿದ್ದಿ ಜನರಿಗೆ – ಹಾ; ಸೇರಿಸಿರಿ ಇನ್ನು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ, ಮೊದಲು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿರಿ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಸಿದ್ದಿ ಜನರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಹೋಗಲು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಡಿದಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಬಹುಜನ ಸಿದ್ದಿ ಜನರ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆಟ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ, ಬರಬರುತ್ತ ಕತ್ತಲಾಯಿತು. ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಿ ಜನರು ಮೊದಲು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನೂ, ಆ ಮೇಲೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನೂ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಸರಿದಾಡದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಹತ್ತಿದರು. ಗೋಡೆಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಕ್ರೂರಳಾದ ಆ ರೋಷನಾರಳು ಕ್ರೂರ ವ್ಯಾಘ್ರಿಯಂತೆ ಕೆಟ್ಟಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಗೋಡೆ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತ ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಬಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗತಿಯೇನಾದೀತೆಂಬ ಅಂತಃಕರಣದ ವಿಚಾರವು, ಲೇಶವಾದರೂ

ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ನಯನಪಾಲನು ಕೈಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಡೋಣಿಯನ್ನೂ, ನಾಲ್ವರು ಗಟ್ಟಿಗರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಯಮುನೆಯೊಳಗಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದನು. ಆತನು ತಾನು ಮೊದಲು ಗುರುತುಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳದ ಗೊತ್ತಿನಿಂದ ಗೋಡೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದು, ತಾನು ಮೊದಲು ತೋಡಿದ ಖಿಂಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಬಟ್ಟು, ಆಳುಗಳು, ತಾನೂ ಕೂಡಿ ಬಡಬಡ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಅಗಿಯಹತ್ತಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಆತನ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿದನು. ಬಳಿಕ ಇಂದಿರೆಯು ಹತ್ತಿದಳು. ಆ ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರು ಕೇವಲ ಶವಪ್ರಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಜೀವದಿಂದಿರುವ ಆಶೆಯು ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆತನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಡೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಒತ್ತರದಿಂದ ಡೋಣಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಡೋಣಿಯು ನದಿಯ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಲು, ರಾತ್ರಿಯ ತಂಗಾಳಿಯಿಂದ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಎಚ್ಚತ್ತನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನಯನಪಾಲನು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿರಲು, ಇಂದಿರೆಯೂ ಮಿಸಿಕಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ನಯನಪಾಲನು ತನ್ನ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟನು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಎಚ್ಚತ್ತರು. ತಮ್ಮನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ನಯನಪಾಲನು ಪಾರಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಬಂಧುಭಗಿನಿಯರು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞರಾದರು. ಅವರು ತಮಗಾಗಿ ಮೂರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೈಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡಲು ದ್ಯೋಗಿಸಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆ ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆ ಮೂವರು ಸಾಹಸಿಗರು ವೇಗವಾಗಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅವರು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗಿಂತ ಮೊದಲೆ, ಅಭೂಪರ್ವತದ ಬುಡವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂದ ತಾವು ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾನಂದ ವಾಯಿತು. ಇಂದಿರೆಯು ಪುರುಷ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಅವರು ಪರ್ವತ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ಅಚಲೇಶ್ವರನ, ಹಾಗು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಪರ್ವತದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಶಿಖರವನ್ನು ಏರಹತ್ತಿದರು.

ಪಾಣಿ ಗ್ರಹಣ

ಪ್ರಿಯ ವಾಚಕರೇ, ರೂಪಮತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಪರಿಣಾಮವು ಏನಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಇನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ. ರೂಪಮತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕಾದಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ

ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಆ ತರುಣ ರಾಜಸಿಂಹನು, ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ಅವರು ಪತ್ರದಂತೆ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲು, ತಾನು ದಂಡಿನೊಡನೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಹಾಯುವಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಸರದಿಂದ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಇತ್ತ ದುರ್ಗಾದಾಸ–ನಯನಪಾಲರೂ ಇಂದಿರೆಯೂ ಪರಮ ಸಾಹಸದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಂಕಟವನ್ನು ನೀಗಿ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಹಾಯುವಮಾಡಿ ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮಿಂದಾದಷ್ಟು ಹೆಣಗುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ, ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅಬ್ಜೂಪರ್ವತದ ಶಿಖರ ವನ್ನೇರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯಾದ ಸಾದತಖಾನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಔರಂಗಜೇಬನ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ರೂಪನಗರದ ಯಾವತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತಾನೇ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವನೆಂಬದು ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಉಳಿದ ರಜಪೂತರೂ ಅಲಮಗೀರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪಾಪ! ಸಾದತ ಖಾನನ ಬಲವಾದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ, ಈ ಹೊರಗಿನ ಸುದ್ದಿಗಳು ಹ್ಯಾಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ರಜಪೂತರು ಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿ ಲಾಷೆಯಿಂದ ಹತವೀರ್ಯರಾದದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತಿಳಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾದತಖಾನನು ಮೋಸದಿಂದ ದಂಡಿನ ಅವಾಢವ್ಯ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ವಿಚಿತ್ರ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ದುರ್ಗದ ಕೊತ್ತಳವನ್ನೇರಿ ನೋಡಲು, ಮೊದಲು ನೋಡಿದ ಸೈನ್ಯವು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತ್ತು; ಆ ಸೈನ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಬೇರೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿಯಂತು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನ್ಯವು ಸಾದತಖಾನನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂತೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾದತಖಾನನು ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವಕೀಲನನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಜನರನ್ನೂ ಕಳಿಸಿ —''ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಬಂದೊದಗಿತು. ಇನ್ನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತಡವಾಗದು; ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಕಠಿಣವೂ ಅಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಜೀವದಾನ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಜೀವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡೀ, ರಾಜ್ಯವಂತೂ ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುವದು. ಮಗಳಂತೂ ಬಾದಶಹನ ಕೈಸೇರಿದಳೆಂದು ತಿಳಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು. ವಕೀಲನನ್ನು ಕಳಿಸುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವು ಸಾದತಖಾನನಿಗೆ ಬಂದಬಳಿಕ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವು ಆತನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ತಿಳಿದನು. ಅದರಿಂದ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಹತಾಶನಾಗದೆ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಉರಿಯಹತ್ತಿ ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ವಕೀಲನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟನು.

ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಎದ್ದು, ಒಮ್ಮೆ ಕೋಟೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿ, ಉತ್ತೇಜಕವಾದ ಆವೇಶದ ಭೋದದಿಂದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹುರುಪುಗೊಳಿಸಿದನು. ತಾನು ಇನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕು ಜಜ್ಜಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗಬಂದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಜಪೂತರ ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕೂಡಲೆ ಮಗಳ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ರೂಪಮತಿಯಾದರೂ ಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆಯ ಕಿಡಿಕೆಯೊಳಗಿಂದ ಎರಡು ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುವ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಜಯ ಸಿಂಹನು ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೂಡಲೆ ಆಕೆಯನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು – ತಂಗೀ, ನೀನು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಕುಲದ ಶೀಲವೂ, ಅಭಿಮಾನವೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮಗಳನ್ನು ಆತನು ಬದುಕಿರುವಾಗ, ಅಥವಾ ಆತನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲರು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ಪಿತೃಗಳು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಅಧಃಪತನವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೋಹಾರದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರಾಜರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಳೆಯಿಟ್ಟಬಳಿಕ ನಾನು ಮಾಡುವದಾರೂ ಏನು? ನೀನೂ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಡೆ ಹಾಗಾದರೆ, ನಿನ್ನ ಗೆಳತಿಯರನ್ನೂ, ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಮಂಗಲಕರವಾದ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಮುಂದಾಳಾಗು. ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಈಗ ನೀನು ಮಾಡು. ರಜಪೂತವೀರರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದದ್ದನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನರಿಂದ ನಾನು ಮಾಡಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ತಂದೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರೂಪಮತಿಯು, ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಕಿಡಿಕೆಯೊಳಗಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಛತ್ರಿನಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಅಪ್ಪಾ, ರಜಪೂತರ ಶೀಲ, ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು ನನಗೆ ಯಾವ ದಿರುವದು? ಅನ್ನಲು, ವಿಜಯಸಿಂಹನಿಂದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕೂಡ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಉದುರುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಒರಸಿಕೊಂಡು ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ—''ತಂಗೀ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಮಗಳಿರುತ್ತೀ.'' ಎಂಬದೊಂದೇ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ರೂಪಮತಿಯು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಪದ್ಮೆ, ಕುಂದೆ ಮೊದಲಾದ ಸಖಿಯರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಇಂಥದೊಂದು ಅಶ್ವಶಾಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅವರು ರೂಪಮತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದರು. ರೂಪಮತಿಯು ತಾನು ಸ್ವತಃ ಆ ಅಶ್ವಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ತೆರವು

ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವವರೆಗೆ ಆಕೆಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಕೊಂಡಳು. ಅಶ್ವಶಾಲೆಯೆಂದರೆ, ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಗವಿಯಾಗಿತ್ತು, ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಐದುನೂರು ಜನರು ಗಪ್ಪಾಗುವಷ್ಟು ಆ ಗವಿಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆ ಅಶ್ವಶಾಲೆಯು ತೆರವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕೂಡಲೆ ರೂಪಮತಿಯು ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಉರುವಲವನ್ನು ತಂದು ಆ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದಳು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗತಕ್ಕದ್ದೆಂಬದು ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಪಶ್ಚಾತ್ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡರು–ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸದೆ, ತಾವಿರುವಾಗಲೆ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉರುವಲನ್ನೂ, ಜ್ವಾಲಾಗ್ರಾಹೀ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ರೂಪಮತಿಯು ತುಂಬಿಸಿದಳು. ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮೆಯು ಕೋಟೆ ಯೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಕುಂದೆಯು ಮಾತ್ರ ಎತ್ತೋ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ರೂಪಮತಿಯು ಕೂಡಿದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು––"ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಮಾನರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಪರಂಪರಾಗತ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಈಗ ನಾವೆಲ್ಲರು ಅಗ್ನಿನಾರಾಯಣನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ. ನೀವೆಲ್ಲರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳಿಗೂ, ಬಂಧು–ಬಾಂಧವರಿಗೂ ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ ರಣಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ, ನಿಜವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡೋಣ. ಅವರು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟು ವೀರ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಮುಂದೆ ಆಕೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಇತ್ತ ವಿಜಯಸಿಂಹನೂ, ಅವನ ಪರಿವಾರದವರೂ ನಖಶಿಖಾಂತವಾಗಿ ಕೇಶವರ್ಣದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ರೂಪಮತಿಯಿಂದ ಸಹಿತರಾದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಿದ್ದರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದಲೂ ತಟ್ಟೆಂದು ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಯು ಉದುರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಅಂದಬಳಿಕ ರಂಬಾಟದ ಅಳೋಣವೆತ್ತಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬೇಕು? ರೂಪಮತಿಯು ಎಲ್ಲರ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಇನ್ನು ಜಗದಂಬೆಯ ಸ್ಮರಣಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡತಕ್ಕವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ವಾದ ಗದ್ದಲವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಬೆಳಗು ಹರಿದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು ಕೆಂಪಾಗತೊಡಗಿತ್ತು, ಕೆಳಗಿನ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಜನರ ಚಿತ್ತಗಳು ಚಂಚಲವಾದವು. ಮೊಗಲರು ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದದ್ದರಿಂದ, ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತೀವ್ರ ನೆರವೇರಿಸಿ ವೈರಿಗಳಮೇಲೆ ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಅವಸರ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ರೂಪಮತಿಯು ಗುಹೆಯ ದ್ವಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಡೆಯಸಾರೆ ಜಗದಂಬೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಇನ್ನು

ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕೇವಲ ಮೊಗಲರ ಗರ್ಜನೆಯು ಕೇಳಿಸದೆ, ರಜಪೂತರ ರಣಗರ್ಜನೆಯೂ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು. ಮೊಗಲರಗಿಂತ ರಜಪೂತರ ಗರ್ಜನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಅಭ್ರ್ಭಾಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತ್ತು, ಮೊಗಲರಗಿಂತ ರಜಪೂತರ ಗರ್ಜನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಅಭ್ರ್ಭಾಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಮನಗಂಡನು. ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಸೈನ್ಯವು ಬಂದಿರಬಹುದೋ, ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಶೆಯಿರುವದರಿಂದ, ಸುಮ್ಮನೆ ಇಷ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಆತನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಡೆದನು. ಆತನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲು, ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾಗಿ ಓಡಿಸಿದನೆಂದು ಜನರು ಹೇಳಿದರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವದಿಂದಲೂ ವಿಜಯ ಸಿಂಹನಿಗೆ ಆ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಈ ಆನಂದದ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಆ ವೃದ್ಧವೀರನ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಗಿ, ಆತನು ಹಲವು ಸಾರೆ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು. ಆತನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ – ಸುಮಂಗಲೆಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರನು ದಯದೋರಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಗುವ ಅವಶ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ, ಈಗ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರೂಪಮತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವರು ಆಶಾಂತುವಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಇತ್ತ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ, ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ, ಹಾಗು ಗುಂಡುಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸಹತ್ತಿದನು. ನಿಜವಾಗಿಯೇ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸಿತ್ತು. ಸಾದತಖಾನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಮಾಡಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಂಕಟ ತಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿತ್ತು, ಆತನ ಸೈನ್ಯವು ಒಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ರಜಪೂತರಿಗೆ ಹಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ರಾಜಸಿಂಹನು ವಿಜಯ ಸಿಂಹನೊಡನೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಲಂಗಿಸಿದರು. ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡಿಸತೊಡಗಿತು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪಮತಿಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಸಾಮಳ ಪಂಡಿತನ ಸಂಗಡ ತಾನು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರದಂತೆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಂದು ತನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಆಕೆಯು ಅಭಿಮಾನಪಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ವರಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರು ವಿಜಯಾನಂದದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಚಾರನು ಬಂದು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಬಹು ವಿಜಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ – ಮಹಾರಾಜರೇ, ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು, ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹತ್ತು ಹರದಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುವದರೊಳಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿರುವ ಜನರು ಆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರಂತು ಆ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯವು ವೇಗವಾಗಿ ಬರುವದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ವಿಜಯಸಿಂಹನೂ, ರಾಜಸಿಂಹನೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ತಾನು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಹಳಿದರೂ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಆತನೇ ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರಲು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು – ವಿಜಯಸಿಂಹರೇ, ಏನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ಬೇಕಾದಾಗ ಬರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ; ಆದರೆ ಯಾವ ರೂಪಮತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂಥ ರಣಸಂಗ್ರಾಮವು ಉಂಟಾಗಿರುವದೋ, ಆ ರೂಪಮತಿಯನ್ನಷ್ಟು ಮೊದಲು, ಈ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡಿ–ಕುಲ ದೀಪಕನಾದ ರಾಜಸಿಂಹಮಹಾರಾಜರೇ, ನನ್ನ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಆಕೆಯು ಪ್ರಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿ, ಆಕೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ವೃದ್ಧನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಭಾರಮುಕ್ತನಾಗಿ ಮಾಡು. ಈಗಲೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಸಮಕ್ಷ ರೂಪಮತಿಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಆಕೆಯನ್ನು ಹೋಗುವ ಕುದುರೆಯೇ ವರನನ್ನು ಕರೆಯಕಳುಹಿದ ಕುದುರೆಯು. ಆಕೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವದೇ ಮೆರವಣಿಗೆಯು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒದಗಿರುವ ಈಗಿನ ಅವಸರದ ಸಮಯವೇ ಸುಸಮಯವು. ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಲಗ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಅವಸರ ಮಾಡಿಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಅವಸರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರೆಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮಹತ್ವದವಾಗಿರುವವು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕರಕೊಂಡು ಅವಗುಂಠನದಿಂದ ಆಕೆಯ ಸರ್ವಾಂಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಆಕೆಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಅವಸರದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಉದೇಪುರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಶತ್ರುವಿನ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಹಟಹಿಡಿದನು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೃದ್ಧ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಈ ಆಲೋಚನೆಯು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಆತನು ಸುಮ್ಮತಿಸಿ, ಸಮವೃತ್ತವಧುವನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆರಿಸಿದ ಇನ್ನೂರು ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರೂಪನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಕೆಲವು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋದಮೇಲೆ ರೂಪಮತಿಯು ತಾನು ಉದೇಪುರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಪತಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮದುಃಖಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನೆಂದು ಆಕೆಯು ಹಟಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಿ

ಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಂದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ರೂಪವತಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಯೋಗವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಗಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಗುಡ್ಡದಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಾದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ನಯನಪಾಲನು ಮೊಗಲರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯು. ತನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ನೀಚ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುವವನಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಅವನ ನಡತೆಯಮೇಲಿಂದ ವಾಚಕರಾದರೂ ಬಲ್ಲರು. ಅಂಥವನಿಂದ ರಜಪೂತರ ಜಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಯಿತೆಂದಬಳಿಕ ಅನುಕೂಲಕಾಲದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು? ನಯನಪಾಲನು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿರೆ–ದುರ್ಗಾದಾಸರೊಡನೆ ಪರ್ವತ ಶಿಖರವನ್ನು ಏರಿಹೋಗಿ, ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ರಮ್ಯ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ, ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಬಾಲ ರಾಜನಾದ ಅಜಿತಸಿಂಗನು ವೈಕುಂಠಯೋಗಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದುದೆಂದು ನೆನಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯು ಆತುರದಿಂದ ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ಯೋಗಿಗಳು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಜಿತಸಿಂಗ ಕುಮಾರನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಇಂದಿರೆಯ ಅಂತಃಕರಣವು ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ತಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಗೌಳಿಗರ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಿದ ಕುಮಾರನು, ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಆನಂದಪರವಶಳಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳ ಸಮಾಧಿ ಭಂಗವಾದೀತೆಂಬುದರ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ, ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ಹಲವು ಸಾರೆ ಚುಂಬಿಸಿದಳು. ಆಗ ದುರ್ಗಾದಾಸನು —''ಇಂದಿರೇ, ಇಂದಿರೇ, ಯೋಗಿರಾಜರ ಸಮಾಧಿ ಭಂಗವಾದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದೀತೆಂಬದರ ವಿಚಾರವಿರಲಿ. ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಅತ್ತಕಡೆಗಾದರೂ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು'' ಅನ್ನಲು, ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಾರ್ದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಯನಪಾಲನು – ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ, ಒಂದೇಕೆ ಸಾವಿರ ಸಮಾಧಿಗಳ ಭಂಗಾವಾದರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶಂಕರನು ಕೂಡ ಆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ಯೋಗಿರಾಜರಂಥ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದವರು ಸಿಟ್ಟಾಗುವದೆತ್ತ? ಎಂದು ಇಂದಿರೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮಾತಾಡಿದನು. ಆತನು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಯೋಗಿರಾಜರ ಸಮಾಧಿಯು ಇಳಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟುಬಿದ್ದಿತು. ಅವರು ನಯನಪಾಲನನ್ನೂ ಕುರಿತು – ನಯನಪಾಲಾ, ನೀನಾಡುವ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಿರುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಮಿಶ್ರವೂ, ನಿರಾಮಯವೂ ಆದ ಇಂಥ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಮಾಧಿ ಭಂಗದ ಕ್ರೋಧವು ಯಾರಿಗೂ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ತಪೋನಿಷ್ಠುರನು ಕ್ರೋಧಾಂಧನಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಆ ಶಾಪದ ಪ್ರಭಾವವು ಇಂಥ ಸಾಧ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಏನೂ ನಡೆಯಲಾರದು. ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ

ಮಾಡಿ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದೇಹವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವ ಈಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೇಮವು, ನಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಸಮಾಧಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರುವದು. ಈಕೆಯ ತಪಸ್ಸು ನಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿಗಿಂತ ಬಹುದೊಡ್ಡದಿರುವದು; ಇಂಥ ಪರೋಪಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಟ್ಟಿರುವದು. ನಾವು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ! ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸದೆ, ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಆಕೆಯು ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಯೋಗಿಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ಕೆಡವಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಇಳಿಸಹೋಗಲು, ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಬಹುದಿವಸ ಅಗಲಿದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಳಿಯದವನಂತೆ, ಇಂದಿರೆಯ ಬಗಲುಬಿಟ್ಟು ಇಳಿಯದಾದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಯೋಗಿಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡದೆ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ಇಂದಿರೇ, ಆ ಕುಮಾರನ ಕೃತಿಯು ಯಥಾರ್ಥವಾದದ್ದು. ಚಂದ್ರಾವತಿಯು ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಾದರೂ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಕ ತಾಯಿಯಾದ ನಿನಗಿಂತ ಆಕೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನು ಹೆಚ್ಚಿನದಲ್ಲ. ಮುಂದೆಯಾದರೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಆ ಕುಮಾರನ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗ ಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಆತನನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಅಣ್ಣತಂಗಿಯರ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸವಿತ್ತು, ಆ ಕೆಲಸವು ಇಂದಿಗೆ ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ, ನಾನು ಹೊರಟೆನು, ಎಂದರು. ಇತ್ತ ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ, ನಯನಪಾಲನೂ ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದರು. ಯೋಗಿಗಳು ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ, ನಯನ ಪಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು – ನಯನಪಾಲಾ, ಇಷ್ಟುದಿನ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಂತೆ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು, ಬೇಗನೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೆರೆದು ನಿನ್ನ ಮನೆತನದ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಈ ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಈ ಕುಮಾರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಆಕೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ಒದಗುವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ರಜಪೂತರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಹಾಯವಾಗುವದು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕೆಲಸತೀರಿತು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು, ಇನ್ನು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಗುಪ್ತನಾಗುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಯೋಗಿರಾಜರು ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಅವರು ಹೊರಗೆ ಬಾರದಾಗಲು, ನಯನಪಾಲ–ದುರ್ಗಾದಾಸರು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗಳು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಯೋಗಿಗಳು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಗುಪ್ತವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

ಗರ್ವಭಂಗ

ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಯೋಗೀಶ್ವರರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅದೃಶ್ಯವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸುವ ಯುಕ್ತಿಯು ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ತೋಚಿತು. ಅದನ್ನು ಆತನು ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲು, ವಿಚಾರಾಂತದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೂ ಅದು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಬಾದಶಹನು ನಯನಪಾಲನ ಮಾತಿನಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು, ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿದರೆ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ತಂತ್ರಗಾರನಾದ ಅಲಮಗೀರನು ನಯನಪಾಲನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಆದರೂ ನಯನಪಾಲನು ಯತ್ನಮಾಡದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ದುರ್ಗಾದಾಸನನ್ನು ಇಂದಿರೆಯ, ಹಾಗು ರಾಜಕುಮಾರನ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ, ತಾನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡತಕ್ಕವನಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಿವಸಿಂಗನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಶಿವಸಿಂಗನ ಗುರುತನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆತನು ರೂಪಮತಿಯ ಅಣ್ಣನು. ತಂದೆಯಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮಾತು ಕೇಳದೆ, ಆತನು ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಶಿವಸಿಂಗನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ನಯನಪಾಲನು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನ್ನು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಶಿವಸಿಂಗನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಸಿಂಗನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಆತನು ನಯನಪಾಲನನ್ನು ನಂಬಿದನು. ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆ ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ನಯನಪಾಲನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಶಿವಸಿಂಗನು ತನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಹಿಡಿದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಅಜಿತಸಿಂಗನ, ಹಾಗೂ ಇಂದಿರೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ರಜಪೂತರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಯನಪಾಲನು ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಛಾವಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಛಾವಣಿಯ ಮುಂಭಾಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ನಯನಪಾಲನು ಎಲ್ಲರ ಗುರುತಿನವನಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರು ''ನೀನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಾಗಿಬಂದೆ'' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ನಯನಪಾಲನು- ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಾದೆನು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದೆನು, ಮುಂತಾದ ನಿರರ್ಥಕ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ, ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹರ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿರಿ. ನಾನು ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಮೊದಲು ಬಾದಶಹರ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವಸರ

ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯದೇನಾದರೂ ಮಹತ್ವದ ಸುದ್ದಿಯಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ನಯನಪಾಲನು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನು, ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದನು? ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸುಪ್ರಸನ್ನ ಮಾಡಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆ ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ತರುಣ ರಜಪೂತನು, ಯಾವದೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿಬಂದು ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದಿರಬಹುದು, ಎಂದು ಅಲಮಗೀರನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕರತರಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ನಯನಪಾಲನು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನು – ಏ ಬದಮಾಷ ನೀನು ಮೋಸಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದೆಯೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅಲಮಗೀರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಯನಪಾಲನು– ಖಾವಿಂದ, ನಾನು ಮೋಸಮಾಡಿ ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯತನಕ ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು? ಆದರೆ ಗರೀಬಪರವರ, ನಾನು ಮಹತ್ವದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಖಾವಿಂದರು ಅಚಲೇಶ್ವರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆಯೂ, ರೂಪನಗರದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಾಗಿಹೋದರೆ, ಇಬ್ಬರು ಶತ್ರುಗಳು ಹಸ್ತಗತರಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಹಾಗಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದಾಸನು, ಆತನ ತಂಗಿಯಾದ ಇಂದಿರೆಯು, ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮಗನಾದ ಅಜಿತಸಿಂಗ ಕುಮಾರನು ಇದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತ ಎರಡನೆಯ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸಾದತಖಾನನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ರೂಪಮತಿಯೊದನೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಗಿರುವ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಸುಸಂಧಿಯು ತಿರುಗಿ ಒದಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಣ್ಣುಗಳು ವಿಸ್ಮೃತವಾದವು. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಈತನಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹತ್ತಿತು? ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವಿರುತ್ತದೆ, ಎಂಬದನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡ ಹೊರತು ಇವನನ್ನು ಹತ್ತರ ಬರಗೊಡಬಾರದು. ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅಲಮಗೀರನು ತನ್ನ ನಿತ್ಯದ ಕಠೋರ ವಾಣಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು – ನಯನಪಾಲಾ, ನೀನು ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆಂಬದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ಏನಂದಿ? ದುರ್ಗಾದಾಸನೂ – ಇಂದಿರೆಯೂ – ಅಜಿತಸಿಂಗನೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಅಚಲೇಶ್ವರ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಇರುವರೇ? ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ನಿನಗೆ ಇದು ಹ್ಯಾಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೋ? ಅನ್ನಲು, ನಯನಪಾಲನು – ಖಾವಿಂದ, ನನಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಹ್ಯಾಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೇ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸಪಟ್ಟು, ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪದರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಹದ್ದು–ಕಾಗೆಗಳಿಂದ ಹರಿಸಿ ತಿನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಖಾವಂದರಿಗೇನು ತೊಂದರೆಯಾಗುವ ಹಾಗಿದೆ? ಗರೀಬಲಾಚಾರಬಂದಾ ಗುಲಾಮು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಹೇಳುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹುಜೂರು ಮಾಡಿದ್ದು ಮಾಡಲಿ, ಎಂದು ನುಡಿದು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆಗ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ

ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಲು, ನಯನಪಾಲನು – ಗರೀಬಪರವರ, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರಷ್ಟೆ? ಆದರೆ ೯ ನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಖಾವಿಂದರ ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿಬೇಕಂತಲೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಓಡುತ್ತ ಬಂದೆನು. ಸುಮಾರು ಹತ್ತು–ಹದಿನೈದು ಹರದಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರು ನನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರು. ಒಬ್ಬರ ಗುರುತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದೆವು. ಆಗ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಏರಿಬರಲು, ನಾನು ಇದು ಬಡಿದಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮಯವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ – ದುರ್ಗಾದಾಸಾ, ನಾನು ಮೊದಲಿನ ನಯನಪಾಲನಲ್ಲ, ಬಾದಶಹನ ನಿರ್ದಯದ ನಡತೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಾತಾಪಪಟ್ಟು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಚಾಕರಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಕಳೆಯಬೇಕೆದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ನಯನಪಾಲನಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಈಗ ಹ್ಯಾಗೂ ರಜಪೂತರು ಅಲಮಗೀರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡೋಣ, ಅನ್ನಲು, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ನಾನು ಆಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗಿಂತ ಇಂದಿರೆಯ ಮೇಲೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತು. ಆಕೆಯು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳುವಹಾಗೆ ಹೇಳಿ, ನನ್ನನ್ನು ಸಂಗಡಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ನಾನು ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋಗುವಾಗ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಬೆನ್ನಲ್ಲಿ ಬಿರಿದು, ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಸದಾತ ಖಾನನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ರೂಪಮತಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋದ ಸುದ್ದಿಯು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಾವು ಅಚಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಒಬ್ಬ ಗೋಸಾವಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಜಿತಸಿಂಗನು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಈ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಗೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೆ ಖಾವಂದರವರಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ತಿಳಿಸೇನೆಂಬ ಚಡರಪಡಿಕೆಯು ನನಗೆ ಆಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಖಾವಂದರವರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಕಾಣಿಸಲು, ಒಂದು ನೆವ ತೆಗೆದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಓಡುತ್ತ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಚಲೇಶ್ವರ ಶಿಖರಕ್ಕೂ, ರೂಪನಗರದ ಕೋಟೆಗೂ ನಡುವೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಂದರವಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಿಂತು, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಏರಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು. ರಜಪೂತರ ಬಲವೆಷ್ಟು? ಅವರ ಸೈನ್ಯವು ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆಂಬದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖಾವಂದರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುವದು. ಇದರಿಂದ ಅಜಿತಸಿಂಗನು ಸಿಗುವನು; ರೂಪಮತಿಯು ಕೈಸೇರಿ ಖಾವಿಂದರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದು. ರಾಜಸಿಂಹ– ವಿಜಯಸಿಂಹರ, ಹಾಗು ಉಳಿದ ರಜಪೂತರ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯುವವು; ಆದರೆ ಕಾವು ಮೀರಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವದು; ಯಾಕಂದರೆ ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಡಗಿಸಿ ಇಡುವನು. ರೂಪಮತಿಯು ಉದೇಪುರವನ್ನು

ಮುಟ್ಟುವಳು. ಆಮೇಲೆ ರೂಪನಗರವನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಖಾವಂದರವರು ಈ ಗುಲಾಮನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿದು ನಯನಪಾಲನು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ನಯನಪಾಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ವಿಚಾರ ಮಗ್ನನಾದನು. ಆತನು – ನಯನಪಾಲಾ, ಒಳ್ಳೆಯದು, ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ಮಾಡೇನೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿರು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ನಿದ್ದೆಬರಲಿಲ್ಲ, ಬೆಳತಕನ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ನಯನಪಾಲನನ್ನು ಕರೆಸಿ – ನಯನಪಾಲಾ, ನಿನ್ನ ಯುಕ್ತಿಯೇ ನಮಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನಭರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯ ಬೇಡ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಏನು ಕೊಡುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ, ಅನ್ನಲು, ನಯನಪಾಲನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆತನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ " ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧತೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು, ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇನ್ನು ಅರ್ಧತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ತಳವು ಕಿತ್ತಬೇಕೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವನೆಂಬದನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಾದತಖಾನನು ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ, "ಎಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸುವ"ದು ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಆತನ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಓಡಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದನು. ಅಲಮಗೀರನು ಸಾದತಖಾನನಿಗೆ – ಇಂದು ಸೇನಾಪತಿಯು ನಾನು. ನಾನು ಹೋದತ್ತ ನೀವೆಲ್ಲರು ಬರತಕ್ಕದ್ದು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದನು. ಅಂದಬಳಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸದಾತಖಾನನಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಬೇಕು? ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ತಳಕಿತ್ತಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಅತಿ ನಿಷ್ಠುರನಾಗಿ ಈಗ ತಳಕಿತ್ತಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದು, ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿ ನಿಂತದ್ದರಿಂದ, ನಾಲ್ಕು ತಾಸಿನಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯವು ಮುಂದೆಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದೆಸಾಗಿದ್ದನು. ನಯನಪಾಲನು ಆತನ ಸಂಗಡ ನಡೆದಿದ್ದನು. ನಯನಪಾಲನು ಹೇಳಿದ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಂದರವನ್ನು ಒಂದು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಹತ್ತುಜನರ ಹೊರತು ಹನ್ನೊಂದನೆಯವನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಆ ಮಾರ್ಗವು ಸಂಕೋಚವಾಗಿತ್ತು. "ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯೆ"ಂಬಂತೆ, ಔರಂಗಜೇಬನು ದೀರ್ಘ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ, ಆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಿದನು. ಆತನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಜನರಂತೆ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಕಂದರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಹತ್ತಿತು. ಹೀಗೆ ಸೈನ್ಯವು

ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಡೆಯುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೆಂತಲೂ, ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿ, ಅವರು ಅಂಜಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆಂತಲೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ತಿಳಕೊಂಡನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲ ಕಂದರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅರ್ಧ ಜನಾನಖಾನೆಯು ಕಂದರವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಇನ್ನು ಉದೇಪುರಿ ಬೇಗಮೆಯು ದಾಟಿಹೋಗುವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಡೆದು, ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು. ಸೈನ್ಯದ ಹತ್ತಪಟ್ಟು ಇದ್ದ ಮೊಗಲರ ಬಾಜಾರಬುಣಗಿನವರು ಉದೇಪುರಿಯ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದು. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಆ ಜನರು, ರಜಪೂತರ ಈ ಉಪಟಲವನ್ನು ನೋಡಿ, ಬೆದರಿ ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾಗಿ ಓಡಹತ್ತಿದರು. ಅದರಿಂದ ವಿಚಿತ್ರ ಗದ್ದಲವಾಗಹತ್ತಿತು. ಹೀಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದವರು ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಈ ಮೊದಲೆ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಇದೇನು ಗದ್ದಲವೆಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೋಡಲು, ಅವರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದವು. ಹೀಗೆ ತಿರುಗಿಬಂದವರು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಸೈನಿಕರು ತಾವು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಬಾರದಾದರು. ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಗದ್ದಲವೇನೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಬಾಣ, ಗುಂಡು, ಕಲ್ಲು, ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಹಾರಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆತನ ಸೈನ್ಯದಮೇಲೆ ಬಂದು ಬೀಳಹತ್ತಿ ಸೈನಿಕರ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದವು. ಆಗ ಔರಂಗಜೇಬನು ಒಮ್ಮೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ನೋಡಿದನು. ತಾನು ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವೆನು, ಎಷ್ಟು ನಿರಾಶೆಯ ಪ್ರಸಂಗವಿರುವದು ಎಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಿತು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಚಲೇಶ್ವರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ, ಹಾಗು ರೂಪನಗರದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿನ ಪರ್ವತಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿದಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಂತು ಇರಲಿ, ಉಡಗಳಾದ್ರೂ ಸರಸರ ಏರಿಹೋಗುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಬಾದಶಹನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿ ಆತನು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಆತನು ನಿರಾಶಪಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವದವನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಕೂಡಲೆ ಎರಡೂ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಏರಿಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಸುಲಭವಾದಷ್ಟು, ಅದನ್ನು ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ಜನರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಹತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಟಿಯ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಂಡೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಭಿಲ್ಲರ ಇಲ್ಲವೆ ರಜಪೂತರ ತಲೆಯು ಕಾಣಹತ್ತಿ

ಬಾಣ, ಗುಂಡು, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಕೆಲವರು ಕಾಲುಜಾರಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಶತ್ರುಗಳು ಕಡೆಯವನೊಬ್ಬನೂ ಸಾಯದೆ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರು ಮಾತ್ರ ಪಟಪಟ ಬಿದ್ದು, ತರಗೆಲೆಗಳಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಉದುರಿ ಬೀಳುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆತನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಕೈಲಾಗದವನಂತೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದು ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅವನ ಉಪದೇಶಕನಾದ ನಯನಪಾಲನು ಎತ್ತೋ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನುಚ್ಚುನುಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರವು ಮಿತಿಮೀರಿ ಆಗುವದನ್ನು ನೋಡವದಕ್ಕಿಂತ, ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಗುವದೆಂಬದು ಇನ್ನೂ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿರಲು. ''ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಚಾರನು, ರಾಜಸಿಂಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮಕಡೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ, ಆತನನ್ನು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರಲಾ'' ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಮೊದಲು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಡೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಏನು ತಿಳಿಯಿತೋ ಏನೋ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಚಾರನು ಬಂದು ರಾಜಸಿಂಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು. ಬಾದಶಹನು ಅದನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ಒಡೆದು ನೋಡಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ''ಪರಮೇಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸುಖದಿಂದಿರಿಸಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹರೇ, ನೀವು ಎಂಥ ಭಯಂಕರವಾದ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುತ್ತೀರೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ. ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ದೇವರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಹಾರವಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಸ್ವತಃ ರಜಪೂತರ ಶೀಲದ ಮೇಲೆಯೂ, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮೇಲೆಯೂ, ಬಡವರಾದ ಹಿಂದುಗಳ ಜೀವದ ಮೇಲೆಯೂ ಗದಾಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಲು ಉದ್ಯೋಗಿಸಿರುವಿರಿ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು ನಾನು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ನನ್ನ ಸುದ್ಬುದ್ಧಿ ವಾದಕ್ಕೆ ನೀವು ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದು ಈ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮೆಯು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾಳೆ; ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಗೆ ಸಮಾನಳಾಗಿರವಳು. ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಆಕೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಳು. ಬೇಗಮೆಯು ಕೂದಲು ಕೊಂಕಲಾರದು. ತಾವು ಹೇಳಿದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಬಾಜಾರಬುಣಗಿನವರು ಕಾಳುಕಡಿ ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಕಂದರದಲ್ಲಿ

ಸಿಕ್ಕಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಗತಿಯು ಏನಾಗಿರುವ ದೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ನೋಡೇನೋಡವಿರಿ. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ನೀವು ಹೊರಟು ಹೋಗಬಹುದು ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೋಗಗೊಡುತ್ತೇನೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದ ಕೂಡಲೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಉರಿಯ ಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಪತ್ರತಂದಿದ್ದ ರಜಪೂತನ ಕಡೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿ – ಅಯ ಕಂಬಖತ್, ನೀನೇ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ನುಡಿದು, ಖಡ್ಗದ ಒಂದೇ ಕಡಿತದಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಸಂತಾಪವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರಮಾಡಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಆತನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಚಾರನನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡಿದನು. ತಾನು ಎಂಥ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂಬದರ ಅರಿವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕ್ರಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗಿ ಕತ್ತಲಾಯಿತು ಯುದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತಿತು. ಯಾರು ಎಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ, ಯಾರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬದರ ಗೊತ್ತೇ ಹತ್ತದಾಯಿತು. ಬಾಜಾರ ಬುಣಗಿನವರೂ, ಫರಾಸಿಗಳೂ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದ್ದರಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಇಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಡೇರೆಗಳು ಇಲ್ಲದಾದವು. ಇವರ ಕ್ಷುಧಾಶಾಂತಿಗೆ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯದಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಡೇರೆಯು ಮಾತ್ರ ಆತನ ಸಂಗಡಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಡೇರೆ ಹೊಡೆದ ಕಾರಣ ಬಾದಶಹನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಗಾಯಿತು. ಉಳಿದವರು ರಾತ್ರಿ ಚಳಿಯಿಂದ ಗದಗುಟ್ಟಿ ನಡಗಹತ್ತಿದರು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ, ಸರದಾರರೂ ಸಹ ಅಪ್ಪಗ್ಯೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನೊಬ್ಬನು ಬೆಚ್ಚಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜನರು ಥಂಡಿಯಿಂದ ಗದಗುಟ್ಟಿ ನಡಗುವ ಧ್ವನಿಯೂ, ಅವರ ತ್ರಾಸದ ನುಡಿಗಳೂ ಬೈಗಳೂ, ಶಾಪಗಳೂ ಆತನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಆದರೆ ಆತನು ಏನು ಮಾಡುವನು? ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುವನು? ಅವರಿಗೆ ಆಶೆಯನ್ನೇನು ತೋರಿಸುವನು? ಈ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತೋಚದಾಯಿತು. ಹಾಗು ಹೀಗು ರಾತ್ರಿಯು ಕ್ರಮಿಸಿತು. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಕೂಡಲೇ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಶಾಮಿಯಾನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿಂದ ಬಿದ್ದವರ, ಹಾಗು ಥಂಡಿಯಿಂದ ಸೇಡು ಓಡಿದು ಆಸನ್ನ ಮರಣರಾದವರು ರಾಶಿಗೆ ರಾಶಿಯಾದದ್ದು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಆತನು ಎರಡೂ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ತಾನು ಕಂದರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ಮಾರ್ಗದ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಹ್ಯಾಗಿರುತ್ತ ದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಆತನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು; ಆದರೆ ಎತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ? ಅಲ್ಲಿ ಹೋದವರು ಚಂಡುಗಳು ತುಂಡರಿಸುವ ರೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

ನೋಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು. ಹಾಗು ಹೀಗು ಜನರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಹೊತ್ತುಗಳೆದನು ಮತ್ತೆ ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿರುತ್ತದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಯಿತು. ಆತನು ಉಪಾಯಗಾಣದೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ —''ನಿನ್ನ ಮಾತು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗಗೊಡಿಸು,'' ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ವಿಚಾರಾಂತದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ, ರಾಜಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ವಕೀಲನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಸಾದತಖಾನನಿಗೇ ಆ ಅಪಮಾನ ಕಾರಕವಾದ ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸಾದತಖಾನನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು. ಮರುದಿನ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಾಮಿಯಾನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಿದನು. ಸಾದತಖಾನನು ಏನು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದಿರುವನೋ ಎಂದು ಆತನು ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುದ್ದುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರರ ಶವಗಳನ್ನು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ವೈರಿಗಳ ಕಡೆಯವನೊಬ್ಬನೂ ಸಾಯದೆ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರು ಮಾತ್ರ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾನೇ ಆ ಅನರ್ಥದ ಕಾರಣವೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧಬಿಡಿಸಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾದತಖಾನನು ಬಂದನು. ''ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಈ ಮೊದಲೇ ನಾನಾಗಿಯೇ ಚಾರನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದೆನಾದ್ದರಿಂದ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ದಂಡಾಳುವು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ನಾನು ಹೋಗಗೊಡುವೆನು,'' ಎಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಸಾದತಖಾನನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅತ್ಯಂತ ಅಪಮಾನ ಕಾರಕವಾದ ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎಂದಾದರೂ ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡೇನೆಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನಂತು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಈಗ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಆತನು ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕರಾರುಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುವದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳಹತ್ತಿದರು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಹೋಗುವಾಗ ತನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿತಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ರಾಜಸಿಂಹನಾದರೂ ಆ ಮಾತಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಗ್ರಹವನ್ನು ತಾಳಲಿಲ್ಲ, ಉದೇಪುರಿಯನ್ನೂ, ಆಕೆಯ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನೂ ಸುಖರೂಪದಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅವಮಾನಿತನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನೂ ಆತನ ಜನರೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಥಾಭಾಗವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವ ಮೊದಲು, ಕೆಲವು ಮಾತು ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜಸಿಂಹನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ, ರೂಪಮತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಆತನ ವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಪದ್ಮೆಯು

ತನ್ನ ದಾಸಿಯಾದರೂ, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಶಿವಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನೂ, ಆಕೆಯು ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿಜಯಸಿಂಹನು ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ವೃದ್ಧ ರಜಪೂತನು ತನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲಿಂದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಮರೆತು, ಸೊಸೆಯಾದ ಪದ್ಮೆಯನ್ನು ಮಗಳಂತೆ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಯಾವತ್ತು ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಮಗನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಅಜಿತಸಿಂಗನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಇಂದಿರೆಯೂ, ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯೂ ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಇಂದಿರೆಯು ತಾನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉದೇಪುರಿಯ ಬೇಗಮೆಗೆ ಕೃತಜ್ಞವನ್ನು ಬರೆದಳು, ಉದೇಪುರಿಯು ರೂಪವತಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಳು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾತ್ರ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನಯನಪಾಲನು ಯುದ್ಧಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಪತ್ನಿಕನಾಗಿ ಅಚಲೇಸ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ವೈಕುಂಠ ಯೋಗಿಗಳ ಶೋಧ ಮಾಡಲು, ಅವರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸುವರ್ಣ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆ ರಾಜನಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ಪುರುಷರಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ!

ಸಮಾಪ್ತ

ಸತ್ವಸಾರ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಧರ್ಮವು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಪ್ರಾಣವು. ಅಂತೇ ಧರ್ಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಡುವ ರಾಜನನ್ನು ಅವರು ''ನಾವಿಷ್ಣುಃ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ'' ಎಂಬ ಮನುವಿನ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ, ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಅವರ ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದ ಪ್ರಜೆಗಳೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಈಗ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಬರಲವಶ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ''ಸತ್ವಸಾರ''ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ–ಪ್ರಜೆಗಳಿಬ್ಬರೂ ಏಕಜೀವರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ನಷ್ಟ–ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಕಾದಿ ಜಯಹೊಂದಿದ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸಲುವಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ, ಮೇವಾಡದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೂ ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವು, ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದೇ ಸರಿ. ಅವರಿಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವು ಅನುಕರಣೀಯವಾದದ್ದೇ ಸರಿ. ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ನಿರಾಧಾರನಾಗಿ ಆಶೆದೊರೆದು ಪರಮದುಃಖದಿಂದ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ, ಆತನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಭಾಮಾನು ಆಯಾಚಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರಸನಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಯಾವ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನ ಹೃದಯವು ಉಕ್ಕಿಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಇಂಥ ಪವಿತ್ರ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಪ್ರಜೆಗಳು!

ಸರಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗೆ, ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಜೆಗಳಂತೆ ದೇಶ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗಬರಲಾರದು. ಪ್ರಸಂಗಬಂದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟಪಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಧರ್ಮವೆಂಬದನ್ನು ನಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಶಾಂತತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹುಜನರ ಪ್ರಾಣಾಹುತಿಯು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಆಗುತ್ತಿರು ವದನ್ನೂ, ಧನವ್ಯಯವು ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ಒಂದೇಸವನೆ ನಡೆದಿರುವದನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ, ನಾವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಸದಾ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು!!

ಈ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಮೂಲಧನವನ್ನೂ, ಕರ್ನಲ್ ಟಾಡ್ ಸಾಹೇಬರವರ ''ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸ'' ''ಜೀವನಸಂಧ್ಯಾ'' ''ಹಳದೀಘಾಟದಯುದ್ಧ'' ಎಂಬ ಮೂರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪುಸ್ತಕಗಳೊಳಗಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಾಚಕರಿಗೆ ಸದ್ಬೋಧಕ್ಕೆ

ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಲ್ಲಿದ್ದ ಸತ್ವವನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕೆಯೆಂತಲೂ, ಆತನು ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ತಪೋಧನನೆಂತಲೂ ಕರೆದು, ಆ ಎರಡು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪಾತ್ರಗಳ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಹೊರತು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿಯು, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ಸುನೀತಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯ ಬಹುದೆಂದು ಲೇಖಕನು ನಂಬಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಮನೋರಂಜನವೂ ಇದರಿಂದ ಆಗುವದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿರುವನು, ಈ ಎಲ್ಲದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ವಾಚಕರ ಕೆಲಸವು. ''ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಿಃ ಸತ್ತ್ವೇಭವತಿಮಹತಾಂ ನೋಪಕರಣೇ'' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ, ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ವದಿಂದಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಾದಿ ಉಪಕರಣ ಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗು ವದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವವನು ಸದಾ ತಪಸ್ವಿ ಯಾಗಿರಬೇಕೆಂತಲೂ, ವಾಚಕರು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅರಿತುಕೊಂಡರೆ, ಲೇಖಕನ ಶ್ರಮದ ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತಾಗುವದು. ಅಂಥ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಸದ್ಗುರುವು ತಂದುಕೊಡಲಿ!

ಆನಂದವನ ಅಗಡಿ — ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೇವಕ

ತಾ. ೮–೫–೧೫ — ವೇ. ತಿ. ಗಳಗನಾಥ

ಪೂರ್ವವೃತ್ತ

ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯವಂಶಗಳು ಉದಯಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಅವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಕಲಂಕಿತ ವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಮೇವಾಡದ 'ಸಿಸೋದಿಯಾ' ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶವು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾಗಿರುವದು. ಅಂತೇ ಅದರ ಕೀರ್ತಿಧ್ವನಿಯು ಇಂದಿಗೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವದು. ಈ ಪವಿತ್ರ ವಂಶವು ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಅದು ''ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶ'' ''ರಘುವಂಶ'' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಜಗಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನಿಂದ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಲೆಯವನು ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು. ಆ ಅವತಾರಿಕ ಪ್ರಭುವಿನ ಇತಿಹಾಸ ಗ್ರಂಥವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣ ಹೆಸರನ್ನು ಯಾವ ಭಾರತೆಯನು ಕೇಳಿರುವದಿಲ್ಲ? ಆ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ 79 ತಲೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನೆಂಬ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. 753ನೇ ಇಸ್ವಿಯ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದನು. ಈತನು ತೀರ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಈ ವೀರನು ಚಿತೋಡದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಇರಾಣ–ತುರಾಣ– ಇಸ್ಪಹಾನ–ಕಂದಹಾರ–ಕಾಶ್ಮಿರ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದನು. ಈತನು ತಾನು ಸೋಲಿಸಿದ ಅರಸರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಹಿಂದು–ಮುಸಲ್ಮಾನ ಹೆಂಡಿರಿಂದ ಕೂಡಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ 130 ಮಂದಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ 98 ಮಂದಿ ಹಿಂದೂರಾಣಿಯರಿಂದಲೂ, 32 ಮಂದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಣಿಯರಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆಲ್ಲ ''ಸೂರ್ಯವಂಶಿಯ ಅಗ್ನ್ಯುಪಾಸಕರೆ''ಂಬ ಹೆಸರು ಇತ್ತು, ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ''ನೈರ್ಷೆಯ ಪಠಾಣ'' ರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಜಪುತ್ರರು ತಮ್ಮ ತಾಯಂದಿರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನು ನೂರುವರ್ಷ ಬಾಳಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಈ ನರವೀರನಿಗೆ ''ಹಿಂದುಕಾ ಸೂರಜ'' (ಹಿಂದುಗಳ ಸೂರ್ಯ) ''ರಾಜಗುರು'' ''ಚಕವಾ'' (ಚಕ್ರವರ್ತಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿಮಹಾರಾಜನು ಈ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಈ ಬಾಪ್ಪಾನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಿಗಳೂ, ನಿಪ್ಸ್ಪೃಹಿಗಳೂ, ಆದ ಬಹುಜನ ರಾಜಪುತ್ರರು ಆಗಿಹೋದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ 'ಚೋಂಡಾ' ಎಂಬವನ

ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾ. ಆತನು ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರಂತೆ ತನ್ನ ವೃದ್ಧ ತಂದೆಯ ಲಗ್ನದ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಮಲ ತಮ್ಮನಾದ ''ಮೋಕಲ''ನೆಂಬ ಐದು ವರ್ಷದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಆತನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಹತ್ತಿದನು. ಇದು ಮುಂದೆ ಆತನ ಮಲತಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ, ಚೋಂಡಾನು ನಿರ್ವಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ದೇಶತ್ಯಾಗವಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಆತನ ಮಲತಾಯಿಗೆ ಆಕೆಯ ತವರಮನೆಯಿಂದ ಮಹಾ ಸಂಕಟವು ಒದಗಲು, ಆಕೆಯು ಚೋಂಡಾನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದಳು. ಆಗ ಚೋಂಡಾನು ಹಿಂದಿನ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯದೆ, ಮಲತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಕೆಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ತಮ್ಮನು ದೊಡ್ಡ ವನಾಗುವವರೆಗೆ ನಿಸ್ಪೃಹದಿಂದ ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಮಾತಾಪಿತೃ ಭಕ್ತನು ತಾಯಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿ, ತನಗಾಗಿ ಹೊಸದೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜರು ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿಗಳೂ, ಸದ್ಗುಣ ಮಂಡಿತರೂ ಆಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವರು ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಕವಿಗಳೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಶೂರನಾದ ಕುಂಭೋ ರಾಣಾನು ರಸಿಕ ಕವಿಯು, ಮೇಲೆ ಭಗವದ್ಭಕ್ತನು. ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮೀರಾಬಾಯಿಯೆಂಬವಳಂತೂ ಮಹಾ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಳು. ಆಕೆಯ ಕೀರ್ತಿಯು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಹಮ್ಮೀರ ಸಂಗರಾಜರಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಣಶೂರರೂ, ಸಜ್ಜನಸಿಂಹನಂಥ ಪಿತೃಭಕ್ತರೂ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರಾದರು. ಈ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಗುಣಹೀನರು, ಅಪವಾದದಂತೆ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಾದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನಿಂದ 42ನೆಯ ತಲೆಯವನು, ಅಥವಾ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನಿಂದ 180ನೆಯ ತಲೆಯವನಾದ ಸಂಗರಾಜಪುತ್ರ ಉದಯಸಿಂಗನೇ ಮುಖ್ಯನು. ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರಮನಿಗೆ ಕಲಂಕರೂಪವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಈ ಉದಯಸಿಂಗನು ತೀರ ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಆತನಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದಂತು, ಆತನ ಹೇಡಿತನವು ಹೆಚ್ಚು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಕಬರನೂ ಉದಯಸಿಂಗನೂ ಓರಿಗೆಯವ ರಾಗಿದ್ದರು. ಅಕಬರನು ಎರಡುಸಾರೆ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆಗ ಉದಯಸಿಂಗನು ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಓಡಿಹೋದರೂ, ಆತನ ಪಕ್ಷದ ರಜಪೂತ ಸರದಾರರು ಚಿತ್ತೂರ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು; ಆದರೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆಟವು ನೆಡಯಲಿಲ್ಲ, ಉದೇಸಿಂಗನ ಪಲಾಯನದ ಸಂಗಡಲೇ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಶೋಭಾ-ಕೀರ್ತಿಗಳೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿಧವೆಯರಾದರೆಂದು ಜನರು ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಬಾದಶಹನು ಕಡೆಗೆ ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡನು.

ಉದೇಸಿಂಗನ ಹೇಡಿತನದಿಂದ, ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಪ್ರೇಮವು ಮೇವಾಡದ ಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಅತ್ತ ಅಕಬರನಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಾದಶಹನು ಸಾಮೋಪಚಾರ-ಅಧಿಕಾರದ ಆಶೆ-ಬೆದರಿಕೆ ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಂತೆ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಎಷ್ಟೋ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಭಿಮಾನದೊರೆದು, ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಕನ್ನಕೆಯರನ್ನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಶರೀರ ಸಂಬಂಧಮಾಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಉದೇಸಿಂಗನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಆತನು ಚಿತೂರ್‌ರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಉದೇಪುರದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಆತನು 'ಗೋಗುಂಡಾ' ಎಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯ ದಿವಸ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ೪೨ ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆತನಿಗೆ ೨೫ ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಉದೇಸಿಂಗನ ತರುವಾಯ, ಆತನು ಸಾಯುವಾಗ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜಗಮಲ್ಲನೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಅರಸನು ಮರಣಹೊಂದಲು, ಆತನ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಸೂತಕ ಮಾಡದೆ ಹೊಸ ಅರಸನ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭ ನಡಿಸುವದು ರಜಪೂತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಉದೇಸಿಂಗನ ಶವವನ್ನು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ದಹನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿರಲು, ಇತ್ತ ರಾಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವ ಸಮಾರಂಭವು ನಡೆದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಗಬೇಕೆಂಬ ರಜಪೂತರ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ದಂತೆಯೂ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆಯೂ ಜಗಮಲ್ಲನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದು ನ್ಯಾಯ ವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯ ರಜಪೂತ ಸರದಾರರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟು, ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಉದೇಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನು ತಂದೆಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸದೆ, ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಉದೇಪುರದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಹತ್ತಿದನು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಚಂದಾವತ ಕೃಷ್ಣರಾವುತನೂ, ಗ್ವಾಲ್ಹೇರದ ಪದಭ್ರಷ್ಟ ರಾಜನಾದ ರಾಮುಸಾತುವರನೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದರು. ಕೃಷ್ಣರಾವುತನು ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಮೇವಾಡದ ಕುಲದೀಪಕರಾದ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಾವು ದೀನರಾಗಿ ಈ ದರಿದ್ರ ವೇಷದಿಂದ ಎತ್ತಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿರುವಿರಿ? ನಾವು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಸಿಂಹದ ಪಾಲನ್ನು ನರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಗೊಡಲಾರೆವು. ಈವೊತ್ತಿನಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ಮಹಾರಾಜ ರೆಂದು ಕರೆಯುವೆವು. ಮಹಾರಾಜರೇ, ಬೇಗನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿರಿ; ಒಮ್ಮೆ ಮೇವಾಡದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ, ಯಾವತ್ತು ಸಾಮಂತರನ್ನೂ, ಸರದಾರರನ್ನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷ ಗೊಳಿಸಿರಿ. ಮೇವಾಡವನ್ನು ಅನಾಥವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹೋಗುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅನ್ನಲು ಪ್ರತಾಪನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೃಷ್ಣರಾವುತನನ್ನು ಕುರಿತು—ಸರದಾರಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನನ್ನ

ಬಂಧುವಾದ ಜಗಮಲ್ಲನು ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿರಲು, ನಾನು ಮಹಾರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ? ಗೃಹಕಲಹದಿಂದ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಹುದೋ? ಸಿಸೋದಿಯರಿಗೆ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಗಿಂತಲೂ ಸಿಂಹಾಸನವು ಪ್ರಿಯವಲ್ಲ. ಹೋಗಿರಿ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕುಲದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣರಾವುತನು—"ಮಹಾ ಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಮನ್ನಿಸದೆ ಬದಲು ಮಾತಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಉದಯಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಣಾನವರು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಂದಿರಾದ ಸೋನಿಗಡದ ರಾಜಕನ್ನೆಯವರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕುಮಾರನಿಗೇ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟುವೆವೆಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ತಾವು ಆ ಮಾತೆಯವರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಿರುವದರಿಂದ ತಂದೆಯ ವಚನದಂತೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುವಿರಲ್ಲದೆ, ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರರೂ ಆಗಿರುತ್ತೀರಿ. ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋಹಪರವಶರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಅಪ್ಪಣೆಗಿಂತ, ಅವರು ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಂದೆಯ ಈ ಮಹತ್ವದ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಂಶಜರಾದ ತಮಗೆ ನಾವು ಹೇಳಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರರಾದ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗು ಸೇವಕರಾದ ನಮ್ಮ ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾರಾಣಾನವರು ತಮ್ಮ ವಚನವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿರಬಹುದು. ಮಹಾಪ್ರಭೋ, ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಪೂರ್ವದ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ನಡೆದು, ಮೇವಾಡವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಂಥ ಬಲಾಢ್ಯಯವನನಿಗೆ ಎದುರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಂಥ ಪ್ರತಾಪಿಯೇ ಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಂದೆಯ ಪೂರ್ವದ ವಚನವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿರಿ, ಮೇವಾಡದ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರಿ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಬಡಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿರಿ. ಪ್ರಭುಗಳು ಮೇವಾಡದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸುವವು. ಧರ್ಮಕ್ಕೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ, ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ಕೃತ್ಯವು ಎಂದಿಗೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಾರದು. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೊದಗಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಸೇವಕರಾದ ನಾವು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ವೀರ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರಭುಗಳ ಸೇವೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ವಿಲಂಬವೇಕೆ? ಪ್ರಭುಗಳು ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ರಾವುತನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಲು, ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ರಾಜಧಾನಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು.

ಇತ್ತ ಒಂದುದಿನ ಜಗಮಲ್ಲನು ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸರದಾರರಿಂದಲೂ, ಸಹಚರರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿ ರಾಜವೈಭವವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರತಾಪ

ಸಿಂಹನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ರಾಜ ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗಮಲ್ಲನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಆಕಸ್ಮಿಕ ವಿಘ್ನವುಂಟಾದಂತಾಯಿತು. ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನ ಧೀರವೂ, ಗಂಭೀರವೂ, ನಿಶ್ಚಯಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗಮಲ್ಲನು ಬೆದರಿದನು. ಆಗ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಚಂದಾವತನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಕುರಿತು—ಕುಮಾರ, ಇನ್ನೂ ತಾವು ಎಷ್ಟು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿರುವಿರಲ್ಲ! ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢರಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮನ್ನು "ಕುಮಾರ" ಎಂದು ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ಕರೆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಕರೆಯದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಭ್ರಮೆಯು ನಿವಾರಣವಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಿಂಹಾಸನವು ತಮ್ಮದಲ್ಲ. ಸಿಂಹಾಸನದ ನಿಜವಾದ ಹಕ್ಕುದಾರರು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ದಯಮಾಡಿ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದು, ಅದನ್ನು ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಜಗಮಲ್ಲನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಜಗಮಲ್ಲನು ಕೂಡಲೆ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಲೋಭವು ಕೆಟ್ಟದಲ್ಲವೆ? ಆತನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರಾದರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದರೆ, ಸದುಪದೇಶದಿಂದ ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಗಮಲ್ಲನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವೂ ಆತನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಅವರಿಗಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ತನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನಡಿಸದೆ ಜಗಮಲ್ಲನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಾರ್ಯಕುಶಲನಾದ ಧೀರ ಚಂದಾವತನು, ತಿರುಗಿ ಮಾತಾಡದೆ ಮಹಾ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಜಗಮಲ್ಲನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆತನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಕೆಳಗೆಳೆದನು. ಆ ಮೇಲೆ ವಿನಯದಿಂದ ಆತನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಬಲಹಸ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಆತನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಆಗ ಜಗಮಲ್ಲನೂ, ಆತನ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ದಂಗುಬಡಿದು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚಂದಾವತನು ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರತಾಪನ ತಲೆಗಿಟ್ಟು, ಆತನ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ಭೂಮಿಗೆ ತಲೆಹಚ್ಚಿ, ಮೂರುಸಾರೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಮೇವಾಡಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಪ್ರಸೂತರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ" ಎಂದು ಮೂರುಸಾರೆ ಜಯಘೋಷಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸಭಾಗೃಹದ ಹೊರಗೆ ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂದಾವತನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಜಯನಾದವುಂಟಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯೂ, ದಶದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಕಂಪಿಸತೊಡಗಿದವು. ಆಗ ಸೇವಕರು ಜಗಮಲ್ಲನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಛತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿದರು; ಜಗಮಲ್ಲನಿಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಮರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಬೀಸಹತ್ತಿದರು; ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ

ವಂದಿಮಾಗಧರು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಹತ್ತಿದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಸಂಗದ ರಭಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಓಲಯಿಸಹತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ ಅದರ ಓಘದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜಗಮಲ್ಲನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದನು!

ಕೆಲವು ವೇಳೆಯವರೆಗೆ ಸಭೆಯು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು, ತನ್ನ ಮನೋರಥವು ಪೂರ್ಣವಾದದ್ದರಿಂದ ಆನಂದ ಪರವಶನಾಗಿದ್ದ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನೂ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಜಗಮಲ್ಲನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—ಕುಮಾರ! ಈ ಸೇವಕನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಲೋಕಾಚಾರವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ಮಹಾರಾಣಾ ಉದಯಸಿಂಗ ಮಹಾರಾಜರವರ ಪೂರ್ವದತ್ತ ವಚನದಂತೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅವರ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರೇ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲತಿಲಕ ಮಹಾರಾಜರೇ, ಚಿತ್ತೂರ್‍ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ತಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧಿಸುವದೆಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಖಡ್ಗವು ಚಿತ್ತೂರ ಅಧಿದೇವಿಯ ಕೈಯೊಳಗಿನದಿರುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟರಾದ ಯವನರು ಚಿತ್ತೂರ್‍ನನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು–ವೀರ ರಜಪೂತರು ಜೀವದಿಂದಿರಲು–ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿದರು! ಯವನರು ನಡಿಸಿರುವ ಈ ಪ್ರಳಯವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯವು ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ನಂಬಿರುವೆವು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಮಾತೇ, ಭವಾನೀ, ಏನು ನಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯು! ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ರಾವುತನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ಉದುರಿದವು. ಆಗ ಸಭಿಕರ ಮುಖಮಂಡಲಗಳು ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕೆಂಪಾದವು; ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕೆಂಪಡರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಿಡಿಗಳು ಹಾರುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಆತನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕಂಪಿಸತೊಡಗಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದು ಚಂಧಾವತಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ತೀವ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ರಾವುತನು ಪುನಃಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಮಹಾ ಪ್ರಭೋ, ನಾನು ಇಂದು ಭವಾನಿಯ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ; ವಿಲಾಸ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ, ಈ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಚಿತ್ತೂರಿನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಚಿತ್ತೂರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಲಖಮಸಿ ರಾಣಾನ 11 ಜನ ರಾಜಪುತ್ರರು ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ, ರಣಭೂಮಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿರುವರು. ಪದ್ಮಿನಿಯಂಥ ಲೋಕ ಸುಂದರಿಯರೂ, ಪತಿವ್ರತೆಯರೂ, ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿ ಚಿತ್ತೂರ ಸಲುವಾಗಿ ಅಗ್ನಿನಾರಾಯಣನಿಗೆ

ಆಹುತಿಯಾಗಿರುವರು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಿತ್ತೂರ‍ಸಲುವಾಗಿ ಮೂರುಸಾರೆ 'ಜೋಹಾರ' ವೆಂಬ ಈ ಭಯಂಕರ ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು! ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಚಿತ್ತೂರ‍ಸಲುವಾಗಿ ಆ ಪುಣ್ಯ ಭೂಮಿಗೆ ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿರುವರು; ಆದರೆ ಆ ಸ್ವರ್ಗತುಲ್ಯವಾದ ಚಿತ್ತೂರು, ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಯವನರ ಕೈಸೇರಿರುವದು! ಅದು ಹ್ಯಾಗೆ ಸೇರಿ ತೆಂಬದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಲಾರೆನು. ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹಜೀ, ನೀವು ವ್ರತಸ್ಥರಾಗಿ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ದುಷ್ಟ ಯವನರ ಕೈಯಿಂದ ರಾಜಸ್ಥಾನ ವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಚಿತ್ತೂರ ವೈಧವ್ಯವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಿರಿ. ಅಂದರೆ ಈ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನು ಉದ್ದಾಮತನದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದರ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವದು. ಮಹಾಪ್ರಭೋ, ವಿಲಾಸಭೋಗವು ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶಕ್ಕೆ ಬಹುತರ ಇಲ್ಲವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಸದ್ಯಕ್ಕಂತು ಅದರ ಆಶೆಯನ್ನು ತೀರ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಆ ಪವಿತ್ರ ಕುಲವು ತನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನೂ, ಗೌರವವನ್ನೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿರಕ್ತಿಯಿಂದ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹರವರ ಅವತಾರವಾಗಿರುವದೆಂದು ಈಗ ನನ್ನ ಮನೋದೇವತೆಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದು! ನಿಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ವೀರ ಪಿತೃಕುಲವನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರಾಜಕುಮಾರ ಪರಿವಾರವು ಮಾತ್ಸರ್ಯವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಮಹಾಪ್ರಭೋ, ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಂಗವು ಹೀಗೆಯೇ ಬರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ನಾನಾದರೂ ಈಗ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನು ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವನೋ, ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹ ನೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತ ಅಡವಡವಿ ತಿರುಗುವನೋ, ಎಂಬದನ್ನು ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನೇ ಬಲ್ಲನು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜಗಮಲ್ಲನು ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಯೇ, ನೀನು ಉದ್ದಾಮ ತನದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ರಾಣಾನವರನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದೆನೆನ್ನಬೇಡ. ವಿವೇಕಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ಮೇವಾಡದ ಕೀರ್ತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೇ ಆಗುವದು. ಸದ್ಯದ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವಷ್ಟು ಸತ್ವವೂ, ಪ್ರತಾಪವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮದದಿಂದ ನಾನು ಈ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಯದಾಗಿದ್ದೆನು. ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ಮೇವಾಡದ ಉದ್ಧಾರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಏಕೆ, ರಾಜಸ್ಥಾನವೇ ನಿನಗೆ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಬೇಕಾಗುವದು. ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಮಯವರಿತು ಮಾಡಿದೆ; ಮುಂದೆ ಮರಣಪರ್ಯಂತ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆ; ಆದರೆ ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥ ಮಹಾರಾಣಾನೂ, ಆತನ ಬಂಧುವರ್ಗವೆನಿಸುವ

ನಾವೂ, ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇರುವದು. ನಿಸ್ಪೃಹಿಯೂ, ಮೇವಾಡದ ಸಿಂಹಾಸನಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ದೋಷವನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸದೆ, ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ– ''ಮಹಾ ಪ್ರಭುವೇ, ಅಗ್ರಜಾ, ನೀನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಶ್ರೀ ರಾಮನು ತಂದೆಯ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭರತನಿಗೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಂತೆ ನೀನು ನನಗೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದೆ! ಆದರೆ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಭರತನಂತೆ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಎತ್ತುಗಡೆ ಮಾಡದೆ, ಕುಲಕಂಟಕನಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದೆನು. ನೀನು ಚಂದಾವತನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ದೇಶಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರದಿದ್ದರೆ, ಮೇವಾಡದ ಗೌರವವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ರಾಜ್ಯಮದವಿಳಿದ ನಾನು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅಪರಾಧಿಯಾದ ಈ ಬಂಧುವು ಈಗ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಸೇವಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಸಭೆಯು ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನ, ಶತ್ರುಸಂತಾಪ, ಬಂಧುಪ್ರೇಮ ಮೊದಲಾದ ಮನೋವಿಕಾರ ತರಂಗಗಳು ಬೆಳೆದು, ತಮ್ಮ ಅವಶೇಷವಿಟ್ಟು ಅಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಸ್ಥಿತಿಯು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಯಿತು. ಆತನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕ ತೇಜಸ್ಸೂ, ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಆತನು ತನ್ನ ಬಂಧುವನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಗದ್ಗದ ಕಂಠನಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದು, ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಹೋದನು, ಆದರೆ ಜಗಮಲ್ಲನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೆ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕಳಿತುಕೊಂಡನು. ಸಭಿಕರು ಪ್ರತಾಪನ ಬಂಧುವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನೂ, ಜಗಮಲ್ಲನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳನ್ನು ಉದುರಿಸಿದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳೂ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು!

ತಪೋದೀಕ್ಷೆ

ಹೀಗೆ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಾಪಿಯೂ, ತರುಣನೂ ಆದ ತಮ್ಮ ನೂತನ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ರಜಪೂತ ವೀರರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪನ ಮೈಕಟ್ಟೂ, ನಿಲುವಿಕೆಯೂ ಮಧ್ಯ

ಮತರದವು; ಆದರೂ ಆತನು ಒಳ್ಳೇ ಬಲಿಷ್ಠನಿದ್ದನು. ಆತನ ಗೌರವರ್ಣವೂ, ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳೂ ಆತನ ಯಾವತ್ತು ಪೂರ್ವಜರಂತೆ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದವು. ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಂಶಜನೆಂಬ ಗೌರವದಿಂದಲೂ, ಆ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತವಾದ ವೀರ್ಯ–ಶೌರ್ಯ–ಧೈರ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರತಾಪನು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಪರಮಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನ ಅಂದಿನ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳು ತೀರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರಾದರೂ ಬಡತನಸ್ಥಿತಿಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನೂ, ಡಾಂಭಿಕತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದವನೂ ಆದ ಬಡಿವಾರದ ಅರಸನ ದರ್ಬಾರದಂತೆ, ಶೃಂಗರಿಸಿದ ನಾಮಧಾರಿ ವೀರರ ತಂಡದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ದರ್ಬಾರವು ಸಂದಟಿತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅದು ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ ವೀರರಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಲಿರುವತನಕ ಕರುವು ತಾಯಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ, ವೈಭವ ಸಂಪನ್ನನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣರು ಮುತ್ತುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಉದೇಪುರದ ಅರಸರು ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಡವರಾಗಿದ್ದದರಿಂದ, ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣರಾದ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಭಿಮಾನ ಶೂನ್ಯರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿ, ವೈಭವಶಾಲಿಯಾದ ಅಕಬರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ವೈಭವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ರಜಪೂತರನ್ನು ತನ್ನ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಎಳಕೊಳ್ಳುವ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಅಕಬರನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಆ ಗುಟ್ಟು, ಅಕಬರನ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅದರಂತೆ ಅಕಬರನ ಮುಂದಿನ ಸಂತತಿಯವರು ಆ ಗುಟ್ಟನ್ನರಿಯದ್ದರಿಂದ, ಅಕಬರನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಸಮರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಕಬರನ ಸವಿಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಅವನು ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಸೋತು, ಅಥವಾ ಆತನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಶೆಪಟ್ಟು, ಆತನ ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಉದೇಪುರದ ಬಡ ರಾಣಾನನ್ನು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಅವರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಜಗಮಲ್ಲನೂ, ಗ್ವಾಲ್ಹೇರದ ಪದಭ್ರಷ್ಟರಾಜನಾದ ರಾಮಸಾತುವರನೂ, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣರಾವುತನೂ, ಝಾಲಾವಂಶೀಯನಾದ ಮಾನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜನೂ, ಪ್ರತಾಪನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬಂಧುವಾದ ಜಯಮಲ್ಲನ ಮಕ್ಕಳೂ, ಚೊಂಡಾವಂಶಿಯ ಪಟ್ಟಾರಾಜನ ಮಕ್ಕಳೂ, ದೇಲವಾಡದ ಠಾಕೂರರೂ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಠಾಕೂರರು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪನ ದರ್ಬಾರವು ಬಡತನದ ಮೂಲಕ ಹೇಡಿಗಳಿಗೆ ತೇಜೋಹೀನವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದಿಂದ ಅದು ವೀರರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರ ಹೃದಯಗಳು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಪವಿತ್ರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೆಂಬ ಸಮಾನ ಧರ್ಮದ

ಮೂಲಕ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ವೀರರು ಪ್ರತಾಪನ ಮೇಲಿನ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೌನವನ್ನು ತಾಳಿ, ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಯಾವ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡುವವೋ, ಎಂದು ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು–ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳೇ, ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉದೇಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಓಲಯಿಸುವ ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಬಂಧುವಾದ ಜಗಮಲ್ಲ ಕುಮಾರನ ಸೌಜನ್ಯ, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ನಿಸ್ಪೃಹತೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರನಾಗಿರುವೆನು. ವೈಭವಶಾಲಿಯಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದರೆ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವ ಹಾಗಿರಲು, ನೀವು ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡದೆ, ರಜಪೂತ ಕುಲಾಭಿಮಾನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದು ಶ್ಲಾಘನೀಯವು. ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅಲ್ಪವಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಸತ್ವವು ಮಹತ್ತರವಾಗಿರುವದು. ವೀರರೇ ಅಕಬರನು ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಉದೇಸಿಂಗ ರಾಣಾನವರು ಚಿತ್ತೂರಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಲು, ನಿಮ್ಮ ವಂಶಜರು ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಶತ್ರುವಾದ ಅಕಬರನೂ ಹೊಗಳಿರುವನೆಂದಬಳಿಕ, ಈಗ ನಾನು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊಗಳುವದೇಕೆ? ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ಪೂರ್ವಜರ ಚರಿತ್ರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಪ್ರತಾಪದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಕಾರಣ, ಈಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವದು. ನಮ್ಮ ಆ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಈಗ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಜಾಗ್ರತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಬೆದನೂರ ಜಯಮಲ್ಲನ, ಹಾಗು ಕೇಳಿವ್ಯಾದ ಪಟ್ಟಾನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶತ್ರುವಾದ ಅಕಬರನು ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಾಳಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ತನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿರುವನು! ಇವರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು. ಚಿತ್ತೂರ ಪೂರ್ವದ್ವಾರವ ರಕ್ಷಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಪಟ್ಟಾನ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನಾರೇ ವರ್ಷದ್ದಿತ್ತು ಆತನ ತಂದೆಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾನ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮಗನು ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ತಾಳಬಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಬಾಳಾ, ಪಟ್ಟಾ, ಉದಾಸೀನನಾಗಬೇಡ; ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಾಗ ನಮ್ಮ ನಿರ್ವಂಶವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಸಮರ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯಬೇಡ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗಿನ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ಪಟ್ಟಾನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಕಬರನು ಬಟ್ಟು ಕಚ್ಚಿದನು. ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಾನೂ, ಜಯಮಲ್ಲನೂ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರುವಾಗ, ಜಯಮಲ್ಲನು ತೋಫಿನ ಗುಂಡು ತಾಕಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಆಗ

ಪಟ್ಟಾನೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಮ್ಮ ಶೂರ ಪೂರ್ವಜರು, ಇನ್ನು ಚಿತ್ತೂರ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಜಯದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜೋಹಾರ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಎಂಟುಸಾವಿರ ರಜಪೂತರು ಜೋಹಾರದ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕೇಶರವರ್ಣದ ಉಡವು ತೊಡವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ರಜಪೂತ ವೀರರ ವೀರಾವೇಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಸಾಧ್ಯವು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಳವಿನೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಯಾಗಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮರದೇವತೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಲು, ಅಕಬರನಿಗೆ ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಮಾಡಿದ ಅನರ್ಥವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಸರ್ವಾಂಗವು ತಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರರೇ, ಆ ಪಾಷಾಣಹೃದಯದ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಸೈನಿಕರು ಚಿತ್ತೂರೊಳಗಿನ ಗಂಡಸರನ್ನೂ, ಹೆಂಗಸರನ್ನೂ ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ತುಂಡರಿಸಿದರು. ಆಗ ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತುಸಾವಿರ ರಜಪೂತರ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು! ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ದುಷ್ಟ ಅಕಬರನು ತೃಪ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆ ಯವನನು ರಾಣಾನವಂಶದವರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಒಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ರಾಣಿಯವರೂ, ಐವರು ರಾಜಕನ್ಯೆಯರೂ, ಇಬ್ಬರು ಚಿಕ್ಕ ರಾಜಪುತ್ರರೂ, ಸರದಾರರ ಹೆಂಡಿರೂ, ರಾಣಾನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೂ ಕೂಡಿ ನೂರಾ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರು ದುಷ್ಟ ಮೊಗಲರ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದರು. ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳೇ, ಮೊಗಲರು ಮಾಡಿದ ಈ ಭಯಂಕರ ಕೊಲೆಯ ಸೇಡನ್ನು ನಾವು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇನು? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅಕಬರನು ಹೀಗೆ ಹಿಂಸಕ ಪಶುವೃತ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನದಿಂದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ, ಅರಮನೆಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರಗಳನ್ನೂ ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಸೀದೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಚಿತ್ತೂರ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಯ ಗುಡಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ನಗಾರೆಗಳು, ನೌಬತ್ತುಗಳು, ಸಮೆಗಳು, ಆಭರಣಗಳು, ಗುಡಿಯ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಇದು ಎಂಥ ಅನರ್ಥವು! ಎಂಥ ನೀಚತನವು! ಇಂಥ ಅಧಮ ಮೊಗಲರಿಗೆ ರಘುವಂಶದ ರಜಪೂತರು–ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ಸಂತತಿಯ ರಜಪೂತರು–ಸಂಗರಾಜನ ಹೆಸರು ಹೇಳುವ ರಜಪೂತರು ತಲೆಬಾಗಿಸಬಹುದೊ? ಅಭಿಮಾನ ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ನೂತನ ರಾಜನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಪ್ರತಾಪನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ನೇತ್ರಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನು ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ವೀರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕುರಿತು– ಎಲೈ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರ ವಂಶಜರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರೇ, ಈ ಪ್ರತಾಪನು ನಿಮ್ಮ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುವ ಅಂತಃಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜನಾದ ನಾನು,

ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಅವರ ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ, ನನ್ನ ಪರಮ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯಾದ ಸಿಸೋದಿಯ ಕುಲವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೆಡಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧಮತನವು ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಾಪನಿಂದ ಆಗಲಾರದು. ಉದೇಪುರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಈ ಕಠಿಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಕೋಶಗಳು ಹಾಳಾಗಲಿ, ಸಹಾಯಕರು ತೊಲಗಿಹೋಗಲಿ, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರು ಅಳಿಯಲಿ; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು, ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಉದೇಪುರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವನು! ದೇಶಬಾಂಧವರೇ, ಈಗಿನ ವಿಪನ್ನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿರೆಂದು ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರ ಸಂತತಿಗೂ ಕೂಡ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಂಕೋಚ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾ ಬಲಾಢ್ಯನೂ, ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯೂ, ವೈಭವ ಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನೆತ್ತ? ಚಿತ್ತೂರಂಥ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ತೇಜೋಹೀನನೂ, ತನ್ನ ಸಹಾಯಕರೆಲ್ಲ ತೊಲಗಿಹೋಗಿ ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಬಲನೂ, ಧನಸಂಚಯದ ಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲ ವೈರಿಗಳ ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ದರಿದ್ರನೂ ಆದ ಸಂತಾಪದಗ್ಧ ಹೃದಯದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ರಾಣಾನೆತ್ತ? ರಜಪೂತ ವೀರರು ಯಾವ ಆಶೆಯಿಂದ ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನನ್ನು ಈಗ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು? ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಸುರಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಪ್ರತಾಪನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಬೇಕು? ಆದರೆ ವೀರರೇ, ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಉದೇಪುರದ ಸ್ನೇಹಿತರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ, ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಮಾರವಾಡ, ಅಂಧೇರ, ಬಿಕಾನೇರ, ಬುಂದಿ ಮೊದಲಾದ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪರಂಪರಾಗತ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ರಜಪೂತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವರೆಂಬ ಬಲವಾದ ಆಶೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಆಶೆಯ ಬಲದಿಂದಲೂ, ಕೇವಲ ರಜಪೂತ ಕುಲಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪರಾಕ್ರಮದ ಬಲದಿಂದಲೂ, ನಾನು ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮೊಗಲರಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನಮಾಡುವೆನು. ಅಕಬರನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಶೂರನಿರಲಿ, ಆತನ ಸೈನ್ಯವು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಿರಲಿ, ಆತನ ರಾಜ್ಯವು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿ ಕಾದುವ ರಜಪೂತರ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಭೇದಿಸುವದು ಆತನಿಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗಲಾರದು. ರಜಪೂತರ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೂ, ಅವರ ನಿರ್ಧಾರದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಈಡಾಗುವದು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೇವಾಡದ ಅರಿಷ್ಟ ಕಾಲವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವ ಯೋಗವಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಯಶಸ್ಸು ಬರುವದು. ಶೂರರೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತಾಡಿದರೇನು? ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಉದೇಪುರದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳ ಮುಂದೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಆಡಲಾರೆನು.

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸ್ಫೂರ್ತಿಜನಕವಾದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ರಜಪೂತ ವೀರರ ಹೃದಯಗಳು ಉಕ್ಕಿಬಂದವು. ಪರಾಕ್ರಮದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಅವರ ಮೈಗಳು ಉಬ್ಬಿ ರೋಮಾಂಚನಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಎಲ್ಲ ವೀರರೂ ಏಕಸಮಯಾವಚ್ಛೇದದಿಂದ

ಗ್ವಾಲ್ಹೇರದ ಪದಭ್ರಷ್ಟ ರಾಜನಾದ ರಾಮಸಾತುವರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲು, ಆತನು ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಬಹುಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು– ರಾಣಾಜಿಯವರೇ, ಕುಲದೀಪಕರಾದ ತಮ್ಮಂಥ ಪ್ರತಾಪಿಗಳ ದೃಢನಿಶ್ಚಯದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಬಹುದೇ? ತಮ್ಮಂಥ ರಣಶೂರರ ಸಂಗ್ರಾಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾಗಿ, ಧನ್ಯತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮದ ಬಣತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನವು ರಜಪೂತವೀರರಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವದಿರುವದು? ನನ್ನ ದೇಹವಂತು ಉದೇಪುರದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿದು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ಅಕಬರನ ಅಜ್ಜನಾದ ಬಾಬರನು ನನ್ನನ್ನು ಗ್ವಾಲ್ಹೇರದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ, ಈ ದೇಹವು ಉದೇಪುರದ ಉಪ್ಪನ್ನು ಉಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಾಬರನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಅಕಬರನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಾದಿ, ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು– ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವದು ಇವು ನನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿರುವವು. ರಾಣಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಈ ವೀರರು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ. ಇವರ ಭೀಮ ಪರಾಕ್ರಮವು ರಾಣಾನವರಿಗೆ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡುವ ಹೇಸಿ ಜನರು ರಾಣಾನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವಿತವನ್ನು ತೃಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಬಗೆದು, ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಕುಂದು ಬಾರದಂತೆ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತ ರಕ್ತದ ವೀರರು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಒಬ್ಬರ ಸತ್ವಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸಾವಿರ ಜನರ ಸತ್ವವು ಈಡಾದೀತು? ಉತ್ತರ ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಳಿಗೊರಗಿಸಿದ್ದು ಸತ್ವಬಲ ದಿಂದಲ್ಲವೆ? ಒಬ್ಬ ಅಭಿಮನ್ಯು ಕುಮಾರನು ಚಕ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಹೋಗಿ, ದ್ರೋಣ–ಕರ್ಣರಂಥ ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳ ಸತ್ವವನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಿದ್ದು ತನ್ನ ಉಜ್ವಲ ಸತ್ವಬಲದಿಂದಲ್ಲವೆ? ಅಕಬರನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದ ರಜಪೂತರ ಸತ್ವವು, ಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿ ಲಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅವರು ನಮ್ಮ ಝಾಲಾವಂಶಿಯಾದ ಮಾನಾರಾಜನಂಥ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟಲಾರರು. ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಪ್ರತಾಪವೇ, ರಾಣಾಜೀ, ಇತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವ ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳಾದ ಚೊಂಡಾವಂಶಿಯ ಪಟ್ಟಾರಾಜನ ಪುತ್ರರನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಅದರಂತೆ ಚಿತ್ತೂರ ಸಂರಕ್ಷಣಮಾಡುತ್ತ ದಾರಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತನ ಹೊಂದಿ, ಯುದ್ಧದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಬೇದನೂರ ಜಯಮಲ್ಲನ ಪ್ರತಾಪಿಗಳಾದ ಪುತ್ರರ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನಾನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕೆ? ಶತ್ರುಸಮೂಲವನ್ನೂ ಹೊಕ್ಕು ರಣಸಾಹಸದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವ ಈ ಉಳಿದ ರಜಪೂತವೀರರು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಅಂದಬಳಿಕ, ಮೇವಾಡದ ಪೂಜ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ ಮಹಾ ರಾಣಾನವರಿಗೆ ಸಹಾಯದ ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನ

ಕೃಪೆಯಿಂದ ರಾಣಾನವರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ಸು ಬರಲೇಬೇಕು. ವೀರಮಣಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಕರೆಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಅವರ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿತ್ವದ ಪ್ರತಾಪವೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದು; ಆದರೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾದ ಮೇವಾಡ, ಅಂಧೇರ. ಬಿಕಾನೇರ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಜಪೂತರು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಣಾನವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬಹುದೆಂಬಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರು ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಂಬದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ರಾಮಸಾತುವರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಸರದಾರರು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು, ಅಕಬರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಝಾಲಾವಂಶೀಯನಾದ ಮಾನಾ ರಾಜನು ಎದ್ದುನಿಂತು–ಕುಲಭೂಷಣರಾದ ರಾಣಾಜಿಯವರೇ, ರಜಪೂತರ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಉದೇಪುರದ ಯಶಸ್ಚಂದ್ರಮನನ್ನು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯವನರೂಪವಾದ ದುಷ್ಟ ರಾಹುವು ಆಕ್ರಮಿಸಿತು. ಈಗ ತಮ್ಮ ಯೋಗದಿಂದ ಆ ಯಶಸ್ಚಂದ್ರಮನು ಪುನಃ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ. ತಮ್ಮ ಅಗಾಧವಾದ ಸತ್ವದಿಂದ ರಜಪೂತರ ಪ್ರತಾಪಾಂಕುರವು ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಿ, ಅದು ಅಕಬರನಂಥ ಪ್ರಬಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಯಶೋಂಬುಧಿಯ ಘಾತಕವಾದ ಉಕ್ಕನ್ನು ತಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿ! ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ ವರ್ಗವು ಚಿಕ್ಕದೆಂದು ಅಂದೇಶಪಡಲಾಗದು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಲುಬ್ಧರಾಗಿ, ಬರಬರುತ್ತ ರಜಪೂತರ ತಂಡವು ತಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪುರಸ್ಕರ್ತೃವು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೇ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಜಪೂತ ಸಮಾಜವು ಕಟ್ಟುಹರಿದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯಂತಾಗಿದೆ. ಈಗ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳಾದ ತಾವಿರುವಿರಿ, ಜಗಮಲ್ಲ ಕುಮಾರರಿರುವರು, ರಾಮಸಾತುವರನಿರುವನು, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣ ನಿರುವನು, ಈ ರಜಪೂತ ವೀರ ತಂಡವಿರುವದು, ನಾನಿರುವೆನು ಅಂದ ಬಳಿಕ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದೇಕೆ? ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರಾದ ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಗಳೇ, ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳು ಹೊರಬೀಳುವವಲ್ಲವೆ? ಜಂಗುತಿನ್ನಹತ್ತಿರುವ ವಿಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳು, ಮೊಗಲರ ರಕ್ತದಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಲಿ, ಅನ್ನಲು, ಆ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರ ಖಡ್ಗಗಳು ಸರಸರನೆ ಸಪ್ಪಳಮಾಡುತ್ತ ಒರೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಆಗಿನ ಆ ವೀರರ ವೀರಶ್ರೀಯೂ, ಖಡ್ಗಗಳ ಹೊಳಪೂ, ಅಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೊಗಲರ ವಿಷಯದ ಸಂತಾಪವೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದವು. ಆಗ ಆ ವೀರಶಿರೋಮಣಿಯೂ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯಲು ಮಾನಾರಾಜನು ತನ್ನ

ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದನು. ಆಗ ವೀರ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಆವೇಶದ ಸಂಚಾರವಾಗಿತ್ತು, ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾದ ಆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಸಮರದೇವತೆಯು ಅಮೂರ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ತನ್ನ ಪರಮ ಭಕ್ತ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೇ ಯುದ್ಧದ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯವೀರರ ಮೈಗಳು ಉಬ್ಬಿ, ತೊಟ್ಟ ಅಂಗಿಗಳು ಬಿಗಿಯ ಹತ್ತಿದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ–ಎಲೈ ಭರತಖಂಡದ ಶಾಶ್ವತಾಲಂಕಾರವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರಾಂಕುರಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಓಲಯಿಸಲಿ, ವೀರ ಸ್ವರ್ಗಾಂಗನೆಯರು ನಿಮ್ಮ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಲಿ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ಶೂರ ಪೂರ್ವಜ ಪರಿವಾರವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಲಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಪ್ರತಾಪಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ನಾದ ನಾನು, ಅಕಬರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ತಡಮಾಡ ಲಾರೆನು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳು ಒರೆಗಂಡು, ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯು ಶೂರರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾದದ್ದರಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ರಾಣಾನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದ ವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುತ್ತ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ವೀರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುತ್ತ ಎದ್ದುನಿಂತು, ವಿನಯದಿಂದ ರಾಣಾನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಉದೇಸಿಂಗನಂತೆ ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ವಿಪನ್ನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬೆದರಿ, ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಜನ್ಮತಃ ಗುಣಶೀಲ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದ ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಅಲೌಕಿಕ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಭಾಟರ ಮುಖದಿಂದ ಅವರ ಉತ್ತೇಜಕವಾದ ಸ್ತುತಿ–ಪಾಠ ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದನು. ತಾನು ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜನು, ಸಂಗರಾಜನ ಮೊಮ್ಮಗನು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವು ತನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಇರುವದು, ತಾನು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು, ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಆತನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ರಜಪೂತಕುಲದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಉತ್ಕಟವಾದ ಅಭಿಮಾನವು, ಬೇರೆ ರಜಪೂತಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದೆಂದು, ಆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ತರುಣವೀರನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ತಾನು ಕರೆಯುವದೊಂದೇ ತಡ, ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ತನ್ನನ್ನು ಕೂಡುವರೆಂತಲೂ, ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಕಬರಬಾದಶಹನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡಿ, ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂತಲೂ ಆ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದ ರಾಣಾನು ನಂಬಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವವು ಆಗತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆತನು ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಗರಡಿಯ ಸಾಧಕದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರವು ದೃಢವಾಗಿ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ, ಆ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಆಪತ್ತು, ಕ್ಲೇಶ, ಚಿಂತೆ, ಶೋಕ ಇವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ದೃಢವಾಗಿ ಅದರ ಬಲವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಾಪನು ಗರಡಿಯ ಸಾಧಕದಿಂದ ತನ್ನ ಶರೀರ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಮಾನಸಿಕ ತಾಪಗಳಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ದೃಢವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯು ವೈಭವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಬಡವನಾದದ್ದೊಂದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಅಕಬರಬಾದಶಹನಂಥ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲನಾದ ವೈರಿಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಾದ ಪ್ರತಾಪನು ತಾನಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಈ ಸಂಕಟಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರತಾಪನ ಮಾನಸಿಕಬಲವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಯಿತು. ಅದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋದಂತೆ ಆತನು ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞನಾಗಿ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಂತೆ ತೇಜೋವಂತನಾದನು. ಚಿಂತೆ, ಕ್ಲೇಶ, ವಿಪತ್ತು ಇವುಗಳಂಥ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟರೀತಿಯಿಂದ ತಿದ್ದಲಿಕ್ಕೆ ಅನ್ಯರು ದೊರೆಯಲಾರರು; ಮನಸ್ಸಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯರೋಗವನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇವುಗಳಂಥ ಉತ್ತಮ ವೈದ್ಯರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ದೊರೆಯಲಾರರು. ಕಂಬಾರನು ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಆಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ, ಚಿಂತಾ-ಸಂಕಟಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಮೇಲೆ ನಿರ್ದಯದಿಂದ ಆಘಾತಮಾಡಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸದೃಢವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಸಂದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹೃದಯದ್ರಾವಕ ಆರ್ತಸ್ವರದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ, ಆ ಚಿಂತಾ-ಕ್ಲೇಶ-ಸಂಕಟರೂಪರಾದ ಕಮ್ಮಾರರಿಗೆ ಅಂತಃಕರಣವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಸವನೆ ಅವರು ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಇದರಿಂದ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು; ಅದರ ದೃಢತ್ವವು ಹೆಚ್ಚುವದು; ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ದೃಢವಾಗುವವು; ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳು ಪರ್ವತದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುವವು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಆಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದವರೂ, ಎರಡನೆಯವರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ದೊಡ್ಡವರಾದವರೂ, ಚಿಂತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗದವರೂ, ಆಪತ್ತು-ಕ್ಲೇಶಗಳ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವರೂ ಎಂದೂ ದೃಢಮನಸ್ಸಿನವರಾಗಲಾರರು; ಅವರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಾರದು; ಅವರಿಂದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧಿಸಲಾರವು. ಶಿವಾಜಿ, ಅಕಬರ, ಹೈದರ, ಕ್ಲೈವರಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟವರಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಅವರು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟಗಳಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಣನೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ವಾಚಕರು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮೇವಾಡದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿದ ದಿವಸವೇ ಘೋರ ತಪೋದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು!

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ

ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಸಂಭ್ರಮದ ದಿವಸವು; ಅರವಲೀ ಪರ್ವತದ ಕಂದರದಲ್ಲಿರುವ ಉದೇಪುರದ ನೆರೆಯ ಅರಣ್ಯವು ಸಂದಣಿತವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಗಹನವಾಗಿದೆ; ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳು ಉದುರಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರಲು, ಬೇಟೆಯಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ರಜಪೂತವೀರರ ವೇಗದಸಂಚಾರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸರಸರ ಸಪ್ಪಳವಾಗತೊಡಗಿದೆ; ಪಶು-ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಣ್ಯದತುಂಬ ಹಬ್ಬಿ ಹರಿಬಿದ್ದಿದ್ದ ರಜಪೂತರ ಸಿಂಹನಾದದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳಿಂದ, ಅರವಲೀ ಪರ್ವತದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ; ಕೆಲವರು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಕೆಲವರು ಅವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೆಡವುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಕೆಲವರು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಎಳೆದು ತರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಕೆಲವರು ಹುಲಿ-ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳ ನಖಪಂಜರದ ಹೊಡತದಿಂದ ಛಿನ್ನವಿಛಿನ್ನರಾಗಿ, ಆ ಮೃಗಗಳು ರಕ್ತ ಹೀರಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಬಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಅವನ್ನು ಬಲೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಡಹಂದಿಗಳು ಸಾಯಲಾರದೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರಲು, ಕೆಲವರು ಅವುಗಳ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಕೆಲವರು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ದಣಿದು, ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪೌರುಷವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಪರಸ್ಪರ ವಿನೋದಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಅತ್ತ ಕೆಲವರು ಬೇಟೆಯ ಆವೇಶದಿಂದ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದೆ, ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ಭಯಂಕರ ಮೃಗಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನೆಂಬ ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಒಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಡುಹಂದಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ, ಗಹನವಾದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಕಾಡಮೃಗವು ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಓಡಹತ್ತಿತು; ಆದರೆ ಅದರ ಆಯುಷ್ಯವು ತೀರಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಆ ಉಭಯ ಬಂಧುಗಳ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಆ ಇಬ್ಬರು ಶೂರರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧನುಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಗುರಿ ನೋಡಿ, ಹಂದಿಗೆ ಹೊಡೆದರು. ಆ ಎರಡು ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಒಂದು ಬಾಣವು ಸುಯ್‌ಗುಟ್ಟುತ್ತ ಹಂದಿಯ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು, ಆ ಕ್ರೂರಮೃಗವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಅರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮ ಸೇವಕರೊಡನೆ ಆ ಹಂದಿ ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೀತಿಯ ಸೇವಕನು ಆನಂದದಿಂದ ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ-ಅಹಹ! ನಮ್ಮ ಕುಮಾರ ಶ್ರೇಷ್ಠರ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು! ಇವರು ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಇಂಥ ಪ್ರಚಂಡಪ್ರಾಣಿಯ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇದರ ಹೆಸರು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯು! ಅನ್ನಲು, ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಈ ಹಂದಿಯು ಬಿತ್ತೆಂದು ಅಭಿಮಾನಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು, ಆ ಸೇವಕನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡಿದನು. ತನ್ನಮೇಲೆ ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಸಿಟ್ಟಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೇವಕನ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು- ಅವನು ಮುಖವೆತ್ತಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ

ನೋಡಲಾರದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಸೇವಕನ ಮಾತಿನಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಸಿಟ್ಟಾದದ್ದನ್ನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಕೂಡಲೆ ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದನು. ತನ್ನ ಸೇವಕನ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು, ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ತನ್ನ ಸೇವಕನನ್ನು ಕುರಿತು–ಭೃತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಈ ಮಾತಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವಿವಾದಮಾಡುವದೇಕೆ? ಇಗೋ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡು ನನ್ನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಹತ್ತಿರದ ಅರಳಿಯಗಿಡದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಕೊಂಬೆಯೊಳಗಿನ ಹತ್ತು ಎಲೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಹಾರಿಸಿದನು! ಹಾರಿಹೋದ ಎಲೆಗಳ ತುಂಬುಗಳಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಸೇವಕನು ಒಡೆಯನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಸಿಟ್ಟು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ತನ್ನ ಬಂಧುವು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಪಮಾನಾಡುವನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆತನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಇಬ್ಬರ ಬಾಣಗಳು ಒಂದೇಸವನೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಯಾರಬಾಣದಿಂದ ಆ ಹಂದಿಯು ಸತ್ತಿತೆಂಬದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಕಸಮಯಾವಚ್ಛೇದದಿಂದ ಅಭಿಮಾನ ಕ್ರೋಧಗಳೆರಡೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಆತನ ಹೃದಯವು ದಗ್ಧವಾಗಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಬಂಧುವನ್ನು ಕುರಿತು–

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ–ಹೀಗೆ ನೀನು ವೃಥಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ! ಇದು ನೀಚರ ಕೆಲಸವು. ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪವಿತ್ರ ಪುರುಷನಿಗೆ ವೃಥಾಭಿಮಾನವೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ.

ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ–ಅಂಣಾ, ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಇಂಥ ಅಪ್ರಯೋಜಕ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಟಾವೆಂದು ನಾನು ಕನಸು ಮನಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎಣಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಂದಿಯು ನನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಸತ್ತಿರುವದು; ಅಂದಬಳಿಕ ನಾನು ಅಭಿಮಾನಪಡುವದು ವ್ಯರ್ಥವು ಹ್ಯಾಗೆ?

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ–ಈ ಹಂದಿಯು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದದ್ದು ನನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ! ಅಂದಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಅಭಿಮಾನವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದೇ ಸರಿ.

ಪ್ರತಾಪನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು–''ಅಂಣಾ, ಇದು ನಿನ್ನ ಭ್ರಾಂತಿಯು, ಹಂದಿಯು ನನ್ನ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿರುವದು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಬಂಡೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಆಗ ಆ ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಪೆಣಕೆಗಳು ಹಾರಿ, ಚೂರುಗಳು ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ಸಿಡಿದವು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಈ ಉದ್ಧಟನತನವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಂಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದವು. ಆತನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಅಂಜಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ–ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ! ನನ್ನ ಕಂಣೆದುರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಉದ್ಧಟನವೆ? ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಖಡ್ಗಕ್ಕೂ ನನಗೂ ಗಂಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅಪಮಾನಕಾರಕವಾದ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಯಾರ ಎದುರಿಗೆ ಮಾಡಿದೆಯೆಂಬದರ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ವಿಚಾರದಿಂದ ನಡೆ.

ಮಾತಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ಅವರ ಸಿಟ್ಟು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಅಂಣನೆಂಬ ಗೌರವವನ್ನೂ, ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾನೆಂಬ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಎಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವೆಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಭಿಮಾನವು ಆತನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಭಿಮಾನದ ಮದದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವನು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಅಭಿಮಾನವು ಪ್ರತಾಪಾನ್ವಿತರಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ–ಮೇವಾಡದ ನೂತನ ಮಹಾರಾಣಾನವರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಅನ್ನಲು, ಈ ಮಾತುಗಳು ಪ್ರತಾಪನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಕೆಂಪಡರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ–ಸಾಕು, ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು! ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸು. ಅಮರ್ಯಾದೆಯ ಪರಮಾವಧಿಯಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಾನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು. ಎಲೈ ಉದ್ಧಟನಾದ ಬಂಧುವೆ, ಇನ್ನು ನೀನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಇಂದು ಭ್ರಾತೃಶೋಣಿತದಿಂದ ನನ್ನ ಈ ಖಡ್ಗವು ಚಿತ್ರಿತವಾಗುವ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಮೈ ಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವು ತಪ್ಪಿತು. ಆತನು ಸ್ಥಳ–ಕಾಲ–ಮರ್ಯಾದೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೇನೂ ಮಾಡದೆ, ಅತಿ ಸಾಹಸದಿಂದ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯುತ್ತ–ಒಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ತನ್ನಂಥ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಮರಣದ ಭಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವೇ ಸರಿ. ಬಂಧುವೇ, ನಾನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಹೆದರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿಯಾ? ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ, ಹಾಗು ಪರಾಕ್ರಮದ ಪರಿಚಯವು ನಿನಗೆ ಇರುತ್ತದಷ್ಟೆ? ನಾವು ಚಿಕ್ಕವರಿದ್ದಾಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸ್ಮರಣವು ಪುನಃ ಆಗಬಹುದು. ಮಹಾರಾಜನೇ, ಒಮ್ಮೆ ತಂದೆಯ ಸಮಕ್ಷ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಶಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ನಡೆದಿರುವಾಗ, ಹಾಸ್ಯವಿನೋದದಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನದೊಂದು ಕೈಬೆರಳನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ಚಟ್ಟನೆ ತುಂಡರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೀನು ಮರತೆಯೊ? ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ಬಂದ ರಜಪೂತವೀರನು, ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಬೆದರಬಹುದೊ? ಪ್ರಭುವೇ, ನಾನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಜೀವದ ಹಂಗು ನನಗಿಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಾದದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ! ಎಂದು ಆವೇಶದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ಒಬ್ಬರ ಪ್ರಾಣವನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೀರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಏರಿಹೋದರು. ಆ ಕಾಲದ ಅವರ ಭಯಂಕರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರು ಮೂಢರಾಗಿ ಏನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಈ ಅರಿಷ್ಟ ನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಒಬ್ಬ ವೀರಪುರುಷನು, ಈ ಅನಿಷ್ಟ

ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಆ ಬಂಧುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನ ನಿಶ್ಚಯಯುಕ್ತವಾದ ಗಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ಆತನಿಗೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಆತನನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಆ ವೀರ ಪುರುಷನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಗಳಾದ ಆ ಉಭಯ ಬಂಧುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು–ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ! ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಧೈರ್ಯತಾಳಿರಿ! ಹೀಗೆ ಅಡ್ಡಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಡಿರಿ, ನಿಮಗೆ ಜಗದೀಶನ ಆಣೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಪರಸ್ಪರರ ಪ್ರಾಣಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವಂತೆ, ರಾಜಕುಲದ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಮೇವಾಡದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಾನೂ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಈ ದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ಸಂತಾಪವು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲೊಲ್ಲದಲ್ಲ! ನಿಮ್ಮ ಅವಿಚಾರದ ಕೃತಿಯಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತೃಭೂಮಿಯು ಭವಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿಚಾರಮಾಡಿರುವಿರಾ? ನೀವಿಬ್ಬರು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಅಭಿಮಾನ ಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತೀರೆಂದು ನಾನಂತೂ ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯು! ಉಪದೇಶಮಾಡುವ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜಪುರೋಹಿತರಾದ ನಾವು, ರಾಜನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವದು ನಮ್ಮ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಜರೇ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡಿಸುವದು ಬಿಡುವದು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವದು.

ಪುರೋಹಿತನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ವಿನಯದಿಂದ–ಸ್ವಾಮೀ, ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ವಿಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಈಗ ಸಮಯವು ಉಳಿದಿರುವ ದಿಲ್ಲ, ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆಯಿರಿ. ಈ ಕಾರ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಚರಣಕ್ಕೆರಗುವೆನು. ಈ ವೃಥಾಭಿಮಾನಿ ಯಾದ ಡಾಂಭಿಕನ–ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪನು ಬಂಧುವಿನ ಮೇಲೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿದನು. ಆಗ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು–ಹೌದು, ನಾನು ಮಿಥ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯು, ಡಾಂಭಿಕನು. ಆದರೆ ತಾವೂ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ, ಡಾಂಭಿಕರೂ ಇರುವಿರೆಂಬದು ನಿಜವಷ್ಟೇ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಬಂಧುಗಳು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ನಿಪುಣರಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಜಯಾಪ ಜಯಗಳು ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಪ್ರಸಂಗಬಂದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು, ಇಲ್ಲವೆ ಇಬ್ಬರೂ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಇದನ್ನು ನೆನಸಿ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರೂ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ರಾಜಪೂರೋಹಿತನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಕುಮಾರ! ನೀವಾದರೂ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಶಾಂತ ರಾಗಿರಿ, ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತ್ತ– ಸ್ವಾಮೀ, ಇದೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಬಾರದು, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಬೇಕು. ನನ್ನ ಮಾನಖಂಡನ ಮಾಡಿದ ಈ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಬಂಧುವಿನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ನನಗೆ

ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ಶಾಂತವಾಗಲಾರೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಘೋರವಾಧ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ''ವಿನಾಶಕಾಲೇ ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿ!'' ಎಂಬಂತೆ, ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನಿಗೆ ಒದಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹಲವು ಸಂಕಟಗಳ ಪೂರ್ವಚಿಹ್ನಕ್ಕಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಮಹಾಪಾತಕವು ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಒದಗುವ ಯೋಗವಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮ ಕುಲಪುರೋಹಿತರ ಮಾತು ಕೇಳದೆ ಹಟಹಿಡಿದರು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವವರ ಕೂಡ ನಾವು ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೀಗೆಯೇ ಗುದ್ದಾಡುತ್ತೇವೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ವಿಚಾರದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ರಾಜಪುರೋಹಿತನು ಅವರಿಬ್ಬರು ವೀರರ ನಡುವೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಒದರಿ–''ರಾಜಪುತ್ರವೀರರೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯು! ಇನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವೆನು. ಎಲೈ ಆಕಾಶಸ್ಥ ದೇವತೆಗಳೇ, ವಸುಂಧರೆಯೇ, ದಿಕ್ಪಾಲಕರೇ, ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನೇ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ರಾಜಬಂಧುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿರಿ! ರಾಜವಂಶದ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡಿರಿ!! ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ಅಖಂಡವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ!!! ಇವರಿಬ್ಬರು ಬದುಕಿದ್ದರೆ, ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಇವರು ಮೊಗಲರ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಮೇವಾಡ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಾರು; ಪುನಃ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ರಜಪೂತರ ಹೆಸರನ್ನು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಮಾಡಿಯಾರು; ಆದರೆ ಭ್ರಾತೃದ್ರೋಹದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಯಾರ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಭ್ರಾತೃದ್ರೋಹರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ರಕ್ತಸಿಂಚನದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಲಿ. ಹೇ ದಯಾಘನನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ,'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆ ಬ್ರಾಹಣನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಉಷ್ಣ ರಕ್ತವು ಚಿಲ್ಲೆಂದು ಚಿಮ್ಮಿ ಇಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳ ಮೈಮೇಲೆ ಸಿಡಿದು, ಅವರ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳು ರಕ್ತಮಯವಾದವು. ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಅವರು ಎಚ್ಚತ್ತು–ಹಾಯ್ ಹಾಯ್ ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನಲ್ಲ! ಇವನು ಅಂಥಯಿಂಥವನಲ್ಲ! ಧರ್ಮಪರಾಯಣನು, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು, ಉದಾರಚಿತ್ತನು, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು. ಇಂಥವನ ರಕ್ತದಿಂದ ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳು ಕಲಂಕಿತವಾದದ್ದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ! ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳು ಆ ಬಂಧುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು.

ಈ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಶೋಚನೀಯ ಪ್ರಸಂಗದ ಭಯಂಕರತೆಯು ಬರಬರುತ್ತ ಆ ಬಂಧುಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಡಲು, ಅವರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕಳಚಿಬಿದ್ದವು. ಅವರ ಸಿಟ್ಟು ಪೂರಾ ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. ತಮ್ಮ ದುಷ್ಕೃತ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಅವರು ಕೆಲವು ವೇಳೆಯವರೆಗೆ ಪಾಷಾಣದ ಮೂರ್ತಿಗಳಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಮೃತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶರೀರನವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಅವರಿಬ್ಬರು

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಮುಂದೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದಹನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿ, ಆತನ ಸಾಮಿನಿಷ್ಠೆ, ಹಾಗು ಶಿಷ್ಯವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಸಂಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆತನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಾಧಿ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಆತನ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಸಿದನು; ಮತ್ತು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕುಟುಂಬದ ನಿರ್ವಾಹಕಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವರ್ಷಾಶನವು ಈಗಲೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಂಶಜರಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವದು. ಅದಿರಲಿ, ಇಷ್ಟಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಶಕ್ತೀ, ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೀನು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ, ಸೆರೆಯಾಳಾಗಬೇಕಾದೀತು; ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗದೆ ಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಅನ್ನಲು, ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ, ''ರಾಜಾಜ್ಞೆಯು ಶಿರಸಾ ವಂದ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ತನ್ನ ಸೇವಕರೊಡನೆ ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ಮೇವಾಡ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನು.

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕದ ಭಯವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಪರಮೇಶ್ವರ, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪಶಕುನ ವಾಯಿತಲ್ಲ! ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಗುವದೋ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ. ಆಗುವದು ಆಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವವರು ಯಾರು? ನಾನಂತು ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಹೆಣಗತಕ್ಕವನು! ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಾರೆನು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವದೇ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಾಫಲ್ಯವು; ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪರಿಣಾಮವು ಏನಾಗುವದೊ? ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ನಾನು ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯಂತೆ ಕಠಿಣ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವದಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೇವಾಡದ ರಜಪೂತರು ವಿಲಾಸಭೋಗಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ, ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡದೆ ಇರನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ವನವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೀನರಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುವದರಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವೂ ಸುಖವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರಂಥ ಮಹಾತ್ಮರು ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವರೆಗೆ ವನವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಲ್ಲವೇ? ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಭಾವದಲ್ಲಿ ವನವಾಸವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಇನ್ನು ಉದೇಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಮಳನೇರವೆಂಬ ದುರ್ಗವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ವೀರರೊಡನೆ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಉದೇಪುರವೂ, ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ನಿರ್ಮಾನುಷವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಅರಣ್ಯವು ಬೆಳೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ''ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಸಂಗಡ ಆತನ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಪರಿವಾರವೂ ಮನೆಮಾರುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಲಗಿ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು. ಮೇವಾಡದೇಶವು

ಇಂಥ ಕಠಿಣವ್ರತದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿರುವರಿಂದಲೇ ಇಂದು ನನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಒದಗಿರುತ್ತದೆ. ದೇಶತ್ಯಾಗವೇ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ನನ್ನ ಈ ನಿಶ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಸ್ವಪರಿವಾರದೊಡನೆ ರಾಜಧಾನಿಯಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಇತ್ತ ಶಕ್ತಿಯು ಅಣ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮೇವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು, ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರತಾಪನಿಗಾದಷ್ಟೇ ವ್ಯಸನವು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನಿಗೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ ಅಪಮಾನವು ಅವನಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಆ ಅಪಮಾನವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದ್ವೇಷದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಅದು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸುಡಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ಇಂದು, ನಾಳೆ, ನಾಡದು ಎಂದು ಒಂದೊಂದೇ ದಿವಸಗಳು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಅನೇಕ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ದೇಶಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋದನು. ಒಂದುದಿನ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡಿದು ದಣಿದು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ಜನವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿದು, ಒಂದು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹವು ಸಣ್ಣಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಮಂಜುಲನಾದದ ಜಲಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ದುರಭಿಮಾನದ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯಿಂದ ತಪ್ತವಾದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸುಮಾತ್ರ ಅದರಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಜಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲು–ಮೋರೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸಿ ಉಗುಳಿದನು. ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನದ ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಿತು. ಆತನ ಪರಿವಾರವು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು .ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ''ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನ ಬಂಧುವಾದ ತಾನು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾದೆನಲ್ಲ'' ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–ಎಂಥ ಅಪಮಾನವಿದು! ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಬೇಕೆ? ಇದೆಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರದ ಹೆಮ್ಮೆಯು, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮದವು! ಎಲೈ ಅಸತ್ಯ ವಾದಿಯಾದ ರಾಣಾ, ನಿನಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವು!! ಎರಡನೆಯವರ ಶ್ರಮದ ಫಲವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ನೀನು, ಸಾರ್ವಭೌಮನಿದ್ದರೂ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯವೇ ಸರಿ!!! ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನು ಬಂಧುವಲ್ಲವೆ? ಬಂಧುವು ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೋ? ಛೆ, ಛೆ! ಹೀಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಆಗದು. ಪ್ರತಾಪನು ನನ್ನಿಂದ ತನಗಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದರೆ, ನಾನೂ ಆತನಿಂದ ನನಗಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆತನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ನಾನಾದರೂ ಆತನಿಂದಾದ ಅಪಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು–ಆತನನ್ನು

ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಮಾಡಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದ ಹೊರತು, ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಾರದು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ, ನಾನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಆತನ ದಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ವಿಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಯವನರ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬಹುದೋ? ನಾನು ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜನಲ್ಲವೆ? ಬಂಧುವಿನಿಂದಾದ ಅಪಮಾನದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವದೇಶ ದ್ರೋಹವನ್ನೂ, ಸ್ವಜಾತಿಗಳ ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುಲಕಂಟಕನಾಗಬಹುದೊ? ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ಏನು ನಿನ್ನ ವಿಚಾರವಿದು! ವೈರಿಗಳಿಂದಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಬಹುದೆ? ಎಲ್ಲಿಯ ಸ್ವದೇಶವು, ಎಲ್ಲಿಯ ಜನಗಳು! ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮದ, ಹಾಗು ಪಾಪಪುಣ್ಯದ ವಿಚಾರವು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ! ಸ್ವದೇಶ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನವೂ ಮಣ್ಣುಗೂಡಲಿ! ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾನು ಮಾಡುವದೇನು? ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಶಕ್ತಿಸಿಂಹಾ, ಇದು ನಿನ್ನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು,. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ದೋಷದಿಂದ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಮಲೀನವಾಯಿತೋ ಏನು? ಆಗಲಿ! ಬುದ್ಧಿಯು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಲಿನವಾಗಲಿ ನಾನು ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಬಂಧುವಿನ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಆ ವೀರನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಕಡಗೆ ಸಾಗಿದನು! ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬನು ದೇಶತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಯವನರಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಿದನು. ''ಬುದ್ಧಿಕರ್ಮಾನುಸಾರಿಣಿ''ಯೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ಸಾತ್ವಿಕೆ

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕದ ದೋಷದಿಂದ ಆ ಬಂಧುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬೆದರಿದರು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಪಾತಕದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು; ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಮೊಗಲರ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಈ ಭಿನ್ನಕೃತಿಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಭಿನ್ನವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮುಂದೆ ತಿಳಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಾಪನು, ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯದ ಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರಬಲಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಅಕಬರನಿಂದ ಚಿತ್ತೂರ್‍ರನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಈ ಯತ್ನದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಮಿತ್ರರಾದ ಮಾರವಾಡ, ಅಂಭೇರ, ಬೀಕಾನೇರ, ಬುಂದಿ ಮೊದಲಾದ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಕಡೆಗೆ, ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದನು; ಆದರೆ ಆ ಅರಸರೆಲ್ಲರು ಅಕಬರನನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಆಸೆಯು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ, ಮೇವಾಡದ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಸಾಗರಜಿ ಎಂಬ ಪ್ರತಾಪನ

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶೂರಬಂಧುವು ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಸಾಗರಜಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕಬರನು ಅವನನ್ನು ಚಿತ್ತೂರ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಆತನ ಪೂರ್ವಜರ, ''ರಾಣಾ'' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇವಲ್ಲದೆ ಧೂರ್ತನಾದ ಬಾದಶಹನು ಸಾಗರಜಿಗೆ ಕಂದಹಾರ ಪ್ರಾಂತದ ಸುಬೇದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕಂದಹಾರದಲ್ಲಾದ ಸಾಗರಜಿಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ''ಸಾಗರಾವತ''ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಮುಂದೆ ಜಹಾಂಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರನೆನಿಸಿದ ಮೊಹಬತ ಖಾನನು, ಸಾಗರಾವತವಂಶದ ರಜಪೂತನಿದ್ದು, ಕುಲಗೆಟ್ಟು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿದ್ದನು! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನಂದರೆ, ಪ್ರತಾಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ, ಹಾಗು ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನ– ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಗಳ ಸದ್ದು ಅಡಗಿ, ನೀಚವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣತೆಯ ಸಂಚಾರವು ಎಲ್ಲಕಡೆಗೂ ಆಗಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಮಹಾ ಮಹಾ ವೀರರೂ ಕೂಡ, ತಮ್ಮ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಮೊಗಲರ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಮಾರವಾಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರನಾದ ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಹ, ರಾಜಾ ತೋಡರಮಲ್ಲರಂಥ ನರರತ್ನಗಳು, ಸ್ವಾರ್ಥರೂಪವಾದ ಮಲದ ಮುಸುಕಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಗೌರವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಅಕಬರನಂಥ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕೆಡವಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಕಡೆ ಯಿಂದಲೂ ನಿರಾಶೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಆಶೆದೊರೆದನು. ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆತನ ಯೋಚನೆಯು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ, ಆತನು ಸೋತು ಓಡಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ವೀರನಿಗೆ ಅಕಬರನ ಕಪಟಜಾಲವೂ, ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ನೀಚವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಗದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಮೋಸಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಹಾಯ ಹೀನನಾದ ತಾನು ಪ್ರಬಲನಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವೆನೋ, ಎಂದು ಆತನು ಹಗಲಿರುಳು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದನು. ಚಿಂತೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಉಪಾಯವು ತೋಚದಾಯಿತು. ನೋಡಿದತ್ತ ನಿರಾಶೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನೂ ಆತನಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ, ಸ್ವಜನರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲ; ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಆತ್ಮಘಾತದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವು ಆಗದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರಹತ್ತಿತು. ವಿಚಾರಮಾಡಿದಂತೆ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಹತ್ತಿ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯೊಡನೆ ''ನಾನು ಈ ಭಾರವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ವಹಿಸೇನೆ''ಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಅತ್ತಬಿದ್ದರೆಕೆರೆ, ಇತ್ತಬಿದ್ದರೆ ಬಾವಿಯೆಂಬಂತೆ, ತಾನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವದೂ ಕಷ್ಟ, ಹೋಗದಿರುವದೂ ಕಷ್ಟ ಎಂಬ ಮನೋವ್ಯಥೆ ಯಿಂದ ಆತನು ಬಹಳ ಹಣ್ಣಾದನು.

ಹೀಗಿರಲು ಪ್ರತಾಪನು ಒಂದುದಿನ ಶಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಇಂಥ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿದನು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಆತನಿಗೆ ನಿದ್ದೆಯು ಬರಲೊಲ್ಲದು. ತನ್ನಂಥ ಸತ್ವಹೀನನು ಉದೇಪುರದ ಪವಿತ್ರ

ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದೇ ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು "ನಾನು ಎಂಥ ಅಧಮನು ಜನಿಸಿದೆನಲ್ಲ" ಎಂದು ಆತನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ದಿಗ್ಗನೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಇಹದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದ ತಾನು, ಹುಟ್ಟಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆಂತಲೂ, ಹೀಗೆ ತೇಜೋಹೀನನಾಗಿ ಬಾಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಆತ್ಮಘಾತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಲೇಸೆಂತಲೂ ಯೋಚಿಸಿ, ಎದ್ದುನಿಂತು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದನು. ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ವೀರನು ಆವೇಶದಿಂದ ಹಾಗೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು, ಒಬ್ಬ ಹದಿನಾರುವರ್ಷದ ಪ್ರಮದೆಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆತನ ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ– "ವೀರಶಿರೋಮಣಿಯೇ, ಇದೇನು ಕೆಲಸ? ಖಡ್ಗವನ್ನು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವೆ" ಎಂದು ಮಂಜುಲ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದಳು! ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡಲು, ಕೇವಲ ಸತ್ವವೇ ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂತೆ, ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಮದೆಯ ದಿವ್ಯರೂಪವು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಯಾವಾಗಲೋ ಆತನ ಖಡ್ಗವು ಒರೆಗಂಡಿತ್ತು! ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆ ಅಲೌಕಿಕ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ತರುಣಿಯ ರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು ಪಾಮರರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಲೋಕಸುಂದರಿ ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ದುಷ್ಟ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಗಂಭೀರವೂ, ಶಾಂತವೂ ಆದ ಮುಖ–ಮುದ್ರೆ, ತೆಳುವಾದ ಹವಣೆಯ ಮೈಕಟ್ಟು, ಹೆಸರಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಷ್ಟು ನಿಲುವಿಕೆ, ಸುಮನೋಹರವಾದ ಗೌರವರ್ಣದ ಕಾಂತಿ, ಉಕ್ಕಿ ಹೊರಸೂಸುವ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ ಇವು, ನೋಡುವವರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಹರಣಮಾಡುವಂತೆ ಇದ್ದವು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ತಲೆಗೂದಲುಗಳನ್ನು ಓರಣದಿಂದ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ದುಂಡಗೆ ತುರುಬುಗಟ್ಟಿ, ಆ ತುರುಬಿನ ಬುಡಕ್ಕೆ ದುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಅರಳು ಮಗ್ಗೆಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಜ್ರದ ಮೂಗುಬಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಆಕೆಯ ಮೂಗು ಸರಳವಾಗಿತ್ತು, ಕಾಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೇಜಃಪುಂಜವಾಗಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ಕೆಂದುಟಿಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ತಿಳುವಾದ ಗಲ್ಲಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವ ನಸುಗೆಂಪಿನ ಹೊಳಪು ಮುಖದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಆಕೆಯ ಸುಂದರವಾದ ಕಂಠವನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ತನ್ಮಣಿಯೂ, ಕಠೋರ ಕುಚಮಂಡಲವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಹಾರವೂ ಜರದಂಚಿನ ನೀಲಿಯ ರೇಶಿಮೆಯ ಕುಪ್ಪಸದಿಂದ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಜರತಾರಿಯ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನುಟ್ಟು, ಘಮಘಮಿಸುವ ಹಸುರು, ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿಯ ಪಲ್ಲವ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಹಾರವನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅದು ಆ ಸುಂದರಿಯ ಕಟಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಾಟಿ ಅಲಿದಾಡಿ, ಸೌಂದರ್ಯದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು

ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಉದ್ಯೋಗಪ್ರಿಯಳಂತೆ ಅಡ್ಡಸೆರಗುಕಟ್ಟಿ, ಹರಳಕಂಕಣದಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಶಯನಗೃಹದ ಕಂಬವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಎಡಗೈಯನ್ನು ಟೊಂಕದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪ್ರಸನ್ನವದನದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೊರಳಹಾರಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ಮುದ್ದುಮೊಗವೂ, ರತ್ನದ ಒಡ್ಯಾಣದಿಂದ ಆಕೆಯ ಉರುಪ್ರದೇಶವೂ, ನೂಪುರಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ಟೊಂಕದ ಕೆಳಭಾಗವೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು, ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ತಿಲಕವು ಸೌಂದರ್ಯರಾಶಿಯ ಶಿಖರದಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು! ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಬೆರಗಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರುವಾಗ, ಆ ಪ್ರಮದೆಯು ಮತ್ತೆ ಮಂಜುಲಸ್ವರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ಕುಲದೀಪಕನಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನೇ, ಅದೇಕೆ? ಹಿರಿದ ಖಡ್ಗವನ್ನೇಕೆ ಒರೆಗಾಣಿಸಿದೆ? ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಪ್ರತಾಪವೇ, ಬೇಡ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು, ನಿನ್ನ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಬೇಡ. ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಂಶಜನಿಗೆ, ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ಸಂತತಿಯವನಿಗೆ, ಸಂಗರಾಜನ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಔದಾಸೀನ್ಯವೆ? ವೀರಾಗ್ರಣೀ, ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡು. ಪಿತ್ರಾಜ್ಞಾಪಾಲನಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ, ತಮ್ಮನನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಮುನಿವೇಷದಿಂದ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮೀರಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದು ಯಾತರಿಂದ? ಅದರಂತೆ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಾಥನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನಾದ ನಿಮ್ಮ ಮೂಲ ಪುರುಷ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನು, ಸ್ವಭುಜ ಬಲದಿಂದ ಚಿತೋಡದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಇರಾಣ–ತುರಾಣ, ಇಸ್ಪಹಾನ–ಕಂದಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಯವನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದು ಯಾತರಿಂದ? ಒಂದು ಸತ್ವದಿಂದಲ್ಲವೇ? ''ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಿಸ್ಸತ್ವೇ ಭವತಿಮಹತಾಂನೋಪಕರಣೇ'' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದಷ್ಟೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಿಯು ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ವದಿಂದುಂಟಾಗುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯಸಾಧನಗಳಿಂದಾಗುವ ದಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ವನವಾಸಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರ ಬಲವೂ, ಅನಾಥನಾದ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಸಹಾಯವೂ ಅವರವರ ಸತ್ವದಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ದೊರೆತಂತೆ, ಸತ್ವಸ್ಥನಾದರೆ, ನಿನಗೂ ಮನುಷ್ಯಬಲವು ದೊರೆಯಬಹುದು. ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ರಘುರಾಜನು ಯಜ್ಞಮೂಲಕ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ಬರಿಗೈಯವನಾದಾಗ, ಆತನ ಗುರುಗಳಾದ ಕೌತ್ಸರು ದಕ್ಷಿಣೆ ಬೇಡಲು, ಆ ರಘುರಾಜನು ತನ್ನ ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ಸುವರ್ಣವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನಿಧಿಯೇ, ನೀನೂ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗು; ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಹಾಯವನ್ನೂ, ದ್ರವ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವೆ.

ಹೀಗೆ ಆ ತರುಣಿಯು ಕೇವಲ ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನಳಾಗಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಕೋಚವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಅಸ್ಖಲಿತವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬೆರಗಾದನು. ಪುರುಷನೆನಿಸುವ ತಾನು, ಸತ್ವಹೀನನಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವಾಗ, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ, ಆ ವೀರನು ತರುಣಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ,

ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಂಗಲಪ್ರದಳೇ, ದೇವೀ, ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಲೀನನಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಯಾರು? ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಾರಣ ವೇನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಈ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು; ನಿನ್ನ ಉಜ್ವಲಬೋಧದಿಂದ ನನ್ನ ಶೌರ್ಯದ ಸಂಜೀವನ ವಾದಂತಾಯಿತು. ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸತ್ಯಪಾಲನಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಂತೆ, ನಾನು ಉದೇಪುರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ–ಪಾವಿತ್ರ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಸಿ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಒಂದು ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಶೂರ ರಜಪೂತರ ಸಂಹಾರವಾಗಿರಬಹುದು. ಅಂದಬಳಿಕ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುದ್ರ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ನನ್ನ ಜೀವವು ಎಷ್ಟರದು? ತ್ರಿಪುರ ಸುಂದರೀ, ದೇವೀ, ನೀನು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರಳಲ್ಲ. ಇಂದು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಹೇಡಿತನವು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ನಿನಗೆ ಅನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳಿರಲಿ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ನಮಿಸಲು, ಆ ಯುವತಿಯು ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಕುಲಭೂಷಣನಾದ ರಜಪೂತ ವೀರನೇ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹಾ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು; ಆದರೆ ''ನುಡಿಯುವದು ಸುಲಭವಾದಷ್ಟು ನಡೆಯುವದು ಸುಲಭವಲ್ಲೆ''ಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ನೀನು ವೀರನಿರುತ್ತೀ, ಧೀರನಿರುತ್ತೀ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸತ್ವವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು! ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೀನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ನೀನು ಸ್ವತಃ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದರೂ ನಿನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರ, ಹಾಗು ಸಂಬಂಧಿಕರ ಕಷ್ಟದ ಯೋಗದಿಂದ ನಿನ್ನ ಸತ್ವಭಂಗವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಂದ ಸತ್ವರಕ್ಷಣವಾಗದು. ಅಕಬರನಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನು ಭರತಖಂಡದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಅಬ್ಬರದೊಳಗೆ ನೀನು ತತ್ತರಿಸಬೇಕಾದೀತು–ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗ ಬೇಕಾದೀತು– ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಅರಣ್ಯವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾದೀತು– ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ದೊರೆಯದೆ ಉಪವಾಸದಿಂದ ಅಡವಡವಿ ತಿರುಗಬೇಕಾದೀತು; ಆದರೆ ನೀನು ಇದಕ್ಕೆ ಬೆದರಬೇಡ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬೆದರುವ ಅಳ್ಳೆದೆಯವನು ನೀನಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಸತ್ವರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಿರಿಯಾಳನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನನ್ನು ಕೊಂದು ಅತಿಥಿಗೆ ಉಣ್ಣಬಡಿಸಿದನು; ಕರ್ಣನು ಜೀವದಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಗಳ ದಾನಮಾಡಿದನು. ದೂರವೇಕೆ? ನಿನ್ನ ವಂಶಜರೇ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೋ. ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನಿಡಬೇಡ; ಉದೇಪುರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸತ್ವರಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೋ. ಪ್ರತಾಪಾ, ನೀನು ಆತ್ಮಘಾತಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಎಂಥ ಅನರ್ಥವಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಎಂದೂ

ಮರೆಯಬೇಡ. ನೀನು ಈಗ ಆತ್ಮಘಾತಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರಾಂಕುರವಾದ ಉಮ್ಮರ ಬಾಲಕನು ಅನಾಥನಾಗಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ಪರರಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿ ತೇಜೋಹೀನರಾಗ ಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಉದೇಪುರದ ರಾಣಾನ ಮೂರು ತಲೆಗಳು ಹೇಡಿತನದ ಕಲಂಕದಿಂದ ದೂಷಿತವಾದಂತಾಗುವದು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಹೇಡಿಯಾಗಿ ಕೆಟ್ಟನು, ನೀನು ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟರೆ, ನಿನ್ನ ಮಗನು ಅನಾಥನಾಗಿ ಕೆಡುವನು. ಹೀಗಾದರೆ ನೀನೇನು ಮಹತ್ಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುವದು? ಎಲೈ ಪ್ರತಾಪಾ, ಆತ್ಮಘಾತವು ಅಧಮತನವಲ್ಲವೆ? ಅದು ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ನಿನ್ನಂಥ ಆತ್ಮಘಾತಕಿ ಯನ್ನು ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಭಾಟರು ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಬಹುದು? ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಇಂದು ನೀನು ಎಂಥ ಅನುಚಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲ! ಆತ್ಮಘಾತಕಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತ ದುಷ್ಟ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಈಡಾಡುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನೆತನದ ಅಧಿದೈವತವೆಂದು ಭಾವಿಸು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಸಾತ್ವಿಕೆ. ನೀನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಾಗೆಲ್ಲ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸತ್ವದ ಪರಿಪೋಷಣ ಮಾಡುವೆನು. ಎಲೈ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪಾ, ಇಗೋ ಹಿಡಿ ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾದ ಈ ಕಮಲಪುಷ್ಪವನ್ನು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಕಮಲಪುಷ್ಪವನ್ನು ಕೊಡಹೋಗಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಭಕ್ತಿಪುರಸ್ಸರ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆನಂತಭಾಷ್ಪಪೂರ್ಣವಾದವು. ಆತನು ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ ಕೈ ಚಾಚಲು, ಆಕೆಯು ಕಮಲಪುಷ್ಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ವರದಹಸ್ತವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟಳು. ಆಗ ಆನಂದಾತಿಶಯ ದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತಲೆಬಾಗಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಮುಖವೆತ್ತಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಲು, ಆಕೆಯು ಎತ್ತೋ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು!

ಹೀಗೆ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಅದೃಶ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಸೋಜಿಗಗೊಂಡನು. ಆತನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಬೋಧದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಆತನಿಗೆ ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆಯು ಹತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅರನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಪ್ನಗಳು ಬಿದ್ದವು. ಒಮ್ಮೆ ತಾನು ಅಕಬರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಾನು ಅಕಬರನಿಂದ ಸೋತಂತೆಯೂ ಆತನು ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡನು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಆತನು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಉದೇಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಮಳನೇರವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳ ಹಾಗು ಸರದಾರ ಮಂಡಲದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ಅಂದಿನ ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದಂತೆ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ರಾಣಾನನ್ನು ವಂದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಆತನು ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು—ಮೇವಾಡದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ವೀರರೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಇನ್ನು

ಉದೇಪುರದ ಅಂತಸ್ತಿನ ಮನೆಗಳ ವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಗುಡಿಸಲುಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗುವದು. ಅಕಬರನೊಡನೆ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ, ನಾವು, ನಮ್ಮ ವಿಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಖಡ್ಗಗಳು, ಬಂದ ಎಡರುಗಳಿಗೆ ಹೆದರದಂಥ ಧೈರ್ಯವು, ಇವು ಮೂರರ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಜೊಂಟಾಟವು ಇರಲಾಗದು. ನಮ್ಮ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾವು ಕೇವಲ ಬಡವರಂತೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಾಲಹರಣಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉದೇಪುರವು ತಕ್ಕ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲ, ನಾವು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕಿತ್ತು, ರಾಜಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತುಚ್ಛವೆಂದು ತಿಳಿದು, ದುರ್ಗಮವಾದ ಕಮಲನೇರ ದುರ್ಗವನ್ನೇ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರವಾಡವು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅಂಕಿತವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯವು ಬೀಡುವಬಿಟ್ಟಿರುವದು; ಕಾರಣಮಾರವಾಡದ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಶತ್ರುಗಳು ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವ ಸಂಭವವು ಹೆಚ್ಚು; ಆದ್ದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಮಳನೇರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಿತ್ರರೇ, ''ಜತೆಯಂತೆ ಮತಿ, ಮತಿಯಂತೆ ಕೃತಿ, ಕೃತಿಯಂತೆ ಫಲವೆ''ಂಬಂತೆ, ನೀವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಜತೆಯವರಾದದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು; ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ದೇಹಗಳು ಯುದ್ಧದಂಥ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸವಿದು ಕ್ಷೀಣವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದು; ವೀರರಿಗೆ ಭೂಷಣವಾದ ಆ ದೇಹದ ಕ್ಷೀಣತೆಗೆ ಐಹಿಕ ರಾಜ್ಯಭೋಗವು, ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ವೀರಸ್ವರ್ಗವು ಸಿದ್ಧ ಫಲವಾಗಿರುವದು. ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಿವ್ಯ ಫಲಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಗೊಟ್ಟು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು, ಅನ್ನಲು, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನು ಎದ್ದು ನಿಂತು–ರಾಣಾಜೀ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಜತೆಯವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆತನ ದಾಸರಿರುವೆವು; ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನು ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವನು. ಅಂದಬಳಿಕ ಸ್ವಾಮಿ–ಸೇವಕರ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗುವದುಂಟೇ? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಾದ ಪೂಜ್ಯಪ್ರಭುವೇ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿನ್ನ ವಿಚಾರವೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಚಾರವು; ನಿನ್ನ ಆಚಾರವೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಚಾರವು. ನಿನ್ನ ಈ ವೀರಪರಿವಾರವು ನಿನ್ನ ನೆರಳೆಂದು ಭಾವಿಸು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ''ಧನ್ಯನು, ಮೇವಾಡದ ಅಧಿಪತಿಯು ಧನ್ಯನು'' ಎಂಬ ಧನ್ಯೋದ್ಗಾರದಿಂದ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನ ಮಾತಿಗೆ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು; ಅದರಿಂದ ರಾಣಾನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮಪಾಶಬದ್ಧರಾದ ಆ ಸ್ವಾಮಿ–ಸೇವಕರು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಆನಂದಪರವಶರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಭಿನ್ನಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ದೂತನು ಒಳಗೆ ಬಂದು, ವಿನಯದಿಂದ ರಾಣಾನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಮೋಹರುಳ್ಳ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ

ಪ್ರತಾಪನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಒಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆತನಿಗೆ ಚಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಮಾಡಿದ ಅನರ್ಥದ ಸ್ಮರಣವಾಗಿ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಆ ರಾಣಾನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪವು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆಗ ಅದನ್ನು ಆತನು ತೋರಗೊಡದೆ, ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಹತ್ತಿದನು. ಸಭಿಕರ ಆತುರವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಸಭಾಸ್ಥಾನವು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ಸಭಿಕರು ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಂತೆ ಉಲುಕದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಾಪನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಅವಡುಗಚ್ಚಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವನು ತನ್ನ ಸಂತಾಪವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ದೂತನನ್ನು ಕುರಿತು–ನೀನು ಹೋಗು. ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದೂತನು ಬರುವನು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ದೂತನನ್ನು ಹೊರಗೆಕಳಿಸಿ, ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ ಯವನ ದೂತನು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರತಾಪನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ, ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು–ಬಂಧುಗಳೇ, ಮೇವಾಡದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲವು ಒದಗಿಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾಧಾನಪಡತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ಬಾದಶಹನ ಈ ಉದ್ಧಾಮತನದ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿ, ಮುಂದಿನ ಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರಿ, ಎಂದು, ಪತ್ರವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಭಾಮಸಾ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತಾನು ಮೊದಲು ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು, ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರು ಕೇಳುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಓದಿದನು. ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ–''ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರದಿಂದ ನಡೆಯುವದು ಜಾಣತನವು. ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ನೀನು ನನಗೆ ಶರಣು ಬಾ, ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರವಾಡ, ಜಯಪುರ, ಬುಂದಿ ಮೊದಲಾದ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಕನ್ನಿಕೆಯರನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ದೊಡ್ಡ ಜಹಗೀರುಗಳನ್ನೂ, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ, ಮಾನ–ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದರು. ಅದರಂತೆ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ನೀನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಿನಗೆ ಕೊಡುವೆನು. ಪ್ರತಾಪರಾಣಾ, ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ರಜಪೂತರಿಗೂ ಆಗಿರುವ ಶರೀರಸಂಬಂಧವು ಹೊಸದಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನೇ ಬಹು ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಕನ್ನಿಕೆಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಆ ರಾಣಿಯರಿಂದ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದನು! ಅಂದಬಳಿಕ ಈಗ ನೀನು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿ, ಸಖ್ಯವನ್ನೂ ಆಪ್ತತ್ವವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸುಖಪಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚಪಡುವದೇಕೆ? ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜನಾದ ಬಾಬರನು ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜನಾದ ಸಂಗರಾಣಾನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದರೂ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಹುಮಾಯೂನನೂ ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ದ್ವೇಷಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ನಾನೂ ನೀನೂ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ ಆನಂದದಿಂದ ಇರೋಣ''

ಬಾದಶಹನ ಈ ಪತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಕಂಠರವದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಸಮ್ಮತಿಪಟ್ಟು, ''ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಾಗದೆ''ಂದು ರಾಣಾನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಅಂದಿನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕಮಲನೇರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಾವೆಲ್ಲರು ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಅಕಬರನ ದರ್ಬಾರ

ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯ ದಿವಸಗಳಂಥ ಆನಂದದಾಯಕ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಾಸಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿನ ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಂಜಾವಿನ ಕಾಲವು ಬಹು ಸೊಗಸಾದದ್ದು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಹವೆಯು ತಂಪಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಂಜು–ಇಬ್ಬನಿ ಮೊದಲಾದವೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳ ಉನ್ನತ ಪ್ರಾಸಾದ, ದೇವಾಲಯಗಳ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರ, ಗಗನವನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವ ವೃಕ್ಷಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉನ್ನತ ವಸ್ತುಗಳ ತುದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸತೊಡಗಿ, ಬರಬರುತ್ತ ಅವು ಕೆಳಕೆಳಗೆ ಬೀಳಬೀಳುತ್ತ ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಉಪವನದೊಳಗಿನ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಸಸ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು. ಇಂಥ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಆಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಆಗ್ರಾಪಟ್ಟಣದ ಶೋಭೆಗೆ ಕಳೆಯೇರಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಇಮಾರತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಬಾದಶಹರಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ಮೊದಲನೆಯವನು. ಆತನೇ ತನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ಬುದ್ಧಿ– ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಆಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಗ್ರಾ, ಅಲಹಾಬಾದ, ಅಟಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೋಟೆಗಳು ಅಕಬರನ ರಚನಾ ಚಾತುರ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆಗ್ರಾದ ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ, ಹಾಗು ಇಟ್ಟಂಗಿಗಳ ಮನೆಗಳ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳು ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೆಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳೂ, ಆಗಸೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳೂ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದವು. ಎಷ್ಟೋ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂದರ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ತಿರುವಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳ ಆಟವಾಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರೇಸಿಮೆಯ ವಸ್ತ್ರ, ಶಾಲು, ಜಮಖಾನಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆಭರಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಮುತ್ತು–ರತ್ನ–ವಜ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸುಂದರವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯದಲ್ಲಿ

ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಎಷ್ಟೋ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂಲಿನ, ಹಾಗು ಉಣ್ಣೆಯ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬನಾರಸದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಪಾತ್ರಗಳೂ, ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಗಿಲೀಟನ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗುಜರಾಥದೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗಗಳು–ಭಾಲೆಗಳು, ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇರಾಣ, ತುರ್ಕಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದ ಏಶಿಯಾ ಖಂಡದೊಳಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಆಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಯುರೋಪದ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಸಹ ಆ ಅಕಬರನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಅಕಬರನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರಗೊಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕೋಟೆಯ ಭವ್ಯವಾದ ಬಾಗಿಲ ಮುಂದಿನ ಪಟಾಂಗಣವು ಆ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಳ ವಿಶಾಲತ್ವವನ್ನೂ, ಅಭೇದ್ಯತ್ವವನ್ನೂ, ಬಾಗಿಲದ ಭವ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆ ಸರದಾರನು ಬೆರಗಾದನು. ಯಮುನಾನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ನಿಟ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತು ಆಳವಾದ ಕಂದಕವನ್ನು ಅಗಿದಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ರಜಪೂತ ಸರದಾರರೂ, ಸೈನಿಕರೂ ಕೋಟೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಆ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಷಾದವಾಯಿತು. ಈ ಪಟಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಸಂಜೆಯಮುಂದೆ ಬಾದಶಹನ ಸ್ವಂತದ ಲಾಯದೊಳಗಿನ ಕುದುರೆಗಳ ಫೇರಿಯನ್ನು ತಿರುವುತ್ತಾರೆಂತಲೂ, ಆಗ ರಾವುತರ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆಂತಲೂ ಸರದಾರನು ಜನರ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದನು. ಕೋಟೆಯನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಸರೂ, ಮನಸಬದಾರರೂ ತಮ್ಮ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ರಥಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರು ಆನೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಕೆಲವರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಹೊರತು ಜಟ್ಟಿಗಳು, ಪೈಲವಾನರು, ಕಸರತ್ತಿನ ವಸ್ತಾದಿಗರು, ರಮಲರು ಮೊದಲಾದ ವಿಧವಿಧದ ಜನರು, ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಸರದಾರನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತ ಕೋಟೆಯ ಭವ್ಯವಾದ ಬಾಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮಾರ್ಗವು ಮುಖ್ಯ ಕೋಟೆಯಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮನಸಬದಾರರು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಐದುಸಾವಿರದ ಮನಸಬದಾರರು, ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ಮನಸಬದಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಃ ಇಲ್ಲಿ ಪಹರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಲ್ಲಿನ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ತಿರುವಿದ್ದರು. ಆ ಕಮಾನುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಲುವಾಗಿ ಕಲಾಕುಸರಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಸಬುದಾರರು

ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಈ ಭವ್ಯವಾದ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಸಾಗಿರಲು, ನಗಾರಖಾನೆಯನ್ನು ನೌಬತ್ತು ಬಾರಿಸತೊಡಗಿತು; ಬಜಂತ್ರಿ-ಸಮ್ಮೇಳಗಳ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಅದರಿಂದ ಆ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನು ವಿಚಾರ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಒತ್ತುರದಿಂದ ನಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಈ ನೌಬತ್ತಿನ ಧ್ವನಿಯು, ಬಾದಶಹನು ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಅಪಾರವಾದ ಜನ ಸಮೂಹವು, ಮಹಾ ನದಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನಾದರೂ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ನೃಪವರ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಶನದಿಂದ ತಮ್ಮ ನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಫಲ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಹೀಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನಾದರೂ ಜನರ ಈ ಉತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ಪೂರ್ಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಈದಿನ ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರವು, ಬಾದಶಹನು ಒಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ್ದರಿಂದ, ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜನರೂ, ದೂರ ದೂರ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸುಬೇದಾರರೂ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ದರ್ಬಾರದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ಭವ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದನು. ಅಕಬರನ ತರುವಾಯ ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶಹಾಜಹಾನ ಬಾದಶಹನು ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಯೂರಾಸನದಷ್ಟು ಅಕಬರನ ಆಗಿನ ಸಿಂಹಾಸನವು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ, ಶೋಭಾಯಮಾನವೂ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠರ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ಅದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇತ್ತು! ಬಾದಶಹನ ನಿಲುವಿಕೆ ಎತ್ತರ, ಮೈಕಟ್ಟು, ಚಕ್ಕಿಯಹಾಗೆ, ಬಣ್ಣ ಸಾದಗಪ್ಪು ಇದ್ದು ಆತನ ಅಚ್ಚ ಕರ್‍ರಗಾದ ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳು ತೇಜಃಪುಂಜವಾಗಿದ್ದವು. ಆತನ ಹಣೆಯು ವಿಶಾಲ; ಬಾಹುಗಳು ಅಜಾನುವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಹಲವು ಸಮರಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದವು. ಪ್ರೌಢವಯಸ್ಸಿನ ಆ ಬಾದಶಹನ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಹು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಗಳೂ, ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಅಕಬರನಿಗೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒದಗತಕ್ಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಅಂತಃಕರಣವು ಬಹು ಕೋಮಲವಾಗಿತ್ತು. ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಾಗಿನ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾಠಿಣ್ಯವು ಮುಂದೆ ಉಳಿಯದೆ, ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಹೃದಯವು ಕೋಮಲವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಂದು ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಪ್ರಾಣಿಯ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಆತನ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಧಾರದ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದನು;

ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವವರೆಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನಾದರೂ ಆತನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಸ್ವಭಾವವು ಜಾತ್ಯಾ ಉದಾರವೂ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲವೂ ಆದದ್ದರಿಂದ, ಆತನಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರು ಆತನ ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿದ್ದರು. ಅಕಬರನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ತನ್ನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಾಗುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳ, ಅಥವಾ ಪಂಡಿತರ ವಾದವನ್ನು ಆತನು ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಹ ಆತನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಹುಟ್ಟಾ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ಪುರುಷನಿದ್ದು, ಆತನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಇಂಥ ಪ್ರಚಂಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು; ಆದರೆ ಅಕಬರನು ಅಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃನೋಡಿ ಸ್ವತಃ ಅವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಯಾವ ಬಾಜಿನ ಕಡೆಗೂ ಆತನ ದುರ್ಲಕ್ಷವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕೆಲಸವು ಅಕಬರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಆಯಿತೆಂದು ಎಂದೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಒಳ್ಳೇ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯ ದಲ್ಲಿ ಯೋದ್ಧಾಗಳ, ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳ, ಜಮಾಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದ ಜನರ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಕಬರನ ಪ್ರೇಮವು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇತ್ತು. ಆತನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದವರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಸರಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಉದಾತ್ತಾಚರಣೆಯು ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಯಾವ ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾವೀ ಮಾಲಕನಾದ ಸೇಲೀಮನು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಸಿಂಹಾಸನದ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಟಾಂಜನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಟಾಂಗಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅದರೊಳಗೆ ರಾಜರು, ಮನಸಬದಾರರು, ಅಮೀರರು, ಉಮರಾವರು, ಪರದೇಶದ ವಕೀಲರೇ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜನರು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯ–ಧೈರ್ಯ–ಬುದ್ಧಿ–ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಪರಮಾವಧಿಯಿಂದ ಅಲೌಕಿಕ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಂಥ, ತಮ್ಮ ವೀರ್ಯಬಲದ, ಹಾಗು ಬುದ್ಧಿಬಲದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಉದಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಂಥ, ರಣದುರಂಧರರಾದ ಬುದ್ಧಿಸಾಗರ ನರವೀರರು ಈ ಪಟಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಬಹುಜನ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು, ಸರದಾರರು, ದರಕದಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಕಟಾಂಜನದ ಹೊರಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರ ಹೊರತು ಪ್ರಚಂಡ ಜನಸಮುದಾಯವು, ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಮಾರ್ಗಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಚಲಿಸದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ದರ್ಬಾರದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಖಾಸ ಪಾಗೆಯೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ಆನೆಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕಿನಕಾಫಿನ ಜೂಲಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಕೊರಳೊಳಗೆ ಬಂಗಾರದ ಗಂಟೆಗಳ ಸರವನ್ನು

ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಆನೆಗಳ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಾಲು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಲಿತ್ತು ಆನೆಗಳು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಆನೆಯು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಮುಂದಿನ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಬೊಗ್ಗಿ ಸೊಂಡಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಮುಜುರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಚಿಗರೆಗಳ ಸಾಲು ಬಂದಿತು. ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕಪಿಲೆಯ ಆಕಳುಗಳು, ಬಂಗಾಲದ ಎಮ್ಮೆಗಳು, ಚಿರ್ತುಗಳು, ಹುಲಿಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ನಾಯಿಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಬಂದವು. ಆಮೇಲೆ ಗರುಡ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸ್ರ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಲಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸರದಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ಓಡಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದ ಮೇಲೆ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಗಿಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ನಗಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನೌಬತ್ತು ಬಾರಿಸಲು, ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಸರದಾರರು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದರು. ಸೇಲೀಮನೇ ಮೊದಲಾದ ತನ್ನ ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ರಾಜಪುತ್ರರ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಾರವಾಡಾಧೀಶ್ವರನಾದ ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗನೆಂಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನು ಮುಜುರೆಗಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು, ಯಾವತ್ತರ ನೇತ್ರಗಳು ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದವು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು-ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರರೇ, ಬರಬೇಕು. ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುತ್ತೀರಿ. ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಅಲೌಕಿಕ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯದ ಉಪಯೋಗವು ನಮಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿರುವದು. ನಿಮ್ಮ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾವು ಮರೆತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವದು ನಮಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವದು. ನೀವು ನಮ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನದ ಧ್ವಜವನ್ನು ದೂರ ದೂರದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಊರುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಹೋದ ಹೋದಲ್ಲಿ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೆ ನೀವು ಬರುವವರಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯ ಅರ್ಧ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಿಮ್ಮದಿರುತ್ತದೆ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಅಕಬರನ ಸ್ತುತಿಪರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಗೊಗ್ಗರ ದನಿಯಿಂದ-ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರ, ವಕ್ತೃತ್ವಕಲೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವದೇನಂದರೆ, ಈ ಬಡ ಸೇವಕನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಸರಕಾರ, ಈ ಖಡ್ಗವು ತಮ್ಮದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಯವಾದರೂ ತಮ್ಮದೇ ಇರುವದು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಕಾಲದಿಂದ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಮನೆತನದವರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಶರೀರಸಂಬಂಧವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ನಾವು ಹೊರಗಿನವರಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ಆ ವೀರಶಿರೋಮಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೊಣ ಕಡಿದಹಾಗಾಯಿತು; ಆದರೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ ಆ ಸರಳಹೃದಯದ ವೀರನ ಮುಖದಿಂದ, ಆಡದಿದ್ದರೂ

ನಡೆಯ ಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಆ ಶರೀರಸಂಬಂಧದ ಮಾತು ತಟ್ಟನೆ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು. ಬಳಿಕ ಆತನು ಮೂರುಸಾರೆ ತಸ್ಲೀಮು ಮಾಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲು, ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಖಾನ ಖಾನನ ಅಬದುಲ್ ರಹಿಮನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತಸ್ಲೀಮು ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ''ವೀರವರ ಖಾನಖಾನನ' ''ಗುರ್ಜರ ಸಮರ ಶಾರ್ದೂಲ'' ''ವೀರಕುಲಾವತಂಸ'' ''ಕವಿರಾಜರಾಜೇಶ್ವರ'' ''ದಾನವೀರ'' ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಹೊರಡಹತ್ತಿದವು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು–''ಖಾನಖಾನನ, ಬರಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವಾದರೂ ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗರವರ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರು ಹೊರಟಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ಇನ್ನೊಂದು ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಭಾರವು ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗವು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವದಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮ ರಸಾಲ ಕವಿತೆಗಳು ವಂಶಪರಂಪರವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ದಾತೃತ್ವ ಗುಣವು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಾನ ವೀರರೇ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಿಮ್ಮ ದಾತೃತ್ವದ ಅತಿರೇಕವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ; ನಿಜವೋ? ಒಮ್ಮೆ ಯಾಚಕರಿಗೆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಯಾಚಕನು ಬರಲು, ಆತನಿಗೆ ದೌತಿಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರಂತೆ! ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕೊಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ರಸಾಲವಾಣಿಯ ಉಲ್ಲೇಖನ ಸಾಧನವಾದ ದೌತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಬಾದಶಹನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಸಭಾಸದರ ಮುಖದಿಂದ–''ಕರಾಮತ್! ಕರಾಮತ್!'' (ಧನ್ಯ! ಧನ್ಯ!) ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಹೊರಟವು. ಈ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಖಾನಖಾನನ ಕವಿತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಆತನ ಅಲೌಕಿಕ ಶೌರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಬಾದಶಹನ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ, ಸಭಿಕರ ಆನಂದೋದ್ಗಾರದಿಂದಲೂ ಆನಂದಪಟ್ಟ ಖಾನಖಾನನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡದಾಗಲು, ಆತನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮೂರುಸಾರೆ ತಸ್ಲೀಮುಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ, ಹಾಗು ವೀರರ ಸನ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತರೂ, ಕವಿಗಳೂ ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರು ಬಂದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಸ್ಲೀಮು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಬುಲ್‌ಫಝುಲನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಅಬುಲ್‌ಫಝುಲನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷನಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆತನು ವಿಲಕ್ಷಣಮುತ್ಸದ್ದಿಯೂ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೂ, ಇತಿಹಾಸಕಾರನೂ ಎಂದು ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಅಕಬರನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ದೈದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ರತ್ನದೀಪದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು! ಅಕಬರನು ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಒಂದುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು, ಈ ಅಬುಲ್‌ಫಝುಲನಿಂದಲೇ ಕಲಿತನೆಂದು ಜನರು ಆಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ ಗಳಾದ ಮುಲ್ಲಾಗಳು ಅಬುಲ್‌ಫಝುಲನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗನಾದ ಸೇಲಿಮನೂ ಆ ಪಂಡಿತನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ಪಂಡಿತರೂ ಕವಿಗಳೂ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು, ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತರ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನು ಅಕಬರನ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ಒದಗಿದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಆ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಕೂಡಲೆ, ಬಾದಶಹನು-ಬರಬೇಕು, ಯುವರಾಜರು- ಕವಿವರರು-ರಜಪೂತ ಕುಲಾವತಂಸರು-ಬಿಕಾನೇರಾಧಿಪತಿಗಳು ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು. ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನವನ್ನು ನಾವು ಬಹಳಸಾರೆ ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ರಸಾಲಕವಿತೆಗಳಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ. ನಿಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಶೌರ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು, ಪೃಥ್ವಿರಾಜನು-ಸರಕಾರ, ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಚಾರಣರೂ-ಭಾಟರೂ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಸಾದಿಕ ವಾಣಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು; ಆದರೆ ಆ ಚಾರಣರೂ ಹೋದರು, ಭಾಟರೂ ಹೋದರು! ಅವರು ಪುಣ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು! ಅವರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಶೂರರಾದ ಪೂರ್ವಜರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು!! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವನೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಸರಕಾರ, ಅಲಮದುನಿಯಾದ ಬಾದಶಹರ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಆಟವು ಎತ್ತ ನಡೆಯಬೇಕು? ಪ್ರತಾಪನು ಇಂಥ ಸಾಹಸದ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಅಂಕಿತನಾಗುವದು ಉಚಿತವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ರಜಪೂತರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉದೇಪುರದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಣಾನ ಮನೆತನದವರ ಹಟಮಾರಿತನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು. ಖಾವಿಂದ, ನಿಜವಾದ ವೀರರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧವಾಗುವ ಔದಾರ್ಯವು, ಈ ಪವಿತ್ರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಅಕಬರನು-ಪೃಥ್ವಿರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು ಒಪ್ಪತಕ್ಕವೇ ಸರಿ. ಪ್ರತಾಪನ ಮುತ್ತಜ್ಜನಾದ ಸಂಗರಾಜನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಆತನ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳ, ಉಮ್ಮರ ಮೊದಲಾದವರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕೇಳಬಲ್ಲೆವು. ಪ್ರತಾಪನ ತಂದೆಯಕಾಲದ ಜಗತ್ಸಿಂಗ- ಪಟ್ಟಾರಾಜ ಮೊದಲಾದ ರಜಪೂತವೀರರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿಬಲ್ಲೆವು. ಇಂದು ಪ್ರತಾಪರಾಣಾನ ಕಡೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ನೇಹದ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪತ್ರಮುಖದಿಂದ ರಾಣಾನಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೆವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಣಾನು ಏನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಜಪೂತವೀರನೇ, ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ವೈರಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಗರ್ವವು ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಅಂಗಭೂತಗುಣವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಶತ್ರುವೆನಿಸುವ ಪ್ರತಾಪನ ತೇಜೋಭಂಗ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಪ್ರಖರತೆಯಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಬಾದಶಹನು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಪೃಥ್ವಿರಾಜನೂ ಮೂರು ಸಾರೆ ತಸ್ಲೀಮು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಬಳಿಕ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೂ, ಪಂಡಿತರೂ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕಂಡರು. ದರ್ಬಾರದ ಈ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನೂ, ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಣಿಜನರ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ನಮ್ಮ ರಜಪೂತಸರದಾರನು ಬೆರಗಾಗಿರಲು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಅಭಿಮಾನೋಕ್ತಿಗಳು ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ರಾಣಾನು ಇಂಥ ಬಲಾಢ್ಯ ಸಾರ್ವಭೌಮ ನೊಡನೆ ಕೆಣಕಿ ಕಾದಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಆತನ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೆಂಬ ನಾಮದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಾಗುವದೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ದರ್ಬಾರದ ಜನರ ಮುಜುರೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಭಾಲದಾರನು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ– ''ಉದೇಪುರದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರಾಣಾನವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸರದಾರರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು'' ಎಂದು ನುಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಶಿವಸಿಂಗನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆ ಸರದಾರನು ಅಕಬರನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಮೂರುಸಾರೆ ತಸ್ಲೀಮುಮಾಡಿ, ರಾಣಾನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ತ್ರಿವಾರ ತಸ್ಲೀಮುಮಾಡಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಬಾದಶಹನು ಮೊಹರು ಮಾಡಿದ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಒಡೆದು ಸ್ವತಃ ಓದಿಕೊಂಡನು. ಪತ್ರವಾಚನದಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟುಬಂದರೂ, ಆ ಗಂಭೀರನು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಗೊಡದೆ, ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು–ವೀರರೆ, ಪ್ರತಾಪನ ಪತ್ರವು ನಿಮಗೆ ದ್ವೇಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಣಾನು ತನ್ನ ಅಂಥ ನಿಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಣಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ನೀವು ಆತನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವದು. ಉದೇಪುರದ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯಾದ ಸಿಸೋದಿಯಾಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಾಪನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು, ನಿಮ್ಮಂಥ ಶೂರರು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು, ತಾನು ತೀರ ಆಯೋಗ್ಯನೆಂಬದನ್ನರಿಯದೆ, ಪ್ರತಾಪನು ದಡ್ಡತನದಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಪತ್ರಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆಂಬದನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಟಣೀಸರು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಓದುವರು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಚಿಟಣೀಸನು ಬಾದಶಹನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಹತ್ತಿದನು.

ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಂದ ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ–

ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಸ್ತುತಿಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪಾತ್ರನಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಆತನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪತ್ರ ದ್ವಾರದಿಂದ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು.

ತಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯವೂ, ಸಮಭಾವವೂ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಂತೆ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವವು. ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಲೌಕಿಕ ಶೌರ್ಯವು ಜೋಡಾಗಿರುವದರಿಂದ, ತಮ್ಮ

ಪೂರ್ವಜರಿಬ್ಬರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಾವು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವಿರಿ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತಮ್ಮ ಈ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತಿರುವನು; ಆದರೆ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನೇ, ಶರಣಬಾರೆಂದು ನೀನು ನನಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ವಂಶಜನಾದ ನಾನು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ, ಅವನೆದುರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ನನ್ನ ಪರಮ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯಾದ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಯಾ? ಈ ಮಾತು ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗದು. ''ಶೂರರಾದ ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಿಕೆಯರನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ''ಂದು ನೀನು ಬರೆದಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಆಶೆಬುರುಕತನದಿಂದಾಗಲಿ, ಹೇಡಿತನದಿಂದಾಗಲಿ ತಮ್ಮ ಕುಲದ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಮರೆತು, ನಿನ್ನ ಮನೆತನದೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿ ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟರೆಂಬ ಕಲಂಕಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ ವೇದಧರ್ಮದ ರಜಪೂತರು, ಶೂರರೆಂಬ ಪದವಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವರೋ ನಾನರಿಯೆ! ಬಾದಶಹನೇ, ಸಿಸೋದಿಯಾಮನೆತನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಲೋಭವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅಭಿಮಾನ ಪುರಸ್ಸರ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಂಥ ಚೊಂಡಾನಂಥ ಉದಾರಧೀರರಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಚರಿತ್ರವನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಿಸೋದಿಯಾ ಮನೆತನದವರು ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮನೆತನದವರು, ರಾಜ್ಯಲೋಭಕ್ಕೆ ಬಾಯಿತೆರೆಯತಕ್ಕವರಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಸತ್ವವನ್ನೂ, ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ವನವಾಸದ ಕಷ್ಟವನ್ನಾದರೂ ಭೋಗಿಸುವರು; ಜೀವದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಕುಟುಂಬ ದೇಹತ್ಯಾಗವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವರು. ಇಂಥ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಶರಣುಬಾರೆಂದು ನೀನು ಬೋಧಿಸುವೆ; ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನೇ, ನಿನ್ನ ಈ ಬೋಧವೂ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಪ್ರತಾಪನಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಾರವು. ನೀನು ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನು ಹಾಗೆ ಮೋಸಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ನೀನು ಬರೆದಂತೆ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನು ದಿಗ್ವಿಜಯಮಾಡಿ, ಗೆದ್ದ ಅರಸರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕನ್ನಿಕೆಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾದ ದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಅಂಥ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನಾನಾಗಲಿ, ನನ್ನ ವಂಶದವರಾಗಲಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನಂತೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಕನ್ನಿಕೆಯರನ್ನಾದರೂ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನಾದರೂ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅರಸರಿಗೆ ಜಾತಿಯ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲೆಂದು ಪುರಾಣಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆಧಾರಗಳಿರುವವು. ಪಾಂಡವರ ಮುತ್ತಜ್ಜನಾದ ಶ್ಯಂತನುವು ಅಂಬಿಗನ ಮಗಳಾದ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಿಯನ್ನೂ, ಮಹಾಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಭೀಮಸೇನನು ದೈತ್ಯಪುತ್ರಿಯಾದ ಹಿಡಂಬೆಯನ್ನೂ, ಯಾಯಾತಿರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರಿಯಾದ

ದೇವಯಾಮಿನಿಯನ್ನೂ ಲಗ್ನವಾಗಿರುವರೆಂಬುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಕಬರನೇ, ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ಹಾಗೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಮಾಡಿ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ನಿನ್ನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಮನೆತನದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಪವಿತ್ರಕುಲಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರೆನು. ಹಂಗಿನ ರಾಜ್ಯ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಹಂಗಿಲ್ಲದ ವನವಾಸದ ಕಷ್ಟವು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಪ್ರೀಯವಾಗಿರುವದು. ನಮ್ಮ ಮುತ್ತಜ್ಜನನ್ನು ದೈವಶಾಲಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜನೂ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ನೀನೂ ಜಯಿಸಿರಲು, ನಾನು ಅದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬರಲಾ? ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನ ಹುಮಾಯೂನನೂ ನಮ್ಮವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನಡಕೊಂಡಂತೆ, ನಾನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನಡಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟವಾದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು. ಬಾದಶಹನೇ, ನಿನ್ನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಉತ್ತರಕೊಡುವದು ಸಾಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಪರಮಕಲ್ಯಾಣ ಪ್ರದನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ.''

ಚಿಟಣೀಸನು ಈ ಮೇರೆಗೆ ಓದಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಬೆರಗಾದರು. ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಗನಂಥ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ರಜಪೂತರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಅಧಮಕೃತಿಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೊಂಡರೆಂದಬಳಿಕ, ಪೃಥ್ವಿರಾಜನಂಥ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಗಳಾದ ರಜಪೂತರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ಉದುರಿ, ಪ್ರತಾಪನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾದದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ಪತ್ರಓದಿದ ಬಳಿಕ ದರ್ಬಾರವು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು ಬಾದಶಹನ ಮುಖದಿಂದ ಏನು ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡುವವೋ ಎಂದು ಎಲ್ಲರು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಆತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದಿದ್ದ ಶಿವಸಿಂಗನು ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆವೇಶಗೊಂಡು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಶಿವಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು– ಹೋಗು, ರಜಪೂತ ಸರದಾರನೇ, ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನಾದ ರಾಣಾನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಅಕಬರಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮತಾಡಿರುವನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏನುಮಾಡುವನೆಂಬದನ್ನು ಆತನು ಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ತೋರಿಸುವನು. ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಬರೆಯುವದು ಸುಲಭ; ಆದರೆ ಬರೆದಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಧರಿಸಿ ಕೃತಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದವನೇ ಆತನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಏಳಲು, ಕೂಡಲೆ ಸಭಿಕರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ತಪೋಧನನು

ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯು ರಾತ್ರಿ ಹಿಟ್ಟುಚಲ್ಲಿದ ಹಾಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಕಮಳನೇರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರತಾಪನು, ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಚಂದ್ರಮನು ರಾಜಧಾನಿಯ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಬರತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಮೀರುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಹುತರ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನ ಜನರೆಲ್ಲ ನಿದ್ರಾವಶರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜನರ ಮಾತುಗಳೂ, ಮಂಗಲ ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಗಳೂ, ರಥಗಳ ಓಡಾಟದ ಕಡಕಡಾಟವೂ, ಕುದುರೆಗಳ ಖುರಪುಟಧ್ವನಿಯೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಲಿವೆ. ಹುಡುಗರ ಅಳುವ ಧ್ವನಿಗಳು ನಡುನಡುವೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ರಸಿಕಜನರ ಸಂಗೀತದ ಮಂಜುಲಧ್ವನಿಯು ವೀಣಾದಿ ವಾದ್ಯಗಳ ಇಂಚರದೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕರ್ಣರಂಧ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ದುರ್ಗದ ಕಾವಲುಗಾರರ ಗಸ್ತಿಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸುಜನರಲ್ಲಿ ಅಭಯವೂ, ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿಯೊಂದ ರಂತೆ ದೀಪಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ನವವಧುಗಳ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತ ಪ್ರೇಮಕಂಪಿತ ಹೃದಯಗಳು, ಕಾಂತರ ಅಲಿಂಗನದಿಂದ ದ್ರವಿಸಿ, ಪ್ರೇಮರಸವು ಹೊರಸೂಸಿತೋ ಅನ್ನುವಂತೆ, ಅವರ ಮೈಗಳು ಬೆವರಲು, ಅವರು ನಸುಗಾಳಿಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕಮಳನೇರದಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಗಿ ಎಂಟುತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಲು, ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶಾಂತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಆಗ ಜಾರ–ಚೋರರ ನೀಚಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವು ದೊರೆಯಿತು. ಅವರ ಅಧಮತನವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಹಿಮಾಂಶುವು ಅದೋಮುಖವಾಗಿ ತೆರಳುವನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಇಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಸಾಗಿದ್ದನು. ಆ ತೇಜಸ್ವಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ಲಕ್ಷಣವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉಡುಪು– ತೊಡಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಮೈತುಂಬ ಮುಸುಕು ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅಕಬರನಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದು ಕಳಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಬಗೆಯಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಲು, ಆತನು ತನ್ನ ಹೊಸ ರಾಜಧಾನಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕಾವಲುಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಇರವನ್ನೂ ತಿಳಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಮನೆ ಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಆತನು ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿ ಕೋಟೆಯ ಒತ್ತಟ್ಟಿನ ಗೋಡೆಯ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಜಟಾಧಾರಿ ಯಾದ ಒಬ್ಬ ತೇಜಃಪುಂಜ ತರುಣನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನದೊಳಗಿನ ಲತಾಮಂಟಪದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದಳು.

ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತರುಣರು ಇಲ್ಲಿ ಯೇಕೆ, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಟ್ಟನೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗದೆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಒಂದು ಗಿಡದ ಮರೆಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ರಾಣಾನು ಬಹು ಸುಶೀಲನು, ತಾನು ಹೀಗೆ ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಂತಾ ಜನರ ಕೌತುಕದ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ನೋಡುವದು ನೀತಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಬಹುದೋ, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದ ತಾನು, ಪ್ರಜೆಗಳ ನೀತಿ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬದ್ಧನೆಂತಲೂ, ದುಷ್ಟಶಾಸನ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂತಲೂ ತಿಳಿದು ಆತನು ಆ ತರುಣರ ನೀತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಹಿಂದೂ ಜನರು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಜಪೂತರು ಪಾಪಮೂಲವಾದ ವ್ಯಭಿಚಾರವನ್ನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವದು ಅನಾದಿ ಸಿದ್ಧವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಂತು ಬಹು ಪಾಪಭೀರುವೂ, ಅಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಪ್ರಜೆಗಳ ನೀತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷಣವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದನು. ಜಟಾಧಾರಿಯು–ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು–ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು; ಈ ಮೂರರ ಯೋಗವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವನ್ನೂ, ಸಂತಾಪವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದವು. ಆತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಆ ಕಾಂತ–ಕಾಂತೆಯರ ಕಮನೀಯ ರೂಪವನ್ನೂ, ಲಲಿತ ಮಂದಗಮನವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಆತುರನಾಗಿದ್ದನು.

ಆಗ ಪ್ರಿಯನೊಡನೆ ಲತಾಮಂಟಪದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದ ಆ ತರುಣಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನ ಹಸ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಅರಳಿದ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಎತ್ತಹತ್ತಿದಳು. ಬರಬರುತ್ತ ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಆಯಿತು. ಆಕೆಯ ಪ್ರಿಯನಾದ ಜಟಾಧಾರಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವವನಂತೆ, ತಾನೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಅರಳಿದ ದುಂಡಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಎತ್ತಹತ್ತಿದನು. ಹೂಗಳಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಬೊಗಸೆಗಳು ತುಂಬಿದವು. ಆಗ ಆ ತರುಣಿಯು ಮಂಜುಲ ಸ್ವರದಿಂದ ಆ ಜಟಾಧಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಪ್ರಿಯಕರಾ, ಈ ಹೂವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ, ಎಷ್ಟು ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ! ಅಹಹ! ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹೂಗಳಿವು! ಈ ಸುಗಂಧಮಯವಾದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು, ಕಂಡವರು ಕಂಡಹಾಗೆ ಹರಿಬಾರದೆಂತಲೇ ಲುಬ್ಧನಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಈ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಖೋಡಿ ಮುಳ್ಳುಗಳು ಹೂಗಳನ್ನೆತ್ತುವಾಗ ಕೈಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಗಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈದೇನು? ನಿಮ್ಮ ಬೊಗಸೆಯೂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆಯಲ್ಲ, ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬರಬೇಕು, ಈ ಲತಾಮಂಟಪದ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಅದರ ಬಳಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಬೊಗಸೆಗಳೊಳಗಿನ ಹೂಗಳನ್ನು ರಾಶಿಯಾಗಿ ಸುರುವೋಣ, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಜಟಾಧಾರಿ ಪುರುಷನು ತರುಣಿಯೊಡನೆ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಪ್ರಿಯಳು ಸುರುವಿದ

ಹೂಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹೂಗಳನ್ನು ಸುರುವಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಚುಂಬಿಸುತ್ತ ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದಿಂದ–ಪ್ರಿಯೇ, ಸಾತ್ವಿಕೆ, ಈ ಹೂಗಳ ಮಿಶ್ರಗಂಧವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಂಯೋಗದಂತೆ ಎಷ್ಟು ಆನಂದಕರವಾಗಿರುತ್ತದಲ್ಲ! ಈ ವಸಂತ ಕಾಲದ ಸ್ವಚ್ಛ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯ ಸಹವಾಸ, ಸಂಭಾಷಣ, ಆಲಿಂಗನ, ಚುಂಬನಾದಿಗಳ ಯೋಗ ದಿಂದಾಗುವ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯು ಪಡೆಯಬದುದಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯರ ಪಾಡೇನು? ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಸತ್ಯವಾಗಿರುವ ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿರುವೆ. ನಿನಗೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯು ಲೋಕವಂದ್ಯ ನಾಗಿರುವನು. ಪ್ರಿಯೇ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಾದಿ ಮಹಾತ್ಮರ ಜಡದೇಹಗಳು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಹೋಗಿ ದೀರ್ಘಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಸತ್ವಶಾಲಿತ್ವದ ಕೀರ್ತಿಯು ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾತ್ವಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಆತನು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದನು. ದನಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಈ ದಿನ ಆಕೆಯ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಗುರುತು ಪೂರಾ ಹತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಶುಭ್ರವರ್ಣದ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ತಪೋಧನನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ವಿಚಿತ್ರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ತಾಳಿದ್ದಳು. ಈಗ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಪೂರಾ ಗುರುತು ಹತ್ತಲು, ಆತನ ದುಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯು ಜಟಾಧಾರಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿರ ಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುವ ಕೌತುಕವು ಮಾತ್ರ ಆತನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಜಟಾಧಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಂಜುಲ ಸ್ವರದಿಂದ–ಪ್ರಿಯರೇ, ಈ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂಗಳೂ, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂಗಳೂ, ವರ್ಣ, ಆಕಾರ, ಗಂಧ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಗಂಧದಿಂದಾಗುವ ಆನಂದವು ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅದರಂತೆ ಸಾತ್ವಿಕೆಯೆನಿಸುವ ನಾನೂ, ತಪೋಧನರೆನಿಸುವ ನೀವೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರಿ ಜನರು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಗಾದರೂ ನಮ್ಮಿಂದಾಗುವ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಭಿನ್ನವಾದದ್ದಲ್ಲ, ಅನ್ನಲು, ತಪೋಧನನು–ಪ್ರಿಯೆ, ಬರೇ ಜನರೇ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳ ಗಾಗುವರೆಂದು ಯಾಕೆ ಅನ್ನುತ್ತೀ? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇವಾಡದ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿರುವ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೇ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಗಾಗಿರುವನು. ಸಾತ್ವಿಕಾ–ತಪೋಧನರಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಜ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೃತ್ರಿಮವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆತನು ಕುಕಲ್ಪನೆಗೆ ಈಡಾಗಿರುವನು. ಮನುಷ್ಯನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹೊರತು ಅವನು ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಪವಿತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದವನು, ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಪೋಧನನಲ್ಲಿ ನೀನು ವಾಸಿಸತಕ್ಕವಳು, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವನು

ಯಾವಾಗಲೂ ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವದು. ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೆದರುವ ಹೇಡಿಗಳ ನೆರಳಿಗೆ ನೀನು ನಿಲ್ಲತಕ್ಕವಳಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯೇ, ಮೇವಾಡದ ಪ್ರಕೃತದ ರಾಣಾನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಒಮ್ಮೆ ನೀನು ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ಬಂದೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಹೊರತು ತನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಮನೆತನದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಲಾರನು. ಮೊನ್ನೆ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಇನ್ನು ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವಾದ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ರಜಪೂತರ ಗೌರವವು ಉಳಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತರ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವನು. ಬಹು ಜನ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲಾರದೆ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಸತ್ವಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಸತ್ವಮಯವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಲುಪ್ತವಾದಂತಾಗಿದೆ. ಪ್ರಿಯೆ, ಸಾತ್ವಿಕೇ, ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಶಾಂತ ಸಮಯವು ಬಹು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ತಪಸ್ವಿಯನ್ನೇ ಸತ್ವವು ಆಶ್ರಯಿಸುವದೆಂಬದನ್ನು ಈಗ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಆತನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಆತನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಅದನ್ನರಿಯದೆ ಪ್ರತಾಪನು ನಮ್ಮ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತ ಅಗೋ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ರಾಣಾ, ಈ ತಪೋಧನನಿಂದ ತಪೋದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇತ್ತ ಬಾ! ಈ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಸಮಕ್ಷ ನಿನ್ನ ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣದ ಕಾರ್ಯವು ಜರುಗಲಿ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ತಪೋಧನನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಭಕ್ತಿ ಪರವಶನಾಗಿ ಭರದಿಂದ ಬಂದು ತಪೋಧನನ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಆಗ ತಪೋಧನನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಆತನನ್ನು ಬಳಿಯ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಆದರದಿಂದ ಕೂಡ್ರಿಸಿದನು. ಆ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಸಂಗದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು ನಮ್ಮಂಥ ಪಾಮರರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೃಶವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವನೂ, ತಪಸ್ತೇಜದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಜಟಾಕೌಪಿನ–ಕೃಷ್ಣಾಜೀನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೂ, ಪ್ರಸನ್ನವದನನೂ, ಶಾಂತಿಯ ನಿಧಿಯಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನೂ ಆದ ತಪೋಧನನು ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಆತುರ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅತ್ತ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಪ್ರತಾಪನ ಅಕಲ್ಪಿತವಾದ ಆಗಮನವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಪತಿಯ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಆಗಿನ ಪ್ರಶಾಂತಸಮಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕೌತುಕಪಡುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸತ್ವದ ನೆಲೆಯಂತೆ, ಸೌಭಾಗ್ಯದ ನಿಧಿಯಂತೆ, ಮಾಂಗಲ್ಯದ ರಾಶಿಯಂತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇತ್ತ ಪ್ರಾತಾಪನು ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತನಗೊದಗಿದ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಮಾಗಮವನ್ನೂ, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಲಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಸದ್ಬೋಧದ ಯೋಗವನ್ನೂ

ಸ್ಮರಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡನಡುವೆ ಪರಮ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನೂ, ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ನಯಭಯಗಳಿಂದ ತಪೋಧನನನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ತಾಪಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು; ಅತ್ತ ಚಂದ್ರಮನು ನಿರಭ್ರವಾದ ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಅಮೃತಕಿರಣಗಳಿಂದ ಸದ್ಭಾವನೆಯ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಗಳ ಆನಂದವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ದುಷ್ಟಭಾವನೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಅನಾದಿಯ ಕ್ರಮದಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದನು. ವಿರಲವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತ ಚಂದ್ರಮನಂತೆ ನಾವೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತರೆಂದು ದೂರದಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಾರುತನು ಉದ್ಯಾನದೊಳಗಿನ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹೊರಲಾರದೆ ಕೂಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತ ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ಸುಳ್ಳನೆ ಸುಳಿದು, ಹೊರಹೊತ್ತವರ ಹಾಡುಹೀಗೇ ಎಂದು, ಸದಾಗತಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ನೆನಿಸಿ ನಾಚುತ್ತಲಿದ್ದನು. ತಪೋಧನನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆತುರಪಡುವವೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳು ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ಭಯದಿಂದಲೋ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ, ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧರ್ಮದಿಂದಲೋ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೇ ಮೌನಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ತಪೋಧರನನು ಧೀರವೂ, ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತ ಸ್ವರದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೇ, ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ವಂಶದ ಗೌರವವನ್ನೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳು. ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಈ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಬೋಧಿಸಿರುವದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ''ತಪಸ್ವಿಗಳೇ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವರೆ''ಂದು ಆಕೆಯು ಬೋಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಐಹಿಕ ಸುಖಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ವಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಕೆಲವು ಉಜ್ವಲಗುಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ದೈವವಶಾತ್ತಾಗಿಯಾಗಲಿ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳು ಆದರೂ, ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಆನಂದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರಾ, ಅಕಬರನಂಥ ಅಲೌಕಿಕವೀರನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಪ್ರತಾಪಾ, ಬರಿಯ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಿನ್ನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಹೊನ್ನು–ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣುಗಳ ಮೋಹಗಳು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳಾಗಿರುವವು. ಈ ಮೂರು ಮೋಹಗಳಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಳ ಮೋಹವನ್ನು ನೀನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ನಿನ್ನವರಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿದರೆ, ದಾರಿದ್ರ್ಯದಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಅವರ ಮೋಹವು ತಾನೇ ಹಂಣಾಗುವದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗ ಬೇಕಾಗುವದು. ನೀನು

ಉದೇಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಮಳನೇರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಇದರ ಕೋಟೆಯನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಮಹತ್ವದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನೂ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ, ಯೋಗ್ಯಜನರನ್ನು ದುರ್ಗಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಧನವ್ಯಯ ವಾದರೂ ಹಿಂಜರಿಯಬೇಡ. ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಂಗು ದೊರೆದು ಅಕಬರನೊಡನೆ ಕಾದಬೇಕೆಂತಲೂ, ಅಕಬರನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ನದ ಕೊರತೆಯಾಗ ಬೇಕೆಂತಲೂ ಬೈಲು ಸೀಮೆಯ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅರವಲಿಪರ್ವತದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯಬೇಡ. ''ನನ್ನ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋಗಲಿ, ಹೊಲಗಳು ಬೀಳು ಬೀಳುತ್ತವಲ್ಲ, ಹೂಳಿಟ್ಟ ದುಡ್ಡು–ಕಾಳುಕಡ್ಡಿಗಳು–ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಸುಸರಿಯ ಸಾಮಾನುಗಳು ಹಾಳಾದರೆ ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇನು? ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖದಿಂದಿದ್ದ ನಾವು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಯೋಣ?'' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಹೀನವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಹತವೀರ್ಯರಾಗಿ ಅಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಜನರು ಅಕಬರನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ. ಪುತ್ರಾ ಮರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಂಗನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳ ಬೇಕಾಗಿರುವದಲ್ಲವೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಸತ್ವರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಂಗನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಘೋರ ತಪೋದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವವನೇ ಧೀರನಲ್ಲವೆ? ಅವನ ಜನ್ಮವೇ ಸಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದರಿಂದಲೇ ಈಗಿನ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಬರಿಗೈಯ ಬಂಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು, ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಮಭಾಗಿಗಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪಾ, ''ಬನಾಸ'' ಮತ್ತು ''ಬೇರೀಸ'' ಎಂಬ ಎರಡು ನದಿಗಳ ನಡುವಿನ, ಹಾಗು ಅವುಗಳ ನೆರೆಯ ಯಾವತ್ತು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ಮಾನುಷವಾಗಿ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವವರೆಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೀಪವು ಕೂಡ ಹತ್ತಲಾಗದು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ವಿಘ್ನಮಾಡುವ ವರಿಗೆ ನೀನು ಕಠಿಣ ಶಾಸನಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯು ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ನಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವತಃ ನಿನ್ನ ''ಚಿತ್ರಕ''ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಸವಾರರೊಡನೆ ಆ ಬೈಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡು. ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರತಾಪಾ, ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಡ, ಎದೆಗುಂದ ಬೇಡ. ನೀನು ಅಂಥ ಕ್ಷುದ್ರನಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಪನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಲುಬ್ಧತನದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸತ್ವಹೀನನಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ, ಅಂತೇ! ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿರೆಂದು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಬೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳೇ ಸೇವಿಸಬಹುದಾಗಿರಲು, ಆತನಿಗೆ ಕ್ಷುದ್ರಸಂಪತ್ತಿನ ಪಾಡೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರಾ ನೀನು ತಪಸ್ವಿಯಾಗು, ತಪೋನಿಷ್ಠನಾಗು, ತಪೋಧನನಾಗು, ತಪೋಮಯನಾಗು!!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ತಪೋಧನನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳನ್ನು ಕುರಿತು– ಪ್ರೀಯೇ, ಸಾತ್ವಿಕೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಈ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ನೀನಾದರೂ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ಈ ಮೊದಲೇ ನಾನು ಆತನನ್ನು ಬೋಧಿಸಿರುವೆನೆಂದು ಈಗ ಬೋಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಬೇಡ. ಬೋಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವವರೆಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವದು ಸಜ್ಜನರ ಧರ್ಮವು, ಅದೇ ಅವರ ಕುಲವ್ರತವು, ಅದೇ ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವು, ಎನ್ನಲು ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಪೂಜ್ಯರಾದ ತಪೋಧನರೇ, ನನಗೆ ಕೇವಲ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ನೀವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ನಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವದೇನು? ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವದು. ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಭೇದವಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಿಯಕರಾ, ನಿನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ನನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು, ನಿನ್ನ ಬೋಧವೇ ನನ್ನ ಬೋಧವು. ತಪಸ್ಸು ಸತ್ವದ ಪೋಷಕದ್ರವ್ಯದಂತೆ ಇರುವದರಿಂದ ಸತ್ವವು ತಪಸ್ಸಿನ ರೂಪಾಂತರವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಪ್ರತಾಪನು, ತಪೋಧನರ ಬೋಧವೇ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಬೋಧವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ತಪಸ್ವಿಯಾದರೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಪರದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು! ಯಾಕೆ ಪುತ್ರಾ ಮೌನವೇಕೆ? ಈ ತಪೋಧನ–ಸಾತ್ವಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚಪಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಹೃದ್ಗತವನ್ನು ಹೇಳಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಭೇದ ತೋರುವದೇ ತಪಸ್ವಿಯಾಗದಿರುವದರ ಸಾಕ್ಷಿಯು, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಪೀಠದಿಂದೆದ್ದು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಿಸಿ– ಮಹಾತ್ಮರೇ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಜಾಗರೂಕನಾದೆನು. ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಈಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರೂ, ಆ ನಿಶ್ಚಯದ ಒಲವು ಕುಗ್ಗದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಈ ಪಾಮರನನ್ನು ತಾವೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಈ ಪ್ರತಾಪನು ಇಂದಿನಿಂದ ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯು ಸಿಗುವವರೆಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಾರನು. ತಾವು ಇಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಇದೊಂದು ಉದ್ಯಾನದ ಹೊರತು ಉಳಿತ ಉದ್ಯಾನಗಳು ಕಮಳನೇರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆಬೀಳವು. ಹುಲ್ಲುಗುಡಿಸಲುಗಳ ಹೊರತು ಕಮಳನೇರದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯ ಮಂದಿರಗಳು ತಲೆದೋರವು. ಚಿತ್ತೂರು ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಕೈಸೇರಿ ಅದರ ವೈಧವ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗುವವರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನು ತಪಸ್ವಿಯಂತೆ ಗಡ್ಡಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವನು, ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡದೆ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವನು; ಮೃದುವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗದೆ ಹುಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವನು. ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಆತನ ನಿಶ್ಚಯವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಯಾವತ್ತು ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಗಾರೆನೌಬತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸಗೊಡುವದಿಲ್ಲ, ಬಾರಿಸಿದರೆ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಬಾರಿಸದೆ ಹಿಂದೆ ಬಾರಿಸಗೊಡುವನು. ಬಹಳ ಹೇಳುವದೇನು? ಪರಮಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಪ್ಪನು ಮರಣಹೊಂದಿದಾಗ ಸೂತಕವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ

ವ್ರತಸ್ಥರಾಗಿರುವಂತೆ, ಪ್ರತಾಪನು ಚಿತ್ತೂರ ಸಿಗುವವರೆಗೆ ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿರುವನು; ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪನು ತಪೋಧನನ ಚರಣಗಳಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಡಲು, ಸಾತ್ವಿಕೆಯು– ಪುತ್ರಾ, ಏಳು. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ತಪೋಧನರ ಅನುಗ್ರಹವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಸತ್ವಭಂಗ ವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಯಾವ ಮುಖದಿಂದಾದರೂ ಸಂರಕ್ಷಣಮಾಡುವರು. ಚಿಂತೆಮಾಡಬೇಡ. ಇನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೋ. ನೀನು ಮಹಾ ಸತ್ವಶಾಲಿಯೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು. ಇದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ಣಾ ಶೀರ್ವಾದವೆಂದು ತಿಳಿ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿ ಆ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ವಿಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತನು ಎಚ್ಚತ್ತುನೋಡಲು, ಅಲ್ಲಿ ತದಪೋಧನನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಸಾತ್ವಿಕೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ!

ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಗನು.

ಹಿಂದಿನ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ, ಅಕಬರನ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾವನೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾದವೆಂದು ಆ ಪ್ರಕರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಗನೆಂಬ ರಜಪೂತವೀರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಲಜ್ಜಾಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಆತನ ಅಕ್ಕನನ್ನು ಅಕಬರನ ತಂದೆಯಾದ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಅಕಬರನಿಗೆ ಮಾನಸಿಂಗನು ಸೋದರಮಾವನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಾಪನ ಪತ್ರದಿಂದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೊಣಕಡಿದಹಾಗೆ ಆಯಿತು. ಆದರೂ, ಆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ವೀರನು ಪ್ರತಾಪನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆದರ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಜಯಪುರದ (ಅಂಭೇರದ) ರಾಜರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಒಳ್ಳೇ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಅವರ ಬೀಗತನದಮೂಲಕ ಮೊಗಲಬಾದಶಹರ ಕಲ್ಯಾಣವು ಬಹಳವಾಗಿ ಆಯಿತು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಾಮಾನ್ಯಪುರುಷನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಸಾಹಸಿಯೂ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರ ದೊಳಗಿನ ಶೂರಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಆತನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿ, ಅಕಬರನ ಅಮಾತ್ಯಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅಕಬರನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜಯದ ಅರ್ಧಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಆತನ ಮಾವನಾದ ಈ ಮಾನಸಿಂಗನ ಶೌರ್ಯ– ಪರಾಕ್ರಮಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಮೇಲೆ ದರ್ಬಾರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕಬರನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕಾಬೂಲಪ್ರಾಂತವನ್ನೂ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದೊಳಗಿನ ಆರಾಕಾನ ಪ್ರಾಂತವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು, ಬಾದಶಾಹಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಆತನು

ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಹಲವು ವಿಜಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರೂ, ತನ್ನ ರಜಪೂತಸೈನ್ಯದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಜ್ಯಾತಿಯವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನಂತು ಆತನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೇ ಇಲ್ಲ!

ಇಂಥ ಘನವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಾನಸಿಂಗನು ಒಮ್ಮೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಸಲುವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಿರುಗಿ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕಮಳನೇರ ರಾಜಧಾನಿ ಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಪ್ರತಾಪನ ವಿಷಯದ ಅದರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿ ಆತನೊಡನೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂದು ಆ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಮಾನಸಿಂಗನು ಕಮಳನೇರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಮೊದಲೇ ಮಾನಸಿಂಗನು ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೀರ್ತಿ ಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನೂ ಆತನ ಸೈನ್ಯದವರೂ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಂತೆ ಜಯಪುರದ (ಅಂಭೇರದ) ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಾದರೂ ಉದೇಪುರದ ಮನೆತನವನ್ನು ಪೂಜ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಭಾವನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಅಂಥ ಊರ್ಜಿತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಮಾನಸಿಂಗನು ತಾನಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆತನನ್ನು ಬಹುಮಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಮಾನಸಿಂಗನ ಉದಾರಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ಆ ರಜಪೂತವೀರನು ಕಮಳನೇರದ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಳವೂರಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ದೂತನನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಲು, ಆ ದೂತನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಂದಿಸಿ–ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಅಂಬರಾಧೀಶ ರಾದ ಮಾನಸಿಂಹ ರವರು ತಾವಾಗಿ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು–ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಅನುಗ್ರಹ ವಾಯಿತೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ನಾವು ಆತಿಥ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆವು. ಅವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಸೇವಕನು ವಂದಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವೈರಭಾವವಿದ್ದರೂ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಾಪನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಪ್ರತಾಪನ ನೂತನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಮಳನೇರದ ಬಳಿಯ ಉದಯಸಾಗರವೆಂಬ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅಂಬಾರಾಧಿಪತಿಯ ಸತ್ಕಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಕೆಲಸವು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಮಾನಸಿಂಗನಂಥ ರಾಜ–ಅತಿಥಿಯು; ಅದರಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದವನು; ಮೇಲಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಚಿರಶತ್ರುವಾದ ಅಕಬರಬಾದಶಹನ ಮುಖ್ಯ ಅಮಾತ್ಯನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಆತಿಥ್ಯದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ತಪೋಧನನಿಂದ ತಪಸ್ಸಿನ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು, ಸ್ವತಃ ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು

ಪತ್ರಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮಾನಸಿಂಹನ ಸಲುವಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಡಿಸುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಉದಯಸಾಗರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಭವ್ಯವಾದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆತಿಥ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದವು. ಮಾನಸಿಂಗನ ಆದರಾತಿಥ್ಯದ ಭಾರವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ಕರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಜನರನ್ನು ರಾಣಾನು ಕಳುಹಿದನು. ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರ ದೊಡನೆ ಬರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಡನೆ ಸ್ವತಃ ಆತನನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡು ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ರಾಜಾಮಾನ ಸಿಂಗನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ, ವೀರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾನಸಿಂಗನು ಕೇಳಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಉಭಯವೀರರು ಪರಸ್ಪರರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದಂತೆ ಪರಸ್ಪರರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವಿಚಾರವಾಯಿತು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಪ್ರತಾಪನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಪೂರ್ಣವಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ, ಅಕಬರಬಾದಶಹನಂಥ ಬಲಾಢ್ಯಮೊಗಲನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಪತ್ರಬರೆದ ಆತನ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಾದರೂ ಮಾನಸಿಂಗನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಸಾಹಸವನ್ನೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು. ಈ ಉಭಯವೀರರ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದಪಟ್ಟರು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಹೊರಟು ಮಾನಸಿಂಗನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಮಾನಸಿಂಗ–ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗಜೀ, ಮೊಗಲರ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಅಡಗಿದಂತಾಗಿದೆ. ಅಭಿಮಾನ ಮೂಲವಾದ ಒಳಜಗಳಗಳಿಂದ ನಾವು ಈ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡೆವು. ಯಾರಿಗೂ ಹೆಸರಿಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಕಾಲಮಹಿಮೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು.

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ–ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಗಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಈಗಲಾದರೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲೇ ಅದೆ. ಅಕಬರಬಾದಶಹನ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಬಹ್ವಂಶದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗವು ಕಾರಣವಾಗಿ ರುವದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರರು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉದಯ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವವರೆಗೆ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಅಡಗಿತೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಗ–ರಾಣಾಜೀ, ನಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ನಷ್ಟಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದೋಷದಿಂದ ಮಲಿನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ನಾವು ತೇಜೋಹೀನರಾಗಿರುವೆವು. ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಶರಣುಹೋಗದ ಮನೆತನವೆಂದರೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮದೊಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಸುದೈವವು; ಇಂತ ಕಠಿಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ರಜಪೂತರ ಗೌರವದ

ಚಿಹ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನವೊಂದಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಅದು ಹೀಗೆಯೇ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರಲಿ. ಅದೇ, ನಮಗೆ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವೂ ಆನಂದಕರವೂ ಆಗಿರುವದು.

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ–ನಿಮ್ಮಂಥ ನರವೀರರ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾದ ಮನೆತನವು ಧನ್ಯವೇ ಸರಿ. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಏಳಬೇಕು, ಭೋಜನದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಡನೆ ಎದ್ದನು. ಮಾನಸಿಂಗನೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಭೋಜನದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಕೆಲಸವು ನಡೆಯಿತು. ಭೋಜನ ಸಮಾರಂಭವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮಾನಸಿಂಗನೊಡನೆ ದ್ವೇಷಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಶ್ವರೀ ಸಂಕೇತವು ಹಾಗೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಗನ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯು ಕೂಡಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಾಗ, ಅದರ ತಾಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನು ತಪಶ್ಚರ್ಯ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ–ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನ–ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿ ಮಾನಗಳ ಅಜರಾಮರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಮೇಜವಾನಿಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ವೀರರ ಮನಸ್ತಾಪವಾಗಿ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಭೋಜನದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಯಿತು. ಮಾನಸಿಂಹನೂ ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನು. ಅಮರಸಿಂಹನು ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ಅತಿಥಿಯ ಅದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಕುಮಾರನ ನಮ್ರವರ್ತನವನ್ನೂ, ವಿವೇಕವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮಾನಸಿಂಗನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಮಣೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಭೋಜನದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಅಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತನಾಗಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ನಗುತ್ತ ನಗುತ್ತ–

ಮಾನಸಿಂಗ–ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಉತ್ಕೃಷ್ಟರೀತಿಯಿಂದ ಭೋಜನದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಹ್ಯಾಗಾಯಿತೆಂಬದೇ ನನಗೆ ಮೊದಲು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಮಹಾರಾಣಾನವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು.

ಅಮರಸಿಂಹ–ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ವಾಗದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ವಿಷಾದವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುವೆವು.

ಅಮರಸಿಂಹನ ಈ ವಿನಿಯೋಕ್ತಿಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನ್ನವನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು, ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಆತನು ತುತ್ತನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಯಾತರದೋ ನೆನವಾಗಿ ಆತನು ಅಮರಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ–

ಮಾನಸಿಂಗ–ಸರಿ, ಇದೊಳ್ಳೇ ಕೆಲಸವು; ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಉಣ್ಣುವದು ಹ್ಯಾಗೆ?

ಅಮರಸಿಂಹ–ತಾವು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅವರು ಈಗ ಬರುವರು.

ಮಾನಸಿಂಹ–ಇದು ವಿಲಕ್ಷಣಪ್ರಕಾರವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಕುಮಾರ, ನಿನ್ನ ತೀರ್ಥರೂಪವೆಲ್ಲಿ? ಅವರ ಪಂಗ್ತಿಲಾಭವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನು ಕೈಯೊಳಗಿನ ತುತ್ತನ್ನು ಭೋಜನಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಅಮರಸಿಂಹನ ಉತ್ತರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡನು. ಅಮರಸಿಂಹನು ಏನೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಗನು–''ಕುಮಾರ! ನೀವು ಉತ್ತರಕೊಡದಿರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಇನ್ನೂ ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಅತಿಥಿಯ ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವದು,'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಅಮರಸಿಂಹನು ನಡುವೆ, ಬಾಯಿಹಾಕಿ–ಮಾನಸಿಂಹಜೀ, ತಾವು ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು. ಮಹಾರಾಣಾನವರಿಗೆ ತಲೆನೋಯುತ್ತಿರು ವದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಂಗ್ತಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ವಿಘ್ನದಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಷಾದವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ಮಾಡುವದೇನು? ಎಂದು ನುಡಿದು ಮಾನಸಿಂಗನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಮಾನಸಿಂಗನ ಮುಖಮಂಡಲವು ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆತನು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ–ಕುಮಾರ! ನೀವು ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗರು. ನೀವು ಯಾರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಯತ್ನಮಾಡುವಿರೆಂಬದು ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟು ಸಾಧಾರಣ ಮಾತು ನನಗೆ–ಅದಿರಲಿ ಬಿಡಿರಿ; ನೀವು ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಣಾಜಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ–''ನೀನು ತಲೆಶೂಲಿಯ ಕಾರಣವು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆಗುವದು ಆಗಿಹೋಗಿರುವದು. ಅದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಿರಲಿ, ತಿಳಿಯದೆಮಾಡಿದ್ದಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ, ಕದಾಚಿತ್ ಅಂಥ ಉಪಾಯವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಸ್ವತಃ ನೀವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು,'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಗನ ಮಾತು ಮುಗಿಯುವದರ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಅಮರಸಿಂಹನು, ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನಿಗೆ ರಾಣಾನವರನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೇತ್ರ ಸಂಕೇತಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಸರದಾರನು ರಾಣಾನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇಗನೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದು–ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಮಹಾರಾಣಾಜಿಯವರ ತಲೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ನೋಯುತ್ತದೆ; ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಗನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಪುನಃ ಅಮರಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಕುಮಾರ! ಈಗ ನೀವು ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ. ನೀವು ನಮ್ಮ ಪಂಗ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೇಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ. ನೀವೇ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಊಟಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ಯಾವ ರಜಪೂತರು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಊಟಮಾಡುವರು?

ಕುಮಾರ, ತಿಳಿಯಿತೇ? ಇಷ್ಟು ಮಾತು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಬರಬಹುದೇ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ''ಬರುವದು'' ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ಅಮರಸಿಂಹನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಅಮರಸಿಂಹನು ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸರದಾರನು ಮಾನಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನ ಮಾತು ತಮಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರನನ್ನು ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದು ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಈಗ ಕುಮಾರರು ಬಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯು ತಾನೇ ಗೊತ್ತಾಗುವದು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆ ಸರದಾರನ ಮೇಲೆ ಮಾನಸಿಂಗನ ಸಿಟ್ಟು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನ ಈ ಹಂಗಿಸಿದಂಥ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾನಸಿಂಗನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ಎಲೇ, ನಿದ್ದೆಹತ್ತಿದವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಎಬ್ಬಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ನಿದ್ದೆಯ ಸೋಗಿನಿಂದ ಮಲಗಿದವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಾನು ತಲೆಶೂಲಿಯನೆವದಿಂದ ತನ್ನ ಸತ್ಯವಾದ್ವಿತದ, ಹಾಗು ವ್ರತಧಾರಕತ್ವದ ಗುರುತನ್ನು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು, ಎನ್ನುತ್ತಿರಲು, ''ಹೂ! ವ್ರತಧಾರಕತ್ವದ ಗುರುತೋ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಸರದಾರರನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ಮಾನಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ–ವ್ರತಧಾರಿಯ ಯಾವ ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ತಾವು ಈಗ ನೋಡಿದಿರಿ? ಇಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ತಲೆಶೂಲಿಯ ನೆವದಿಂದ ನನ್ನ ಮಗನ ಮುಖಾಂತರ ನಿಮ್ಮ ಅದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇ ನನ್ನ ಮಹಾಪರಾಧವೋ ಏನು? ಅಂಬರಾಧೀಶ! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಯವನರ ಚರಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೀರಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಸಮಾಜದ ನೀತಿಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಸರಿ. ಯಾವನೇ ಆರ್ಯನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಎರಡನೆಯವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿಯಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಪಡಿಸುವದಂತು ಆರ್ಯರ ಪರಮಧರ್ಮವಾಗಿರುವದು. ಅಂಬರರಾಜ! ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಲೆಶೂಲಿಯ ನೆವದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಅದರಾತಿಥ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಬಾರದಂತೆ ಯತ್ನಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದಿರುವದರ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವು ಈಗ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಬಹುದು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಬಲಗೈಯೆನಿಸುವ ಅಂಬರಾಧಿಪತಿ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ, ಆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಮೇವಾಡಾಧಿಪತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಎಂದೂ ಅಸತ್ಯವಚನವು ಹೊರಬೀಳುವ ಸಂಭವವಿರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದನು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪನು ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾನಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಕೇಳಿರಿ. ಯಾವ ರಜಪೂತನು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನೋ, ಯಾವನು

ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ, ವಂಶಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯದ, ಹಾಗು ಅಧಿಕಾರದ ಆಶೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನೂ, ಮಗಳನ್ನೂ ಯವನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಲಿ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಲಿ ಆ ಯವನರೊಡನೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದನೋ ಆ ಭ್ರಷ್ಟರಜಪೂತನೊಡನೆ, ಪವಿತ್ರ ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಎಂದಿಗೂ ಭೋಜನಮಾಡಿ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಲಾರನು. ಒಬ್ಬ ಕುಲಗೇಡಿಯು ತನ್ನ ಕುಲದವರೊಡನೆ ಒಂದೇ ಪಂಗ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಿಡಿದ ಹಟದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಹಟದಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವೇನಿದೆ? ಈ ನಿಮ್ಮ ಹಟವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು.

ಈ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಗನು ಮುಖಭಂಗಿತನಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ– ಮಹಾರಾಜ, ಸಾಕು, ಬಹಳವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿದು ತಟ್ಟನೆ ಎಲೆಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದನು. ಅಪಮಾನಾಭಿಮಾನಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಸಂತಾಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಆತನ ಸರ್ವಾಂಗವು ದಗ್ಧವಾಗಹತ್ತಿತು. ಮೋರೆಯು ಕೆಂಪಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆತನು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಆತ್ಮಸಂಯಮನದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗೆಡವದೆ, ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡ್ರುವಾಗ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನು ಮಹಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮುಂಡಾಸದಲ್ಲಿ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ– ''ಆದದ್ದೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ನನ್ನ ಮಾನಖಂಡನವನ್ನು ನಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲು, ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ದೋಷಕೊಡುವದಾದರೂ ಯಾಕೆ? ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೇನು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಕಳಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅಗಂತುಕತನದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ನನಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತು. ಅಂದಬಳಿಕ ನಿರರ್ಥಕ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?'' ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ್ದನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿದಿರಿ; ಆದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಾನು ಏನೂ ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯಬೇಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಹೋದದ್ದು ಹೋಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯಾದರೂ ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ನಾನು ಯವನರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಈಗಲಾದರೂ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾತಿನ ಪ್ರತಾಪನು–''ನೀವು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದದ್ದೇ ಸರಿ! ಇಂಥ ಉದಾರವಾದ ನೀತಿಯನ್ನು ತಾವು ಯಾರಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತಿರಿ? ನಮ್ಮ ಲೌಕಿಕವನ್ನೂ, ಮಾನ–ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನೂ ಚಿರಕಾಲ ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನೂ, ಮಗಳನ್ನೂ ಯವನರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪರಿಸಿದೆವೆಂಬದು ನೀವು ಆಡುವ ಘಾತಿನ ಭಾವಾರ್ಥವಿರುತ್ತದಷ್ಟೇ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಮಾನಸಿಂಗನ ಕೋಪವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಆತನು ಕ್ಷುಬ್ಧನಾಗಿ ಕೂಡಲೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೆಟ್ಟ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ–ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಕೃತ್ಯದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ನೀವು ಬೇಗನೆ

ಅನುಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡಿರಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ನಿಜವಾದ ರಜಪೂತನಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಮಾನಸಿಂಗನಲ್ಲ!

ಮಾನಸಿಂಗನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪನು ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿ–''ಅಚ್ಚ ವೀರರು ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು ಆದೀತು; ಆದರೆ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿ ಈಗಂತು ನನಗೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗಂಟುಬಿದ್ದ ದಿನವೇ ಸುದಿನವು;'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ವಿನೋದ ದಿಂದ ಮಾನಸಿಂಗನಿಗೆ– ಅಂಬರಾಧೀಶ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಸಂಗಡ ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯ ಮಗನಾದ ಅಕಬರನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶವು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೀಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಸರದಾರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕರು. ಮಾನಸಿಂಗನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ತಡೆಯದೆ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಚಬಕದಿಂದ ಹೊಡೆದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಆತನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಲಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಗನು ಹೊರಟು ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಾಪನು, ಆತನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗೋಮಯದಿಂದ ಸಾರಿಸಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆ ಮೇಜವಾನಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿ, ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಸಿ ಅವನ್ನು ಗಂಗೋದಕ ದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಮಾಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನ ಸಂಸರ್ಗಜನ್ಯ ಪಾತಕದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗು ವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಪರಿವಾರ ಸಚೈಲ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯಾವತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಗಂಗೋದಕವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಮಂಟಪವನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು.!!

ಸಮರೋದ್ಯೋಗ

ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಹಟಮಾರಿತನವು ಬಹಳ. ಈ ಛಲದ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಡದಾಡಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆಗಳನ್ನು ಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಛಲದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತ ದ್ವೇಷವು ನೆಲೆಗೊಂಡಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಕೆಟ್ಟ ದ್ವೇಷವೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಅವರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ ಬಹ್ವಂಶದಿಂದ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಾನಸಿಂಗನು ಸಂತಾಪ ದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಕಮಳನೇರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಕಬರಬಾದಶಹನಾದರೂ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದು

ಮಾನಸಿಂಗನಿಗಲ್ಲ, ನನಗೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದು "ಈವೊತ್ತಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಒಗರೂ, ಅಭಿಮಾನವೂ ನಷ್ಟವಾದವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದದ್ದು ಅಸತ್ಯವು. ಇನ್ನೂ ರಜಪೂತರ ಮೂಗು ಮೇಲೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನು ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರವು ನಿರರ್ಥಕ ವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆ ರಾಣಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆತನ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಬಾರದೆಯಿರದು," ಎಂದು ಬಾದಶಹನು ಯೋಚಿಸಿ ಪ್ರತಾಪನ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ನಡೆಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆತನು ಮಾನಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಮಾನಸಿಂಗ, ನೀವು ನನ್ನ ಬಲಗೈಯು. ನಿಮಗಾದ ಅಪಮಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಸೈನ್ಯ ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವೆನು. ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಇಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರವೇ? ಇಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನವೇ!!" ಎಂದು ನುಡಿದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–ನನ್ನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಾಗುವವನೂ, ನನ್ನ ನೀತಿಯಲ್ಲಿಯ ಹುಳುಕನ್ನು ಬೈಲಿಗೆಳೆಯುವವನೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸದ ಸತತವಾದ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ನಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ರಾಜ್ಯರೂಪವಾದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದೆನು. ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಕೆಡವಿದೆನು. ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಯ್ಯ ಅನ್ನವನ್ನು ರಜಪೂತರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿದೆನು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನನವೆಲ್ಲ ಇಂದು ಪ್ರತಾಪನ ಒಂದೇ ಒದತದಿಂದ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋಯಿತು. ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಣಾನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಶಾಸನ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಾರದು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಬಾದಶಹನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಗೃಹ ಭೇದಿಗಳಾದ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಕುಲಕಂಟಕರನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ ಸಾಗರಜಿಯೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರತಾಪನ ಬಂಧುಗಳೂ, ಸಾಗರಜಿಯ ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟ ಮಗನಾದ ಮೊಹಬತ್ ಖಾನನೆಂಬ ಸರದಾರನೂ ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಪ್ರತಾಪನೊಡನೆ ಕಲಹಬೆಳಿಸಿ ಆತನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೂಡಿದವನಾದ್ದರಿಂದ, ಬಾದಶಹನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು–"ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ಡಾಂಭಿಕನೂ, ಅಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ಪ್ರತಾಪನ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಮರ್ಮದವೇದನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವೆನು, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು, ಅನ್ನಲು, ಬಾದಶಹನ ಈ ಆಶ್ವಾಸನದಿಂದ ಅಟ್ಟಕ್ಕೇರಿದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ನೀಚತನದಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಜಹಾಪನಾಹ! ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುವದು; ಯಾಕಂದರೆ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರಸೈನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು

ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ, ಸಾವಿಗೆ ಹೆದರದವರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶೌರ್ಯವು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಭಿಲ್ಲರು ಮಹಾಚಪಲರು; ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರು. ಅವರು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಿರುವರು. ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಖಿಂಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ನಿಷ್ಣಾತರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕುವದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಗುರಿಹೊಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತು ಅವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವರು. ಇಂಥ ಬಿಲ್ಲರು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುವರು. ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಭೂಮಿಯಾ ಎಂಬ ಜನರು, ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಎಂದೂ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರ್ವತ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವರು ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರವೀಣರಿರುವರು. ಅವರಿಂದಾಗುವ ಗುಪ್ತತ್ರಾಸವನ್ನು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯವು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಬೇರೆ ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದರೂ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜರ್ಜರಮಾಡುವರು. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ಲರೂ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವೀರರೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೀನರೂ ಮೊಗಲರನ್ನು ಸಮರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕರೆಯಬಹುದು. ಖಾವಿಂದ, ರಜಪೂತರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಆಲಿಸಬೇಕು. ರಜಪೂತರ ಎಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಖಡ್ಗ, ಬರ್ಚಿ, ಕಠಾರಿಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಧನುಷ್ಯಬಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಖಡ್ಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ; ಭಿಲ್ಲರ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನಂತು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ರಜಪೂತರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಖಾವಿಂದರು ಬೇರೆ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಆ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ತೋಫು–ತುಬಾಕಿಗಳನ್ನು ರಜಪೂತರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವದು! ನೂರಾರು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಾಗದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತೋಫಿನ ಒಂದು ಗುಂಡು ಮಾಡುವದು. ರಜಪೂತ ಸೈನಿಕರು ಎಷ್ಟು ಶೂರರಿದ್ದರೂ, ಭಿಲ್ಲರು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರವೀಣರಿದ್ದರೂ ತೋಫು–ತುಬಾಕಿಗಳ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆಟವು ನಡೆಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ತೋಫು–ತುಬಾಕಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಗೃಹಭೇದಕವಾದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಕಬರನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆತನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಯೋಗ್ಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಮರಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸಲೀಮನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ, ಮೊಹಬತ್ ಖಾನನನ್ನು ಆತನ ಅಂಗರಕ್ಷಕನನ್ನಾಗಿಯೂ, ಮಾನಸಿಂಗನನ್ನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚಕನನ್ನಾಗಿಯೂ, ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಸರದಾರರನ್ನು ಸಹಾಯಕರನ್ನಾಗಿಯೂ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ವಾಚಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವದು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಅನುಭವವಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಮೊಹಬತ್‌ಖಾನನೆಂಬ ಕುಲಗೇಡಿ ರಜಪೂತನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ

ಪರಿಚಯಮಾಡಿ ಕೊಡುವದಷ್ಟು ಉಳಿದದೆ. ಸಾಹಸ, ವೀರ್ಯ, ಬಾಹುಬಲ, ಬುದ್ಧಿಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಈ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಹಬತ್‌ಖಾನನು ಅಕಬರನ ಬಲಗೈಯಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ವಜ್ಞಾತಿದ್ರೋಹದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ಅಖಿಲ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಆಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ನರರತ್ನಗಳು ಅಕಬರನಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಇಷ್ಟು ಖ್ಯಾತಿವಂತನಾದನು. ಸ್ವಲ್ಪದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹದೊಡನೆ 25 ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಟಿತು. ಈ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ಮಾನಸಿಂಗನೇ ಆದದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಒದಗಿದ ಸ್ವಜಾತಿಯವರ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆಲ್ಲ ಆತನೇ ಕಾರಣನಾದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಪ್ರತಾಪನಾದ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಾದರೂ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ರಜಪೂತ ವೀರ್ಯದ ಗುರುತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಹಣ್ಣು ಮಾಡುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಆತನು ಮುಣುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ತಾನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದ ಪರ್ವತವೇಷ್ಟಿತ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ದುರ್ಗವನ್ನೂ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕಂದರವನ್ನೂ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಖಿಂಡಿಯನ್ನೂ ಆತನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿ ಒಂದು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಒದಗಿಸಿ ಇಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿ, ದುರ್ಗದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಮೇವಾಡದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿದನು. ಭರತಭೂಮಿಯ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ದೇಹಸಮರ್ಪಣಮಾಡುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ದುರ್ಗಾಧಿಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ರಾಣಾನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಅಕಬರನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡದ "ಭೂಮಿಯೂ" ಎಂಬ ಜನರು ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಮೇವಾಡದೊಳಗಿನ ಬೇರೆ ಕಾಡುಜನರಾದರೂ ಮಹಾರಾಣಾನ ಉತ್ತೇಜನಪರವಾದ ಭಾಷಣದಿಂದ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಿಲ್ಲಜನರೂ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಮೀರಜನರೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಮೀನಜನರೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜರ್ಜರಮಾಡುವ ತಮ್ಮ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಜಪೂತ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಮಳೆಗಾಲದ ನದೀ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಪ್ರತಾಪನ ಸೇನೆಯು ಬರಬರುತ್ತ ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸಹತ್ತಿತು. ಹೀಗೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಬಲದಿಂದಲೂ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮಹಾಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾರಾಣಾನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಆಶಾಂಕುರವು ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಹತ್ತಿತು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಝುಂಝಾವಮಾರುತನಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾದ ಮಹಾಸಾಗರದಂತೆ ಯಾವತ್ತು ಮೇವಾಡದೇಶವು ಅಲ್ಲೋಲ-ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ರಣಮದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತವಾಯಿತು.

ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಾಪನು ಮೇವಾಡದ ಬೈಲುಭೂಮಿಯನ್ನು, ಅಂದರೆ ಬುನಾಸ ಮತ್ತು ರಬಿನದಿಗಳ ದಂಡೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಪೋಧನನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಹಾಳುಗೆಡವಿದ್ದನಷ್ಟೇ? ಆ ಪ್ರದೇಶವು ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಿರ್ಮಾನುಷವಾಗಿ ಅರಣ್ಯಮಯವಾಗಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾವತ್ತು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಧ್ವನಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿಬರಲಿಲ್ಲ! ಪ್ರತಾಪನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಡವಿಯ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಗುಂಪು ಭಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಗೂಡುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭುರ್ರನೆ ಹಾರಿ ಕಿಲಿಬಿಲಿ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸ ಹತ್ತಿದವು. ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಶ್ವಾಪದಗಳು ಅಂಜಿ ಓಡಿ ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರ ಹತ್ತಿದವು. ಮುಳ್ಳು ತುಂಬಿದ ಜಾಲಿಯ ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ಬೇರೆ ಅಡವಿಯ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಪ್ರದೇಶವು ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು ಇಂಥ ನಿರ್ಜನವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಮೇವಾಡದೇಶವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವಾಗಲೂ ಅರಣ್ಯಮಯವಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಿ ಎಂದೂ ಕಲಂಕಿತವಾಗಬೇಡ, ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡನು. ದಿನಾಲು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾನು ತನ್ನ ಪರ್ವತದ ಕಂದರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಆತನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ತನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಒಲೆಹೊತ್ತಿಸಿ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಜಪುತ್ರರೂ, ರಾಜಕನ್ಯಯರೂ ಹೀನವೇಷದಿಂದ ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ದಯಾಹೀನವಾದ ದೈವದ ವಿಲಾಸವು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ವ್ರತಸ್ಥ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಂದೂ ಅಸಮಧಾನಪಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ರಣ ವೇಷವನ್ನು ಕಳಿಚಿ ತೆಗೆದಿಡುವಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರ ಈ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ–ಜಗದೀಶ್ವರನೇ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಅಮರಸಿಂಹನೂ, ಆತನ ಮಾತೆಯೂ ಚಿರಕಾಲ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೇ ಪರ್ವತ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲಿ; ಆದರೆ ಮೊಗಲರ ದಾಸರಾಗಿ ಭವ್ಯವಾದ ರಾಜಪ್ರಾಸಾದದೊಳಗೆ ವಾಸಿಸುವ ಹೀನಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅವರಪಾಲಿಗೆ ತರಬೇಡ, ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದನು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಕ್ರಮಿಸಿದವು. ಮಹಾರಾಣಾನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಯುದ್ಧದ ಸೌರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಅಕಬರನ ಪುತ್ರನಾದ ಸೇಲೀಮನು, ಅಂಬರೇಶ್ವರ ಮಹಾರಾಜಮಾನಸಿಂಗನೊಡನೆ ಅಗಣಿತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದನು. ತಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲವು ಒರೆಗೆ ಹತ್ತುವ ಪ್ರಸಂಗವೊದಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೂ, ಆತನ ಸೇನಾನಾಯಕನೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡರು. ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು

ಮೇವಾಡದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅದರ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗಾಗಿ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಚತುರಚೂಡಾಮಣಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪನು ಮೊಗಲರ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಸಂರಕ್ಷಣದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಪ್ರದೇಶದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು; ಆದರೆ ಆ ಸೈನ್ಯದ ಗತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ಆ ಗುಡ್ಡಗಾಡಸೀಮೆಯ ಪ್ರವೇಶಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕಟ್ಟುಮಾಡಿದ್ದನು. ಆ ದ್ವಾರವೆಂದರೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಳದೀಘಟ್ಟದ ಖಿಂಡಿಯೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅದು ಒಂದು ಬಂಡಿಹೋಗುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅಗಲವಾಗಿತ್ತು ಈ ಖಿಂಡಿಯ ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕಮಳನೇರ ದುರ್ಗವೂ, ಎರಡನೆಯ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಮೀರಪುರದ ಉಚ್ಚಶೈಲಶೃಂಗದ ವಿಭಾಗವೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಅರವಲೀಪರ್ವತದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಯು ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು, ಅದರ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ನಿಬಿಡವಾದ ಅರಣ್ಯವು ಪಸರಿಸಿತ್ತು ಆ ಸ್ಥಾನದ ರಮಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡುಸಾವಿರ ಶೂರ ರಜಪೂತವೀರರು ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮಾನಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆತನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಹಳದೀಘಾಟದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದಮೇಲೆ ತಳಊರಬೇಕೆಂದು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಜ್ಞಾತಿವಿರೋಧದಂಥ ವಿರೋಧವು ಬೇರೆಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿರೋಧದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಇಂದು ರಜಪೂತ ಕುಲತಿಲಕನಾದ ಮಹಾರಾಜ ಮಾನಸಿಂಗನು, ರಜಪೂತಕುಲಾವತಂಸನಾದ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೊಡನೆ ಭಯಂಕರ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗುತ್ತಲಿದ್ದನು.

ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ರಾತ್ರಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಅಂಧಕಾರವು ಪಸರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಡೇರೆಗಳು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಛಾವಣಿಯೊಳಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯದೀಪ ಜ್ಯೋತಿಗಳ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಅಂಧಕಾರಮಯ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶವು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಬೈಲಿಗೆ ಕುಳಿತು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ನಡನಡುವೆ ಅವರ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳಬರುತ್ತಲಿವೆ. ವೀರರು ಮರಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬೆದರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತಿನ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಮಾನಸಿಂಗನು ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಸೇಲೀಮನ ಕೆಂಪು ಕಿನಾಕಾಫಿನ ಡೇರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಆ ಡೇರೆಯು ಅಸಂಖ್ಯ ದೀಪಗಳಿಂದಲೂ, ಹಲವು ಬಣ್ಣದ ನಿಶಾನೆಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು, ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ತಂಬುವಿನಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜನಾದ ಸೇಲೀಮನು ಒಂದು ಸುಖಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಪ್ರಫುಲ್ಲಿತಚಿತ್ತದಿಂದ ಗಾಯನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು

ಸುಂದರವಾದ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಮದ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಯೂ, ಮದ್ಯಪ್ರಾಶನದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪಾತ್ರೆಯೂ, ಬೇರೆಯೊಂದು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರವೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮಧುರಕಂಠದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮದೆಯರು ಅಪ್ಸರೆಯರಂತೆ ಗಾಯನಮಾಡುತ್ತ ಸೇಲೀಮನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಯುವರಾಜನ ಶರೀರವು ದೀರ್ಘ, ಸುಂದರ, ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾದದ್ದು. ಆತನ ಉನ್ನತವಾದ ಲಲಾಟಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಯುವರಾಜನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ಲಕ್ಷಣವು ಲೇಶವಾದರೂ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಸುಂದರ ಮುಖ ಮಂಡಲವು ಚಿಂತಾಹೀನವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯರಂಜಿತವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಯನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಆ ಯುವರಾಜನು ಮಾನಸಿಂಗನು ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಯಕಿಯರನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಡೇರೆಯೊಳಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ಮೊದಲು ಯುವರಾಜನನ್ನು ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ವಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೇಲೀಮನು ಹಾಸ್ಯಮುಖದಿಂದ ಆತನ ಸಲಾಮನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಆತನೊಡನೆ ಡೇರೆಯೊಳಗಿನದೊಂದು ಗುಪ್ತಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಬಾಗಿಲಿಕ್ಕಿದ ಬಳಿಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು. ಆಗ ಸೇಲೀಮನು ಅಂಬರೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಸೇಲೀಮ–ಅಂಬರೇಶ್ವರ, ತಾವು ಶತ್ರುಗಳ ಯುದ್ಧದ ಸೌರಣೆಯನ್ನು ಅರಿತಿರ ಬಹುದು. ಇನ್ನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಎಂದು ಆರಂಭಿಸತಕ್ಕದ್ದು?

ಮಾನಸಿಂಹ (ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ)–ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಾಳೆಯೇ ಆರಂಭಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಈ ದಾಸನಿಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಳೆಗಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿತು. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಕಾರ್ಯವು ಬೇಗನೆ ಆದಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗೆ.

ಸೇಲೀಮ–ನನ್ನ ಮತವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಮೇವಾಡದ ರಜಪೂತರ ಸೈನ್ಯವು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಈಡಾಗಿ ನಿಂತಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾಳೆ ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗೆ ರಜಪೂತರ ಸೈನ್ಯದ ದೂಳವನ್ನು ಹಾರಿಸಿಬಿಡೋಣ!

ಮಾನಸಿಂಗ–ಅದರಲ್ಲೇನು ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲೆನ್ನಿರಿ; ಆದರೆ, ಹುಜೂರಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದೇನಂದರೆ, ನಾಳಿನ ಯುದ್ಧವು ನಿಜವಾದ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಆಗುವದು! ನಾಳೆ ರಜಪೂತರಾದರೂ ಅಪೂರ್ವ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು. ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಮಗಾಗಿರುವ ಶ್ರಮವು, ನಾಳಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಾಗುವ ಶ್ರಮದ ಪಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಲಾರದೆಂಬದು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು.

ಸೇಲೀಮ–ಅಂಬರೇಶ್ವರ, ತಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಕಲ್ಪನೆಯು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ತೈಮೂರಲಿಂಗನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ನಮ್ಮಂಥ ವೀರರಿಗೆ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧವೇ ಆನಂದಪ್ರದವಾಗಿರುವದು! ಆದರೆ ನಾಳಿನ ಯುದ್ಧವು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಡೆಯಬಹುದು?

ಹುಲಿಯೊಡನೆ ನಡೆದ ಚಿಗರಿಯ ಯುದ್ಧವು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಸಾಗೀತು? ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಹಾಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಆ ಅಂಜುಬುರುಕ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯು ಸಾಲಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಮಾನಸಿಂಗ–ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಂಥ ಪ್ರತಾಪ ಶಾಲಿಯಾದ ಸೈನ್ಯವು ಇಡಿಯ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ! ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಸೈನ್ಯದ ವಿಜಯವು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಲಿ; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಓಡಿಹೋದಾನೆಂಬಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಗುರುತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇರುವದು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಭಾಷಣವಾದ ಬಳಿಕ ಮರುದಿವಸ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮಾನಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಡೇರೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸರದಾರರನ್ನೂ, ಸೇನಾನಾಯಕರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಅವರವರ ಪೂರ್ವಜರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿ ಒಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು–ವೀರರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿದ ಕಾರಣವು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರಬಹುದು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಮುಳನೇರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಯಾವತ್ತು ಭರತವರ್ಷದ ಸೈನ್ಯವು ಮೇಘಗಳ ಗುಂಪಿನಂತೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಹಳದೀಘಾಟದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿರುವದು. ಮೇವಾಡದ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟಾಗಿಬೆಳೆದ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ದಾಟಿಬರಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾದಷ್ಟು, ಇನ್ನು ಮೇವಾಡದ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗದೆಂದು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು. ಕಿಂಬಹುನಾ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದೇ ದುರ್ಘಟವೆಂದು ಅವರು ತಿಳಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾದೀತು. ಬಂಧುಗಳೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನ ಪವಿತ್ರವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿ ರುತ್ತೀರಿ. ಅಂದಬಳಿಕ ಮೊಗಲರ ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಆ ಪವಿತ್ರವಂಶಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡೀರಿ? ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಇಂಥ ಅಮಂಗಲಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಿಸೋದಿಯಾವಂಶವು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿಂದ ಪೂರ್ಣ ನಿಃಪಾತವಾಗಿ ಹೋಗುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ. ಸುಂದರವಾದ ಮೇವಾಡಪ್ರಾಂತದೊಳಗಿನ ಪರ್ವತಗಳು, ಖಿಂಡಿಗಳು, ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಅರಣ್ಯಗಳು, ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಹೋಗಲಿ! ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ವೀರರೇ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮುಖವನ್ನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಆತನು ಒಂದೇಸವನೆ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಲಿರುವನು. ವೀರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಪೂರ್ವ ಪುರುಷರ ಬಲವು ನಿಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ಆತನು ಚನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವನು.

ಅನ್ನಲು, ಯಾವತ್ತು ವೀರರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಒರೆಗಳಿಂದ ಹಿರಿದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರು ತಾವು ಮೊಗಲರನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ತುಂಡರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರುವೆವೆಂದು ನುಡಿಯಲು ಸಭಾಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಂಭ್ರಮ

ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ತನ್ನ ದೇಶದ ಬೈಲು ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಳದಿಯ ಗಾಟದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆತುರ ಪಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕಮಳನೇರ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಪಶ್ಚಿಮನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಋಖಭನಾಥವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಋಖಭನಾಥಸ್ಥಾನವು ಭಯಂಕರವಾದ ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ಕಂದರಗಳಿಂದಲೂ, ನದಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು. ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತೀರ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ, ಅಂದರೆ ಒಂದು ಬಂಡಿಯು ಮಾತ್ರ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಅಗಲವಾದ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದು ಆ ಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು ಹಬ್ಬಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಇಂಥ ದುರ್ಗಮಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಶೂರರಾದ ರಜಪೂತ ಸರದಾರರನ್ನು ಅವರ ವೀರಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಇಟ್ಟನು. ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಭಿಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ಹಳೇ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಧನುಷ್ಯಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿ, ಹೊತ್ತು ಬಿದ್ದರೆ ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಒಗೆಯುವದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದುಂಡಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಸ್ವತಃ ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕಿರಮಂಜಿಯ ಬಣ್ಣದ ನಿಶಾನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಊರಿದ್ದನು. ಆತನ ಸೈನಿಕರು ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅತ್ತ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದ ಉಪಕರಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರತಾಪನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ರಜಪೂತರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋಫುಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಈ ಕೊರತೆಯೇ ಅವರ ಅಪಜಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಆದರೂ ರಜಪೂತರು ಖಡ್ಗಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಾನಸಿಂಗನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಮರುದಿವಸವೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಹಳದಿಯ ಘಾಟದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಖಿಂಡಿಯ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಶತ್ರುಗಳ ದೂಳಹಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅವರ ವೀರಶ್ರೀಯೂ,

ಅಪೂರ್ವಸಾಹಸವೂ ವರ್ಣನಾತೀತವಾಗಿದ್ದವು. ರಜಪೂತರು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕುಲಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾದಹತ್ತಿದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ದೂರದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೇನಾನಾಯಕರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲು, ಮಳೆಗಾಲದ ನದಿಗಳ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಅತುಲಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಸೈನ್ಯದಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಜರ್ಜರ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ಇಂದು ರಜಪೂತವೀರರಿಗೆ ಮಹೋತ್ಸವದ ದಿವಸವು ಒದಗಿದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಅವರು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಹಿಂದೆಗೆಯುವಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಹ್ವಾಣ, ರಾಠೋಡ, ಝಾಲಾ, ಚಂದ್ರಾವತ, ಜಗಾವತ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಜಪೂತಕುಲದ ವೀರರು ಸಿಂಹನಾದಮಾಡಿ ವ್ಯಾಘ್ರಗಳಂತೆ ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಶತ್ರುಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ರಜಪೂತರ ಒಂದು ಗುಂಪು ನಾಶವಾದಕೂಡಲೆ ಅದರ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಘೋರವಾದ ರಣೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ದಾರುಣವಾದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಜಪೂತವೀರರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಸೈನ್ಯದಮುಂದೆ ಆ ರಜಪೂತರ ಅಸಾಧಾರಣ ವೀರತ್ವವೂ, ಅದ್ಭುತಪರಾಕ್ರಮವೂ ನಡೆಯದಾದವು. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ, ಹಾಗು ಅಂಬರಾಧಿಪತಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳೊಳಗಿಂದ "ಧುಡುಂ, ಧುಡುಂ" ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ತೋಪುಗಳ ಗುಂಡುಗಳು ಸಾಗಿಹೋಗಿ ರಜಪೂತರ ಗುಂಪಿಗೆ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡತೊಡಗಿದವು; ಆದರೂ ರಜಪೂತರು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಘೋರಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವೀರಮಣಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಹಿಂದೆ ಯಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಸದಾ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಆತನ ಖಡ್ಗವು ಶತ್ರುಗಳ ಗಂಟಲುಗಳ ರಕ್ತವನ್ನು ಗಟಗಟ ಕುಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ, ಅದರ ರಕ್ತಪಾನದ ಇಚ್ಛೆಯು ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಣ್ಣು ಅಂಬರಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಾನಸಿಂಗನಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಆತನು ಮಾನಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದನು; ಆದರೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮಾನಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಕ್ರೋಧಕರ್ಕಶಸ್ವರದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ–ಎಲೈ ಕುಲಕಂಟಕನಾದ ಮಾನಸಿಂಹಾ! ದಿಲ್ಲಿಯ ನಾಯಿಯೇ! ಮೊಗಲರ ಪ್ರಚಂಡಸೈನ್ಯದ ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ರಜಪೂತರು ಖಡ್ಗಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ಜಯಾಪಜಯಗಳ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಸೇವಾರೂಪವಾದ ರೊಜ್ಜಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವ ನೀನು, ಈ ರಜಪೂತಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೀ. ಎಲೈ ಅಧಮ ರಜಪೂತನೇ, ಇರಲಿ; ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ನಿನ್ನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು; ನಿನ್ನ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಹಟಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ, ಎಂದು ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಿಂದ ನುಡಿದು, ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕವೆಂಬ ಕುದುರೆಯನ್ನು, ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಸೇಲೀಮನು ಇರುವ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು.

ಸೇಲೀಮನು ಆನೆಯ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು! ಈ ಸಾರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತಸೈನ್ಯವು ಭೀಷಣನಾದಮಾಡಿ ಮೊಗಲಸೇನೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಭೇದಿಸಿಹೋಗಿ ಅಗ್ರೇಸರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು! ರಜಪೂತರ ಖಡ್ಗ–ಬರ್ಚಿಗಳ ಭಯಂಕರವಾದ ಆಘಾತದಿಂದ ಮೊಗಲಸೈನ್ಯವು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಸೈನ್ಯಸಂಹಾರದ ಮಿತಿಯು ಮೀರಿತು. ಸ್ವಲ್ಪವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಯುವರಾಜ ಸೇಲೀಮನೂ, ರಜಪೂತ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೂ ಎದುರುಬದುರಾದರು.

ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ವೀರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಧಾವಿಸಿದರು! ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಂಯಕರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ, ಗಗನವನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ವೀರನಾದ–ಆರ್ತಸ್ವರಗಳ ಭೀಷಣವಾದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ರಜಪೂತರಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊಗಲರಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಭಾವವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಶತ್ರುಗಳಾರು ಮಿತ್ರರಾರು ಎಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರೆಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು! ಖಡ್ಗಗಳ ಖಣಖಟಿಲೆಂಬಧ್ವನಿಯೂ, ವೀರರ ವೀರಗರ್ಜನೆಯೂ, ಮರಣೋನ್ಮುಖರ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳದಾದವು. ಎರಡೂ ನಿಟ್ಟಿನ ಯೋಧರು ಛಿನ್ನ ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ವೃಕ್ಷಗಳಂತೆ ಪಟಪಟ ಬೀಳತೊಡಗಿದರು! ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದ ಧ್ವಜಗಳ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಹೆಣಗಳ ರಾಶಿಯು ಬಿದ್ದಿತು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗದ ಆಘಾತದಿಂದ ಸೇಲೀಮನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೆಲ್ಲ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದರು. ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಿತ್ತಕವೆಂಬ ಕುದುರೆಯು ಶಹಾಜಾದಾ ಸೇಲೀಮನ ಆನೆಗೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸೇಲೀಮನು ಆನೆಯ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ ಯುದ್ಧವಿಷಯದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಭಯಂಕರವಾದ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಂದು ನಿಂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಭಯಭೀತನಾದನು. ಆ ಸರಳಹೃದಯದ ವೀರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–''ಅಹಹ! ಎಂಥ ಅದ್ಭುತಸಾಹಸವಿದು! ಎಂಥ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪರಾಕ್ರಮವಿದು!! ಸಂಗಡ ಸೈನ್ಯವಾಗಲಿ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾಗಲಿ ಇರದೆ, ಒಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವದು ಎಂಥ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಘಟನೆಯು! ಈತನನ್ನು ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೋ, ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೊ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ! ಈ ವೀರಮಣಿಯನ್ನು ಹಡೆದ ರಜಪೂತವೀರಮಾತೆಯು ಧನ್ಯಳೇ ಸರಿ! ಇಂಥ ನರವೀರರು ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನವು ಧನ್ಯವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಸೇಲೀಮನ ತೀರ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ದೀರ್ಘವಾದ ಭಾಲೆಯನ್ನು ಆತನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಗುರಿನೋಡಿ ಒಗೆದನು; ಆದರೆ ಸೇಲೀಮನ ಸುದೈವದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಎಂದೂ ತಪ್ಪದ ಗುರಿಯು ತಪ್ಪಿ ಬಾಲೆಯು ಅಂಬಾರಿಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ತಗಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಜೋತಾಡಹತ್ತಿತು! ಅಂಬಾರಿಯ ಯೋಗದಿಂದಲೇ

ಸೇಲೀಮನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣವಾಯಿತು. ಎಂದೂ ತಪ್ಪದ ತನ್ನ ಗುರಿಯು ತಪ್ಪಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ಆತನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ನೂಕಿದನು. ಅಶ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಚಿತ್ತಕವು, ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿತ್ತು ಅದು ಯಜಮಾನನ ಭಾವವನ್ನರಿತು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ತನ್ನ ಮುಂಗಾಲುಗಳನ್ನು ಆನೆಯ ಗಂಡಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಊರಿನಿಂತುಕೊಂಡಿತು. ಕಂಣುಮುಚ್ಚಿ ಕಂಣುತೆರೆಯುವವ ರೊಳಗಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಮಾವುತನು ಮರಣಹೊಂದಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು; ಪುನಃ ಸೇಲೀಮನ ಸುದೈವವು ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿತು. ಮಾವುತನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆನೆಯು ಬೆದರಿ ಒಡೆಯನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ದಾರಿಸಿಕ್ಕುತ್ತ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆನೆಯ ಬೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಸೇಲೀಮನು ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿ ಉಳಿದನು!

ತೀರ ಕೈಗೆಸಿಕ್ಕ ಬೇಟೆಯು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತನಾದನು. ಆತನೂ, ಆತನ ವೀರಪರಿವಾರವೂ ಸಿಂಹನಾದಮಾಡಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಸೇಲೀಮನ ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದವು. ಶೂರರಾಣಾನು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಸೈನ್ಯದ ಅಂತರ್ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಈ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವೀರತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾವತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರನಾದ ಅರ್ಜುನನ ನೆನಪಾಯಿತು! ಮೊಗಲಸೈನಿಕರು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನರಾದರು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರು; ಆದರೆ ಮೊಗಲಸೈನಿಕ ರಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವೀರರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನೂ, ಆತನ ಸೈನಿಕರೂ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿದರು. ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಧೈರ್ಯವು ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಯಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರರಾದರೂ ರಜಪೂತರಷ್ಟೇ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು 500 ವರ್ಷ ಭರತಖಂಡದಮೇಲೆ ಅಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡಿಸಿದ್ದರು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಇಂದು ಹಿಂದುಗಳಿಂದ ಆದ ಅಪಮಾನವು ಸಹನವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ''ಅಲ್ಲಾಹೋ ಅಕಬರ'' ಎಂದು ಆಕಾಶವು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಚಂಡಗರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಾಪನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಿಂದ ಮುತ್ತಿಬಿಟ್ಟರು, ಹೀಗೆ ಮೊಗಲರು ಮುಗಿಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಜಪೂತರೂ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ರಾಣಾನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವದ ಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಕಾದಹತ್ತಿದರು. ರಜಪೂತ ವೀರರು ರಣಾಂಗಣದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವದನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಾದರೂ ಅರಿಯರು! ಪ್ರತಾಪನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಹೆಣಗಳ ರಾಶಿಯು ಬಿದ್ದಿತು! ಪ್ರತಾಪನ ಮೈಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಏಳು ಗಾಯಗಳಾಗಿರುವವು! ಆದರೆ ಆ ವೀರಪುಂಗವನಿಗೆ ಅವುಗಳ ಸ್ಮೃತಿಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದನು.

ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ರಜಪೂತ ವೀರರು, ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಣಾನು ಮೊಗಲರಿಂದ ಮುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಮರಭೂಮಿ

ಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನಿಟ್ಟರೂ ತಮ್ಮ ರಾಣಾನನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವರು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದರು, ಅವರು ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಸಂಗಡತಕ್ಕೊಂಡು ಆವೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು! ಶ್ರೇಷ್ಠ ರಜಪೂತಕುಲದ ಆ ಧ್ವಜವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ರಜಪೂತ ಸೈನಿಕರು ಅದರ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಶೂರ ರಜಪೂತರು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಒಬ್ಬನೇ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ವರ್ಣಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದರು! ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೂರಾರುಜನ ರಜಪೂತವೀರರು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ರಜಪೂತರು ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಅಂದು ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನು ಸಮರಮದದಿಂದ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿದ್ದನು! ಆತನು ಯುದ್ಧಾವೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಒಳಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆತನ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಹಲವು ಮೊಗಲ ವೀರರು ಆಹುತಿಯಾದರು! ಮೊಗಲರು ಪುನಃ ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಪ್ರತಾಪನ ರಾಜಛತ್ರವು ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಹೋಯಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಜಪೂತವೀರರು ಮತ್ತೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಭಯಂಕರ ಸಮರವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಮೊಗಲರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೊತ್ತಿ ಸಮರೋನ್ಮತ್ತನಾದ ತಮ್ಮ ರಾಣಾನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿ ಕೊಂಡುಬಂದು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಿದರು; ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತೀರ ವಿಚಾರ ಶೂನ್ಯನಂತೆ ಆಚರಿಸಿದನು. ಆತನ ಯುದ್ಧಾವೇಶವು ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮೊಗಲರ ಮೇಲಿನ ರೊಚ್ಚಿನಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲವೀರರೂ ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ''ಅಲ್ಲಾ ಹೋ ಅಕಬರ'' ಎಂದು ಭೀಷಣನಾದಮಾಡಿ ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗೆ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಮುತ್ತಿಬಿಟ್ಟರು! ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ, ಆತನ ವೀರಅನುಚರರಿಗೆ ಒಳಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯದಾಯಿತು. ಕಾಫರನಾದ ಈ ಶತ್ರುವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮೊಗಲರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಪೂರ್ವಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು! ಮಾನಸಿಂಗನ ಮಾನಖಂಡನ ಮಾಡಿದ ಸೇಡನ್ನು ಈ ದಿನ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಪ್ರತಾಪನು ನಿಶ್ಚಲಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತನ್ನ ಸಮರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು!

ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟಪಡಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಸಾಹಸಮಾಡಲಿ; ಆತನಿಗೆ ಕಾಲವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಮನೋಭೀಷ್ಟವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಗನಿಗೆ ಹಚ್ಚಿನೋಡಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಈ ವರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವನ್ನೂ, ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮನ್ನೂ, ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಆತನ ಭಾಲೆಯ ಇರತದಿಂದ ಸೇಲೀಮನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರು ಉರುಳಿಬಿದ್ದಂತೆ

ಸೇಲೀಮನೂ ಉರುಳಿಬೀಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪ್ರತಿಕೂಲಕಾಲವು ಹಾಗಾಗಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಇರಿದಭಾಲೆಯ ಇರತವು ಸೇಲೀಮನ ಅಂಬಾರಿಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ದಪ್ಪವಾದ ತಗಡಿಗೆ ತಾಕಿ ಸೇಲೀಮನು ಉಳಿದನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅವನು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಇಂಥ ಶೌರ್ಯವೀರ್ಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ''ಚಿತ್ತಕವೆಂ''ಬ ಆತನ ಪ್ರೀತಿಯ ಕುದುರೆಯು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭಾಟರು ಬಹಳ ಚನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕುದುರೆಯು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದಲ್ಲದೆ, ಅದು ಹಲವುಸಾರೆ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಮಾಡಿತ್ತು ಅಂಥ ಚಿತ್ತಕ ಕುದುರೆಯು ಈಗ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಹಣ್ಣಾಗಿತ್ತು ಪ್ರತಾಪನಿಗೂ ಹಲವು ಗಾಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಆತನು ಬೆದರಲಿಲ್ಲ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತನು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ ಮೊಗಲರು ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವಿರುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲರಿಗೆ ಪ್ರತಾಪನ ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮೊಗಲರು ಮುತ್ತಬೇಕು, ಪ್ರತಾಪನು ಮೈ ಮರೆತು ಆವೇಶದಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನ ಸೈನಿಕರು ಜೀವದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ರಜಪೂತಸೈನಿಕರೂ ಮೊಗಲಸೈನಿಕರೂ ಬಹುಜನರು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಈ ಹಳದಿಯ ಘಾಟದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಮರದೇವತೆಯು ಆಕಂಠರು ಧಿರಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಳಾದಳು! ಆಕೆಯು ಪಾನಮಾಡಿ ಉಳಿದ ರಕ್ತವು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸರವುಗಟ್ಟಿ ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರರ ಜೀವಿತಗಳು ತೃಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದವು! ಅವರ ದೇಹಾಭಿಮಾನವು ಅಳಿದು ಹೋಗಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೃತಾಂತಸ್ವರೂಪರಾಗಿದ್ದರು. ಮಾನಸಿಂಗನು ಕೂಡ, ಪ್ರತಾಪನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಲೆದೂಗಿದನು. ಪ್ರತಾಪನ ನಿಜವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಧೈರ್ಯವೂ, ಯುದ್ಧ ಚಾತುರ್ಯವೂ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವೈರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಮರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಾಪನು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಕಾಲಭೈರವನ ಸ್ಮರಣಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಆ ಉಗ್ರರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೊಗಲಸೈನಿಕರು ಚಕಿತರಾದರು. ರಜಪೂತವೀರರು ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ಅಭಿಮಾನಪಟ್ಟು, ಇಂಥ ರತ್ನವು ಮೇವಾಡದ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಜಾರಿಹೋಗುತ್ತದೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಜೀವದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾದುತ್ತಲಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಈ ಸಾರೆಯು ಮೊಗಲರ ಬಲವಾದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸುವದು ಅವರಿಂದ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾಣಾನು ವೈರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು, ಹಲವು ಗಾಯ ಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರನಾದದ್ದನ್ನೂ, ಆತನ ಚಿತ್ತಕ ಕುದುರೆಯು ವೈರಿಗಳ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಇರತದಿಂದ ಹಣ್ಣಾದದ್ದನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಜಪೂತರು ಬೆದರಿದರು. ಅವರ ಮೋರೆಗಳು ಕಳೆಗುಂದಿದವು.

ಅವರು ರಾಣಾನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಾಣದಾದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯು ಅಶ್ವಾರೂಢಳಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿರಲು, ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತವೀರನು ತನಗೆ ಎದುರಾದವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತ ನಿಶ್ಯಂಕೆಯಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು!

ಪ್ರತಾಪನು ಆ ತರುಣಿಯನ್ನೂ, ಆ ವೀರ ರಜಪೂತನನ್ನೂ ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡನು. ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ವೈರಿಗಳು ಏರಿ ಬರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರತಾಪನು ಬಾಯಿಂದ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೂಡ ಉಚ್ಚರಿಸದೆ, ಆ ಬಂದವರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತಾ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಒಂದೇಸವನೆ ಕಾದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಗ್ಗಿತ್ತು ಇದನ್ನರಿತು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತ ವೀರನು ಪ್ರತಾಪನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರದ ಗುರುತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತನನ್ನೇ ಪ್ರತಾಪನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಮೊಗಲರ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ದಿಸೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಬದಲಾದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಆತನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಜಾರಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ವೀರನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಶೂರ ರಾಣಾನು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು—ಪುತ್ರಾ, ತಿರುಗು ಹಿಂದಕ್ಕೆ. ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆಯಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯು ಇದ್ದರೆ, ಒಬ್ಬ ತರುಣ ರಜಪೂತನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ತಟ್ಟನೆ ನೀನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಜಾರಿಹೋಗು, ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವದ–ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಗೌರವದ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಪುತ್ರಾ ನೀನು ಈ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದೀ. ಇಂದಿನ ಸಮರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಜಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ! ಸುಮ್ಮನೆ ಶಲಭದಂತೆ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಇಂದಿನ ನಿನ್ನ ಸಮರ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು! ಶಾಬಾಸ! ಪುತ್ರಾ ಶಾಬಾಸ! ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡುವದು ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಶೀಲವಲ್ಲ. ತಿರುಗುಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಾರು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ!!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ತಟ್ಟನೆ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಸಮರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿದ ರಜಪೂತನು ತನ್ನ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಸಮರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟನು. ಆಗ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅವರು ರಾಣಾನೇ ಹತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಜಾರಹತ್ತಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ

ಪ್ರತಾಪನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರೂ, ಆತನು ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಜಾರಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಚಿತ್ರಕಕ್ಕೆ ವೇಗದಿಂದ ಹೋಗಲು ಸೂಚಿಸುವಾಗ ಆ ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾದ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನನ್ನು ಕುರಿತು — ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೇ, ಝಾಲಾವಂಶೀಯನಾದ ಮಾನಾವೀರಾ, ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಶೂಲದ ಇರತದಂತೆ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆಯಾ! ಪ್ರಾಣದಾತೃವಾದ ನಿನಗೆ ಸಂಕಟ ಮಗ್ನನಾದ ಪ್ರತಾಪ ರಾಣಾನು ಏನು ಕೊಡುವನು! ಆದರೆ ಇಂದಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಂತತಿಯವರಿಗೆ ಆತನು ''ರಾಜಾ'' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಚಿತ್ರಕವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಬಹುದೂರ ದಾಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಾದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ! ಮಹಾ ಮಹಾ ವೀರರೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವರು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸರದ 1632 ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿಯ ದಿವಸವು, ಮೇವಾಡದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಯಿತು, ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಣಾನ ಹತ್ತರದವರಾದ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೂ–ಇತರ ಠಾಕೂರರೂ, ಅರಸರೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ಕೂಡಿ ಆರಿಸಿದ 500 ಜನರು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಾಲ್ಹೇರದ ಪದಭ್ರಷ್ಟರಾಜನಾದ ರಾಮಸಾತುವರನೂ, ಆತನ ಮಗನಾದ ಖಂಡೇರಾಯನೂ, ಆತನ ತುವರ ಕುಲದೊಳಗಿನ ಆಪ್ತ ಸಂಬಂಧಿಕರೂ–ಬೀಗರೂ ಬಿಜ್ಜರೂ ಕೂಡಿ ಮುನ್ನಾರಾಐವತ್ತು ಜನರು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆ, ಝಾಲಾವಂಶೀಯನಾದ ಮಾನಾರಾಜನೂ, ಆತನ ಸಂಬಂಧಿಕರೂ ಕೂಡಿ 150 ಜನರು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು. ಇವರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಮರಣಹೊಂದಿದರೆಂಬದರ ಲೆಕ್ಕ ಹತ್ತುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಈ ಹಳದಿಯ ಘಾಟದ ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನ ಕಡೆಗಿದ್ದ 22 ಸಾವಿರ ಜನರೊಳಗೆ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದರು! ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಮೇವಾಡದ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರೋದನಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಅಂದಬಳಿಕ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಅನರ್ಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿತೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಮಳೆಗಾಲವು ಆರಂಭವಾದದ್ದರಿಂದ ಸೇಲೀಮನು ಈ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ತಾನು ಪೆಟ್ಟುತಿಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆನೆಂಬ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿದನು. ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಮೊಗಲರು ಹಳದಿಯ ಘಾಟದ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ, ಪ್ರತಾಪನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕಥೆಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು! ಈ ಸಂಗ್ರಾಮಸಂಭ್ರಮದ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವು ಮರಣಪರ್ಯಂತರ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರ ಹೃದಯದೊಳಗಿಂದ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ!

ಬಂಧುಪ್ರೇಮ

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಜಾರಿ ಹೋದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ! ಆ ಪ್ರತಾಪಿಗೂ, ಆತನ ಕುದುರೆಗೂ ಅಂದಿನ ಘನಘೋರ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಆದಷ್ಟು ಶರೀರ ವ್ಯಥೆಯೂ, ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಥೆಯೂ ಬೇರೆ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ವೀರಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಝೂಲಾವಂಶೀಯ ಮಾನಾರಾಜನು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದಲೂ, ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಹಾ ಮಹಾ ವೀರರು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ ಪಟ ಬಿದ್ದು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದ ರಿಂದಲೂ, ಆ ಸ್ವಜನಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಜನ ಶೂರರನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟರು, ಇಷ್ಟು ಪರಮಾವಧಿಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದರೂ ಸೇಲೀಮನು ದೈವವಶಾತ್ ಪಾರಾದದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದ ದಿಶೆಯೇ ಬದಲಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ತಳವಳಿಸಿದನು. ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಿರ್ಬಂಧಿಸದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಸಮರ ಭೂಮಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ವೀರರೊಡನೆ ತಾನೂ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂತಲೂ, ಹಾಗಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಜನ ಘಾತದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತಾನು ಈಡಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಆ ವೀರನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಆತನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಈಗಲೇ ಸಮರ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿ ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ರಣಸಾಹಸವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರಂತೆ ಕೀರ್ತಿಶೇಷನಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ ಬಗೆದನು; ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ಬೋಧವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲು, ಆತನು ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂದಿನ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಏಳು ಗಾಯಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಲೆಯವು, ಒಂದು ಗುಂಡಿನದು, ಮೂರು ಖಡ್ಗದವು. ಆತನ ಕುದುರೆಯೂ ಹಲವು ಗಾಯಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರವಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಹಗಲೆಲ್ಲ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕಾದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನೂ ಆತನ ಕುದುರೆಯೂ ಬಹಳ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದವು. ಆತನು ಹೋಗ ಹೋಗುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಪ್ರತಾಪಾ, ಏನು ನಿನ್ನ ದುರ್ದೈವವಿದು! ನಿನ್ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಎಲಾ, ಶಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದ ರಾಣಾನೆನಿಸುವ ಪುತ್ಥಾ ದೈವಹೀನನಾದ ನೀನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಅದು ಹೋದತ್ತ ಹೋಗಲೆಂದು ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಸಡಿಲು ಬಿಟ್ಟಿರಲು, ಯಾರೋ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಎಲೈ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ವೀರನೇ, ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾರದೆ ಹತಾಶನಾಗುವೆಯಾ? ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಾಗು ತಮ್ಮವರ ಜೀವಿತವನ್ನು ತೃಣಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಜಗದ್ವಂದ್ಯರಾದದ್ದನ್ನು ಮರೆತೆಯಾ? ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವಿತವು

ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಲ್ಲವೆ? ಆತನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯಾಧಿಕಾರಗಳು ನಶ್ವರವಲ್ಲವೆ? ಪ್ರತಾಪಾ, ರಾಮಾಯಣ–ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ಮಹಾ ಮಹಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಉಜ್ವಲ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗ ಮಾಡಿರುವ ವೀರಾಗ್ರೇಸರರು ಈಗ ಜೀವದಿಂದಿರುವರೇನು? ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳ, ಹಮ್ಮೀರ, ಸಂಗರಾಜ ಮೊದಲಾದವರ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಜಡ ದೇಹಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವವೇ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಸ್ವಜನಘಾತದ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಉದಾಸೀನ ನಾಗುವದು ಯೋಗ್ಯವೆ? ಅಧಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಈ ಕೃತಿಯು ನಿನ್ನಂಥ ವೀರನಿಗೆ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ; ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿ ಮೊಗಲರನ್ನು ಬಗ್ಗು ಬಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಅವಸರದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿ. ಪ್ರತಾಪಾ, ಇಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತೆ? ನೀನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಆತನ ದಾಸನಾದೆಯಾ? ಏನು ನಿನ್ನ ಅಪಕ್ವ ವಿಚಾರವಿದು! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವೀರರು ಒಮ್ಮೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಬೇಕಾಗುವದು, ಒಮ್ಮೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುವದು, ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಣವಿಸರ್ಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಯಾವಾಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಸಮರಪಂಡಿತನಾದ ಸೇನಾನಿಯು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಕೇವಲ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರದೆ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣವು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ಅದಿರಲಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡು; ನಿನ್ನನ್ನು ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಯವನ ಸವಾರರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಕರ್ತವ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಉದಾಸೀನನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕನು ಉದಾಸೀನನಾಗದೆ ತನಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತ ಸಮಯವು ಒದಗಿರಲು, ವೇಗದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಣಗುತ್ತದೆ! ಈ ಪಶುವಿನ ಕೃತಜ್ಞತಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನಾದರೂ ಸ್ಮರಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯತತ್ಪರನಾಗು, ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಕಿವಿಗೆಬಿದ್ದಿತು. ಧ್ವನಿಯು ಸಾತ್ವಿಕೆಯದಾದರೂ, ಆಕೆಯ ಪವಿತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಾಪನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲೊಲ್ಲದು!

ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಈ ಅಶರೀರವಾಣಿಯಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಎಚ್ಚತ್ತನು. ಆತನು ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯ ಚಿತ್ತಕನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ—ಶಾಬಾಸ! ಚಿತ್ತಕಾ! ನೀನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಕನಿರುತ್ತೀ. ನೀನು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೆನಸಿದರೆ, ಮಹಾತ್ಮಳಾದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಅಶ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಮನುಷ್ಯನೆನಿಸುವ ನಾನು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಲು, ನೀನು ಕರ್ತವ್ಯಜಾಗ್ರತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಧನ್ಯನು ಧನ್ಯನು!! ಎಂದು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಪ್ಪರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಈ ಪರಿ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ,

ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಆ ಕುದುರೆಯ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರವಾದಂತಾಗಿ ಅದರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಚಾರ ವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅದು ಭುರುಗುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಒಡೆಯನು ಸೂಚಿಸಿದ ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಪ್ರತಾಪನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇಬ್ಬರು ಮೊಗಲ ಸವಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವರ ಕುದುರೆಗಳ ಖುರುಗಳ ಧ್ವನಿಯು ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಗೊಡುತ್ತಲಿತ್ತು ಪ್ರತಾಪನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದ ನಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಚಿತ್ತಕವು ಬಹಳವಾಗಿ ದಣಿದಿತ್ತು, ಅದು ತನಗಾದ ಗಾಯಗಳ ನೋವಿನಿಂದ ಜರ್ಜರವಾಗಿತ್ತು, ಆದರೂ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನಿಗೊದಗಿದ ಸಂಕಟವನ್ನರಿತು, ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಓಡತೊಡಗಿತು; ಆದರೆ ಮೊಗಲರ ದಣಿಯದ ದೊಡ್ಡ ಕುದುರೆಗಳು ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕೆಡವುತ್ತ ಪ್ರತಾಪನ ತೀರ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿನದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹೊಳೆಯು ಹತ್ತಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕುದುರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಹಾಗೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟನನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹು ದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಚಿತ್ತಕನ ಶೌರ್ಯಶಾಲಿತ್ವವೇ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದದ್ದು; ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಪಶುವು ಹೊಳೆಯನ್ನು ಟಣ್ಣನೇ ಜಿಗಿದು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಸತ್ವವು ಮೊಗಲರ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಹೊಳೆಯನ್ನು ದಾಟಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಲಂಬವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಕನು ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ದೂರ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು! ಆದರೂ ಮೊಗಲರು ಮತ್ತೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಭರದಿಂದ ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಚಿತ್ತಕನ ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ಷೀಣವಾಗಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅರಿತನು. ಆ ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಯು ಕಡಿದಿಗೆ ಬಿದ್ದುಬಡಿದಾಡುವದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಚಿತ್ತಕವು ತನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ದಣಿಸಲಾರದೆ ಇನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಮೊಗಲರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಸ್ವದೇಶ ಭಾಷೆಯಿಂದ—''ಎಲೈ ನೀಲಿಯ ಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರನೇ, ಬೆದರಬೇಡ–ಬೆದರಬೇಡ,'' ಎಂದು ಕೂಗಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಆ ಇಬ್ಬರು ಮೋಗಲ ಸವಾರರ ಬದಲು ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸವಾರನು ತನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಬರುವ ರಜಪೂತನ ಗುರುತು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಇಂಥವನೇ ಎಂಬದು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲೊಲ್ಲದು! ಆತನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಆ ಸರದಾರನನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು.

ಬರಬರುತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆ ರಜಪೂತನು, ಪ್ರತಾಪನ ತಮ್ಮನಾದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನಾಗಿದ್ದನು. ಶಕ್ತಿಯು ಬೇಟೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೊಡನೆ ದ್ವೇಷಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈತನು ಮೊಗಲಸರ

ದಾರನನ್ನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿರಬಹುದು! ತಾನು ಮೊಗಲರ ಪಕ್ಷದವನಿದ್ದು, ಮೊಗಲ ಸರದಾರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ತನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಶಕ್ತಿಯು ಯೋಚಿಸಿರಬಹುದೇನು? ಅಹುದು, ಅಧಮನಾದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಹೀಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದ್ದಿದ್ದರೆ—ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಅಭಿಮಾನವು ಆತನಿಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆತನು ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆ? ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಆತನಿಗೆ ಯಾಕೆ ಅನ್ನಬೇಕು? ನನ್ನ ಪೌರುಷವಾದರೂ ಏನು ಉಳಿದದೆ? ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಾನು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇದು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲಾಂಛನವಾಗಿರುವದು! ಅನಾಯಾಸವೇ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು, ನಾನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಇಡಬೇಕು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ತಡೆದು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟನು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ತೀರ ಹತ್ತರ ಬರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ದೂರ ಒಗೆದು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ಬಾ, ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಚುಚ್ಚಿಬಹುದಿವಸದ ನಿನ್ನ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೋ! ಇಂಥ ಸಂಧಿಯು ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ಎಂದೂ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾಸಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರದೆ ಸಮರಭೂಮಿ ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುವ ನನ್ನಂಥ ಅಧಮ ರಜಪೂತನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು; ಅಂತೇ ನಾನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪನು—ಯಾಕೆ? ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ಸುಮ್ಮನೆಯಾಕೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ? ನನಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಪಾಪದ ಕಸುವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನಾದರೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡು. ನಾನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿಯದೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವತ್ತು ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳು ದಳದಳ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಬಿಸುಟಿ, ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನ ಹೃದಯವು ಕರಗಲು, ಆತನು ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಿದನು. ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಉಭಯ ಬಂಧುಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಶಿರಗಳು ಬಿಗಿದು ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳುದುರಿದವು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಚರಣಧೂಲಿಯನ್ನು ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು— ಅಂಣಾ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನವು ನನಗೆ ಎಂದೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಾನು ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು! ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಾನು ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದು ಕುರುಡನಾಗಿದ್ದೆನು. ಇಂದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೆರೆದವು;

ಅಂತೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು, ಹಾಗು ನಿನ್ನ ಸತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾದೆನು, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪನು ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ಅಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಶಕ್ತಿಯು—ಅಣ್ಣಾ, ನಿನ್ನ ರೋದನವು ನಿನ್ನ ಮಹಾ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ, ಅಸತ್ಯವನ್ನೂ-ಅನ್ಯಾಯ ವನ್ನೂ ಸೈರಿಸದೆ ವಜ್ರದಂತೆ ಕಠಿಣವಾಗುವ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು; ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮದ ದರ್ಶನದಿಂದ ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ಕರಗಿ ಅದು ಅಶ್ರುರೂಪದಿಂದ ನೇತ್ರಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದ ಹೊರಸೂಸುವದನ್ನು ನಾನು ಇಂದು ಮನಗಂಡೆನು! ಪೂಜ್ಯನಾದ ಬಂಧುವೇ, ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ನೀನು ನನಗೆ ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನನು. ಜನ್ಮವಿರುವತನಕ ನಿನ್ನ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸು; ಮತ್ತು ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದಿಂದ— ಪ್ರಿಯಬಂಧುವೇ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀನು ಮೊಗಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯಾ? ನಾನು ಬದುಕಿರಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಳಿಕ, ಶಕ್ತಿ ಇನ್ನು ನಾನು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲರಿಗೆ ತಲೆ ಬಾಗಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ನನ್ನ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವೆನು. ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು ಈಶ್ವರಾಧೀನವು. ಆದರೆ ಪ್ರಿಯಬಂಧುವೇ, ದ್ವೇಷಾಸೂಯಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಹೃದಯವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಬಂಧು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತುಂಬಿದ ನೀನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ, ಎಂದು ಬಂಧುವನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು.

ಅಣ್ಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಆತನ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು, —ಕುಲದೀಪಕನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರಾಣಾ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪ್ರಿಯ ಅಗ್ರಜನೇ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣದ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದೆ ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಅಕಬರನನ್ನು ಕೂಡಿದ ಈ ನೀಚ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು-ದೇಶದ್ರೋಹಿಯನ್ನು-ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿ ಯನ್ನು ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷನಲ್ಲ, ಇಂದು ನಿನ್ನ ರಣಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿದ ವೈರಿಗಳು ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರಲು, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನೆನಿಸುವವನು, ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಗಲ ಸವಾರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬಂದದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು! ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಶುವಾದ ಈ ಚಿತ್ತಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಸಹ ನನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ! ನೋಡು, ಪ್ರಿಯಬಂಧುವೇ, ಅತ್ತ ನೋಡು; ನಿನ್ನ ಬಹಿಪ್ರಾಣವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ತಕನು, ನೀನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃತಕೃತ್ಯವಾದಂತೆ ತನ್ನ ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹ್ಯಾಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣಮಾತೊಡಗಿರುತ್ತದೆ! ದಮ್ಮುಕಟ್ಟಿದ ಆ ಅಶ್ವವು, ನೀನು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಾಪನು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು, ತನ್ನ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸೇವಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಚಿತ್ತಕನು ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು

ಕೃತಜ್ಞಭಾವದಿಂದ ನೋಡಿ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿತು!! ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಬಹಳ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟನು. ಚಿತ್ತಕನು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪರಮ ಆಪ್ತನು ಕೈಬಿಟ್ಟಂತೆ ಆಯಿತು! ಪ್ರತಾಪನು ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನೀರು ತಂದು ಚಿತ್ತಕನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮೂಕಭಾವದಿಂದ ರೋದನ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೈನಿಕರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಶಕ್ತಿಯು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಪ್ರಿಯಬಂಧುವೇ, ಮಹಾರಾಣಾ, ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು'' ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—ಶಕ್ತೀ, ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣ ವಾಯಿತು. ಈ ಉಪಕೃತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಅಕಬರ ನೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತ ಈ ಚಿತ್ತಕನಂತೆ ಒಂದು ದಿನ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳುವೆನು. ಪ್ರಿಯಬಂಧುವೇ, ಇನ್ನು ನಡೆ. ಬಂಧು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅಂಧನಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅಕಬರನ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಬಗೆದಂತಾಯಿತು! ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ, ಈ ಮೊದಲೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಂಧುವಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರ್ದಯನಾಗಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೊಗಲರನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು ಈ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗ ಬೇಕಾಯಿತು! ಎಂದು ನುಡಿದು ಬಂಧುವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಲು, ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಸೇಲೀಮನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಇತ್ತ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತಕನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಹುಗಿಸಿ, ಆ ಹುಗಿದ ಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು! ಆ ಸಮಾಧಿಯು ಈವೊತ್ತಿಗೂ ''ಬಾರೋಳ'' ಎಂಬ ಊರಹತ್ತರ ''ಚಿತ್ತಕಕಾ ಕಬುತರಾ'' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನು ಸೇಲೀಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಯುವರಾಜನು ತನ್ನ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಉಲ್ಲಸಿತ ವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದ್ದ ತನ್ನ ರಾವುತರು ಆತನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವರೆಂದು ಸೇಲೀಮನು ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ—ಖಾವಿಂದ, ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದ ಯಾವತ್ತು ಜನರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸೇಲೀಮನಿಗೆ ಸಂಶಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಾಪನು ಎಲ್ಲ ರಾವುತರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವದು ಅಶಕ್ಯವೆಂತಲೂ, ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನೇ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಪಾರಮಾಡಿರುವ ನೆಂತಲೂ ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೇಲೀಮನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಶಕ್ತಿಸಿಂಹ, ನೀನು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳು, ನಿನಗೆ ಅಭಯವಿರುತ್ತದೆ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನೀನು ಪಾರಮಾಡಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಸೇಲೀಮನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನು. ಆತನು ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತ ಬಳಿಕ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಕೇಡನ್ನೂ ಮಾಡನೆಂಬದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ''ಅಭಯ''ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು

ಸೇಲೀಮನನ್ನು ಕುರಿತು—ಖಾವಿಂದ, ನನ್ನ ಬಂಧುವು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗುತ್ತ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಬಂಧು ಪ್ರೇಮವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಇಂದಿನ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನು ತೋರಿಸಿದ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದ ಮೊಗಲ ರಾವುತರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಉಳಿಸಿದ್ದು ನಿಜವು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೇಲೀಮನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು; ಆದರೆ ಆತನು ಮೊದಲು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನನ್ನು ದಂಡಿಸು ವಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡನು; ಅದರಿಂದ ಆ ರಜಪೂತ ಸರದಾರನ ಅಪಮಾನವಾಗಿ ಆತನು ಸೇಲೀಮನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಮಳನೇರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆತನು ಅಣ್ಣನನ್ನು ವಂದಿಸಿ ತನಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟನು.

ಅಧಮತನವು

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಳದಿಯಘಾಟದ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತು. ಮಳೆಗಾಲವಾದದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಆಟವು ನಡೆಯ ದಾಯಿತು. ಆಗ ಸೇಲೀಮನೂ, ಮಾನಸಿಂಗನೂ ಮೇವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ದಣಿದಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಮಳೆಗಾಲದ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯಿತು; ಆದರೆ ಮೊಗಲರು ಮೇವಾಡವನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ! ಮಳೆಗಾಲವಾಗುತ್ತಲೆ ಅವರು ಪುನಃ ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದರು. ಮೊಗಲ ಸರದಾರರು ಮೇವಾಡದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಚಾರರು ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಾಗ, ಆತನು ಅರಮನೆಯ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರ ದಂಡು ಪುನಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹೀಗೆ ತಾನು ಮೊಗಲ ರೊಡನೆ ಎಷ್ಟುದಿವಸ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ತಡಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಗೊಡವೆಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತೋಚದಾಯಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ, ತನ್ನ ಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಲಿ, ದೇಶತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಲಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಮೊಗಲರ ಬಲವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಗಿ, ರಾಣಾನ ಬಲವು ಮಾತ್ರ ಕುಗ್ಗುತ್ತ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಪ್ರತಾಪನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಬೂದ ಅರಸನಾದ ದೇವರಾ ಎಂಬವನು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಪರಿಚಾರಕನು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದೇವರಾನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ದೇವರಾನು ಹೊರಗೆ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾರ್ಥಪ ರಾಯಣನಾದ ಅರಸನು ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಅಕಬರಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೂಡಿರುವನೆಂಬದು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥವನು ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಕರತರಬಹುದೆಂದು ರಾಣಾನು ಪರಿಚಾರಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಪರಿಚಾರಕನು ದೇವರಾನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರತರಲು, ದೇವರಾನು ರಜಪೂತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ರಾಣಾನಿಗೆ ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆತನ ಈ ಪರಿಯ ವಿನಯವು ರಾಣಾನಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಆಗ ರಾಣಾನು ದೇವರಾನನ್ನು ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಆತನಿಗೆ–ಮಿತ್ರನೇ, ನೀನು ರಾಣಾನ ಬಡತನದ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ, ನಿನ್ನ ಈಗಿನ ಆಗಮನದಿಂದ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಸೇಲೀಮನು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂದಿರುವದರಿಂದ, ಅವನೊಡನೆ ಇನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಿತ್ರನೇ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಉಪಯೋಗವು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಹಾಗೆ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಸಾರೆ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನೀನು ಮುಂದುವರಿದು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ರಜಪೂತರ ಗೌರವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಿನ್ನ ಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಆಗಲಿ, ಅನ್ನಲು, ದೇವರಾನು ರಾಣಾನ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟವನಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ರಾಣಾಜೀ, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತ ಕುಲಕ್ಕೇ ತಾವು ಪೂಜ್ಯರು. ಹೀಗಿದ್ದು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಾನು ತಮ್ಮ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ಅಧಮತನವೇ ಸರಿ. ನಾನು ಹೊರಗೆ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದೆನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ನೀಚ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದೆನು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ನಿಜವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಪ್ರಕಾಶವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಬೀಳುವಂತೆಮಾಡುವದು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸನ್ಮಾನನೀಯರಾದ ರಾಣಾಜೀ, ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ

ತೀವ್ರವಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಸರಳ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರಣವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ನನ್ನ ಮನೆತನದೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬಾದಶಹನು ರಜಪೂತರ ಒಂದೊಂದೇ ಪವಿತ್ರ ಕುಲವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿರುವದು ಅನುಚಿತವು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆತನು ರಜಪೂತರ ಗೊಡವೆಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವು. ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸರಳತನ ದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಕಪಟವನ್ನು ಆಚರಿಸುವದು ತಕ್ಕದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ವೈಭವಶಾಲಿಯೂ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಬಾದಶಹನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬರಲಾರನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ದೇವರಾನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಸರಳತನದಿಂದ ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತನಗೆ ಹಿತದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೇಲುಬಿದ್ದು ಹೇಳುವದರ ಮೇಲೆ ರಾಣಾನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಕೂಡ್ರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಆಗಂತುಕನು ಯಾವ ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತರಲು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ರಾಣಾನು ಆತುರಪಟ್ಟನು. ಆತನು ದೇವರಾನನ್ನು ಕುರಿತು– ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸರಳತನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಹಿತಕರ್ತರ ಉಪಾಯ ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಿರುವೆನು. ಹೇಳುವದನ್ನು ಸಂಕೋಚಪಡದೆ ಹೇಳಬೇಕು, ಅನ್ನಲು, ದೇವರಾನು– ರಾಣಾಜೀ, ನೀವು ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಬಂದು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯ ದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದರ ಬದಲು, ಈ ಸಾರೆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು. ತಾವು ಹೊರಬೀಳದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುವರು. ಕಮಳನೇರ ದುರ್ಗವು ಬಹು ಭದ್ರವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದರ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲರ ಆಟವು ನಡೆಯದು. ಮೊಗಲರು ಬಲವಾದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿರುವಾಗ ಅವರಿಗೊದಗುವ ಅನ್ನ ಸಾಮುಗ್ರಿಯನ್ನು ಕಪಟದಿಂದ ಅಪಹರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆನಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ರಜಪುತ ಅರಸರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊತ್ತುಸಾಧಿಸಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬೀಳುವೆನು. ಕಮಳನೇರದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನನ್ನ ಈ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲವಾದ ಬುದ್ಧಿಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಯೋಗದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿ, ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಕಮಳನೇರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಕಮಳ ನೇರವನ್ನು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಸೇಲೀಮನೇ ಬರುವ ಸಂಭವವಿರುವದರಿಂದ, ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ

ಸೇಲೀಮನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭುಗಳು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ನಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಈ ಉಪಾಯವು ಹಿತಕರವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ದೇವರಾನ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಮೊಗಲ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ಕಮಳನೇರದ ತೀರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂತೆಂದು ಒಬ್ಬ ಚಾರನು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ದೇವರಾನಿಗೆ– ಮಿತ್ರನೇ, ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಬಂದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಸರಿ. ಅದರೊಡನೆ ಬೈಲಿಗೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಆಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಯೋಚನೆಯಂತೆಯೇ ನಾನು ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿದ್ದು ಮೊಗಲರ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ನಿವಾರಣ ಮಾಡತೊಡಗುವೆನು. ನೀನು ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇಡಿಯ ವರ್ಷ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರೂ ಸಾಲುವಷ್ಟು ಅನ್ನ ಸಂಗ್ರಹವು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದುರ್ಗದ ಭದ್ರತೆಯಂತು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ ನೀನು ನನಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗದು; ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ–ಕೋಟೆಯ ಯಾವತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ದೇವರಾನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಈತನನ್ನು ಈಗಲೇ ಕೋಟೆಬಿಟ್ಟು ದಾಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ದೇವರಾನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಆತನು ತನ್ನ ಭದ್ರವಾದ ರಾಜಧಾನಿಯ ದುರ್ಗಮತೆಯನ್ನೂ, ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ವಿಪುಲತೆಯನ್ನೂ ವೈರಿಗಳ ಕಡೆಯವನು ನೋಡಲ ವಶ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿ, ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ದೇವರಾನು ತನ್ನ ಕಪಟೋಪಾಯವು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಅಸಮಾದಾನಪಟ್ಟು, ಕಮಳನೇರದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಯುದ್ಧ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನೂ, ಕಮಳ ನೇರದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ದೇವರಾನು ಹೋದ ಮರುದಿವಸವೇ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನೆಂಬವನು ಕಮಳ ನೇರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು.

ಹೀಗೆ ಮೊಗಲರು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೂ ಪ್ರತಾಪನು ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ, ಸ್ವೀಕೃತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದವನಿಗೆ ಯಾತರ ಹಂಗೇನು? ಮೇಲಾಗಿ ಸೋನೀಗಡದ ಠಾಕೂರನಾದ ಭಾಣನಂಥ ಹಲವು ವೀರರು ಪ್ರತಾಪನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮೇವಾಡದೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾಟನು ಪ್ರತಾಪನ ಪೂರ್ವಜರ ಚರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಿಂಗಳಗಟ್ಟಲೇ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲಸವು ನಡೆದರೂ ಪ್ರತಾಪನು ಹಣಿಯಲೊಲ್ಲನು. ಕೋಟೆಗೆ ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತುವ ಮೊಗಲರನ್ನು ಪ್ರತಾಪನು ಕೂಡಲೆ ಹಿಂದಕ್ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರು ಮುತ್ತಿಗೆ

ಹಾಕಿ ಬೇಸತ್ತರು. ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಯೆನಿಸುವ ತಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯುವರಾಜನಾದ ಸೇಲೀಮನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದು ಇಷ್ಟುದಿನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು ಮಾನಸಿಂಗನ ಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಲಲಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ತನ್ನಂಥ ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಜಕುಮಾರನ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟುದಿವಸ ತಡೆದದ್ದು ಸೇಲೀಮನ ಅಭಿಮಾನಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೇನು? ತಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಖಾನನಿಗೆ, ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟ ದ್ದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಸಂಗಬಿದ್ದರೆ ಅಬೂದ, ಅರಸನಾದ ದೇವರಾನ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಹು ದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಯುವರಾಜನ, ಹಾಗು ಮಾನಸಿಂಗನ ಈ ನಿಗ್ಗರದ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ರಜಪೂತರ ಗಟ್ಟಿಗತನದ ಅನುಭವವು ಆತನಿಗೆ ಪೂರಾ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು ಅಸಂಭವವೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕ್ರೋಭಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗ ಬೇಕಾಗುವದೆಂಬ ಭಯವು ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಖಾನನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನ ನಾದನು. ಇನ್ನೊಂದುಸಾರೆ ಪರಮಾವಧಿಯಾದ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಮರುದಿವಸ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಎಷ್ಟು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಏರಿ ಹೋದರೂ ರಜಪೂತರ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆಟವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲರು ಪೆಟ್ಟುತಿಂದು ಸೋತು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾಯಿತು. ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಮುತ್ತಿದರೂ ಕೋಟೆಯು ವಶವಾಗುವ ಆಶೆಯು ತೋರದಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪನ ಯಾವತ್ತು ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಳನೇರವು ಅತ್ಯಂತ ಭದ್ರವಾದದ್ದಿತ್ತು; ಅದರ ಆಶ್ರಯವು ತಪ್ಪಿದರೆ, ಪ್ರತಾಪನ ಶಕ್ತಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆಯಿತ್ತು. ಅಂತೇ ಸೇಲೀಮನು ಈ ಸಾರೆ ಕಮಳನೇರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡೇತೀರಬೇಕೆಂದು ಮಾನಸಿಂಗನ ಆಲೋಚನೆಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಶೂರನಾದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನನ್ನು ಆ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ್ದನು.

ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಕಡೆಗೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ದೇವರಾನನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಬೇಕಾಯಿತು. ಖಾನನ ನಿಮಂತ್ರಣದಂತೆ ದೇವರಾನು ಬಂದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಮುಂದೆ ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ದೇವರಾನು ಖಾನನ್ನು ಕುರಿತು:- ಖಾನಸಾಹೇಬ, ರಾಣಾನನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹಣ್ಣುಮಾಡಿ ಕಮಳನೇರ ದುರ್ಗವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ದುರ್ಗವು ಬಹು ಭದ್ರವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಸಂಗ್ರಹವು ವಿಪುಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾಣಠಾಕೂರನಂಥ ಹಲವು ರಜಪೂತ ವೀರರು ಜೀವದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ನಾವು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೂ ಪ್ರತಾಪನು ಹಣಿಯನು. ಯಾವತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟನೋಡಿ

ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಬಾದಶಹನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಾನು ಕಮಳನೇರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಣಾನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ದುರ್ಗದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನೂ, ಅನ್ನಸಂಗ್ರಹದ ಮಾನವನ್ನೂ ಅರಿತು ಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ರಾಣಾನು ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯು, ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತನು, ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದವನು! ಎಂಥ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಆತನು ಸೊಪ್ಪುಹಾಕುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ದುರ್ಗವಂತು ಬಹು ಭದ್ರವಾದದ್ದು, ಅನ್ನಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಖಾನಸಾಹೇಬ, ಈ ವರ್ಷವಂತು ಕೋಟೆಯು ನಮ್ಮ ಕೈಸೇರೀ ತೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ ನಾನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆತನು ನನ್ನ ಕಪಟವನ್ನು ಅರಿತು, ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ತನ್ನ ಕೋಟೆಯ ಯಾವತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿ, ದುರ್ಗದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ದಾಟಹಾಕಿದನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ–ದೇವರಾಯ, ಪ್ರತಾಪನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಸಿರುವದಿಲ್ಲ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವ ನಿಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವದು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ ಪ್ರತಾಪನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮರೆಮೋಸದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವ ನಿಮ್ಮಂಥ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಿಗಿಂತ, ಪ್ರತಾಪನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೆಟ್ಟುತಿಂದಿರುವ ನಮ್ಮಂಥ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರು ಪ್ರತಾಪನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಿರಿ. ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯವಾದೀತೆಂದು ಕರೆಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ನೋಡಿರಿ ಯುವರಾಜರ ಪತ್ರವನ್ನು. ಯುವರಾಜ ರವರಿಗೂ, ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಗರವರಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಏನೆಂದು ಪತ್ರಬರೆದು ತಿಳಿಸಲಿ, ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದೇವರಾನು ಬೆದರಿದನು. ಆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರನು ಸೇಲೀಮನ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಬಾದಶಹನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನೆಂದು ಆಶಿಸಿದನು. ಸ್ವಾರ್ಥಪರರು ಬಹುರೂಪಿಗಳಿರುತ್ತಾ ರೆಂಬದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ದೇವರಾನು ಖಾನನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹು ದೈನ್ಯದಿಂದ–ಖಾನಸಾಹೇಬ, ನನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ನಾನು ಹೊರಗಾದವನಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದ ನಾನು ಬಾದಶಹನ ಕೃಪೆಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನು? ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವೆನು, ಉಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರಿ, ಅನ್ನಲು ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು– ದೇವರಾಯ, ನನ್ನ ಉಪಾಯವು ನಿಂತದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಸಿದ್ದೇನೆ. ಯುದ್ಧದ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ಉಪಾಯಗಳು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಯುದ್ಧದಿಂದಂತು ಕೋಟೆಯು ವಶವಾಗುವಹಾಗಿ ಲ್ಲೆಂದು ನೀವೇ ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ, ಅಂದಬಳಿಕ ಯುದ್ಧದ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಯುವರಾಜರ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮಗೆ ತೋರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅವರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ

ಬರೆದು ತಿಳಿಸುವೆನು. ರಜಪೂತರಾದ ನಿಮಗೆ ರಜಪೂತರ ನೆಲೆಯು ಗೊತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯು. ಉಳಿದ ಮಾತು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ತನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜರಿದಾಡಿ ನುಡಿದರೂ ದೇವರಾನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾಯಿಯಂತೆ ಬಾಲಗುಂಡಾಡಿಸುವ ಅಧಮರ ರೀತಿಯೇ ಹೀಗೆ. ಅವರು ಹೇವ- ನಾಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರಾ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳ ವಿಚಾರವು ಅವರಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಭಯವನ್ನು ಅವರು ತೊರೆದಿರುವರು. ಏನೇ ಆಗಲಿ, ತಮ್ಮ ಹೋಳಿಗೆಯಷ್ಟು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ತೀರಿತೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರುವರು! ದೇವರಾನು ಈ ಬಗೆಯ ಮನುಷ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಏನುಮಾಡಿದರೆ ಕಮಳನೇರವು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರೀತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆತನು ಖಾನನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ಈ ಮೊದಲೆ ಪ್ರತಾಪನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇವರಾನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಕಮಳನೇರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಕೋಟೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರಾದ ಶೂರ ರಜಪೂತರು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಹಾಕಿಕೊಂಡು ದುರ್ಗವನ್ನು ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ದೇವರಾನು ಮರೆಮೋಸದಿಂದಲೂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಹೀಗಾಗಿ ಆತನು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರನು ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೇಮಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಎಂಥ ನೀಚಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಸುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲುಬೇಗ ಯಶಸ್ಸು ಬರುತ್ತದೆಂದು ಜನರಾಡುವ ಮಾತು ದೇವರಾನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಕೈಲಾಗದ ದೇವರಾನಿಗೆ ಒಂದು ಹೇಡಿತನದ ನೀಚವಾದ ಉಪಾಯವು ತೋಚಿತು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದುಡ್ಡಿಗೆ ಬಾಯಿತೆರೆದು ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ಯುವ ಜನರು ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರು! ದೇವರಾನು ಅಂಥ ನೀಚರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಲಂಚದಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ದುರ್ಗದೊಳಗಿನ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ ಕೂಡಿಸಿ ಸ್ವಜನಘಾತದ ಪಾಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು! ಕಮಳನೇರದೊಳಗಿನ "ನೋಗಣ" ವೆಂಬ ಒಂದು ಬಾವಿಯಿಂದ ಜನರ ನಿರ್ವಾಹವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಬಾವಿಯೊಳಗಿನ ನೀರು ವಿಷಮಯವಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಕುಡಿದ ನೂರಾರು ಜನರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸತ್ತದ್ದರಿಂದಲೂ, ಬಹುಜನರು ರೋಗಪೀಡಿತರಾದದ್ದರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪನು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದಬಳಿಕ, ಸೋನೀಗಡದ ಠಾಕೂರನಾದ ಭಾಣನು ಕಡೆತನಕ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಕಾದಿದನು; ಆತನು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡಲು, ಕಮಳನೇರನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನ ಕೋಕಾ ಎಂಬವನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಕಮಳನೇರವು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪಕ್ಷದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನ ಧೈರ್ಯವು ಮಾತ್ರ ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ!

ವಿಚಿತ್ರಧೈರ್ಯ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ದೇವರಾನ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕತನದಿಂದ ವೀರಮಣಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕಮಳನೇರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೊಗಲರ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅಲ್ಲಿಂದ ಆತನು ಮೇವಾಡದ ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಚಪ್ಪನ್ನವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಚಾವಂದವೆಂಬ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಇದು ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಮವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರೇದಶದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಭಿಲ್ಲಜನರೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರಿಗೆ ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಸಹಾಯಮಾಡುವದು ಭಿಲ್ಲರ ಕುಲಪರಂಪರಾಗತ ಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಭಿಲ್ಲರು ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಚಾವಂದ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇರಹತ್ತಿದನು; ಆದರೆ ಆ ವೀರನ ಸುತ್ತು ಕೈತೊಳಕೊಂಡು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದ್ದ ಮೊಗಲರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆತನನ್ನು ಇರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಪ್ರತಾಪನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಬಳಿಕ, ಧೃಢ ಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ಮಾನಸಿಂಗನು ದರ್ಮೇತಿ, ಗೋಗುಂಡ ಎಂಬ ಎರಡು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಅತ್ತ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮೋಹಬತಖಾನನು ಉದಯ ಪುರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಫರೀದಖಾನನು ಪ್ರತಾಪನ ವಾಸಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದ ಚಾವಂದ ದುರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಹತ್ತಿದನು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ನಾಲ್ಕೂಕಡಿಯಿಂದ ಮೊಗಲರು ಮುತ್ತಹತ್ತಿದರು; ಆದರೂ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಪ್ರತಾಪನ ಧೈರ್ಯವು ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಹಸವೂ, ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನವೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಇದ್ದವು. ಪರಮಪ್ರಿಯ ಮಾತೃಭೂಮಿಯಾದ ಮೇವಾಡದೊಳಗಿನ ಒಂದಾ ನೊಂದು ಪರ್ವತ ದುರ್ಗವಾಗಲಿ, ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಪ್ರದೇಶವಾಗಲಿ ತನ್ನ ಕೈಸೇರುವವರೆಗೆ, ಪರ್ವತ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಘೋರವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಿಲ್ಲರೊಡನೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಿಸೋದಿಯಾಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆ ಸಾಹಸಿಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನ ಸೈನ್ಯವು ದರಿಕಂದರ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುವದು. ಪ್ರತಾಪನ ಗುಪ್ತ ಅನುಚರರು ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯ ಗುರುತಿನಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಪ್ರತಾಪನ ಮನೋದಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಪ್ತ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ಮೈಮರೆತು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮೊಗಲರ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು! ಚಿತ್ತೂರು ಮೊದಲೇ ಹೋಗಿತ್ತು; ಉದಯಪುರವು ಈಗ ಕೈಬಿಟ್ಟಿತು; ಕಮಳನೇರವು ಶತ್ರುಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಾಯಿತು; ಒಂದೊಂದೇ ಪರ್ವತದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ನಡೆದರು; ಪ್ರತಿ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆಯೂ, ಖಿಂಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವು ಕಾಣಹತ್ತಿತ್ತು;

ಮಾನಸಿಂಗ, ಶಹಾಬಾಜಖಾನ, ಘರೀದಖಾನ, ಮೋಹಬತಖಾನರಂಥ ವೀರಾಧಿವೀರರು ಅಸಂಖ್ಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನೊಡಗೊಂಡು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರಹತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೇವಾಡದ ವೀರಮಣಿಯು ಅವಿಚಲ ಹೃದಯದಿಂದ ಯಾವತ್ತು ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದನು! ಅಂಥ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದನು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಘರೀದಖಾನನು ಚಾವಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಸಕುಟುಂಬ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಗುಪ್ತವಾದ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾರರ ಮುಖದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಬೇರೆ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದಲೂ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು. ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳಂತೆ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವದನ್ನು ಘರೀದಖಾನನು ನೋಡಿದನು. ರಜಪೂತರ ಆವೇಶದ ಈ ದೌಡಿನಲ್ಲಿ ಘರೀದಖಾನನ ಸೈನಿಕರೊಬ್ಬರೂ ಜೀವದಿಂದ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಖಾನನು ಸಸೈನ್ಯವಾಗಿ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಮಾನಸಿಂಗನೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋದರು. ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಪ್ರತಾಪನ ನಿಶ್ಚಯವು ಬಣ್ಣಿಸತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವೂ, ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ವತ ದುರ್ಗಗಳೂ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಹೋದಂತೆ, ನಿರ್ಭಯನಾದ ಆ ಪ್ರತಾಪನ ಸಾಹಸವೂ, ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಉದ್ಯೋಗಶಾಲಿತ್ವವೂ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಹತ್ತಿದವು. ''ತಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಇಡಿಯ ಜಗತ್ತಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೋರಾಡಿ, ತನ್ನ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೇವಾಡವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವೆನು; ಮೇವಾಡದ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಂಡೆಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ನನ್ನವೀರತ್ವದ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು,'' ಎಂದು ಆ ವೀರಮಣಿಯು ದೃಢ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ಮಳೆಗಾಲ ತೀರುತ್ತಲೇ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಮತ್ತೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಪ್ರತಾಪನ ಪರಾಕ್ರಮದ, ಹಾಗು ಸಾಹಸ–ದೃಢನಿಶ್ಚಯಗಳ ಸುದ್ದಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿ, ಬರಬರುತ್ತ ಅದು ಬಾದಶಹನ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ವೈರಿಗಳು ಕೂಡ ಪ್ರತಾಪನ ಚರಿತ್ರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ತಲೆದೂಗಹತ್ತಿದರು. ಇದು ವೀರಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಮಾನಸಿಂಗನಿಗೆ ಸಹನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ವಸಂತಕಾಲವು ಬರುತ್ತಲೆ ಮಾನಸಿಂಗನು ಮತ್ತೆ ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಮೇವಾಡದ ಪರ್ವತರಾಶಿಗಳೂ, ಯಾವತ್ತು ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಪ್ರದೇಶವೂ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮೊಗಲ ಸೇನಾಪತಿಯು ಒಂದೇಸವನೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದನು.

ಚಪ್ಪನ್ನ ದೇಶದೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದೇ ಪರ್ವತದುರ್ಗಗಳು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಹತ್ತಿದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಜಪೂತ ವೀರರ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಪುಗಳು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು! ಹೀಗೆ ಆ ವರ್ಷ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಮಿತಿಮೀರಿ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರ ಪ್ರಯತ್ನವು ಆ ವರ್ಷವೂ ಸಫಲವಾಗದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಹೊಸವರ್ಷ ಬಂದಿತು; ಅದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷವು ಬಂದಿತು, ಅದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳು ಕ್ರಮಿಸಿಹೋಗಿ, ಅನಂತ ಯುದ್ಧಗಳ ಅಂತವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಮೊಗಲರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಮೇವಾಡವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೆಲ್ಲುವದು ಅವರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರತಾಪನು ತಲೆಬಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ!

ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ದೃಢನಿಶ್ಚಯದವನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನ ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಹಣಿಯದೆ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಲೇ, ಆ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಕೀರ್ತಿಯು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಗೆದ್ದ ಹೊರತು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಬಾದಶಹನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಆತನು ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಗಳಾದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಹತ್ತಿದನು. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಗಳು ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರಹತ್ತಿದವು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಸೇನಾಪತಿಗಳು, ಯುದ್ಧಕಲಾ ಕುಶಲರಾದ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪನು ಅನುಪಮೇಯವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಾದುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ ಮೊಗಲರು, ಆತನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಾವಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರ್ವತ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರ್ಜನವಾದ ಗಹನ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು! ಮೇವಾಡದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಕ್ತ ರಾಣಿಯೂ, ರಾಜಪುತ್ರನೂ, ರಾಜಸ್ನುಷೆಯೂ, ರಾಜಕನ್ನೆಯರೂ ಗಿರಿಗಂಪ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಷಾನುವರ್ಷ ಪ್ರತಾಪನಿಗೂ ಆತನ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೂ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಾಪನೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಕುಟುಂಬದವರೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಆತ್ಮಸಂರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆ ರಾಜಕುಟುಂಬದವರ ದುರ್ದೈವವು ಅವರನ್ನು ಒಂದುಗವಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಇರಗೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಈ ಗವಿಯಿಂದ ಆ ಗವಿಗೆ, ಆ ಕಂದರದಿಂದ ಈ ಕಂದರಕ್ಕೆ, ಈ ಅಡವಿಯಿಂದ ಆ ಅಡವಿಗೆ, ಹೀಗೆ, ಬೆಕ್ಕು ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಓಡಾಡುವಂತೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಕ್ತ ಮಹಾರಾಣಿಯೂ, ಯುವರಾಜನಾದ ಅಮರಸಿಂಗನೂ ಓಡಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವು ಹತ್ತರ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಹಾಗೇ ಉಪವಾಸವೇ ಒಂದು ಪರ್ವತದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಕಾಡುಬಿಲ್ಲರ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದರೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳ ಗವಿಯಲ್ಲಿ

ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಆದರೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರತಾಪನ ಕುಟುಂಬವು, ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ತಾಪಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದದಿಂದ ಸಹಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು!ತಡೆಯಲಾಗದ ಚಳಿಯ, ಹಾಗು ಸಹಿಸಲಾರದ ಬಿಸಿಲಿನ, ಅದರಂತೆ ನಿಲ್ಲಲಾಗದ ಮಳೆಯ ಬಾಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನಗಳೇನೂ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವರಿಗೆ ಅಶನಕ್ಕೆ ಸಹ ಅಭಾವವಾಗಹತ್ತಿತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಅಡವಿಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಹುಲ್ಲಿನ ಹಿಟ್ಟಿನ ಬಕ್ಕರಿಯನ್ನು ತಿಂದು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದರಿಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಕರಡಿಗಳ ಉಪದ್ರವದ ಭಯದಿಂದ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ತೊಟ್ಟಿಲು ಕಟ್ಟಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹುಡುಗರನ್ನು ಇಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಆ ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂಕಿಗಳೂ, ಸರಪಳಿಗಳೂ ಜಾವಡಾ ಹಾಗು ಚೋಂಡ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇರುತ್ತವಂತೆ! ಆ ತೊಟ್ಟಿಲು ಕಟ್ಟಿದಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ತೋರಿಸುತ್ತಾರಂತೆ! ಇಂಥ ದಾರುಣ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಸಹನಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರತಾಪನು ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿದನು!

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪ್ರಖರವಾದ ಈ ತಪಃಕಾಂತಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ, ಅದು ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಹತ್ತಿತು! ಪ್ರತಾಪನ ವೀರ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯವರ ಕಿವಿಗಳು ಗಡಚಿಕ್ಕಹತ್ತಿದವು. ಸಮಸ್ತವಾದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರತಾಪದ ದುಂದುಭಿಯು ಗರ್ಜಿಸಹತ್ತಿತು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಅಪೂರ್ವ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ವಿಲಕ್ಷಣ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ, ಅತುಲವಾದ ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿದವರು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿರಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿರಲಿ ಅವರು ಪ್ರತಾಪನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶತಶಃ ಧನ್ಯವಾದವನ್ನು ಮಾಡದೆಯಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಸ್ವತಃ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕರು ಕೂಡ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಹೊಗಳದೆಯಿರಲಿಲ್ಲ! ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಕೂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ, ಆತನ ಪರಿವಾರವೂ ಪ್ರತಾಪನ ಭೀಮ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಧನ್ಯೋದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ವೈಭವ ಶಾಲಿಯಾದ ರತ್ನಖಚಿತಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿಂದ, ಗಿರಿಗಂಹ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ದರಿದ್ರನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಮೇಲೆ ಸ್ತುತಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯಹತ್ತಿತು! ಸಮಗ್ರವಾದ ಭಾರತವರ್ಷವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಜಯಜಯ ಕಾರದಿಂದ ಗಜಬಜಿಸಿ ಹೋಯಿತು! ಆ ವೀರ ಶಿಖಾಮಣಿಯ ವೀರ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾವೀರರ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸ್ಮರಣವಾಗುವದು! ಮಹಾ ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲಾದ ವೀರ ಪುಂಗವರ ಪರಾಕ್ರವನ್ನು ಓದಿದರೆ, ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರಿಗೆ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪನ ವೀರತ್ವದ ಸ್ಮರಣವಾಗುವದು. ಪ್ರತಾಪನು, ಏಳುಕೋಟಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಭಾರತ ಸಾರ್ವಭೌಮಶಿಖಾಮಣಿ ಅಕಬರನೊಡನೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಕಾದಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ!

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಹದಿನೆಂಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನು ಒಂದೇಸವನೆ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದುವರ್ಷ ಕಾದಿ, ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೆ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ!!

ಪ್ರತಾಪನ ವೀರತ್ವದ ಕತೆಯು ಅದ್ಭುತಕಾದಂಬರಿಗಿಂತಲೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದು ಕಲ್ಪಿತ ಕಾದಂಬರಿಯೆಂದು ವಾಚಕರು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಬರಿಯ ಹಿಂದೂ ಜನರೇ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಹೊಗಳಿರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು; ಅದರಂತೆ, ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳಿರುತ್ತಾರೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಪ್ರತಾಪನ ಶತ್ರುಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರಮುಖರು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವರು. ಸ್ವತಃ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಪ್ರತಾಪನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಇಂಥ ವಿಪನ್ನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೌರವವಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನೂ, ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನೂ ತಿಳಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನನನ್ನು ರಜಪೂತನ ವೇಷದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆತನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಯಾವತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ–ಖಾವಿಂದ, ರಾಣಾನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ದುಸ್ಸಹವಾದ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವನು; ಆದರೆ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವರು. ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಅಭಿಮಾನವಿರುವದು. ರಾಣಾನ ಕೈಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ "ದೂನಾ"* ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವು ಕಂದಮೂಲಗಳದು, ಅಥವಾ ಯಾತರ ದಾದರೂ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನದ್ದು ಇದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನು ತನ್ನನ್ನು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು! ವೈಭವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಸಾದರ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಆತನ ಜನರು ಈಗಿನ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಿರಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಕಬರನು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಕಬರನ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಖಾನಖಾನನೆಂಬ ವಿರಾಗ್ರೇಸರನು ಪ್ರತಾಪನ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪದ್ಯರೂಪದಿಂದ ಆತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಆ ವರ್ಣನಪರವಾದ ಪತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇವಾಡದ ಭಾಟರು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಖಾನಖಾನನು ಮೊದಲು ಪ್ರತಾಪನ ಧೀರಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–"ಪುತ್ರ್ರಾ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಅಧಿಕಾರ–ಸಂಪತ್ತುಗಳು

---

* "ದೂನಾ" ಅಂದರೆ, ರಾಣಾನ ಭೋಜನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಬಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಣಾನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯಜನರಿಗೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಕೊಡುವ ಅನ್ನವು. "ದೂನಾ" ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಮೊದಲಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನು ರಾಣಾನಿಂದ ಬಹುಮಾನ ಹೊಂದಿದನೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿಯುವರು.

ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ರಮದಂತೆ ನಶ್ವರವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಸದ್ಗುಣ, ಸತ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರೋ, ನೀನು ಪರಮ ಧನ್ಯನು ಕಂಡೆಯಾ! ಯಾಕಂದರೆ, ಇಂಥ ಸಂಕಟಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣು ಬರಲೊಲ್ಲೆ; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಗುಣಗಳು ಹಿಂದೂ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ವಾಗಿರುವವು. ಇದರಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ವಿಲಕ್ಷಣ ರೀತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನು ರಾಜವೈಭವವನ್ನೂ, ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಕವಡಿಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಕುಲದ ಹೆಸರನ್ನು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ!'' ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಅಕಬರಬಾದಶಹನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ್ನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರೂ, ಅದರಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಖಾನಖಾನನು ಪದ್ಯರೂಪದಿಂದ ರಾಣಾನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಆ ತಪಸ್ವಿಯ ತಾಪವೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನು ಒಂದೇಸವನೆ ಪ್ರತಾಪನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮಳೆಗಾಲವು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಜಿಟ್ಟಿಯ ಹಿಂಡಿನಂತೆ, ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಮೇವಾಡವನ್ನು ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಮುತ್ತುತ್ತಿತ್ತು, ಆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಒಂದೇಸವನೆ ಕಾದುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅತುಲ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಭಾರತ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಮುಂದೆ ರಜಪೂತರು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲುವರು? ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣಾಗಹತ್ತಿದನು; ಆದರೂ ಅವನ ಕೆಚ್ಚೆದೆಗೆ ಕಚ್ಚುಬಿದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಡವಡವಿ ತಿರುಗುವಾಗ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಅರವೊಟ್ಟೆ ಉಂಡು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉಪವಾಸವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾದಾಗ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳು ಸುತ್ತಲೆ ನೆರೆದು ಸಂಕಟದಿಂದ ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಪ್ರತಾಪನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ದುಃಖವು ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು ಆದರೆ ಆ ಧೀರನು ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದುದಿನ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯೂ, ಸೊಸೆಯೂ ಕೂಡಿ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಗಡ್ಡೆಯ ಹಿಟ್ಟಿನ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಕ್ಕರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು–''ಮಕ್ಕಳೇ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಈಗ ತಿಂದು ಅರ್ಧವನ್ನು ಸಂಜೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಂತೆ ಹುಡುಗರು ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನಗೆ ಬಂದೊದಗಿದ್ದ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತರ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಮಗಳು ಸಂಜೆಗೆಂದು ತಾನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಅರ್ಧ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒಂದು ಅಡವಿಯ ಬೆಕ್ಕು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿತು! ಉಳಿದ ಹುಡುಗರೂ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಒದರುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಧೈರ್ಯವು ಕುಗ್ಗಿತು! ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಮಕ್ಕಳೂ, ಆಪ್ತರೂ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರಲು ಲೆಕ್ಕಿಸದ

ಆ ಧೀರನು, ಕೂಸುಗಳ ಈ ಕ್ಷುದ್ಬಾಧೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹತವೀರ್ಯನಾದನು. ಎಂಥ ಸಂಕಟ ಒದಗಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕದೆ, ''ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಜಪೂತರ ಜನ್ಮವಿರುತ್ತದೆ'' ಎಂದು ಸಮಾದಾನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗಂಭೀರನು, ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಇಂದಿನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದಾದನು. ಆತನು ತನ್ನೊಳಗೆ– ''ನಾನು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅರಸನು, ಕಷ್ಟನೋಡಿದರೆ ಈ ಬಗೆಯದು, ಅಂದಬಳಿಕ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಾನು ಹೀಗೇ ಕಷ್ಟಪಡುವ ದಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ರಾಜಪದವನ್ನು ಸುಡತಕ್ಕದ್ದು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಬಾಡಿದಮೋರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತ ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಆ ವೀರಪತ್ನಿಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿಯು, ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಕೆಟ್ಟಮೋಹವು ಪ್ರಬುಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿತು! ಬಾಪ್ಪಾ ರಾವಲನ ವಂಶಜರಿಗೆ, ಹಮ್ಮೀರ ಕುಲದೀಪಕ ವೀರರಿಗೆ, ಉದೇಪುರದ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕರಿಗೆ, ರಜಪೂತ ಕುಲತಿಲಕರಿಗೆ ಈ ನೀಚ ಮೋಹವು ಸಲ್ಲದು! ಪ್ರಭುಗಳು ಧೈರ್ಯತಾಳಬೇಕು, ಇದೇ ಕಾಲವು ಕಡೆತನಕ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನು ಕರುಣಾಳು ವಿದ್ದಾನೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ಧೈರ್ಯಗೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೂ ಸಥಿಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಭಿನ್ನಯಿಸಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಧೈರ್ಯಗೊಂಡು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು!

ಚಂದನಸಿಂಹ!

ಮೇವಾಡದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತ ರಾಣಿಯು ಸಾಧಾರಣಯೋಗ್ಯತೆಯವಳಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಪ್ರತಾಪನು ಹೀಗೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಮೋಹದಿಂದ ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಹಣ್ಣಾದಾಗ ಆಕೆಯು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೇ ಸರಿ. ಹೆಂಗಸರ ಹೃದಯವು ಕೋಮಲವು, ಚಂಚಲವು, ಕಷ್ಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದ್ದು; ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲದರ ಹಂಗುದೊರೆದಿದ್ದ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಹೃದಯವು, ಪತಿಯ ಹೃದಯದ ಅನುಸರಣಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಕೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ಮಹಾತಪಸ್ವಿನಿ ಯಂತೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ವೀರಪತ್ನಿಯ ನಿಲುವಿಕೆಯು ಸಾಧಾರಣ ಎತ್ತರ, ಮೈಕಟ್ಟು ಮಧ್ಯಮತರದ್ದು, ಆಕೆಯ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ಬಹು ಮೂಲ್ಯವಾದ ರತ್ನದ್ದೊಂದು ಅಲಂಕಾರವು ಯಾವಾಗಲೂ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಆಕೆಯ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಉಜ್ವಲವಾದ ಜ್ಯೋತಿಕಿರಣಗಳು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮುತ್ತಿನದೊಂದು ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಉನ್ನತವಾದ ಅವಯವಗಳೂ, ತೇಜಃಪುಂಜವಾದ ಮುಖಮಂಡಲವೂ ಆಕೆಯ ಕುಲೀನತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೂ ಅಪಾರವಾದ ಪರಿಶ್ರಮ, ಭಯಂಕರವಾದ ಕ್ಲೇಶ, ದಾರುಣ

ವಾದಚಿಂತೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಕಾಂತಿಮಯವಾದ ನೇತ್ರಗಳ ಒಳನಟ್ಟಿದ್ದವು. ಬಹುತರ ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ವೈಭವಶಾಲಿಯಾದ ರಾಣಿಯ ವಯಸ್ಸು ಈಗ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷದ್ದಾಗಿರಬಹುದು. ಆಕೆಯು ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ದೇವತೆಯಂತೆ ಸರ್ವದೈವಪೂಜ್ಯಳೂ, ಲೋಕಾದರಣೀಯಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಆ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯು ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಜರ್ಜರಳಾಗಿದ್ದರೂ, ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ! ಆಕೆಯ ಜನ್ಮವು ಬಹು ಕಷ್ಟದ್ದು. ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ಹಿಂಸ್ರಪಶುಗಳ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಯು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕ ಳೊಡನೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪರ್ವತಗಳಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಶೀತನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯಂತು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪರಿವಾರದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತೊಯ್ದ ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಣಿಯು ಎಚ್ಚತ್ತು ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಹಾರಾಣಾನ ಸಣ್ಣಸಂಸಾರವು ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದ ಸಂಗಡ ತೇಲಿಹೋದೀತೆಂದು ಆ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಅಹೋರಾತ್ರ ದಕ್ಷಳಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಹಾಯ್ ಹಾಯ್, ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿಯೂ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪತಿಯಮುಂದೆ ಚಕಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಂದೂ ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ! ಯುದ್ಧದಿಂದ ದಣಿದ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕಷ್ಟದ ಕತೆಯನ್ನು ಆಕೆಯು ಎಂದೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ! ಪತಿಯು ತನ್ನ ಅತ್ಯುಚ್ಚಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತೆ ಆಕೆಯು ಪ್ರಸನ್ನಮುಖಳಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು! ಈ ಸಾಧ್ವಿಯು ಮೊಗಲರ ಭಯದಿಂದ ಹಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಭೀಮಗಡವೆಂಬ ಭದ್ರವಾದ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶೂರ ರಜಪೂತರಿಂದ ರಕ್ಷಿತಳಾಗಿ ಇರಹತ್ತಿದಳು; ಆದರೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲರು ಆ ದುರ್ಗವನ್ನೂ ಮುತ್ತಿದರು.

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮಳೆಗಾಲದ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರು ಭೀಮಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ ಆತನು ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ರೊಡನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು, ಒಮ್ಮೆ ಬೈಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಕಾದುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಗ, ಆತನು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಭೀಮಗಡದ ಒಡೆಯನಾದ ದೇವೀಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಳಗಿನ 500 ಜನ ರಾಠೋಡರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೊಡನೆ ಗುಡ್ಡಗುಡ್ಡ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ದೇವೀಸಿಂಹನ ಮಗನಾದ ಚಂದನಸಿಂಹನೆಂಬ ಹದನಾಲ್ಕುವರ್ಷದ ಕುಮಾರನು ಬರಿಯ 500 ಜನ ರಾಠೋಡರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಭೀಮಗಡವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ತೇಜಸಿಂಹನೆಂಬ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಯೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದನು. ರಾಜಪರಿವಾರದ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತೇಜಸಿಂಹನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ದುರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು

ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಎರಡುಸಾವಿರ ಜನ ಮೊಗಲರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ಭೀಮಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯೂ, ಬೇರೆ ಕುಟುಂಬದವರೂ ಭೀಮಗಡದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗೆ ಶರಣುಹೋದಾನೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಶತೃಗಳು ದುರ್ಗವನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮುತ್ತುವರೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ರಜಪೂತರಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಾವಲುಗಾರರು ತೇಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ಆತನ ಮುಖವು ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಆತನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ರೇಷೆಗಳು ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆತನು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದನಸಿಂಹನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಲು, ಇರುವೆಗಳ ಸಾಲಿನಂತೆ ಮೊಗಲರು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಿಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ದಾಳಿ ಇಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಆಗ ತೇಜಸಿಂಹನು ಕುಮಾರನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕಿ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ– ಚಂದನ, ಮೊಗಲರು ಕಡೆಗೆ ಭೀಮಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು! ಈ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಮಹಾ ಸಂಕಟವು ಒದಗಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಈ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿಡುವದು ಸುರಕ್ಷಿತ ವಲ್ಲೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಂಥ ಸಂಕಟ ಗಳೊದಗಿದ್ದರೂ ಯುಕ್ತಿ–ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವು. ಭೀಮಗಡದಿಂದ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವು ನನಗೂ, ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಭಿಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿರುವದು. ಆ ಮಾರ್ಗವು ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿರುವದು. ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ನಿರ್ಭಯಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿ ಹಾದಿಯ ನಡೆಯ ಬೇಕಾದೀತು. ರಾಜ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ನಾನಂತು ಈಗ ಹೊರಟೇಹೊರಡುವೆನು! ಆದರೆ ಚಂದನಸಿಂಹ, ನೀನು ವೀರಪುತ್ರನಿರುತ್ತೀ–ರಾಠೋಡಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಿರುತ್ತೀ, ಐದುನೂರು ಜನ ರಾಠೋಡರೊಡನೆ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ನೋಡುವಾ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನಂತೆ ಇದ್ದ ನೀನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪೌರುಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೀಯೆಂಬದನ್ನು!

ಚಂದನಸಿಂಹನ ತಂದೆಯಾದ ದೇವೀಸಿಂಹನು ತೇಜಸಿಂಗನ ಆಶ್ರಿತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾಗಿದ್ದನು. ತೇಜಸಿಂಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಲಕನಾದ ಚಂದನಸಿಂಹನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ– ಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯು ನನಗೆ ಶಿರಸಾಮಾನ್ಯವದೆ. ನಮ್ಮ ಧನವು, ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತು ಬಹಳವೇಕೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳು ಸಹ ಮಹಾರಾಣಾನವರವೇ ಇರುತ್ತವೆ! ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ರಾಠೋಡರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ದಾಸನು ಇಂದು ಮೊಗಲರ ಸಂಗಡ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಪ್ರಭುಗಳು ದುರ್ಗರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ನಿಶ್ಶಂಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ, ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು

ಕರಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವವರೆಗೆ ದುರ್ಗವು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಲಾರದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬಹುದು. ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕುಮಾರನ ಈ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜೋಚಿತವಾದ ಗರ್ವಿತ ಉತ್ತರದಿಂದ ತೇಜಸಿಂಹನು ಆನಂದಪಟ್ಟನು. ಪ್ರಸನ್ನಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಆತನು ಚಂದನಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು– ಚಂದನಸಿಂಹ, ನೀನು ದುರ್ಗರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಭೀಮುಗಡದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಾರ್ಯವು ಬಹಳ ಕಠಿಣವದೆ. ಎರಡುಸಾವಿರ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಬಾಲಕನಾದ ನೀನು ಐದುನೂರು ಜನ ರಾಠೋಡರಿಂದ ಕೂಡಿ ಯುದ್ಧಮಾಡತಕ್ಕವನು. ಏನಾದರೂ ಅನರ್ಥ ಒದಗಿದ ಪ್ರಸಂದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಾ, ಚಂದನಸಿಂಹಾ, ನಿಮ್ಮ ಮುಪ್ಪಿನ ತಂದೆಯು ಎಷ್ಟು ದುಃಖಪಟ್ಟಾನಲ್ಲ! ಆತನಿಗೆ ನೀನು ಏಕಪುತ್ರವಿಷಯವಲ್ಲವೆ? ಆತನು ನನ್ನ ಕೂಸಿನ ವರ್ತಮಾನವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಯಾವಬಗೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವದೋ ಏನೋ! ಕುಮಾರಾ, ಇಂಥ ಕಠಿಣಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಹೋಗುವದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಏನುಮಾಡಲಿ? ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ, ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿಂತರೆ, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೊದಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕುಮಾರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ತಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದನು! ಆತನು ಭಿಲ್ಲರ ವೇಷದಿಂದ ರಾಜಪರಿವಾರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು, ಭಿಲ್ಲರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗುಪ್ತ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಾಗಿದನು. ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನಡೆದು, ಅಂಕಡೊಂಕಾದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಗುಪ್ತವಾದ ಪರ್ವತಗುಹೆಯು ಹತ್ತಿತು. ಅಲ್ಲಿ ತೇಜಸಿಂಹನು ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದೊಳಗೆ ಗಡಿಬಿಡಿಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೀವಟಿಗೆಗಳು ಹತ್ತಿದವು. ಒಂದೆ ವೃತ್ತಿಯ 300 ಜನ ರಾಠೋಡ ವೀರರು ದುರ್ಗದ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಮೊಗಲರು ದುರ್ಗವನ್ನು ಏರಿಬರುವದರ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ರಜಪೂತ ವೀರರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಧೈರ್ಯವೂ ಸಾಹಸವೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪರ್ವತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರ ಹೃದಯಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದವು. ಕುಮಾರ ಚಂದನಸಿಂಹನಿಗೆ ಇಂದು ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತಾಗಿತ್ತು, ಆತನು ಇಂದು ದೈವಬಲದಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು! ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಆತನು ಶತ್ರುಗಳ ಮಾರ್ಗಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ತೀರ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅಭಿಮನ್ಯು ಕುಮಾರನಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ, ರಣಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಉಳಿದ 200 ಜನ ರಾಠೋಡರನ್ನು ಚಂದನಸಿಂಹನು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಮೊಗಲಸೈನ್ಯವು ಕ್ಷುದ್ಧವಾದ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದಿತು. ಆ ಸೈನ್ಯದ ಆವೇಶವು ವರ್ಣನಾತೀತವಾಗಿತ್ತು!

ಯುದ್ಧದ ವಜ್ರನಾದದಿಂದ ಆಕಾಶವೂ, ಭೂಮಿಯೂ ಕಂಪಾಯಮಾನವಾಗಹತ್ತಿದವು. ಆ ದಿನ ನಡೆದ ಘನಘೋರಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು, ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ನಮಗೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. '' ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗಾಗಿ ಭೀಮಗಡವು ಕೈಸೇರುವದು, ತಮ್ಮ ಪರಮ ಶತ್ರುವಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವೆವು'' ಎಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದಿತು. ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರೂ ದುರ್ಗವನ್ನು ಏರಿಬರಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ರಜಪೂತರನ್ನು ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಮುತ್ತಿ ಬಗ್ಗುಬಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಗಾಣದೆ, ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೊಗಲರು ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತರಾದರು. ಅವರು ಝುಂಝೂವತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳಂತೆ ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು, ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳಾದ ಆ ರಾಠೋಡರು ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರಚಂಡ ಬಂಡೆಗಳಂತೆ ಮೊಗಲರ ದಾಳಿ ರೂಪವಾದ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತಿದ್ದರು! ಹೀಗೆ ಮೊಗಲವೀರರು ರಜಪೂತರ ಸೈನ್ಯರೇಖೆಯ ಮೇಲೇರಿಹೋದಾಗೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ರಜಪೂತ ವೀರರು ಹಿಂದಕ್ಕಟ್ಟುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಣಾನ ಸನ್ಮಾನವು ಮೇವಾಡದ ಗೌರವವು, ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರ ಜೀವನವು, ತಮ್ಮ ತಾಯಿ–ತಂಗಿ–ಹೆಂಡಿರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಪವಿತ್ರವಾದ ನಾರೀ ಧರ್ಮವು ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನವಲಂಬಿ ಸಿರುತ್ತವೆಂದು ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ರಾಠೋಡ ವೀರನು ಆಗ ನಂಬಿದ್ದನು. ಅಂತೇ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ರಜಪೂತರು ಮೊಗಲರ ಮಹಾಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಕಾದುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿತ್ತು, ರಾಠೋಡ ವೀರರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರು ತಮ್ಮ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮದ ತೇಜದಿಂದ ಮೊಗಲ ವೀರರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿ, ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ಮೂಡಲ ಕೆಂಪುಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಅಸಂಖ್ಯ ಮೊಗಲವೀರರು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿ, ಬದುಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪಜನ ರಜಪೂತವೀರರ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದರು; ಆದರೆ ರಾಠೋಡ ವೀರರು ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಸವನೆ ತಮ್ಮ ಕೈಖಡ್ಗಗಳಿಂದ ಅವರು ಮೊಗಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಧನ್ಯರು, ಆ ರಣಧೀರ ರಾಠೋಡರು ಪರಮ ಧನ್ಯರು!

ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಯಿತು. ರಕ್ತದಿಂದ ಅಭಿಷಕ್ತನಾದ ಕುಮಾರ ಚಂದನಸಿಂಹನು ಧೀರಗಂಭೀರ ಗಮನದಿಂದ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ರಾತ್ರಿ ದುರ್ಗದ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮುನ್ನೂರು ಜನ ವೀರರಲ್ಲಿ 250 ಜನರು ಮಡಿದು, ಐವತ್ತು ಜನರು ಮಾತ್ರ ಚಂದನಸಿಂಹನೊಡನೆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರು! ಅವರೆಲ್ಲರ ಕೆಂಪಡರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು ತಪ್ಪಡಿಯಾದ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳು, ಉನ್ನತವಾದ ಶರೀರಗಳು, ರಕ್ತಹತ್ತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರುವ ಮುಖಮಂಡಲಗಳು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅವರ ರಣಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಹಿಂದಿರುಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಮೊಗಲರು ಹೆಚ್ಚು

ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಭಯಂಕರ ಜಯನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರುತ್ತ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಆನಂದದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದರು; ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ, ದುರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು "ಝುಣ್ ಝುಣಣ" ಎಂದು ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಇಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಬಾಗಿಲ ಹಿಂದೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದರು. ದುರ್ಗಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರರು, "ತಾವು ಬೆಳತನಕ ಇಷ್ಟು ಶ್ರಮಬಟ್ಟು, ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಸಮರ ದೇವತೆಗೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆ"ಂದು ಬಗೆದು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಮತ್ತು "ಇನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಪರಾಕ್ರಮ ದಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಾಗಿಲು ಒಡೆದು ಒಳಗೆ ಹೋದಹೊರತು ದುರ್ಗವು ವಶವಾಗದೆ"ಂದು ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಾಸೀನರಾದರು. ಸೈನಿಕರು ಬೆಳತನಕ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ದಣಿದಿರುವರೆಂದು ಮೊಗಲ ಸೇನಾಪತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು; ಅದರಿಂದ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ನಂತರ ಮೊಗಲರ ಸದ್ದು ಅಡಗಿತು.

ಹೊರಗೆ ಗದ್ದಲವು ಕಡಿಮೆಯಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂದನಕುಮಾರನು ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದನು; ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿದ್ದರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು, ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತಿರುವ ದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರೆಂತಲೂ ತಿಳಿದನು. ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಜನರಿರಬಹುದೆಂದು ಕುಮಾರನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಇತ್ತ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ಜನ ರಜಪೂತರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಆತನು ನೋಡಿದ್ದನು. ಬರಿಯ ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ಜನರು ಸಾವಿರ ಜನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಬಗೆದು ಆ ಬಾಲಕನು ಖಿನ್ನನಾದನು. ಆತನ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಗಂಟಿಕ್ಕಿದವು, ಮುಖವು ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಆತನು ಒಂದುಕ್ಷಣ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಒಂದು ವಿಚಾರವು ಹೊಳೆಯಲು, ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು ಆತನು ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದನು. ಬಳಿಕ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಕುಮಾರನು ಅವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ– ರಜಪೂತ ವೀರರೇ, ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನೀವೆಲ್ಲರು ಜೀವದಹಂಗು ದೊರೆದು ಕಾದಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದಿರಿ. ಅಗೋ ನೋಡಿರಿ, ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ಉದಯ ಹೊಂದಿದನು; ಕೋಟೆಯು ಇನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ದುರ್ಗದ ಹೊರಗೆ ಸಾವಿರ ಜನ ಮೊಗಲರು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು. ನಾವು ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ಜನರು ಮಾತ್ರ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವೆವು. ರಾಠೋಡ ವೀರರೇ, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ನನಗೆ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಠೋಡ ವೀರನು ಉತ್ತೇಜಿತವಾದ ಸ್ವರದಿಂದ–ಕುಮಾರ, ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು

ತೋರಿಸಿ ಧಾರಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಪತನಹೊಂದುವದೊಂದೇ ಧರ್ಮವು ರಾಠೋಡ ವೀರರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಚಂದನಸಿಂಹನು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ–ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವೇನು? ನಾವೆಲ್ಲರೂ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶಯನಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ತಾಯಂದಿರ, ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿಯರ, ಹೆಂಡಿರ ಗತಿಯು ಏನಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅವರು ಮೊಗಲರ ದಾಸಿಗಳಾಗಬೇಕಾದೀತಲ್ಲ! ರಜಪೂತರಮಣಿಯರು ದಿಲ್ಲಿಯ ರಂಗಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ವಿಲಾಸದ ವಸ್ತುಗಳಾದಾರು; ಹಾಗಾಗದಂತೆ ಉಪಾಯವನ್ನೇನು ಹೇಳುವಿರಿ?

ಕುಮಾರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರ ಮುಖಮಂಡಲಗಳು ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದವು. ಎಲ್ಲರ ಖಡ್ಗಗಳು ಸರಕ್ಕನೆ ಒರೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕೆಲಕೆಲವರು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ವರದಿಂದ–''ಚಿತಾರೋಹಣ'' ''ಜೋಹಾರ'' ಎಂಬ ಭಯಂಕರ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಉತ್ತೇಜಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಒದರಿ–''ಪುರುಷರಿಗೆ ವೀರಶಯ್ಯೆಯು, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಜೋಹಾರವು'' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಮಾರನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ತನ್ನ ವೀರ ಪರಿವಾರದ ಯೋಚನೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆತನು ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಅನುಚರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಠೋಡ ರಮಣಿಯರಿಂದ ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿದವಳಾಗಿ ಆತನ ತಾಯಿಯು ಯುದ್ಧದಚಿಂತೆಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಚಂದನಸಿಂಹನು ಮಾತೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ವೀರ ಮಾತೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಕುಮಾರನನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ, ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ–

ವೀರಮಾತೆ–ಬಾಳಾ ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯೇನು?

ಚಂದನಸಿಂಹ–ಸುದ್ದಿಯು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತವೀರನೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನುತೋರಿಸಿ ರಣರಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ರಾಠೋಡರು ಜೀವದಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಬೆಳತನಕ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಕಾದಿದರು. ಈಗ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗಿರುವದು; ದುರ್ಗವು ಇನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದು!

ವೀರಮಾತೆ–ಬಾಳಾ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಹೀಗೆಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಲಿ. ಇದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದವು.

ಚಂದನಸಿಂಹ–ಅವ್ವಾ, ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ರಾತ್ರಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸನಿಸನಿಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನೂರುಜನ ರಾಠೋಡ ವೀರರು ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಭೀಮಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ

ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ 250ಜನ ಸೈನಿಕರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಲ್ಲ. ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ಸಾವಿರಜನ ಮೊಗಲವೀರರು ಕಾದಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗ ಬಹುದು!

ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳು ಕುಮಾರನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಉದುರುವ ಎರಡು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒರಸಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ವೀರಮಾತೆಯು–

ವೀರಮಾತೆ–(ಕರ್ಕಶಧ್ವನಿಯಿಂದ) 250 ಜನ ರಜಪೂತರು 1000 ಜನ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೋ ಏನು?

ಚಂದನಸಿಂಹ–(ಸ್ಥಿರಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ) ಇಲ್ಲ. ರಜಪೂತರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವರು. ಅವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹೆದರುವವರಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರು ಸಿಂಹಗಳಂತೆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಮೇಲೆ ಮುಗಿಬೀಳುವರು; ಆದರೆ ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣವು ಮೊದಲು ಆಗಬೇಕಷ್ಟೆ?

ವೀರಮಾತೆ–(ನಗುನಗುತ್ತ) ಬಾಳಾ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೆದರುವೆಯೇನು? ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಮಾತನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೇಳಲೆಂಬ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಎರಡು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿದಿಯಾ? ಆದರೆ ರಜಪೂತ ವೀರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಲಗೌರವದ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಯಬೇಕೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿರಲು, ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅರಿಯದಿರಬಹುದೋ? ಕುಮಾರಾ, ಇಂಥ ಭಯಕ್ಕೂ–ಮೋಹಕ್ಕೂ ನೀನು ಒಳಗಾಗ ಬಹುದೇ? ಹೋಗು, ಚಂದನ! ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ; ಇತ್ತ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚಿತಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುವೆವು!

ತಾಯಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂದನಸಿಂಹನು ಮತ್ತೆ ಆಕೆಯ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆಗ ದೇವೀಸಿಂಗನ ವೀರಪತ್ನಿಯು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕುರಿತು–''ಸಖಿಯರೇ, ಇಂದು ನಾವು ಸತಿಯರ ಪವಿತ್ರವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವದು. ವೀರ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕರ್ಮವೇ ಇಂದು ನಮ್ಮಿಂದ ಘಟಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮಿಯ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯು ಆರ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಬೇರೆಯಾವದಿರುವದು? ರಜಪೂತ ಯೋಧರು ನಿಜವಾಗಿ ವೀರರಿರುವಂತೆ, ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರಾದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ವೀರಪತ್ನಿಯರೇ ಇರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತುರ್ಕರು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ರಜಪೂತಸ್ತ್ರೀಯರು, ಅದೇ ಉದಯ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಸ್ನಾನಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ

ಯಾವತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅರಮನೆಯ ವಿಶಾಲವಾದ ಪಟಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದರು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ತರುಣಿಯರು, ಪ್ರೌಢರು ವೃದ್ಧರು, ಇವರೆಲ್ಲರ, ಹಾಗು ಉಚ್ಚ–ನೀಚ ಯೋಗ್ಯತೆಯವರ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿತ್ತು ಎಲ್ಲರು ಆನಂದದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತಿ ದೇವತೆಯ, ಹಾಗು ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಮರಣವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ರಜಪೂತರ ಚಿರ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಾನಾಪ್ರಕಾರದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ನಾಮಘೋಷಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದ ಚಿತೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು! ಚಿತೆಯ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಅಬಲೆಯರ ಶರೀರಗಳು ಧಡಧಡನೆ ಉರಿಯಹತ್ತಿದವು; ಆದರೆ ಯಾರ ಮುಖದಿಂದಲೂ ದುಃಖ ಧ್ವನಿಯು ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ! ಪರಾಜಯವು, ಅಪಮಾನವು, ಧರ್ಮನಾಶವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಾಗೆಲ್ಲ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೀಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸತೀತ್ವದ ರಕ್ಷಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು!

ಸತಿಯರ ಆ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ಮುನ್ನೂರು ಜನ ರಾಠೋಡ ವೀರರು ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ತಾಯಂದಿರನ್ನೂ, ಹೆಂಡಿರನ್ನೂ, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳ ಅತ್ಯಾಚಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡುವ ಅಗ್ನಿನಾರಾಯಣನ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಆಕಾಶಕ್ಕಡರುವದನ್ನು ಅವರು ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಅವರ ಜೀವನದ ಯಾವ ಮಾಯಾ ಮೋಹವೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಯಾವ ಆಶೆಯೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಯಾವತ್ತು ರಾಠೋಡರು ಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪವಿತ್ರ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ವೀರರು ಉಕ್ಕಿನ ಕವಚಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಕೇಶರೀ ಬಣ್ಣದ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲಿನ ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಕೇಶರೀಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಲಸೀದಳಗಳನ್ನು ಮುಡಕೊಂಡರು; ಅವರು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷ ಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಪರಸ್ಪರರು ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಪ್ರೇಮಾಲಿಂಗನ ದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅವರು ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗದ ಯಾವತ್ತು ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುಮಾರು ಮೂರುತಾಸುಹೊತ್ತು ಏರಿರಲು, ಚಂದನಸಿಂಹನೂ, ಅವನ ಅನುಚರರಾದ ರಾಠೋಡರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಕುಮಾರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ದುರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಹೊರಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಗಲರು ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಕೇಶರೀಬಣ್ಣದ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಇನ್ನೂರು–ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ಜನ ರಜಪೂತರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ಆ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶಯನ ಮಾಡಿದರು. ಭೀಮಗಡವು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಿತು; ಆದರೆ ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಉಳಿದ ಮೊಗಲ ವೀರರು, ಆ ಇನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ಜನ ರಾಠೋಡ ವೀರರ ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ರಣಾವೇಶವನ್ನೂ, ಜನ್ಮವಿರುತನಕ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಭೀಮಗಡವು ಉಧ್ವಸ್ತವಾದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರು ಆ ಭೀಷಣವಿಜಯದ

ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರಿಗೂ ಕತೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ರಾಠೋಡ ವೀರರ ಅಮಾನುಷ ಪರಾಕ್ರಮದ ಅದ್ಭುತ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅವರು ಪರವಶರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು!

ಮಾನುಷೀವೃತ್ತಿಯು

ಇತ್ತ ತೇಜಸಿಂಹನು ಮಹಾರಾಣಾನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ಭಿಲ್ಲನ ಗುಪ್ತವಾದ ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಟ್ಟನೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಮೊಗಲರು ಭೀಮಗಡವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ದಿವಸವೇ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಮೊಗಲರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು; ಒಂದು ಹಗಲು, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ಆತನು ಒಂದುಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಶ್ರಮಿಸದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಆತನ ಆಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ! ಆತನು ತನ್ನ ಬಹು ಜನ ಶೂರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಪುನಃ ಚಾವಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಭೀಮಗಡವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಬಳಿಕ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕುಟುಂಬದವರು ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಭಿಲ್ಲರ ಗುಹೆಯಕಡೆಗೆ ಬರಹತ್ತಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ತೇಜಸಿಂಹನು ಮಹಾರಾಣಾನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಜಾವುರದ ಖಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಇತ್ತ ಮೊಗಲರು ಬಿಲ್ಲರ ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದರು. ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಸದ್ದು ಅಡಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ತೇಜಸಿಂಹನು ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ರಾಣಾನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಚಾವಂದ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದು, ರಾಣಾನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಚಾವಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವದು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿಯ ಕೊರತೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯವು ಹೀನ ಬಲವಾಗಹತ್ತಿತು. ದುರ್ಗದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ಶಿಬಿರಗಳು ಕಾಣಹತ್ತಿದವು. ಮಹಾ ರಾಣಾನ, ಹಾಗು ಆತನ ಪರಿವಾರದ ಸಂರಕ್ಷಣವು ಹ್ಯಾಗಾದೀತೆಂದು ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ವೀರರನ್ನು ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದುರ್ಗದೊಳಗಿನ ರಾಜಪ್ರಸಾದದೊಳಗಿನ ಭವ್ಯವಾದ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಕುಲಪತಿಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯೊಡನೆ ಮಹಾ

ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಕಮಳನೇರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ವೀರರಲ್ಲಿ ಈಗ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಉಳಿದಿದ್ದರು? ದೇಲವಾಡದ ಝಾಲಾ ಕುಲಾಧಿಪತಿಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬಿಜಲಿಯ ಪ್ರಮಾರಕುಲೇಶ್ವರನ ಗತಿಯೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು ಬೇರೆ ಅನೇಕ ವೃದ್ಧ ಕುಲಾಧಿಪತಿಗಳು ಮಹಾರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಕುಳಿತಿರುವ ವೀರರನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಪೀಡಿತನಾದನು. ತನ್ನ ಪುರಾತನ ಸಹಾಯಕರ್ತರಾದ ರಜಪೂತ ವೀರರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನ ವೀರರು ಈಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆತನ ಅಂತಃಕರುಣವು ವ್ಯಥಿತವಾಯಿತು. ಅನುಭವಿಕರಾದ ವೃದ್ಧ ಕುಲಪತಿಗಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತರುಣರೂ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವರೂ ಆದ ಕುಲಪತಿಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತಂದೆಯು ಮರಣಹೊಂದಲು, ಮಗನು ಮಹಾರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಆತನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಪರ್ವತ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭಯಂಕರ ವನಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸಿ ಆತನು ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ತರುವಾಯ ಆತನ ಪವಿತ್ರ ವ್ರತವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ನಡಿಸಬೇಕೆಂಬು ದನ್ನು ಆ ಸತ್ಪುತ್ರನು ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಮರಸಿಂಹನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಹಚರನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಯಾವತ್ತು ಸಂಕಟಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ತಂದೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿದ್ದನು!

ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಆ ವೀರಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿಚಾರಗಳು ನಡೆದವು. ಅವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಸೇವಕರು ಊಟದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟರು. ಹಚ್ಚನ್ನ ಹಸಿ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದ ಆಹಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಜನರು ಮುಖಪ್ರಾಕ್ಷಾಲನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಭೋಜನವು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ವಿಪತ್ಕಾಲದ್ದಾಗಿದ್ದರೂ, ಮೇವಾಡದ ವೈಭವಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನಡತೆ-ನಡಾವಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಜಪೂತ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಹಸಿಯೂ, ಸನ್ಮಾನನೀಯನೂ ಆದ ವೀರನಿಗೆ ಮಹಾರಾಣಾನ ಕೈಯಿಂದ ಆತನ ಸ್ವಂತದ ಪಾತ್ರೆಯೊಳಗಿನ ಫಲಗಳು, ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಆಹಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ''ದೂನಾ'' ಅನ್ನುತ್ತಾರೆಂದು ಹಿಂದೆಯೊಮ್ಮೆ ನಾವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ತನ್ನ ಸುತ್ತಲು ಕುಳಿತಿರುವ ವೀರರಲ್ಲಿ ಈ ದಿನ 'ದೂನಾ'ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸ ಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾರಾಣಾನು ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಪವಯಸ್ಸಿನ ಆತನು ಹಲವು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು

ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು–ಅಮರಸಿಂಹ, ನೀನು ನನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗನು. ಈ ಘೋರ ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವೆ; ಅದರಂತೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನಾದರೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವೆ; ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಇಂದು 'ದೂನಾ' ದೊರೆಯಲಾರದು. ಎರಡನೆಯವನೊಬ್ಬ ವೀರನು ನನ್ನ ಖಾದ್ಯದ ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಎಂದನು. ವೀರರಾದ ದುರ್ಜಯಸಿಂಹ– ತೇಜಸಿಂಹರು ಕೆಲವು ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು– "ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನಿಮ್ಮ ವೀರತ್ವದ, ಹಾಗು ಸಾಹಸದ ಧನ್ಯವಾದವನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾಡಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀವಿಬ್ಬರು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಜೀವದ ಪರಿವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಂಕಟವನ್ನನುಭವಿಸಿ ನನ್ನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ನೀವು ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದಿರಿ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ವೈರವಿದ್ದರೂ, ಬಂಧುಗಳಂತೆ ಭುಜಕ್ಕೆ ಭುಜವನ್ನು ಆನಿಸಿ, ನೀವು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಕಾದಿ ಭೀಷಣ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಿರಿ! ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವೀರರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ; ಆದರೆ ಈವೊತ್ತು ನಿಮಗೆ 'ದೂನಾ' ಕೊಡುವ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ, ಎರಡನೆಯವನೊಬ್ಬ ವೀರನು ಇಂದು ನನ್ನ ಖಾದ್ಯದ ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ವೃದ್ಧ ರಾಠೋಡವೀರನಾದ ದೇವೀಸಿಂಹನು ಮಹಾರಾಣಾನ ಎದುರಿಗೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಹಾರಾಣಾನು–ರಾಠೋಡ ಕುಲತಿಲಕ ದೇವೀಸಿಂಹ! ಈ ಘೋರವಾದ ಸಮರ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವದ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಏಕನಿಷ್ಠ ವೀರರು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ದೇಶವು ಧನ್ಯವಾದದ್ದು! ದೇವೀಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ವೀರತ್ವಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾಮಿಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಿಮಗೆ ನಾನೇನು ಇನಾಮು ಕೊಡಲಿ? ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಭೀಮಗಡವು ಹೋಯಿತು, ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಹೋದನು, ನಿಮ್ಮ ವೀರ ಪತ್ನಿಯೂ–ಬೇರೆ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅಗ್ನಿನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದರು! ಆದರೂ ನೀವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಪರ್ವತದಿಂದ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ, ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತಿರುಗಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯು ಧನ್ಯವು–ಪರಮ ಧನ್ಯವು! ಅನೇಕ ದಾರುಣ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಸಾಧನವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಪ್ರತಾಪನ ವಜ್ರ ಹೃದಯವು ಕೂಡ ನಿಮ್ಮಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ವೃದ್ಧ ವೀರರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಡುಗಹತ್ತಿದೆ–ಸೀಳಹತ್ತಿದೆ– ಕರಗಹತ್ತಿದೆ! ವೀರಕುಲ ಚೂಡಾಮಣಿಯೇ, ನಿನ್ನ ವೀರತ್ವಕ್ಕೆ, ಸಾಹಸಕ್ಕೆ, ಏಕನಿಷ್ಠ ಸ್ವಾಮಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉಚಿತವನ್ನು ಕೊಡುವದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ಇಂದು ನೀನು ನನ್ನ 'ದೂನಾ'ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಕಾರ ಬದ್ಧನಾಗಮಾಡು!

ಮಹಾರಾಣಾನ ಈ ಅಂತಃಕರಣದ ವಿನಮ್ರ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನ ಹೃದಯವು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಆ ವೃದ್ಧ ದೇವೀಸಿಂಹನ ನೇತ್ರಗಳೊಳಗಿಂದ ಎರಡೇ ಎರಡು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ಕಳಕ್ಕನೆ ಉದುರಿದವು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಡುಗುವ ದನಿಯಿಂದ ಆ ವೃದ್ಧ ಸರದಾರನು– ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನನ್ನ ಈ ಹೃದಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖದಿಂದ ಹುರಪಳಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಈ ವೃದ್ಧನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ಉದರ ಬಾರದೆ ಉದುರಿದವು! ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕುಮಾರ ಚಂದನನ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಪಿತೃದತ್ತವಾದ ಈ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಸೇವೆಗಾಗಿ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಭಗವದಿಚ್ಛೆಯು ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿತ್ತು! ದೇವರು ಇಟ್ಟ ಹಾಗೆ ನಾವು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರುವದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ವೀರನಾಮಕ್ಕೆ ಕುಂದುಬಾರದಂತೆ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತ ಧಾರಾ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತನ ಹೊಂದಿದನು! ಈ ವೃದ್ಧ ದೇವೀಸಿಂಹನಾದರೂ ತನ್ನ ವೀರನಾಮಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವುಂಟಾಗದಂತೆ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿಸರ್ಜನವನ್ನು ಮಾಡುವನು!

ದೇವೀಸಿಂಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಗೃಹವು ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು; ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅವರ ಭೋಜನ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಗಿಯಿತು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ನಿರೂಪ ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾರಾಣಾನು ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಬಹಳ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆತನ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ದುರ್ಗಗಳು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಿದ್ದವು. ಆತನ ಸೈನ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿತ್ತು, ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅನ್ನಸಂಗ್ರಹವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ರಾಜಧಾನಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಪರ್ವತಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ತಲೆಯಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಕೇವಲ ತನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಹೃದಯದಂತಿರುವ ಮಹಾರಾಣಿಯನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು–ಸೊಸೆಯಂದಿರನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆ ಧೀರನ ಧೈರ್ಯವು ಲವಮಾತ್ರವೂ ಕುಗ್ಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆ ಎಲ್ಲ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ಆತನ ತುಚ್ಛೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು! ಇಂಥ ಕಷ್ಟದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದ ಆತನ ವೀರಹೃದಯವು ದುಃಖಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತನ ಕುಟುಂಬದ ಮೇಲೆ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದೊದಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವದೊಂದು ಪರ್ವತದ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಮಹಿಷಿಯು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಶತ್ರುಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ರಾಣಾನಿಗೆ ಹತ್ತುತ್ತಿತ್ತು, ಕೂಡಲೆ

ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಆತನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ನಿರ್ಭಯಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಹತ್ತಲು, ಆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು 'ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಟ್ಟೆ'ಯೆಂದು ಒದರುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೂರನೆಯ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅವಸರದಿಂದ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಕಡೆಗೆ ಇಡಿಯ ಮೇವಾಡ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಜಮಹಿಷಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯದಂತಾಯಿತು. ಭಿಲ್ಲರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಖನಿಗಳಲ್ಲಿ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ಲರು ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಪ್ರತಾಪನು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಕಷ್ಟದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಆತನ ವೀರಹೃದಯವು ದುಃಖಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರಾತ್ರಿ ರಾಜಮಹಿಷಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಕಲ್ಲುಸುರಿದಹಾಗೆ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯಹತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ಏನೂ ಮರೆಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಣಾನ ಪುಟ್ಟ ಕುಟುಂಬವು ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ತೇಲಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಳೆಯಿಂದ ತೊಪ್ಪನೆ ತೊಯ್ದಿದ್ದ ಸೀರೆಯಿಂದಲೇ ಮಹಾರಾಣಿಯು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು, ಥಂಡಿಯಿಂದ ಅಳುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿ ಚುಕ್ಕು ತೊಟ್ಟುತ್ತ ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ಕಳೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಪ್ರತಾಪನು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸು ತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಕಷ್ಟದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಆತನ ವೀರಹೃದಯವು ದುಃಖಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರಾಜಪರಿಹಾರವು ಉಪವಾಸ ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ, ಅಡವಿಯಿಂದ ಅಡವಿಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಎಡತಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಯಾವದೊಂದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಪರ್ವತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಜಮಹಿಷಿಯು ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಡಿಗೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳು ಆಕೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಂಬ ನಿಯಮವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆಯಂತು ಒಂದುಜಾತಿಯ ಕರಿಕೆಯ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಹಾರಾಣಿಯು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ರಾಜಪರಿವಾರವು ಇಂಥ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವಾಗ ರಾಣಿಯು ಕರಿಕೆಯ ಹಿಟ್ಟಿನದೊಂದು ಭಕ್ಕರಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕಂದಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಡವಿಯ ಬೆಕ್ಕು ಪಟಕ್ಕನೆ ಹಾರಿ ಬಂದು ಒಂದು ಕೂಸಿನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಭಕ್ಕರಿಯ ಚೂರನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಓಡಿ ಹೋಯಿತು! ಪಾಪ! ಆ ಕೂಸು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಉಪವಾಸ ತಳಮಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಆ ಕೂಸು ತಾಯಿಯ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ನಿದ್ದೆಹತ್ತಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಇಂಥ

ಹೃದಯದ್ರಾವಕ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸಹ ಪ್ರತಾಪನು, ರಾಣಿಯು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿದನು. ಆತನ ವೀರಹೃದಯವು ದುಃಖಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಇಂಥ ಮಹಾರಾಣಾನ ಹೃದಯವು ಇಂದು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ದುಃಖಿತವಾಗಿತ್ತು ಆತನ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ರೇಷೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಹಾರಾಣಾನು ದೂರ ನಿಂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಣಿಯು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬಕ್ಕರಿಯನ್ನು ಸೊಸೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ರಾಣಾನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಅವಸರ ದಿಂದ ಬಂದಳು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಣಾನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ಬಂದಿರುವದನ್ನು ಆಕೆಯು ನೋಡಿದಳು. ಆಗ ವಿಸ್ಮಯದರ್ಶಕ ಸ್ವರದಿಂದ ಆಕೆಯು ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಪ್ರಾಣನಾಥ, ಇದೇನು ಇಂದು ವಿಪರೀತ ಪ್ರಸಂಗವು! ಮಹಾರಾಣಾನವರಿಗೆ ಅಂಥ ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗವೇನು ಒದಗಿತು! ''ಕಡೆಗೆ ಮಹಾರಾಣಾಜಿ ಯವರು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಜರ್ಜರರಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತ ಕೈಕಾಲುಗೆಟ್ಟು ಕುಳಿತರೆ''ಂದು ಮೊಗಲರು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಭುವೇ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ವೀರರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೃದಯದ ಕೋಮಲತೆಯೂ, ಹೇಡಿತನವೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ! ಅಂಥ ಕಷ್ಟದ ಪ್ರಸಂಗವಾದರೂ ಏನು ಬಂದಿದೆ ಈಗ!!

ಪ್ರತಾಪ–ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಅನಂತ ದುಃಖಗಳೊದಗಿದರೂ ಪ್ರತಾಪನು ಎಂದೂ ಜರ್ಜರನಾಗಲಾರನು; ಯಾವ ಸಂಕಟಕ್ಕೂ ಹೆದರಿ ಆತನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಈ ಮಾತು ಆ ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನಿಗಾದರೂ ಗೊತ್ತಿರುವದು!

ರಾಣಿ–ಹಾಗಾದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಈ ವಿಪನ್ನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಇಂದು ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿರುವದೇನು? ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರಲು, ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದು ನಮಗೆ ದುಸ್ತರವಾಗಬೇಕೆ?

ಪ್ರತಾಪ–ಆ ದಯಾಘನನಾದ ಜಗದೀಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಸುಖದಿಂದ ಇರುವರು. ಪ್ರಿಯೇ, ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನೀನಾದರೂ ಸುಖ ದಿಂದಲೇ ಇರುವೆ; ಆದರೆ ಅನಂತ ಘೋರಸಮರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಜಪೂತರ ವೀರಪುತ್ರರು ಪತನಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಅಮರ ಸಿಂಹನ ಓರಿಗೆಯ ಅನೇಕ ರಜಪೂತ ವೀರಪುತ್ರರು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರ ವೀರಮಾತೆಯರು, ಅನೇಕರ ವೀರಪತ್ನಿಯರು ಮೊಗಲರ ಅತ್ಯಾಚಾರದ ಭಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರವನ್ನು ಒಡೆದು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ! ತಮ್ಮ ಆಪ್ತರಿಷ್ಟರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳು ವಂಥ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೂ ಮೇವಾಡದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಜಪೂತವೀರರ ಬಂಗಾರದಂಥ ಸಂಸಾರಗಳು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ! ಅವರ ಜೀವನವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ.

ರಾಣಿ–ಭವಾನೀಮಾತೆಯು ಅವರ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶಾಂತಮಾಡಲಿ! ಮಹಾರಾಜರು ವರ್ಣಿಸಿದ ದುಃಖಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬದು ನಿಜವು!

ಪ್ರತಾಪ–ಪ್ರಿಯೇ, ದೇವೀಸಿಂಹನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ರಾಠೋಡ ವೀರನ ಕಪ್ಪು ಕೂದಲುಗಳು, ನಾನು ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಕಾದಿ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ನನ್ನ ಯಾವತ್ತು ರಾಠೋಡ ಅನುಚರರಲ್ಲಿ ಅವನಂಥ ವೀರನು ಯಾವನೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಸೇನಾಪತಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ದೇವೀಸಿಂಗನಿಗೊದಗಿದ ಅನರ್ಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟಂತ ಹೇಳಲಿ? ಮೊಗಲರು ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಆತನ ಭೀಮಗಡವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆತನ ವೀರಪತ್ನಿಯು, ದುರ್ಗವು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಸೇರುವದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸಾವಿರಾರು ಜನ ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಳು! ದೇವೀಸಿಂಹನ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಚಂದನಸಿಂಹನು, ಅರ್ಜುನ ಪುತ್ರನಾದ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನಂತೆ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ ಮೊಗಲರ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹತನಾದನು! ಇಂಥ ಕಷ್ಟಗಳೊದಗಿದ್ದರೂ ವೃದ್ಧದೇವೀಸಿಂಹನು ಸ್ವಾಮಿಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ "ರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತೆ"ಂದು ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ಬದುಕಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ!

ಪತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಕೇಳುತ್ತ ರಾಜ್ಞಿಯ ನೇತ್ರಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ದೇವೀಸಿಂಹನ ಸರ್ವನಾಶದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಯ ಕುಸುಮ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆಕೆಯು ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಇದೇನು ಹೇಳೋಣ ವಾಯಿತು? ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾದ ದೇವೀಸಿಂಹನ ಯಾವತ್ತು ಪರಿವಾರವು ಈ ಸಮರವಹ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಯಿತೇ? ದೇವೀಸಿಂಹನ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನೇ? ಅಯ್ಯೋ ಕೆಟ್ಟ ದೈವವೇ? ಪುತ್ರಶೋಕಕ್ಕಿಂತ ಭಯಂಕರವಾದ ವಜ್ರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾರನು, ಅನ್ನಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು–ಹೌದು ಪ್ರಿಯೇ, ದೇವೀಸಿಂಹನ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶವಾಯಿತು. ಆತನ ದುರ್ಗವು ಹೋಯಿತು, ಪರಿವಾರವು ಹೋಯಿತು, ವೀರಪುತ್ರನು ಹೋದನು, ಆತನ ವಂಶವು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತು! ಹೀಗಿದ್ದು ದೇವೀಸಿಂಹನು ಇಂದಿನ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು–"ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರುವದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ವೀರನಾಮಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಬಾರದಂತೆ ಮಹಾರಾಣಾನವರ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತ ಧಾರಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತನಹೊಂದಿದನು. ಈ ವೃದ್ಧ ದೇವೀಸಿಂಹನಾದರೂ ತನ್ನ ವೀರನಾಮಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವುಂಟಾಗದಂತೆ ಮಹಾರಾಣಾ ನವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿಸರ್ಜನವನ್ನು ಮಾಡುವನು" ಎಂದು ನುಡಿದನು! ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಿಗೆ ಇದೇ ಫಲವೇನು? ಇಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಾದ ವೀರ

ಅನುಚರರನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಮೇವಾಡವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಲಾಭ ವೇನಿರುವದು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಣಿಯು ಮಾತಾಡಲಾರದೆ, ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣಾ ಲೋಚನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋದಳು! ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈ ದಾರುಣವಾದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಒಂದೇಸವನೆ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಆತನು ದುಃಖವೇಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ–ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ದುರ್ದೈವವೇ, ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಲೋಭದ ದಾರುಣ ಕ್ಲೇಶವೇ ಫಲವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ; ಆತನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಬಿಡುವನು!

ಮರುದಿವಸವೇ ಮಹಾರಾಣಾನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದು ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು! ಇಂಥ ಪ್ರತಾಪಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಮಾನುಷೀವೃತ್ತಿಯು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೂಡ್ರಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ!

ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ

ಪ್ರತಾಪನು, ತಾನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮರುದಿನ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತೆ ದರ್ಬಾರು ನೆರಿಸಿದನು. ಆಗ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ವೀರರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಮುಖಗಳು ಇಂದು ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿದ್ದವು. ಮೊಗಲರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಣಾನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದರು. ಆತನು ತೀರ ಉದಾಸೀನನಾಗಿದ್ದನು; ಆತನ ಜೀವವು ಸಹ ಆತನಿಗೆ ಭಾರವಾಗಿರಲು, ಆತನ ಕುಟುಂಬವು ಆತನಿಗೆ ಭಾರವಾದದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ಆತನ ಅಂತಃಕರಣವು ದುಃಖದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅದರೊಳಗಿನ ಆಶಾ–ಸುಖ–ಶಾಂತಿ–ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ತೀರ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಆತನಲ್ಲಿ ಉದಾರವಾದ ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತಿ ಉಚ್ಚತಮ ಕಲ್ಪನೆ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ಹೊಡತವು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ಪೋಷಣದ ತ್ರಾಸವು; ಹೀಗಾಗಿ ರಾಣಾನು ಬಹಳ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯು ಒಂದಲ್ಲ; ಎರಡಲ್ಲ; ಆತನು ಹಲವು ಚಿಂತೆಗಳಿಂದ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮೊಗಲರು ಮುಗಿಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವರೋ; ಅವರು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರ ಲಜ್ಜಾ ಹರಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಮಾಡುವರೋ; ತನ್ನ ವಂಶದವರು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು

ಭೋಗಿಸಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಪಡಿಸುವರೋ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಚಿಂತೆಗಳಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಂಚಲ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿ, ಆತನ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಜನರೂ, ಏಕನಿಷ್ಠ ಸೇವಕರೂ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಉಳಿದಿದ್ದರು. ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಮೇವಾಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ಭಯದಿಂದ ಒಬ್ಬರೂ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇವಾಡ ದೊಳಗಿನ ಗೇಣುಭೂಮಿಯು ಸಹ ಆತನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗಿ ಉಳಿದ ಆತನ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮೊಗಲರು ಮುತ್ತಿ ಉಲುಕದಂತೆ ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕು? ಅವನ ವೀರ ಅನುಚರರಾದರೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಆ ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಯುದ್ಧಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಸಕುಟುಂಬ ಮೊಗಲರ ಸೆರೆಯಾಳಾಗೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಅದರಂತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪವಿತ್ರ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳಿದಹಾಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರದೆ ರಾಣಾನ ವೀರ ಪರಿವಾರವು ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಚಿಂತಾಮಗ್ನವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು! ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಆ ವೀರ ಅನುಚರರನ್ನು ಕುರಿತು– ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳಾದ ಪ್ರಿಯ ದೇಶಬಾಂಧವರೇ, ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವದ ಆಹುತಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಗೆ ಇಂಥ ಅನಿಷ್ಟ ಫಲವು ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿರುವದು. ಪ್ರತಾಪನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು ಹೊತ್ತಂತಾಯಿತು. ಹೋದವರು ಹೋದರು, ಉಳಿದವರಾದರೂ ಹೊತ್ತು ಬಿದ್ದಂತೆ ಕೊಡೆಹಿಡಿದು ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ವೃದ್ಧ ದೇವೀಸಿಂಹರವರಿಗೊದಗಿದ ಭಯಂಕರ ದುಃಖದಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯ ವಿದಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರರೇ, ರಾಣಾನಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಸುಖವಾಯಿತು ಹೇಳಿರಿ. ಸ್ವತಃ ಅವನಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಅವನ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಅವನ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ವೀರ ಅನುಚರರಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ಸರ್ವರಸುಖಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ವೀರರೇ, ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಇಂದು ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ರಾಣಾನ ಕ್ಷುದ್ರಹೃದಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರು ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ, ಎಂದು ನುಡಿದು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಪ್ರತಾಪನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಣಾನು ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ

ದರಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಣತನ ಉಂಟೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಎಷ್ಟೋ ಹೆಣ್ಣುಗಳ್ಳಿನ ವೀರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಹತ್ತಿತು. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಅತಿಶಯ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ, ಬಹು ದೂರದರ್ಶಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ, ಅವನ ತರುವಾಯ ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಅವನಂತೆ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನರಿರುವರೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಪುನಃ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಈಗೇ ಬಾದಶಹನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದು ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಜಾಣತನವಲ್ಲೆಂಬ ಯುಕ್ತಿವಾದವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಅದರಂತೆ ಪೌರುಷ ವೃತ್ತಿಯ ಕೆಲವು ವೀರರು– ಇಂಥ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಹಾಗೆಂದು ತಿಳಿದು, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವದು ಅಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಹತ್ತಿದರು. ಸದ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳವದು ನಿಜವಾದ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಲಾಂಛನವೆಂತಲೂ, ಅದು ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಸಂತತಿಯವರಿಗೆ ಕುಂದಕವೆಂತಲೂ ಅವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಭಿಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯುಕ್ತಿವಾದವೇ ಹೊಳೆಯಲಿ, ಅವರು ಹ್ಯಾಗೇ ತಿಳಿಯಲಿ, ಅವರು ಏನೇ ಭಾವಿಸಲಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವಸರದಾರನೂ ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಾನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ತನ್ನ ವೀರ ಅನುಚರರ ಕಷ್ಟನಿವಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು; ಆತನ ಅನುಚರರು ರಾಣಾನ, ಹಾಗು ಆತನ ಕುಟುಂಬದವರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಪರಸ್ಪರರ ಹಿತದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮಾನ ಧರ್ಮದ ಸ್ವಾಮಿ–ಸೇವಕರು ಮೌನವೆಂಬ ಸಮಾನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ದರ್ಬಾರವೆಲ್ಲ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ, ಈವರೆಗೆ ತನ್ನಿಂದಾದ ರಜಪೂತರ ಕುಲಕ್ಷಯವೂ, ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟವೂ ಪ್ರತಾಪನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಲು, ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಆತನು ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಅಕಬರನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು! ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದದ್ದರಿಂದ ಯಾವತ್ತು ವೀರರು ಖಿನ್ನಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಕುಲ ಗುರುವಾದ ಕಾಳಿದಾಸನ ಉಕ್ತಿಯುಸ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಬರುವದು ''ತಪ್ತಮಯೋಪಿಮಾರ್ದ ವೀಂಭಜತೇ ಕೈವಕಥಾಶ್ಯರೀರುಷ.'' ಎಂದು ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಆತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಂಪಗೆ ಕಾದ ಉಕ್ಕು ಮಿದುವಾಗುತ್ತದೆಂದಬಳಿಕ, ಮನುಷ್ಯರ ಶೋಖಸಂತಪ್ತ ಹೃದಯವು ಮಿದುವಾಗುವದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೆಂಬ ಆತನ ಭಾವವು ಯಥಾರ್ಥವಾದದ್ದೇ ಸರಿ!

ಪ್ರತಾಪನಾದರೂ ಖಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಪರಮಾವಧಿ ಕ್ಲೇಶಪಟ್ಟು ಒಬ್ಬನೇ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ರಾಣಾನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಬರಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಈ ಮಗ್ಗಲಿನಿಂದ

ಆ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ, ಆ ಮಗ್ಗಲಿನಿಂದ ಈ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಹೊರಳಾಡುತ್ತ ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಮೀರಿತು, ರಾಣಾನ ಶಯನಗೃಹದ ಬಾಗಿಲು ಇಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಢ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರಲು, ನೂಪುರದ ಮಂಜುಲನಾದದೊಡನೆ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಳು. ಆಕೆಯ ದರ್ಶನವಾದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಾಪನು ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಈ ಮೊದಲೆ ತನಗೆ ಎರಡುಸಾರೆ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಮನೋಹರ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರೂ, ಆ ವೀರಮಣಿಯ ಮುಂದೆ, ತಾನು ಅದೇದಿನ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕಡೆಗೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನಾಚಿಕೊಂಡು ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಕ್ಷುದ್ರ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಳಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡ ಮಹಾರಾಣಾನನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾತ್ಮಳಾದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು– ಎಲೈ ಪ್ರತಾಪನಿಧಿಯಾದ ಮಹಾರಾಣಾ, ಪುತ್ತೂ, ಯಾವತ್ತು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಯು ಮೇವಾಡದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಯೋಗದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲು, ನೀನು ಕ್ಷುದ್ರ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಆ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಆರಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡಹತ್ತಿರುವೆ ಯಲ್ಲ! ಪ್ರತಾಪಾ, ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಂದಿಗೆ ಬಹುಜನ ರಜಪೂತ ವೀರರು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟು, ವೀರಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಕ್ಷುದ್ರ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ನೀನು ಅವರನ್ನು ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸಬಹುದೇ? ನಿನ್ನ ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರೂ, ಶೂರಪರಿವಾರವೂ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಅಧಃಪತ ನವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುವದಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಹುಜನ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಾದರೋ? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸತ್ವಶೀಲೆಯಾದ ನಿನ್ನ ಮಹಾ ರಾಣಿಯೂ, ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನೂ ಬೇರೆ ರಾಜಪರಿವಾರವೂ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನವು, ಅದೇಕೆ, ಸಮಗ್ರ ಭರತಖಂಡವು ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ದೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೃತಜ್ಞನಾದ ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನೆಂಬ ಬಂಧುವು ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ಮೊಗಲರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿದನೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಖಾನಖಾನನೂ, ಬೇರೆ ಯವನ ವೀರರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ವರ್ಣಿಸು ತ್ತಿರುವರೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀನು ಮೇವಾಡದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಳಗೆಡವಿ, ಒತ್ತಾಯ ದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿಗಟ್ಟಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಅರಣ್ಯ ವನ್ನು ಬೆಳಿಸಿದೆಯೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕ ಕುದುರೆಯು ತನ್ನ ಜೀವದ ಆಶೆಯನ್ನು

ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿತೇನು? ಪುತ್ರಾ, ಏನು ನಿನ್ನ ಸುವಿಚಾರದ ರೀತಿಯಿದು! ''ಆನೆಗೆ ಆನೆಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದರೆ'' ೦ಬಂತೆ ಮಹಾ ಮಹಾ ವೀರರಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ ವೀರರ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನಿಗ ನೀನು ಶರಣುಹೋಗಬಹುದೇ? ಎಂಥ ಚಂಚಲವೃತ್ತಿಯಿದು! ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವನವು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮ-ಕೀರ್ತಿಗಳೆರಡು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವವಲ್ಲವೆ? ಪ್ರತಾಪನಿಧಿಯೇ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಕಳಕೊಳ್ಳದೆಯಿದ್ದ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ನೀನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮಹತ್ಫಲ ವಾದರೂ ಯಾವದು? ಎರಡನೆಯ ಫಲವೇನಿರುವದು? ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಚರಣದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯಂತೆ ಬಾಲಗುಂಡಾಡಿಸುವ ಶ್ವವೃತ್ತಿಯ ಫಲವೇ ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಟ್ಟೆಯಿಟ್ಟಿರುವದು! ನಿನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ಮಾಂಡಲಿಕನೆನಿಸುವ ಚಂದನಸಿಂಹನೆಂಬ ಕುಮಾರನು ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನಂತೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲು, ಮಹಾರಾಣಾನೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನೀನು ಈಗ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವೆ ಯಲ್ಲ! ಪ್ರತಾಪಾ, ನಿನ್ನ ಈ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮಾರ ಚಂದನಸಿಂಹನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ತಪೋಧನನೂ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದನು!

ತಪೋಧನನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಪ್ರತಾಪನು ತಪೋಧನನ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಂತ ಲೀನತೆ ಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಕೆಲಕಾಲದವರೆಗೆ ಯಾರ ಮುಖ ದಿಂದಲೂ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತಪೋಧನನು ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು-ಶೋಭ ನಾಂಗಿಯೇ, ಸಾತ್ವಿಕೇ, ಸತ್ವರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ನೀನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು ತಪಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕಾಗುವದೆಂಬ ದನ್ನು ಆತನು ಮರೆಯುವನು! ತಪೋಭ್ರಷ್ಟನು ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಅವನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಗೂಡದು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನೆರವೇರದು. ಪ್ರಿಯೇ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾದರು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಪಾಂಡವ ಮೊದಲಾದ ರಾಜ ಪುಂಗವರು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಇವೊತ್ತಿಗೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವರು; ಆದರೆ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂಥ ಮಹಾತ್ಮನೂ ತಪೋಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸತ್ವಹಾನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟಿರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪಾಡೇನು? ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನು ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸ ಬೇಕಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ತರುಣನಾದ ಈ ಪ್ರತಾಪನು ತಪೋಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ತರುಣರು ಅಂಗಸಾಧನದಿಂದ ಶರೀರ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಮಾನಸಿಕ ತಾಪವನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಮನೋಬಲವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಆಪತ್ತು, ಕ್ಲೇಶ, ಚಿಂತೆ, ಶೋಕ ಇವುಗಳನ್ನು

ಸಹಿಸುವದರಿಂದ ಮನೋಬಲವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ; ನಿಶಯವು ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನೆರವೇರುತ್ತದೆ; ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾರೀರಿಕ ಸದೃಢತೆಗೆ ಶಾರೀರಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ಆಪತ್ತು-ಸಂಕಟಗಳ ಸಹನವು ಮಾನಸಿಕ ಸದೃಢತೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬನ್ನು ಪುರುಷರಾದವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿದ್ದಲಿಕ್ಕೆ ಚಿಂತಾ-ಕ್ಲೇಶ-ವಿಪತ್ತುಗಳಂಥ ಅನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ದೊರೆಯಲಾರರು. ಮನಸ್ಸಿನ ದುರ್ಬಲತೆಯ ರೋಗವನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇವರಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವೈದ್ಯರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ದೊರೆಯಲಾರರು. ಕಮ್ಮಾರನು ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಯಾವದೊಂದು ಆಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ, ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳು ನಿರ್ದಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಬಲವಾದ ಆಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಹೃದಯವನ್ನು ಸದೃಢವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆ ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳ ಆಘಾತದಿಂದ ನಾವು ದುಃಖಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ; ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುವಂತೆ, ಆ ಚಿಂತಾ-ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೃಢಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಆಘಾತ ಮಾಡುವ ಆ ಚಿಂತಾ-ಕ್ಲೇಶರೂಪ ಕಮ್ಮಾರರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಅಂತಃಕರುಣವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಂದೇಸವನೆ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿರುವರು. ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಓಡಿಹೋಗುವವನ ಮನಸ್ಸು ದೃಢವಾಗಲಾರದು. ಮನಸ್ಸು ಸದೃಢವೂ, ಸ್ಥಿರಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ, ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞವೂ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಆ ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲೇಬೇಕು. ಆ ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವದೇ ತಪಶ್ಚರ್ಯವು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳ, ಅಥವಾ ಪಾಲಕರ ಅಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದವರ, ಹಾಗು ಎರಡನೆಯವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ, ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ದೊಡ್ಡವರಾದವರ, ಅದರಂತೆ ಎಂದೂ ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗದವರ ಹೃದಯಗಳು ಎಂದೂ ಸುದೃಢವಾಗವು. ಅವರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಾರವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೂ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಬರತಕ್ಕವೆ. ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು ಯಾವನೂ ಇಲ್ಲ. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಸುದೃಢವಾಗದ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನವರು ಸಂಕಟಗಳೊದಗಿದಾಗ ಅವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ನೆಲಹಿಡಿದು ಹೊಟ್ಟೆಬೇನೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸಾಯಬೇಕಾಗುವದು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಸಂಕಟಗಳು ಒದಗುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಕೃತದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಒದಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಆತನು ಸಹಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಆತನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಪುತ್ರಾ ನೀನಾದರೂ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯೂ, ಸನ್ಮಾನನೀಯನೂ ಆಗಿರುತ್ತೀ; ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮೋಹರಹಿತನಾಗಿ ನೀನು ಮರಣ ಪರ್ಯಂತ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ

ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಮಾಡಿದ ಬೋಧವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡು. ಆನೆಗೆ ಆನೆಹೋಗಿರಲು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಬೇಡೆಂದು ಆಕೆಯು ಬೋಧಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿರುವದು. ಮೇವಾಡದ ವೀರಾಧಿವೀರರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಅವರ ಅನುಸರಣವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಕೃತಘ್ನರಿಗೂ, ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಕಿಗಳಿಗೂ ಆಗುವ ದುರ್ಗತಿಗೆ ನೀನು ಇಳಿಯಬೇಕಾದೀತು. ಪುತ್ರಾ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಾಗುವದೇ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪೂರ್ತಿಯು ಆಗಲಿ–ಆಗದಿರಲಿ, ದೇಹವು ಉಳಿಯಲಿ–ಅಳಿಯಲಿ, ಜನರು ನಿಂದಿಸಲಿ–ವಂದಿಸಲಿ, ರಾಜ್ಯವು ಹೋಗಲಿ–ಬರಲಿ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಪ್ಪದಿರುವದು. ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಕುಲಪರಂಪರಾಗತ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೂ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ನಂಬಿಗೆಯಂತೆಯೂ, ನೀನು ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ನ್ಯಾಯವು. ಪುತ್ರಾ, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೋಧಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವತ್ತು ಭಾರತೆಯರ ಆಶೆಗೆ ನೀನು ಕಾರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟು ಬೋಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಇನ್ನು ಎಂಟುದಿನ ಸುಮ್ಮನಿರು. ಆ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ಮಾಡು. ನ್ಯಾಯದ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವು ನಿಶ್ಚಿತವಾದದ್ದೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಪೋಧನನು ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ರಾಣಾನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಆತನು ತನ್ನ ಉತ್ತರಿಯ ದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರುಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾತ್ವಿಕೆ–ತಪೋಧನರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲು, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ತಾನು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಅಕಬರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವಾಯಿತೆಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತ ಆತನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆತನು ಮೂಢನಂತೆ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು; ಆದರೆ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಅದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಿಯು ಪತಿಯ ಈ ಇರವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟು, ಪತಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯದಿಂದ–ರಾಣಾಜೀ, ಇದೇನು ವಿಚಿತ್ರವು! ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನ ತಾಳಬೇಕು. ನನ್ನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಯೂ, ತಪಸ್ವಿನಿಯೂ ಬಂದು ಶುಭವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ದಯವಿಟ್ಟು ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನಿಗೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ತಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತೆಂಬದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳು ಅಷ್ಟು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಕಡೆಗೆ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೇ ಮಾಲೆಹಾಕುವಳೆಂತಲೂ, ಆ ಋಷಿ ದಂಪತಿಗಳು ನನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು.

ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ದರ್ಶನವಾದದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸರ್ವಾರಿಷ್ಟಗಳು ದೂರವಾದವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನೆರವೇರುವದು; ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣವಾಗುವದು. ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆ ಇಡುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಎದ್ದುಕುಳಿತು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ, ತಾನು ಕ್ಷುದ್ರಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಸಾತ್ವಿಕ ತಪೋಧನರು ತನ್ನನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಇನ್ನು ಶುಭ ದಿನಗಳು ಬೇಗನೆ ಬರುವವಾದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ತಾಳಬೇಕೆಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ತಪೋಧನನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇನ್ನು ಎಂಟುದಿನ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು.

ಪತ್ನಿಯ ಈ ಸ್ವಪ್ನವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಆಕೆಯ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ರಾಣಾನಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆತನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಪ್ರಿಯೇ, ಈಗ ನಮಗೊದಗಿರುವ ಕಡುವಿಪತ್ತನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣವು ಹ್ಯಾಗಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನೇ ಬಲ್ಲನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ನನಗೆ ಆಧಾರವೇನು ಉಳಿದದೆ ಹೇಳು? ನಿನ್ನಂಥ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನದ ಸಹಾಯವೂ, ನಿನ್ನ ಆಪದ್ಬಂಧುತ್ವದ ಬಲವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಆಶಾಂಕುರವು ಸಮೂಲ ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆತನ ಸತ್ವಹಾನಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿನ್ನ ಉಜ್ವಲ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರಾಭಿಮಾನದ ಜೋಡು ಇರುವದರಿಂದಲೇ, ನೀನು ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾನ ಆದರಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿ ಪಾತ್ರಳಿರುತ್ತೀ. ನೀನು ಇಂಥ ಪವಿತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರಿಗೆ ವಂದ್ಯಳಾಗಿರುವೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸತ್ವಶೀಲೆಯರು ಮೇವಾಡದ ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವೀರಮಾತೃಪದವಿಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ, ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು, ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿದಳು!

ದೈವೀವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕಳಿಸಿದ ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಗಂಡಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಕೃತಕೃತ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಂಥ

ಅಭಿಮಾನಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನೂ ಆದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಅಕಬರನು ಕಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಣಾನಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಾದ ವೀರನು ಸಮಗ್ರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಗ ಯಾವನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಧೀರಗಂಭೀರ ವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತಾಪನು ದೀನನಾಗಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಕಬರ ನಂಥ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನು ಆನಂದಪಟ್ಟದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಆನಂದೋತ್ಸವಗಳು ನಡೆಯುವಂತೆ ಬಾದಶಹನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆನಂದ ಸೂಚಕವಾದ ವಾದ್ಯಗಳು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಾರಿಸಹತ್ತಿದವು. ಬಾದಶಹನು ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿ ಈ ಆನಂದದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಪ್ರತಾಪನು ವಿನಯದಿಂದ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಓದಹೇಳಿದನು. ಪ್ರತಾಪನು ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಾಗಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೆಲವರು ಆನಂದಪಟ್ಟರು, ಕೆಲವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು, ಕೆಲವರು ದುಃಖಪಟ್ಟರು. ದುಃಖಪಡುವ ವರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ ರಾಠೋಡನು ಮುಖ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಪರಿಚಯವು ಹಿಂದೆಯೊಮ್ಮೆ ವಾಚಕರಿಗೆ ಆಗಿರುವದು. ಪೃಥ್ವಿರಾಜನು ಮಹಾಶೂರನೂ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ, ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಭಕ್ತಿ ಬಹಳ. ಪ್ರತಾಪನ ಧೀರ–ಗಂಭೀರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು ಆನಂದಭರಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ತೇಜಸ್ವಿಯ ಒಂದೊಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನನ್ನು ಅವತಾರಿಕನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಅಹೋರಾತ್ರ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು! ಇಂಥವನಿಗೆ ರಾಣಾನ ವಿನಂತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಬೇಕು? ಆತನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹಾಧೈರ್ಯದಿಂದ– ಖಾವಿಂದ, ಇದು ಕೇವಲ ಮೋಸವು, ತೀರ ಅಸತ್ಯವು; ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಶತ್ರುವು ಆತನ ನಿರ್ಮಲ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸುಳ್ಳು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಆಶೆತೋರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ತಮ್ಮ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವು ದೊರೆತರೂ, ಆತನು ಇಂಥ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಶರಣುಬರಲಾರನೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನಾನು ಪೂರಾ ಬಲ್ಲೆನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಸೇವಕನನ್ನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ಖಾವಿಂದರು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು ಒಂದು ಕವಿತಾ ಬದ್ಧವಾದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು, ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಸೇವಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತಾಪನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಶೂರರೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಆದ ಪುರುಷರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವಂತೆ ಆ ಪತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಈವೊತ್ತಿಗೂ ರಜಪೂತರು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆ ಪದ್ಯಗಳ ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು!

ತಪೋಧನನು ಹೇಳಿದ ಎಂಟುದಿವಸಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದದೆ; ಮರುದಿನ ರಾಣಾನು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿ, ತನ್ನ ವೀರ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ; ರಾಣಾನಂತೆ ಆತನ ಪರಿವಾರವಾದರೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸಾಂಡಣಿಯ ಸವಾರನು ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸವಾರನು ಸಭಾಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆತನು ಬಿಕಾನೇರದ ಮಾಲದೇವ ರಾಜನ ಕನಿಷ್ಠ ಬಂಧುವಾದ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದವನೆಂದು ವಾಚಕರು ತರ್ಕಿಸಿರಬಹುದು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಆ ಕವಿತಾ ಬದ್ಧವಾದ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡನು. ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಆ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಪದ್ಯಗಳು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಓದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅವುಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ–

''ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಗಜೀ, ಹಿಂದುಗಳೆನಿಸುವ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಶಾತಂತುವು ತಮ್ಮಂಥ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ಹಿಂದೂ ರಾಜಪದಧಾರಿಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವದು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಆ ಆಶಾತಂತುವು ನಿರಾಶೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ರಾಣಾನಿಂದಲೂ ಅದು ನಿರಾಶೆಯ ರೂಪವನ್ನೇ ಧರಿಸುವದು ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯು. ನಾವಂತು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡೆವು; ನಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ನಮ್ಮ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ ನಾವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮಾರಿಕೊಂಡೆವು; ಮತ್ತು ಅಕಬರನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಡನು; ಆದರೆ ಉದೇಸಿಂಗ ಪುತ್ರರಾದ ತಾವು ಮಾತ್ರ ರಜಪೂತರ ಆ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದು ಕೊಂಡಿರುವಿರಿ. ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ರಾಜಾ, ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ನೌರೋಜ ಎಂಬ ಉರುಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಯಾವ ರಜಪೂತನ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ? ಯಾರದೂ ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿತೋಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ, ಪರಮ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಂತೆ ನೌರೋಜದ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರುವದಕ್ಕಾಗಿ ತರಬೇಡಿರೆಂದು ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ರಾಣಾನೆನಿಸುವ ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ದರಿದ್ರನಾದೆನೆಂದು ನೀವು ಭಾವಿಸುತ್ತಿರ ಬಹುದು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ತಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಭದ್ರವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವಿರೆಂತಲೇ ಭಾವಿಸಿರಿ. ನಿರಾಶೆಯು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲೋದ್ಭವರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಅನೇಕ ಅಪಮಾನಜನ್ಯ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಣುಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಅಪಮಾನಜನ್ಯ ದುಃಖಗಳೂ, ಅಪಕೀರ್ತಿಯೂ ಹಮ್ಮೀರ ವಂಶಜರಾದ ತಮ್ಮನ್ನು ಈವೊತ್ತಿಗೆ ಸೋಂಕಿರುವದಿಲ್ಲ! ಆ ಪವಿತ್ರ ವಂಶಜರು ತಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ, ಅಭಿಮಾನ ವನ್ನೂ ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನು ತಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಯಾವತ್ತು

ಜಗತ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವದೂ, ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದೂ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ಜನರಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವದು. ನಿಮ್ಮ ಕುಲದ, ಹಾಗು ರಾಜವಂಶದ ಅಪಮಾನವು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಅದು ಆಗಬಾರದೆಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇಚ್ಛಿಸುವೆವು. ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಆತ್ಮದ ಸಹಾಯವೂ, ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಡ್ಗದ ಸಹಾಯವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೀವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಬಿರುದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ಅಥವಾ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಉಚ್ಚಾಸನದಿಂದ ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದೇ ಬೀಳುವನು. ಆತನ ಈ ಉಚ್ಚಾಸನವೂ, ಉತ್ಕರ್ಷವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಎಂದೂ ಉಳಿಯಲಾರವು. ಈ ಯಾವತ್ತು ಎಶಸ್ಸಿನ ಸಂಪಾದನವು ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ನಾನಂತು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿರುವೆನು. ಹೀಗಾದ ಮೇಲೆ ಭ್ರಷ್ಟ ಬೀಜವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ರಜಪೂತ ಕುಲವು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಿಷ್ಕಲಂಕವೂ, ಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ರಣಗುಟ್ಟುವ ಹಾಳು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಬಹುದು. ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜ, ಈಮೇರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯು ಪುನಃ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು; ಹಾಗು ಮ್ಲೇಂಛರ ಆಡಳಿತವು ಮಣ್ಣುಗೂಡಬಹುದು. ದಿಲ್ಲಿಯ ನಿರ್ಲಜ್ಜವಾದ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಶರಣು ಬರಲಾಗದು. ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೂ ಯಶಸ್ಸಂಪಾದನೆಗೂ ಈಶ್ವರನ ಸಹಾಯವಿರುತ್ತದೆ.''

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಂದುಸಾರೆ, ಎರಡುಸಾರೆ, ಮೂರುಸಾರೆ ಓದಿದನು. ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ವೀರರಸಪ್ರಚುರವಾದ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ರಾಣಾನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಬಲಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಮನುಷ್ಯ ಬಲವು ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆತನ ಮೊದಲಿನ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಲುಪ್ತವಾಗಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ನವೀನವಾದ ಉತ್ಸಾಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಆತನು ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಪತ್ರವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಓದಿವಿಚಾರ ಮಾಡಲು, ಇಂದಿಗೆ ಗತವೈಭವವೂ, ಹತವೀರ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ರಜಪೂತಕುಲವು, ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಕುಲದ ನಿರಾಶೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು ಅಶ್ಲಾಘ್ಯವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಉತ್ತೇಜಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ತನ್ನ ವೀರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕುರಿತು—ಎಲೈ ವೀರರೇ, ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಪವಿತ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ರಜಪೂತಕುಲದ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಪ್ರಾಣಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವವರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನು ಇದೊಂದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಮೇವಾಡದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ, ಅದರ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮರಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಿ ನಾವು ಎರಡನೆಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರೋಣ; ಆದರೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಿಸೋದಿಯಾವಂಶಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡೋಣಬೇಡ, ಎನ್ನಲು, ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ವೀರರೂ ಸಜೀವಗೊಂಡವರಂತೆ ತೇಜೋವಂತರಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದರು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನೂ, ಆತನ ಪರಿವಾರವೂ ಸತ್ವಸಂಪನ್ನವಾಗಿರಲು, ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ತಪೋಧನನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಪ್ರತಾಪನ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದ ವೀರಮಂಡಲವು ಚಕಿತವಾಯಿತು. ಪ್ರತಾಪನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದು ಆ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಸಾತ್ವಿಕೆ-ತಪೋಧನರರನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ತಪೋಧನನು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಕುರಿತು- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರತಾಪರಾಣಾ, ರಜಪೂತ ಕುಲದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಈಗ ಮಾಡಿದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾದದ್ದರಿಂದ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರು ಬಂದಿರುತ್ತೇವೆ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪುತ್ರಾ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿರುವದರಿಂದ, ತಪಸ್ಸಿನ ಕೊನೆಯಭಾಗದಂತೆ ಇರುವ ಸ್ವದೇಶತ್ಯಾಗರೂಪವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಹಿಂಜರಿಯಬೇಡ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಈ ವೀರಪರಿವಾರವೂ ರಜಪೂತರ ಸತ್ವಸಾರವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕೀರ್ತಿ ಶೇಷರಾಗುವಿರಿ! ಪ್ರತಾಪಾ, ನಾನು ದರಿದ್ರನಾದೆನೆಂದು ಹತಾಶನಾಗಬೇಡ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದಲ್ಲದೆ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿರು. ರಾಜ್ಯಪದ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಐಹಿಕ ಸುಖಗಳು ತಪಸ್ಸಿನ ಕ್ಷುದ್ರ ಫಲಗಳಾಗಿರುವವು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ತಪೋಮಯನಾಗು. ನಿನ್ನ ತಪಸ್ತೇಜವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು! ಚಿತೋಡವಂಶದ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ತಪೋಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಹತವೀರ್ಯರೂ, ನಿಸ್ತೇಜರೂ ಆಗಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಸುಂದರವಾದ ಪತ್ರದಿಂದ ನೀನು ಅರಿತು ಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಗುಣಜ್ಞನಾದ ಶೂರ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ- ''ರಜಪೂತರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ, ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ ಅಕಬರನು ಕೊಂಡು ಕೊಂಡನು, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹರಣಮಾಡಿದನು. ನೌರೋಜದ ಉರುಸಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಮಾರಲ್ಪಟ್ಟವು, ಎಂದು ಬರೆದಿರುವನಲ್ಲ, ಅದನ್ನಿಷ್ಟು ನಿನಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಅಂದರೆ ನೀನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಪುತ್ರಾ ಹಲವು ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ದುಷ್ಟ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು; ನೌರೋಜವೆಂಬ ಜಾತ್ರೆಯು ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ (ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ)

ನೆರೆಯುತ್ತಿರುವದು. ಹಿಂದೂ ಜನರ ಯುಗಾದಿ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ದಿವಸ ಈ ಉರುಸಿನ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಒಂಬತ್ತು ದಿವಸ ನಡೆಯುವದು. ಅದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ "ನಉರೋಜ" ಅಥವಾ "ನೌರೋಜ" ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅಕಬರನು ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಉರುಸುಗಳನ್ನು ಹಲವುಸಾರೆ ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನೌರೋಜದ ಉರುಸು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವನು. ನೌರೋಜದ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ದಿವಸವನ್ನೂ, ಆದರಂತೆ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಹಬ್ಬಗಳ ನೆವದಿಂದ ಕೂಡಿಸುವ ಉರುಸನ್ನೂ, "ಖುಷ್‌ರೋಜ" ಅಂದರೆ "ಆನಂದದ ದಿವಸ" ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈ ಖುಷ್‌ರೋಜವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಯಾವತ್ತು ಜಾತಿಯ, ಹಾಗೂ ಹುದ್ದೆಯ ಜನರ ಹೆಂಗಸರು ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಬಹಳವೇಕೆ, ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ರಾಣಿಯೂ, ಆತನ ಎಲ್ಲ ಜನಾನಖಾನೆಯೂ, ಉಳಿದ ಯಾವತ್ತು ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರ, ಹಾಗು ಸರದಾರರ ಹೆಂಡಿರೂ, ಸೊಸೆಯಂದಿರೂ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಅಂಥ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬರಲೇಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರುವದು! ಈ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಹೆಂಡಿರಿದ್ದವರು ಮಾರಾಟದ ಹಲವು ತರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ರಾಣಿಯರೂ, ಬಾದಶಹನ ಅಂಕಿತರಾದ ರಜಪೂತರಾಜರ, ಹಾಗು ಸರದಾರರ ಹೆಂಡಿರೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಖುಷ್‌ರೊಜದ ಉರುಸಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಈ ಯೋಷಿತೆಯರ ಸಮಾಜವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅವರ ಸವಿಯಾದ ಸಂಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷದಿಂದ ಹೋಗಿ ನಿಷ್ಪ್ರತಿ ಬಂಧವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಭಂಗಮಾಡುವನು; ಪುತ್ತೂ, ಬಾದಶಹನ ಈ ನೀಚತನದಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮರ್ಯಾದಶೀಲರು ಬಾಯಿಂದ ನುಡಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪವಿತ್ರ ಸಿಸೋದಿಯಾಕುಲದ ರಾಣಾನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಚಿಕೆ ತೊರೆದು ನಾನು ಅದನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಆಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಹಮ್ಮೀರ ವಂಶೋದ್ಭವನಾದ ರಾಣಾ, ನಿನಗೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತಾಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಇಂಥ ಅಧಮ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ದೂಷಿತನಾದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಬಾದಶಹನ ಈ ದುಷ್ಕೃತಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರವಂಶದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಲಿಯಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ನಿನಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಪುತ್ತೂ, ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಮಿತ್ರನೂ, ಇತಿಹಾಸಕಾರನೂ ಆದ ಅಬುಲ್‌ಫಜಲ ನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಅಕಬರನ ಈ ಹುಳಕನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿರುವದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ಬಾದಶಹನಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನ ಪಕ್ಷವನ್ನು, ಅತನ

ಆಶ್ರಿತ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಕಟ್ಟಿದ್ದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನು ರಾಜ್ಯದ ಸತ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ಅರಸನ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮತವನ್ನೂ, ಅಧಿಕಾರಿಮಾರ್ಗದ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭಾವವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಅಬುಲ್‌ಫಜಲನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಪ್ರಮದೆಯರ ಹಿಂಡು ಅನುಕೂಲವಲ್ಲೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಏನು ಅಧಿಕಾರವಿರುವದು? ಹರಹರ! ಮುನಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹುರಪಳಿಸಿಬಿಡುವ, ಪರಮಹಂಸಯತಿಗಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಿಕೃತವಾಗಿ ಮಾಡುವ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹದ ಪುರುಷರನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಜಗನ್ಮೋಹಿನಿಯರ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗದಿರಬಹುದೋ? ನೀಲಿ, ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿದು, ಹಳದಿ ಮೊದಲಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಮಹಾಧೀರವಾದ ಮಂದಗಮನದಿಂದ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಲ್ಲಿ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪಾರದರ್ಶಕ ವಸ್ತ್ರಗಳೊಳಗಿಂದ ಅವರ ದೇಹಕಾಂತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಅವರು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಗಂಧವು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಇಡಿಗಿರುವದು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುವಾಸಿಕ ತಾಂಬೂಲ ಸೇವನದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಸುಂದರಿಯರ ಕೆಳದುಟಿಯೂ, ಸುಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಮನೋಹರ ಕೇಶಕಲಾಪವೂ, ಉನ್ನತವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವೂ, ಚಂಚಲ ಕಟಾಕ್ಷವೂ, ದಿವ್ಯವಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯೂ ಬಾದಶಹನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ವಿಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಿರ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಹ್ಯಾಗೆ ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾದ ಜೋಧಬಾಯಿಯೆಂಬ ಪತಿವ್ರತೆಯ ಉಜ್ವಲ ತೇಜವು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಗದಗುಟ್ಟಿ ಹ್ಯಾಗೆ ನಡುಗಿಸಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿ, ಬಾದಶಹನ ಮೋಸದ ಈ ವರ್ಣನವನ್ನು ಮುಗಿಸುವೆನು.

ಪುತ್ರಾ, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳಾದ ಜೋಧಬಾಯಿಯು, ಈಗ ಪತ್ರ ಬರೆದಿರುವ ಪೃಥ್ವೀರಾಜನೆಂಬ ವೀರನ ಹೆಂಡತಿಯಂಬದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ? ಆಕೆಯು ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಖುಷ್‌ರೋಜದ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ತನಗೆ ಅಂಕಿತರಾದ ರಜಪೂತ ಅರಸರ, ಹಾಗು ಸರದಾರರ ಹೆಂಡಿರು ಖುಷ್‌ರೋಜದ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬರಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನ ನಿರ್ಬಂಧವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜೋಧಬಾಯಿಯು ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ಕಣ್ಣು ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಕನ್ಯೆಯರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಖುಷ್‌ರೋಜದ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ದುಷ್ಟ ಕಾಮವಾಸನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಅದರ ಮದವು ಬಾದಶಹನ ತಲೆಗೇರಿ ಆತನು ವಿವೇಕಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಮನಬಂದಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮೊಗಲರ ಬಲೆಗೆ

ಬೀಳದ್ದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಡಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಹಿಡಿದು, ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತೆಂದು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಳು. ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯ ಮೇಣೆ ಹೊರುವ ಬೋವಿಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಸಿ ಆಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಮಾಡಿದನು. ಹೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ ಯಾವತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳ ಹಾದಿಯ ಹಿಡಿದರು. ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ತಿಳಿದು ಬೆದರಿದಳು. ಹೊತ್ತುಮುಣುಗಿ ಕತ್ತಲಾಗಹತ್ತಿತು. ಅಂಗಡಿ ಹೂಡಿದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಜೋಧಬಾಯಿಯ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿತು. ಅಪಮಾನ, ಕೋಪ, ಕುಶೆಂಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಪ್ರಾಣನಾಥರೇ, ಇಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇಷ್ಟುಯಾಕೆ ಬೆದರುತ್ತಿರುವದು? ನಾನು ತಮ್ಮ ಚರಣಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪಿರುವೆನೇ? ಅವ್ವಯ್ಯಾ! ಇದೇನು, ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಬಲಗಣ್ಣು ಹಾರಹತ್ತಿತಲ್ಲ! ನಾಥ! ನೀವು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಾಧಾರವು. ಎಂಥ ಸಂಕಟಗಳೊದಗಿದರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಅವು ದೂರವಾಗಲೇಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದು ನನ್ನ ದಾಸಿಯು ಮೇಣೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಜಗನ್ಮಾತೇ, ಭವಾನೀ, ನೀನೇ ನನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಯಬೇಕು! ನಿನ್ನ ಹೊರತು ನನಗೆ ಈಗ ಬೇರೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಜೋಧ ಬಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜೋಧಬಾಯಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನ ವಾಯಿತು. ಶಸ್ತ್ರಹೀನಳಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೆಯ ಒಂದು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಕೊಂಡಳು. ಎಂಟು ಆಣೆಯ ಬೆಲೆಯ ಕಠಾರಿಗೆ ಒಂದು ಮೋಹರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಬಡ ಸ್ತ್ರೀಯು–ಅವ್ವನವರೇ, ನೀವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನ್ನಪೂರ್ಣಾ ದೇವಿಯ ಅವತಾರವಿರುತ್ತೀರಿ! ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಇದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದವು, ಎಂದು ಹರಿಸಿ ಜೋಧಬಾಯಿಯನ್ನು ನಮಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜೋಧಬಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತಜನರು ಮೇಣೆಯನ್ನು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಲು, ಆಕೆಯು ಮಹಾಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–ಇನ್ನು ಹೆದರುವದೇಕೆ? ಭವಾನೀ ಮಾತೆಯೇ ಈ ಕಟಾರಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಳು. ಇದೇ ನನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು! ಶಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ, ಅಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಳಿಕ, ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೆದರುವದೇಕೆ? ಮಾತೇ, ಭವಾನೀ, ಶಸ್ತ್ರಮಾರುವವಳ ರೂಪದಿಂದ ನೀನು ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟಾಗ, ಮೂಢಳಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ, ಭವಾನಿಯೇ, ಇಂದು ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಕಟದ ನಿವಾರಣವಾಗುವದು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯ ಮೇಣೆಯು ಒಂದು ವಿಲಾಸಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಬೋವಿಗಳು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಮೇಣೆಯಲ್ಲಿ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಪತಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುವದಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಧರ್ಮವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯು ಅದರ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮೇಣೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಲು, ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಜೋಧಬಾಯಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾದವು. ಕೆಳದುಟಿಯು ನಡಗಹತ್ತಿತು. ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿ, ಎಲೈ ನರರಾಕ್ಷಸನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿ, ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಲು, ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಪಶುತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಆ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನು ಆಕೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ಕುಳಿತು, ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ– ಸುಂದರೀ, ಇನ್ನು ನನ್ನ ಅಳುವು ನೋಡಬೇಡ. ನಾನು ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂಢನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗವಹ್ನಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರವು ದಗ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರೀ, ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಜಲದಿಂದ ಆ ವಹ್ನಿಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು. ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು, ಎಂಬ ದುರ್ಭಾಷಣಗಳು ಬಾದಶಹನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲು, ಜೋಧಬಾಯಿಯ ಜಾಜ್ವಲ್ಯವಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶವು ಮಂದವಾಯಿತು. ಅಕಬರನಿಂದ ಆ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೋಡುವದಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆ ವಿಲಾಸ ಗೃಹವೂ, ಅದರೊಳಗಿನ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳೂ, ಬಾದಶಹನೂ ಅತ್ಯಂತ ಮಲೀನವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದರು! ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ದೀಪಗಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿದವು. ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಜೋಧಬಾಯಿಯು ಸಿಂಹವಾಹಿನಿಯಾದ ದೇವಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು! ಆಕೆಯು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಪಾಷಾಣ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು! ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಭೈರವ ರುದ್ರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಕಬರನು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿದನು. ಆತನ ಕಾಮವಾಸನೆಯು ಅಳಿದು ಹೋಗಿ, ಅದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಯ–ಭಕ್ತಿಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು! ಆ ಸಿಂಹವಾಹಿನಿಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಕೋಪಸಂತಪ್ತವಾಗಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು–ಪಾಪಿಯೇ, ಇಂದಿನಿಂದ ಪರನಾರಿಯರ ವಿಷಯದ ಪಾಪವಾಸನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂತಲೂ, ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸುವದಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಆಣೆಮಾಡಿದರೆ, ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಉಳಿಯುವೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೀಳಿ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವೆನು. ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನೇ, ಈ ಕಠಾರಿಯ ಧಾರೆಯ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವು ಈಗ ಜೋಲಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು, ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದಳು. ಧರ್ಮದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಾಪದ

ಮುಂದೆ ಅಧರ್ಮವು ಹ್ಯಾಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು? ಕೂಡಲೆ ಅಕಬರನ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ಆತನು–"ಮಾತೆಯೇ! ಮಾತೆಯೇ, ಎಂದು ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಆಕೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಣ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾದನು! ಜೋಧಬಾಯಿಯು ನಿಷ್ಕಲಂಕಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು! ಪುತ್ರಾ ಇಂಥ ಮಹಾ ಸತಿಯನ್ನು ಭಾಟರೂ, ಚಾರಣರೂ, ಕವಿಗಳೂ, ಇತಿಹಾಸಕಾರರೂ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿಯೆಂತಲೂ, ಆರ್ಯಕುಲ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂತಲೂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವಿಯ ಅವತಾರವೆಂತಲೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಅಖಂಡ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಮಾತೃದೇವತೆಯು, ವ್ಯಾಘ್ರಾ ರೂಢಳಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರಲು, ಆ ವೀರಯೋಷಿತೆಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಭಂಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರಾದಾರು? ರಾಣಾ, ವಿಚಾರಮಾಡು. ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಮನೆತನದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬದ್ಧರಾಗಿರಲು, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸು. ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿರಲು, ತಪೋಭಂಗದ ದೋಷದಿಂದ ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕಲಂಕಿತವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರಮನೆತನದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಹಾಗಿರುವದು. ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಹೆಂಡತಿಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಅಕಬರನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಕೈತೋರಿಸಿ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದಂತೆ, ಪೃಥ್ವೀರಾಜನ ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಯಸಿಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯು ಪಾರಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಒಂದು ದಿನ ಖುಷ್‌ರೋಜದ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಭಂಗಮಾಡಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಕಳಿಸಿದನು! ಹರಹರ! ಪುತ್ರಾ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಭಂಗವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಈ ನೌರೋಜದ ಉರುಸಿನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಪೃಥ್ವೀರಾಜನು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಸದೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಭೋಗಿಸುವಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸದ ನೀನು, ಉತ್ತರವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಜನ ರಜಪೂತ ವೀರರನ್ನು ರಣಭೂಮಿಗೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟಬಳಿಕ ನೀನು ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಬಹುದೇ? ಪುತ್ರಾ ಬಹಳ ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು? ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಜೀವನವೂ, ಧನವೂ, ಯೌವನವೂ ಅಸ್ಥಿರವಿದ್ದು ಧರ್ಮ–ಕೀರ್ತಿಗಳೆರಡು ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ಹೇಳಿ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಾಗುವೆನು!

ಪುನರ್ಘಟನೆ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಪೋಧನನು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯೊಡನೆ ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ಆತನ ಬೋಧದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ದೃಢಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರಾದರೂ ಏಕಸಮಯಾವಚ್ಛೇದದಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು. ಆಗ ಪ್ರತಾಪನು ಸಭೆಯವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ–ವೀರರೇ, ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂದಾದರೊಂದುದಿನ ಸಾಯಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇಡಿಯ ಭರತಖಂಡವು ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ, ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾದ ಮೊಗಲರ ಮದವು ನಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ಇಳಿದರೆ ಇಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ನಾವು ಹೇಡಿಗಳಂತೆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವದು ಹ್ಯಾಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಬಹುದು? ಶತ್ರುಗಳು ಮೇವಾಡವನ್ನ ಕಸಿದುಕೊಂಡರೇನಾಯಿತು, ಅವರು ನಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿರುವ ದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಮೇವಾಡದಲ್ಲಿ ರಾಣಾನಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ, ಆತನು ಮೇವಾಡದ ಆಚೆಗಿರುವ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬೇರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಾನು! ಆದರೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲವನ್ನು ಎಂದೂ ಕಲಂಕಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪನು ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಲು, ಯಾವತ್ತು ವೀರರು ಎದ್ದು ನಿಂತು ರಾಣಾನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ವಂದಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಸಭಾಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಿತು. ಯಾವತ್ತು ವೀರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡರೂ, ಬರಿಯ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಏನೂ ಕಾರ್ಯವಾಗುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದ್ರವ್ಯಬಲ–ಮನುಷ್ಯಬಲಗಳಿಲ್ಲದವನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾಗುವದು? ಬಾದಶಹನ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಸೈನ್ಯವು ರಾಣಾನನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆಯಿಂದ ಮುತ್ತಿ ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿತ್ತು. ಆತನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಬರಾ ಅರಣ್ಯವೂ ಆತನಿಗೆ ಇನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಕಳಿಸಿದ ಸಂಧಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿರದೆ, ಆತನ ದೂತನು ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಹಾಕಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕಂತು ಬಾದಶಹನು ಸಿಟ್ಟುಬೆಂಕಿಯಾದನು. ಆತನ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು–ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡಿರಿ. ಆದರೆ ಆ ಕಾಫರನಾದ ಪ್ರತಾಪನು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಿ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರ್ರಿ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದವರಿಗೆ ನನ್ನ ಆವಾಢವ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಹತ್ತರಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪಾಲನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಡುವೆನು, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜ್ಯಲೋಭದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಮೊಗಲ ವೀರರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಾಪನ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಮೊಗಲರದೊಂದು

ಸಣ್ಣ ಗುಂಪು ಇನಾಮಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತ ಜಬರಾರಣ್ಯದ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಭಿಲ್ಲರು ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೊಗಲಸೈನಿಕರು, ಇದೇ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಣಾನು ಇರುತ್ತಾನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಇನಾಮಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಅಂಧವಾದ ಮೊಗಲರ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಪರಿವಾರವು, ತಮ್ಮ ಬಲಾಬಲದ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿತು. ಆ ಇಬ್ಬರು ಭಿಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಮೊಗಲರ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಮೊಗಲರು ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಕೆಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪನು ಉತ್ಕಂಠಿತನಾದನು. ತನ್ನ ಸಾಧನ ಸಾಮುಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭಿಲ್ಲರು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನೆಂಬವನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಪ್ರತಾಪನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನು ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮೊಗಲರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದನು. ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ದೀನ ದೀನ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಮುತ್ತಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನ ಹೆಂಡಿರು–ಮಕ್ಕಳು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಮುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನದೊಂದು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಉಭಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಜನರು ಗಾಯಪಟ್ಟರು, ಕೆಲವರು ಮರಣಹೊಂದಿದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧರ್ಮದಂತೆ ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದರು. ರಾಣಾನ ಕುಟುಂಬದ ಜನರು ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಸೇರುವ ಸಂಭವವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ರಜಪೂತರು ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕಾದುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಸಹ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸುವದು ಮೊಗಲರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬರಬರುತ್ತ ಮೊಗಲರ ಆವೇಶವು ಕುಗ್ಗಹತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಉಚಿತದ ಆಶೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿದರೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ರಜಪೂತರ ಹೊಡತಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಟಪಟ ಬೀಳಹತ್ತಿದರು. ಅವರು ರಜಪೂತರ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿಹೋಗುವಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತರಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಮಾಡುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇನಾಮಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಮೊಗಲರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಖುದಾವಂತ, ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯು! ನಾವು ಬಹುಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿದೆವು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅಲ್ಪವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ರಾಣಾನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನೊಡನೆ ಕಾದುವಾಗ ನಮ್ಮವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶಹೊಂದಿದರು. ಖಾವಿಂದರವರಿಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ನಾವು

ಪಾರಾಗಿ ಬಂದೆವು, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪ್ರತಾಪನ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾದರೂ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಜಪೂತನು ನೂರು ನೂರುಜನ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕಾದುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಚಕಿತನಾದನು. ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರಲೇಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಪುನಃ ಒಂದುಸಾವಿರಜನ ಶೂರ ಮೊಗಲರನ್ನು ಪ್ರತಾಪನ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಇನಾಮಿನ ಆಶೆಯನ್ನಂತು ಬಾದಶಹನು ಮೊದಲೇ ತೋರಿಸಿದ್ದನು. ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ರಾಣಾನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡೇ ಬರುವೆವೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಜಬರಾ ಅರಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ರಭಸದಿಂದ ಸಾಗಿ ಬರಹತ್ತಿದರು.

ಇತ್ತ ಪ್ರತಾಪನು ಮೊಗಲರ ಚಿಕ್ಕ ಗುಂಪನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲಿದರೂ, ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಹಟಮಾರಿತನದ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವಾಗದೆಂತಲೇ ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಕುಟುಂಬದವರೊಡನೆ ದೇಶತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆತನು ಚಂದಾವತ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು— ಸರದಾರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಈ ನಿಬಿಡವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಗಲರು ನನ್ನ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಮೇವಾಡ ದೇಶದಲ್ಲಿರಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸ್ಥಳವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನೇ, ನಡೆಯಿನ್ನು, ಮೇವಾಡ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾವು ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ತೀರವನ್ನು ಸೇರೋಣ. ಅಲ್ಲಿ ಇರುವದೊಂದು ಸಣ್ಣ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಶೇಷಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಕಳೆದರಾಯಿತು.! ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೊಗಲರು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳೂ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಶೆಗಳೂ ಮೃಗಜಲದಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವಾದವು. ರಜಪೂತರ ಸರ್ವಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ನಿಚನಾದ ನಾನೇ ಮಾಡಿದೆನು, ಅನ್ನಲು, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನು— ಪ್ರಭುಗಳೇ, ಶಾಂತರಾಗಿರಿ! ಶಾಂತರಾಗಿರಿ! ಇಷ್ಟು ನಿರಾಶೆಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ತಪೋಧನರು ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇಶತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಯನ್ನಂತು ಮಾಡೋಣ. ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವು ಸಿಗುವದು ಬಿಡುವದು ಈಶ್ವರಾಧೀನವು, ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಪ್ರತಾಪನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಜನ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವಾಗ ಆ ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ವ್ಯಸನ ವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಅವರು ದುಃಖದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮೇವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರವಲೀ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿಹೋದರು. ಮರುಭೂಮಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅವರ ತಳವು ಊರಿತು. ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳು ವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಣಾನು ಒಂದು ದಿನ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಪ್ರಕಾಶದೊಳಗೆ ರುಕ್ಷವಾದ ಆ ಮರುಭೂಮಿಯು ರಣಗುಟ್ಟುತ್ತ ಕಾಣುತ್ತಲಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಶಿಬಿರದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅರವಲೀ ಪರ್ವತವೂ, ತಮ್ಮ ಪರಮ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮೇವಾಡದೇಶವೂ ಇದ್ದವು. ಆರವಲೀ ಪರ್ವತದ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರಶ್ರೇಣಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲಿದ್ದವು! ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ರಜಪೂತರ ದುಃಖವು ಒತ್ತರಿಸುತ್ತಿತ್ತು!

ಮೇವಾಡದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಪರ್ವತ ದುರ್ಗವೂ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಅರಣ್ಯವೂ, ದೇಶವೂ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಖಿಂಡಿಯೂ ಆ ವೀರ ಪರಿವಾರದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿದ್ದವು. ಯಾವತ್ತು ರಜಪೂತರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅರವಲೀ ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಶೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಉಸುರ್ಗಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರು ತಮ್ಮ ಕೂಸುಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅರವಲೀ ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಮೌನದಿಂದ ಬಳಬಳ ಕಂಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ರಜಪೂತರ ಕುದುರೆಗಳು ಸಹ ಕರುಣಾಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಕರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು! ಹೀಗೆ ಪ್ರತಾಪನ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದತ್ತ ಶೋಕದ ಚಿನ್ಹಗಳೇ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಆಗ ರಾಣಾನು—ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಕಡೆಗೆ ಸಿಸೋದಿಯಾವಂಶಕ್ಕೆ ದೇಶ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತಲ್ಲವೆ? ಸುಂದರವಾದ ಮೇವಾಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ರಾಣಾನ ವಂಶಜರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಎಂದು ನುಡಿದು ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು—ವೀರವರ್ಯನೇ, ನೀನು ಇವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಇರು. ಈಗ ನಾನು ಸಮೀಪದ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಿ ಒಮ್ಮೆ ಚಿತ್ತೂರ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ನನ್ನ ಆಶೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಂದು ಸಮೂಲ ನಷ್ಟವಾದವು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನು ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಿ ಚಿತ್ತೂರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಉಶ್ಶೆಂದು ಉಸುರ್ಗಳೆದು—''ಹೇ ಮಾತೇ, ಜನ್ಮಭೂಮೀ! ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಈ ಜನ್ಮದ ನನ್ನ ಆಶೆಗಳೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾದವು! ಸುದೈವದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದ ಯೋಗವು ಒದಗಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಹೇ ಪುಣ್ಯಮಯೀ, ಪರಮೇಶ್ವರೀ!'' ಎಂದು ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಆತನು ತನ್ನ ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಜನನಿಯೂ–ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯೂ–ಜಾಹ್ನವಿಯೂ–ಜಾಮಾತೃವೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರೆಂದು ಸುಭಾಷಿತಕಾರರು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ!

ಪ್ರತಾಪನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಇಳಿದು ಚಂದಾವತ ಕೃಷ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಯಾವತ್ತು ಪರಿವಾರವು ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರಲು, ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ರಾಣಾನು ಸಿಂಧೂತೀರದ ದೂರದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾಟಬೇಕೆಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಗ್ರೀಷ್ಮಋತುವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಬಲ ವಾಯುವಿನಿಂದೆದ್ದ ಧೂಲಿಯು ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಸುಕಿತ್ತು, ಆ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಅಪರೂಪ. ಬಿಸಿಲ ತಾಪದಿಂದ ರಾಣಾನ ಪರಿವಾರವು ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಮಾರ್ಗವು ಬಹು ಕಠಿಣವಾದದ್ದು; ಯಾವ ಸಾಧನಗಳೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ರಾಜಪರಿವಾರವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ದಾಟಿಹೋದೀತೆಂದು ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪನು ಅಸಹ್ಯವಾದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡಿರು–ಮಕ್ಕಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ರುಕ್ಷಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಗಿಡಗಳ ಸುದ್ದಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪ, ಕೆಳಗೆ ಕಾದ ನೆಲದ ತಾಪ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶತ್ಯಾಗ ದುಃಖರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯ ತಾಪ, ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನೂ ಆತನ ಪರಿವಾರವೂ ತಾಪತ್ರಯದಿಂದ ತೀರ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರತಾಪನ ತಪಶ್ಚರ್ಯದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತೆಂಬಂತೆ ತೋರಿತು. ಆತನು ಇಂಥ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ವಿಷಯಭೋಗದ ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ರಜಪೂರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೇವರು ಪ್ರತಾಪನ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ಕಣ್ಣುತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ! ಬಹು ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಲೇಬೇಕಾಗುವದು. ಇರಲಿ. ಈ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ದೇಹದ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಲೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು, ಈಶ್ವರನೇ ತನ್ನ ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸಿದಂತೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ರಾಣಾನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ರಾಣಾನಿಗೆ ಆ ಪುರುಷನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಪುರುಷನು ವೇಗದಿಂದ ಓಡುತ್ತ ಬಂದು, ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿದವನು ತನ್ನ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಭಾಮಾಶಹನೆಂದು ಪ್ರತಾಪನು ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದನು. ಮೇವಾಡದ ಮಂತ್ರಿ ಪದವನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ತಲೆಗಳಿಂದ ಭಾಮಾಶಹನ ವಂಶದವರೇ ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಭಾಮಾಶಹನು ಪ್ರತಾಪನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಣಾನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವೃದ್ಧ ಭಾಮಾಶಹನು ದುಃಖಪಟ್ಟು, ಈಗಲೇ ತನ್ನ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕಂಡು, ಆತನ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಅವಸರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆತನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—

ಭಾಮಾಶಹಾ—ಮಹಾಪ್ರಭೋ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೇಶತ್ಯಾಗಮಾಡಲವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಮೇವಾಡದಲ್ಲಿ ಸಿಸೋದಿಯಾವಂಶದವರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿರುತ್ತದೆ; ಯುದ್ಧದ ಯಾವತ್ತು ಉಪಾಯಗಳು ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಣಾನವರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಬೇಕು!

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ನಿಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ವ್ಯರ್ಥಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು! ಅಂದಬಳಿಕ ಈಗ ನೀವು ಯುದ್ಧೋಪಾಯಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದರ ಅರ್ಥವೇನು? ರಾಣಾನು ನಿರ್ಧನನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆತನ ಯಾವತ್ತು ಉಪಾಯಗಳು ನಿಂತಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ.

ಭಾಮಾಶಹಾ—ಮಹಾತ್ಮರ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಜಗತ್ತೇ ವಶವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಕ್ಷುದ್ರ ಧನವು ಅವರ ಕೈಸೇರುವದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ಪ್ರಭುವೇ, ಈ ವೃದ್ಧ ಭಾಮಾಶಹನು ತನಗೆ

ಶಕ್ಯವಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ವಂಶಜರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ವಿಪುಲ ಸಂಪತ್ತು ಮಲೆತು ಕೆಡಹತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಕುಲಕೋಟಿಯನ್ನೇ ಕೃತಕೃತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಧನದಿಂದ 25000 ಸೈನ್ಯದ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಾಗಬಹುದು!

ಪ್ರತಾಪ—ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಮಂತ್ರಿವರನೇ, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಈ ರಾಣಾನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಅಮೃತೋಪಮವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಒಡೆಯುತ್ತವೆ; ಕಂಠವು ಸಂದಟಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಉದುರುತ್ತವೆ; ದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಪುನಃ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೇ, ಪ್ರತಾಪರಾಣಾನು ದತ್ತಾಪಹಾರಮಾಡಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲಾರನು. ಮೇವಾಡದ ಸೇವೆಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ವಂಶಜರಿಗೆ ರಾಣಾನ ವಂಶಜರಿಂದ ದೊರೆತ ಧನವನ್ನು ನಾನು ತಿರುಗಿ ಇಸುಕೊಳ್ಳಲಾ! ಇದು ನನಗೆ ಕೃತಘ್ನತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ! ಭಾಮಾಶಹಾ! ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಇಂದು ಬಡವನಾಗಿರುವನೆಂಬದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಸೇವಕರ ಧನವನ್ನು ಎಂದೂ ಅಪಹರಿಸಲಾರನು!!

ಭಾಮಾಶಹಾ—(ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ರಾಣಾನನ್ನು ನಮಿಸಿ) ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ವಂಶಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಪಾಪಭೀರುತ್ವವನ್ನೂ, ಸೇವಕವಾತ್ಸಲ್ಯ ವನ್ನೂ, ಉದಾರಾಂತಃಕರಣವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು–ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಬಲ್ಲನು–ಅಜ್ಜ–ಮುತ್ತಂದಿರು ಬಲ್ಲರು! ಅಂತೇ ನಿಮ್ಮ ವಂಶವು ಜಗದ್ವಂದ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಮಹಾಪ್ರಭು, ಈ ವೃದ್ಧಭಾಮಾಶಹನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಯಲ್ಲವೇ? ಅರಸನು ಪ್ರಜೆಗಳ ತಂದೆಯಲ್ಲವೇ? ಹೀಗಿರಲು ತಂದೆಯು ತಾನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಲು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟಬಳಿಕ, ಮಕ್ಕಳ ಕೃತಘ್ನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನನ್ನ, ಅಥವಾ ನನ್ನ ವಂಶಜರ ಯಾವ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಧಮಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಿರಿ? ತಂದೆಯು ಮಕ್ಕಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಂಕೋಚಪಡಬಹುದೆ? ತಂದೆಯ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ ಈ ಧನವು ಅನ್ಯರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಬೇಕು? ಅಂದಬಳಿಕ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಲ್ಲದ ಬಚ್ಚಲದರೊಜ್ಜಿನಂತೆ ಇದ್ದ ಈ ಧನವನ್ನು ಯಾರು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಭಾಗ್ಯವೇನು– ಬಿಟ್ಟಭಾಗ್ಯವೇನು? ಪ್ರಭು, ನಿನ್ನ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯ ನಿರ್ಧಾರದ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು; ಈ ಧನವು ನನ್ನದಲ್ಲ, ಮೇವಾಡದೇಶದ್ದು; ಅದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮೇವಾಡಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾಣಾನು ಬೇಕಾದರೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಸಾಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಡಲಿ!!

ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಭಾಮಾಶಹನ ಈ ನಿಸ್ಪೃಹೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾರಾಣಾನ ಅಂತಃಕರುಣವು ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ಆತನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸುರಿಯ ಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಆನಂದದಿಂದ ಭಾಮಾಶಹನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅದರದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಶಾಲನ್ನು ಭಾಮಾಶಹನ ಮುಂದೆ ಹಾಸಿದನು! ಆಗ ಆ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಆ ಸ್ವಾಮಿ-ಸೇವಕರಿಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರರ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಿಂದ ಆನಂದಪರವಶರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರತಾಪನು ಆನಂದದ ಭರವು ಕುಗ್ಗಿದ ಮೇಲೆ ಭಾಮಾಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ಮಂತ್ರಿವರ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿದ್ದರೂ ಈ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಆಜ್ಞೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಮನ್ನಿಸುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗದು! ನಿಮ್ಮಂಥ ಸ್ವದೇಶಾನುರಾಗಿಗಳಾದ ಪುರುಷ ಪುಂಗವರು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನೀವು ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡುವ ಧನವನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನಾನು ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವೆನು. ಈ ದ್ರವ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಮೇವಾಡದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಯತ್ನಮಾಡುವೆನು. ನನ್ನ ಆ ಯತ್ನವು ಸಫಲವಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ಉದ್ಧಾರವು ಆಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡಿಬಿಡುವೆನು! ಸನ್ಮಾನನೀಯರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪುಣ್ಯದಿಂದಾದರೂ ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣವಾಗಲಿ! ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಭಾಮಾಶಹನ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಈ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡರು. ಪ್ರತಾಪನು ಉಲ್ಲಸಿತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮೇವಾಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು. ಭಾಮಾಶಹನ ದ್ರವ್ಯಬಲದಿಂದ ಪ್ರತಾಪನು ಮತ್ತೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದನು. ಯಾವತ್ತು ಮಾಂಡಲಿಕರೂ, ಸರದಾರರೂ ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಶಕ್ತಿಸಿಂಹನೆಂಬ ಪ್ರತಾಪನ ಬಂಧುವೂ ಅಣ್ಣನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಪ್ರತಾಪನ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ದೊರೆತಯಶಸ್ಸನ್ನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ದೇವೀರದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನು ಜಯಶಾಲಿಯಾದನು. ಮೊಗಲ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ದೇವೀರದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬೈಲಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನು ಹೆದರಿ ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ತಾನು ಜಯಶಾಲಿ ಯಾದೆನೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಆತನು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರಬಲವಾದ ಝುಂಝಾವಾತದಂತೆ ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಯಿಂದ ಮೊಗಲರನ್ನು ಮುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು ಬೆದರಿ, ಯಾರ ಸೈನ್ಯವು ತನ್ನನ್ನು ಮುತ್ತಿತೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು! ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಮೊದಲೇ ಕೈಕಾಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶಹಾಬಾಜಖಾನನು, ಪ್ರತಾಪನ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿದನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ

ಶಹಾಬಾಜಖಾನನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮೊಗಲರನ್ನು ರಜಪೂತರು ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲಿದರು. ಒಬ್ಬ ಮೊಗಲನೂ ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ! ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು "ಅಮಾಯಿತ" ಎಂಬ ಪರ್ವತ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಗಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಆ ದುರ್ಗವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಾಪನು ಕಮಳನೇರದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಮೊಗಲ ಸರದಾರನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪನ ಅಸಹ್ಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾನು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ಸಸೈನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪನ ತೀಕ್ಷ್ಣಖಡ್ಗಧಾರೆಗೆ ಬಲಿಯಾದನು! ತೀವ್ರವೇ ಉದಯಪುರವೂ ಪ್ರತಾಪನ ಕೈವಶವಾಯಿತು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನು ಒಂದುವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಮತ್ತೆ ಝಂಝಾವಾತದಂತೆ ಪ್ರತಾಪನ ಸೈನ್ಯವು ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಮೇವಾಡದೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದೇ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಒಬ್ಬ ಮೊಗಲ ದೂತನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ—ಖಾವಿಂದ, ಇಪ್ಪತ್ತುವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು, ನೀರಿನಂತೆ ದುಡ್ಡುವೆಚ್ಚಮಾಡಿ, ಅಸಂಖ್ಯ ಮೊಗಲರ ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆ ಹರಿಸಿ, ಮಹಾಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ಬಾದಶಹರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಜಯವನ್ನು, ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹನು ಒಂದುವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾಮಶೇಷ ಮಾಡಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೇವಾಡದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು! ಚಿತ್ತೂರು, ಅಜಮೀರ, ಮಂಡಳಗಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಾಪನ ಕೈಸೇರಿರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಪುನಃ ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಾಪನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಯುದ್ಧದ ಮೂಲ ಕಾರಣನಾದ ಮಾನಸಿಂಗನ "ಅಂಬರವೆ"ಂಬ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ದೌಡು ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಆ ಮಾನಸಿಂಗನ ವಶದಲ್ಲಿರುವ "ಮಲ್ಲಪುರ"ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥಳವನ್ನು ಸುಲಿದು ಸೂರೆಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಪುಲ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಪ್ರತಾಪನ ಕೈಸೇರಿತು! ಈ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನು ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಮೇವಾಡದೇಶವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ಚಿತ್ತೂರು ವಶವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವನ ವ್ರತವು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ಮೇವಾಡ ದೇಶದ ಭಾಗಗಳ ಪುನರ್ಘಟನೆಯಾಗಿ ರಾಣಾನು ಬಹುತರ ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ವೈಭವವನ್ನೂ ಪಡೆದನು; ಆದರೆ ಆತನ ಪೂರ್ವಜರ ಕೀರ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಚಿತ್ತೂರು ವಶವಾಗದ್ದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯ ತಾಪಶಮನ ವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯು

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನ ಎಲ್ಲ ಆಶೆಗಳು ಸಫಲವಾದರೂ ಚಿತ್ತೂರ ಕೋಟೆಯೊಂದು ವಶವಾಗದ್ದರಿಂದ ಆತನ ವ್ರತ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ವೇಷವನ್ನೂ, ಕಾಷಾಯವಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಎಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಹುಲ್ಲಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವತ್ತು ಮೇವಾಡದೇಶವು ಆತನ ಕೈಸೇರಿದರೂ, ಆತನ ಔದಾಸೀನ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ತೂರು ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆತನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕೃಶವಾಗಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಚಿತ್ತೂರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇನಂದರೆ—''ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳನಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ, ಅಂದರೆ 800 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ರಜಪೂತರು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪೃಥ್ವಿರಾಜಚಹ್ವಾಣನ ಸಂಗಡ ಚಿತ್ತೂರ ಸಮರಸಿಂಗನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನಂತರ ರಜಪೂತರ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು ಲುಪ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಚಿತ್ತೂರ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರಜಪೂತರ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು! ಬಾಪ್ಪಾನ ವಂಶಜರಲ್ಲಿ ಊರುಸಿಂಗನ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಚಿತ್ತೂರ ಸಲುವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಚಿತ್ತೂರ ಸಮರ ದೇವತೆಗೆ ದೇವಲಾ ಠಾಕೂರನೂ, ಜಯಮಲ್ಲನೂ, ಪಟ್ಟಾರಾಜನೂ ಬಲಿಯಾದರು. ಚಿತ್ತೂರ ಸಲುವಾಗಿ ಮೂರುಸಾರೆ ಜೋಹಾರವಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರಿಗೂ, ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಆವೇಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಆತ್ಮಹತ್ಯವೂ, ವಧೆಯೂ ಆಗಿ, ಚಿತ್ತೂರು ಯಾವಾಗಲೂ ರಜಪೂತರ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು ಇಂಥ ಪೂಜ್ಯವೂ, ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವೂ ಆದ ಚಿತ್ತೂರು ಪರಕೀಯರ ಕೈಸೇರಿದ್ದು ಲಾಂಛನವಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕುಂದು ಯಾವದಿರುವದು? ಉದಯಸಿಂಗನು ಚಿತ್ತೂರಿಂದ ಓಡಿ ಹೋದಬಳಿಕ ಆತನು ಪುನಃ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಊರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲೆಂದ ಬಳಿಕ, ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದ ಅಭಿಮಾನ–ಪರಾಕ್ರಮಗಳೇನು ಉಳಿದಹಾಗಾದವು? ಆ ಉದಯ ಸಿಂಗನ ಉದರದಲ್ಲಿಜನಿಸಿದ ನನ್ನಿಂದಲೂ ಆ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲೆಂದ ಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯುವೆನು''.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಚಿತ್ತೂರು ತನಗೆ ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೊಂದರ ಚಿಂತೆಯು ಪ್ರತಾಪನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ, ಒಗರಿನಿಂದಲೂ, ಡೌಲಿನಿಂದಲೂ ಕಾಲಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಂತೆ, ನನ್ನ ಮುಂದಿನವರು

ಮಾಡುವರೋ ಇಲ್ಲವೊ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಅವನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ತನ್ನ ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ, ಹಾಗು ಮನೆತನದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣದ ಕುಲವ್ರತವನ್ನು ನಡಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಈ ವರೆಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದ ತನ್ನ ಮನೋದಯಗಳನ್ನು, ಮುಂದಿನವರು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಅಪನಂಬಿಗೆಯು ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲ ಮಾನಸಿಕ ತಾಪಗಳಿಂದ ಆತನ ಬೇನೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಾನು ಈ ಬೇನೆಯಿಂದ ಪಾರಾದಾನೆಂಬ ಆಶೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಶೂರನೂ, ಧೀರನೂ, ಗಂಭೀರನೂ ಆದ ಈ ಪುರುಷನ ಮರಣಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭಾಟರು ಬಹು ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪುರುಷನು ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಆತನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಆತನ ಪರಮವಿಶ್ವಾಸದ, ಹಾಗು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಕೊಡುವ, ಅದರಂತೆ ಆತನ ಆಶಾ–ವೈಭವಗಳ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭದಂತೆಯಿದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಶೂರ ಸರದಾರರೂ–ಮಿತ್ರರೂ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಈ ದೇಹಾವಸಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಣಾನಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವೂ–ದುಃಖವೂ ಆಗಬಾರದೆಂದು ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಬಹು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ರಾಣಾನಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೂ ರಾಣಾನು ಸಮಾಧಾನಪಡದೆ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆತನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಆತನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ಪುನಃ ಆತನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ರಾಣಾನು ವ್ಯಥೆಪಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಳುಂಬ್ರ್ಯದ ಠಾಕೂರನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಣಾನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮಹಾರಾಜರೇ, ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಕ್ಲೇಶವಾಗುತ್ತದೆ? ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಣವು ಯಾಕೆ ಹೋಗಲೊಲ್ಲದು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಪ್ರತಾಪನು ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಿಂದ—ನನ್ನ ತರುವಾಯ ನನ್ನ ದೇಶವು ಮೊಗಲರ ಕೈಸೇರಬಾರದು. ಈ ಮಾತಿನ ನಂಬಿಗೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾನು ಸುಖದಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವೆನು. ಮಗನು ತಂದೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದರಿಂದ ಪಿತೃಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ನನ್ನಂತೆ ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸಿ ನನ್ನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವನೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವುಂಟು. ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವು ನನಗೆ ದೊರೆತರೂ ನಾನು ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವೆ ನಷ್ಟೇ? ನಮ್ಮ ಅಮರಸಿಂಹನು ಒಮ್ಮೆ ಬಗ್ಗಿ ಗುಡಿಸಿಲಿನೊಳಗೆ ಬಾರದೆ, ಸೆಟಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಮುಂಡಾಸವು ಗಳಕ್ಕೆ ತಾಕಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು, ಆತನಿಗೆ ಸಂತಾಪವಾಯಿತು; ಆತನು ಮರುದಿವಸ ಆ ಗುಡಿಸಲು ಕಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು! ಹೊತ್ತು ಬಂದಹಾಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಮರನು ಅರಿಯನು;

ಅಂದಬಳಿಕ ಆತನು ನನ್ನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪೂರ್ಣಮಾಡ್ಯಾನು? ನನ್ನ ಕೈಸೇರದೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಆತನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಾನು? ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಠಾಕೂರರೇ, ಸರದಾರರೇ, ಮಿತ್ರರೇ, ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣ ಹೀಗಿರಲು ನಿಮ್ಮ ರಾಣಾನ ಜೀವವು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೋಗಬಹುದೋ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟು ಮಾತಾಡುವದರೊಳಗೆ ರಾಣಾನಿಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿ ಆತನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಗ್ಲಾನಿಯು ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತಿರಲು, ರಾಣಾನು ಚೇತರಿಸಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಎಲ್ಲರನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಘೋರ ಸಮರದಲ್ಲಿ ದೀನನಾಗದ ಆ ವೀರನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಇಂದು ದೈನ್ಯವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವೃದ್ಧ ಚಂದಾವತನು—ಮಹಾಪ್ರಭುವೇ? ತಮ್ಮ ಸೇವಕರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರು ಜೀವದಿಂದಿರಲು, ತಮಗೆ ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ತಮ್ಮ ಕುಲವ್ರತವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸದಂಥ ಕೃತಘ್ನರು ತಮ್ಮ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುಗಳು ಶಾಂತರಾಗಬೇಕು!

ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ—ಪ್ರಿಯ ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣ! ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕೆಂಬದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಶಾಂತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಶಾಂತವಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಅಂಥ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನವೂ ಸದ್ಬೋಧವೂ ನನಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಲೋಕಮಾತೆಯಾದ ಸಾತ್ವಿಕೆಯೂ, ಲೋಕ ಪಿತೃವಾದ ತಪೋಧನನೂ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು; ಆದರೆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪನು ಮರಣೋನ್ಮುಖ ನಾಗಿರಲು, ಅವರು ದರ್ಶನಕೊಡಲೊಲ್ಲರಲ್ಲ! ಹಾ! ಹತಭಾಗ್ಯನಾದ ಪ್ರತಾಪಾ! ಮರಣವು ಸಹ ನಿನಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಬರುವಂತೆಯಿಲ್ಲವೇ? ಅಂತೇ ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನವು ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಆಗಲೊಲ್ಲದು! ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣ ಅಂದು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟು, ಸದ್ಬೋಧಮಾಡಿ ಆ ದೈವೀ ದಂಪತಿಗಳು ಈಗ ಯಾಕೆ ದರ್ಶನಕೊಡಲೊಲ್ಲರು! ಅವರ ದರ್ಶನದ ಹೊರತು ನನಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದು! ಹಾಯ್! ಹಾಯ್! ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಸಾತ್ವಿಕಾ–ತಪೋಧನರೇ, ಎತ್ತ ಅಡಗಿದಿರಿ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು, ಪ್ರತಾಪನು ಆಯಾಸದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದನು! ಬಿಮ್ಮನೆ ದಣಿದವನಂತೆ ಅವನ ಮೋರೆಯು ಬಿವತಿತು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಮರಣೋನ್ಮುಖನು ಉಶ್ಶೆಂದು ಉಸುರ್ಗರೆದು, ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡಲು, ಸಾತ್ವಿಕಾ–ತಪೋಧನರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಹೊಸ ಜೀವಬಂದಂತಾಗಿ ಆತನು ಆವೇಶದಿಂದ ಎದ್ದು ಕುಳಿದು, ಆ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿದನು. ಯಾವ ಆಪ್ತರನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಆಗದ ಸಮಾಧಾನ, ಆ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಆಯಿತು! ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರತಾಪನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳು ಈಗ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದವು! ಆತನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದವರ ಲಕ್ಷವನ್ನು ಆ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಗಳು ಎಳಕೊಂಡರು. ದುಃಖದ

ಭಾವನೆಯು ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿದಂತಾಗಿತ್ತು! ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಸತ್ಪುರುಷರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆಗುವ ಸತ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವು ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕದು. ಇಷ್ಟು ಜನ ಆಪ್ತರಿಷ್ಟರಿದ್ದರೂ ಅವರಿಂದ ಪ್ರತಾಪನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಮಹತ್ವದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ರಾಣಾನಾದರೂ ತನ್ನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರಲು, ಪ್ರತಾಪನಿಗೂ-ಆತನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೂ ಕೂಡಿಯೇ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಶಾಂತಿಪ್ರದಾನಮಾಡಿದ ಸತ್ಪುರುಷರ ಆಪದ್ಬಂಧುತ್ವವನ್ನೇನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು? ಆ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕಾಗಮನದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಆಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳು ಲಯಹೊಂದಿದವು. ಪರವಶತೆಯು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಯಾರ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕ್ಷಣವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಸತ್ಸಮಾಗಮದ ಯೋಗದಿಂದ ವಿಕಾರರಹಿತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕೆಯು ಪ್ರತಾಪನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆತನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಕರುಣಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯದಿಂದ—ಪುತ್ರಾ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಹಾರಾಣಾ, ''ಜಾತಸ್ಯಮರಣಂ ಧ್ರುವಂ'' ಎಂಬಂತೆ ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮರಣವು ಇಂದು ನಿನಗೆ ಬಂದಿತೇ? ಧನ್ಯನು, ನೀನು ಪರಮಧನ್ಯನು! ಕರ್ತವ್ಯತತ್ಪರನಾಗಿ, ಸತ್ವಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಕರ್ತವ್ಯದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿರುವ ನೀನು, ಪರಮ ಧನ್ಯನು ಕಂಡೆಯಾ! ನೀನು ಅಂಥ ಧನ್ಯನಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಏನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವಿಸಿ, ಏನಾದರೂ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದುವದೇ ಬಹಳ; ಆದರೆ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಪುತ್ರಾ ನೀನು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನಿರುತ್ತೀ. ನೀನು ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಜೀವಿಸಿ, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಮರಗುತ್ತ ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಯವು ಹ್ಯಾಗಾದೀತೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಬಿಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಅಹಹ! ಪುತ್ರಾ ನಿನ್ನ ಈ ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷತ್ಕಾಲದ ಏಕಕ್ರಿಯೆಯು, ನಿಜವಾಗ ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ನಿನ್ನಂಥ ಕ್ರಿಯಾವಂತರೇ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕೃಪೆಗೆ ಅಥವಾ ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆಗೆ, ಪಾತ್ರರಾಗುವರು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪುತ್ರಾ ನಿನಗೆ ಶಾಶ್ವತಶಾಂತಿಯು ದೊರಕುವ ಕಾಲವು ತೀರ ಸಮೀಪಿಸಿರುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾಪುರುಷರಾದ ತಪೋಧನರು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸದ್ಬೋಧ ಶ್ರವಣದಿಂದ ನೀನು ಧನ್ಯನಾಗು! ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗು!! ಮುಕ್ತನಾಗು!!!

ಸಾತ್ವಿಕೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಾಪನ ಅಂತಃಕರಣವು ಪ್ರಫುಲ್ಲಿತವಾಯಿತು. ಆತನ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ವೇದನೆಗಳು ಇಲ್ಲವಾದವು, ಆತನು ಸಶಕ್ತನಂತೆ ಎದ್ದುಕುಳಿತು, ಸಾತ್ವಿಕೆಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ—ಜಗನ್ಮಾತೇ, ಮರಣದ ಪಂಥವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪನ ಸಂಜೀವನವು ನಿನ್ನ ಬೋಧಾಮೃತದಿಂದ ಆಯಿತು. ನಾನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ತಾಯೀ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕೃತ್ಯವೇನು? ಮೇವಾಡವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿದೆನು, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಾಪಕೊಟ್ಟೆನು, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆನು, ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಳಲಿಸಿದೆನು, ನಾನು ಕಟಕಟ ಕಂದಿದೆನು, ಭೂತದಯೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದೆನು. ತಾಯೀ, ಅಧಮನಾದ ನಾನು ದೇವ–ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿಲ್ಲ; ಪರೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಶತ್ರು–ಮಿತ್ರ ಸಮಭಾವದಿಂದ ಸಾಧುವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ನೀಚನು ನಾನು ತಪೋಧನರ ಬೋಧಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವೆನು? ''ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂ''ದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷತೆಯ ನೆವದಿಂದ ಕೊಡಬಾರದ ತಾಪವನ್ನು ಮಂದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆನು, ನಾನೂ ಅನುಭವಿಸಿದೆನು. ಹೀಗೆ ಕರ್ತವ್ಯಮೂಢನಾದ ನನಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಕರುಣಾಳುಗಳಾದವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಯೋಗ್ಯಬೋಧದಿಂದ ನನಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ತಪೋಧನನು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ—ಪ್ರತಾಪಾ, ನಿನ್ನ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ವಿಚಾರಸರಣಿಯನ್ನೂ, ಸತ್ಯನಿರೂಪಣವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಪುತ್ರಾ ನೀನು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ತಪಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಂಡು, ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಸಾಧುವೃತ್ತಿಯವನಾಗಲಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಮರುಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಕೌತುಕವಾಗುತ್ತದೆ! ಇದು ಕೇಳಿಕೆಯ ಮಾತಿನ ಚೇಷ್ಟೆಯು; ಯಾಕಂದರೆ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದೇವರ ಗುರುತೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುರುತೂ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವೆರಡರ ಗುರುತೂ ನಿನಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ; ಇದ್ದರೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಸಂತುಷ್ಟತೆಯ ಈ ತಾಪವು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾ, ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವವು ಸಾಧುತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಾದ್ದರಿಂದ, ಸಾಧುತ್ವವು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ''ಶುನಿಚೈವಶ್ವ ಪಾಕೇಚಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ'' ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಮಭಾವವು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಅದೆ? ಅಕಬರಬಾದಶಹನನ್ನು ನೀನು ಶತ್ರುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ; ಚಂದಾವತಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ; ಆದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮಹಾತ್ಮನೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮಾತಿನಿಂದ ಪರವೇದಾಂತವನ್ನು ಬೊಗಳುವ ಅಧಮಾಧಮರಿಗಿಂತ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಿರುತ್ತದೆ. ಪುತ್ರಾ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪಾವಟಿಗೆಯನ್ನು ಏರಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ ಸನ್ನಿಷ್ಠೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಪಾವಟಿಗೆಯನ್ನು ಏರಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾವಟಿಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು, ಅಂದರೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವವು. ಇಂಥ ಭಾವನೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಲ್ಹಾದನಂಥ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೇ ''ಸರ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಮಯಂ ಜಗತ್'' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಮಾತನ್ನು ಒಡನುಡಿದು ತೋರಿಸಿರುವರು! ಅಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವವಿಲ್ಲದ ನಿನಗೆ, ವೇದಾಂತಿಗಳ ಮಾತಿನಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಆದರೂ ನೀನು ಆರಂಭದ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆ, ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯೆಂಬ ಎರಡು ಮಹತ್ವದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಏರಿರುತ್ತೀ; ಅಂದರೆ ನೀನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತೀ. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನೇರುವ ಕೆಲಸವು ನಿನ್ನದಲ್ಲ; ಸದ್ಗುರುವಿನದು. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಏರಿದವರಿಗೇ ಸದ್ಗುರುವಿನ ದರ್ಶನವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಷ್ಠೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು. ಆಮೇಲೆ ಸದ್ಗುರು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವವು, ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು!

ಪುತ್ರಾ, ಇನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರಕಾರದ ನಿಷ್ಠೆಗಳ ವಿವೇಚನವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವೆನು, ಕೇಳು. ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಯೆಂದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯು, ಅಂದರೆ ನಾನು ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯು; ಅಥವಾ ನಿಜವಾದ ಅಹಂಕಾರವು. ನಾನು ಕಃಪದಾರ್ಥವು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ನನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಹೇಡಿಯಾದ ನನಗೆ ಒಣ ಉಸಾಬರಿಯು ಯಾಕೆ ಬೇಕು, ಅನ್ನುವವರು ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವರಲ್ಲ, ಇವರು ತೀರ ಅಧಮರು! ಇವರ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ನಿರರ್ಥಕವಾದದ್ದು. ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಪ್ರತಾಪಾ, ಇಂಥ ಹೇಡಿತನವು ನಿನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದಲೇ, ಅಕಬರನಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಸಮರ್ಥ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಸಂಗಡ ನೀನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ ಒಂದೇಸವನೆ ಕಾದಿದೆ! ಈ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಯು, ಅಥವಾ ಸ್ವಾವಲಂಬನವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ನೀನು, ಮೇವಾಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಕ್ಷಣ ರೂಪವಾದ ಆಸ್ವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು, ಅಂದರೆ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆ; ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಸುಖದ–ಅದೇಕೆ, ನಿನ್ನ ಜೀವಿತದ ಹಂಗನ್ನು ಸಹ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ! ಧನ್ಯ ಪುರುಷನೇ, ದೇಹಪಾತವಾದರೂ ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಹಟವನ್ನು ಮರಣಪರ್ಯಂತರ ನಡಿಸಿದ ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠನೇ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ''ಮಂತ್ರಮೂಲಂ ಗುರೋರ್ವಾಕ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಮೂಲಂ ಗುರೋಃ ಕೃಪಾ'' ಎಂಬಂತೆ ಗುರುವಚನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೀನು ಮರೆತರೆ, ಸ್ವನಿಷ್ಠೆ–ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಗಳೆರಡೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾದಂತಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಷ್ಠೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು; ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ಗುರುಕೃಪೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು, ಅಂದರೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವನೆಯು, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು; ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಯು ನಷ್ಟವಾಗದೆ, ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯೂ, ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯು ನಷ್ಟವಾಗದೆ, ಸನ್ನಿಷ್ಠೆಯೂ, ಸನ್ನಿಷ್ಠೆಯು ನಷ್ಟವಾಗದೆ ಸರ್ವತ್ರ ನಿಷ್ಠೆ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಭಾವವು! ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅದರ ಸುದ್ದಿಯೇಕೆ?

ಪುತ್ರ್ರಾ ಇದನ್ನರಿಯದ ಅಧಮಾಧಮರಿಗೆ ಚಂಚಲ ವೃತ್ತಿಯ ಮರವೇದಾಂತಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಲ್ಲ! ಕೃತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಬಾಯಿಂದ ವೇದಾಂತ ಹೇಳುವವರು, ಕೈಲಾಗದವರೂ, ಚಂಚಲರೂ, ವಂಚಕರೂ, ದುರಾಚಾರಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಲಾಗದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆ- ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಗಳೆರಡೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಹುಳಕನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಸಾಧುಗಳ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ''ನನಗೇನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ? ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನು ಈಶ್ವರನಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆನ್ನುವದು ಅಹಂಕಾರವು, ವೃಥಾಭಿಮಾನವು; ಜಗತ್ತು ಮೋಹವಶವಾದದ್ದರಿಂದ ಇದು ನನ್ನದು, ಇದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ದುಡಿದು ದುಡಿದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದಣಿದು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗುವದು.'' ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದಲ್ಲ-ಎರಡಲ್ಲ ನೂರಾರು ಹಾಳ ವೇದಾಂತದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ, ದುಡಿಯಲಾರದೆ, ಹಚ್ಚಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮೇದು-ಬೆಚ್ಚಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಬೊಗಳುತ್ತ ಯಾವ ನಿಷ್ಠೆಯ ಗಂಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಕ್ರಿಮಿ-ಕೀಟಕಗಳಂತೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೆನಿಸಿ, ಮುಮೂಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನವಲಂಬಿಸಲು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ನೀನು ವ್ಯರ್ಥ ಕ್ಲೇಶಪಡಬೇಡ! ಪುತ್ರ್ರಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೇವಾಡವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ನಿನಗೆ, ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನೇ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ಮಾಡುವದೇನು? ನೀನು ಬಿತ್ತಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯ ವೃಕ್ಷವು ನಿನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಫಲಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಈ ಅಮರಸಿಂಹನೂ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಚಿತ್ತೂರು ನಿನ್ನ ಕೈಸೇರಿರುವದಿಲ್ಲ! ಯಾಕೆ ಅಮರಸಿಂಹ, ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳುವೆ, ಹೇಳು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ತಪೋಧನನು ಅಮರಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡಲು, ಆತನು ತಪೋಧನನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ, ವೀರಾಸನ ಹಾಕಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ತಂದೆಯ ಮರಣಕಾಲದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಾರದ ಮಗನು ಅಧಮಾಧನಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬೇಕು, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಮರಣಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಯತ್ನಮಾಡುವೆನು! ಈ ಮಾತನ್ನು ಧರ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಬಲವು ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ತಪೋಧನನು ಪ್ರತಾಪನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು, ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದನು!! ಆಗ ಮಹಾರಾಣಾನ ಆತ್ಮವು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಆತನ ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇತಕಳೆಯು ಹೋಗಿ ದೈವೀತೇಜಸ್ಸು ಮಿನುಗಹತ್ತಿತು. ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಆ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನು ಅಮರ ಸಿಂಹನೇ ಮೊದಲಾದ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದನು! ಕೂಡಲೆ ಯಾವದೋ ಒಂದು ವಿಧದ ಆನಂದದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಂಪವು ಉಂಟಾಗಿ, ಒಂದು ಕ್ಷಣ

ಎಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲು, ಸಾತ್ವಿಕಾ–ತಪೋಧನರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರತಾಪನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಖಂಡಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಮಾಡಿಕೊಂಡರು! ಪ್ರತಾಪನ ಹಾಸ್ಯಮುಖದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಆತನು ಮರಣಹೊಂದಿರುವನೆಂಬದು ಯಾರೂ ಅನ್ನುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. "ದೇಹತ್ಯಾಗಿತಾ ಕೀರ್ತಿಮಾಗೇ ಉರಾವೀ" ಎಂಬ ರಾಮದಾಸೋಕ್ತಿಯಂತೆ, ಸತ್ವಸಾರವಾದ ಪ್ರತಾಪನು ಕೀರ್ತಿಶೇಷನಾದದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಜಡದೇಹ–ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾದರೂ, ಆತನು ಕೀರ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಈಗಲೂ ಜೀವಿಸಿರುವನೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು!!

ಸಮಾಪ್ತ

ತಿಲೋತ್ತಮೆ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ದುಃಖಪರ್ಯವಸಾಯಿಯಾದ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಮುಗಿದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ದುಃಖಪಡುವವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನಾವೂ ದುಃಖಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗೆ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ದ್ವಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಹಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ''ತಿಲೋತ್ತಮಾ'' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯು ಮನೋರಂಜನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ತೋರದಿದ್ದರೂ, ಇದರೊಳಗಿನ ಆಯೇಷೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ಉಸ್ಮಾನ, ಜಗತ್ಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ಪಾತ್ರಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಇದು ಬಹು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿರುವದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆವು.

ದಂಪತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ''ತಿಲೋತ್ತಮಾ–ಜಗತ್ಸಿಂಗ''ರಂತೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸುವೆವು. ಪರಸ್ಪರ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಅಂಥ ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ನಾವು ಸರಸ ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಪ್ರೇಮವೇ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸುಖ–ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಪ್ರೇಮವು ಜೋಡಾಗದ್ದರಿಂದ, ಆಯೇಷೆಯ ಒಂಟಿಗವಾದ ಆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನಾವು ನಿರಸ ಪ್ರೇಮವೆಂತಲೇ ಕರೆಯುವೆವು; ಅದರಂತೆ ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಉಸ್ಮಾನನ ಪ್ರೇಮವೂ ನಿರಸವಾದದ್ದೇ ಸರಿ; ಯಾಕಂದರೆ, ಆ ಆಯೇಷೆ–ಉಸ್ಮಾನರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಡೆಗೂ ಯಾರಿಗೂ ಸುಖವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಆದರೂ ''ಆಯೇಷಾ–ಉಸ್ಮಾನ''ರವರಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ಉಜ್ವಲವಾದ ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಕೇವಲ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ''ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾಫಲೇಷು ಕದಾಚನ'' ಎಂಬ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ, ಫಲವು ಆಗಲಿ–ಆಗದಿರಲಿ, ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ನಿಷ್ಕಾಮ

ವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ವಹಿಸಬೇಕು. ಅಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದಲೇ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳು ನೆರವೇರುವವು. ಕರ್ತವ್ಯತತ್ಪರತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿರುತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವದು ನೀಚತನವೇ ಸರಿ.

ಆನಂದವನ, ೯-೩-೧೭

ವಿಧೇಯ,
ಗಳಗನಾಥ

ವ್ಯಾಮೋಹ

ಸಾಮ್ರಾಟ್ - ಶಿಖಾಮಣಿಯಾದ ಅಕಬರನ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲವು. ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗನಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿಯು ಆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ಬಂಗಾಲ-ಬಿಹಾರ-ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳೊಳಗಿನ ಪಠಾಣರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸನ್ 1591ನೇ ಇಸವಿಯ ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಭಾಗವು ಒದಗಿದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಇಳಿಹೊತ್ತಿನ ಸಮಯ. ಒಬ್ಬ ತರುಣನು ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ, ವಿಷ್ಣುಪುರದಿಂದ ಶಹಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭರದಿಂದ ಸಾಗತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ನವಯೌವನ ಸಂಪನ್ನನ ಪ್ರತಾಪದ ರಭಸಕ್ಕೂ, ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೊಬಗಿಗೂ ತಲೆದೂಗುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲದ ಗಿಡ-ಬಳ್ಳಿಗಳು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅಲ್ಲಾಡತೊಡಗಿರುತ್ತವೆ. ಮಂದಮಾರುತನು ಸುಳ್ಳನೆ ಸುಳಿಯುತ್ತ ಸುಖ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನುಂಟು ಮಾಡತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ವನ-ಪುಷ್ಪಗಳ ಘಮಘಮಿಸುವ ವಾಸನೆಯು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಇಡಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸುಖಮಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತರುಣನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಆ ತೇಜಸ್ವಿಯ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಅಳವು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ದಶದಿಕ್ಕುಗಳು ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆ ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರುವೆನೆಂಬ ಭಯವು ಲೇಶವಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಸೋಂಕಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗತೊಡಗಿತು. ಕಾರಿರುಳ ಕತ್ತಲೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೋಡವು ಕವಿದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣು ಮೂಗುಗಳನ್ನು ದೂಳವು ಮುಸುಕಲು, ತರುಣನು ತತ್ತರಿಸಿದನು. ಕುದುರೆಯ ಗತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ದಾರಿಯು ತಪ್ಪಿತು. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತರುಣನು ಒಂದು ತಾಸು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಎತ್ತಕಡೆಗೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ದಿಂಗ್ಮೂಢನಾಗಿ ಆತನು ಕುದುರೆ ಒಯ್ದತ್ತ ಸಾಗಹತ್ತಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಮೋಡವು ಗದ್ದರಿಸಿ ಪಳಪಳ ಹನಿಗಳು ಉದುರಹತ್ತಿದವು. ಆದರೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಹೊಡತಕ್ಕೆ ಮೋಡಗಳು ಚದರಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಮಳೆಯ ಅಬ್ಬರವು ಕುಗ್ಗಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಗಾಳಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಚಿಟಿಚಿಟಿ ಹತ್ತಿದ ಹನಿಯಿಂದ

ಹುಡಿಯು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು, ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಣವು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗತೊಡಗಿತು. ತರುಣನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೀಪವು ಕಾಣಿಸಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ಆ ದೀಪದ ಸುಳವು ಹಿಡಿದು ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದ ತರುಣನು, ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶೈಲೇಶ್ವರವೆಂಬ ಶಿವಾಲಯದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು.

ಕತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಲಯದ ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ತರುಣನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯದ ಒಳಭಾಗವು ತರುಣನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ರಮಿಸಿತು. ಶಿವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲೊಂದು, ಮಧ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿಯೊಂದು, ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೊಂದು ಹೀಗೆ ಮೂರು ದೀಪಗಳು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇವಕ ಪರಿವಾರವು ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಶಿವಾಲಯದ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದಂಥ ಕುದುರೆಯು, ತರುಣನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಲು ಕೆದರಿ ಹೇಕರಿಸ ತೊಡಗಿತು. ತರುಣನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿದು ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಗುಡಿಯೊಳಗಿದ್ದ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಅವಸರದಿಂದ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ತರುಣನಿಗೆ ಮುಜುರೆಮಾಡಿ ಆತನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಹೋದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಕುದುರೆಯ ಜೀನು ಇಳಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕುದುರೆಯ ಮೇವು–ದಾಣಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಸೇವಕರ ಈ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನೂ, ಅತಿಥಿ ಸೇವಾ ತತ್ಪರತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ತರುಣನು ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಆ ಸೌಜನ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಸೇವಕರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿವಂದಿಸುತ್ತ ಆನಂದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಗುಡಿಯ ಮಧ್ಯರಂಗವನ್ನು ಹೋಗಲು, ಒಂದು ದಿವ್ಯ ನೋಟವು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ತಟ್ಟನೆ ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸವು ಉಕ್ಕೇರತೊಡಗಿತು. ದೀಪದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸುವ ದಿವ್ಯ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಗೆ, ಆ ತರುಣನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ಎರಗಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ''ವಿಜಯೀಭವ, ಆಯುಷ್ಮಾನ್‌ಭವ'' ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಚನವು ಹೊರಡಲು, ಆ ಮಂಗಲೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಂಜುಲವಾದ ಕಂಕಣ ಧ್ವನಿಯು ಬೆರೆತು, ಸರಸವಾದ ಆ ಮಿಶ್ರಧ್ವನಿಯು ತರುಣನ ಕರ್ಣರಂಧ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಧನ್ಯನನ್ನಾಗಿಯೂ, ಕುತೂಹಲಪೂರ್ಣನನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿತು. ತರುಣನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಲೀನತೆಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಆ ಕಂಕಣ ಧ್ವನಿಯು ಎಲ್ಲಿಯದೆಂದು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಲು, ಆ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯ ಎಡೆಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸುಂದರಿಯರು ಕೌತುಕದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯ ತರಲ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ತರುಣನ ಕೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿದ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಸುಂದರಿಯ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿತು.

ಇದರಿಂದ ತರುಣನ ಮನಸ್ಸು ಇತ್ತಂಡವಾಯಿತು. ಋಷಿ ಸದೃಶವಾದ ಆ ಶಾಂತ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಭಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ವೇದ ಧರ್ಮಿಯಾದ ಆ ತರುಣನ ಶೀಲವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ತರುಣಿಯರ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹಣಿಯದೆ ಇದ್ದ ತನ್ನ ಹೃದಯವು, ಇಂದು ಆ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಕಂಗಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ತಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜಯಶೀಲನಾಗಬೇಕು; ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಮಹಾ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಬೇಕು. ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಪೌರುಷ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ, ಮೈ ಕಸುವನ್ನೂ ಮನಮುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಆ ತರುಣನು, ಹೆಂಗಳೆಯರ ಓರೆ ನೋಟದ ಬಲೆಗೆ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಯಾವ ಸುಂದರಿಯೂ ಆ ನೀತಿ ವಿಶಾರದನಾದ ತರುಣನನ್ನು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥಳಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಂದು ಮಾತ್ರ ಆ ತರುಣನ ಹೃದಯವು ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ಪುರುಷ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಅಪರಿಚಿತ ಸುಂದರಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ತರುಣನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಚಿದನು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಮಹಾದೋಷಕ್ಕೆ ತಾನು ಎಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನೋ ಎಂದು ಬೆದರಿದನು. ಆತನು ತರುಣಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಆ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಆದರೂ ಮನಸ್ಸು ತರುಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ತೋಜೋಮೂರ್ತಿಯು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಆ ತರುಣನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಜಗತ್ಸಿಂಹ, ಬಾ, ಇತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರ ಮಾನಸಿಂಹರವರಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವೇ? ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದ ಆ ರಜಪೂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವವೇ? ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವ ಕಾತಲುಖಾನನನ್ನು ಬಗ್ಗು ಬಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಕಾತಲುಖಾನನ ಅಳವನ್ನು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಕಳಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಹೋದ ಕಾರ್ಯವು ಚನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿತಷ್ಟೆ? ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಸಂಕೋಚಪಡಲಾಗದೆಂತಲೂ, ಯಾವ ಸಂಶಯ–ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಗೂ ಗುರಿಯಾಗಲಾಗದೆಂತಲೂ, ನಾನು ನಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯುವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯವು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಜನರು ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಮಂದಾರಣಗಡದ ಒಡೆಯರಾದ ವಿರೇಂದ್ರಸಿಂಹರವರು ನನ್ನನ್ನು ಕುಲಗುರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಈ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹರ ಮಗಳು. ಇನ್ನೂ ಈಕೆಯ ಲಗ್ನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಮಲಾ ದೇವಿಯು ವಿರೇಂದ್ರಸಿಂಹರ ಹೆಂಡತಿಯು. ವೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಹರವರು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಪಠಾಣ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಶತ್ರುಗಳೂ,

ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ, ಅರ್ಥಾತ್ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಮಿತ್ರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರ್ಗತ್ವೇನ ನಾವು ಈ ಶಿವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನ ವಾದದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಪರಕೀಯ ಭಾವವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ನೀನು ನಮ್ಮ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ನಾನು ಎಂದೂ ಇವರನ್ನು ನೋಡದೆಯಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವು ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಹ್ಯಾಗಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇನ್ನೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಲಗ್ನವಾಗಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ಆತನ ಕಿವಿಗೆ ಬಹು ಇಂಪಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಆಪ್ತಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆತನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಮ್ಮೇಲನವಾಗಲು, ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ದೃಢತರವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಘನವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ, ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನೂ ಚಾಣಾಕ್ಷಳಾದ ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಈತನು ಯೋಗ್ಯವರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಈತನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗುವದು ಅಸಂಭವವೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆಕೆಯು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ತಮ್ಮಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮಗಳನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನಂಥ ಘನವಂತನು ತನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅಸಂಭವವೆಂದು ವಿಮಲೆಯು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಕಬರನ ಬಲಗೈಯೆನಿಸಿ, ಆತನ ಅರ್ಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೆತ್ತ, ವೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಹನಂಥ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಯೋಗ್ಯತೆಯೆತ್ತ? ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಪ್ರೇಮೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ–ವೈಭವಾದಿಗಳು ಪ್ರಧಾನಕಾರಣಗಳಲ್ಲ. ಜನ್ಮತಃ ಅಂಧವೆನಿಸುವ ಪ್ರೇಮವು, ಯಾರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲವಶ್ಯಕವು. ಈ ಮಾತು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸುವದು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಮಗಳೆಂಬದರ ಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಪ್ರೇಮವು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯಾದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಮನಸಾ ಪತಿಯೆಂದು ವರಿಸಿದಳು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಆ ಪ್ರಮದೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಬಹುಜನ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆತುರಪಡುತ್ತಲಿದ್ದರು; ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಈವರೆಗೆ ಒಬ್ಬ ತರುಣನೂ ತನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ತೋರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ದರ್ಶನವಾದ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಕುಲ–ಶೀಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಕೈಯೊಳಗಿನ ತುತ್ತು ನೆಟ್ಟಗೆ ಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಗೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ ಆ ಸುಂದರಿಯು ತನ್ನನ್ನು

ಧನ್ಯಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ಪುರುಷನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆ ತರುಣ–ತರುಣಿಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅವರ ದೃಢತರ ಸಂಬಂಧವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವು ಕೂಡ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳೇ ಅಷ್ಟು ವೇಗತರವಾದವುಗಳು. ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತರುಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮಗ್ನನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಸಮ್ಮೇಲನದ ವ್ಯಾಪಾರವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಅವರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒದಗಿದ ಈ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸುಂದರ ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೌತುಕಪಡುತ್ತಿರಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು—ಮಹಾತ್ಮರೇ, ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವ ಯೊಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ, ತಪೋಧನರಾದ ತಮ್ಮಂಥ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಮಾತು ಯಾವದಿರುವದು? ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವರು. ಅವರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ನಾನು ಹೋದ ಕಾರ್ಯವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿರುವದು. ಇಂದು ಮಹಾಪುರುಷರ ಚರಣ ದರ್ಶನವಾದದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು; ಆದರೆ ಮಹನೀಯರೇ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸೇ ಬಂಧನಕ್ಕೂ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೆಂತಲೂ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯೇ ಬಂಧನವು, ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯ ಅನಾಸಕ್ತಿಯೇ ಮೋಕ್ಷವು ಎಂತಲೂ, ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ದೊಡ್ಡವರ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಸತ್ಸಮಾಗಮದಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಗತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದರ ಬದಲು, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮೋಹಾಸಕ್ತವಾಗುವದಲ್ಲ! ಇದರ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? ಮೂಢನಾದ ನಾನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಶರಣುಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ತಟ್ಟನೆ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೌತುಕಪಟ್ಟು ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—ವತ್ಸ, ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ನಿನ್ನ ಸರಳ ಹೃದಯವೂ, ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯೂ ನಿನ್ನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಅನುಭವವೂ ಇಲ್ಲದ ನೀನು ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತುಕೇಳಿ, ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ತಮ್ಮಾ ಸಂಗದ ಅನುಭವವೇ ಇಲ್ಲದ ನಿನಗೆ ನಿಸ್ಸಂಗದ ಕಲ್ಪನೆಯೇಕೆ? ದೊಡ್ಡವರ ಬೋಧವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ಅಥವಾ ಅವರ ಬೋಧ ವಚನಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ನಿನಗೆ ಬರಲಾರದು. ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನರ ನಾಲಿಗೆಗಳು ಉದ್ದವಾಗಿರುತ್ತವಲ್ಲದೆ, ಕೈಗಳು ಉದ್ದವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ, ವೇದಾಂತವು ಜನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಬರುವದಿಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವೇದಾಂತ

ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ಅಥವಾ ವೇದಾಂತ ವಿಷಯವನ್ನು ಸರಸವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾವು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದೆವೆಂದು ದುರಭಿಮಾನಪಡುವವರು ಎಂದಿಗೂ ನೆಲೆಗಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟರೆಲ್ಲ ನೂರು ಕುಳ್ಳುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕುಳ್ಳು ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಹೇಳು? ಅದರಂತೆ, ಸದ್ಬೋಧಗಳನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕೇಳಿದರೂ, ಆ ಬೋಧ ವಚನಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಆ ಬೋಧ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಯೋಜ ನವೇನು? ಪಾಪ, ಇನ್ನೂ ತುಟಿಯ ಹಾಲು ಆರದ ನೀನು, ಇಂಥ ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಈಡಾಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾದದ್ದು ಅಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಅದು ಅಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಹಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಯಂತನು ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಮೋಹಿಸಿದಂತೆ ನೀನು ಈಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಮೋಹಿಸಿರುತ್ತೀ. ಬಲವತ್ತರವಾದ ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಗ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನಾನು ನಿಸ್ಸಂಗವಾಗಬೇಕೆಂದು ವ್ಯರ್ಥ ಪೇಚಾಡಿದರೆ ಯಾವನೂ ನಿಸ್ಸಂಗನಾಗಲಾರನು. ಹೀಗಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ವೇಷವಾಗ ಬಹುದಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಲಾರದು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡುವದಕ್ಕಿಂತ, ಅಯೋಗ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಹವುಂಟಾಗದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರುವದು ಪ್ರಥಮ ಸಾಧನವು. ನೀನು ಮಹಾ ಕುಲೀನನಾದದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸತ್ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಗೃಹಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ನೀನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ರುವದರಿಂದಲೂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವೃತ್ತಿಯ ನರಪಶುಗಳಂತೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಮೋಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರೇಮವು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನಷ್ಟವಾಗಲಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮೀರುವವರು ಯಾರಿರುವರು? ಆದ್ದರಿಂದ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು; ಆದರೆ ಈ ಯೋಗವು ಈಗಲೇ ಒದಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾಗಿದ್ದರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಪಠಾಣರ ಶಾಸನದ ಕೆಲಸವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸಹವಾಸವು ನಿನಗೆ ಸುಖಪ್ರದವಾಗುವದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಜಗ್ಗಿದರೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಗೊಡವಿಗೆ ನೀನು ಹೋಗಬೇಡ, ಪುನಃ ಆಕೆಯ ದರ್ಶನವು ಕೂಡ ನಿನಗೆ ನಿಷೇಧವೆಂದು ತಿಳಿ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಅನುಮತಿಯೂ ಬೇಕಾಗಿರುವದು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿತ್ತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ ತನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯಳೆಂದು ತಿಳಿದು, ಗುರುಗಳಾದ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಶತಶಃ ಅವರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಭಿವಂದಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ

ವರನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಮಲಾದೇವಿಗೂ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ಶಿವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉಂಟಾದಂತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬವಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಮಲಾದೇವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ— ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯು ಶಿರಸಾ ವಂದ್ಯವಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ದೇಶದ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ರೂಪ–ಲಾವಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಕ್ಷುದ್ರ ಬಲವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಒಬ್ಬ ಬಲಿಷ್ಠನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿಬಿಡುವದು ನನಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವಿವಾಹಿತರಾದ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯರಿಗೆ ದುಷ್ಟ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಮಾನಹಾನಿಯ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗೀತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಾಉದ್ದೀನನ ಕಾಲದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಷಯಕವಾದ ಅನಿಷ್ಟ ವರ್ತನಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಒದಗುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣದ ಆಶೆಯು ಬಹುಜನ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅವರು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಮುಖಗಳಿಂದ ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಬಹುಜನರ ಆಶೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವಾಗ ನಾವು ಆಕೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಈಶ್ವರನು ಸುಯೋಗವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಈಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನು ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆಯಾದರೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹಯೋಗವು ಒದಗಿಬರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.

ವಿಮಲಾದೇವಿಯ ಮಾತುಗಳು ಅಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನ ತಾಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸಾಂಸಾರಿಕರಿಗೆ ಅಂಥ ತಾಳ್ಮೆಯೂ, ದೃಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಉಂಟಾಗಬೇಕು? ಸಾಂಸಾರಿಕರು, ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳುವರು, ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಮೀರಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವರು. ವಿಮಲಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಕೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಅಡ್ಡಹೋಗಲಿಲ್ಲ, ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ದೊಡ್ಡವರ ಕೆಲಸವಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಮಾತು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡುವದು ಅವರ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಿಮಲಾದೇವಿಗೆ—ಅಹುದು, ನೀವನ್ನುವದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಅಲ್ಲಗಳೆ ಯುವದಿಲ್ಲ, ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ಆಗಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗದು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ತಿಂಗಳಮೇಲೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಜರುಗಿಸಬಹುದು. ಈಗಿನ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಗರವರು ಮಾತ್ರ ಮಗನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಮೇಲಾಗಿ ನಮ್ಮಂಥ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿದು

ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಾದರೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ವಿಮಲಾದೇವಿಯ ಮಾತನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸದೆ, ಮೌನದಿಂದಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಮಾತಿಗೆ ತನ್ನ ಅರ್ಧ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದನು. ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞರಾದ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು ಭವಿತ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ಬಗೆದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು.

ಸಹಜಪ್ರೇಮ

ಮರುದಿನ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ವಿವಾಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಆತನು ಬರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ವೇಗದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ, ಜಹಾನಾಬಾದದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಬಂಡುಖೋರನಾದ ಕಾತಲುಖಾನನ ಐವತ್ತುಸಾವಿರ ಪಠಾಣ ಸೈನ್ಯವು ಘಾರಪುರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಮಗನಿಂದ ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿದನು. ಶೂರರು ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಪಠಾಣರ ಶಾಸನ ಮಾಡುವದನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ವೀರರ ಬಾಹುಗಳು ಸ್ಫುರಣಗೊಂಡವು. ಪಠಾಣರ ಶಾಸನ ಮಾಡಲು ನಾವು ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತೇವೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಬಹು ಜನರು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೀರಾಗ್ರಣಿ ಯಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗ ನಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಒಂದು ತಿಂಗಳಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಲು, ತಾನು ಈ ಯುದ್ಧದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸೇರುವದು ಯೋಗ್ಯ ವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮೊದಮೊದಲು ಆತನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಆದರೆ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಅಂದಿನ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದರಿಂದ, ವೀರಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದುನಿಂತು–ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಐದುಸಾವಿರ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಗಿ, ಪಠಾಣರನ್ನು ಸುವರ್ಣರೇಖಾ ನದಿಯ ಆಚೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅಟ್ಟಿಬರುವೆನು, ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನುಡಿದು, ಸಭಾ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ವೀರೋಚಿತವಾದ ಮಗನ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿದನು.

ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಆತನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪಠಾಣರ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು, ಘೋರವಾದ ಕದನಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಕಾತಲುಖಾನನ ಪಠಾಣ ಸೈನ್ಯದವರು ರಜಪೂತರಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರು ಎಚ್ಚರಗಟ್ಟಿರುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಾಣ ಹಾನಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಗಹತ್ತಿತ್ತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸೈನ್ಯವು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೂ, ಆರಿಸಿದ ಆತನ ಸೈನಿಕರು ಯುದ್ಧವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಒಳಿತಾಗಿ ನುರಿತವ ರಾಗಿದ್ದರು; ಮೇಲಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅಲೌಕಿಕ ವೀರರಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂಡುಗಾರರಾದ ಪಠಾಣರು ಈಡಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಣ್ಣಾಗ್ಗಹತ್ತಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯದಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪಠಾಣರ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆತನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆರವೇರುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಪಠಾಣರು ಸುವರ್ಣರೇಖಾ ನದಿಯ ಆಚೆಗೆ ಅಟ್ಟಲ್ಪಡು ತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಶರಣು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗತೊಡಗಿತು. ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಾಮೋಹವೇ ಕಾರ್ಯಘಾತಕವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆ ಅವಸಾನ ಘಾತಕವೃತ್ತಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಂಥ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ನಿಷ್ಠುರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ವೀರನು ಕೂಡ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದನು. ಇದರಿಂದ ಆತನ ಸತ್ವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಪಠಾಣರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದ ದಿವಸವು ಬಂದೊದಗಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ವಿವಾಹವಾದ ಕೂಡಲೆ ಬರೋಣವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಯಾವದೋ ಒಂದು ನೆವಹೇಳಿ ತಾನು ಮಂದಾರಣಗಡದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಆತನ ಕುದುರೆಯು ಗಡದ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಪೂರ್ವ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಸ್ವತಃ ವಿರೇಂದ್ರಸಿಂಹನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬಂದು ಅಳಿಯನನ್ನು ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ತನ್ನ ಈ ವಿವಾಹವು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ಸ್ವತಃ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ತನ್ನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಳುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಘನವಂತಿಕೆಯೂ, ಕುಲಾಭಿಮಾನವೂ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಯುದ್ಧದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ತಂದೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಈ ವಿವಾಹವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಬೆಕ್ಕು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವದನ್ನು ಮಂದಿಯು ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ

ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಈ ಲಗ್ನದ ಒಳಸಂಚು ಅವನ ಸೈನ್ಯದೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಬಂಡುಗಾರರಾದ ಪಠಾಣರಂತು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಲಗ್ನದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಒಬ್ಬನೇ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಪಠಾಣರು ತಾವು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಗಡದೊಳಗಿನವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಮಾನಸಿಂಹನು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬರುವನೆಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆರಿಸಿದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಾದು ಇಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಾದಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಪಠಾಣರ ಸೈನ್ಯದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಅವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಪಠಾಣರು ತಾವು ಯೋಚಿಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಹು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಲಗ್ನದ ದಿವಸ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಈ ಗುಪ್ತಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ದುರ್ಗದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಜನರನ್ನು ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟು ಒಡಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗಾಗಲಿ, ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನಿಗಾಗಲಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದ ಸೌರಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ತೊಡಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿರಸವಾದಂತಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವರೆಂಬದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ನಿಯಮಿಸಿದ ದಿವಸ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಪ್ಪದೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಗಡದೊಳಗಿನವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಮಲಾದೇವಿಗೂ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೂ ಸ್ವರ್ಗವು ಮೂರೇ ಗೇಣು ಉಳಿದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಮಗಳು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಂಥ ಘನವಂತನ ಕೈ ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನು ಬಹು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಈ ಮಂಗಲ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯಿದ್ದದ್ದು ಆತನಿಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೂ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದ ಯಾವತ್ತು ವಿಧಿಗಳು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯಹತ್ತಿದವು. ಮಂದಾರಣಗಡದ ಜನರು ಮಹೋತ್ಸವ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಜೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿಯ ರಾತ್ರಿಯು. ಚಂದ್ರನು ಅದೇ ಮುಣುಗ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಏಕಾಂತ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಏಕಾಂತ ಗೃಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುಗಂಧವು ಇಡಿಗಿದೆ, ದೀಪಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಅದು ಸುಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ಲೋಕ ಸುಂದರಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ, ಇನ್ನೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮ ಭರದಿಂದ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳ ತಕ್ಕವನು; ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿಯುಂಟಾಗಿ, ಜನರ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಹತ್ತಿತು. ಪಠಾಣರ ದೀನ ದೀನವೆಂಬ

ಧ್ವನಿಯು ಅಂತಗೃಹದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಹತ್ತಿತು. ಆಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಭಯದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ಓಡುತ್ತ ಬಂದು, ಅಂತಗೃಹದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರೋದನಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಸುದ್ದಿಯೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಆಗ ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—ವತ್ಸ, ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಾತುಮೀರಿ ವಿವಾಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಮ್ಮಿದ್ದು ಮಹಾಪರಾಧ ವಾಯಿತು. ಈ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದನ್ನು ತಿಳಿದೇ, ಆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಮಾಯವಾಗಿರುವರು. ದುಷ್ಟ ಪಠಾಣರು ಯಾವ ಮಾಯದಿಂದಲೋ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಿನ್ನ ಮಾವಂದಿರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು. ಆ ಕಠಿಣ ಹೃದಯರಾದ ಯವನರು, ಅಗೋ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೇ ಬಂದರು! ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂಥ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆವಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನಾದರೂ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ; ಆದರೆ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯಾದ ನೀನೂ, ನನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ ದುಷ್ಟ ಯವನರ ಕೈಸೇರುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತು! ನೀನು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಯೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನಾದರೂ, ಸಹಾಯ ರಹಿತನಾದ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಆಟವು ಕ್ರೂರ ಪಠಾಣರ ಹಿಂಡಿನ ಮುಂದೆ ಏನು ನಡೆಯುವದು? ಬಾಳಾ, ಜಗತ್ಸಿಂಹಾ, ನೀನು ಇನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡುವೆ? ಪಠಾಣರು ತೀರ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದರಲ್ಲ ಎಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯ ದಿಂದ ಸಂತಯಿಸುತ್ತಿರಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ರೋದನ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತ ಕೋಮಲವಾದದ್ದು, ಅದು, ಪತಿಯ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಘಾತದಿಂದ ಬಹಳ ಗಾಸಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇತ್ತ ಧೀರನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ತಟ್ಟನೆ ಎದುರಾದನು. ತನ್ನ ನೂತನ ಪತಿಯು ಅಸಹಾಯ ಶೂರನಾಗಿ ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಕಾದುವ ಪರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯಂಥ ಕೋಮಲ ಹೃದಯದ ಸುಂದರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀರಾವೇಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಆಕೆಯು ಶಸ್ತ್ರರಹಿತಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪತಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಳು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ದೊಡ್ಡ ಗಾಯವಾಗಿ ಆತನು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ ಅವನೊಡನೆ ಮೈಮರೆತು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದಳು. ಹೀಗೆ ತನಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷದೊಡನೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಯೂ ನೆಲಕ್ಕುರುಳುವಂತೆ, ತನ್ನ ನೂತನ ಪತಿಯೊಡನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ದುಃಖಿತಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು, ಮುಂದುಗಾಣದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರಲು, ಪಠಾಣರು ಆ ಮೂವರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು.' ಅಂದಿನ ಒಂದು ದಿನದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದಾರಣಗಡವು ಪಠಾಣರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಶೂನ್ಯ ಪ್ರಾಯವಾಯಿತು!

ಮುಂದೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಎಚ್ಚತ್ತು ನೋಡಲು, ತಾನು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಶಾಂತವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಕನಸಿನಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ ಆ ತರುಣನು ಪೂರ್ಣ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ತಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಮೂರ್ಛಿತನಾದದ್ದು ನೆನಪಾಗಿ, ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಯವನರ ಕೈ ಸೇರಿದರೆಂದು ನೆನಿಸಿ ಆತನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾಗಿದ್ದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಪಠಾಣರ ದುರ್ವರ್ತನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಳಲ್ಲ ಎಂದು ಆತನು ತಳಮಳಿಸಿದನು. ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಲು, ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಆಜ್ಞಾಧಾರಕ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯು ತನ್ನ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಮುಲಾಮು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವಂಶದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಕೂಡ ಹೀಯಾಳಿಸುವಂಥ ಆಕೆಯ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ಪುಣ್ಯವಂತಳು ಯಾವಳಿರಬಹುದೆಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಲೋಚಿಸ ತೊಡಗಿದನು. ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲೆಂಬದು ಆ ಪ್ರಮದೆಯ ಮುಖಚರ್ಯದಿಂದ ಒಡೆದು ಕಾಣೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಆ ಸುಂದರಿಯು ಮುಸಲ್ಮಾನಳೆಂಬದೂ ಆಕೆಯ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ತಾನು ಎಂದೂ ನೋಡದೆಯಿದ್ದ ಹಾಗು ತನ್ನ ಜಾತಿಯವಳಲ್ಲದ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತನ್ನ ಜಾತಿಯವರನ್ನು ಕಾಫರರೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜಾತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು, ಆಪ್ತಳಂತೆ ಯಾವ ಎಗ್ಗೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಮುಲಾಮು ಹಚ್ಚುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು. ಪರಕೀಯಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಆತನಿಗೆ ಸಂಕೋಚವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆತನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಆ ಸುಂದರಿಯ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲು ನಾನು ಶಕ್ತನಲ್ಲೆಂದು ಸುಂದರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸುಂದರಿಯು ಆತನ ಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಈಗ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳುವದರಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಗಾಯಗಳು ಸಡಲಿ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ಮಂಜುಳ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆಯಿರುವದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆತನು ಅನಿರ್ವಾಹ ಪಕ್ಷ ಸುಮ್ಮನೆ ಆ ಸುಂದರಿಯಿಂದ ಗಾಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು.

ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಈಕೆಯು ಯಾರಿರಬಹುದು? ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿರಬಹುದು? ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯೂ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು? ಈ ತರುಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವು ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದೆ? ಈಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಏನೆಂದು ಮಾತಾಡಿಸಲಿ? ಎಂದು ಆತನು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಗಟ್ಟಿಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ವಿನಯದಿಂದ ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿಯೇ. ನೀನು ಯಾರು? ನನ್ನ ಆಪ್ತರಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಉಪಚರಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಕರತಂದರು? ಮಂದಾರಣಗಡದ ಅಂತರ್ಗೃಹದೊಳಗೆ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು? ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂಥ ಪುಣ್ಯವಂತಳ ಪರಿಚಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲರಿಯದು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಆ ಯವನ ತರುಣಿಯು ವೀಣಾನಾದವನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುವ ತನ್ನ ಮಂಜುಳ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—ಪುಣ್ಯವಂತನಾದ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ನಾನು ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಆಯೇಷೆ. ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉಪಚರಿಸತೊಡಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನ, ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕನ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತೀರಿ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕನ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ದರ್ಶನವು ಈಗ ಆಗಲಾರದು. ಮಂದಾರಣಗಡದ ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹರವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕನು ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ನಿಮಗಾಗಲಿ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ-ವಿಮಲಾದೇವಿ ಯವರಿಗಾಗಲಿ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮಂದಾರಣಗಡದ ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ನವಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನೊಡನೆ ನಾನೂ ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೆನು. ನೀವು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ವಿಮಲಾದೇವಿಯವರನ್ನೂ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಲು ನಾನು ಸಮರ್ಥಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿರಿ, ಈಗಲೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತರಾಗಮಾಡುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಕಳ್ಳನಂತೆ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆಯೇಷೆಯ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವನ್ನು ಹೊಗಳ ಹತ್ತಲು, ಆಕೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—ರಾಜಕುಮಾರರೇ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸೇವಾ ತತ್ಪರಳಾಗಿರುವಳು. ತಾವು ಬಂಧಮುಕ್ತರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಅದೊಂದು ಲಾಭವೆಂತಲೇ ಆಕೆಯು ಭಾವಿಸುವಳು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಯಾರೋ ''ನವಾಬಜಾದಿ, ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವು'' ಎಂದು ಹಂಗಿಸಿದರು!

ಈ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೂ, ಆಯೇಷೆಯೂ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ನೋಡಲು, ಉಸ್ಮಾನನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಉಸ್ಮಾನನು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗನು. ಆತನು ತರುಣನೂ, ಸುರೂಪಿಯೂ, ಶೂರನೂ, ಮಹಾ ನೀತಿವಂತನೂ ಇದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರೇಮ ಬಹಳ. ಆಯೇಷೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯು ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದು ಉಸ್ಮಾನನ ಅಸೂಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಪರಪುರುಷನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಆತನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತ ಈ ಪರಿ ಮಾತಾಡುವದು ಕುಲೀನತೆಗೂ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೂ ಕುಂದುತರುವ ಮಾತೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉಸ್ಮಾನನು ಹೀಗೆ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಡಿದ್ದನು. ಈ ಮರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತು ಸರಳ ಹೃದಯದ ಸುಶೀಲೆಯಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಉಸ್ಮಾನ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವೇನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆತನು ವ್ಯಂಗೋಕ್ತಿಯಿಂದ—''ರಾತ್ರಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಸೆರೆಯಾಳಿನ ಸಂಗಡ ಏಕಾಂತವಾಡುವದು ನವಾಬನ ಮಗಳಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದಲ್ಲವೆ'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇದರಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ—ಉಸ್ಮಾನ, ಇನ್ನು ಸಂಕೋಚವೇಕೆ? ಯಾವ ಮಾತನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿ ತೋರಿಸುವ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಮಾತನ್ನು ಈಗ ಆಡಿ ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೀನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆಡಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಚನ್ನಾಗಿ ಕೇಳು. ಈ ಸೆರೆಯಾಳು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ರಾಜಕುಮಾರರ ಸಂಗಡ ಆಯೇಷೆಯು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಂದೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಂದಾರಣಗಡದ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾನು ಪುರುಷ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದಾಗ ಈ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಇವರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪುರುಷನಿಗೆ ಆಸ್ಪದವು ಸರ್ವಥಾ ದೊರೆಯಲಾರದು. ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಅನ್ಯ ಪುರುಷನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಾರೆನು. ನಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸ್ತ್ರೀಯೂ–ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ರಜಪೂತ ಪುರುಷರೂ ಇರುವದರಿಂದ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದಾಂಪತ್ಯ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ವಿಘ್ನವಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಜಗತ್ಸಿಂಗರೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರರೆಂಬ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಅಂತರವಾಗಲಾರದು. ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಮರೆ ಯಾಗಿ, ನನ್ನ ಮರಣಪರ್ಯಂತರ ನನಗೆ ಅವರ ದರ್ಶನವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅವರು ನನ್ನ ಮುಖಾವ ಲೋಕನ ಮಾಡದೆ ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ರಮಮಾಣರಾದರೂ, ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ದೇಹ ಬಿಟ್ಟರೂ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದರೂ ಅವರು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರರೇ ಆಗಿರುವರು! ನನ್ನ ಪತಿಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಅಂತರವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ದಾಸಿಯಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಹೃದಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ಇವರೊಡನೆ ಏಕಾಂತವನ್ನೇನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾನು ಇವರಿಗೆ

ನಿಮ್ಮನ್ನೂ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ- ವಿಮಲಾದೇವಿಯವರನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಇವರನ್ನಂತು ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಮಾಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಹಾಗಾಗಿಷ್ಟರೆ ನಿನಗೆ ಇವರ ನಖದ ದರ್ಶನವು ಕೂಡ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಉಸ್ಮಾನ, ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೆ ನನ್ನ ಕಕ್ಕಂದಿರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳತಕ್ಕವಳು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—''ನಾನು ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಆಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳಿಗಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಉಸ್ಮಾನನು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಪೀಡಿಸದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಕಾಮದಗ್ಧ ಹೃದಯವು ಎಂದಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಹೇಳುವದೇನು? ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕಿವಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಪುನಃ ಆಕೆಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ- ''ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನಾ, ತಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಸಬೇಡ,'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆಕೆಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಉಸ್ಮಾನನಾದರೂ ಹತಬದ್ಧನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ನಡೆದನು.

ಆಯೇಷೆಯ ಪೌರುಷ

ಆಯೇಷೆಯು ಅಲೌಕಿಕ ಗುಣವತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣ ಗೌರವವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಬಹುಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆದರಿಸದವರೇ ವಿರಲ. ಆಕೆಯ ನೀತಿ-ನಿಷ್ಠುರತೆಯ ವರ್ಚಸ್ಸು ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯು ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾಗಿದ್ದಳು. ಖಾನನು ಮಗಳ ಮಾತನ್ನು ಉಗುಳುಹಾಕಿ ದಾಟುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿರರ್ಥಕ ಮಾತುಗಳು ಆಯೇಷೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಎಂದೂ ಹೊರಡವು. ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಆಕೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷದವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪುತ್ತಳಿಯೆನಿಸುವ ಆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡೇನೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ಯಾವ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪಾಣಿ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ತಾವು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಪುರುಷರೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರು. ಆಯೇಷೆಯು ಪುರುಷರ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಕ್ಕೇ ಅಥವಾ ಐಶ್ವರ್ಯಬಲಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕವಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಯಾವ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ ಆಯೇಷೆಯಲ್ಲಿ ವೈವಾಹಿಕ ಪ್ರೇಮವು ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಉಸ್ಮಾನನಂಥ ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾದ ತರುಣನು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಆಯೇಷೆಯು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ

ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಉಸ್ಮಾನನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಂದು-ಕೊರತೆಗಳನ್ನೂ ಎಣಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಒಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಆಡಿದವರು. ಇಂಥವನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗದ ಆಯೇಷೆಯು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭಳೆಂದು ಯಾಕೆ ಬರೆಯಬೇಕು? ಇಂಥ ದುರ್ಲಭಳಾದ ಆಯೇಷೆಯು ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವನ್ನಿತ್ತದ್ದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ? ''ಮನೋಹಿ ಜನ್ಮಾಂತರ ಸಂಗತಿಜ್ಞಂ'' ಎಂಬ ಕಾಲಿದಾಸೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಜನ್ಮಾಂತರ ಸಂಗತಿಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಆಯೇಷಾ-ಜಗತ್ಸಿಂಗರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಂಬಂಧವೇನಾದರೂ ಇದ್ದಹೊರತು ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಯುಕ್ತಿಗೆ ಹೊರಗಾದದ್ದೇ ಸರಿ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿ-ಪ್ರೀತಿಸದಿರಲಿ, ಆಯೇಷೆಯಂತು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರ್ಹೇತುಕವಾದ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಅಗಲಿ ಇರುವದು ಆಕೆಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಓಡಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಯು ಯಾವಾಗೋ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಕಳ್ಳತನವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಸೇರದ್ದರಿಂದ, ಆಯೇಷೆಯು ಆತನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕೆ ಅನ್ಯೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕಕ್ಕನಾದ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಕ್ಕನು ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮೊಗಲ, ಪಠಾಣರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದ್ವೇಷವಿರುವಾಗ, ಮೊಗಲ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಂಥ ಗೌರವದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕೆ ಆತನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಹಲವು ಹಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ನೋಡಿದಳು; ಆದರೆ ಒಂದೂ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಒಂದು ದಿನ ಕಾತಲೂ ಖಾನನು ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಆತನಿಗೆ ಬೇಟೆಯ ಲಕ್ಕು ಬಹಳ. ಹುಲಿಯ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹುಲಿಯ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಘಾತಕ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕಂತು ಆತನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬೇಟೆಗಾರನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡಲು, ಆಯೇಷೆಯೂ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಆಯೇಷೆಯ ಪೌರುಷವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಆಕೆಯು ಸ್ತ್ರೀ ಜಾತಿಗೆ ಅಪವಾದ ವಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವದು; ಯಾಕಂದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಪೌರುಷ ವೃತ್ತಿಯವರು ಸಿಗುವದು ತೀರ ದುರ್ಲಭವು. ಆಕೆಯು ಮಹಾ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ, ಯುದ್ಧಕಲೆಯನ್ನು ಒಳಿತಾಗಿ ಬಲ್ಲವಳೂ ಇದ್ದಳು. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿಯಂತು ಆಕೆಯನ್ನು

ಯಾವ ಹೆಂಗಸೂ ಸರಿಗಟ್ಟುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಉಂಡವರು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಸದ್ಗುಣ ಸಮುಚ್ಚಯದ ನವಾಬ ಜಾದಿಗೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಹ್ಯಾಗೆ ಬರಬೇಕು? ಆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬುದ್ಧಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ತನ್ನವರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂತೋಷ ಬಂದಾಗ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದೊಂದು ಸುಯೋಗವೆಂದು ಉಣ್ಣುವವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಕ್ಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನ್ನು ಸಂಗಡ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ಆಯೇಷೆಯು ಮಹಾ ನಿರ್ಧಾರದ ಮನುಷ್ಯಳು. ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಎಂದೂ ಬಿಡುವವಳಲ್ಲ. ಕಾತಲೂಖಾನನು ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಯೇಷೆಯೂ, ಉಸ್ಮಾನನೂ ಆತನ ಮೈ ನೆರಳಿನಂತೆ ಆತನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಅಂದು ಪೆಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಪೆಟ್ಟು ಮೂರು ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ಆವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ಬೇಟೆಯ ಉತ್ಸಾಹವು ಕುಗ್ಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ದಣಿದಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನು ಯಾವಾಗ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವನೋ ಎಂದು ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಂದಿನ ಬೇಟೆಯ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ, ಉಸ್ಮಾನನೂ, ಆಯೇಷೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕಾತಲೂಖಾನನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಹುಲಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಹತ್ತಿದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಹುಲಿಯು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಆನೆಯು ನಿಶ್ಯಂಕೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕೊಳ್ಳವನ್ನು ಇಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ಹುಲಿಯು ನೆರೆಯ ಪೆಳೆಯೊಳಗಿಂದ ಆರ್ಭಟಿಸಿತು. ಆ ಆರ್ಭಾಟದ ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಆನೆಯು ಬೆದರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಹುಲಿಯು ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯಿತು. ಈ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಕಾತಲೂ ಖಾನನು ಹುಲಿಗೆ ಇರಿದ ಬರ್ಚಿಯ ಇರಿತದ ಗುರಿ ತಪ್ಪಿ ಬರ್ಚಿಯು ಕೈಜಾರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ತುಬಾಕಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊಡೆಯುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ಹುಲಿಯು ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಳವನ್ನು ತನ್ನ ನಖಪಂಜರ ಗಳಿಂದ ಸೀಳಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಆನೆಯು ಘೀಳಿಡುತ್ತ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಹುಲಿಯು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹಾರಿ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಗಂಟಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಹತ್ತಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಖಾನನು ಬೆದರಿದನು. ಅವನ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ತಾನು ಹುಲಿಯ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪ್ರವೀಣನೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇ ಇಂದು ತನ್ನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಯಿತೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಆತನ ಬರ್ಚಿಯಂತು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿತ್ತು, ಆಗ ತುಬಾಕಿಯ ಉಪಯೋಗವು ಆಗುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಇದರಿಂದ ಖಾನನು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು, ಹುಲಿಯೊಡನೆ ಕುಸ್ತಿಯ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನೆಲಕ್ಕೆ ದುಮುಕುತ್ತಿರಲು, ಹುಲಿಯ ಹಣೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ಗುಂಡು

ತಾಕಿ ಅದು ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿ, ಪ್ರಾಣಸಂಕಟವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಅದು ರೊಚ್ಚಿನಿಂದ ಖಾನನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ದುಮುಕಿತು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಮಂಜುಳ ಸ್ವರದಿಂದ ''ಕಕ್ಕಾ ಹೆದರಬೇಡಿರಿ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ಹುಲಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇರಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹುಲಿಗೆ ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಹುಲಿಯು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ದೊಡ್ಡ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರಾದನು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮೇಲಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವೇ ಅಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದೂ, ಬಲವತ್ತರವಾದದ್ದೂ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು; ಅಂತೇ ಆಯೇಷೆಯು ಹೊತ್ತು ಸಾಧಿಸಿ ಹುಲಿಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿ, ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ಇರಿದು ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಿದ ಭಾರವನ್ನು ಕಕ್ಕನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದಳು. ಆಗ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಮಗಳನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು—''ನನ್ನ ಕುಲದೀಪವಾದ ಆಯೇಷೆಯೇ, ನೀನು ಇಂದು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಿದೆ. ನೀನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹುಲಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡಲಿ? ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಸಂತೋಷ ವಾಗುವದು. ಹೇಳು'' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಆಯೇಷೆಯು—ಅಪ್ಪಾ, ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಮಗಳು ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರವೇನು? ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಒದಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವು ನನಗೆ ಬೇರೆ ಯಾತರಿಂದಲೂ ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಹಳವಾಗಿ ದಣಿದಿರುವಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಹಸಿವೆಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಮೊದಲು ಊಟ ಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಆಯೇಷೆಯ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಆಕೆ ತಂದಿದ್ದ ಮಿಷ್ಟಾನ್ನಗಳನ್ನು ಉಂಡು ಪರಮಾನಂದ ಪಟ್ಟನು. ಖಾನನು ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ನೀನು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಯೇಷೆಗೆ ದುಂಬಾಲು ಬಿದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯಾದರೂ ಇದೇ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—ಕಕ್ಕಂದಿರೇ, ತಮ್ಮ ಆಗ್ರಹವಿರುವದರಿಂದ ನಾನಾದರೂ ಆಸೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಮಗಳು ಬಹು ಅಯೋಗ್ಯಳೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾವು ಪ್ರಸನ್ನವಾದದ್ದೇ ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನೂ, ಆತನ ಸಂಗಡಿಗರಾದ ತಿಲೋತ್ತಮಾ-ವಿಮಲಾದೇವಿಯರನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು. ಹಿರಿಯರಾದ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಮುಚ್ಚುಮರೆ ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಶೀಲವಲ್ಲ, ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಾಗಿಯೇ ತೋರಲಿ, ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೇ ತೋರಲಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತವಾಗಿ ರುವದರಿಂದ, ಇನ್ನು ನಾನು ಅನ್ಯ ಪುರುಷರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಳಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಅವಿವಾಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮ ತಳೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧದೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿರದಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಕರ್ಣಗಳಿಗೆ ಕಠೋರವಾಗಿ ತೋರುವ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಸರ್ವಥಾ ಆಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಲಗ್ನದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತೆಗೆಯದೆ, ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ಆಯೇಷೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಬೆರಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆತನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ವತ್ಸೆ, ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯವು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನಾನು ಸಿಟ್ಟಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಇದಲ್ಲದೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸುವೆನು. ಮಗುವೇ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನಮ್ಮ ವೈರಿಯಿದ್ದರೂ ಆತನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇನ್ನು ನನ್ನ ಸಮಾಧಾನ–ಅಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ನಿನಗೆ ವಚನ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನೂ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ–ವಿಮಲಾದೇವಿಯರನ್ನೂ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗ ಮಾಡುವೆನು. ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಯವು ಕೆಲಸದ್ದಲ್ಲವಾದದ್ದರಿಂದ, ನೀತಿಸಂಪನ್ನಳಾದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಲೋತ್ತಮಾ–ವಿಮಲಾದೇವಿಯರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದವಾದ ಬಳಿಕ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಾಳೆ ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗರವರನ್ನು ಸಂಧಿಗಾಗಿ ಯಾಚಿಸುವೆನು. ಯಾವ ಮಾತಿಗೂ ನೀನು ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಡ. ಅನೀತಿಕಾರಕವಾದ ಯಾವ ಪಾಪಕೃತ್ಯವೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಸಂಘಟಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ತನ್ನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ, ವಿಮಲಾದೇವಿಯೂ ಬಂಧಮುಕ್ತರಾದರು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ. ಆಕೆಯು ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯೂ, ಪತಿಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪತಿಯ ಚಿಂತನದ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಕೆಯು ಚಿಂತಿಸಳು. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಔದಾಶೀನ್ಯ ದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಾಲಹರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತಿಯ ಪಠಾಣರು ಕೂಡ ಆ ಕೋಮಲೆಯ ದೈನ್ಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮರಗುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಆಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಕಾತಲೂಖಾನನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನೂ ವಿಮಲಾದೇವಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆತನ ಆ ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಳಿದು ಹೋಗಿ, ಅವನು ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನು ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಾಳಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ

ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು, ಆಯೇಷೆಯ ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹ ದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಲು, ಆಕೆಯು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಪಟ್ಟಳು. ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಹೃದಯವು ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಪತಿಯು ಆನಂದಪಟ್ಟು, ತನ್ನನ್ನು ಸಂತೈಸಬಹುದೆಂದು ಆಕೆಯು ಭಾವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ನಿಷ್ಪಾಪಳಾದ ಆ ಸುಂದರಿಯು ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಹಾದಿಯೇ ಸಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಾಗೃಹವು ಆಕೆಗೆ ಬಹು ದೂರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತವಾದ ಆತುರತೆಯಿಂದಲೂ, ಪತಿ ವಿಷಯಕವಾದ ಸುಮಂಗಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದಲೂ ಉಲ್ಲಾಸಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹೋದಳು. ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಸಂತಯಿಸುವದಂತು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೇ ಉಳಿಯಿತು.

ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಹಿಂದೂ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮನಸ್ಸು ಅಪವಿತ್ರ ವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಹಿಂದೂ ಜನರ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಾಡಿಕೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಯಂತೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಶಯ ಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಆತನ ದೃಢತರವಾದ ಪ್ರೇಮವೇ ಆತನ ಸಂಶಯದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ವಾಸದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಉದ್ಯೋಗ ಗಳೇನು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಇಲ್ಲದ ದುಷ್ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಆತನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲುಷಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೊದಲೇ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನಂಥ ಕುಲೀನ ರಜಪೂತನ ಮಗನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ವಿಷಯದ ವಿಚಾರವು; ಅಂದಬಳಿಕ ಕೇಳುವದೇನು? ದುಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮುಖಾವಲೋಕನವು ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಯಿತು. ಆತನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ ನೋಡಿ–ತಿಲೋತ್ತಮೇ, ಕುಲೀನಳಾದ ರಜಪೂತ ತರುಣಿಯು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ತನ್ನ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಹೊರತು ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಪತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಾರಳು. ಹೋಗು, ಅಪವಿತ್ರಳಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖಾವಲೋಕನವನ್ನು ಕೂಡ ನಾನು ಮಾಡಲಾರೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀನು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಇನ್ನು ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಮಗನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲಾರನು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಉಸುರ್ಗಳೆದು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಉರಿಯಹತ್ತಿದನು.

ಪತಿಯ ಈ ಕಠೋರ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಭಯದಿಂದ ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕತ್ತಲು ಗೂಡಿಸಿದವು; ಕಾಲುಗಳು ತತ್ತರಿಸಿದವು. ಪತಿಯ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ಮೈಮರೆತು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ದಯೆಬರಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲಿಲ್ಲ, ವಜ್ರದಂತೆ ಕಠಿಣ

ಹೃದಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಸಂತಾಪ ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಈ ಅನರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ಭ್ರಮಿಷ್ಠಳಂತೆ ಆಗಿದ್ದಳು. ಆಯೇಷೆಯು ಆಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೇನು ಮಾತಾಡದೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ— ರಾಜಪುತ್ರರೇ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಳಲ್ಲ ಅಂತೇ ಆಕೆಯು ಈವರೆಗೆ ಪಠಾಣರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪತಿಧ್ಯಾನ ಪರಾಯಣಳಾಗಿ ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವಳು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಪುಣ್ಯವಂತಳ ಮಂಗಳಕಾರಕವಾದ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಕಾತಲೂಖಾನನ ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯು ನಾಶವಾಗಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಇರಲಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈಕೆಯನ್ನೂ ವಿಮಲಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಕಳಿಸುವೆನು. ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯು ಹೀಗಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆಕೆಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಕಠಿಣ ಹೃದಯವನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಹತ್ತಿದನು.

ಸಮರ್ಪಕ ಬೋಧ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ಪಟ್ಟ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ತನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ಮಾಡಿ, ಅತ್ಯಂತವಾದ ಪ್ರೇಮದ ಹಂಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ, ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಮರಮರನೆ ಮರುಗಿದನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಂಥ ಸರಳ ಹೃದಯದ ತರುಣನ ಗತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವದೊಂದು ವಿಚಾರವಾಗಲಿ, ವಿಕಾರವಾಗಲಿ, ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ತೀರಿತು, ಅದು ಬಡಬಡ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅದರ ಭವ್ಯ ಸ್ವರೂಪವು ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಸಾವಧಾನದ ಸುದ್ದಿಯೇ ಗೊತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಷಯದ ಕೆಟ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದರೆ ತೀರಿತು, ಅದನ್ನೇ ಅವರು ನಿಜವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ವಿಕಾರವಶವಾಗುವರು. ಇಂಥವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪು ತಿಳಿಯಲು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುವದೂ ತಡವಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆ ವಿಕಾರವಶವಾಗಿ ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುವದೂ, ಒಮ್ಮೆ ವಿಚಾರವಶರಾಗಿ

ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವದೂ ಸರಳ ಹೃದಯದ ನಿರ್ಧಾರ ಸ್ವಭಾವದ ತರುಣರ ಪಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುವದರಿಂದ, ಅವರು ಬಹಳ ಗಾಸಿಯಾಗುವರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆತನು ತನ್ನ ಕಠೋರತನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಯಾವಾಗ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸೇನೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಆತನಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪರಾಧೀನನಾದ ಆತನಿಗೆ ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಪರಮ ಆಪ್ತಳನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಮುಂದೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೇ ತನ್ನ ಪತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತನು ಕಿವಿಮುಟ್ಟಿ ಕೇಳಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮೂರ್ತಿಯೂ, ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯೂ ಆದ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪತ್ನೀಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಆನಂದಪಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆತನು ''ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನೆ''ಂದು ಆಕೆಯ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಹೇಳುವದಂತು ಇರಲಿ, ಆಯೇಷೆಯ ಮಾತಿಗೆ ತೋರಿಕೆಗಾದರೂ ಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮೇಲಿನ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವು ರವಷ್ಟಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮ ದಾರ್ಢ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಚಂಚಲ ಪ್ರೇಮದ ತಾನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳವಾಗಿ ನಾಚಿದನು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ—

ಆಯೇಷೆ—ನಿಮ್ಮ ತರುಣ ಪುರುಷರ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟು ಚಂಚಲವದು! ನೀವು ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪ್ರೇಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿರುವೆನು; ಆದರೆ ಈಗ ನೀವು ಏನೂ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡವರಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಆ ಸುಕುಮಾರಿಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಿರಲ್ಲ! ಇದು ನ್ಯಾಯವೊ?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಅಲಂಕಾರವು. ಪ್ರಾಣಾಂತ ಸಮಯ ಒದಗಿದರೂ ಆ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಆದರಣೀಯಳು. ಪರಸ್ತ್ರೀ ಲಂಪಟರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುದಿವಸ ಇದ್ದು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೆಯಿದ್ದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಳೆಂದು ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ನಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿದ ಗಡಿಗೆಯಂತೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಲ್ಲದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಎಲ್ಲರಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವವಳೇ ಸರಿ.

ಆಯೇಷೆ—ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆನು; ಆದರೆ ಪರಗೃಹ ವಾಸಮಾಡಿ ಬದುಕಿ ಉಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಪವಿತ್ರಳೇ ಎಂದು ನೀವು ಭಾವಿಸುವದೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಲಂಪಟರೇ ಇರುವರೆಂದು ನೀವು

ತಿಳಕೊಂಡಿರುವದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಭಂಗವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮುಖವು ತಿರುಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಗುಣಸುಂದರಿಯು ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕಂದಿರಾದ ಕಾತಲೂಖಾನರ ಸದ್ಗುಣವು ಕಾರಣವೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ಮರೆಯಬೇಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕಂದಿರು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವರು. ಅವರು ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೇಗನೆ ಅವರು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡುವರು. ಈಗ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಕೀಲನನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವರು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ನಿಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವದು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ನಿಮ್ಮ ಕಕ್ಕಂದಿರ ನಡತೆಯನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆನು; ಅವರು ಇಷ್ಟು ಪರನಾರೀ ಸೋದರರಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೂ ಅವರ ಪಾಪವಾಸನೆಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಲುಕದೆ ಪಾರಾಗಲಾರರು.

ಆಯೇಷೆ—ಅದು ಹ್ಯಾಗೆ ಇರಲಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುವವರ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಹುಳ ಬೀಳುವದೇ ಸರಿ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ ಆಗಿ, ''ಬೇಟಾ ಆಯೇಷಾ'' ಎಂದು ಅವರು ಒಮ್ಮೆ ಕರೆದರು. ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕಂದಿರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಶಬ್ದವು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಭಾವನೆಯು ಎಂದೂ ಅಳಿಸಲಾರದು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ಭಾವಿಸಿ ಹೋಯಿತು. ತಿರುಗಿ ಆ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾದರೆ ಕಾತಲೂಖಾನರ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕೂ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನಕ್ಕೂ ಕೊರತೆ ಬಂದೀತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ಈ ಆಯೇಷೆಯು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗಳಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಆಕೆಯ ಪತಿಭಾವನೆಯು, ನೀವು ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿ–ಪ್ರೀತಿಸದಿರಲಿ, ಆದರಿಸರಿ–ಆದರಿಸದಿರರಿ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಾದವಾಗಬೇಕೆಂದು ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿರಿ, ಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿರಿ, ಎಂದೂ ನಷ್ಟವಾಗದು. ತನ್ನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದೇ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗಳಾದ ಆಯೇಷೆಯ ಶೀಲವು. ಬಹಳ ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು? ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಅಸತ್ಯ ವಾಣಿಯು ಹೊರಡದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಾನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯು! ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನ ಕಕ್ಕನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀವು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿರುವವು. ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಏನೆಂಬದನ್ನು ನೀನೇ ವಿಧಿಸು.

ಆಯೇಷೆ—ನಾನೇನು ಇದಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವದು? ನೀವು ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಕೂಡಲೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಬೇಕು. ಇದೇ ನಿಮಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು!

ಆಯೇಷೆಯು ವಿಧಿಸಿದ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯ ಸರಳ ಹೃದಯಕ್ಕೂ, ನಿರ್ಮಾತ್ಸರ್ಯದ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು; ಆದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವಿಷಯವಾಸನಾ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬಹುಜನ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವಂಥ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪ್ರೇಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪತ್ನೀಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವೇ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸುದೈವದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು, ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಯಾವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಗೊಡದಂಥ ಸದ್ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಮೇರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುವು ದೊರೆಯುವದು ದುರ್ಲಭವೆಂಬಂತೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ತಲೆಮೆಟ್ಟಿ ಹಾರುವಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳುವದು ಸಾಹಸದ ಮಾತಾಗಿದ್ದರೂ, ಸದ್ಗುಣ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಿಗುವದು ದುರ್ಲಭವೆಂತಲೇ ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವೆವು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮೀರಿದವಳಿದ್ದಳು. ಅಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ತರುಣಿಯು ತಾನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸೀತಾಮಾತೆಯ ಹೊರತು ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗ ಆತನು ಆ ಧನ್ಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ—''ಈ ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿರುವೆನು, ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುಪತ್ನಿಗಳ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗವಿರುವದರಿಂದ, ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವೆನೆಂ''ದು ವಚನ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಸದ್ಗುಣ–ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಲುಬ್ಧನಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಾನು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಆಯೇಷೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಂತು ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಚಾಣಾಕ್ಷಳಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಅರಿತದ್ದರಿಂದ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಮನಸಾಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದಿಂದಲೇ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಾಣ ಕಾತಲೂಖಾನನಿಗೂ, ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಪಠಾಣ ಮೊಗಲರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧವು ನಿಲ್ಲಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನು. ಒಂದು ದಿನ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ವಿಚಾರದಿಂದ ತಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಉಸ್ಮಾನನೂ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು– ರಾಜಪುತ್ರ ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ನೀವು ಇಂದಿನಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದಿರಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸದ್ಗುಣಿಗಳು ರಾಜಕಾರಣದ ಮೂಲಕ ಇಷ್ಟುದಿನ ಕಾರಾಗೃಹ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಮೊಗಲರಿಗೂ, ಪಠಾಣರಿಗೂ ಸಖ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಾದಿರಿ. ಈವರೆಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ, ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಘಟಿಸಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದೇ ಆಗಲಿ ಇಷ್ಟುದಿನ ನಿಮ್ಮಂಥ ಗುಣಿಜನರ ಸಹವಾಸವಾದದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವೆಂತಲೇ ಹೇಳುವೆವು. ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಕ್ಕಂದಿರಾದ ಕಾತಲೂಖಾನರವರು ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳಾದ ಈ ನಬಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನರವರನ್ನೂ, ನನ್ನನ್ನೂ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಮಂಗಲ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಬಹುಮಾನಾದಿ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನುಡಿಸಿ ತೊಡಿಸಿ, ಮಿಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನವಾದ ನಂತರ ಆತನನ್ನು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಖಾನನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ, ಆತನನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕೈಹಿಡಿದು ಕರತಂದು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಖಾನನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—ರಾಜಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲೆನು. ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರ ಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಯುದ್ಧದಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮೋಹಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಕಾರಾಗೃಹ ವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಖೇದವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೂ ನಿಮ್ಮಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷರಿಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆ ಲಾಭವಾದದ್ದು ಬಹಳ ಸಂತೋಷವು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಗಳಂತೆ ನಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರೀಯ ಆಯೇಷೆಗೆ ಸರಿಯಾದವಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ಇನ್ನು ನೀವು ಹೋಗಿರಿ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ವಂಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿರಿ. ಕಾತಲೂಖಾನನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಿರುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಈ ಮಿತ್ರತ್ವವು ದೃಢವಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಆದರಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಸುಶೀಲೆಯಾದ ಆಯೇಷೆಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ ವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಹಗಲಿರುಳು ಆತನನ್ನು

ಧ್ಯಾನಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಇತ್ತ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಕಳಿಸಿದ್ದ ಪರಿಜನರೊಡನೆ ಮಂದಾರಣಗಡದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿದನು. ತಾನು ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಸೆರೆಮನೆಯ ಸೊಬತಿಯಾದದ್ದರಿಂದ, ದಿಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಗಿರಲು, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾದ ತನ್ನ ತಂದೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ತನಗೆ ಏನು ಶಾಸನ ಮಾಡುವನೋ ಎಂದು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅಂಜುತ್ತಲಿದ್ದನು, ಆಗಿನ ಅಕಬರನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನಂಥ ತೇಜಸ್ವಿಗಳು ಇಡಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಅಕಬರನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪಾದನೆಯ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮಾನಸಿಂಹನ ಪಾಲಿಗೆ ಇತ್ತು, ಸ್ವತಃ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಕೂಡ ಮಾನಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಮುನಿದರೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕಾಯುವದು ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು, ಇಂಥ ದರ್ಪದ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಅಪರಾಧಿಯಾದ ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋಗಲೆಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಲೋಚಿಸ ಹತ್ತಿದ್ದನು; ಹ್ಯಾಗಿದ್ದರೂ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದಿರುವದು ಆತನಿಗೆ, ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಅತ್ತ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಹತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದವಾದದ್ದರಿಂದ ಮಂದಾರಗಡವು ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ವಿಮಲಾದೇವಿಯ ವಶಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೊಡನೆ ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ಈಗ ಮಂದಾರಗಡದೊಳಗೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಆಯೇಷೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಈಗ ತಾನು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಆತನು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕುದುರೆಯನ್ನಿಳಿದು ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಶೀರ್ವಚನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ಬೇನೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ, ಹಾಗು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸು ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒಲಿಯಿತು. ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದ ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ನೆವದಿಂದ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ, ಆ ಕೋಮಲ ಹೃದಯದ ತರುಣಿಯು ಪರಿತಾಪಗೊಂಡು ಬೇನೆಬಿದ್ದಳು. ಆ ಚಿತ್ತ ಪರಿತಾಪದಿಂದ ಆಕೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗತೊಡಗಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ತನ್ನ ಪ್ರೀಯಳ ಕೃಶಾಂಗವನ್ನೂ, ಆಕೆಯ ನಿಸ್ತೇಜವಾದ ಮುಖವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಎದೆಯೊಡೆದು

ನೀರಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕೃತಘ್ನತೆಗಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಳಿದುಕೊಂಡನು. ಇಂಥ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕ ಅವನ ಕಾಲುಗಳು ಏಳದಾದವು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಹತ್ತಿದ್ದೇ ಆಕೆಗೆ ಮಹೌಷಧಿಯಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಹತ್ತಿದಳು. ಅತಿ ಪರಿಚಯದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಚಯವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆಗಹತ್ತಲು, ಆತನು ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕದಲದಾದನು. ಹೀಗಾಗುತ್ತ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಪೂರ್ಣ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನೊಡನೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ವಿಮಲಾದೇವಿಗೂ, ಮಂದಾರಣಗಡದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮಲಾದೇವಿಯು ಅಭಿರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಅವರು—"ದೇವೀ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಮೊಗಲರ ಹಾಗು ಪಠಾಣರ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹದಿಂದ ಸುಖವಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗಿರುವ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಯುದ್ಧದ ಸಮಾಪ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಮೊನ್ನೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಾತಲೂಖಾನನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆತನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿಯದೆ ಬಿಡರು. ಪಠಾಣರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯರು. ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವು ಅವರಿಗೆ ಮರಣ ಪ್ರಾಯವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇಗನೆ ಮೊಗಲರಿಗೂ, ಪಠಾಣರಿಗೂ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಗುವದು. ಆ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಲಗ್ನ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವು. ಮೇಲಾಗಿ ಲಗ್ನಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ಅವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಯುದ್ಧದ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಮಗನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಮಲಾದೇವಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ವಿವಾಹ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆತನ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಬೇಗನೆ ಒದಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಪಠಾಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ, ಭವಿತವ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವವರು ಯಾರು? ವಿಮಲಾ ದೇವಿಯ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಆಯೇಷೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದಳು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೊಡನೆ ಆದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವಿವಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯೇಷೆಯು ಕೌತುಕಪಟ್ಟಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ತಿಲೋತ್ತಮಾ–ಆಯೇಷೆಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಸ್ನೇಹವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ

ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇತ್ತು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯವು; ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಲಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಗ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ನಿದ್ದೆಯು ಬರಲೊಲ್ಲದು. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— ನನ್ನನ್ನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಹೊರತು ಅನ್ಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಾನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಉಸ್ಮಾನನು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಾಪಪಡಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ತಾಪಕೊಡುತ್ತ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವದಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ? ಉಸ್ಮಾನನು ನನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವನು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ದೈವದ ವಿಚಿತ್ರ ಗತಿಯೇ? ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲೊಲ್ಲನು; ಅತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲೊಲ್ಲೆನು. ಇಂಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜೀವದಿಂದಿರುವದಕ್ಕಿಂತ, ವಿಷಪಾನದಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಬೆರಳೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಉಂಗುರದೊಳಗಿನ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದು ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಉಂಗುರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ—''ಅಲ್ಲಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವನೋ? ನಾನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದು ಭೋಗಿಸತಕ್ಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಹೆಂಗಸಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಯಾದರೂ ಫಲವೇನು? ನನ್ನ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆಯೇಷೆಯು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ದುಃಖವಾದೀತಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡಳು, ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಪುನಃ ಬರಬೇಡೆಂದು ಆ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೋಟೆಯ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ಬಿಸಾಟಿದಳು.

ಕರ್ಮಫಲ

ವಿವಾಹ ಕಾರ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಳು. ಇತ್ತ ನವವಧುವಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೊಡನೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ವಿಲಾಸ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಹತ್ತಿದನು. ಸದ್ಗುಣ ಸಂಪನ್ನಳೂ, ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯೂ, ಸಾಧ್ವಿಯೂ ಆದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸಹವಾಸವು

ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಯಿತು. ದಾರುಕೇಶ್ವರ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಬಿಡು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡಿದ್ದ ರಾಜಾಮಾನಸಿಂಹನು, ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಂತುಹೋದದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಠಾಣ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ದಾರುಕೇಶ್ವರ ತೀರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಹ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಯಾವ ಭಾರವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸಮಾಗಮವು ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹುತರ ಆತನ ಕಾಲಹರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಆತನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕೆಲಸವೇನು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರು ದಾರುಕೇಶ್ವರ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಮಯವು ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಉನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಸುಂದರ ಅಂತಪುರದ ಮುಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಓಡಾಡಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿರುವಂತೆ ಆತನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಆತನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಯಾವ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ರಮಿಸದಾಗಿದೆ. ವಾಚಕರೇ, ತನ್ನ ತನು–ಮನೋ–ಧನಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಸೇವಾ ತತ್ಪರಳಾಗಿರುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವೃತ್ತಿಯು ಹೀಗೆ ಯಾಕಾಗಿರಬಹುದು! ಆತನಿಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸಮಾಗಮವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಸಹ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆತನಿಗೆ ಯಾತರ ಕೊರತೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದು ಆತನು ಈಗ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಮಂದಗಮನದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ—

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ನಿನಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ತಡವಾಗದಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗವು ನನಗೆ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ಅಲ್ಪಕಾಲ ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋದರೂ ನನಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವದು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಈ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿರುವೆನು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಸುಶೀಲೇ, ನಿನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನಾನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ. ನಾನು ಬಹು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನದ ಲಾಭವು ನನಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಳ ಪತ್ನಿಯಾದ ದಮಯಂತಿಯಂತೆ ನೀನು ದೇವಾದಿಕರಿಗೂ ದುರ್ಲಭಳಾಗಿರುವಾಗ, ಕ್ಷುದ್ರ ಮಾನವನಾದ ನನಗೆ ನೀನು ಲಭಿಸಿದ್ದು ನನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಣ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—ಪ್ರಾಣನಾಥ, ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಗೌರವಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರರ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಾನದಿಂದ, ನಾನು ಎಷ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರಳಿರುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಅರಿತಿರುವೆನು. ನಾನೆಂದರೆ,

ಮಂದಾರಣಗಡದ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನ ಮಗಳು! ಯುವರಾಜರ ದಾಸಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದು, ಯುವರಾಜರು ಚರಣದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನನ್ನು ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿಯೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ತಾವು ಮಾವಂದಿರಾದ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಸಹ ಆಗಿರಬಹುದು! ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಲು, ತಾವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಅನುಗ್ರಹವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದೇ?

ಹೀಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ತಂದೆಯ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ—

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರೀ, ನನ್ನ ಹಿರಿಯರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಾಗಿರುವರು. ಅವರು ರಜಪೂತ ವೀರರು, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಯಂತೆ ಅವರು ಕಾರ್ಯಮಾಡದೆ ಎಂದೂ ಬಿಡರು. ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರು ಸಹ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—(ಅತ್ಯಂತ ಭಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ) ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ತಾವು ಈಗಾದರೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಬಾರದೇನು?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಪ್ರಿಯೇ, ಇನ್ನು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ ಮಾಡುವದೇನು? ನಿನ್ನ ಸಮಾಗಮದ ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಕೂಡ ತುಚ್ಛವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ವಾಸಿಸುವದು ನನಗೆ ಪರಮ ಸುಖಪ್ರದವಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ಮಹಾ ಸಮರ್ಥನಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ನಾನು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವದೆತ್ತ? ನಾನು ಪಾತಾಳವನ್ನು ಸೇರಿದರೂ ಆತನು ನೆಲ ಬಗ್ಗಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಬಹುದು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—ಮಹಾರಾಜ, ಮಾನಸಿಂಹರವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅಂಥ ಭಯಂಕರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನಾದರೂ ಅವರು ತಮಗೆ ಏನು ಮಾಡುವರು?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಸುಶೀಲೆ, ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಮೋಹದಿಂದ ಅಂಥ ಭಯಂಕರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ರಜಪೂತರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವದು ಕಠಿಣವು. ಮಾನಸಿಂಹರವರು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ನನಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯಂತು ನನಗೆ ತಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮರಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗ ದುಃಖವು ನನಗೆ ದುಸ್ಸಹವಲ್ಲವೆ?

ತಿಲೋತ್ತಮೆ—ಮಹಾರಾಜರೇ, ನನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಎಂಥ ಕಷ್ಟವು ಒದಗಿತಲ್ಲ! ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದೈವಹೀನೆಯಾದ ನಾನು ನಿಮಗೇನು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವಹಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಹಿರಿಯರು ನಿಮಗೆ ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರೆ, ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೂ ಮರಣವು ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದರೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯಂತೆ ಸೇವಾ ತತ್ಪರಳಾಗಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವೆನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನನ್ನಿಂದೇನು ಆಗುವಹಾಗಿದೆ?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ—ಪ್ರಿಯೇ, ಹೆದರಬೇಡ. ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗದು. ನಿನ್ನ ಆಶೆಯಿಂದ ನಾನು ಬೇಕಾದಂಥ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಭೋಗಿಸುವೆನು. ಕರ್ಮಭೋಗವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಆದರೆ ಪ್ರಿಯೆ, ಎಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಯಾಕೋ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಇರಲಿ, ಇನ್ನು ನಾವು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಇಬ್ಬರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡರು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬಹುಕಷ್ಟದಿಂದ ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದರು. ಬೆಳಗಿಗೆ ಇನ್ನು ಎರಡು ತಾಸು ಅವಕಾಶವಿರಬಹುದು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಅದೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಚ್ಚಿದಳು; ಆದರೆ ನಿದ್ರೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನರಿಯದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಕೆಯ ಬಾಹುಪಾಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದು ಅಂತರ್ಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಬೆಳಗಿನ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಯಥೇಚ್ಛ ಸಂಚರಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ಅಶ್ವಶಾಲೆಗೆ ಹೋದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ಬರುವದರೊಳಗೆ ಅರುಣೋದಯವಾಯಿತು. ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಾಳಿಯಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು, ಆಕಳಿಕೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆತನ ಬಿಳಿಯ ಕುದುರೆಯ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಸುಖವಾಗುವಂತೆ ಆನಂದದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿತು.

ಹೀಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ದುರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಅಂತರ್ಗೃಹದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡದೆಯಿರುವದು ಆತನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕಿಡಕಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮೋರೆಯು ಬಾಡಿತ್ತು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು. ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹರವಿದ ಕೇಶಗಳು ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಅಸುವು ಅಳಿದಂತಾಯಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಇಬ್ಬರೂ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಬಳಿಕ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು, ''ನಾನು ಇದೇ ಈಗ ಬರುವೆನೆ''ಂದು

ಸನ್ನೆಯಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆತನಿಗಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ದೃಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಳು. ಬೇಗನೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊರಳ ಆಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಾದರೂ ತಲೆಹಾಕಿ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು; ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಒಂದೇಸವನೆ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗದಾದನು; ಆದರೆ ಈಗ ತಿರುಗಿ ಬರೋಣವೆಂದು ಅಂದುಕೊಂಡು ಆತನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಚಬಕದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಹೊಡೆದನು. ಕೂಡಲೆ ಅದು ವಾಯು ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಈಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮಂದಾರಣಗಡದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ಅಂತರ್ಗೃಹವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕುದುರೆಯು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ರಮಣಿಯ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೆನಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತ ಪರಾಧೀನನಂತೆ ಕುದುರೆ ಒಯ್ದತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೂರ ಎಷ್ಟೋ ಕುದುರೆಗಳ ಕೊಳಗಗಳ ಸಪ್ಪಳವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆತನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಆತನು ಸಪ್ಪಳವಾಗುತ್ತಿರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಆಲಿಸಿ ಕೇಳಹತ್ತಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ದೂಳವು ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಆ ಸೈನ್ಯವು ಯಾರದಿರಬಹುದೆಂಬದರ ಅನುಮಾನವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ರಜಪೂತ ಸವಾರರು ಆತನ ಎದುರಿಗೆ ಬರಹತ್ತಿದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕುದುರೆಯು ಅವರ ಗುರುತು ಹಿಡಿದು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಹೇಕರಿಸಹತ್ತಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೂ ಎದುರಿನ ಸೈನಿಕರ ಗುರುತು ಹತ್ತಿತು. ಅವರು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸೈನ್ಯದೊಳಗಿನವರೆಂಬದನ್ನು ಆತನು ಅರಿತನು; ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದರ ಬದಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆತನ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸಿ ಚಿತ್ತವು ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಈ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವನೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ದೂರದಿಂದ ಸೈನ್ಯವು ದೊಡ್ಡದೆಂದು ತೋರಿದರೂ, ಅದು ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ಜನ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರು. ಅವರು ಭವ್ಯ ಶರೀರಿಗಳು, ಯುದ್ಧವಿಶಾರದರು, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳು ಇದ್ದರು; ಆದರೆ ರಣಧೀರನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಇಂಥ ಶೂರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ರಣಶೂರನಿದ್ದನು. ವೀರ ರಜಪೂತ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಜನ್ಮವಾಗಿದ್ದು, ಆತನು ಕುಲಭೂಷಣನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಮರಣದ ಭಯವು ಲೇಶವಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಮಾನಸಿಂಹನ ಭಯವು ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕ್ರೋಧದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆತನು ಅರಿತಿದ್ದನು. ಆ ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಅದರ ನಾಯಕನು

ಇದ್ದನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೂ ಆ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರ ಉಳಿದಿರುವಾಗ, ಆ ಸೇನಾ ನಾಯಕನೂ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು. ಸೇನಾನಾಯಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವತ್ತು ಸವಾರರು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳ ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು ಜಗ್ಗಿ ಹಿಡಿದು ಅವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಎದೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು—''ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರ ಜಯಜಯ ಕಾರವು! ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರವರ ಜಯಜಯಕಾರವು!!'' ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೂ ತನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು—''ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರ ಜಯಜಯಕಾರವು! ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರ ಜಯಜಯಕಾರವು!! ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸೇನಾ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು—ಮಥುರಾಸಿಂಹ, ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನವೇನು? ಶಹಾನುಶಹರವರಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವಷ್ಟೇ? ಮಹಾರಾಜರು ಸುಖರೂಪರಾಗಿರುವರೆ, ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಮಥುರಾಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ— ''ಮಹಾರಾಜ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಂಗಲದ ಸುದ್ದಿಯಿರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಿಪಾಯಿಯು ಮಥುರಾಸಿಂಹನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಳ್ಳಲು, ಆ ನಾಯಕನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಮುಂಡಾಸದೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಏನಾದರೂ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿರುವದೆಂದು ಯುವರಾಜರು ತರ್ಕಿಸಿದ್ದನು. ಈಗ ತಂದೆಯ ಪತ್ರವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬಳಿಕಂತು ಆತನ ಭಯವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕೈಗಳು ನಡುಗುತ್ತಿರಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪತ್ರವನ್ನು ಒಡೆದು ಓದಹತ್ತಿದನು. ಇನ್ನು ತನ್ನ ಸುಖದ ದಿವಸಗಳು ಮುಗಿದವೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದ್ದು ನಿಜವಾಯಿತು. ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಓದುವದಾದ ಮೇಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮಥುರಾ ಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಮಥುರಾಸಿಂಹ, ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೇನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವರು?

ಮಥುರಾಸಿಂಹ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಚರಣ ಸೇವಕನು, ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೇನೂ ಹೇಳಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಿಶೇಷವಿಷ್ಟೆ; ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಾದ ಕೂಡಲೆ ತಾವು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಈಗ ಹೀಗೆಯೇ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರಬೇಕಾಗುವದು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಈಗ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು?

ಮಥುರಾಸಿಂಹ—ಪಾಟಣಾದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಗೆ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಇಂದು ಒಂದು ದಿನ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದು ನಾಳೆ ಬಂದರೆ?

ಮಥುರಾಸಿಂಹ—(ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ) ತಾವು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಿದರೆ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕರತರಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನವರು ಕೆಲವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಬರಲಿಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲವೋ?

ಮಥುರಾಸಿಂಹ— (ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ) ನಾನು ತಮ್ಮ ದಾಸನು, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ತಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಾಗದೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತು ಬಳಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಳಿದನು. ಒಬ್ಬ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವನೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಆತನು ಮಥುರಾಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವವರು ಈ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾರಿರುವರು? ನಾನಂತು ಅವರ ಕ್ಷುದ್ರನಾದ ಸೇವಕನು; ಆದರೆ ಮಥುರಾಸಿಂಗಜೀ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ, ಅದನ್ನು ಹೇಳುವಿರಾ? ನಾನು ಈಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರೆ, ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಹಿರಿಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ? ಅನ್ನಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಮಥುರಾಸಿಂಹನು—ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ, ತಾವು ಜೀವದಿಂದ ಸಿಗಲಿ, ಮರಣ ಹೊಂದಿ ಸಿಗಲಿ ಸಿಕ್ಕಹಾಗೆ ಹಿಡತರಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಹೃದಯರಾಗಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಳಕೊಂಡನು. ಆತನು ಪುನಃ ಮಥುರಾಸಿಂಹನನ್ನು ಏನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಜರ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಬಳಿಕ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ ರಾಯಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಅವರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ, ಈಶ್ವರಾಜ್ಞೆಯನ್ನಾದರೂ ಮೀರಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಸೈನಿಕರು ಮಾನಸಿಂಹರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದೇ ತೀರತಕ್ಕವರು; ಅಂದಬಳಿಕ ಈಗ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಥುರಾಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಅರೆದಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇನು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಮಥುರಾ ಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—ನಡೆಯಿರಿ ಮಥುರಾಸಿಂಹ, ಇನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ತಡಮಾಡುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಸೈನಿಕರೂ ಸೇವಕರೂ ದಾರುಕೇಶ್ವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಶಹಾಬಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವರು, ಅವರ ಗತಿಯೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಮಥುರಾಸಿಂಹನು– ''ನಾನು ಅವರ ಯೋಗ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಸೈನಿಕನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—ನೀನು ಮಂದಾರಣಗಡದ ಮೇಲಿಂದ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ''ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು

ಅಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಭಾಗವು ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸಾಲ್ಗೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೊಡನೆ ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ನಡೆದನು.

ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವಾಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಬಹಳವಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ತಾನು ಮಂದಾರಣಗಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರುವಾಗ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, ಆಕೆಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿದಾಗ ಕಳ್ಳನಂತೆ ನಡೆದ ತನ್ನ ಕಠಿಣ ಹೃದಯಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಳಿದುಕೊಂಡನು. ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯೂ, ಬೇಗನೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ತನಗೆ ಇಟ್ಟಕೊರಳ ಆಣೆಯೂ ಭಯಗೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಕೆಯು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಣಾಮವೂ, ಈಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ಆತನ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ನರಗಳು ಬಿಗಿದವು. ಮಧುರಾಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳುವದಂತು ಇರಲಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಬಾರದ್ದರಿಂದ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ದುಃಖವು ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ನೋಯಿಸಹತ್ತಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಒಂದೊಂದೇ ಸುಗುಣಗಳೂ, ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವೂ, ಸುಲಲಿತ ಭಾಷಣಗಳೂ, ಮನೋಹರ ನಡತೆಗಳೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದು, ಆತನನ್ನು ಮೂಢನಾಗ ಮಾಡಿದವು. ಬರಬರುತ್ತ ಯುವರಾಜನು ಭ್ರಮಿಷ್ಟನಂತಾದನು; ಆದರೆ ತಾನು ತಂದೆಯ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಮಧುರಾಸಿಂಹ ನೊಡನೆ ನಡೆದಿರುವೆನೆಂಬ ಎಚ್ಚರವು ಮಾತ್ರ ಆತನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಎಚ್ಚರಗೇಡಿತನದ ಕೃತಿಗಳು ಆತನಿಂದ ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಡೆಯುವಾಗ ಒಬ್ಬರೂ ಚಕಾರ ಶಬ್ದ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯುವರಾಜನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೊದಗಿದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ಬಹಳ ಉದಾಸೀನನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಒಡೆಯನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವದಂತು ಇರಲಿ, ಒಡೆಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವ ಮನಸ್ಸು ಸಹ ಆತನಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನ ಕಠಿಣ ತರವಾದ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಭಾವದ ಮೂಲಕ ತನಗೆ ಯುವರಾಜನ ಒಂದು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನಾದರೂ, ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲೆಂದು ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಳಿದ ಸೈನಿಕರು ಮಾನಸಿಂಹನ ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರತೆಗಾಗಿ ಭಯಗೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರು ಚಿಂತಾಮಗ್ನರಾಗಿರುವಾಗ ಅವರವರ ಕುದುರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದ ಭಾರಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ದ್ರುತಗಮನದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರತೆ

ಇತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮಗನು ಪಠಾಣರ ಸೆರೆಯಾಳಾದಾಗಲೇ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಆತನ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕುಲೀನ ಮನೆತನದೊಡನೆ ಮಂದಾರಣಗಡದಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಸಂಬಂಧ ವಾದದ್ದು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಬಹಳ ಅಪಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿ ತೋರಿತು. ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನನ್ನು ಈ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ನೀಚನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವೀರೇಂದ್ರನೊಡನೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವದು ಸಹ ಆತನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, ಅಥವಾ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಹ ತನಗೆ ಹೇಳದೆ ಮಗನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾದದ್ದರಿಂದಂತು ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಆ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿಕೊಂಡನು. ಮಗನು ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಇರುವನು, ಏನು ಮಾಡುವನು ಎಂಬ ಉಸಾಬರಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಆತನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಾವು ಬಾದಶಹರ ನೌಕರರಿದ್ದು, ಬಾದಶಹನ ಹಿತವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ತನ್ನ ಮಗನು ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆತನು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರನೆಂದು ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ರಜಪೂತನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವು ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ತಾನು ಇರದೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದ್ದು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಇಂಥ ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾದ ಮಗನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಪಕ್ಷಪಾತ ದೋಷವು ಬಂದು ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೆಂದು ಆ ಅಭಿಮಾನಿಯು ಭಾವಿಸಿದನು. ಈ ಭಾವನೆ ಯಿಂದಲೇ ಆತನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಸನದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಯೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿತರಲು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಐವತ್ತು ಜನ ಶೂರ ರಜಪೂತ ರಾವುತರೊಡನೆ ಮಥುರಾಸಿಂಹನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆ ಮಥುರಾಸಿಂಹನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನೊಡನೆ ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದನು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಹನು ಪಾಟಣಾದಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿದನು. ಅಂದು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಂದಣಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರ ದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಅಸಂಭವ ಸಂಗತಿಯು ಒದಗುವದೆಂದು ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ತರ್ಕಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾನಸಿಂಹನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಅಪರಾಧದ ವಿಚಾರಣೆಯು ಈ ದಿನದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಕೌತುಕಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಜನರು ಈ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ದರ್ಬಾರವು ಜನಸಮೂಹದಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ನಿಯಮಿತ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೌಬತ್ತು ಬಾರಿಸಹತ್ತಿತು. ಬೇರೆ ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಗಳು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಪಸರಿಸಿದವು. ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಗಳು

ನಿಂತಕೂಡಲೆ ಮಹಾರಾಜರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರ ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಧೀರಗಂಭೀರ ಗಮನದಿಂದ ಸಭಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಅವರ ಅನುಚರರೂ, ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ, ಸಭಾಸದರೂ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಮೋರೆಗಳು ಬಾಡಿದ್ದವು. ಏನಾದರೂ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವರು ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಾನ ಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಇಂದು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಕೂಡಲೆ ಆತನು—"ಅಪರಾಧಿಯನ್ನು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ" ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಜನರೆಲ್ಲ ಚಂಚಲ ಚಿತ್ತರಾದರು. ಅವರ ಮೋರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಅವರು ತೇಜೋಹೀನರಾಗಿ, ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಕಾವಲುಗಾರರಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿದನು. ಯಾವತ್ತು ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ದಟ್ಟಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಂತತೆಯೂ, ಸ್ತಬ್ಧತೆಯೂ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡುವದಂತು ಇರಲಿ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರ ಸಂಗಡ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತಾಡುವ ಧೈರ್ಯವು ಕೂಡ ಯಾರಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಪರಾಧಿಯಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ—ಸೆರೆಯಾಳಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೇ, ನೀನು ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ಹಾಗು ಬಾದಶಹರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತೀ. ಮೊದಲು ಮನೆತನದ ಸಂಬಂಧದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ನಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ, ಮತ್ತಿಷ್ಟು ತಲೆ ಬಾಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಮೊಗಲ ಸರದಾರನು ತನ್ನ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ—ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕುಮಾರರ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರ ದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವದೇ ಮಹಾರಾಜರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು, ಎಂದು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು— ಇಲ್ಲ ಯಾರೂ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಈ ಸೆರೆಯಾಳಿನ, ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಪರಾಧವು ಅವನ ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅತಿ ನಿಕಟವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಮೊದಲಿನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದೆಂದರೆ, ಈತನ ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾರಾಜರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ವೃದ್ಧ ಸರದಾರನು ಉಪಾಯಗಾಣದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಎಲ್ಲ ಜನರು ಪಾಷಾಣ ಮೂರ್ತಿಗಳಂತೆ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಿಸದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು. ಇನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಹ್ಯಾಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವರೆಂಬದರ ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲರ ಲಕ್ಷವಿತ್ತು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು—

ಮಾನಸಿಂಹ—ಎಲೈ ಅಪರಾಧಿಯೇ, ಈಗ ನಾನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನೀನು ನಿಜವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧದ ಸ್ವರೂಪವು ಬಹಳ ಭಯಂಕರ ವಾಗುವದು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ— (ಅಹಂಕಾರದಿಂದ) ಮಹಾರಾಜರು ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮುಖದಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳು ಎಂದೂ ಹೊರಡವು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಹೀಗೋ? ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸ ರೊಡನೆ ಪಠಾಣರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಹೌದು, ಸೆರೆ ಹಿಡಿದದ್ದು ನಿಜವು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಪಠಾಣರ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೀನು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗಳಾದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ಪ್ರಶ್ನದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವದಾಗಬೇಕು. ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗಳು ನನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಹಿತಕರ್ತ್ರುವಾಗಿರುವಳು. ಈದಿನ ಸೆರೆಯವನಾಗಿಯೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಜೀವದಿಂದ ಬದುಕಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆ ನವಾಬ ಕುವರಿಯ ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದು. ಗಾಯಹೊಂದಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಆಯೇಷೆಯು, ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಂತೆ, ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತಂಗಿಯಂತೆ, ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ ನನ್ನ ಸೇವಾ ಸೂತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಅದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಈಗ ಜೀವಿಸಿರುವೆನು. ಆ ದೇವಿಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವದು, ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಿಸುವೆನು. ನನಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಆಕೆಯ ದಯಾಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಧೈರ್ಯವು ಕೂಡ ನನಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಒಬ್ಬ ಪೂಜ್ಯ ದೇವತೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು; ಆದರೆ ಗುಣವತಿಯಾದ ಆ ನವಾಬ ಕುವರಿಯ ಪ್ರೇಮವು ಅಧಮಾಧಮನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ದುರ್ದೈವ ದಿಂದ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲು, ನನ್ನ ಎದೆಯು ದಸಕ್ಕೆಂದಿತು; ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕಂಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ನನಗೆ ಮೋಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಗುಣ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯ ಕೋಮಲ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತಿರಬಹು ದೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾರೆನು. ಆ ದಯಾಮಯ ಸುಂದರಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ

ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆಕೆಯಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೊಲ್ಲದು. ನನ್ನ ಮೇಲಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಾನು ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ!

ಮಾನಸಿಂಹ—(ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸ್ವರದಿಂದ) ಇದೆಯೋ ನಿನ್ನ ಸತ್ಯಮಾತಿನ ರೀತಿಯು! ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಸದ್ಗುಣ ಪೂರ್ಣ ಸುಂದರಿಯು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅದಾವ ತರುಣನು ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದೆಯಿದ್ದಾನು? ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ಇಂಥ ಹುಚ್ಚುಮಾತಿಗೆ ನಾನು ಮರುಳಾದೇನೆಂದು ನೀನು ಕಲ್ಪಿಸಿಯಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಮಹಾರಾಜ, ತಾವು ಸಮರ್ಥರಿರುವಿರಿ; ಶಾಸನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಪಾಲನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ತಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಿರುವದು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮುಖದಿಂದ ಅಸತ್ಯವಾಣಿಯು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಹೊರಡದು. ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವ ದಿಲ್ಲಂಬ ಮಾತು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ

ಮಾನಸಿಂಹ—(ಕಠೋರ ಸ್ವರದಿಂದ) ಅದಿರಲಿ, ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಮಗಳು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ನಿನ್ನ ಉಪಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವಳಲ್ಲವೆ?

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಚಿತ್ತವು ಚಂಚಲವಾಯಿತು; ಆತನ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾದವು; ಆದರೂ ಆತನು ಧೈರ್ಯ ತಾಳಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮಹಾರಾಜ, ತಾವು ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಧರ್ಮ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತೀರಿ. ತಾವು ಈಗ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆನು. ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಮಗಳು ನನ್ನ ಉಪಪತ್ನಿಯಲ್ಲ, ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಪವಿತ್ರ ಮಂತ್ರಾನುಷ್ಠಾನ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಕ್ಷ ನಾನು ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆಕೆಯನ್ನು, ನನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ—ನರಾಧಮನೇ! ರಜಪೂತ ಕುಲಕಲಂಕನೇ! ನರಕದೊಳಗಿನ ಕೆಟ್ಟ ಹುಳವೇ!!! ಈ ಪಾಪವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಯಾಕೆ ಕಡಿದು ಬೀಳಲೊಲ್ಲದು? ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಹೇಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಏನಂದಿ? ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಕನ್ಯೆಯು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮ ಪತ್ನಿಯಿರುವಳೇ? ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಉಪಪತ್ನಿಯೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ನೀಚತನದಿಂದ ನೀನು ಆ ಅಧಮ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನಳನ್ನು ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಯೆಂದು ಬೊಗಳುತ್ತೀ! ತಂದೆಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, ಆತನ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೆ, ಯಾವ ಅಧಮ ಪುತ್ರನು ನೀಚ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳಾದ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಆತನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿನಿಂದ

ನೀನು ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲ, ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಲ್ಲ. ಈವೊತ್ತಿನಿಂದ ನೀನು ಮಾನಸಿಂಹನ ಮಗನೆಂದು ಜನರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರೆ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸುವೆನು.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಜನರೆಲ್ಲ ತೆಪ್ಪಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಅವರು ಮಿಟ್ಟನೆ ಮಿಸುಕದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧದ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ನೀನು ಬಾದಶಹನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಸೇನಾಪತಿಯಿದ್ದು, ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಕೆಲಸವಿರುತ್ತಿರಲು, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಕಳ್ಳನಂತೆ ಎರಡನೆಯವರ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ, ಆ ಕೋಟೆಯ ಒಡೆಯನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀನು ಯಾಕೆ ಹೊಕ್ಕೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಭೂಮಿಯ ಕಡೆಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಮಗನಿಗೆ— ''ಐದುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಪಠಾಣರನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಯೂ ನೀನು ಕಾರ್ಯಘಾತ ಮಾಡಿದೆ. ನೀಚನಾದ ನೀನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ, ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಲಾಸ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದದ್ದು ಅಪರಾಧವಲ್ಲವೋ? ಅನ್ನಲು, ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಮತ್ತೆ ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಪಠಾಣರ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕಾದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ದಂಡಿನ ಭಾವಣಿಯ್ನನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗಿರುವಾಗ ನೀನು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ? ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಲು, ಆದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಪುನಃ ಮಾನಸಿಂಹನು ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ತಳವು ಕಿತ್ತಿದಾಗ ಸೈನ್ಯದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಗಡ ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಪರವಾನಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಂದಾರಣಗಡದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆಯಿದ್ದೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಒಂದು ತುಟಿಯನ್ನು ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಮಗನಿಗೆ—''ಎಲೈ ಅಧಮಾಧಮಾ, ಮಾತಾಡು, ನಿನ್ನಂಥ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯು,'' ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಈ ಕಠೋರತರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಿಕರು ತತ್ತರಿಸಿದರು. ಆಗ ಮೊದಲಿನ ಆ ವೃದ್ಧ ಮೊಗಲ ಸರದಾರನು ಎದ್ದುನಿಂತು, ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ, ಆ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಹುಜೂರ, ನಾನು ಒಂದು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕುಮಾರರು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿರುತ್ತಾರೆ'' ಅನ್ನಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ—''ಈ ಅಧಮನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗನೆಂದು ಯಾರು ಅನ್ನುವರು? ನನ್ನ ಮಗನು ಹೀಗೆ ಕರ್ತವ್ಯಹೀನನೂ,

ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೂ ಆಗಲಾರನು. ಈತನ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ನಾನು ಮೊದಲು ಈತನ ಮನೆತನದ ಸಂಬಂಧದ ಅಪರಾಧದ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು. ಹಾಗೆ ನಾನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ನನಗೆ ಇದ್ದ ಈತನ ಪುತ್ರತ್ವದ ಸಂಬಂಧವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಪುನಃ ಆ ವೃದ್ಧ ಮೊಗಲ ಸರದಾರನು ಎದ್ದು ನಿಂತು —''ಗರೀಬಪರವರ, ಹ್ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕುಮಾರನ ಪಾಲಕರು ತಾವೇ ಇರುತ್ತೀರಿ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧದ ಮಾನದಿಂದ ತಾವು ವಿಧಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವಲ್ಪ ದಯಾದ್ರರಾಗಬೇಕು. ಕುಮಾರರ ವಯಸ್ಸು ತೀರ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುವದರ ಕಡೆಗೂ ಲಕ್ಷಕೊಡಬೇಕು, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಏ! ಉಂಡಮನೆ ಗಳ ಎಣಿಸುವ ನೀಚನೇ, ಕೃತಘ್ನಾ, ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಯಾಳುವಾಗಿ, ಮರಣ ಪರ್ಯಂತ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸೇನಾಪತೀ, ಈ ಅಪರಾಧಿಯ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಇವನ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ನಡೆಯಿರಿ. ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬ ವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸೆರೆಯಾಳಿನ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಆತನ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ದರ್ಬಾರದ ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ರುಗಳುದುರಿದವು! ಯಾವತ್ತು ಸೇನಾನಾಯಕರು ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿದರು. ಕಾವಲುಗಾರರು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ನಡೆದರು. ಬಳಿಕ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಏಳಲು, ಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನವಾಯಿತು.

ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಮರಣಪರ್ಯಂತ ಕಾರಾಗೃಹದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ, ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅತ್ತ ಪಠಾಣರು ತಾವು ಮಾನಸಿಂಹನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಅಪಮಾನಕರವಾದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಮುರಿಯುವದಕ್ಕೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರು ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತ ದೊಳಗಿನ ಸ್ವರ್ಣಗಡವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಾತಲೂ ಖಾನನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾನನೂ, ಚಿಕ್ಕ ಮಗನಾದ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನೂ, ಸಾಕು ಮಗಳಾದ ಆಯೇಷೆಯೂ ಆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ

ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನ ಜನರು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾತಲೂಖಾನನ ಇಬ್ಬರು ತರುಣ ರಾಜಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಲಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಾರದೆಂದು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನೆಂಬ ಚತುರನಾದ ವೃದ್ಧನನ್ನು ಮುಖ್ಯ ವಜೀರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ, ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನ ದಕ್ಷತೆಯ ಕಾರಬಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂತೋಷವು ತೋರಿಬರದೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖ-ಶಾಂತಿಗಳು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಹತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ಸ್ವಭಾವವು ಪರಸ್ಪರರ ಅತ್ಯಂತ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸುಖ-ಶಾಂತಿಗಳು ಸ್ಥಿರವಾದಾವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣವು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಿರಿಯನಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾನನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ತರತರದ ಮದ್ಯಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ವೇಶ್ಯೆಯರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಕಾಲಹರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಲೋಲುಪತೆಯಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವದೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಸಾರವೆಂತಲೂ, ಇದೇ ಸುಖದ ಪರಮಾವಧಿಯೆಂತಲೂ ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸುಖಸಾಧನದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆತನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಉಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹಣಿಕಿ ಸಹ ನೋಡದಾದನು; ಆದರೆ ಅಣ್ಣನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತತೆಯಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವದು ತೀರ ಅಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಆತನ ನಡತೆಯು ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪಠಾಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಮರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ, ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ತೇಜೋಹೀನಾಗುವದು ಅತ್ಯಂತ ನೀಚತನವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು!

ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಉಸ್ಮಾನನು ಬಹುಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಅಂತಃಕರುಣವು ವ್ಯಥಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊಗಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಪಠಾಣರೇ ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ಗೆದ್ದು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಆಳಿದರೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಆತನು ಮರೆತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ ಬಾಬರಶಹನು ಪಠಾಣರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬಾದಶಾಹಿಯ ಪದವಿಯನ್ನು ತಾನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಮೊಗಲರ ಈ ಕೃತಿಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಅಭಿಮಾನದ ಸ್ವಭಾವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಪಠಾಣರ ವರ್ಚಸ್ಸು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ, ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಪದವಿಯ ಉಪಭೋಗದ ಹಕ್ಕು ಅವರಿಗೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಉಸ್ಮಾನನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೆ, ಪುನಃ ಪಠಾಣರ ಭಾಗ್ಯೋದಯವಾಗಿ, ಅವರು- ಮತ್ತೆ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಪದವಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗಿನ ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತ

ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವದು ಹೇಡಿತನದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಉಸ್ಮಾನನು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಿಳಕೊಂಡಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ, ಮಾನಸಿಂಹನೊಡನೆ ಆದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಿಂದ ಆತನು ತೀರ ಅಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿಯುವದು ಅಶಕ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣದಿಂದ ನಾಲ್ಕೂಕಡೆ ಗುಂಟಾದ ಗೊಂದಲ, ಮಾನಸಿಂಹನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಯುದ್ಧ ಸೌರಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಆ ತರುಣ ಉಸ್ಮಾನನು ಮಾನಸಿಂಹನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರಣಗಳು ನಷ್ಟವಾದಕೂಡಲೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಹವಣಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಆತನಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಔದಾಸೀನ್ಯಕ್ಕೆ ''ಆಯೇಷೆಯೂ'' ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ಲಾವಣ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಆತನ ಜೀವನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಆ ಸುಂದರಿಯ ತದೇಕ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆ ತರುಣನು ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಮಾತ್ರ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಪತಿಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸದೆ, ಬಂಧು ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯು ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪತ್ನೀ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸದಿದ್ದರೂ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನಲ್ಲಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯ ಪತಿ ಭಾವನೆಯು ಎಂದೂ ನಷ್ಟವಾಗದಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಇಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಮಗಳೆಂದು ಹಿಂದೆಯೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ್ದು ವಾಚಕರ ಸ್ಮರಣದಲ್ಲಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಪಠಾಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹುಟ್ಟಿದವಳಲ್ಲ. ಕಾತಲೂಖಾನನ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದ ಬೇಗಮಳು, ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳಾದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಕಾತಲೂಖಾನನೂ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬೇಗಮಳು ಮೊಗಲ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಠಾಣ ಕಾತಲೂಖಾನನಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಆತನ ಬೇಗಮಳಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಬೇಗಮಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನೇ ಆಕೆಯು ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲ ಜನರು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ನವಾಬನ ಮಗಳೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯೇಷೆಯೂ, ಉಸ್ಮಾನನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಓರಿಗೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಅವರು ನವಾಬನ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಆಡಿದ್ದರು. ಆಯೇಷೆಯು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸುಂದರಿಯಾ, ಶಿಕ್ಷಣ–ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿಖ್ಯಾತಳೂ, ಬುದ್ಧಿ–ಸಾಮರ್ಥ್ಯ–ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣಳೂ ಇದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಪ್ರಬುದ್ಧಳಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಆಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಉಸ್ಮಾನನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಪ್ರೇಮವು ರೂಪಾಂತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಆಯೇಷೆಯ ದಾಸನಾದನು; ಆದರೆ ಉಸ್ಮಾನನ

ಮೇಲಿನ ಆಯೇಷೆಯ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಪ್ರೇಮವು ಮಾತ್ರ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ!

ಸಾಯುವ ಮೊದಲು ಕಾತಲೂಖಾನನು ಆಯೇಷೆಗೆ ವಿಪುಲವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಹ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತದೊಳಗಿನ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಜಹಗೀರಿನ ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಪನ್ನವು ಆಯೇಷೆಯ ಕೈಸೇರಿತ್ತು. ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಮಾತು ಕಾತಲೂಖಾನನಿಗೂ, ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬೇಗಮಳಿಗೂ ಪೂರಾ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯ ಮಾತು–ಕಥೆಗಳ ಮೇಲಿಂದಲೂ, ನಡತೆ–ನಡಾವಳಿಗಳ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆಯೇಷೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಮಹತ್ವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು, ಆತನ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳಿಗೂ ಆಕೆಯು ಪಾಲುಗಾರಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಜನರು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನೇ ಆಯೇಷೆಯು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಳೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಯೇಷೆಯು ಉಸ್ಮಾನ ನನ್ನು ತನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಇದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪರಕೀಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸ ಹತ್ತಲು, ವಿಪರೀತ ಭಾವನೆಯಾಗುವದೇ ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆಯೇಷೆಗೆ ಈಗ ವಿಪುಲವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಈಗ ಆಕೆಗೂ, ಉಸ್ಮಾನನಿಗೂ ಲಗ್ನವಾದರೆ ಅವರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಲ್ಲೆಂದು ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನೂ, ಕಾಶ್ಮೀರದ ಬೇಗಮಳೂ ಸಹ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಕಾತಲೂಖಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಕೇವಲ ತಪ್ಪಾದದ್ದೆಂಬದರ ಅನುಭವ ವಾಗುವದರೊಳಗೇ ಆತನು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನ ಮುಂದೆ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು ಒಂದು ದಿನ ಸ್ವರ್ಣಗಡದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ದಾರುಣವಾದ ಕ್ಲೇಶ ಭಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವವು ಬೇಡಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಹೊರಗೆ ಒಂಬತ್ತು ತಾಸು ಆಗಿರಬಹುದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಗಾರಿಯು ಬಾರಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಉಸ್ಮಾನನು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಉದ್ದ ಗಡ್ಡದ ವೃದ್ಧ ವಜೀರನಾದ ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನು ಆತನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ಉಸ್ಮಾನನು ವಜೀರನ ಆದರಾ ತಿಥ್ಯವನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನೂ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಉಸ್ಮಾನನು ವಜೀರನ ಕೈಹಿಡಿದು ಒಳಗೆ

ಕರಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಆತನನ್ನು ಉಚಿತವಾದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಿಸಿ ತಾನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ವಜೀರನು ಕುಳಿತಬಳಿಕ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಉಸ್ಮಾನ– ಏನಾದರೂ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿಯು ಇರುವದೋ?

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ– ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಸಂಗತಿಯು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದು.

ಉಸ್ಮಾನ–ಹೌದು, ಅದು ಗೊತ್ತಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಲಾಭ–ಹಾನಿಗಳೇನಿರುವವು?

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ– ಯಾಕೆ? ಅದರಿಂದ ಲಾಭ–ಹಾನಿಗಳು ಯಾಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ? ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಮಾನಸಿಂಹರವರು ಮಾಡಿದ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಯನ್ನು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನಮ್ಮ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ನಾವು ಯಾವಬಗೆಯ ತ್ರಾಸವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ, ಆತನನ್ನು ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಅಕಬರಬಾದಶಹರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಈಗಿದ್ದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸೆರೆಮನೆಯ ಸೋಬತಿಯಾದದ್ದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಒಂದುಬಗೆಯ ಹಾನಿಯಾದಂತಾ ಗಲಿಲ್ಲವೆ!

ಉಸ್ಮಾನ—ವಜೀರಸಾಹೇಬ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ ನಮಗೇನು ಲಾಭವು ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ದುಡ್ಡನ್ನೂ, ಅನಂತ ಪ್ರಾಣ ಹಾನಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಳಿಸಿದ ಸಮಗ್ರ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಈ ಕೆಟ್ಟ ಒಡಂಬಡಿ ಕೆಯ ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು; ಜಗನ್ನಾಥ ಮಂದಿರವನ್ನೂ, ಪುರಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು; ಅತ್ಯಂತ ಲಜ್ಜಾಸ್ಪದವಾದ ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಯನ್ನು ವಿಘಾತಕವಾದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವದು! ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿದರೆ ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲವೆ? ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆನಂದದಾಯಕ ಪ್ರಸಂಗವು ಬೇರೆ ಯಾವದಿರುವದು?

ಖ್ವಾಜಾಇಸಾಖಾನ– (ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆಲೋಚಿಸಿ) ನಾನು ಈ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಜೂರಿನ ಸಂಗಡ ವಾದ ಹೂಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ತಾವೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈಗಿನ ಕಾಲವು ನಮ್ಮ ಪಠಾಣ ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರತಿಕೂಲವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ—ನೀವಾಡುವ ಮಾತು ನಿಜವಾದದ್ದು. ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕಾದು ವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಎಂದಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವೆವೋ?

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ನನ್ನ ಮೈತುಂಬ ಕೆಲಸಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದಂಥ ಜವಾಬುದಾರಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ, ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಉಸ್ಮಾನ—ನಿಜವು. ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ನಿಮ್ಮ ವಯೋಮಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಿರುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಶಾಂತತೆಯು ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಇಚ್ಛಿಸುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಇಟ್ಟು, ನಾನು ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಹೂಡುವೆನು; ಆದರೆ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ಅದೇ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವೆನು. ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಆದಬಳಿಕ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು.

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಗ್ಯ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ತೀರ ಅಸಮರ್ಥನು. ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರವರು ಯಾತ್ರೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯಿರುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಕಾಫರರಾದ ಹಿಂದುಗಳು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸುವರು; ಆದರೆ ಮೊಗಲರ ಬೀಗನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನೂ ಇಂಥ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಮಾತು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಂಭವವಾಗಿರುವದು?

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ಮಾನಸಿಂಹರವರು ಒಳ್ಳೇ ವೈಭವದಿಂದ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯಂತು ಬಂದಿದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ– ಬರಲು, ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಂತೆ ನಾವು ಪುರಿಯನ್ನು ಮೊಗಲರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಬಂಗಾಲದ ಸುಭೇದಾರನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನು ವೈಭವದಿಂದಾದರೂ ಬರಲಿ, ಬಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುತ್ತಾದರೂ ಬರಲಿ, ಅದರ ಗೊಡವೆ ನಮಗೇನು?

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ಹೀಗೆಂದರೆ ಹ್ಯಾಗಾದೀತು? ನಾವು ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲೀಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ, ಮಾನಸಿಂಹರವರು ನಮ್ಮ ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದೊಳಗಿಂದ ಹಾದು ಹೋಗುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದ ಹದ್ದು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಅವರ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ, ನಾವು ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು. ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರವರು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಮಾನಸಿಂಹರವರಿಗಾದ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವವು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಕುಳಿತವನು ಎದ್ದುನಿಂತು, ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಓಡಾಡಹತ್ತಿದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ವಜೀರನನ್ನು

ಕುರಿತು– ಅಷ್ಟು ಅಪಮಾನವು ನನ್ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸಹನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನು ಶೂರನಿರಬಹುದು, ಬಹಾದ್ದೂರನಿರಬಹುದು, ಆತನ ಮೇಲೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಾರವೂ ಇರಬಹುದು; ಇದಲ್ಲದೆ ಆತನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬೀಗನೂ ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಇದ್ದರೂ ನಾವು ಆತನನ್ನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಗುಲಾಮನೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯುವೆವು! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಬಲಹೀನರಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಂಗಿಯನ್ನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಮನೆಹೋಗಿಸಿ, ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಹಾಗು ಕುಲದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಆ ಮಾನಸಿಂಹನ ಮುಂದೆ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ತನ್ನ ಮಸ್ತಕವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಾಗಿಸಲಾರನು. ಈಗ ನಮಗೆ ವಿಪರೀತಕಾಲವು ಒದಗಿರುವದು; ಒದಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ? ನಾವು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರಿರುತ್ತೇವೆ. ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಯಾರ ಸ್ವಾಧೀನವೂ ಅಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಓಡಿಸಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜರು ಮಾನಸಿಂಹನಂಥ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಗುಲಾಮನ ಜೋಡುಗಳನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಣಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವೂ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಜ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನು ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವು–ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅವರ ಹಾದಿಯು ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದು. ಮಹಾರಾಜರು ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದೊಳಗಿಂದ ಹಾದು ಹೋಗುವಾಗ, ಓಡಿಸಾದ ಇಬ್ಬರು ನವಾಬರೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವರೆಂದು ಆಶಿಸಲಾಗುವದು ಎಂಬದಾಗಿತ್ತು. ಉಸ್ಮಾನನು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ವಜೀರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು,

ಉಸ್ಮಾನ—ಇಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಇದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾಳೆ ಕೊಡುವೆನು.

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನ—ಆಗಬಹುದು; ನಾನು ಇನ್ನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಹೋಗು ವಾಗ ತಮಗೆ ಸೂಚಿಸುವದೇನಂದರೆ–ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಕೇವಲ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮಾತಿ ನಿಂದಲೇ ಪಾಟಣಾದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಓಡಿಸಾದ ರಾಜರಾಗಿರುವೆವೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಓಡಿಸಾದ ನವಾಬಗಿರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವದರಕೂಡ ಮೊಗಲರ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನೂ ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವೇ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಮಾನಸಿಂಹರವರು ಎಂಥ ಮನುಷ್ಯರಿದ್ದರೂ, ನಾವಾಗಿಯೇ ಅವರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಹಸ್ತಕರಾಗಿ ಓಡಿಸಾ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರ ಮಾಡಲು ನಾವು

ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾವು ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಸರಿಸರಿ, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಅವಮಾನದ, ಹಾಗು ಅಗೌರವದ ಸಂಗತಿಗಳು ನನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಪಟಲದೊಳಗಿಂದ ಎಂದೂ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಲಾರವು. ಅಲ್ಲಾನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈ ಕಲಂಕಗಳು ಬೇಗನೆ ತೊಳೆದು ಹೋಗಬಹುದು!

ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನ—ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವವರೆಗೆ ನಾವು ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುವದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದು ಇಂದೇ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದೀತು. ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿಷ್ಟೇ, ಏನು ಮಾಡುವದನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯಂತು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುಪ್ಪು ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿದ್ದು, ನನ್ನದೊಂದು ಕಾಲು ಕಬರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಹಾಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಜೀವದಿಂದಿರುವವರೆಗೆ ನೀವು ಸುಖದಿಂದಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ನೀವು ಯುದ್ಧದ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ. ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯು! ಒಳ್ಳೇದು ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಆ ವೃದ್ಧ ವಜೀರನು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು

ಇತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟನು. ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಎಷ್ಟು ಅವಮಾನವಿದು! ಕೇವಲ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದ ನಾವು, ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲೀಕರಾಗಿ ಹೋದೆವಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಾದ ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನರವರು ಇದೇ ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಆತನ ಮಗನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಬಂಗಾಲದೊಳಗಿನ ವಿಷ್ಣುಪುರದವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ನಾವಾಗಿ ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಮಾನಸಿಂಹನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಆದರೆ ಏನು ಮತಾಡಬೇಕು; ಹಿರಿಯರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತು! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಉಪಟಲಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಕಾಲುದೆಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಎಲ್ಲ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತವು ನಮ್ಮ ಅಧೀನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಹಿರಿಯರ ಮರಣದಿಂದ ನಮಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿರಲು, ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಕಾದುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವಲ್ಲದೆ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದು ಪಠಾಣರ ಶೀಲವೇ ಅಲ್ಲ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪಠಾಣರು ಎಂದೂ ವಿಮುಖರಾಗಲಾರರು; ಮೊಗಲರ ಚಂಡುಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಎಂದೂ ಹಿಂದುಮುಂದು

ನೋಡಲಾರರು. ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇವಲ ಮಾಂಡಲೀಕರಾಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಬರೆಯದೆ, ಆತನು ನಮಗೆ—"ನಾವು ಓಡಿಸಾದೊಳಗಿಂದ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ; ಹೊಸ ನವಾಬರಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬಹುದೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವೆವು" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸೌಮ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ನಾವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು; ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ವೃದ್ಧಿಯೂ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಉನ್ಮತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನು ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡುವನು? ಆಗಲಿ, ಆತನ ಉನ್ಮತ್ತತನಕ್ಕೆ ನಾವಾದರೂ ಯಾಕೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾನನಂತು ಕೇವಲ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನು. ಆತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಗೊಡವೆಯೇ ಬೇಡ. ಆತನು ಮಾನಸಿಂಹನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಹೋದರೆ ನಾನು ಹೋಗಬೇಕು. ಈ ಮಾತಂತು ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಯೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಮಾನಸಿಂಹನ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರಾಯಿತು. ನಜರಾಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಳಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿ. ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿರುವಳಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದಿರುವದು ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಯಾತರ ನೆಟ್ಟಗೆ? ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಜೀವದಿಂದಿರುವವರೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯು ಅನ್ಯರಿಗೆ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾಗ್ಗೇ ಆತನನ್ನು ನಾವು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಎಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ? ಇದರಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಚಾರಗಳ ತೆರೆಗಳೊಡನೆ ತೇಲುತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ—"ಉಸ್ಮಾನ, ಬೇಟಾ ಉಸ್ಮಾನ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಒಬ್ಬ ರಮಣಿಯ ಮಂಜುಲ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊರಟು, ಉಸ್ಮಾನನ ಕರ್ಣರಂಧ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ಆಗ ದನಿಯು ಕೇಳಬರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಹೊರಳಿ ನೋಡಲು, ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಅತ್ಯಂತವಾದ ಮಾತೃಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ಸುಂದರಿಯು ಕಾತಲೂಖಾನನ ಬೇಗಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಮಲತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಬೇಗಮಳೆಂದು ಹಿಂದೆ ವಾಚಕರು ಆಕೆಯ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಬೇಗಮೆಯು ಆಯೇಷೆಯ ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಂತೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಆ ಬೇಗಮೆಯು ಬಹಳ ಆದರಣೀಯ ಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಉಸ್ಮಾನನು ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ವಂದಿಸುತ್ತಿರಲು, ಬೇಗಮೆಯು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನೀವು ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮಾಸಾಹೇಬರ ಮುಂದೆಯೂ ನಾನು ಹೇಳಿ ಬಂದಿದ್ದೆನು!!"

ಉಸ್ಮಾನ—(ವಿನಯದಿಂದ) ಮಾಸಾಹೇಬರ ಆಜ್ಞೆಯೇನಿರುವದು?

ಬೇಗಮ್—ಹೀಗೆ ನಿಂತನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳಿದರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ಬಹಳ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ನೀವು ಕುಳಿತೇ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿರುವದು. ನನ್ನ ಮಹಾಲಿಗೆ ನಡೆಯಿರಿ; ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ, ನಾನು ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಯಾಕೆ? ನನ್ನ ಮಹಾಲಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಸಂಕೋಚವಾಗುವದೇನು? ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಕ್ಕಳ–ಮರಿಗಳಿಗೆ ಓಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ವಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನಂತು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ; ಯಾಕೆ, ಬರುತ್ತೀರಷ್ಟೇ?

ಉಸ್ಮಾನ—(ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ) ನೀವು ನನಗೆ ಮಲತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಂತಲೇ ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಮೇಲಾಗಿ ನೀವು ಆಯೇಷೆಯ ತಾಯಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದು ಪದ್ಧತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಾರೆನು.

ಬೇಗಮ್—ಮಗುವೆ ನಡೆ! ಇದರಲ್ಲಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರುದ್ಧವೇನಿರುವದು? ನಾನಾಗಿ ಕರೆಯುವದರಿಂದ ಪದ್ಧತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಕಾಯದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು, ಮುರಿಯುವದು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿರುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಇರುವದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಯಾತರದು?

ಬೇಗಮಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಮಹಾಲಿಗೆ ನಡೆದನು. ಮಹಾಲಿನೊಳಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ರತ್ನಗಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಬೇಗಮಳು—"ನಾನು ಆಯೇಷೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ," ಅನ್ನಲು, ಉಸ್ಮಾನನ ಎದೆಯು ಡವಡವ ಹಾರಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಅವನು,

ಉಸ್ಮಾನ—ಹೇಳುವದಾಗಬೇಕು.

ಬೇಗಮ್—ಆಯೇಷೆಯ ಕಕ್ಕನ ಆಸ್ತಿಯು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದರ ಮಾಲಕಳು ಆಯೇಷೆಯೇ ಇರುತ್ತಾಳೆಂಬ ಮಾತು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದಷ್ಟೇ?

ಉಸ್ಮಾನ—ಹೌದು, ಬಹಳ ದಿವಸದ ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದಹಾಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ, ಬಹಳ ದಿವಸವಾದದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ಮರಣವಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಬೇಗಮ್—ಹೌದು, ಬಹಳ ದಿವಸಗಳಾದದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಆಯೇಷೆಯ ಕಕ್ಕನು ಸತ್ತು ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳಾಗಿ ಹೋದವು. ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಯೋಗ್ಯ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆ ಆಸ್ತಿಯ ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಈಗ ಆಯೇಷೆಯು ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸರಕಾರದವರು

ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಪಂಜಾಬದ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಜೀರರ ಕಡೆಗೆ ಬರೆದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ನವಾಬರ ಜಿಂದಿಗೆಯಷ್ಟು ಆಯೇಷೆಯ ಜಿಂದಿಗೆಯು ಇರುವದು. ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ನಿಮ್ಮ ಹೊರತು ಆ ಆಸ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ

ಉಸ್ಮಾನ—ನೀವು ಹ್ಯಾಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕನ್ನುತ್ತೀರಿ?

ಬೇಗಮೆ—ನಾನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವದೇನು? ನೀವು ಮಾಡಿದ್ದೇ ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಪಂಜಾಬಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುವಳು. ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದೆ. ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರ ಮರಣದಿಂದಲೋ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ತಿಳಿಯದು; ಆಕೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಸೊರಗುತ್ತ ನಡೆದಿರುವಳು, ಆಕೆಗೆ ಊಟ–ಉಡಿಗೆಗಳು ಬೇಡ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳು ಬೇಡ, ಯಾವಾಗಲೂ ಔದಾಸೀನ್ಯ ದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವಳು. ಯಾವಾಗಲೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳು. ಪಂಜಾಬಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ನನಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯಬಹುದೆಂದು ಆಕೆಯು ಅನ್ನುವಳು. ನನಗಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯು! ಆಯೇಷೆಯ ಆಸ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಆಯೇಷೆಯ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕೃಪೆಯಿತ್ತೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪರಿಚಯವೂ ಇರುವದು; ಬಾದಶಹರ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜನರ ಪರಿಚಯವೂ ಆಯೇಷೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಆಸ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಿಂತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ದೀಪ ತೆಗೆದ ಹಾಗಾದೀತಲ್ಲ

ಬೇಗಮೆ—ಉಸ್ಮಾನ, ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದೆನು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆ ಮಾತು ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಆ ಯೋಗವು ಒದಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಅತ್ತ ಆಯೇಷೆಯು ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವಳು; ಇತ್ತ ನೀವು ಯಾವ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೋ ಏನೋ, ಸದಾ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ. ಆಯೇಷೆಯು ಅರಗಳಿಗೆ ಅಗಲಿದರೆ ಸೈರಿಸದ ನೀವು, ಇತ್ತಿತ್ತ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುವದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರಿ; ಆಯೇಷೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದಾದಿರಿ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಮಾಸಾಹೇಬ, ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಇಂದಿಗೂ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ನಿವಾಳಿಸಿ ಒಗೆಯುವ ಹಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ

ನಾವಿಬ್ಬರು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವೆವಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಶಕೆಯು ನಿಮಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಯೇಷೆಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವಳು? ಆಕೆಯ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಹೊರತು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಿ ಆಕೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಆಸ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವೆನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು, ಉಸ್ಮಾನನು ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ, ಅವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆಯೇಷೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆತನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹುಡುಕಿದನು; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಆತನನ್ನು ಕಂಡು, ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ಆಯೇಷೆಯು ಮಹಾಲಿನ ತೀರ ಹಿಂದುಗಡೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಉಸ್ಮಾನನು ದಾಸಿಯ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಡೆದನು. ಆಯೇಷೆಯಿರುವ ಕೋಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ದಾಸಿಯು ಹಿಂದುರಿಗಿದಳು. ಖಾನನೂ ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಕೂಡಲೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಒಬ್ಬಳೇ ಮಲಗಿದ್ದಳು; ಆಕೆಗೆ ಗಡದ್ದು ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿತ್ತು; ಆಕೆಯ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ನೀತಿವಂತನಾದ ಉಸ್ಮಾನನು ತಿಳಿದು ಹಿಂದಿರುಗಿದ್ದನು. ಸಂಗಮವರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಖಮಲಿನ ತಲೆಗಿಂಬು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಭುವನ ಸುಂದರಿಯು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ವಿಶ್ವದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ಶೋಭೆಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ರಮಣೀಯತೆಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಯಾವತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯವೂ ಆ ನಿದ್ರಿತಳಾದ ಸುಂದರಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದಂತೆ ಆಗಿದ್ದವು! ಉಸ್ಮಾನನು ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದರೂ, ಆ ಸುಂದರಿಯ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನೋಡಿ ನೇತ್ರಗಳ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆಯಿರುವದು ಆತನಿಂದ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗದಾದನು. ಆ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆತುರಪಡಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಹೃದಯೇಶ್ವರಿಯ ದರ್ಶನವು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆದಹೊರತು, ಆತನ ಕಾಲುಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಿತ್ತದಾದವು. ಆತನು ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಆಯೇಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಆತನು ಪರವಶನಾದನು.

ಹೀಗೆ ಪರವಶನಾಗಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಕೆಯ ಎದೆಯಮೇಲೆ ಏನೋ ಕರ್‍ರಗೆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಹಾಗೆ ಕಾಣಹತ್ತಿತ್ತು. ಅದೊಂದು ಹಗ್ಗವಿರಬಹುದೋ, ಅಥವಾ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಕೃಷ್ಣ ಕೇಶಗಳದೊಂದು ಸೆಳಕು ಇರಬಹುದೋ ಎಂದು ಉಸ್ಮಾನನು ತರ್ಕಿಸಹತ್ತಿದನು. ಹಗ್ಗವೆನ್ನಬೇಕೆಂದರೆ ಅದು ಬಹಳ ಕರ್‍ರಗೆ ಇತ್ತು; ಕೇಶಗಳ ಶಳಕೆನ್ನಬೇಕೆಂದರೆ ಅದು ಬಹಳ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ಅದರ

ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ಇದು ಏನಿರಬಹುದು? ಹೀಗೆಂದು ಖಾನನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕರಿಯ ಪದಾರ್ಥವು ಸರಿದಾಡಹತ್ತಲು, ಖಾನನು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದನು. ಆತನ ಎದೆಯು ದಸಕ್ಕೆಂದಿತು! ಆಯೇಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಆತನ ಇಚ್ಛೆಯು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆತನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ, ಹತ್ತರ ಬರಲು ದಾಸಿಗೆ ಕೈ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ದಾಸಿಯು ಹತ್ತರ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಖಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ನವಾಬ ಕುವರಿಯು ಮಲಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನೀನು ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳವಾಗದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಕೆಯ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕರ್‍ರಗೆ ಕಾಣುವದು ಏನಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಬೇಗನೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ. ಹು, ಹೋಗು, ಬೇಗನೆ ಹೋಗು, ಎಂದು ಒತ್ತರಿಸಲು, ದಾಸಿಯು ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡದೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು; ಆದರೆ ಒಳಗೆ ಹೋದವಳು ಕೂಡಲೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಮೋರೆಯು ಹುಚ್ಚು ಇಟ್ಟಿತ್ತು, ಮೊದಮೊದಲು ಆಕೆಯ ಬಾಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—ಸಂಕಟವು ಬಹು ಭಯಂಕರವಾದದ್ದಿರುವದು. ನವಾಬ ಕುವರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲ್ಲಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಣಾಂತವಾಗುವದು. ಆಕೆಯ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪವು ಮಲಗಿರುವದು!

ದಾಸಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಶಬ್ದಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಖಾನನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮೋರೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಒಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಾನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಈ ಮೇಲೆ ಆತನು ದಾಸಿಗೆ—''ಗದ್ದಲ ಗಿದ್ದಲ ಮಾಡೀ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದನು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ಆಯೇಷೆಯ ಎದೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿತ್ತು, ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲ್ಲಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚದೆ ಬಿಡುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಧೀರನಾದ ಉಸ್ಮಾನನು ಹೆದರಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ– ಈ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ಕಡಿದಮೇಲೆ ಈಕೆಯ ಪ್ರಾಣವು ಹೋಗುವದು; ಹೀಗೆ ವಿಷದ ಪ್ರಖರತೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರ ಸಾರ ರತ್ನವು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಮರೆಯಾಗುವಾಗ, ನಾನು ಅದನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬಹುದೆ? ಆಯೇಷೆಯು ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ಪ ದಂಶದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುವದೇ ನಿಶ್ಚಯವಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ನಾನು ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು; ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಈ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಆಯೇಷೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ಮೃತ್ಯುವು ಬರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು!! ಇಷ್ಟು ಅಂದುಕೊಂಡು ಖಾನನು ಬಹು ಚಾಪಲ್ಯದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಬಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸರಕ್ಕನೆ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಎದೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಎಳೆದು ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಅದನ್ನು ಸೆಳೆದೊಗೆದನು. ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು; ಅದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೆಡೆದೆಗೆದು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಖಾನನು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಸರ್ಪವು ಅತ್ಯಂತವಾದ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಆತನ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಯಿತು. ಖಾನನಾದರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲಿಲ್ಲ, ಆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅದರ ಹೆಡೆಯನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಕಸುವಿನಿಂದ ಅದು ಉಲುಕದಂತೆ

ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದನು. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಖಾನನನ್ನು ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಬಾರದಾಯಿತು. ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವಾದರೂ ತನ್ನ ಹೆಡೆಯ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಡಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಅದು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಖಾನನ ಕೈಗೆ ಸುತ್ತುಹಾಕಿ ಬಿಮ್ಮನೆ ಬಿಗಿಯಹತ್ತಿತು.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಖಾನನು ಬೆದರಲಿಲ್ಲ; ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಚಂಚಲವಾಗಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ— ಎಲೈ ಪರವರದಿಗಾರ, ಅಲ್ಲಾ, ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯು ಅಗಾಧವಾದದ್ದು! ಈ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ದುಷ್ಟ ಜಂತುವಿನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀನೇ ಬದುಕಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕೃಪಾಲುತ್ವವೇ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ, ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬದುಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಷ್ಟರವನು! ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತ ದಾಸಿಯು ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಥರಥರ ನಡುಗುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಉಸ್ಮಾನನ ಕೈಯು ಬರಬರುತ್ತ ಬಹಳವಾಗಿ ಸೇದಹತ್ತಿತು. ದಾಸಿಯು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನ್ನು ಕುರಿತು—ಜಹಾಪನಾಹ, ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯದ ಪರಮಾವಧಿಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಹಾವು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಬಿಡಬೇಕು? ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕರೆಯಲೇನು? ಕೈಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗಂತು ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಬಲಗೈಯನ್ನೇ ಅದು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಉಸ್ಮಾನನು—ಮೋತೀ, ಬೆದರಬೇಡ, ಎಡಗೈಯಿಂದ ನಾನು ಹಾವಿನ ಸುತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡೇನು? ಆದರೆ ಈ ದುಷ್ಟ ಸರ್ಪದ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶವು ಬೇಗನೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಾ. ಇದನ್ನು ಚೂರುಚೂರು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನಗೇನಾಗುತ್ತದೆ? ನೀನು ಯಾರನ್ನೂ ಕರೆಯುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ಕರೆದರೆ ಬೇಗಮುಸಾಹೇಬರ ಹೊರತು ಉಳಿದವರು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ? ಬೇಗಮು ಸಾಹೇಬರು ಬಂದರೆ ಅವರೂ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಾರು; ಆದ್ದರಿಂದ ತಡಮಾಡದೆ ನೀನು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಾ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಾಸಿಯು ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಸರ್ಪದ ಬಿಗತದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನ ಕೈಯು ಬಹಳ ಸೇದಹತ್ತಿತು; ಆದರೂ ಅವನು ಅದರ ಬಾಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ದಾಸಿಯು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರಲು, ಖಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ನೀನು ಇನ್ನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಮತ್ತೆ ಅಂಜಿಕೊಂಡೀ. ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ನವಾಬ ಕುವರಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ, ಆಕೆಗೆ ಎಚ್ಚರಾಗಗೊಡಬೇಡ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ನಡಿದಿರುವದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಗೊಡಬೇಡ, ಎಂದು ಹೇಳಲು, ''ಜೀ ಸರಕಾರ'' ಎಂದು ದಾಸಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದಳು; ಆದರೆ ಖಾನನು ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಹಾವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಸೀಳುವನೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ

ಆಕೆಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಗಿಲ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಖಾನನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಸರ್ಪದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಕೆಲಸವದು! ಅವನ ಎಂಥ ಸಾಹಸವದು! ಎಂಥ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನವದು! ಸರ್ಪವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಖಾನನಿಗೆ ಬಹಳಹೊತ್ತು ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಕಠಾರಿಯು ಹತ್ತದಂತೆ ಸರ್ಪವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಬೇಕಾದದ್ದರಿಂದ, ಸರ್ಪದ ಪೂರಾ ತುಂಡುಗಳಾಗದಂತೆ ಆತನು ಬಹು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸರ್ಪದ ದೇಹವು ಒಂದು ಮಾಲೆಯಂತೆ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ರಕ್ತದಿಂದ ಖಾನನ ವಸ್ತ್ರವು ತೊಯ್ದವು. ಆ ಸರ್ಪ ದೇಹಮಾಲೆಯು ನೆಲದವರೆಗೆ ಜೋತಾಡಹತ್ತಿದರೂ ಖಾನನು ಸರ್ಪದ ಬಾಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾಯ ಬಳಿಯ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವು ತುಂಡರಿಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿತ್ತು, ಆ ಭಾಗವೇ ಬಹು ಭಯಂಕರವಾದದ್ದಿತ್ತು, ಖಾನನು ಮೊದಲು ತನ್ನ ಎಡಗೈಯೊಳಗಿನ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟನು! ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಮುಖವು ಈಗ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಅದು ಇನ್ನೂ ಖಾನನನ್ನು ಕಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಲಿತ್ತು, ಆಗ ಖಾನನು ಮುಖವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಬಹು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಅದನ್ನು ದೂರ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಮೈಯನ್ನು ತೊಳಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಹೋದನು; ಆದರೂ ಸರ್ಪವು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಕಚ್ಚುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತು!!

ತಿರಸ್ಕಾರ

ಮುಂದೆ ಆಯೇಷೆಯು ಬೇಗನೆ ಎಚ್ಚತ್ತಳು. ಆಗ ದಾಸಿಯು ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಆ ನವಾಬ ಕುವರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ದಾಸಿಯು ತಂದಿದ್ದ ಗುಲಾಬದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೋಯಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಮುಖವನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಯೇಷೆಯು ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಆಯೇಷೆ—ಮೋತೀ, ನೀನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ?

ಮೋತಿ—ಸರಕಾರ, ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ.

ಆಯೇಷೆ—ನನಗೆ ಕನಸು ಬಿದ್ದಿತ್ತು, ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೋ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು, ನನ್ನ ಮೈಗೆ ಏನೋ ತಣ್ಣಗೆ ಹತ್ತುತ್ತಿತ್ತು ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋತೀ, ನೀನೇಕೆ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಿದ್ದೆ?

ಮೋತಿ—ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ

ಆಯೇಷೆ—ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೇನು?

ಮೋತಿ—ಹೌದು, ಸಣ್ಣ ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಬಂದಿದ್ದರು.

ದಾಸಿಯು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಆಯೇಷೆಯು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ನಾಗರ ಹಾವಿನಂತೆ ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯು ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಏನಂದಿ? ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಬಂದಿದ್ದರ್ರೋ? ನಾನು ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿ ಮಲಗಿದ್ದೆನು; ನನ್ನ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡ ವಸ್ತ್ರವು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು? ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಏನು ಮಾಡಿದರು? ಹೇಳು, ಬೇಗನೆ ಹೇಳು, ಈಗ ಅವರು ಎಲ್ಲಿರುವರು? ಎನ್ನಲು, ಮೋತಿಯು ತನ್ನ ಒಡತಿಯ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆದರಿದಳು. ಅಂಜುತ್ತಲೇ ಆಕೆಯು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಸರಕಾರ, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಏನು ಮಾಡಿದ ರೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಪರವಾನಿಗಿಯಿಲ್ಲ, ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ತೋಟ ದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅನ್ನಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಕೂಡಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಕೆಂದುಟಿಗಳು ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಅದೇ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿ ಎದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪಗೆ ಆಗಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನ ದುರ್ವರ್ತನದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಆಕೆಯು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿರಲು, ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾದವು! ಆಕೆಯ ಕೋಮಲಾಂಗವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಈ ಕ್ರುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಆಯೇಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಮೋತೀ, ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಪರವಾನಿಗೆಯಿಲ್ಲವೋ? ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆಹತ್ತೀ ಮಲಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಕ್ಷುದ್ರ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ವಿಕಾರವಶನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೋ ಏನು? ನಡೆ ಹಾಗಾದರೆ, ಈಗ ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ನೋಡೋಣ.

ಮೋತಿಯು ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಉಸ್ಮಾನನು ಪುಷ್ಕರಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳಕೊಂಡು, ಒಂದು ವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ದಾಸಿಯು ಆಯೇಷೆಗೆ—ಅದೋ, ನೋಡಿರಿ, ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಪುಷ್ಕರಣಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ, ಎಂದು ಬೆರಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಆತುರದಿಂದ ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಯ ನೂಪುರದ ಮಂಜುಲ ಧ್ವನಿಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಇನ್ನೂ ದೂರವಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯ ಸನ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಕ್ರೋಧ ಸಂತಪ್ತಳಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಖಾನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಾ? ನಾನು ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿ ಮಲಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿರಲು, ನೀವು ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಾ? ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೆಂತಲೂ, ಸಂಭಾವಿತರೆಂತಲೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿ, ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಿ, ಎಂದು

ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಯೇಷೆಯ ಉಗ್ರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಖಾನನು ನೋಡದಾದನು. ಆತನು ಕೆಳಗೆ ಮೋರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಾಂತಮುದ್ರೆ ಯಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ನಬಾಬ ಕುವರೀ, ನಾನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಅಂಥ ಅನಿರ್ವಾಹ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ಆಯೇಷೆ—ಅದೆಂಥ ಅನಿರ್ವಾಹ ಪ್ರಸಂಗವೋ ನಾನರಿಯೆ! ನೀವಾಗಿ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬರ್ರಿ, ಎರಡನೆಯವರ ಮಾತಿನಮೇಲಿಂದ ಬರ್ರಿ; ಆದರೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಹೆಂಗಸು ನಿದ್ದೆಹತ್ತಿ ಮಲಗಿರುವಾಗ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬರುವದು ಎಲ್ಲಿಯ ರೀತಿಯು? ಖಾನಸಾಹೇಬ ನೀವು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಮೈಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಿರಿ?

ಉಸ್ಮಾನ—ಆಯೇಷೆ, ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳದೆ ನೀನೇಕೆ ನನಗೆ ಇಲ್ಲದ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುತ್ತೀ? ಉಸ್ಮಾನನು ಅಡ್ಡ ಹಾದಿಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತುಳಿಯನು; ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾಕೆ ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತೀ?

ಆಯೇಷೆ—ಸುಳ್ಳಾಡಲಿಕ್ಕೂ ನಿಮಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ? ಈಗ ನೀವು ನವಾಬರಿರುತ್ತೀರಿ; ಯಾವತ್ತು ಮಹಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ; ನೀವು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಜನರು ಕೈ ಹಿಡಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ನೀವು ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ, ನವಾಬ ಸಾಹೇಬ, ನಿಮ್ಮ ನವಾಬಗಿರಿಯು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋದೀತೆಂಬದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಿರಿ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಠುರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಅಡ್ಡಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿದಿರುವ ದಿಲ್ಲೆಂದು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಒಳಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ ನೆಂಬದನ್ನೂ, ನಾನು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಏನು ಮಾಡಿದೆನೆಂಬದನ್ನೂ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು, ನಿನ್ನ ದಾಸಿಯೂ ಹೇಳಲಾರಳು!

ಆಯೇಷೆ—ಏನಂದಿರಿ? ನೀವು ಹೇಳಲಾರಿರಿ? ದಾಸಿಯೂ ಹೇಳಲಾರಳೇ? ಅದೇಕೆ? ನೀವು ಒಳಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಿರೆಂಬದನ್ನೂ, ಒಳಗೆ ಬಂದು ಏನು ಮಾಡಿದಿರೆಂಬದನ್ನೂ ನೀವೇ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಜೀವಿಸಲಾರಳು.

ಉಸ್ಮಾನ—(ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿ) ಆಯೇಷೆ, ಇದೇನು ನಿನ್ನ ಹಟಮಾರಿತನವು! ನಾನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನೊ, ಆ ಮಾತನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ! ಒಳ್ಳೇದು ನಡೆ ಆಯೇಷೆ, ನನ್ನ ಸಂಗಡ ನಡೆ.

ಖಾನನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದನು. ಆಯೇಷೆಯು ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆದಳು. ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಛಿನ್ನ, ವಿಛಿನ್ನವಾದ ಶರೀರವು ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆ

ಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಇತ್ತ ನೋಡು, ಆಯೇಷೆ, ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಛಿನ್ನ ವಿಛಿನ್ನವಾದ ಆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆಯೇಷೆಯು ಅಂಜಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು—ಅವ್ವಯ್ಯ, ಇದು ಭಯಂಕರವಾದ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು! ಇದರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಯಾರು ಮಾಡಿದರು? ನವಾಬ ಸಾಹೇಬ, ನಿಮ್ಮ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳು ರಕ್ತ ಮುಣುಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನೀವೇ ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಂದಿರೆಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದು ನೋಡಿರಿ, ಇನ್ನೂ ಅದರ ಜೀವವು ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅದು ಹ್ಯಾಗೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತದೆ! ಅನ್ನಲು ಖಾನನು— ಆಯೇಷೆ, ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲೆಂದು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲು, ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿ, ಕೂಡಲೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದೆನು; ಆದರೆ ನೀನು ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿ ಮಲಗಿದ್ದೆ. ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಆಲೋಚಿಸ ಹತ್ತಿದೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚವಾಗತೊಡಗಿತು. ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ನಾನು ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನ ಕಡಿಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ನಿನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಏನೋ ಕರ್‍ರಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಕಂಡಿತು. ನನಗೆ ಮೊದಲು ಅದು ಹಾವಿನಂತೆ ತೋರಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕೇಶಗಳದೊಂದು ಸೆಳಕು ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕರಿಯ ಪದಾರ್ಥವು ಸರಿದಾಡಿದಂತೆ ತೋರಲು, ಅದೇನಿರುತ್ತದೆ, ಚನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಾ ಎಂದು ನಿನ್ನ ಈ ದಾಸಿಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಕಳಿಸಿದೆನು. ಆಕೆಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಅದು ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವೆಂದು ಹೇಳಲು, ನಾನು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲ್ಲಾಡಿದ್ದರೆ ಸರ್ಪವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಚ್ಚುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡದೆ ಸರ್ಪದ ಬಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದೆನು. ಆಯೇಷೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದುರಾಲೋಚನೆಯಾಗಲಿ, ದುರ್ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ ಏನಿರುತ್ತದೆ ಹೇಳು, ನೋಡೋಣ! ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಅಪವಾದಗಳು ತೀರ ಸುಳ್ಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ನೀಚತನಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಹೋಗಲಾರೆನು.

ಈಗ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ತೆರೆದವು. ಆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಬಾಲೆಯು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು—ಹೇ, ದಯಾಮಯ ಪ್ರಭುವೇ, ಪರಮೇಶ್ವರಾ, ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯು ಅಗಾಧವಾದದ್ದು. ನಿನ್ನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾರನು; ಆದರೆ ದೀನ ಬಂಧುವೇ, ನೀನು ಉಸ್ಮಾನನ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಏಕೆ ಬದುಕಿಸಿದೆ? ನನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಮಹತ್ಕೃತ್ಯವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ? ಅದಿರಲಿ, ಉಸ್ಮಾನನ ಸಂಕಟನಿವಾರಣವಾದದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು, ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆಕೆಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆತನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು—ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ, ಈ ಕ್ಷುದ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಲುವಾಗಿ

ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಆ ಸರ್ಪವು ಮಲಗಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ತಣ್ಣಗೆ ಹತ್ತಿತೆಂದು ಈಗ ನನಗ ಗೊತ್ತಾಯಿತು; ಆದರೆ ನಿದ್ದೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲ ಕೈಯಿಟ್ಟರೆಂದು ನಾನು ತಿಳಕೊಂಡೆನು. ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ ನಾನು ಹಿಂದು-ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಅಪರಾಧವಾಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ನಿಸ್ಸೀಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ, ನನ್ನ ಮಹಾಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವೆಯಷ್ಟೆ! ಎಂದು ನುಡಿದು, ಉಸ್ಮಾನನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಳ್ಳಲು, ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ—''ಇದರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೇತರದು, ಕ್ಷಮೆಯೇತರದು? ಆಯೇಷೆ, ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ? ಕಾಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೂ ಟೊಂಗೆ ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಂತೆ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒದಗಿದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆ? ನಿನಗೆ ನಾನೇನು ಪರಕೀಯನೇ? ನಿನ್ನ ಕಠೋರ ಶಬ್ದಗಳು ಕೂಡ ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೇ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೀನಕೃತ್ಯ ಮಾಡುವವನೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಆಯೇಷೆಯು ಮೋರೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಖಾನನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಆಯೇಷೇ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೀನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು, ನನ್ನ ಪತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ನಾನು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಕ್ಷಮೆಯಗೋಸ್ಕರ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳು. ಆಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು. ನಾನು ಬದುಕಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೂ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೂ- ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಲುವದಕ್ಕೂ ನೀನು ಕಾರಣಳಾಗಿರುತ್ತೀ. ಎಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಕಗ್ಗನಂತೆ ವಿಕಾರವಶನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುವ 'ದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ವಿಷಯ ಸುಖಭೋಗವೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೆ, ಜುಲುಮೆಯಿಂದಾದರೂ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕಾತಲೂಖಾನರವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹವಾಗುವದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ನಿನ್ನ ತಾಯಂದಿರಾದ ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಬೇಗಮುರವರು ಈಗಲೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲು, ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡುವದೇಕೆ? ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಹಲವು ಜನ ಸುಂದರ ಬೇಗಮುರು ಇದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಉಪಪತ್ನಿಯರೂ ಬಹುಜನರು ಇದ್ದರೆಂಬದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾನನು ನಕ್ಷತ್ರಪತಿಯಂತೆ, ಸದಾ ಯುವತಿಯರ ಹಿಂಡಿನ ನಡುವೆ ವಿಲಾಸ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೀನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ, ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ನನಗೆ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೊರತೆಯಿರುವದೆಯೇ?

ಆದರೆ ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಾನು, ಈವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗದೆಯಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವೆನು. ಆಯೇಷೇ, ವಿಚಾರಮಾಡು. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳಲ್ಲ; ನಿನಗೆ ಅಹಿತಕಾರಕವಾದವುಗಳೂ ಅಲ್ಲ.

ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯು—ಉಸ್ಮಾನ, ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಅನಂತ ಉಪಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅಣ್ಣಾ, ನಿಜವಾಗಿ ನೀನು ಮಾನವಕೋಟಿಯೊಳಗಿನವನಲ್ಲ. ಮಾನವರ ಕ್ಷುದ್ರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಹುದೂರ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಉಸ್ಮಾನನು ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ— ಆಯೇಷೇ, ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲು; ನಡುವೆ ಏನಾದರೂ ತಟ್ಟನೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಬೇಡ, ನಾನಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿಕೋ. ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಭಾವವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ''ಅಣ್ಣಾ ಅಣ್ಣಾ'' ಎಂದು ಕರೆಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ಕಲ್ಯಾಣಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಪ್ರಾಣವಾಗಿರುತ್ತೀ. ನಾನು ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವದು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೋ? ನಿನ್ನ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿರಹಾನಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ದಗ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವದು ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ? ಎಲೈ ಹೃದಯೇಶ್ವರಿಯೇ, ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಹೃದಯವನ್ನು ನಿವಾಳಿಸಿ ಒಗೆಯುವ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಇಷ್ಟು ನಿಷ್ಠುರಳಾಗಿರುವೆಯಾ? ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಉಸ್ಮಾನನ ಕೈಯನ್ನು ಆಯೇಷೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಹಿಡಕೊಂಡು– ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನಾ, ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದು ದುರ್ಲಭವೇ ಸರಿ. ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ನೀನು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯೋ ಆಕೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಧನ್ಯಳು! ಉಸ್ಮಾನ, ನೀನು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ, ದೇವರು! ಆದರೆ ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನೊಬ್ಬ ಕ್ಷುದ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೀನು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಿದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಈ ದೃಢವಾದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ನಾನು ಅಪಾತ್ರಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಉಸ್ಮಾನ, ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ನಿನ್ನಾಧೀನವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ಸತ್ತಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಅಣ್ಣಾ, ನೀನು ಹಾವಿನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಉಳಿಸಿದೆ? ನಾನು ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ! ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಯೇಷೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಉಸ್ಮಾನನ ಮಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಯಿತು. ಆತನು ಮೂಢನಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಆತನು ತನ್ನೊಳಗೆ "ಯಾವಾಗಾದರೂ ಅದೇ ಮಾತು; ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ದಗ್ಧ ಮಾಡುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಆಯೇಷೆಯು ಆಡುವದು! ಹಾಯ್! ಹಾಯ್!! ನನ್ನ ಶರೀರವು ದಗ್ಧವಾಗಹತ್ತಿತು. ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವದು ಲೇಸು! ಏನು, ನಾನು ಸಾಯಬೇಕೆ? ನಾನು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾ? ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯೇ! ಛೀ! ಅದು ನನ್ನಂಥ ವೀರನಿಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಅದು ಹೆಂಗಸರ ಕೆಲಸವು; ಹೇಡಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು. ನಾನು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ದೇಹವಿಡುವೆನು," ಎಂದು ನುಡಿದು ಹತಾಶನಾದ ಉಸ್ಮಾನನು ಖಿನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು

ಅನೇಕ ಆಪ್ತಸ್ವಜನರಿಂದಲೂ, ದಾಸ–ದಾಸಿಯರಿಂದಲೂ, ಆಳು–ಹೋಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸಂಖ್ಯ ಚದುರಂಗ ಸೇನೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರ ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರು ಶ್ರೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಪುರೀ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಒಂದು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಶಾಲವಾದ ಡೇರೆಗಳು ಹೊಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಆ ಡೇರೆಗಳು ಹಲವು ವಿಧದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಹು ಚಂದವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಜರ ಹಾಗು ಅವರ ಪರಿವಾರದವರ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊಡೆದಿದ್ದ ಡೇರೆಯಂತು ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಬನಾತಿನ ಅರಿವೆಯದಿದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲ್ಮಗ್ಗಲು ಸುವರ್ಣ ಕಳಸಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಬಹು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು, ದಾಸ–ದಾಸಿಯರ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ಆಳು–ಹೋಳುಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ದಂಡಾಳುಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ಪಹಿಲವಾನರು– ಬಿಲ್ಲಾಳುಗಳು ಮೊದಲಾದವರ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಹುಟಿಗಳು ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಆನೆ–ಕುದುರೆ–ಒಂಟೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಚಾಟು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು, ಭಾಂಡಾರವನ್ನು ಒಂದು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ತಂಬುವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಯಿಸಿದ್ದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಕಶಾಲೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿಯವರೆಗೆ .ಮಹಾರಾಜರ ಪರಿವಾರದ ವಸತಿಯಾಗಿತ್ತು, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಪಟ್ಟಣದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು, ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡ ಮೂವರೇ ರಾಣಿಯರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರದ ಮನೆತನದ ಉರ್ಮಿಲಾ ದೇವಿಯು ಇದ್ದಳು. ಉರ್ಮಿಲಾದೇವಿಯು ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ, ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಳು. ಬಾದಶಹನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನಸಿಂಹರವರು ದೂರ ದೂರ ಪ್ರವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ

ಯಾವತ್ತು ರಾಣಿಯರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವದು ಬಹುತರ ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಎಲ್ಲ ರಾಣಿಯರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯು ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿರುವಾಗಷ್ಟು ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಉರ್ಮಿಲಾ ರಾಣಿಯು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಆಗಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಉಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಉರ್ಮಿಲಾ ರಾಣಿಯು ನೆರಳಿನಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇರತಕ್ಕವಳು.

ಯಾವತ್ತು ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ತಾಯಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು, ಅಧಿಕಾರವೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ಅಧಿಕಾರ-ಯೋಗ್ಯತೆಗಳು ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಿದ್ದರೂ, ತಾನು ಪಟ್ಟ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ತಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡವಿರುವದು ಆಕೆಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರಾದರೂ ಆ ಪಟ್ಟಮಹಿಷೆಯಿಂದ ಪ್ರಣಯಕ್ಕಿಂತ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಯಾಕಂದರೆ ಆಕೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಉಚ್ಚತರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸುಭೇದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾರದೆ, ಅಂಬರ ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದಿನಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಹಾರಾಜರು ಪಾಟಣಾದಿಂದ ಪರಭಾರೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಈ ಯಾತ್ರೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟರಾಣಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಸಂಗಡ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳು ಹೋದವು. ಪ್ರತಿ ದಿನ ಮಹಾರಾಜರು ರಾಣಿಯೊಡನೆ ಶ್ರೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ತಾಸುಗಳು ಪೂಜೆ-ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದಿನಾಲು ಮಹಾರಾಜರು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯುಕ್ತ ಜಗನ್ನಾಥರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದ್ರವ್ಯದ ಆಶೆಯಿಂದ ದೂರ ದೂರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಕುರುಡರು-ಕುಂಟರು ಮೊದಲಾದ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಾನಧರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾರಾಜರು ಡೇರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಆದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಿಂದ ಪುರಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಅಕಬರ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಕೈಸೇರಿತ್ತು. ಓಡಿಸಾದ ಉಳಿದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರು ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರಿಯು ಪಠಾಣರ ಕೈವಶವಾಗುವ ಮೊದಲು, ಅಲ್ಲಿ ದೇವವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ವಂಶದ ಹತ ವೈಭವ ರಾಜನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ ನೆಂಬವನು ಜೀವದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಪುರಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ತನ್ನ ಕೈಸೇರಿದಕೂಡಲೇ ಮಾನಸಿಂಹನು ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ತೀರ ಮೂಲೆ ಗುಂಪಾಗಿದ್ದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದನು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನು ಮಾನಸಿಂಹನ ಆದರಾತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದನು. ಮಾನಸಿಂಹನ ಛಾವಣಿಯೊಳಗಿನ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಬೇಡಿಕೆಯು

ಕೂಡ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ತತ್ಪರತೆಗಾಗಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಹೊಸ ನವಾಬರಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾ, ಹಾಗು ಉಸ್ಮಾನಖಾ ಎಂಬ ತರುಣರ ಔದ್ಧತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದನು. ಆ ಹೊಸ ನವಾಬರ ಪ್ರಾಂತದೊಳಗಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವಾಗಂತು ಆ ತರುಣರು ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ; ಮಾನಸಿಂಹನು ಪುರಿಗೆ ಬಂದು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದರೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಆ ಇಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ಆತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅವರ ವಜೀರನೂ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನು ಪಾಟಣಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಮಾತ್ರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ನವಾಬ ಬಂಧುಗಳ ಪತ್ರವನ್ನು ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ—''ಓಡಿಸಾದ ನವಾಬರು ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ನವಾಬರಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರ ಮುಕ್ಕಾಮು ಪುರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ದಿವಸ ಉಸ್ಮಾನ ಖಾನರವರು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಸೇವಕನು ತನ್ನವರನಿರುವನು, ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾದಾಗಬೇಕು,'' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಬರೆದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಓದಿ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ! ವೃದ್ಧ ವಜೀರನಾದ ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನು ಬೇನೆಯಿಂದ ತೀರ ಹಣ್ಣಾದದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಜಮ ಇಸಾಖಾನನು ವಜೀರನಾಗಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಬೇಗನೆ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಮಾನಸಿಂಹನು ತರ್ಕಿಸಿದನು; ಆದರೂ ಆತನು ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಅಸಮಾಧಾನಪಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ತೀರ್ಥ-ಯಾತ್ರೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಧರ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಆತನ ಚಿತ್ತದ ಮಾಲೀನ್ಯತೆಯೆಲ್ಲಿ ತೊಳೆದುಹೋಗಿ, ಆ ಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ, ದಯಾ, ಭಕ್ತಿ, ಶಾಂತಿಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಎರಡುದಿನ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥನ ಸೇವಾ ಸೂತ್ರಗಳು ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥನ ಆರತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಛಾವಣಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಊರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ವಿಲಾಸೋಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಪ್ರೇಮ ಸಂಪಾದನೆಯಿಂದ ಆತನ ವಿಲಾಸ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕಳೆಯೇರಿತ್ತು. ಉರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಬೃಹನ್ಮಂಟಪವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಾಲುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಮಂಟಪವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂತರ್ಗೃಹವು ಹಲವು ದೀಪಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿದ್ದು, ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಸುಗಂಧಗಳಿಂದ ಅದು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಒಳಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಬೀಸಣಿಕೆ

ಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಳು, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧೋಧಕವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಳು; ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ತಾಂಬೂಲ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಮಾನಸಿಂಹನು ದಣಿದವನಂತೆ ಶುಭ್ರಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಊರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ವಿನಯದಿಂದ—ಅವರು ಪಾಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರ ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವರು, ಈಗ ಬರಬಹುದು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು —ಈಗ ತಾಂಬೂಲವೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ನೀರೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಬೀಸಣಿಕೆ ಬೀಸುವ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಮಾತ್ರ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಉಳಿದವರು ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಮಾನಸಿಂಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಉಳಿದ ದಾಸಿಯರು ಹೊರಟುಹೋದರು. ಬೀಸಣಿಕೆ ಬೀಸುವ ದಾಸಿಯು ಗಾಳಿಯ ಹಾಕಹತ್ತಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ರಾಣಿಯ ವಯಸ್ಸು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಿಡ್ಡತರದವಳಾಗಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಪ್ರೌಢವಯಸ್ಸಿನವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯಸ್ಥಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಳು. 25 ವರ್ಷದ ತರುಣಿಯಂತೆ ಆಕೆಯು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮೈ ಬಣ್ಣವು ಚೊಕ್ಕ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಇತ್ತು, ಹಸ್ತ-ಪಾದಗಳ ತಲಗಳು ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳು ತೇಜಃಪುಂಜವಾಗಿದ್ದವು. ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೀರಿಗೆಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ಅಚ್ಚ ಕರ್ರಗಿನ ಉಂಗುರ ಗೂದಲುಗಳು ಹೆರಳಿನಿಂದ ಮುಖದ ಸೌಂದರ್ಯವು ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗಿತ್ತು, ಆ ಸ್ವಭಾವ ಸುಂದರಿಯು ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಹಾಸ್ಯ ಮಯಿಯೂ, ಪ್ರಸನ್ನವದನೆಯೂ, ಪರಿಹಾಸ ನಿಪುಣೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಶೋಭಾ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಊರ್ಮಿಳಾ ದೇವಿಯು ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಒಬ್ಬಳೇ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯಾದ ತರುಣಿಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆ ನೂತನ ತರುಣಿಯು ರಾಣಿಯ ಹಿಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು ಆಕೆಯ ಶಾಂತವಾದ ಮುಖ-ಮುದ್ರೆಯು ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಣಿಯ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ನೂತನ ತರುಣಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಉರ್ಮಿಳೆಯೊಡನೆ ವಿನೋದವಾಡುತ್ತ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಈ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಅಗಲಿ ಯಿರುವದಾಗದು. ಆ ವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸವಿರುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅನ್ನಲು, ಮಹಾರಾಣಿಯು-ಊಟ-ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮರೆಯುವ ಚಾಳಿಯು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ. ಏಳಬೇಕು, ಭೋಜನ ಪಾತ್ರೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದು ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಿಗಾಗಲು, ಆ ನೂತನ ತರುಣಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅವರು ರಾಣಿಯಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮಾನಸಿಂಹ—ಈ ಬಾಲಿಕೆಯಾರು?

ರಾಣಿ—ಈಕೆಯು ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಗೆಳತಿಯ ಮಗಳು. ಮಹಾರಾಜರ ಪಾದವಂದನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆ ನೂತನ ತರುಣಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ, ಅವರ ಚರಣಧೂಲಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಆ ತರುಣಿಯು ತಲೆಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ರಾಣಿಯ ಮರೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು—

ಮಾನಸಿಂಹ—ಈ ಬಾಲಿಕೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಶಾಲಿನಿಯಾಗಿರುವಳು. ಈಕೆ ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದಳು?

ರಾಣಿ—ಈಕೆಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಂಗಡ ಜಗನ್ನಾಥನ ದರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವಳು. ಈಕೆಯ ತಾಯಿಯು ಊರಿಗೆ ಹೋದಳು; ಆದರೆ ಈಕೆಯನ್ನು ಅನಕಾ ನಾಲ್ಕುದಿನ ಇರೆಂದು ನಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಕೆಲವು ದಿವಸ ಈಕೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಒಳ್ಳೇದು, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೋ, ಹುಡಿಗೆಯು ಒಳ್ಳೇ ಸುಶೀಲೆ ಯಿರುವಳು. ಈಕೆಯ ಯಾವತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸ್ವಭಾವವೂ ಬಹು ಕೋಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈಕೆಯ ಲಗ್ನವಾಗಿರುವದೇನು?

ರಾಣಿ—ಹೌದು ಈಕೆಯ ಲಗ್ನವಾಗಿರುವದು. ಈಕೆಯ ಲಗ್ನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಇಂದುಬೇಡ, ಮತ್ತೆ ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳೋಣವಂತೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಗಲಿ; ಆದರೆ ಈಕೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಿರುವದಷ್ಟೆ?

ರಾಣಿ—ಮಹಾರಾಜ, ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗಿರುವದು.

ಹೀಗೆ ರಾಣಿಯು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿ— "ಅಹಹಾ! ಈ ದಿನ ಎಷ್ಟು ಶಕೆ ಕುಚ್ಚುತ್ತದೆ, ಅನ್ನಲು ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ತರಲಿಕ್ಕೆ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ಆಕೆಯು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ನೂತನ ತರುಣಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಆ ಬೀಸಣಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಗಾಳಿಯ ಹಾಕಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು—ತಂಗೀ, ಬೇಡವ್ವಾ ನೀನು ಗಾಳಿಯ ಬೀಸಬೇಡ. ಈಗ ದಾಸಿಯು ಬರುವಳು, ನಿನ್ನ ಕೈಗಳು ನೊಂದಾವು, ಅನ್ನಲು, ಆ ತರುಣಿಯು ಮಧುರ ಸ್ವರದಿಂದ–ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸೇವಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ತರುಣಿಯ

ಉತ್ತರದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಣಿಗೆ—ಈ ಹುಡಿಗೆಯ ಹೆಸರೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ರಾಣಿಯು—ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ''ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾರಾಜರು—ಹೆಸರು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಹುಡಿಗೆಯು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇರುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ಮನೆಯವನು ನಿಜವಾಗಿ ರಾಜನೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ರಾಣಿಯು—''ಮಹಾರಾಜರು ಇನ್ನು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಏಳಬೇಕು, ರಾತ್ರಿಯು ಬಹಳವಾಯಿತು, ಎಂದು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು, ರಾಣಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭೋಜನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಊರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ಭೋಜನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಹಾರಾಜರ ಭೋಜನದ ಯಾವತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಜಾಗ್ರತೆಯನ್ನೂ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮಹಾರಾಜರು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಸೇವಾ-ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಮಹಾರಾಜರಿಗಾದರೂ ಆಕೆಯ ಹಂಬಲವು ಬೇಗನೆ ಹತ್ತಿತು. ಮನೆಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಮೊದಲು ''ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳು?'' ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಹತ್ತಿದರು. ಆಕೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮಲಸ್ವಭಾವಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಮುಟ್ಟದ ಕೆಲಸಗಳು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸೇರದಾದವು. ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ, ಗುಣಲಬ್ಧರಾದ ಮಹಾರಾಜರು ಊರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಈ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯಾರೆಂಬುದರ ಗುರುತು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತೇನು?

ಶೂರರ ಸರಳಹೃದಯ

ಪಠಾಣರ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನು ವ್ಯಾಧಿಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಆ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಯು ಇಬ್ಬರು ತರುಣ ನವಾಬರ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳಿಗೂ ಪಾತ್ರನಿದ್ದನು. ವಿಷಯಾ ಸಕ್ತನಾದ ಸುಲೇಮಾನಖಾನನೂ, ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಉಸ್ಮಾನನೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇಸಾಖಾನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ತರುಣ ನವಾಬರು ಇಸಾಖಾನನ ಪ್ರೇತ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಬಹು ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಮಂತ್ರಿಪದವು ಖಿರಜಖಾನನೆಂಬ ತರುಣನಿಗೆ

ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಯ ವಯಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಒಳ್ಳೇ ಸಾಹಸಿಯೂ, ಸಮರ ಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನೊಡನೆ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಸಖ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಮತದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೇ ಉಸ್ಮಾನನು ಖಿಜರಖಾನನನ್ನು ವಜೀರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಸುಲೇಮಾನಖಾನನು ಕೇವಲ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾದದ್ದರಿಂದ, ರಾಜಕಾರಣಗಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಸಾಖಾನನ ಮರಣದ ನಂತರ ಯಾವತ್ತು ರಾಜಕಾರಭಾರವನ್ನು ವಜೀರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸದೆ, ಉಸ್ಮಾನಖಾನನೇ ಎಲ್ಲ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸುಲೇಮಾನ ಖಾನನು ವಿಲಾಸಮಗ್ನ ನಾದದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಯಾವ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲಿಕ್ಕೂ ಅವನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಯಾವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ನಡೆಯಹತ್ತಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಸಮಗ್ರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನು ರಿಪೋರ್ಟಿನ ರೂಪದಿಂದ ಅಕಬರಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದನು. ಪಟಾಣರೊಡನೆ ಬೇಗನೆ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಬೇಕಾಗುವದೆಂಬದು ಆ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಪಠಾಣರು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮುರಿಯುವವರೆಗೆ ತಾನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆ ರಜಪೂತ ವೀರನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರಿಯ ರಾಜನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನೊಡನೆ ಮಾನಸಿಂಹನ ಆಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಒಂದುವಾರ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಾನಸಿಂಹನು, ಹತ್ತುದಿನಗಳಾದರೂ ಪುರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಿತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತುದಿನಗಳಿದ್ದರೂ, ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಆತನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಸಂತುಷ್ಟತೆ-ಅಸಂತುಷ್ಟತೆಗಳೆರಡನ್ನೂ, ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಲಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಆ ತರುಣ ನವಾಬನು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮಾನಸಿಂಹನು ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಪಠಾಣರನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸುವಷ್ಟು ಸೈನ್ಯಬಲವೂ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪಠಾಣರು ಅಡ್ಡಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯದೆ, ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಹಿಡಿಯಬಾರದೆಂದು ಮಾನಸಿಂಹನು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಮಾನಸಿಂಹನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ಪುರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಕೆಲವು ಅಗತ್ಯದ ಕಾರಣಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ

ಬರುವೆನೆಂದು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದನು. ನಿಯಮಿತ ದಿವಸ ಹಗಲು ಒಂಬತ್ತು ತಾಸಿನ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆತನ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿಯೊಡನೆ ರಾಜಾ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನೂ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದಂತಾಗಿತ್ತು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಬಂದ ವರ್ತಮಾನವು ಹತ್ತಿದಕೂಡಲೆ, ವಾದ್ಯಗಳು ಬಾರಿಸಹತ್ತಿದವು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಯಾವತ್ತು ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಉಸ್ಮಾನ್‌ಖಾನನ ಸನ್ಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ, ಖಾನನ ಕೈ ಹಿಡಿದು, ಆತನನ್ನು ದರ್ಬಾರದೊಳಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಆತನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು; ತಾನು ತನ್ನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಪರಸ್ಪರರ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದವು. ಖ್ವಾಜಾ ಇಸಾಖಾನನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, ಆತನ ಮರಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಾನಸಿಂಹನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟನು. ಉಸ್ಮಾನನ ಸುಂದರ ರೂಪನ್ನೂ, ಆತನ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆದರವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ತರುಣ ನವಾಬನು ಭರಜರಿಯ ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ಶಿರೋಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ತುರಾಯಿಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು, ಟೊಂಕದ ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವು ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಖಾನನ ಪೋಷಾಕು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಖಾನನ ಸುಂದರವಾದ ಸೌಮ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯು ವಿಚಾರಮಗ್ನವೂ, ಉದಾಸವೂ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಖಾನನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು, ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಓಡಿಸಾದಲ್ಲಿದ್ದೂ, ನನಗೆ ಓಡಿಸಾದ ನವಾಬರ ದರ್ಶನವಾದೀತೆಂದು ತೋರಿದ್ದಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಆಗಮನವಾದದ್ದೊಂದು ಭಾಗ್ಯವೆ''ಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು.

ಮಾನಸಿಂಹನ ಈ ಮಾರ್ಮಿಕ ಭಾಷಣವು ಉಸ್ಮಾನನ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ನಟ್ಟಿತು. ಆತನು ಕೆಲಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡಿ — ತಮ್ಮ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು; ಯಾಕಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವೇ ಅಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ನಾವು ತಮ್ಮ ಗುಲಾಮರು. ಗುಲಾಮರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಆನಂದವಾಗವ ಸಂಭವ ವಿರುವದೋ? ಗುಲಾಮರು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಭಾಗ್ಯೋದಯವಾಯಿತೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ತಿಳಕೊಳ್ಳಬಹುದೊ? ಅನ್ನಲು, ಮಾನಸಿಂಹನ ವ್ಯಂಗೋಕ್ತಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಸಹಿತವಾಗಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ಸ್ವಲ್ಪ ರೇಗಿಗೆದ್ದನು. ಆತನು ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ—ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಗುಲಾಮರೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಗುಲಾಮರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಗುಣವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ತಾವು ಮೊಗಲರ ಆಧೀನತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತೀರಿ. ಅವರೊಡನೆ ಏಕರೂಪವಾಗುವದೂ – ಬಿಡುವದೂ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಮಹಾರಾಜರ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ

ಖಾನನ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆತನು ದುಃಖಿತನಾದನು. ಅವನ ಮೋರೆಯು ಕೆಂಪಾಯಿತು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಖಾನನ ಮೋರೆಯ ಮುಂದೆ ಆತನನ್ನು ಗುಲಾಮನೆಂದು ಕರೆದನು! ಖಾನನು ಅಷ್ಟು ನೊಂದುಕೊಂಡರೂ, ಅಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾದರೂ ಆತನು ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿಕೊಂಡನು. ಖಾನನ ಸಹನಶೀಲತೆಯು ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದಿತ್ತು. ಶೌರ್ಯ – ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆತನ ಕೈಯು ಮುಂದಾಗಿತ್ತು. ಶೌರ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಹನ ಗುಣವಿರುವದು ಕೇವಲ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವೆರಡೂ ಗುಣಗಳೂ ಖಾನನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯದ ಪ್ರೇಮಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಖಾನನ ಆತ್ಮಸಂಯಮನವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಅರಿತಿರುವರು. ಆ ಆತ್ಮಸಂಯಮವನ್ನು ಖಾನನು ಈಗಲೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಖಾನನು ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—

ಉಸ್ಮಾನಖಾನ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಜಗಳಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ನನ್ನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಸೇವಕನು ವಾದಿಸುವದು ಯುಕ್ತವೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹಾರಾಜರ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂತಲೂ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ ಬಂದಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ನನ್ನ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಮೊದಲ ತುತ್ತಿಗೇ ನೊಣ ತಿಂದಂತೆ ವಿರೋಧ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಂಭಾಷಣದ ಯೋಗವು ಆರಂಭಕ್ಕೇ ಒದಗಿತು. ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ನಾನು ಆಡಬಾರದಾಗಿದ್ದ ಮಾತುಗಳು ಆಡಿಹೋದವು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಕೇವಲ ಅಪಾತ್ರನಿರುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಹೋಗಲಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಹೋಗ ಹೋಗುತ್ತ ನಾನು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯು ಮಹಾರಾಜರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಿರುವದರಿಂದ, ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ಈಗ ಮಾತಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ; ಮಹಾರಾಜರು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದೇನು?

ಮಾನಸಿಂಹ—ತಾವು ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಹುದು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ವಿರೋಧ ಬೆಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ಮಾತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ನಡಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಹಿತವೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಉಸ್ಮಾನಖಾನ—ಹೋಗಲಿ, ಇನ್ನು ಆ ವಿರೋಧಕರ ಮಾತಿನ ಸುದ್ದಿಯೇ ಬೇಡ. ನಾನು ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿನಂತಿಯೇನೆಂದರೆ—ತಾವು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರರಾದ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರನ್ನು ಆಮರಣ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಿರುವಿರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಕುಮಾರರಿಗೆ ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮುಂದು ಮಾಡಿದ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ, ನವಾಬ ನಂದಿನಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಮಾರರ ಪ್ರೇಮವಿರುತ್ತದೆಂಬದೊಂದು ಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆಂತಲೂ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾತು ನಿಜವೋ?

ಮಾನಸಿಂಹ—ನವಾಬನಂದಿನಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದೂ, ಆಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವದೂ ನಿಜವಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಘೋರ ಅಪರಾಧಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಈಗ ವಿಧಿಸಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯು, ಆತನ ಈ ಘೋರ ಅಪರಾಧಗಳ ಮಾನದಿಂದ ನನಗೆ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆತನು ಕೇವಲ ಉಚ್ಛೃಂಕಲ ವೃತ್ತಿಯವನೂ, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುವವನೂ, ರಾಜ ಶತೃವಿನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಬಳೆಸುವವನೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗುರುತರವಾದ ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ಆಮರಣ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯು ವಿಧಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನಖಾನ—ಕುಮಾರರಿಗಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಯೋಗ್ಯಾ ಯೋಗ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೂ ಅಂಥ ವೀರರು ಹೀಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಕೊಳಿಯುವದು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜ, ನಾನೊಂದು ಗೂಢ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ, ಹೇಳಲಿಯಷ್ಟೇ?

ಮಾನಸಿಂಹ—ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು, ಸಂಕೋಚಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೇಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿರುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯು ತಾನಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವಳು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಆಯೇಷೆಯ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಮನ್ನಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಆಕೆಯೊಡನೆ ಬರಿಯ ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಎಂದೂ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ನನ್ನ ಶತೃಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜರವರ ಮುಂದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಿದಿರಿ?

ಉಸ್ಮಾನ—ಮಹಾರಾಜ, ಬಹು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಈ ನಮ್ಮ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದ ಸಂಗತಿಯು ಸಹ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು! ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಮಹಾರಾಜರು ಕೇಳಬೇಕು. ಆಯೇಷೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಾಗಿರುವಳು. ಆಕೆಯ ಆಸೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವೆನು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹೃನ್ಮಂದಿರದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಳು. ಅಂತೇ ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರನ್ನು ಶತೃವೆಂದು

ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾದ ಹೊರತು ಆಯೇಷೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ಥಳವು ಸಿಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯ ಹೃದಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂತಾಪಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ದಗ್ಧನಾಗುತ್ತಿರುವೆನು. ಹಿಂದಿನ ಆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಅಂಥ ಸಂಧಿಯು ಒದಗುವ ಕಾಲವನ್ನು ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆನು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯ ಹತ್ತಿದರೆ, ನನಗೆ ಆ ಸಂಧಿಯು ಹ್ಯಾಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು? ಆ ಸಂಧಿಯು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರ ಪರಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಗೆ, ನಾನು ವೀರೋಚಿತ ವಾದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು? ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಮರಣ ಹೊಂದುವವರೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯು ಅವರನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ನೆಂದರೆ, ತಾವು ಕುಮಾರರನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಿ ರಣಭೂಮಿಗೆ ಕಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನಿಮ್ಮ ಶತೃತ್ವದ ಪ್ರಕಾರವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ಎಂದೂ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡದೇಯಿರುವದರಿಂದ ಆತನು ನಿರಪರಾಧಿ ಯೆಂದು ನೀವೇ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ; ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಿ ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿರಿ, ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ನೀವೇ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ; ಇದು ....

ಉಸ್ಮಾನ—ನಾನು ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿರಿ. ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿಕೊಂಡೆನು. ಅದನ್ನು ನಡಿಸುವದೂ–ಬಿಡುವದೂ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯವಾದ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವನ್ನು ಪರಸ್ಪರರು ತಿಳಿಸಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಈಗ ಅವನ್ನು ಹೇಳಲವಶ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತ ಸಭಾಮಂಟಪದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಮಹಾರಾಜರು ರಾಮಚಂದ್ರದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು—ಮೊಗಲರ ಹಾಗು ಪಠಾಣರ ನಡುವೆ ಆಗಿರುವ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಬೇಗನೇ ಮುರಿಯುವದು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಉದ್ವಿಗ್ನಚಿತ್ತದಿಂದ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥನ ಆರತಿಯನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಹೊರಟು ಹೋದರು. ಅಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿರುಗಿತು. ಕುಮಾರನು, ತಾನು ನುಡಿದಂತೆ ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣನಾಗಿರುವದನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವಾದಂತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಿಂದ ತನ್ನ ಮಗನು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ಆ ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಠುರನಾದ ಅಂಬ ರಾಧೀಶ್ವರನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮರುದಿವಸವೇ

ಪುರಿಯಿಂದ ಹೊರಟನು. ನವಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ನವಾಬರನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಣಗಡಕ್ಕೆ ಬರುವರೆಂದು ಪಠಾಣರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸ್ವರ್ಣಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗದೇ ಹಾಗೆಯೇ ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಪಠಾಣರಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನ ದ್ವೇಷವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಬೇಗನೇ ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಮಾನಸಿಂಹನು ತಾನಾಗಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಯಾವದೊಂದು ನೆವದಿಂದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಆ ತರುಣ ಪಠಾಣನು ಹವಣಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಯುದ್ಧ ಸೌರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ''ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಲಿ, ಗೆಲ್ಲಲಿ; ಯುದ್ಧಮಾಡದೇ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ''ಂಬ ನಿಶ್ಚಯ ದಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಸಾಮುಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಆತನು ಕೂಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಒಲವಿಗನುಸರಿಸಿ, ಆತನ ವಜೀರನಾದ ಖಿಜರಖಾನನೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಸಹಾಯಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸರಳಹೃದಯದ ಶೂರ ಉಸ್ಮಾನನ ಯುದ್ಧೋತ್ಸುಕ್ಯವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗತೊಡಗಿತು!

ವಿಯೋಗ

ಒಂದು ದಿನ ಅಂತಃಪುರದ ಉದ್ಯಾನದ ಒಂದು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಒಬ್ಬನೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಹೊರಗೆ ಮಂಜುಲ ಸ್ವರದಿಂದ— ''ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಇರುವರೇನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಕೇಳುವವಳ ದನಿಯು ತೀರ ಗುರುತಿನದಾಗಿದ್ದರೂ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ಇತ್ತಿತ್ತ ಎಂದೂ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಬೀಳದೆಯಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯು, ತಾನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗದೆಯೇನು ಮಾಡೀತು? ಖಾನನು ಉತ್ಕಂಠಿತನಾಗಿ— ''ಯಾರು ಆಯೇಷೆ, ಎರಡನೆಯವರಾರೂ ಇಲ್ಲ, ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಬಾ ಏನು, ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೆಯೋ ಏನು? ನೀನೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಆಯಾಸಪಟ್ಟೆ? ಯಾರ ಸಂಗಡಲಾದರೂ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರೆ, ನಾನೇ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆಕೆಯ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಪೀಠದಿಂದ ಎದ್ದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಯೇಷೆಯು ತಲೆ ಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬಂದಳು. ಖಾನನು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಯೇಷೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು—ಆಯೇಷೆ, ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವು ಯಾಕೆ ಉದಯವಾಗಿರ ಬಹುದು? ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ನೆನಪು ನಿನಗೆ ಯಾಕೆ ಆಗಿರಬಹುದು? ಕರೆಕಳುಹಿದರೆ ನಾನು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಅಪನಂಬಿಗೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು? ಹಾಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ತನಕ ನೀನು ನಡೆದು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಶ್ರಮಬಟ್ಟೆ? ಹೇಳು,

ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯು—ನವಾಬ ಸಾಹೇಬ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಂದೂ ಸ್ಮರಿಸುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಒಳ್ಳೇದು ಅದಿರಲಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಏನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ಕೇಳಲಾ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು, ಉಸ್ಮಾನನು—''ಕೇಳು ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ಸುಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೇಳು ಕೇಳು, ಏನು ಕೇಳುವದನ್ನು ಬೇಗನೇ ಕೇಳು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೇ, ನಾನು ಎಂದಾದರೂ ನಿನಗೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಇಂದೇ ಯಾಕೆ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ?

ಖಾನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಸೆರಗಿನ ಅಂಚನ್ನು ತೀಡುತ್ತ ಖಾನನ ಮೋರೆನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು—ಆಯೇಷೇ, ಮಾತಾಡು, ಸಂಕೋಚಪಡುವದೇಕೆ? ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಬಂದಿರುತ್ತೀ? ಈ ಉಸ್ಮಾನನ ಆಶೆಯೇನಾದರೂ ಸಫಲವಾಗುವ ಹಾಗಿರುತ್ತದೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯು ಸೆರಗಿನ ಅಂಚನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ—''ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧದ ಸೌರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈಗ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪರವಾನಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ಈಗಾದರೂ ತಮಗೆ ಕೆಲಸದ ಅವಸರವಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಕೇಳುವೆನು. ಬರುತ್ತೇನೆ ಹಾಗಾದರೆ, ಎಂದು ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧವಾದಳು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ದೀನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ—ಆಯೇಷೇ, ಹೀಗೆ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯತ್ವವನ್ನು ಭಾವಿಸುವದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುವದು. ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ನಿರರ್ಥಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೂ, ಅವನ್ನು ನಾನು ಬಹು ಮಹತ್ವದವೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಆಯೇಷೇ, ಸಾವಿರಾರು ಕೆಲಸಗಳಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇನು. ನೀನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನು ಎರಡನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹು, ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಆನಂದವನ್ನೀಯುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡತೊಡಗು, ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಡ.

ಆಯೇಷೆ—(ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ) ನವಾಬಸಾಹೇಬರೇ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವಿರಿ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವಿರುವದು; ಆದರೆ ಅಧಮಾಧಮಳಾದ ನನ್ನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಿಮಗೆ ದುಃಖವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಈಗಂತೂ ....

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನು ಡಿಯುವಾಗ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಆತುರತೆಯಿಂದ—

ಉಸ್ಮಾನ—ಆಯೇಷೆ, ನೀನೆಂದು ನನಗೆ ದುಃಖಪಡಿಸಿರುತ್ತೀ? ನೀನು ದುಃಖಪಡಿಸಿದೆಯೆಂದು ನಾನೆಂದು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಆಡಿದ್ದೇನೆ? ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹ

ಮಾಡಿರುವದಾದರೂ ಏನು ಹೇಳು? ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ಅಧಮಾಧಮಳಲ್ಲ; ನನ್ನ ಹಿತಚಿಂತಕಳಾಗಿರತ್ತೀ; ನವಾಬನ ಅಂತಃಪುರದ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿರುತ್ತೀ. ಹಲವು ಜನ ಸುಂದರಿಯರನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿವಾಳಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಬಹುದು! ಆಯೇಷೇ, ಇಂದು ನೀನು ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ?

ಆಯೇಷೆ—ನನ್ನ ಈ ಕೃತಘ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಇಡಬಾರದೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಉಸ್ಮಾ—(ಆರ್ತ ಸ್ವರದಿಂದ) ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ಹೇಳು? ಕದಾಚಿತ್ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವೆನೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವದಂತು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿಯಾದರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ಅದಿರಲಿ, ಆಯೇಷೇ, ಇಂದು ನೀನು ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ನಿಷ್ಠುರ ಮಾತನ್ನು ಆಡುತ್ತೀ? ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೇನು ಅಂಥ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ? ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು? ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದರಿಂದಲೇ ಉಸ್ಮಾನನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜೀವದಿಂದ ಇದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಆಶೆಯನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನು ಜೀವವಿರುವವರೆಗೆ ಬಿಡಲಾರನು. ನನ್ನ ಆಶಾಭಂಗ ಮಾಡುವದು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆ? ನೀನು ಇಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಹೃದಯಳು ಹ್ಯಾಗಾದೆ? ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಹೋಗುವದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ?

ಆಯೇಷೆ—(ಅಳುತ್ತ) ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸುಖವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಇದ್ದು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡು ಮಾಡಲಾ? ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ನಿನಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ, ಈ ಪಾಷಾಣ ಹೃದಯದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ, ನೀನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶರೀರ ಶೋಷಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ. ಈ ಚಾಂಡಾಲಳು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಮರೆಯಾದ ಹೊರತು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸುಖವಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಯೇಷೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಖಾನನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ತಡೆದು, ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಉಸ್ಮಾನ—ಆಯೇಷೇ, ಹೀಗೆ ದೀನನಾದ ಉಸ್ಮಾನನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನು ಲಾಭವಿರುತ್ತದೆ ಹೇಳು? ನೀನು ಇರುತ್ತಿರುವ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ದೈವಗೇಡಿಯಾದ ಉಸ್ಮಾನನು ಇರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವೂ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಇರಬಾರದೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರುತ್ತದೋ? ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದರಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ನಿನ್ನ ಮಧುರ ಭಾಷಣದ ಶ್ರವಣದ ಲಾಭವು ಆತನಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆತನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅದೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಾರದ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲ!

ಆಯೇಷೇ—ಉಸ್ಮಾನ, ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಸಂಯಮನವು ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದಿರುತ್ತದೆ; ನೀನು ಜಾಣನಿರುತ್ತೀ, ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಾತಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿರುತ್ತದೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀ? ವಿಚಾರಮಾಡು, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸುಖ ವಾಗುವದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ; ನಾನು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಮರೆಯಾಗುವದರಿಂದ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕಡೆಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಹಂಬಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಆಯೇಷೇ, ಇದು ನಿನ್ನ ಭ್ರಮವು; ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯು. ದೂರ ಹೋಗುವದರಿಂದ ಪ್ರಣಯಿ ಜನರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸುಖವಾಗುವದೇ? ಅವರು ವಿರಹಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧರು ಮಾತ್ರ ಆಗಬಹುದು. ನಾನು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವರೆಗೆ ನಾನಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಾರೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ ಹೇಳು? ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿರುವೆನು; ಅಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ನೀನು ದೂರವಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನ ಅಂತರ್ದಾಹವು ಕಡಿಮೆಯಾ ಗತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಕಡಿಮೆಯೆಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ? ಆಯೇಷೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾಕೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತೀ. ದೂರ ಹೋಗುವದರಿಂದಲೇ ದುಃಖ ಶಮನ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನಿನ್ನಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಶಮನವಾಗಿದೆ? ನೀನು ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಚಂದ ಸೊರಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ಹೇಳು?

ಆಯೇಷೆ—ಗಂಡಸರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಹಲವು ಆಸೆಗಳು ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿರುತ್ತವೆ; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅವರು ಹಲವು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಬಹುದು; ಬೇರೆ ಉಪ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಗಂಡಸರ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಹಲವು ಮಾರ್ಗಗಳಿರುವವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಉಸ್ಮಾನ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡು. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೆ, ಬಹು ಬೇಗನೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೀ.

ಉಸ್ಮಾನ—ಅಶಕ್ಯವು, ಆಯೇಷೇ, ತೀರ ಅಶಕ್ಯವು! ನನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಕಬರಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ತಂಪಾದ ಮಣ್ಣು ಹತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಮಾತ್ರ ಅದರ ದಾಹವು ಶಾಂತವಾದರೆ ಆಗಬಹುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಮರೆತೇನೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಮರೆತುಬಿಡು. ನಿನಗೆ ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿರುವೆನಷ್ಟೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಆಸೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಪ್ರಾಣಧಾರಣ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ, ಆಯೇಷೇ, ಪ್ರಖರವಾದ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಕಲ್ಲೂ ಕರಗುತ್ತದೆ; ಈಶ್ವರೀ ತಂತ್ರದಿಂದ ಉಸುಬಿನ ಬೈಲು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಜೀವದಿಂದ ಇದ್ದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಎಂದಾದರೂ ಆತನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಳು, ಆತನ ಪ್ರೇಮ ಯಾಚನೆಯು ಎಂದಾದರೂ ಸಫಲವಾದೀತು ಎಂದು ಆತನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು; ಆದರೆ ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಾದ ಉಸ್ಮಾನನು ಅಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯು ಸಫಲವಾಗುವ ಆಸೆಯು ತೋರುವದಿಲ್ಲ!

ಆಯೇಷೆ—ಉಸ್ಮಾನ, ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಹೋಲುವ ಪ್ರೇಮವು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲೆಂದು ನೀನು ಅನ್ನುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತು ಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮನೋದಯದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ನಾನು ಅಸಮರ್ಥಳಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಷ್ಟು ಪಾಷಾಣ ಹೃದಯಿಯಾಗಿಯೂ, ಅಧವಾಧ ಮಳಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತೇನೆ! ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ, ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧಳಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಈಡಾಡುವಳು! ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೀರಿದ ಮಾತಿನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಕೊರಗಹತ್ತಿದರೆ, ಆಕೆಯೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ನೀನೇ ಹೇಳು, ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ನಾನು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರವು ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಲಿ, ಸುಖವಾಗಲಿ, ನನಗೆ ಪರಪುರುಷರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಉಸ್ಮಾನ, ಈವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಈಗಾದರೂ ಕ್ಷಮಿಸು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನದಿಷ್ಟು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡು. ಈ ದೈವಹೀನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಬ್ಬಿಗೆಬಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ದುಃಖಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನೀನು ದುಃಖದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಜೀವವು ತಳಮಳಿಸುತ್ತದೆ! ನನಗೆ ಸುಖವಾಗಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವಿ ಯಷ್ಟೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖಿಯಾಗು. ಈ ಸರ್ಪಿಣಿಯ ಮೋಹಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ವ್ಯರ್ಥ ಗಾಸಿಯಾಗಬೇಡ. ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ ನನ್ನದಿಷ್ಟು ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸುವೆಯಾ? ಇಷ್ಟು ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಾಕುವೆಯಾ?

ಉಸ್ಮಾನಾ—ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ಬೇಕಾದದ್ದು ಅನ್ನು, ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೇಳು. ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸುವದೂ, ಕೊಲ್ಲುವದೂ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಈ ವರೆಗೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಂತೆ, ಮತ್ತು ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಇನ್ನುಳಿದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಾನು ಮಾಡುವೆನು. ಇನ್ನು ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಡೆಯ ಉಪಾಯವು ಒಂದೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕುಳಿತು, ನನ್ನನ್ನು ಹೊರದೂಡಿದ ಆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನು. ಆಮೇಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಬರಿದಾಗಿ, ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ನಿನಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಆಗಾದರೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ಥಳವು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಆನಂದದಿಂದ ನನ್ನ ತಾಪವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಘಳಘಳನೆ ನೀರುಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಆಕೆಯು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ—ಹಾಯ್ ಹಾಯ್, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಸರವುಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಯೇಷೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಬಂಧುವೇ, ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ; ನೀನು ಸುಖದಿಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ನನ್ನ ಹಣೇಬರದಲ್ಲಿ ಹಾಗಾಗುವ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ, ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ; ಅಂಥದೊಂದು ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗವೇನಾದರೂ ಬಂದರೆ, ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ನೆನಿಸು; ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಬರುವೆನು; ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನಾ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪುನರ್ದರ್ಶನದ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ ಈ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ! ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ನೆನಪು ಇರಲಿ; ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ ಅಲ್ಲ ಅಲ್ಲ ಹಾಗಲ್ಲ, ನಾನು ಹೇಳುವಾಗ ತಪ್ಪಿದೆನು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಸ್ಮರಿಸಬೇಡ, ನನ್ನನ್ನು ಪೂರಾ ಮರೆತುಬಿಡು.

ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಹೃದಯ ವಿದಾರಕವಾದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನು ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿ ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಕೆಯ ಮಾತು ಮುಗಿದರೂ ಆತನು ತಗ್ಗಿಸಿದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯು ತಗ್ಗಿದಮೇಲೆ ಆತನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಕಣ್ಣಿಗೆಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ಆತನು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟನು; ಹತಬದ್ಧನಾದನು; ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ''ಹಾಯ ಹಾಯ'' ಎಂಬ ದುಃಖೋದ್ಗಾರವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿದನು!

ದುಃಖದ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಾಯಿತು. ಎಂದೂ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಆ ವೀರನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅತ್ತು, ಶೋಕವು ಕಣ್ಣೀರಿನ ರೂಪದಿಂದ ಸೋರಿಹೋಗಿ ಅದರ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ, ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯದ ನಿರಾಶೆಯು ನೆಲೆಯೂರಿತು. ಇನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ತನಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆಯೇಷೆಯ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದಂತೂ ಆತನು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಂದ ಆವರಿಸಿದ್ದ ನೀಚವಾದ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಆವರಣವು ಈಗ ಹರಿದುಹೋಗಿ, ಉಸ್ಮಾನನು ಗ್ರಹಣಮುಕ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ವೀರೋಚಿತವಾದ ಸಾಹಸದ ಉರ್ಮಿಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಮೊಳೆದೋರಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ—''ಆಯೇಷೇ, ಪ್ರಿಯ ಭಗಿನಿಯಾದ ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ಗುರುತು ಮೋಹಾಂಧನಾದ ನನಗೆ ಮೊದಲು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಧಾರದ ಆಚರಣೆಯೆಂಬ ದಿವ್ಯಾಂಜನವು ನನ್ನ

ಅಂಧತ್ವವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿತು. ನೀನು ಸಾಧ್ವಿಯರ ಶಿರೋಭೂಷಣವಾಗಿರುತ್ತೀ; ನಮ್ಮಂಥ ಅಧಮ ಪುರುಷರ ನಷ್ಟವಾದ ಪೌರುಷವನ್ನು ಪುನಃ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ದಿವ್ಯೌಷಧಿಯಾಗಿರುತ್ತೀ! ಎಲೈ ಸತ್ವ ಶೀಲೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ರತ್ನವೇ, ಏನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವು, ಏನು ನಿನ್ನ ಮನೋನಿಗ್ರಹವು! ಇಂಥ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ನೀನು, ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದ ಆ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನೂ ಧನ್ಯನೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಪರವರದಿಗಾರ ಅಲ್ಲಾ, ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯು ಅಗಾಧವಾದದ್ದು. ''ಆಯೇಷೇ–ಆಯೇಷೇ''ಯೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಕನವರಿಸುತ್ತ ಕೃಶನಾದ ನನಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಈತನೇ ಪತಿಯೆಂದು ನೆರೆನಂಬಿ ಸಾಧ್ವೀ ಶಿರೋಮಣಿಯಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಒಲ್ಲನು. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಳಿಯಬೇಕೋ–, ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಹಳಿಯಬೇಕೋ,– ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಹಳಿಯಬೇಕೋ? ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಲು ನಾವು ಮೂವರೂ ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳಾದದ್ದರಿಂದ ಸಮಾನ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವರಾಗುವೆವು. ಅಂದಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಹೀಗಿರದೆ, ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪದೆ, ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಂಧು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತಾಳಿರುವ ಆಯೇಷೆಗೆ— ''ನೀನು ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡೆ''ಂದು ನಾನು ಒತ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವದು ಭಗಿನಿ ದ್ರೋಹವೂ, ಮಿತ್ರ ದ್ರೋಹವೂ ಆಗಿರುವದಲ್ಲವೆ? ಆಯೇಷೆಯು ನನ್ನ ತಂಗಿಯು, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರಳು, ಅಂದ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಪತಿಯಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಯತ್ನಿಸುವದು. ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಘ್ನತೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಿತ್ರ ದ್ರೋಹವೂ ಆಗಿರುವದು; ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸತ್ವಶಾಲಿತ್ವದ ಸಮಾನ ಧರ್ಮ ಯೋಗದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೂ ಕೇಡುಬಗೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಉಸ್ಮಾನನು ಪರಮೋದರನಾಗಿ, ತನ್ನ ಆ ಔದಾರ್ಯದ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಆನಂದಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಜಗತ್ತೇ ಆನಂದಮಯವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಈ ವರೆಗೆ ಆತನಿಗೆ ಎಂದೂ ಆಗದೇ ಇದ್ದ ಸಮಾಧಾನವು ಈಗ ಆಯಿತು.

ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ರತ್ನವು

ಮಾನಸಿಂಹನು ಜಗನ್ನಾಥ ಪುರಿಯ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪಾಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೇ. ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತಂತೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆತ ಹಾಗೆ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದ ಉದ್ಧಟರಾದ ಪಠಾಣರು, ಐಹುದಿನ

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಆತಂಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇರದೇ, ಬೇಗನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿದು, ಅವರು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುವರೆಂದು ಆ ರಜಪೂತ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಯುದ್ಧ ವಿಷಯಕವಾದ ತಾಪವು ನಿಜವಾಗಿ ದೂರವಾದಂತೆ ಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದು ಬರಬರುತ್ತ ಆ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಉಸ್ಮಾನನು ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡು, ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸು ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗಿನಿಂದಂತೂ, ತನ್ನ ಮಗನು ಅಂಥ ಘೋರ ಅಪರಾಧಿ ಯಲ್ಲೆಂದು ಮಾನಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಹತ್ತಿತು; ಆದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹೆಣಗಿದ್ದೂ, ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾದದ್ದೂ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಮಹಾಪರಾಧಗಳಾಗಿ ತೋರಿ, ಆ ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ತಾನು ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಆತನು ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಪುತ್ರ ಮೋಹವು ಮಾನಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಯಿಸದೇ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಮಗನನ್ನು ನೆನಸಿ ವ್ಯಸನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಒಂದುದಿನ ಮಾನಸಿಂಹನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನ ಪಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬಂದು—ಸರಕಾರ, ಕೆಲವು ಜನ ಪಠಾಣರು ಒಂದು ಮೇಣೆಯನ್ನು ಬಹು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕೆಲವರು ಸೈನಿಕರು ಅವರಿಗೆ ಎದುರಾದರು. ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ಬರುವ ಪಠಾಣರನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಶಂಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೇ ಆ ಪಠಾಣರು ಮೇಣೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು—ನೀವು ಎಲ್ಲಿಯವರು? ಹೀಗೆ ಮೇಣೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಿರಿ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದೆವು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಪಠಾಣರು ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ, ಎಟ್ಟಿತನದಿಂದ ನಡಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಾತುಗಳು ಬಳಸಿಹೋಗಿ, ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು. ಆಗ ಮೇಣೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯು ತಮ್ಮವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು – ಅಪ್ಪಗಳಿರಾ, ಸುಮ್ಮನೆ ಜಗಳವೇಕೆ? ನಾನು ಮಾನಸಿಂಹರನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ; ನನ್ನನ್ನು ಈಗ ಅವರ ಬಳಿಗೇ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ನಾವು ಆ ಮೇಣೆಯನ್ನು ಪಠಾಣರ ಪರಿವಾರಬೊಡನೆ ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾದರೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಸೇವಕನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನು, ನನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪಠಾಣ ಸ್ತ್ರೀಯು ಯಾರಿರಬಹುದೆಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕರತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇವಕರಿಗೆ

ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬುರುಕಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬಳೇ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಾನಸಿಂಹನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಈ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸೋಜಿಗಬಟ್ಟು ಅತ್ಯಂತ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ತಾಯೀ, ನೀನು ಯಾರು? ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡುವದು ಹಿಂದುಗಳ ಶೀಲವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತಂದಿರಬಹುದು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಮಾಡವದಕ್ಕಾಗಲಿ ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಬಹುದು. ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಈಗ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಒಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಬುರುಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಸಜೀವವಾದ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಯು ತನ್ನ ಗೌರವದಿಂದ ನೋಡುವವರಲ್ಲಿ ಲೀನತೆ ಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶೋಭೆಯನ್ನೂ ಪಸರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆಗ ಆತನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಸುಮಂಗಲೆಯೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳಂತೆಯಿರುತ್ತೀ. ನೀನು ಯಾರು? ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ? ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಮ್ಮತಿ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನೀನು ನನ್ನ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಿದೆ ? ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನೀನು ಉತ್ತರಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗಾದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು, ಅನ್ನಲು, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು—ತಾವು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯವದರಿಂದ, ನಾನಾದರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಡೆದ ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಗಳಿಗೆ ಸಂಕೋಚವೇನು? ನಾನು ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಸಾಕುಮಗಳು; ನನ್ನ ಹೆಸರು ಆಯೇಷೆ. ಪ್ರಭುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವದು ಏನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

''ಆಯೇಷೆ'' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯು ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಳಂತೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಂದದ್ದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಆತನು ತಿಳಿಯದಾದನು. ಇದರಿಂದ ಆತನ ಕೌತುಕವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿ, ಆತನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆಯೇಷೇ, ನೀನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನಿಂದ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಕಾರಕಗಳಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುವದು.

ಆಯೇಷೆ—ಮಹಾರಾಜ, ಆಯೇಷೆಯ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದ ಆಯುಷ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ಗುಪ್ತವಾಗಿಡುವಂತೆ ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ನಾನು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ

ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಯಾಕೆ ಅಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿ? ಕೇಳಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ನಿಶ್ಯಂಕೆಯಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನೀನು ಸ್ವಜನರನ್ನು ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬಳೇ ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ?

ಆಯೇಷ—(ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು) ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆತನು ಮಗನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕುಮಾರನ ಮುಕ್ತತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದಾದರೂ ಆಲೋಚನೆಯು ಆತನಿಗೆ ಹೊಳೆದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಈಗ ಆಯೇಷೆಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮಗನ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಅವನು ಬಹು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮಾನಸಿಂಹ—ಅಪರಾಧಿಯಾದ ಕುಮಾರನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ನೀನೇನು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರುವೆ?

ಆಯೇಷೆ—ಬಾದಶಹರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರ ಒಂದು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಸುಬೇದಾರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ನೀವು ಬಾದಶಹರ ಕಡೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವದು ಹ್ಯಾಗೆ?

ಆಯೇಷ— ತಮ್ಮ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಬಾದಶಹರ ಕಡೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದವರು ತಾವೇ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಮುಖಾಂತರ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾಣದಿರಲು, ನಾವು ಪರಭಾರೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದೆವು. ಕುಮಾರರ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ತಾವೇ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕ ಉಂಟಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಮಾನಸಿಂಹ—(ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ) ಅರ್ಜಿಯು ಬಾದಶಹರ ಬಳಿಗೆ ಕಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಬರೆದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಮಾರರ ಸಹಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅದು ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನ ಸಂಗಡ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಯೋಗ್ಯ ಬಂದೋಬಸ್ತಿನಿಂದ ಕಳಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಸೇವಕನು ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಯಾಗವನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆತನ ಸಹಿಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಿಸಿದಿರಿ? ಏನು ಸುಳ್ಳು ಸಹಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಗೀಡಿದಿರೋ ಏನು?

ಆಯೇಷೆ—ಮಹಾರಾಜರೇ, ಹಾಗೇನು ಸುಳ್ಳು ಸಹಿ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ, ಕುಮಾರರು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಅರ್ಜಿಯಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸಹಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನೀವು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಿರೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಬಹಳ ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ದ್ರವ್ಯದ ಆಶೆಹಚ್ಚಿ ಕಾರಾಗೃಹದ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡೆವು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆಯೇಷೇ, ನೀನು ಬಹು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಿರುತ್ತೀ; ಈವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಬಾದಶಹರ ಬಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿಯು ಮುಟ್ಟುವ ಸಂಭವ ಹ್ಯಾಗೆ?

ಆಯೇಷೆ—ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅರ್ಜಿಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಅದು ಬಾದಶಹರ ಕೈಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಬಾದಶಹರು ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆದರೆ ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ಅಪರಾಧಿಯಾದ ಕುಮಾರನ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಯಾಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೀ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಂಕೋಚಪಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದಿರಲಿ, ನೀನು ಸ್ವತಃ ಎಂದಾದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಿಯೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಇಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿನಗೆ ಇರುವದೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಇಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆಯೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಇಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾದರೆ ಪರಸ್ಪರ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದರ್ಶನ ವಾಗಬಹುದೋ?

ಆಯೇಷೆ—ಇಲ್ಲ

ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಣಯದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಈ ರಮಣಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮೇಲಿರುತ್ತದೆಂಬದಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ಈಪರಿ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನ

ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಈಕೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸದೆ ಇರಳೆಂದು ಮಾನಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದು, ಇಂಥ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪ್ರೀತಿಸದಿರುವದನ್ನು ನೆನಸಿ, ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡದಷ್ಟು ಆಕೆಯು ನಿಸ್ಪೃಹಳಾಗಿರುವದು ನೋಡಿ, ಮಾನಸಿಂಹನ ವಜ್ರದಂತಹ ಹೃದಯವು ಕೂಡ ಕರಗಿತು. ಆತನಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಯೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನ ವಾದನಂತರ ಈ ದೇವಕನ್ಯೆಯ ಮಾನಸಿಕ ಸಂತಾಪವನ್ನು ದೂರಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ಆತನು ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪೂರ್ಣತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ತಂಗೀ, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕೃತಘ್ನನು, ಅತ್ಯಂತ ನೀಚನು; ಅಂಥವನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ನೀನೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡುವೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಏನೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖವು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆವರಿಸಿತು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು–

ಮಾನಸಿಂಹ—ಸುಶೀಲೆಯೇ, ಯಾಕೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನೇಕೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುವೆ?

ಆಯೇಷೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನೇನು ಉತ್ತರಕೊಡಲಿ? ದೀಪಕ್ಕೆ "ನೀನು ಮಂದಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾಕೆ ಸುಡುತ್ತೀ" ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ಅದು ಏನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕು? ಜ್ವಲನ ವ್ಯಾಪಾರವು ದೀಪದ ಸ್ವಭಾವಗುಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಜಗತ್ಸಿಂಗರ ಸಲುವಾಗಿ ತಾಪಪಡುವದು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವಗುಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗರು ಕೃತಘ್ನರಲ್ಲ; ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತೋರುವಂತೆ ಅವರು ನೀಚರೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪಾಪಭೀರುಗಳೂ, ಅತ್ಯಂತ ಉಜ್ವಲ ವಿಚಾರದ ಧೀರ ಪುರುಷರೂ ಆಗಿರುವರು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಅವ್ವಾ ಆಯೇಷಾ, ನೀನು ಸ್ತ್ರೀಯರೊಳಗಿನ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವಾಗಿರುತ್ತೀ; ಚಿಂತೆಮಾಡಬೇಡ. ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಈ ದುಃಖನಿವಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವೆನು.

ಆಯೇಷೆ—ನನ್ನಂಥ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನವಳ ಮುಖದಿಂದ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಬಾರದಾಗಿತ್ತು; ನಾನಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮಂಥ ವಯೋವೃದ್ಧರ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಒಡನುಡಿಯತಕ್ಕದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿಯ ಬಾರದ್ದನ್ನು ನಾನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟೆನು. ಯಾಕಂದರೆ, ನಾನು ಮೊದಲೇ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವಬಗ್ಗೆ ತಮಗೆ ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಅಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದರೆ, ತಮಗೆ ಅಸಮಾದಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆನು. ನನ್ನ ಈ ನಿರ್ಲಜ್ಜತನಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನಂಥ ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನದ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸದಿರಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು? ನೀನು ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದರಷ್ಟೇ ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸುವದು! ಆದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು; ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುವನು. ಅಂಥವರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವದೂ ಆತನಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಆಗದು; ಆದರೆ ತಂಗೀ, ಪಠಾಣರು ಪುನಃ ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಹಾಕಹತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ನಾಳೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಯೇಷೇ, ಯುದ್ಧ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನೇನಾದರೂ ಹೇಳುವೆಯೇನು?

ಆಯೇಷೆ—ಮಹಾರಾಜ, ಯುದ್ಧವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಯುದ್ಧ, ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ, ಪ್ರಜಾಹಿತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷವನ್ನು ಪೂರೈಸುವದು ಬಾದಶಹರ ಕೆಲಸವು. ಅವು ನನ್ನಂಥ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು?

ಮಾನಸಿಂಹ—ನವಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನಿಗೆ ನೀನೇನಾದರೂ ಈ ಯುದ್ಧದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದೇನು?

ಆಯೇಷೆ—ನಾನೇನು ಹೇಳಲಾರೆನು. ನವಾಬರು ಸ್ವತಃ ಶೂರರೂ, ತರುಣರೂ, ಬಹದ್ದರರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನಂಥ ನಿರ್ಬುದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅವರಿಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಯೇನು ಹೇಳಬೇಕು? ಅವರಿಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಹೇಳುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವದು ಮೂರ್ಖತನವೇ ಸರಿ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯದ ಕಡೆಯ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಮುಂಗಂಡು, ತಮಗೆ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ಸಹ ನಿಂತಿರಬಹುದು.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಹೀಗೋ ಒಳ್ಳೇದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗುವದು. ಉರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯವರು ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಂತೆ ನಾನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆನು. ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವೆನು. ಆಗ ಏನು ಮಾಡುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಉರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ.

ಆಯೇಷೆ—ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಗೆ ನಾನು ಹೊರತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಆಪ್ತನಾದ ತೇಜಖಾನನೆಂಬವನು ಇಲ್ಲಿ ಪಾಟಣಾದಲ್ಲಿರುವನು; ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುವೆನು. ನನ್ನ ಈ ಮಾತನ್ನಷ್ಟು ನಡಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಒಂದು ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಳ್ಳಿಗಳು

ಹೀಗೆ ಆಯೇಷೆಯು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ್ದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಪಠಾಣರು ಪುನಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದದ್ದರಿಂದುಂಟಾದ ಸಂತಾಪ, ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗನ ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದಿಂದುಂಟಾದ ವಿಷಾದ, ಆಯೇಷೆಯ ಸದ್ಗುಣ-ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಯೋಗದಿಂದುಂಟಾದ ಕೌತುಕ ಇವು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಒಂದೊಂದೇ ಸದ್ಗುಣಗಳು ನೆನಪಾಗಲು, ಆ ಕನ್ಯಾರತ್ನವು ಯಾರಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆತನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವಾಚಕರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮಾನಸಿಂಹನ ಚಿಂತಾಯುಕ್ತವಾದ ಔತ್ಸುಕ್ಯದಿಂದ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ರಾಣಿಯು ನಗುತ್ತ ಹಸನ್ಮುಖಳಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು-

ಮಾನಸಿಂಹ—ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತಿರುವೆಯಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿ—ನನ್ನ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು! ಅಂದಬಳಿಕ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಮ್ಮವಳಲ್ಲವೆಂದಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲ?

ಮಾನಸಿಂಹ—ಹಾಗೇನೂ ಅಲ್ಲ, ಸಹಜವಾಗಿ ಕೇಳಿದೆನು. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಹು ಸುಶೀಲೆಯು, ಸರಲ ಹೃದಯದವಳು. ನಾನು ಅತಃಕರುಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಕೆಯು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನು ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು-

ಉರ್ಮಿಳಾ—ಮಹಾರಾಜರ ಮುಖ ಪ್ರಾಕ್ಷಾಲನಕ್ಕೆ ನೀರು ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ, ಈಗ ಬರುವಳು. ಮಹಾರಾಜರು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಅಂತಃಕರುಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವದನ್ನೂ, ನನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಆಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ನನಗಂತೂ ಇರಲಿ, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸಹ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳೆಂದು ತೋರುವಹಾಗಿದೆ. ಈ ಮೊದಲು ಮಾತೃಸುಖವು ನನಗೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಳು!

ಮಾನಸಿಂಹ—(ಕನಿಕರದಿಂದ) ಮಹಾರಾಣೀ, ಇದೇನು? ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವೆಯಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಎಷ್ಟು ಕೋಮಲವಾದದ್ದು! ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಿರುತ್ತಾಳೆ. ನೀನು ಆಕೆಯನ್ನು ಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಆದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೋ. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರುವದು.

ಊರ್ಮಿಳಾ—ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ಮಾತು ಹ್ಯಾಗೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು?

ಮಾನಸಿಂಹ—ಯಾಕೆ ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ? ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇನು?

ಉರ್ಮಿಳಾ—ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಮಾತಿನ ಸಂಶಯವು ನನಗಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾತರ ಸಂಶಯವು ನಿನಗಿರುವದು?

ಉರ್ಮಿಳಾ—ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದು. ಆಕೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಾತಿನಿಂದ ಸುಖವಾಗುವಂತೆ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ, ರೂಪದಿಂದಲೂ ಅಪ್ರತಿಮಳಾಗಿರುವಳು; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಆಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸುಖವಾಗುವದು?

ಮಾನಸಿಂಹ—ಏನಂದಿ? ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂಥ ಗುಣಾಢ್ಯ ಸುಂದರಿಯ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವೇ?

ಉರ್ಮಿಳ— ಹೌದು ಮಹಾರಾಜ, ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರುವದು? ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಮೊದಲು ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ಮಾಡಿದನು; ಬಹು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೀಚ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳೆಂಬ ಅಪವಾದವು ಉಂಟಾಗಲು, ಆಕೆಯ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಆತಂಕ ಉಂಟಾಯಿತು!

ಮಾನಸಿಂಹ—ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿಜವಾಗಿ ನೀಚ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳಿರುವಳೇನು?

ಉರ್ಮಿಳಾ—ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೀಚಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವಿದ್ದರೂ, ಪಾಪ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ತಪ್ಪು ಏನು? ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದು ಲಗ್ನವಾದ ಬಳಿಕ ಅನವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಕುಲದ ಕಲಂಕವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಆಕೆಯ ಪತಿಯು ಆಕೆಯ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡದಿರುವದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲವೆ?

ಮಾನಸಿಂಹ—ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅಧರ್ಮವು! ಆ ಗುಣವತಿಯಾದ ಸುಂದರಿಯು ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಾಜ್ಯಳಲ್ಲ. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪತಿಯು ಯಾರು? ಆತನು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವನು?

ಉರ್ಮಿಳಾ—ಆತನು ತಮ್ಮ ದಂಡಿನೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ದಂಡಾಳುವಾಗಿರುವನು. ತಾವು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಣಕ್ಕೆ ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಳಂಬವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ—ಆತನು ನಮ್ಮ ದಂಡಾಳುವಾಗಿರುವನೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಣೆಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ; ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪತಿಯೂ, ಆತನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೂ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುವೆನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕೆ ನಿನಗೆ ಆಕೆಯ ವಿಯೋಗ ದುಃಖ ವಾಗುವದಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡುವೆ?

ಉರ್ಮಿಳಾ—ಅದೇಕೆ? ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪೆಯಾದರೆ, ಈ ವಿಯೋಗ ದುಃಖವು ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಒದಗುವದು? ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಗಂಡನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನೆಂದರೆ, ನಾನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ತನ್ನ ಬಯಕೆಯು ಪೂರ್ಣವಾದ ಬಳಿಕ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದಳೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗುವದು. ಮಹಾರಾಜರೆ, ತಾವು ನ್ಯಾಯಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತೀರಿ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಿರುತ್ತೀರಿ, ದಯಾಳುಗಳಾಗಿರುತ್ತೀರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಚರಣಸೇವಕಳಾದ ಈ ದಾಸಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಆಕೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ– ಮಾಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮನೋದಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವೆನು; ಎಂಥ ವಿಪತ್ತು ಒದಗಿದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವೆನು; ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಣ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವೆನು; ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ನೀಚನೂ, ದಯಾಶೂನ್ಯನೂ ಆಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಆನಂದಪರವಶಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಸೊಸೆಯಾಗಿರುವಳು. ಆಕೆಯಿಂದಲೇ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರರ ವಂಶವು ಅಲಂಕೃತವಾಗ ಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಆಕೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಮರೆಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣೀರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಆ ಮಾವನ ಚರಣಗಳನ್ನು ತೋಯಿಸಿದಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಇದೇನು? ಈಕೆಯು ನನ್ನ ಸೊಸೆಯೇ? ನನ್ನ ಸೊಸೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯೇ? ಅನ್ನಲು, ರಾಣಿಯು– ಹೌದು ಮಹಾರಾಜ, ಈಕೆಯು ತಮ್ಮ ಸೊಸೆಯು, ಈಕೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ

ವಿವಾಹಿತ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು. ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಕೇಳು, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳು. ನನ್ನಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸರ್ವಥಾ ಭಂಗವಾಗಲಾರದು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ನನ್ನ ಸೊಸೆಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಿರುತ್ತಾಳೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಒಳ್ಳೇ ಆದರದಿಂದ ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಇಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ರಾಜಮಹಿಷಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಈಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿಸು. ಇಂದಿನಿಂದ ಈ ನವವಧುವು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಇರುತ್ತಹೋಗುವಳು.

ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಮಾವನ ಚರಣ ಧೂಲಿಯನ್ನು ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರಸರಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು. ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಪತಿಯ ಚರಣದ ಬಳಿಯಿಂದ ಸರಿದು ನಿಂತು, ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಈ ದಾಸಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪೆಯ ಲಾಭದಿಂದ ಧನ್ಯಳಾಗಿರುವಳು. ಮಹಾರಾಜರ ಉಪಕೃತಿಯನ್ನು ಜನ್ಮವಿರುವತನಕ ಮರೆಯ ಲಾರಳು, ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ತಂಗೀ, ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ, ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳಾದೆ; ಹೋಗು, ನನ್ನ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡು ಹೋಗು ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಯೇಷಾ– ತಿಲೋತ್ತಮೆಯರಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಗಳೆರಡು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯಂತೂ ಮಾನಸಿಂಹನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದಳು. ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ಒಂದೊಂದು ಸ್ತ್ರೀ ರತ್ನದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ದಂಗುಬಡಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ! ನಮ್ಮ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಗುಣಗಳಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವಾಗ, ಈದಿನ ಆಯೇಷೆಯೆಂಬ ಸುಂದರಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಉಜ್ವಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿದಳು. ಪ್ರಿಯೇ, ನೀನು ಆ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಸಾಕುಮಗಳಾದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ? ಆ ಗುಣಸುಂದರಿಯ ದರ್ಶನವು ಇಂದೇ ನನಗಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮನುಷ್ಯಳಲ್ಲ, ಸುರಸುಂದರಿಯೇ ಸರಿ. ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರತರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಇದೇ ಪಾಟಣಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಆಪ್ತನಾದ ತೇಜಖಾನನನ್ನು ಕಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರದೇ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಆಯೇಷೆಯು ನಮ್ಮ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಳು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಪ್ರೇಮವು ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯೆ, ಆಯೇಷೆಯು ಪಠಾಣ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಹು ಗುಣಾಢ್ಯಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನವಾದ ಬಳಿಕ, ಆತನೊಡನೆ ಆಯೇಷೆಯ

ಲಗ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು? ಒಂದು ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಎರಡು ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿರಬಾರದೇನು? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನಮಾಡುವೆನು. ಆಯೇಷೆಯು ಅಂಬರ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ಭೂತಳೇ ಸರಿ.

ಪತಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಯೇಷೆಯ ಮೋಹದ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕು, ಅಂಬರಕುಲದ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಹಲವು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದದ್ದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಆಕೆಯು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಕ್ಕೆ ಆಯೇಷೆಯೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಲು, ಈಗ ಮಹಾರಾಜದರು ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವದರ ಕಾರಣವು ರಾಣಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮುಗ್ಧಭಾವದಿಂದ ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಾನಸಿಂಹನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ– ಮಹಾರಾಜ್ಞೀ, ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದು ಅವಿಚಾರದ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಕುಮಾರನು ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಅಪರಾಧಿಯಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದು ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ನನ್ನ ಕಾಲಮೇಲೆ ನಾನು ಕಲ್ಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿದೆನು. ಆಗಲಿ, ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ, ನಾನಾಗಿ ಕುಮಾರನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು, ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಕುಮಾರನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಬಹು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಮಹಾರಾಜ, ಕುಮಾರನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಕನಿಕರ ಪಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಲವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿದ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿಯಾದ ಆ ಆಯೇಷೆಯು ಎಂಥವಳಿರಬಹುದು! ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಈಗಲೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಬೇಕು. ಆಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡ ಬಳಿಕ, ಬೇಕಾದರೆ ಈ ದಿನವೇ ತನ್ನ ಆಪ್ತನ ಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಲೊಲ್ಲಳೇಕೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಭೋಜನಾನಂತರ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೇಣೆಯನ್ನು ತಾಜಖಾನನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು.

ಮಾನಸಿಂಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆಯೇಷೆಯು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಆಕೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಹೋಗಿ ಆದರದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಸುಂದರ ಮಂದಿರದೊಳಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹುಮಾನದಿಂದ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಒಂದು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಭಾವದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನು ಆಯೇಷೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಆಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ

ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಸೂಚಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಆ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದೆ, ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಆಕೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಒಂದು ಆಸನದ ಬಳಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅರ್ಧ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಕುಳಿತು, ಅರ್ಧ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಆದರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯು ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ತಂಗೀ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನರು ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದರು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ತ್ರಾಸವಾಯಿತು; ಆದರೆ ನಿನ್ನಂಥ ಗುಣಾಢ್ಯಳ ದರ್ಶನವಾದದ್ದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಜನರು ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೆಂತಲೇ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದರೂ ನಿನಗೆ ನಮ್ಮಿಂದಾದ ತೊಂದರೆಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುವದು. ಈಗ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಉಪದ್ರವವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ನಿನಗೆ ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಕರೆಸಿ, ನಿನಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅನ್ನಲು, ಆಯೇಷೆಯು– ಮಹಾರಾಜ, ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗಾದ ಉಪದ್ರವೇನು? ಮಹಾರಾಣಿ ಸಾಹೇಬರು ನನ್ನನ್ನು ಈಪರಿ ಆದರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ತಾವು ನಡಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತಮಗಾದರೂ ನಾನು ಉಪಕೃತಳಾಗಿರುವೆನು ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾರಾಣಿಯೂ, ಮಾನಸಿಂಹನೂ ಸಂತೋಷಬಟ್ಟರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಅವರು ಮೂವರೂ ವಿಚಾರ ಮಗ್ನರಾದಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಳಿಕ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಇನ್ನು ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವಳು, ಎಂದು ಕೇಳಲು, ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ಆಯೇಷೆಯು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು– ಹೌದು, ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಬಹು ಜನರ ಪರಿಚಯವಿರುವದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಮೀರ–ಉಮರಾವುಗಳು ನಿನ್ನ ಆಪ್ತರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಸಹ ನಿನ್ನ ಗುರುತು ಇರುವದು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಋಣಾನುಬಂಧವು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರೊಡನೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿರುವದು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಪಠಾಣರ ಅಧಿಕಾರವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಲೋಪವಾದಂತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಋಣಾನುಬಂಧಿಗಳಾದ ಓಡಿಸಾದ ನವಾಬರು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಐಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ, ಸನ್ಮಾನಾರ್ಹರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಇಂಥ ಜನರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದು ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಆಯೇಷೆಯು–

ಓಡಿಸಾದ ಪಠಾಣರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಪಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡದಿರುವದೇ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ, ನವಾಬ ಕಾತಲೂಖಾನವರು ಅನಾಥಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿರುವರು; ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಛತ್ರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರು; ನನ್ನ ಸುಖವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುಖವೆಂತಲೂ, ನನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ತಮ್ಮ ದುಃಖವೆಂತಲೂ ಅವರು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಅಂಥವರ ಮನೆತನದವರು, ಈಗ ದುರ್ದೈವದ ಸೆಳವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರಲು, ಅವರನ್ನು ನಾನು ತೊಲಗಿ ಹೋಗುವದು ಸೌಜನ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೇ? ಹಾಗೆ ತೊಲಗಿ ಹೋದರೆ ನಾನು ಕೃತಘ್ನತೆಯ ದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಈಗಿನ ಅವನತಿಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಓಡಿಸಾದ ನವಾಬರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವದು.

ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ನಿರುತ್ತರನಾದನು. ಮುಂದೆಯೇನು ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಪತಿಯ ಪರಾಜಯವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡುವದು ಊರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಊರ್ಮಿಳಾರಾಣಿ– ತಂಗೀ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಮೊಗಲರ, ಅಥವಾ ಪಠಾಣರ ಸಂಬಂಧ ವೇನು? ನೀನು ಯಾರಕಡೆಗೂ ಹೋಗಬೇಡ, ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರು; ನೀನು ನಮ್ಮವಳಾಗಿರುತ್ತೀ.

ಆಯೇಷೆ– ಮಹಾರಾಣಿಯವರೇ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಲೋಭವಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ತಮಗೆ ತೋರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಜಗ್ಗುವದರಿಂದ, ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕಾಗಿರುವದು.

ಮಾನಸಿಂಹ–ಪಠಾಣರಿಗೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕಠಿಣಕಾಲವಿರುವದರಿಂದ ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಈಗ ನೀನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಅಂದ ಬಳಿಕ ಈಗ ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗುತ್ತೀ?

ಆಯೆಷೆ– ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ . ಪತ್ರವು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಾದಶಹರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರೆ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವದು.

ಮಾನಸಿಂಹ–(ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ) ನವಾಬನಂದಿನೀ, ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅರಸನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಹೊಂದಿದವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ, ನೀನು ರಾಜದ್ರೋಹಿ

ಯಾಗುತ್ತೀಯಾ? ನೀನು ಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಈ ಮೊದಲು ಆದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು. ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ, ಶಿಕ್ಷಿಸದೆಯಿರುವದು ಹ್ಯಾಗೆ? ನೀನು ಇಲ್ಲದ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಅನಿರ್ವಾಹಪಕ್ಷ ನಿನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನನಗೆ ಬಂದೀತು.

ಆಯೇಷೆ–ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲಾರರೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಮಾನಸಿಂಹ–ಅದೇಕೆ?

ಆಯೇಷೆ– ತಮಗೆ ಒಳಿತುಮಾಡುವವರನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಂಹ– ನೀನು ನನ್ನ ತೀರ್ಪಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಾದಶಹರ ಕಡೆಗೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡುತ್ತೀ; ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೀ. ಇಂಥ ನೀನು, ರಾಜನಿಷ್ಠನಾದ ನನಗೆ ಒಳಿತು ಮಾಡುವವಳಾಗಬಹುದೋ?

ಆಯೇಷೆ– (ಗಾಬರಿಯಾಗದೆ) ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣವು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರರ ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವು ತಮಗೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಪದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುವೆನು. ಜಗತ್ತಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾದಶಹರಿಗೆ, ನ್ಯಾಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಸಾಧಾರಣ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಕಠಿಣಶಾಸನವನ್ನು ತಾವು ವಿಧಿಸಿರುವಿರಿ. ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯ ಚಿಂತೆಯು ತಮ್ಮನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಯಾದರೆ, ತಮಗೆ ಆನಂದವಾಗಲೇಬೇಕು; ಅಂದಬಳಿಕ ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡುವವರು ತಮಗೆ ಒಳಿತು ಮಾಡುವವರಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ ಅಂಥವರನ್ನು ತಾವು ಶಿಕ್ಷಿಸಬಹುದೇ?

ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವವನ್ನರಿತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆತನು ತನ್ನ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸದೆ, ಮತ್ತೆ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಆಯೇಷೆ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವದು ನನಗೆ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕೇವಲ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದ ಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಹೆಣಗುತ್ತಿರುವೆಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನದೂ ಹಿತವಿರುವದು.

ಆಯೇಷೆ– ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ನಾನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವದರಿಂದ ನನಗೊಬ್ಬಳಿಗೇ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ತಮಗೂ ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ತಮಗಾಗಲಾರದು.

ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತಿಯು ಎರಡನೇಯ ಸಾರೆ ಪರಾಜಿತನಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ಆಯೇಷೆಗೆ, ನಿನ್ನಂಥ ಗುಣಸುಂದರಿಯನ್ನು ನಾನು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು, ಅನ್ನಲು, ಆಯೇಷೆಯು ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಆಕೆಯ ಮೋರೆಯು ಕೆಂಪಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮುಖವನ್ನು ಬಾಗಿಸಿದಳು. ಆಗ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಮತ್ತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ನೀನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜಾತಿಯವಳೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೇನು ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳಿಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಜರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಲಗ್ನದಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಯು ದೊರೆತಂತಾಗುವದು. ಯಾಕೆ ಆಯೇಷೆ ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲೆಯೇಕೆ? ನಿನ್ನ ರೂಪ, ಗುಣ, ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಜೋಡಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದವನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ. ನಮ್ಮ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ನನಗೆ ನೀನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು. ನನ್ನ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಯೇಷೆಯು–ಮಹಾರಾಣೀ ಸಾಹೇಬರೇ, ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೀರಿ. ನಾನು ತಮ್ಮ ದಾಸಿಯೇ ಇರವೆನು; ಆದರೆ ನೀವು ನನಗೆ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಪಾತ್ರಳಿರುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ನನ್ನ ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ತಾವು ದಯಮಾಡಿ ನನಗೆ ಬೇಗನೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರಿ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ನಾನು ಪಾಟಣಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು– ಇಲ್ಲ, ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ನಾವು ಹೋಗೋಣ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮಹಾರಾಜರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ಆಕೆಯು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟಳು.

ಅಂತಃಕರಣದ ಔದಾರ್ಯವು

ಒಂದಕ್ಕೆ ಕಾತಲೂಖಾನನ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಇದ್ದಾಗ ಆಕೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದನ್ನೂ, ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಜದಗತ್ಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆಂಬದು ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಕರಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಆಯೇಷಾ– ತಿಲೋತ್ತಮೆಯರಲ್ಲಿ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಹನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನೆಂದು ನೋಡದೆ ಆಜನ್ಮ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದಾಗ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ತನ್ನ ದುಃಖಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪತ್ರ ಮುಖದಿಂದ

ಆಯೇಷೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸ ಹತ್ತಿದಳು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ತನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಮಾವನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಆತನ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಪತಿಯು ಕಾರಾಗೃಹದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ಪತಿಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಳು ಗೂಢವಾದ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ದರ್ಶನವಾದದ್ದರಿಂದ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಪ್ರಮದೆಯರು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಲು ಸಂಕೋಚಪಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆಯೇಷೆಯು ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಕೆಲವು ದಿನ ಪಾಟಣಾದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಆಪ್ತನಾದ ತಾಜಖಾನನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯನ್ನೂ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಆಯೇಷಾ– ತಿಲೋತ್ತಮೆಯರು ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಸಮಾನ ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದರು; ಅದರಂತೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರು; ಮೇಲಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸದ್ಗುಣೆಗಳಿದ್ದರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವು ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗತೊಡಗಿತು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪವಿತ್ರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದುಹೋದವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆಯೇಷೆಯು ಒಂದು ದಿನ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟಳು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸು ಎರಡು ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳ ಬೇಕಾಗುವದು. ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಬಂಧುಮುಕ್ತ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಒಮ್ಮೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರಂತೆ ತನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಒಮ್ಮೆ ಉಸ್ಮಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಯೇಷೆಯು ಇತ್ತ ಪಾಟಣಾದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು ಮಾನಸಿಂಹನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುರಿದು, ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಕದನ ಹೂಡಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು, ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲಿಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ನಿಜವಾಗಿ ಉಸ್ಮಾನನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಸೋಲು ಬರುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಉಸ್ಮಾನನ ಹೊರಗಿನ ಜೀವವಾಗಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯು, ಉಸ್ಮಾನನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಹತಾಶನಾಗಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರನು ಆತನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯು ಆಗಲೇ ಉಸ್ಮಾನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವಳು; ಆದರೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ತಾನು, ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವಾದಂತಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಉಸ್ಮಾನನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು

ಆಕೆಯು ಅರಿತಿದ್ದಳು. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಉಸ್ಮಾನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನನ್ನು ಉತ್ಸಾಹ ಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂದು ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಗೆ ತಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಎರಡು ಕೆಲಸಗಳು ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯತೆಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲುದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಆ ಸುರ ಸುಂದರಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎದ್ದು ಆಯೇಷೆ ಯನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಹೋಗಲು, ಆ ನವಾಬನಂದಿನಿಯು ತಿಲೊತ್ತಮೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಮೂಲಕ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀಯಳಾಗಿರುವ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಆಯೇಷೆಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯಾದರೂ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಯಾಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಒಬ್ಬರ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಮಾತು ಹೊರಡದಾದವು. ಹೀಗೆ ಮೂಕ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಆಯೇಷೆಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ತಂಗೀ, ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಪುನಃ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಾಗುವ ಆಶೆಯ ನನಗಿಲ್ಲ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಫಲಿಸಿ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆಯಾದರೆ, ನೀವಿಬ್ಬರು ಸುಖದಿಂದಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದ ಪಡುವೆನು. ಕುಮಾರರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾದರೆ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗುವೆನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಶೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರಿಗೆ ನೀನು ಯೋಗ್ಯ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರುತ್ತೀ. ನೀವಿಬ್ಬರು ಸುಖದಿಂದಿರುವದೇ ನನ್ನ ಸುಖವು. ಅಂಥ ಸುಯೋಗವನ್ನು ದೇವರು ಬೇಗನೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ!

ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲಾಂತಃಕರಣದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕನಿಕರಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಅಕ್ಕಾ, ನೀನು ಹೀಗೇಕೆ ಪರಕೀಯಳಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೀಯೇ? ನೀನು ಯವರಾಜರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೀಯೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಯುವರಾಜರ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆಯಾದರೆ, ಅವರು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದೆ? ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿರುವೆನೇ? ಒಂದು ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಳ್ಳಿಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಯುವ ರಾಜರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸುಖದಿಂದ ಇರೋಣ! ಅನ್ನಲು, ಆಯೇಷೆಯು–ತಂಗೀ, ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ನಿನ್ನಂಥ ನಿರ್ಮಾತ್ಸರ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀ ರತ್ನಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವು. ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಿನ್ನಂಥ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಸುರಸುಂದರಿಯು ಯುವರಾಜರ

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರಲು, ಅದರಂತೆ, ನಿನಗಾಗಿಯೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಶಸ್ತ ಹೃದಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟಿರಲು, ನಾನು ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಹೃದಯವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿನಗೆ ಸಂಕೋಚವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರೆನು. ನಿನ್ನ ವಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಉದಾರಾಂತಃ ಕರಣದ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರು ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಕೊಡಲಾರೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಪೂರಾ ಬಲ್ಲೆನು. ಯುವರಾಜರ ಮೇಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನಾನು ಹೊರಗೆಡವದೇ, ಗುಪ್ತವಾಗಿಡತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳೇ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿದೆನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನನಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಈಗ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ಮಾಡುವದೇನು? ಆದದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ತಂಗೀ, ನೀನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಈ ಮಾತು ತೆಗೆಯಬೇಡ. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಸುಖವಾಗದು. ಎರಡನೆಯವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಾತು ಆಡಬೇಡ. ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗರವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೃದಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿರುವ ನನಗೆ, ಆ ಯುವರಾಜರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿಯೇ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆಯುವೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜರದಾದರೂ ಏನು ತಪ್ಪು ಹೇಳು? ಅವರು ನಿನಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ತರಬೇಕು? ಆದ್ದರಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮಾ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೇನೆಂದರೆ ನೀನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತುಬಿಡು, ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು– ಅಕ್ಕಾ, ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮರೆಯಲಿ? ಅದರಂತೆ, ಅದನ್ನು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳದೆಯಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಇರಲಿ? ಯುವರಾಜರ ಮೇಲಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವೆಯಲ್ಲ? ಆದರೆ ಅಕ್ಕಾ, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನಿಗೆ ಪ್ರೇಮದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸದಿದ್ದರೆ, ಸುಖವಾದರೂ ಹ್ಯಾಗಾಗುವದು ನೀನೇ ಹೇಳು. ನನ್ನಂತೆ ನೀನಾದರೂ ಯುವರಾಜರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಯಷ್ಟೇ? ಅಂದಬಳಿಕ ನನ್ನಂತೆ ನೀನು ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಗೆ ಯಾಕೆ ಒಳಗಾಗುವದಿಲ್ಲ!

ಆಯೇಷೆಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸರಳ ಹೃದಯಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಜಲ ಹಸ್ತವನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅದರೊಡನೆ ಆಡುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು, ಆಮೇಲೆ ವಿಷಾದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಕ್ಕು–ತಂಗೀ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ನಿನ್ನಷ್ಟು ಕೋಮಲವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಪಾಷಾಣಕ್ಕಿಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೀರಸವಾದ ನನ್ನ ಹಾಳು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಷ್ಟು ಮಾರ್ದವವು ಇರುವದಿಲ್ಲೆಂಬದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯಸಖೀ, ಯುವರಾಜರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯದ ಹಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ವಜ್ರಕ್ಕಿಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪತಿ–ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವೇ ಸರಸ ಪ್ರೇಮವು. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರವಲ್ಲದ

ಏಕಾಕಿಯಾದ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ನೀರಸವಾದದ್ದೇ ಸರಿ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಯುವರಾಜರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವು ಸರಸ ಪ್ರೇಮವೆನಿಸುವದು, ಅದೇ ಯುವರಾಜರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮವು ನೀರಸ ಪ್ರೇಮವೆನಿಸುವದು; ಯಾಕಂದರೆ ಯುವರಾಜರಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದಂತೆ, ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಂಗೀ, ಇದು ಮಾತ್ಸರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ; ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇದ್ದಹಾಗೆ ಹೇಳುವದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ವಿಷಾದಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯುವರಾಜರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದರ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾವದೊಂದನ್ನೂ ನಾನು ಚಿಂತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಸುಖವಾಗಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಸರ್ವಥಾ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಡ. ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಾತನೆಯಾಗುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಸರಳ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ, ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ– ಅಕ್ಕಾ, ನೀನು ಹೀಗೇಕೆ ಉದಾಸೀನಳಾಗುತ್ತೀ? ಪುರುಷರ ಹೃದಯವು ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಯಾಕೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ಪ್ರೀಯ ಭಗಿನೀ ಆಯೇಷಾ, ನೀನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯುವರಾಜನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೀ. ಅಂದಬಳಿಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ನೀನು ಯಾಕೆ ಸುಖಿಯಾಗಬಾರದು? ರಾಜಪುತ್ರರ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಿದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಪಟ್ಟಾಳೆಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು; ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಭಾವನೆಯು ಅಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಅಷ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರ ಹೃದಯದವಳಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡು. ನವಾಬನಂದಿನಿ, ನಿನ್ನಂಥ ಗುಣಾಢ್ಯಳಾದ ಮಹಿಳಾಮಣಿಯು ರಾಜಪುತ್ರರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವದರ ಸ್ಮರಣವಾದಕೂಡಲೆ, ನನ್ನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಪುಲಕಿತವಾಗುತ್ತದೆ! ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಯುವರಾಜರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಿರುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರೀಯಭಗಿನೀ ಆಯೇಷೆ, ಯುವರಾಜರ ಪ್ರೇಮಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ನೀನು ಯತ್ನಿಸಲೇಬೇಕು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೋಮಲ ಹಸ್ತದಿಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಗದ್ದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆಕೆಯ ನಿಷ್ಕಲಂಕ ಮುಖವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ– ನಿನ್ನಂಥ ಸರಳ ಹೃದಯದ, ಹಾಗು ಪ್ರೇಮಲ ಸ್ವಭಾವದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಖದಿಂದ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡತಕ್ಕವವೇ ಸರಿ. ಇಂಥ ಉದಾರಹೃದಯದ ಸ್ತ್ರೀಯು ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಯುವರಾಜರ ಸುದೈವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುವದು. ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜರಿಗೆ ಲೇಶವಾದರೂ ದುಃಖವು ಸೋಂಕಲಾರದೆಂದು ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ತಿಲೋತ್ತಮೇ, ನನ್ನ

ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಆನಂದವಿರುವದು; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯ ಭಗಿನೀ, ಇನ್ನು ಈ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಕು. ಮಾತಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವೇಳೆಯು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದರ್ಶನವು ಪುನಃ ಆಗಲಾರದು. ನನ್ನ ಬಂಧುವಾದ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಪುನಃ ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲೀಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಯುವರಾಜರ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾದ ನಂತರ ನಾನು ನನ್ನ ಬಂಧುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊಗಲರು ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಮೊಗಲರು ಬಲಿಷ್ಠರೂ, ವೈಭವಶಾಲಿಗಳೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಪಠಾಣರನ್ನು ರಸತಾಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಸದೆ ಬಿಡರು. ಪಠಾಣರೊಡನೆಯೇ ಆಯೇಷೆಯ ಅವತಾರದ ಸಮಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗುವದು. ನನ್ನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯು ಸಹ ನಿನಗೆ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಿಯಭಗಿನೀ, ಇದೇ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಕಡೆಯ ಭೆಟ್ಟಿಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ನವಾಬಜಾದಿಯು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ಬಂದು– ಮಹಾರಾಣೀ ಸಾಹೇಬರು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆಯುವರು. ಎಂದು ಹೇಳಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಆಯೇಷೆ ಯೊಡನೆ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆಯೇಷೆಯು ಊರ್ಮಿಳಾರಾಣಿಯ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಆಕೆಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಬಂಧುವಾದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಏನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಉಸ್ಮಾನನ ಮೇಲಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಬಂಧು ಪ್ರೇಮದ ಯೋಗದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಆಯಿತು. ನಿರಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಬರೆದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಆ ಪತ್ರವು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನೊಳಗೆ ಓದಿ ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಳು. ಆ ಪತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೇನಂದರೆ–

ಪ್ರಿಯಬಂಧು ಉಸ್ಮಾನ,

ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಸೋತದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನಾನು ಎದೆಗುಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕ ಧೈರ್ಯ, ವಿಪುಲ ಸಾಹಸ, ಮಹತ್ತರವಾದ ಉತ್ಸಾಹ ಜಗತ್ತನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಶೌರ್ಯ ಇವು ವಾಸಿಸುವವೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿಮ್ಮ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಇಂಥ ನೂರಾರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಸೋಲು ಬಂದರೂ ನೀವು ಉದಾಸೀನರಾಗಲಾರಿರೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಾಲಗತಿಯು ಎಂಥವರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಏರಿಳಿತಗಳು ಎಲ್ಲರ ಪಾಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಯಾವದೊಂದು ಸ್ಥಿತಿಯು ಕಡೆತನಕ ಒಂದೇಸಮನೆ ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಹುಚ್ಚುತನವೇ ಸರಿ. ಇಂದು ಅರಸನಿದ್ದವನು ನಾಳೆ ಬಡವನಾಗ ಬಹುದು. ಕಾಲದ ಈ ಕುಟಿಲಗತಿಯು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವವನೇ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಪೌರುಷವಿರುವದು.

ಇಂಥ ಕಠಿಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ಅಪರಾಧವಾಯಿತೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಲಾರೆನು. ಪ್ರೀಯಬಂಧು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ನನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿರುತ್ತೀರೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು, ಈಗ ನನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಹೇಡಿ ನಿರುತ್ಸಾಹವೃತ್ತಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಅಪಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ನನ್ನ ಈ ಅಧಮಕೃತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಿರುವೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನ ಈ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನೀವು ಕ್ಷಮಿಸಬಾರದೇನು?

ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆನೆಂಬದರ ಕಾರಣವು ನಿಮ್ಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಈಗ ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಯಾವ ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕೂ ಆಶೆಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವು. ಯಃಕಶ್ಚಿತವಾದ ವಿಷಯಸುಖದ ಆಶೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿತ್ಯಾಸ್ಪದರಾದ ಜನರನ್ನು ಅಗಲಿ ಬರುವಂಥ ಕ್ಷುದ್ರಳು, ಆಯೇಷೆಯಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ತಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆಯುವದಕ್ಕೆ ಆಯೇಷೆಯು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುವವಳಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಂಥದೊಂದು ಉದಾತ್ತವಾದ ಉದ್ದೇಶದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದ ಆಯೇಷೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಕೊನೆಗೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವದು ಆಕೆಯಿಂದಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆ ಕಾರ್ಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ನಿಂತಕಾಲಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಳು. ಆಕೆಯು ಎಂದು ಬರುವಳೆಂಬದು ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಿಂದ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು.

ಪ್ರಿಯ ಬಂಧೂ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನೇನು ಬರೆಯಲಿ? ವಿಪದ್ಗ್ರಸ್ತರಾದ ನಿಮಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ದುಃಖದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೇಗೆ ಈಸುತ್ತೀರೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವದ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸಂಕಟಗಳ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರು ವಿರೆಂಬದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ .ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ದುಃಖದ ಪಾಲುಗಾರಳಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಿರುತ್ಸಾಹಿ ಗಳಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಾನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬರುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವೆನು. ನೀವು ನನ್ನ ಅನಂತ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೆ

ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಈಗಾದರೂ ನನ್ನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಿರಿ. ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು.

ದುರ್ದೈವಿಯಾದ,
ಆಯೇಷೆಯು

ಆಯೇಷೆಯು ಬರೆದ ಈ ಪತ್ರವು ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿ, ಆತನಿಗೆ ಹೊಸ ಜೀವಕಳೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ, ತಾನು ಬರವ ದಿವಸವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಅತ್ಯಾತುರತೆಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಮಹಾನದಿಯ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಮಹಾನದಿಯ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರವಾಹವು ಮಂಜುಲ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ದೂರ ದೂರ ದೇಶದ ಹಡಗುಗಳು ಬರುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಅದರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಕಟಕ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗದ್ದಲವು ಬಹಳ; ಪ್ರವಾಸಿಕರ ದಟ್ಟಣೆಯು ಹೆಚ್ಚು. ಇಳಿಹೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೆ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಜನರು ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನದಿಯತೀರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಉಸ್ಮಾನನು ಈ ದಿನ ಮೂರು ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ನದಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಗ ಪ್ರಭಾತದ ಮಾಸವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮೋಡದ ಬಿಸಿಲಿನ ಕಸುವು ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟೊಂದು ಕುಗ್ಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷಗಳಿದ್ದವು. ಉಸ್ಮಾನನು ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಡುವೇ ನಿಂತು ನದಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಹುದೂರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳು ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಆತನು ಸೈಲಾದ ಚಣ್ಣವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಪಂಜಾಬದ ಪದ್ಧತಿಯದೊಂದು ಅಂಗಿಯನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಜರದ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ಆತನ ಮುಖದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಉಕ್ಕುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆತನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಜರತಾರಿಯ ಕಲಾಕುಸುರಿನ ಚಡಾವುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಸಾಧಾರಣ ಉಡುಪು-ತೊಡಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಾಗಲೂ, ಸ್ವಭಾವ ಸುಂದರನಾದ ಆ ತರುಣ ವೀರನ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನು ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರು ಸೈನಿಕರು ಆತನ ಬೆಂಗಾವಲಿಗಿದ್ದರು. ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಮೋರೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಇಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬರಬರುತ್ತ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿ ತಂಗಾಳಿಯು ಬೀಸತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ವೃಕ್ಷದ ದಟ್ಟ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತನು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ದೂರದವರೆಗೆ ಆತುರತೆಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು; ಆದರೆ ಹಡಗು ಬರುವದು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಇಂದು ಆಯೇಷೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬರುವಳೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಆತನು ನದೀತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಹಡಗವು ಕಾಣದಾಗಲು, ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು.

ಹೀಗೆ ಆಯೇಷೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಆತುರತೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬಹು ದೂರದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಹಡಗಗಳು ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಆ ದೂರದ ಹಡಗಗಳು ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನದಿಯಮೇಲೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಡಗಗಳು ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನ ಉತ್ಕಂಠೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಹಡಗಗಳು ಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ದೊಡ್ಡ ಹಡಗಗಳೂ, ಮೂರು ಡೋಣಿಗಳೂ ಇದ್ದು ಒಂದು ಹಡಗವು ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಿತ್ತು ಇದೇ ಹಡಗದಲ್ಲಿಯೇ ಆಯೇಷೆಯು ಇರಬಹುದೆಂದು ಉಸ್ಮಾನನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಅವನ ತರ್ಕವು ಸುಳ್ಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆ ಸುಂದರವಾದ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಸುಂದರವಾದ ನಗೆಮೊಗವು ಉಸ್ಮಾನನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಉಭಯತರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿದರು. ಆಯೇಷೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ನಾವಿಕರು ಬಹು ಒತ್ತರದಿಂದ ಹಡಗಗಳನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಆಯೇಷೆಯ ಹಡಗದ ಗತಿಯು ಮಂದವಾಯಿತು. ಉಳಿದ ಹಡಗಗಳು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದವು. ತಮ್ಮ ಹಡಗವು ಹಿಂದೆ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಆಯೇಷೆಯ ನಾವಿಕನು ನೋಡಿ ನಾಚಿ, ತಮ್ಮ ಹಡಗವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾವಿಕರು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಲು, ಹಡಗಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ತೂತು ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನೀರು ಒಳಗೆ ಸೇರಹತ್ತಿ ಹಡಗವು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾವಿಕರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಅವರು ಹಡಗವನ್ನು ದಂಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹಡಗವು ಮುಣುಗಹತ್ತಿತು. ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನವರಿಗೂ ಹಡಗವು ಮುಣುಗುವದೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಗಾಬರಿಯಾದನು. ಆತನು ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯೇಷೆಯು ಚಕಿತಳಾದಳು. ತನ್ನ ಹಡಗವು ಮುಣುಗುತ್ತಿರುವದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು– ಆಯೇಷೇ, ಕೋಣೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟು ಹೊರಗೆ ಬೈಲಿಗೆ ಬಾ, ತಡಮಾಡಬೇಡ. ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ನವಾಬ ಕುವರಿಯನ್ನು ಬೇಗನೇ ಹೊರಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರ್ರಿ. ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಕುತ್ತಿಗೆಮುಟ ನೀರೊಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯು ಉಸ್ಮಾನನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ತನ್ನ ದಾಸಿಯೊಡನೆ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಬರಲು, ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಆ ಅನರ್ಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಿದ್ದು, ಉಸ್ಮಾನನು ನೀರಲ್ಲಿ ಈಸಿ ಬರುವದರ ಕಾರಣವು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಕನಿಕರದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನ್ನು ಕುರಿತು–ಉಸ್ಮಾನ, ಇದೇನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ? ನೀರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬರುವ ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿ ನೀವು ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಈಸುತ್ತ ಹಡಗದ ಕಡೆಗೆ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದ ಉಸ್ಮಾನನು

ಆಯೇಷೆಗೆ–ನಿನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಂಡು ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಲು ಸಮರ್ಥನಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ತಿರುಗಿ ದಂಡೆಯನ್ನು ಕಾಣುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನೊಡನೆಯೇ ಈ ಪವಿತ್ರ ಜಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗೋರಿಯು! ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು. ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಉತ್ತರವು ಮುಗಿಯುವ ದೊಳಗಾಗಿಯೇ ನಾವಿಕರು ''ಘಾತವಾಯಿತೆ''ಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದರು. ಆಯೇಷೆಯು ''ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿರಿ, ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿರಿ'' ಎಂದು ಕೈಸನ್ನೆಯಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಹತ್ತಿದಳು, ಆಕೆಯ ಸಖಿಯು ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಡಗವು ನದಿಯ ತಳವನ್ನು ಕಂಡು ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಹಾಹಾಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

ನಾವಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈಸಿ ದಂಡೆಗೆ ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಹಡಗವು ಮುಳುಗಿದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹಡಗವು ಬಂದಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಜನ ಸಾಹಸಿಗರು ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವರನ್ನು ಬದುಕಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಂಡರು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ನೀರಮೇಲೆ ಕಂಡನು; ಆದರೆ ಈಸುವ ತ್ರಾಣವು ಆತನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಕೈಗಳು ಸೋತು ಆತನು ನೀರು ಗುಟುಕರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಹುಭಾರದ ಪದಾರ್ಥವು ನೀರೊಳಗೆ ಜಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದ ರಿಂದ, ಆತನ ಈಸುವ ಅವಸಾನವು ತೀರ ಅಳಿದುಹೋಗಿತ್ತು, ಜೀವ ಹೋಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಶ್ವಾಸವು ಹತ್ತುವಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಶ್ವಾಸವು ಹತ್ತಿತು. ಆತನಿಗೆ ಮಾತಾಡುವ ತ್ರಾಣ ಸಹ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಈ ಕಷ್ಟಮಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಒಬ್ಬ ನಾವಿಕನು ತನ್ನ ನಾವೆಯನ್ನು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ನಾವಿನೊಳಗಿನವ ನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ದೋತರದ ಒಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಒಗೆದನು. ಖಾನನು ಆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಖಾನನನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡನು. ಖಾನನು ನಾವಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬಗ್ಗಿ ಖಾನನಿಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಳಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖಾನನ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಖಾನನು ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರದ ಪದರಿನಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಆತನು ಆಯೇಷೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಆಯೇಷೆಯು ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚತ್ತಿರದಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯು ಜೀವದಿಂದಿರುವಳೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು– ''ನಾವಿಬ್ಬರಂತು ಬದುಕಿದೆವು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯ ದಾಸಿಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬದುಕಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಇನಾಮು ಕೊಡುವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾವಿನೊಳಗಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು– ''ಆಕೆಯನ್ನು ನಾವು ಬದುಕಿಸಿದ್ದೇವೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆಯೇಷೆಯ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಇದ್ದವು. ಸಂಗಮರವರಿಯ ಸುಂದರವಾದ ಪುತ್ತಳಿಯಂತೆ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ನಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದ್ದರು. ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತು ಯೋಗ್ಯ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಲು, ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಯೇಷೆಯು ಎಚ್ಚರಿಯುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತಳು. ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಯೇಷೆಯು ನೀರಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರಾದರೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಜ್ವರದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಆಕೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ದಣಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಕೀಮರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಉಸ್ಮಾನನಂತು ಅನ್ನ ನೀರಿನ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಯೇಷೆಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಯೇಷೆಯು, ನವಾಬನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಅಲಂಕಾರವೂ, ಎಲ್ಲರ ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವವಳೂ, ಸರ್ವರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸುಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವವಳೂ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯ ಬೇನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗೃಹದೊಳಗಿನ ಜನರೆಲ್ಲ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾತಲೂಖಾನನ ಯಾವತ್ತೂ ಬೇಗಮೆಯರು ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಮಿರೀ ಬೇಗಮೆಗಂತು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇವರಂತು ಇರಲಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸುಲೇಮಾನ ಖಾನನೂ ಸಹ ಆಯೇಷೆಯ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಮದ್ಯ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕ್ರೀಡಾ ಕೌತುಕಗಳನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಆಯೇಷೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನಂತು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು, ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಆಯೇಷೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯ, ಎಲ್ಲಿಯ ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ಎಲ್ಲಿಯ ಉತ್ಸಾಹ, ಎಲ್ಲಿಯ ಆನಂದ ಅನ್ನುವಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಆತನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿವಸವಾಯಿತು, ಎರಡು ದಿವಸವಾಯಿತು; ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಆಯೇಷೆಯು ಬೇನೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದಳು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಆಕೆಯ ಜೀವಹೋಗಿ ಜೀವವು ಬಂದಿತು. ಕಡೆಗೆ ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಆಯೇಷೆಗೆ ಗುಣವಾಗ ಹತ್ತಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಆಕೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಆಕೆಯ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಗೆ ಗುಣವಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಯೇಷೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಗುಣವಾದ ಬಳಿಕಂತು ಆತನು ಆಯೇಷೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು.

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಾಗಿರಬಹುದು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯು ಒಬ್ಬಳೇ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯರು ಸಹ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ತನ್ನೊಳಗೇ ಏನೋ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತದ್ದು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು-

ಉಸ್ಮಾನ-ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿರುವದಷ್ಟೇ?

ಆಯೇಷೆ–ನೆಟ್ಟಗದೆ, ಉಸ್ಮಾನ ಒಳಗೆ ಬರ್‍ರಿ.

ಉಸ್ಮಾನ–ನೀನು ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವೆಯೇನು? ಒಳ್ಳೇದು ಕುಳಿತುಕೋ. ನಾನು ಈಗ ಒಳಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಬಂದೇನಂತೆ.

ತಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತಿರುವದರಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನು ಒಳಗೆ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚ ಪಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಯೇಷೆಯು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತುರದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ–ಉಸ್ಮಾನ ಒಳಗೆ ಬರ್‍ರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ನಾನು ಬಹಳ ಮಾತಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ, ಅನ್ನಲು, ಉಸ್ಮಾನನು ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸದೆ, ಒಳಗೆ ಬಂದು ದೂರ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಒಂದು ಮಂಚದ ಹೊರತು ಎರಡನೆಯ ಆಸನವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಯೇಷೇ, ನೀನೇ ಕುಳಿತುಕೋ. ನನಗೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವದರಿಂದ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ನೀನಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಎನ್ನಲು, ಆಯೇಷೆಯು–ಉಸ್ಮಾನ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಪರಕೀಯತ್ವವನ್ನು ಭಾವಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಇಷ್ಟು ಸಂಕೋಚದ ನಡತೆಯೇಕೆ? ನೀವು ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನೀವು ಈ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು; ಎಂದು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೇ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಯೇಷೆಯಾದರೂ ಅದೇ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯು ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಆಯೇಷೆ– ನಾನು ಇಷ್ಟುದಿವಸ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಬೇನೆಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವದೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಿದ್ದು, ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಗಲಿ ಹೋದದ್ದು ಮಹಾಪರಾಧವು. ಆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನೀವು ದಯಮಾಡಿ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಉಸ್ಮಾನ–ಆಯೇಷೆಯ ಅಪರಾಧವೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಿರಲು, ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸುವದಾದರೂ ಏನು? ಆಯೇಷೇ, ನೀನು ತಿರುಗಿ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೋದ ಪ್ರಾಣವು ತಿರುಗಿ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಮ್ಮ ಯಾವತ್ತೂ ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇವೆಲ್ಲ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರು ಸೋತದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಸರಿ. ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯು. ಆತನು ನಿನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆಂಬದ್ದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನೀನು ಆತನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದದ್ದು ನನಗೆ ಅಸಮ್ಮತವೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕುಮಾರನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯಾದರೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುವದು.

ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಉಸ್ಮಾನನು, ಈಗ ಕುಮಾರನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನಪಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯು ಉಲ್ಲಾಸ ಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ಕೌತುಕದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಆಯೇಷೆ- ಉಸ್ಮಾನ, ಇದರಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರವೇತರದು?

ಉಸ್ಮಾನ–ನಾನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೇ? ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಪ್ರಾಣಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮರಣಪರ್ಯಂತರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಂಧಿಯು ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಹೇಳು? ಅಂದಬಳಿಕ ನೀನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲವೋ?

ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಗೆ ಬಹು ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಹೊರಬೀಳತೊಡಗಲು, ಆಕೆಯು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮೋರೆ ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ಬಳಬಳ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಸುರಿದವು. ಆಕೆಯು ಅವನ್ನು ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ತೋರಗೊಡದೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒರಿಸಿಕೊಂಡು ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಈ ದುಃಖದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಉಸ್ಮಾನನ ಹೃದಯವೂ ಕರಗಿತು, ಆತನು ಕನಿಕರದಿಂದ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಉಸ್ಮಾನ–ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೊಡನೆ ನನ್ನ ವಿವಾಹವಾಗುವ ಯೋಗವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕುಂದಿರುವದಿಲ್ಲ, ಅಂದಬಳಿಕ ನನಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕೆಡವುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ಈ ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆತನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಬಂಧುವೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಆಯೇಷೇ, ಕುಮಾರನು ತಾನಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನುವದಾದರೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೇಳು? ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೀರರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ರಣಕರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುವದು. ಆಗ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೇಯಿರೆನು.

ಆಯೇಷೆ–ಉಸ್ಮಾನ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಉದಾರಾಂತಃಕರುಣದ ಪುರುಷರು ಈ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದು ಅಪರೂಪವೇ ಸರಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ದುಃಖಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೇಕೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿರಬಹುದು? ನನ್ನಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಹಿತವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಹತಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ, ಜಗಳಗಳು, ಯುದ್ಧಗಳು, ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಕಟಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವವು. ಪ್ರಿಯಬಂಧು, ಉಸ್ಮಾನ, ನೀವು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವದು ನನ್ನ ಕಾಲಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಇಂಥ ಕೃತಘ್ನಳನ್ನು ನೀವು ಹಲವುಸಾರೆ

ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದಿರಲ್ಲ! ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾಕೆ ತೋರಿಸಿದಿರಿ?

ಉಸ್ಮಾನ– ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ಪ್ರೇಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವಳಲ್ಲ, ನೀನೇ ಹೇಳು. ರಾಜಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಕಾರಾಗೃಹ ವಾಸದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ನೀನು ತಟ್ಟನೇ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಆತನ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದೆ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವನ್ನು ನೋಡುವದು ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗದಿರಲು, ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವ ನೀನು ಸಾವಿಗೀಡಾಗಿರುವಾಗ, ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕು ನೀನೇ ಹೇಳು.

ಆಯೇಷೆ– ಉಸ್ಮಾನ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಔದಾರ್ಯದ ಉಪಕೃತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿರುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳೇ ನನ್ನ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳು; ನಿಮ್ಮ ಲಾಭ–ಹಾನಿಗಳೇ ನನ್ನ ಲಾಭ–ಹಾನಿಗಳು; ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ ಉಸ್ಮಾನ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನವಾಗುವದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಸಂಭವವಿದ್ದರೂ, ಬಂಧು–ಭಗಿನಿಯರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇಮವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಆತಂಕವೇನಿದೆ? ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಸಹಾಯವೇಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅನುಚರಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಾರೆನು. ಪ್ರಿಯ ಬಂಧೂ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಡೆಯೋಣ. ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವ ನಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು, ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯೋಣ.

ಉಸ್ಮಾನ–ಆಯೇಷೆ, ಇಂದು ನೀನು ಈ ಹತಭಾಗ್ಯನನ್ನು ಆನಂದಗಿರಿಯ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿಸಿದೆ! ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ, ನನಗೆ ಇನ್ನು ಯಾತರ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ನನ್ನ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆಯೇಷೆಯು ಪಾಲಗಾರಳಾಗಿ ರುತ್ತಾಳೆಂಬುದೊಂದೇ ಸಂಗತಿಯು ನನ್ನ ಸುಖ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಆಯೇಷೆ– ಅಣ್ಣಾ ನಿನ್ನ ಶೀಲಕ್ಕೂ, ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವವು. ನಿನ್ನ ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ನನಗೆ ಸಾಕಾಗದು; ಆದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ರಾಜ್ಯವು ಪುನಃ ನಿನ್ನ ಕೈಸೇರುವವರೆಗೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಾರದು. ನೀನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ವೈಭವಶಾಲಿಯು ಹ್ಯಾಗೆ ಆದೀಯೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ–ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈ ಮಾತಿನ ಚಿಂತೆ ನಿನಗೆ ಬೇಡ. ಇನ್ನು ನಾನು ತೋರಿಸುವ ಸಮರ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಗಳು ಬಟ್ಟು ಕಚ್ಚಬಹುದು; ನನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅವರು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಆಯೇಷೆ, ಬಹಳ

ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜ ನವೇನು? ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆನಿಸುವ ನೀನು ನನ್ನ ಪಕ್ಷದವಳಾಗಿರಲು, ನಾನು ಯಾರಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕೇನು ಹೇಳು? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ಬಂದರೂ ಉಸ್ಮಾನನು ತನ್ನ ಖಂಬೀರತನವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಬಿಡನೆಂಬದನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಬೇಗಮೆಯು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕರೆದು– ''ಆಯೇಷೇ, ಔಷಧವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತಾಯಿತು'' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಾರೆಂದು ಕರೆಯಲು, ಆ ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಬೇಗಮೆಯು ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಇಬ್ಬರೂ ಪಲ್ಲಂಗದಿಂದ ಇಳಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಚಿಹ್ನವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಗಮಳು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಆ ರಾಣಿಯು ಶುಭಸೂಚನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಳು.

ಬೇಗಮಳೊಡನೆ ಆಯೇಷೆಯು ಹೊರಟು ಹೋದಬಳಿಕ ಉಸ್ಮಾನನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಸುಲೇಮಾನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ತನ್ನ ಬಂಧುವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಲೇಮಾನ ನನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅಣ್ಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಉಸ್ಮಾನನು ಸಹಸಾ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆಯಿಸದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥವನು ಈದಿನ ತಾನಾಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ, ಆತನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹವೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಅನುಚರಳಾಗಿ ತನ್ನ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳ ಪಾಲುಗಾರಳಾದದ್ದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಲವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಈ ಆನಂದದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದಂತೆ ಆ ಬಂಧುಗಳ ಆದರೋಪಚಾರವಾದ ಬಳಿಕ ಉಸ್ಮಾನನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ–ನವಾಬಸಾಹೇಬ, ಮೊಗಲರು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಇಂದಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆಯೇಷೆಯು ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಅಪಮಾನ ಕಾರಕವಾದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗಿ ನಾವು ಜೀವಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ, ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಂಶದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ಕಾದುಕೊಂಡಂತಾಗುವದು, ಅನ್ನಲು, ಸುಲೇಮಾನನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ಉಸ್ಮಾನನು ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ನೂತನ ಸುಬೇದಾರನು

ಆಯೇಷೆಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ವಿಧಿಸಿದ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಸಮ್ಮತವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಗುಣಾಢ್ಯಳು ಮಧ್ಯಸ್ಥಳಾದದ್ದರಿಂದತೂ ಬಾದಶಹನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾನಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ–''ನೀವು ಕುಮಾರನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಹೃದಯರಾದದ್ದು ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಆತನ ಅಪರಾಧದ ಮಾನದಿಂದ ಆತನು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದೇ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಈ ಹುಕುಮು ಮುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಕುಮಾರನ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡುವದಲ್ಲದೆ ಆತನನ್ನು ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ, ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸುಬೇದಾರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ, ನೀವು ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಪಠಾಣರ ಶಾಸನದ ಭಾರವನ್ನು ಕುಮಾರನೇ ವಹಿಸಲಿ'' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆಂದು ಬರೆಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದನು. ಆ ಕನ್ಯಾರತ್ನದೊಡನೆ ತನ್ನ ಮಗನ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸೇವಕರು ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಆಯೇಷೆಯು ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವೂ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವೆಂದು ಆತನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆಯೇಷೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಆದರವು ಬಹಳ. ಆತನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆಕೆಯ ಗುಣಗಳ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ– ''ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಹಾಯವುಳ್ಳ ನಾನೇ ಧನ್ಯನು. ಮನುಷ್ಯರ ಹೃದಯವಂತು ಇರಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಹೃದಯದಷ್ಟು ಪವಿತ್ರ ವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯು ದೇವಿಯು, ದಿವ್ಯ ಗುಣಗಳ ಖನಿಯು! ಆದರೆ ಹಾಯ್! ಇಂಥ ಮಹಿಳೆಯು ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅಪಾತ್ರನಾದ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಿರಂತರ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಸುತ್ತಿರುವಳು. ಅಧಮನಾದ ನಾನು ರಮಣಿಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾಗಿರುವೆನು. ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ನಾನು ಆ ದೇವಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಕೆಯು ಸುಖಿ ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಾವನಾದರೂ ಪ್ರೇಮಮುಗ್ಧನಾದ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಆ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಾಗಿದ್ದರೆ ಆಯೇಷಾ ರೂಪ ಕುಸುಮವು ಈಗಿನಂತೆ ಮಲಿನವಾಗಿ ಬಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಉಪಾಯವೇನಿದೆ! ಕೃತಘ್ನನೂ, ನರಾಧಮನೂ ಆದ ನಾನು ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಆಯೇಷೆಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ಆಯೇಷೆ ಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ–ಹಾಯ್ ದುರ್ದೈವವೇ! ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ದರ್ಶನವು ನನಗೆ ಪುನಃ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಆಕೆಯೊಡನೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಯೋಗವು ನನಗೆ ಒದಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠರಾದ ನನ್ನ ಹಿರಿಯರು ನನ್ನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವರು; ಆದರೆ ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಅಂತಃ ಕರಣದಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯವು ಕರಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನನಗೆ ಹಲವು ಜನ ಮಲತಾಯಂದಿರು ಇರುವರಲ್ಲ; ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದರೂ ನನ್ನ ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬಾರದೇನು? ಇಷ್ಟು ಜನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರಿದ್ದರೂ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಶೇಷಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮನಸ್ತಾಪದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತೇ? ನನಗೆ ಸಂಕೋಲೆಗಳ ದುಃಖವಿಲ್ಲ, ಬಂಧನದ ಭಯವಿಲ್ಲ, ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಹಂಗು ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಯೇ ದೂರದಿಂದ ಯಾಕಾಗ ಲೊಲ್ಲದು, ನನ್ನ ಪ್ರೀಯರಾದ ಜನರನ್ನು ನೋಡುವ ಸುಯೋಗವು ಒದಗಿದರೆ, ಇಂಥ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಸಹಿಸುವೆನು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡುವದಕ್ಕೂ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೇನು? ಆಯೇಷೆಯ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನವು ಪುನಃ ನನಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಹೀಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ದಡಕ್ಕನೆ ತೆರೆಯಿತು. ಕಾರಾಗೃಹ ರಕ್ಷಕನನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಬಹುವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಮಧುರಾಸಿಂಹನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಮಧುರಾಸಿಂಹನು ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ–ಯುವರಾಜರೇ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಮಂದಾರಗಡದ ಹತ್ತರ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದ ಈ ದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವ ಬಾದಶಹರ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಅವಲೋಕಿಸುವದಾಗಬೇಕು. ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಸೇವಕರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಯಾವ ಯಾವ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುವದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸೇವಕರ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲು ಒಡೆಯರೇ ಸಮರ್ಥರು! ಎಂದು ನುಡಿದು, ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬಾದಶಹನ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಯುವರಾಜನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ರಕ್ಷಕನು ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮಂಗಲಸ್ನಾನಮಾಡಿ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ

ಬಿಳಿಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ತಂದೆಯ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಆಗ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ಸುಂದರ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ ಪಾಟಣಾಪಟ್ಟಣದ ಜನರು ಸಂತೋಷಬಟ್ಟರು. ದಂಡಾಳುಗಳ ಆನಂದವು ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ಮಾನಸಿಂಹನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ಯುವರಾಜನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಜಯಘೋಷಗಳಾಗತೊಡಗಿದವು. ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಆನಂದವು ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವತ್ತು ಜನರು ದರ್ಬಾರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದರು. ಇದೇ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ಮಾನಸಿಂಹನು ಆಜನ್ಮ ಬಂದಿವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದನು. ಕುಮಾರನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೇ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿದನು. ಆಗ ಹಲವು ಜನ ರಜಪೂತ ಸರದಾರರೂ, ಮೊಗಲ ಸರದಾರರೂ ಕುಮಾರನನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು, ಆದರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ದರ್ಬಾರದೊಳಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕೈಗೆ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸನ್ಮಾನದಿಂದಲೂ, ಗೌರವದಿಂದಲೂ ರಾಜಕೀಯ ಪೋಷಾಕನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಅಂದಿನಂತೆ ಇಂದೆಯಾದರೂ ಮಾನಸಿಂಹನು ಉಚ್ಚಾಸನದ ಮೇಲೆ ಗಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಕೆಳಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸರದಾರರೂ, ದರಕದಾರರೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸೈನಿಕರಿಂದಲೂ ರಾಜ ಸೇವಕರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ ದರ್ಬಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಕುಮಾರನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಮಾನಸಿಂಹನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಸಿಂಹಾಸನವು ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಂದಿಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ಮಾನಸಿಂಹನ ಚರಣ ದೆಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೈಜೋಡಿಸಿ–ಮಹಾರಾಜ, ಅಪರಾಧಿಯಾದ ತಮ್ಮ ಪುತ್ರನು ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಅಪರಾಧದ ಕ್ಷಮೆಯ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅನ್ನಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು ಗಂಭೀರಭಾವದಿಂದ–ವತ್ಸಾ, ನಿನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅಕಬರಬಾದಶಹರೇ ಕ್ಷಮಿಸಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾಚಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು–ಶಹಾನ ಶಹನ ಅನುಗ್ರಹವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರುವದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುವೂ, ಇಹ–ಪರ ಪವಿತ್ರ ಸಾಧನವೂ ಆದ ಪಿತೃ ದೈವತವು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಜೀವನವು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ; ಈ ಅಧಮ ಪುತ್ರನು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದ ಗೂಢಭಾವವನ್ನು ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸುಕನಾಗಿರುವನು, ಅನ್ನಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು–ಕುಮಾರಾ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುವೆನು. ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕುಮಾರನ ಮಂದಿಲವನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಆತನ ತಲೆಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಜಯಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಭಾಗೃಹವು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿತವಾಯಿತು. ತಂದೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ

ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡದಾದವು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ– ಇಂದು ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಯಿತು. ಪಿತೃದೇವತೆಯ ಅಸಂತೋಷದ ಭಾರವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಾಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಈವರೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಸತ್ತಂತೆಯೇ ಇದ್ದೆನು. ಕರುಣಾನಿಧಿಯಾದ ತಂದೆಯೇ ನಾನು ಒಂದಲ್ಲ–ಎರಡಲ್ಲ ಹಲವು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಅಪರಾಧಗಳು ಕ್ಷಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು, ಯಾವ ಯಾವ ಅಪರಾಧಗಳು ಕ್ಷಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚರಣದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬದುದೋ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನು–ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರಾ, ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿಲ್ಲೆಂಬದು ನಾನು ಮನಗಂಡಿರುವೆನು. ನವಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂದು ತಿಳಿಸಿರುವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವು, ಅನ್ನಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮೋರೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ– ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಪರಾಧಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಘಟಿಸಿರುವವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಕುಮಾರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾನಸಿಂಹನ ಗಂಭೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಸುನಗೆಯು ತೋರಿತು. ಆತನು ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು–ಹ! ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಮಗಳನ್ನು ನೀನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾನು ಮಹಾಪರಾಧವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಸರಿ. ವೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಮಗಳಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ರೂಪ–ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಿರುತ್ತಾಳೆಂಬದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅವತಾರವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯೊಡನೆ ನೀನು ಲಗ್ನವಾದದ್ದರ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಹೃದಯವು ಆನಂದ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಆತನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಮತ್ತೆ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕುರಿತು– ನಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯವಾದ ಅಪರಾಧವನ್ನಂತು ಬಾದಶಹರು ಕ್ಷಮಿಸಿರುವದರಿಂದ ಅದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಏನೂ ಹೇಳುವದು ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಉಳಿದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ; ಅಂದ ಬಳಿಕ ಬಾದಶಹರ, ಹಾಗು ನನ್ನ ಇಬ್ಬರ ಮತದಿಂದಲೂ ನೀನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದಂತಾಯಿತು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಸಭಾಗೃಹವು ಜಯಘೋಷದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಸನದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆನಂದ ಭರದಿಂದ–ಯುವರಾಜನೇ, ಶಹಾನಶಹಾ ಅಕಬರವರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ–ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸುಬೇದಾರನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನಂತೆ ಎಲ್ಲರ

ದೈವವು ತೆರೆಯುವದು ದುರ್ಲಭವು. ಇಂಥ ಭಾಗ್ಯವು ಎಲ್ಲರ ಹಣೆಬರಹದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಯಣನಾಗಿ, ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆದು ಸತ್ಯ–ಸಾಹಸ–ಸುವಿಚಾರಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗೆಂದು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿಯೊಬ್ಬನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು– ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ನಾವು ನೂತನ ಸುಬೇದಾರರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ, ಅವರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಆನಂದ ದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವೆವು. ಇವರ ಅಧಿಕಾರ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಜನರು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾಗಿರುವರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಇವರ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಆಗಲೆಂದು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆವು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗ ಸಭಾಗೃಹವೆಲ್ಲ ಕುಮಾರನ ಜಯಜಯಕಾರದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲಿಯ ಭಯಂಕರವಾದ ಕತ್ತಲೆಯ ಕೋಣೆಯು, ಎಲ್ಲಿಯ ಕೈಕಾಲುಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಕೋಲೆಗಳ ಭಾರದಿಂದ ತಳಮಳಿಸುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯು; ಆದರೆ ಈಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವ ಎಲ್ಲಿಯ ಬಂಗಾಲ–ಬಿಹಾರ–ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಈ ಸುಬೇದಾರಿಕೆಯು! ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದಷ್ಟು ಅಂತರವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮಾರನು ಮೂಢನಾದನು. ಹೀಗೆ ತಾನು ದೊಡ್ಡಪದವಿಗೆ ಹೋದೇನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸಹ ಕುಮಾರನ ಕನಸು–ಮನಸುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ದಂಗು ಬಡಿದು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರಲು, ಮಾನಸಿಂಹನು–ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಹ ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ಈ ಸುಬೇದಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಸ್ತರಿಸಬೇಕಾಗುವದು; ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು; ಆದರೂ ಕುಮಾರನ ಮುಖದಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಂದೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು ಕೊಂಡನು. ಮಾನಸಿಂಹನು ಮಗನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು– ''ಈ ಹುಕುಮು ಮುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು'' ಎಂದು ಬಾದಶಹರು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು ಬೇಗನೆ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಬರೆದಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬೇಗನೆ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ, ಪ್ರಸಂಗಬಿದ್ದರೆ ಅಜಮೀರಕ್ಕೆ ಸಹ ಹೋಗಬೇಕಾಗ ಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಆದೀತೆಂದು ಈಗ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗೈರ ಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಸುಬೇದಾರಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ನಾನು ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಬಾದಶಹರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇದೆಲ್ಲ ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವದು. ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದರಿಂದ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಆತನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಪೂಜ್ಯರೇ, ಮಾನ್ಯರಾದ ಬಾದಶಹರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸದಾ ತತ್ಪರನಾಗಿರುವೆನು; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಂತೂ ಈ ದಾಸನ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹರ,

ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಜರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವೆನು.

ಇಷ್ಟಾದ ಬಳಿಕ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದು ಕುಮಾರನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವಾಗ– ಪ್ರಿಯಪುತ್ರಾ, ಬಾ ನನ್ನ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆರೋಹಿಸು. ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಅಧಿಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈಗ ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಜಾಜನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹರ ಸನದನ್ನು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ಬಂಗಾಲ–ಬಿಹಾರ–ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸುಬೇದಾರನಾಗಿರುತ್ತೀ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಬೇದಾರನ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಂದೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಮಾನಸಿಂಹನು ಮಗನನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ದೊಡ್ಡ ಗೊಗ್ಗರ ದನಿಯಿಂದ ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು–ನಾನು ಮಾನಸಿಂಹನು, ಸಾಮ್ರಾಟ ಅಕಬರನ ಏಕನಿಷ್ಠ ನೌಕರನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಬಾದಶಹರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷ ಕುಮಾರನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈತನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖ–ಶಾಂತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚುವವೆಂದು ನಾನು ಆಶಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ನೂತನ ಸುಬೇದಾರನು– ನಾನು ಬಾದಶಹರ ಮಂಗಲವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಪರಿವೆಯಿಡೆನು. ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯಾದ ಮಾನಸಿಂಹರವರ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಹೆಣಗುವೆನು; ಅದರಂತೆ ಯಾವತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಾಗೂ ನೌಕರರ ಸುಖವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸುವಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಯತ್ನಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಉತ್ತರ ರೂಪದಿಂದ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು, ದರ್ಬಾರದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ತೀರಿ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಲಗ್ನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಪಾಟಣಾಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸೇನೆಂದು ಆತನು ಆತುರಪಡಹತ್ತಿದನು. ದರ್ಬಾರವು ಬಿಟ್ಟಬಳಿಕ ತಂದೆ–ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ಕುಮಾರನಿಗೆ– ನೀನು ನಿನ್ನ ತಾಯಂದಿರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗು. ನಾನು ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಮಾರನನ್ನು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯು ಇರುವ ಮಹಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ಮೂವರು ಸಾಪತ್ನ ಮಾತೆಯರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಭಕ್ತಿಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅವನ ಮಾತೃವರ್ಗವು ಅವನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಆತನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಪಟ್ಟಿತು. ಬಳಿಕ ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕುರಿತು–ಜಗತ್,

ನೀನು ಇನ್ನೂ ಊಟ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಹಾರ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಆಡುವ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಮಾತುಗಳು ಬಹಳ ಇರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಹಿಂದುಗಡೆ ಮಾತಾಡೋಣವಂತೆ; ನೀನು ಮೊದಲು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಾ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಮಾರನನ್ನು ಒಂದು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಉಪಾಹಾರ ಮಾಡಿಸಿ, ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಎರಡನೇಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಹಾಸಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡ್ಡಾಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಆಕರ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ದರ್ಶನವಾದ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯು ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ತಾಂಬೂಲ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮಾರನು ಭ್ರಮಿಷ್ಟನಂತೆ ಎದ್ದು ಮಂಚದ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ತಾನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿರುವೆನೋ? ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಆತನಿಗೆ ಆಯಿತು. ಈದಿನ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದರಂತೆ ನಡೆದ ಅಸಂಭವವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಆತನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಭ್ರಮಿಷ್ಟನಂತೆ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ- ಎಲ, ಈಕೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರೀಯಳಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆ ಇರುವಳಲ್ಲ! ಈಕೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದಳು? ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದರೂ ಈಕೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಬರಗೊಟ್ಟಿರಬಹುದು? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಈ ಸುಖಕರವಾದ ಸಮ್ಮೇಲನದ ಯೋಗವು ಯಾರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಈಗ ಒದಗಿರಬಹುದು; ಈ ಮಾತು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿರುವದೋ? ಸಂಭವನೀಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಈಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವದಕ್ಕೆ ಏನೆನ್ನಬೇಕು? ಛೇ, ಈಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರೀಯಳು; ಸುಗುಣಮಣಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು.

ಶೌರ್ಯಸಂಜೀವನ

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ವರ್ಣನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಆಕೆಯು ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವಳೋ ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವಳೋ ಎಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಆಕೆಯು ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮುಗುಳು ನಗೆಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ದೃಶ್ಯದಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕೈಯೊಳಗಿನ ತಾಂಬೂಲ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಪತಿಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟಳು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಸಂತಯಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು-ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಕಂಠಬಿಗಿದು

ಒಂದೇಸವನೆ ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳು ಉದುರಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಬಾಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯು ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಲು, ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಮೂಕ ಭಾವದಿಂದ ಆಲಿಂಗನದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಬಹಳಹೊತ್ತು ಅನುಭವಿಸಿದರು; ಈ ಅಲಭ್ಯ ಸುಖವು ಆ ನೂತನ ಸುಬೇದಾರನ ಇಂದಿನ ಸುಖರಾಶಿಗೆ ಶಿಖರಪ್ರಾಯವಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳುದುರುತ್ತಿರಲು, ಕೆಲಕಾಲ ಆಲಿಂಗನದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಪತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತ ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ– ''ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ?'' ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ವಿನಯದಿಂದ– ''ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ತಮಗೊದಗಿದ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ತಾವು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು; ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಯಾಕಂದರೆ, ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ''ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳುವದು ವಿಲಕ್ಷಣವಲ್ಲವೇ? ಆ ಸ್ತ್ರೀಯಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಏನೆಂದುತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು– ಶ್ರೀ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪುರಿಯ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಮಾನಸಿಂಹರು ಬಂದಾಗ ತಾನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಉರ್ಮಿಳಾ ರಾಣಿಯವರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದದ್ದನ್ನೂ, ಆ ಕರುಣಾಮಯಳಾದ ರಾಣಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದನ್ನೂ, ತನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಸನ್ನರಾದದ್ದನ್ನೂ, ಮಹಾರಾಣಿಯ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ತನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಸೊಸೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು–'ತಿಲೋತ್ತಮೇ, ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ಶುಭದಿನವನ್ನು ಕಂಡೆನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಯಾವ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೆನಸಲಿ? ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಆಯಿತೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ,

ಪತಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಸರಳಮನಸ್ಸಿನಿಂದ– ಪ್ರಾಣನಾಥ, ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವದರಿಂದ, ನನ್ನ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತೆಂದು ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ; ಇದರಿಂದ ತಮಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸೊಸೆಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವೇನೂ ನನ್ನಿಂದ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ನಾನೇನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು? ತಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ನಾನೇನು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟ

ಹಾಗಾಯಿತು? ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚಾತುರ್ಯವಾದರೂ ಏನು ಇರುವದು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳುವ ದಾದರೂ ಏಕೆ? ನಿಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಆಕೆಯು ಆಯೇಷೆಯೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಆ ಮಹಾತ್ಮಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನೀವೂ ಸಹ ಎಷ್ಟು ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ತೀರದು. ತಮ್ಮನ್ನು ಈ ವೈಭವದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದವಳು ಆ ನವಾಬಜಾದಿನಿಯು! ಆಕೆಯ ದೀರ್ಘ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ, ಹಾಗೂ ವಿಲಕ್ಷಣ ಚಾತುರ್ಯದ ಫಲವೇ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸುದಿವಸವಾಗಿರುವದು. ಆಯೇಷೆಯ ಔದಾರ್ಯವು ಅದ್ವಿತೀಯ ವಾದದ್ದು. ಪರೋಪಕಾರ ನಿರತಳಾದ ಆ ತರುಣಿಯು ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿರುವಳು. ಆಕೆಯು ಯಾವ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಆಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹರನ್ನು ಕಂಡು ನಿಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ನಿಮಗೆ ಈ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿಮಗಾಗಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಜಹಗೀರನ್ನು ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವಳೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಯಾದುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅದರಂತೆ ನಿಮಗೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆಯೇಷೆಯೇ ಆ ಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಿರುತ್ತಾಳೆ. ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಕಲ್ಪನಾತೀತ ಸುಖಕ್ಕೆ ಆಯೇಷೆಯ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಶ್ರಮವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಾವು ಆಕೆಯ ಋಣದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ತನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಆಯೇಷೆಯ ಧೃಢತರವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಈ ಮೊದಲೇ ಅರಿತಿದ್ದನು; ಆದರೂ ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಆಕೆಯು ಪಟ್ಟಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಜಗತ್ಸಿಂಗ– ಪ್ರಿಯೇ, ನೀನು ಹೇಳುವದು ಯಥಾರ್ಥವು! ಆದರೆ ಆ ದೇವಿಯ ಋಣದಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ–ನಾಥ, ಅದನ್ನು ನಾನು ತಮಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡಿಸಿದರೆ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಆಯೇಷೆಯ ಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುವೆವು. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಷ್ಟೇ, ನೀವು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ–ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರೀ, ನಿನ್ನ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಂಥ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೆಂಡತಿಯು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ. ಆಯೇಷೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧಳಾಗಿ ನೀನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸವತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ–ಮುಂದೆ ನೋಡದೆಯಿರುವದು ಸಾಧಾರಣ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಬಹು ಉಚ್ಚತರದ್ದಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಶಕ್ಯವಿರುವದೇ ಎಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ನನಗಂತು ಈ ಕಾರ್ಯವು ಅಸಂಭವವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ–ಮಹಾರಾಜ, ಅಸಂಭವವೆಂದು ಯಾಕೆ ಹೇಳುವಿರಿ? ಆಯೇಷೆಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದರಿಂದ, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಕೆಯಿಂದ ವಿಘ್ನವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುವದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಹಿರಿಯರ ಅಂಜಿಕೆಯದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವಿಘ್ನವು. ಆದರೆ ಆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಯಾಕಂದರೆ, ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯೂ ಮಹಾರಾಜರೂ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಆಯೇಷೆಯ ಲಗ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಲವು ಸಾರೆ ಆಲೋಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಆಯೇಷೆಯ ಮುಂದೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆದಂತೆ ಮಾಡಿರುವರು. ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ದೊರೆಯುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಎಂಬ ಅಪನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಆಯೇಷೆಯು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ತಾವು ನನ್ನ ಮಾತು ನಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ವಚನ ಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸುವೆನು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ–ಆಯೇಷೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡುವಳೆಂಬದು ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಸರಿ. ಯಾಕಂದರೆ, ಆಯೇಷೆಯು ತಾನು ನನ್ನನ್ನು ಪತಿಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುವದಿಲ್ಲೆಂಬದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನಾನಾದರೂ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟ ನಾನು ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸಲಾರೆನು. ಈ ಮಾತು ಆಯೇಷೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾರಳು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ– ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಕುಸುಮವು ಹೀಗೆಯೇ ಬಾಡಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಇಚ್ಛಿಸುವಿರೋ! ಆ ಸುರ ರಮಣಿಯು ದಾರುಣವಾದ ದುಃಖದಿಂದ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವದು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವದೋ? ಪಾಪ! ಆ ಹತಭಾಗ್ಯಳ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಯಾಕೆ ದೊರೆಯಬಾರದು?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ–ತಿಲೋತ್ತಮೇ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯೇನಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಶೇಷಾಯುಷ್ಯವನ್ನು, ದಾರುಣವಾದ ಯಾತನೆಯಿಂದ ಕಳೆಯಬೇಕಾದೀತೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ದುಃಖನಿವಾರಣವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗಲಾರದು. ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವೆನು. ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಲುಬ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ನನಗೆ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ ತೋರುವದು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಮಾಡಿರುವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸುವದು ಕಲ್ಪಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನಿಂದಾಗದು? ಆದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಿಜವಿದ್ದರೂ, ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು, ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಪ್ರೀಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನಿನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವನ್ನು ನಾನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಆಯೇಷೆಯ ವಾಸಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ, ಆಯೇಷೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವಳು ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವಳಲ್ಲ, ಅಂದಬಳಿಕ

ನಾನು ಆಯೇಷೆ ಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಲಿ? ಆಯೇಷೆಯಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಲಗ್ನವಾಗುವಳು? ಆಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಲಗ್ನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯೇಷೆಯು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡತಕ್ಕವಳೇ ಸರಿ. ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು. ಆ ಪ್ರೇಮದ ಯೋಗ ದಿಂದಲೇ ಆಕೆಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿರುವಳಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಬಯಸಿ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಸಂಪಾದನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿರುವದು.

ತಿಲೋತ್ತಮೆ–ಸರಿ ಸರಿ; ತಮ್ಮ ಬೋಧದಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಜ್ಞಾನವು ನನಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದಂತಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹೊರತು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಲಾರಳು. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ರಾಜನಿಗಿರುವ ಅನೇಕ ಹೆಂಡಿರಿಗೆ ''ನಾವು ರಾಣಿಯರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಸಿಕ್ಕಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವರು ಸಂತುಷ್ಟ ರಾಗಿರುವಂತೆ, ಆಯೇಷೆಯು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿರಲಾರಳು; ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರೇಮ–ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವು ಹರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೃದಯಾಕಾಶವೇ ಬೇಕಾಗಿರುವದು; ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯಂತು ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಆ ಮಹಾತ್ಮಳ ದುಃಖನಿವಾರಣವು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಪ್ರಬಲ ವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಅಸಾಧ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಯೇಷೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಾಸನೆಯು ನನಗೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದರ ಆ ವಾಸನೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, ನಾನು ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನವೇನು ಮಾಡಲಿ? ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆಯೇಷೆಗಾಗುವ ತಾಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವದು ಕೂಡ ನನ್ನಿಂದಾಗದು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ–ಪ್ರೀಯೇ, ಆಯೇಷೆಯ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೋಮಲ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಾಪವಾಗುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ವಾಸನಾಬಲದಿಂದ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಾದರೂ ಕಾಮನೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದಂತೆ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ನೋವನ್ನು ಈಗಲೇ ಕಳೆಯುವದು ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೋ. ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಂತಾಗುವದು. ಈಶ್ವರೀ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಘಟಿತಘಟನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯವರು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಕಳುಹಿದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ತನ್ನ ತಾಯಿಯು ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಡಿಸಿದ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಂಡು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಕಾಲಹರಣವು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ

ಸಹವಾಸದಿಂದ ಆನಂದಮಯವಾಯಿತು. ಆತನು ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ, ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸುಬೇದಾರನಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಗಿಸಹತ್ತಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾನಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಬಾದಶಹರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮಾನಸಿಂಹನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಯಿತು. ಮೂವರು ರಾಣಿಯರನ್ನು, ದಾಸದಾಸಿಯರನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅಂಬರಾಧೀಶ್ವರನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತನು. ಆತನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆತನ ಅಧಿಕಾರವು ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆಯೂ, ಆತನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆಯೂ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಊರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ– ''ನೀನು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುವೆಯಾ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಮಾನಸಿಂಹನಿಗಾದರೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಚಡಪಡಿಕೆಯಾದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ವಿನಯಶಾಲಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅತ್ತೆ–ಮಾವಂದಿರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ತಡೆದದ್ದರಿಂದ, ಆ ನಮ್ರಭಾವದ ಸೊಸೆಯು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮಾನಸಿಂಹನಿಗೂ, ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಗೂ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಹೊರಟುನಿಂತ ಮಾವನಿಗೆ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು, ಕಠೋರ ಹೃದಯದ ವೀರ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಾನಸಿಂಹನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಬಳಬಳ ನೀರುಗಳು ಉದುರಿದವು. ಉರ್ಮಿಲಾರಾಣಿಯ ಶೋಕವಂತು ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳಂತೆ ಆಕೆಯ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿದಳು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಮಾನಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಮಹಾಸಿಂಹನನ್ನು ಪಾಟಣಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. ಮಹಾಸಿಂಹನು ಚತುರಸೇನಾಪತಿಯೂ, ಸಾಹಸಿಯಾದ ವೀರನೂ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸೇವಕನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗಿಂತ ಮಹಾಸಿಂಹನು ಎರಡು ವರ್ಷ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದನು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮೊದ ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ, ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಗೊಂದಲವೇಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು; ಅಸಂತೋಷದ ಚಿನ್ಹವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಪ್ರೀಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಉಚ್ಚ ಪದವಿಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತ ಆನಂದದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿದೇ ಉಳಿದೀತೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಸಂಸಾರಿಕರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆನಂದವು ಆಗದಿರುವಾಗ ಅದು

ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗಾದರೂ ಯಾಕೆ ಆಗಬೇಕು? ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನಿಗೆ–''ನವಾಬ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿರುವನು, ಆತನು ಬಾದಶಹರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಜಾಗರೂಕ ರಾಗಿರಬೇಕು'' ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನೂತನ ಸುಬೇದಾರನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನ ನಾದನು. ಆತನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಮಹಾಸಿಂಹನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು, ಪಠಾಣರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದನು. ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗತೊಡಗಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಪುರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ಬಂದಿತು. ಪಠಾಣರು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಆವೇಶದಿಂದ ಕಾದಿ ಭರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವರೆಂತಲೂ ಚಾರರು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದರು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಕುಮಾರ ಮಹಾಸಿಂಹನು ಪಠಾಣರನ್ನು ದಂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋದನು. ಭದ್ರಕೇದಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆರಡು ಸೈನ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಉಸ್ಮಾನ ಖಾನನು ಸ್ವತಃ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದನು. ''ಹೊಡಿಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿಯಬೇಕು'' ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪಠಾಣರು ಅಂದು ಕಾದುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆವೇಶವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಅವರ ಆವೇಶಕ್ಕೆ ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯವು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪಠಾಣರಿಗೆ ಮಾಲೆಹಾಕಿದಳು. ಸೋಲಿನ ಕುಂದು ಮೊಗಲರಿಗೆ ತಗಲಿತು. ಮಹಾಸಿಂಹನ ಹಲವು ಸೈನಿಕರು ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರು. ಉಳಿದವರು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ದಾರಿಸಿಕ್ಕತ್ತ ಓಡಹತ್ತಿದರು. ಮಹಾಸಿಂಹನು ತತ್ತರಿಸಿದನು. ಆತನೂ ರಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅತ್ತ ವಿಜಯ ಮದದಿಂದ, ಉನ್ಮತ್ತರಾದ ಪಠಾಣರು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದ ವಿಜಯಮದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ತೃಪ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಬಂಗಾಲಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ತರಬುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಸಿಂಹನು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಆದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಃ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ರಣಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರು ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೇದಿನೀಪುರ, ಮಲ್ಲಭೂಮಿ, ಕಾರ್ಲಹಾರ, ವೀರಭೂಮಿ, ಬಾಕುಂತ, ಬರದಾವನದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಭಾಗ ಇವಿಷ್ಟನ್ನು ಪಠಾಣರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನಖಾನನು ಒಂದೇಸವನೆ

ಗೆಲ್ಲುತ್ತ ನಡೆದನು. ಆತನ ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ, ಯುದ್ಧ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮೊಗಲರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಆತನ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಮಾನುಷ ಶಕ್ತಿ, ಹೃದಯ ದೊಳಗಿನ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಉತ್ಸಾಹ ಇವನ್ನು ನೋಡಿ ಈತನು ಹೀಗೆಯೇ ಜಯಶೀಲನಾಗುತ್ತಾ ಮೊಗಲರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವನೆಂದು ಜನರು ಅನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಒಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತವಂತೂ ಮೊದಲೇ ಆತನ ಕೈಸೇರಿತು; ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತೋರಿತು. ನೋಡುವವರು ಪುನಃ ಉಸ್ಮಾನನ ಶೌರ್ಯ ಸಂಜೀವನವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು.

ಪ್ರೇಮಾಂಧತೆ

ಉಸ್ಮಾನನ ಈ ಜಯದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಯೇಷೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ದಿನಿಯಂತೆ ಸ್ವತಃ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧದ ಚಾಲಕಳು ಆಕೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಳು. ಹಲವು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಉಸ್ಮಾನನು ದಾರುಣವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜರ್ಝರನಾಗಿ ಬಂದಾಗ, ಆಯೇಷೆಯೇ ಆತನನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಉಸ್ಮಾನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವೇ ಆತನ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆಯೇಷೆಯು ಬೇನೆಯಿಂದ ಎದ್ದಬಳಿಕ ಒಂದುದಿನ ಉಸ್ಮಾನನೊಡನೆ ಆಕೆಯು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯ ಜಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನು ಆಕೆಯ ಮುಂದೆ ಆಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ಈಗ ನಿಜವಾದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಉಸ್ಮಾನನ ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಮೊಗಲರು ತತ್ತರಿಸಿದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಸ್ವತಃ ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ಖಾನನಿಗೆ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ, ಮರೆ–ಮೋಸದ ರೀತಿಯಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಉಸ್ಮಾನನು ವರ್ಧಮಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾಕಂದರೆ, ವರ್ಧಮಾನವನ್ನೊಂದು ಗೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಿರವಾದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆತನು ಮಂದಾರಣಗಡಕ್ಕೆ ದಂಡನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು; ಯಾಕಂದರೆ, ಮಂದಾರಣ ಗಡವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ಗುಂಡಿನ ಸಂಚಯ ಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರೆ, ವರ್ಧಮಾನವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ-ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇದಲ್ಲದೆ ಮಂದಾರಣಗಡವು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಮಾವನ ಮನೆಯಾದದ್ದರಿಂದ , ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಹೋಗ ಬರುವ ಸಂಭವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವಾಗುವದೆಂತಲೂ ಉಸ್ಮಾನನು

ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನು. ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಖಾನನು ತನ್ನ ಶೂರರಾದ ಪಠಾಣ ದಂಡಾಳುಗಳಿಗೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಾದು ಇದ್ದು, ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯ ಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದನು. ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವದು ಸಾಧಿಸದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳಿಗೆ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಮೋಸದಿಂದ ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಾದರೂ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದರೆಂದರೆ, ತಾನು ಮಂದಾರಣ ಗಡವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಉಸ್ಮಾನನು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನು.

ಉಸ್ಮಾನನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ದಂಡಾಳುಗಳು ಮಂದಾರಣಗಡದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು; ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಸುಳುವು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ಸಿಂಗನಾದರೂ ಉಸ್ಮಾನನ ದಂಡಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಮರೆ-ಮೋಸದ ಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಶೂರ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಂಡನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಓಡಿಸಾದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರು ತರುಣ ವೀರರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ, ಸಂಗಡ ತಮ್ಮ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಹೀಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಸುವರ್ಣ ರೇಖಾನದಿಯ ತೀರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಸ್ಮಾನನ ದಂಡಿನ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಪಠಾಣ ಒಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ತಕ್ಕ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು, ಯಾಕಂದರೆ, ಉಸ್ಮಾನನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದಂಡಾಳುಗಳು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಪಠಾಣರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಉಸ್ಮಾನನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ದಂಡು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿಗೆ ಈಡಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಸುಮ್ಮನೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಜಗತ್ಸಿಂಗ ನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಒಬ್ಬ ದೂತನನ್ನು ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ದೂತನು ಒಡೆಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು-ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನನ್ನು ನವಾಬ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ, ಉಭಯತರು ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವರು. ಇಬ್ಬರ ಯುದ್ಧದ ಕಡೆಯ ಪರಿಣಾಮವೇ ಮೊಗಲ-ಪಠಾಣರ ಯುದ್ಧದ ಕಡೆಯ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನವಾಬಸಾಹೇಬರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ದೂತನಿಗೆ- ''ಯಾಕಾಗಲೊಲ್ಲದು, ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿರುತ್ತದೆ. ನವಾಬಸಾಹೇಬರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದೂತನು

ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನವಾಬಸಾಹೇಬರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಜಗತ್ಸಿಂಗರು ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಖಾನನು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಡೇರೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಆತನು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಉಸ್ಮಾನ ಖಾನನು ಕಾಲ ನಡಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಎದುರಾದನು. ಆದರೆ ಅಶ್ವಾರೂಢನು ಪಾದಚಾರಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದು ನ್ಯಾಯ ವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು ತಾನೂ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ತೀರ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಉಸ್ಮಾನಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ಹಿಂದಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತ್ತು; ಈಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವದು; ಆದರೆ ಈ ಸಾರೆಯ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವು ಕಡೆಯದೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈವೊತ್ತಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೊಳಗೊಬ್ಬರು ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು.

ಉಸ್ಮಾನ—ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಶತ್ರುವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆಯೇಷೆಯು ಕೇವಲ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವಾಗ ನೀವು ಆಕೆಯ ಸಂಬಂಧಿಕರಾಗಿರಲು ನಿಮಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಗ ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವದೆಂದರೆ, ನನಗೆ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿರುವದರಿಂದ, ಒಣಮೋಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾದರೂ ಮಾಡುವದೇನು?

ಜಗತ್ಸಿಂಗ—ನವಾಬಸಾಹೇಬ, ಆಯೇಷೆಯಂಥ ಸುಗುಣ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸದವರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ನನಗಂತೂ ಕೇವಲ ಸನ್ಮಾನನೀಯಳು. ನನ್ನ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಕೆಯೇ ಕಾರಣಳಾಗಿರುವಳು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಯೇಷೆಯು ಪ್ರಿಯ ಬಂಧುವೆಂದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ನಿಮಗಾದರೂ ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯಬೇಕು? ನಿಮ್ಮ ಕೇಡಿನಿಂದ ಆಯೇಷೆಯ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಆ ದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವದೆಂದರೆ, ನನಗೂ ಜೀವದಸುತ್ತು ಬಂದ ಹಾಗಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಉಸ್ಮಾನ– ಮಹಾರಾಜರು ಹೇಳುವದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಾಶವಾದರೂ ಆಯೇಷೆಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಈ ಮೋಹವು ಕೆಲಸದ್ದಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೇ ಸನ್ನದ್ಧರಾದ ಬಳಿಕ ಶೂರರಿಗೆ ಯಾತರ ಹಂಗು? ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ಇಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲತಕ್ಕವನೇ ಸರಿ.

ಜಗತ್ಸಿಂಗ– ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಶೂರರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ನೀವು ಮಾತಾಡಿದಿರಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲು–ಗೆಲವುಗಳು ಯಾರ ಕೈಯೊಳಗಿನವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಯೇಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಯುದ್ಧಮಾಡುವ

ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೀವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಡವುದಿಲ್ಲ. ಎಂಥ ಯುದ್ಧದ ಆವೇಶದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡುವೆನು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ಹಣ್ಣುಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನಾನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾರೆನು. ಆಗಲಿ, ಇನ್ನು ತಡವೇಕೆ? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಮರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಈ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದ ಸೈನಿಕರು ನೋಡಲಿ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ನುಡಿದನಂತರ ಅವರಿಬ್ಬರು ವೀರರು ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆ ಇಬ್ಬರು ವೀರರ ಯುದ್ಧ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನೂ, ಶಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ, ಸಮರ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ತಂಭಿತರಾದರು. ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಜಗತ್ಸಿಂಗನ ಖಡ್ಗದ ಹೊಡತದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನ ಖಡ್ಗವು ಎರಡು ತುಂಡಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಖಾನನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕುಮಾರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು. ಆಗ ಕುಮಾರನೂ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಖಾನನನ್ನು ತಡೆದನು. ಉಸ್ಮಾನನು ಎಸೆದ ಬರ್ಚಿಯು ಕುಮಾರನ ಹೆಗಲಿಗೆ ತೆರೆದು ದೂರ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಖಾನನು ವಿದ್ಯುದ್ವೇಗದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ತನ್ನ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ಖಾನನಿಗೆ ಗುರಿ ನೋಡಿ ಎಸೆದನು. ಅದು ಖಾನನ ತಲೆಗೆ ಬಡಿದು, ತುರಾಯಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಖಾನನ ಮಂದಿಲವು ಹಾರಿಹೋಯಿತು; ಆದರೆ ತಲೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಸಿಂಗನಾದರೂ ಅಪೂರ್ವವಾದ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಖಾನನು ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ಕುಮಾರನ ಮೇಲೆ ಎಸೆಯಲು, ಅದು ಕುಮಾರನ ಡಾಲಿಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು. ಆಗ ಕುಮಾರನು ಆ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಖಾನನಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಖಾನನ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಗುರಿನೋಡಿ ಅದನ್ನು ಖಾನನ ತಲೆಗೆ ಕಸುವಿನಿಂದ ಎಸೆದನು. ಖಾನನು ಮೃತನಾದನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆತನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ತಾನು ತಪ್ಪಿದೆನೆಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯು, ಖಾನನ ಎದೆಗೆ ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬರ್ಚಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅಡ್ಡಾಗಿ ತನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಕೂಡಲೆ ಉಭಯ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ''ಎಲ ಎಲಾ!'' ಎಂದು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗವಿ ಮೈ ಮರೆತು ನಿಂತು ಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಕೈಮೀರಿ ಹೋದ ಬರ್ಚಿಯು ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲದೆ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೇರಿತು; ಆಗ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಕೋಮಲಾಂಗವು ಆಶ್ರಯತಪ್ಪಿದ ಲತೆಯಂತೆ ಉಸ್ಮಾನನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಕಮಲದಂತೆ ಸುಕೋಮಲವಾದ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬರ್ಚಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೇರಿ ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹವು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಅದರಿಂದ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗು ತೊಯ್ದು, ಉಸ್ಮಾನನ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರಗಳು ತೊಯ್ದವು. ಆಗ ಆ ಸುಂದರಿಯು

ಉಸ್ಮಾನನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–ಉಸ್ಮಾನ, ಪ್ರೀಯ ಬಂಧುವೇ, ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಮಯಾತನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆನು. ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಲ್ಪವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿಮಗೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ದೇಹವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದ ನಿಮಗೆ ಉಂಟಾದ ತಾಪವನ್ನು ನೆನಸಿದರೆ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ತಾಪಜ್ವಾಲೆಯು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾದರೂ ಬರಬಹುದು; ನಾನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಆತ್ಮವು ಆ ತಾಪ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಭ್ರಮಣ ವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡೀತು; ಅದರ ನೆನಪು ಮರಣಾ ನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಉಸ್ಮಾನನು ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ಅಳುತ್ತ– ''ಹಾಯ್ ಹಾಯ್ ಆಯೇಷೆ, ಇದೇನು ಅನರ್ಥ ಮಾಡಿದೆ?'' ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿದ್ದ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ತೆಗೆದನು. ಕೂಡಲೇ ರಕ್ತವು ಬಳಬಳ ಸುರಿಯಿತು. ಇತ್ತ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ಹಣೆ ಹಣೆ ಬಡಕೊಳ್ಳುತ್ತ– ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಜಗತ್ತಿನ ಸಾರರತ್ನವೂ ನನ್ನ ಪರಮ ಹಿತೈಷಿಣೆಯೂ ಆದ ಆಯೇಷಾ ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ಗಾಯಹೊಂದಿ ನೆಲಕ್ಕ ಉರುಳಿದಳಲ್ಲ! ರಜಪೂತ ಕುಲಾಧಮನಾದ ನಾನು ನನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಮರೆತು ಉಸ್ಮಾನನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಎಸೆದಿದ್ದೇನು? ಹಾಗೆ ಎಸೆಯದಿದ್ದರೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಹತ್ಯದ ದೋಷವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಮಹಾಕೃತಘ್ನತೆಯ ದೋಷವು ಈಗಿನಂತೆ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಖಾನನ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಂಹಾರವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲೈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮದ ಅಲಭ್ಯವಾದ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವೇ, ಆಯೇಷೆ, ಏನು ನಿನ್ನ ಗತಿಯು! ನೀನು ಮಾಡಿದ ಮಹೋಪಕಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವು ಇದೆಯೇ? ಎಲೈ ನೀಚನಾದ ಜಗತ್ಸಿಂಗಾ, ನಿನ್ನ ಕಠೋರ ಹೃದಯವು ಸದಾ ನಿಂದಿತವಾಗಲಿ'' ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಕುಮಾರನು ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು– ''ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರರಾದ ಕುಮಾರ ಜಗತ್ಸಿಂಗ, ನೀವು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರಬೇಕು. ಪ್ರಿಯ ಬಂಧೂ ಉಸ್ಮಾನ, ದುಃಖವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿರಿ. ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ತೀರ ಅಲ್ಪಕಾಲ ಉಳಿದಿರುವದು. ರಾಜಕುಮಾರರು ಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರ್ಚಿಯನ್ನು ಎಸೆದಿರುವದಿಲ್ಲಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಉಸ್ಮಾನ, ನೀವೂ ದುಃಖಿಸಬೇಡಿರಿ; ನಿಮ್ಮಂಥ ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮದ ಪುರುಷರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವೇ ಸರಿ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಆಯೇಷೆಯು ಆಯಾಸದಿಂದ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ಜಗತ್ಸಿಂಗನನ್ನು

ಕುರಿತು–ರಾಜಕುಮಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವೆನು; ನಿಮ್ಮ ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ಉಸ್ಮಾನರವರ ಪ್ರಾಣಹರಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ರಜಪೂತರಾದ ನಿಮ್ಮ ವಚನಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಚನಭಂಗ ದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡದಿರುವದು, ನಿಮ್ಮ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯೆನಿಸುವ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಬರ್ಚಿಗೆ ಅಡ್ಡಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಕೊಡುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬಂಧು ಪ್ರೇಮವೂ, ಪತಿ ನಿಷ್ಠೆಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲವು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಎಂದೂ ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನವಾಬಉಸ್ಮಾನರವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಷಯದಪ್ರೇಮ ಪ್ರವಾಹವು ದಂಡೆಸೂಸಿ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಆಯೇಷೆಯು ಮೋಸಗಾರಳಲ್ಲ! ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನರವರು ಅಂಧರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯದ ಸುಖ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಯತ್ನವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ನಿಮ್ಮ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥ ರಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರಾ, ನನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪರಾಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನಿಮಗೆ ತಾಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಬಂಧುವಿನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ, ನಿಮ್ಮ ವಚನಪಾಲನದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳಕೊಳ್ಳುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಯೇಷೆಯು ಒಬ್ಬ ಹತಭಾಗ್ಯಳಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಇರುವದರಿಂದ, ಆಕೆಯ ಅಂತವು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆಗುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ. ರಾಜಪುತ್ರಾ, ಈ ಮೊದಲು ಒದಗಿದ ಕಷ್ಟಮಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ , ಆಯೆಷೇಯ ಕಷ್ಟಮಯ ಜೀವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ನೀವು ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಕು. ನೀವು ಆನಂದದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು. ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯಂತಿದ್ದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ವ್ಯಸನಪಡಿಸಬೇಡಿರಿ. ಆಕೆಯ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವು ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದು. ಮಹಾರಾಜ, ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರಿ, ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರರಾದ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಮರಣವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು.

ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಮೋರೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗನಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದನಿತೆಗೆದು ಅಳಹತ್ತಿದನು. ಆಯೇಷೆಯ ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವು ಬೀಳಹತ್ತಿತು. ಆಕೆಯ ಗಂಟಲು ಗೊರಗುಟ್ಟಹತ್ತಿತು. ಆಕೆಯು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು– ಅಣ್ಣಾ, ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮೋರೆಯು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವದು, ಇನ್ನು ನಾನು ಬಹಳಹೊತ್ತು ಬದುಕಲಾರೆನು. ಇರುವತನಕ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಕೊಟ್ಟೆನಲ್ಲದೆ, ಸಾಯುವಾಗೂ ನಿಮಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆನು. ಪ್ರಿಯ ಬಂಧು ಉಸ್ಮಾನ ನನ್ನ ಈ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನೀವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಇದೇ ನನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು. ಮತ್ತೇನು–ಮತ್ತೇನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರೆಂದರಾಯಿತು. ನೋಡಿರಿ, ನಾನು ಹೊರಟೆನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ತಿರುಗಿದವು. ಉಸ್ಮಾನನ ಸ್ಥಿತಿಯು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಯಿತು. ಆತನ ಕಣ್ಣೀರು ಇಂಗಿದವು, ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆತನ ಎದೆಯು ಮಂದವಾಗಿ ಹಾರಹತ್ತಿತು. ಯುದ್ಧವೇಷದಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಆ ವೀರ ಪುರುಷನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಉಲುಕದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ರಕ್ತದಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ, ಹಾಗು ಮೃತ್ಯುವಿನ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಭುವನ ಸುಂದರಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಗ ಜಗತ್ಸಿಂಗನು ಶೋಕಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಉಸ್ಮಾನನನ್ನು ಕುರಿತು– ''ಖಾನಸಾಹೇಬ, ನವಾಬಜಾದಿ ಆಯೇಷೆಯು ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ,'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚತ್ತ ಉಸ್ಮಾನನು– ''ಏನು? ಆಯೇಷೆಯು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಳೆ? ಆಯೇಷೆ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗುವೆಯಾ? ನಿನಗೆ ನಾನು ಹ್ಯಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲಿ? ಆಯೇಷಾ, ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವೆಯೇನು? ಒಳ್ಳೇದು ಹೋಗು; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀಯ ಉಸ್ಮಾನನೂ ಬೇಗನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವನೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು.'' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗ ಆಯೇಷೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸವು ತೀರ ಮಂದವಾಯಿತು; ನಾಡಿಗಳು ಸರಿದವು. ಆಕೆಯು ಖೇದಪರ ಸ್ವರದಿಂದ–ಉಸ್ಮಾನ, ನೀವು ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿರಿ. ಹಾಹಾ! ಉಸ್ಮಾನ, ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೇಮಮಾಡಿದಿರಲ್ಲ; ಆದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಾಗ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ, ಉಸ್ಮಾನ, ನಾವಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರು ಬಂಗಾರದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋಗುವೆವು ನೋಡಿರಿ, ಉಸ್ಮಾನ, ನಾನು ಬರುವೆನು. ''ಯಾ–ಪರವರದಿಗಾರ ಅಲ್ಲಾ''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಆಯೇಷೆಯ ಪ್ರಾಣವು ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ದುಃಖದಿಂದ ''ಯಾ ಅಲ್ಲಾ, ಈ ಕೋಮಲ ಕುಸುಮವು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಟಿನಿಂದ ಉದುರಿ ಬಿದ್ದಿತು.'' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಒಂದು ರಮಣೀಯವಾದ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯ ಸುಂದರ ದೇಹದ ಗೋರಿಯು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಉಸ್ಮಾನನು ಪ್ರತಿದಿವಸ ಮುಂಜಾವು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಗೋರಿಗೆ ಬಂದು ಹೂವನ್ನು ಏರಿಸಿ, ಗೋರಿಯ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನು ಶಕ್ತಿಹೀನನಾದನು. ಮುಂದೆ ಮೊಗಲರೊಡನೆ ಆದ ಯಾವತ್ತೂ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಾಣರು ಸೋತು ಓಡಿಸಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಸ್ಮಾನನು ಮರಣ ಹೊಂದಲು, ಆತನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಯೇಷೆಯ ಗೋರಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಗೋರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಸಂಪೂರ್ಣ

ಧಾರ್ಮಿಕತೇಜ

ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಅವರೇ ದೇವರು!

ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಗುಡಿಯು, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ದೇವಿಯ ಪ್ರತಿ ವರುಷದ ಉತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ರಾಹುಟಿ ಹೊಡೆದು ಇರತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನವರೆಗಿದ್ದ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು, ಅವರ ಒಳಜಗಳಗಳಿಂದ ಈಗಿನ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಳಿದುಹೋಗಿ, ಅವರ ತೀರ ಒಗರು ಇಲ್ಲದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಗಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸು; ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಗಳಿಕೆಯ ಹಂಚಿಕೆ ಹುಡುಕುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಧ್ಯಾನವು; ಪ್ರೀತನಾದ ಬಾದಶಹನು ಕರುಣಿಸಿ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಯಾವದೊಂದು ಸೇವೆಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಆನಂದವು! ಆ ಅಂದಗೇಡಿಗಳು ಈ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾನ-ಮಾರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಡುವದಕ್ಕಾಗಲಿ, ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಲಿ, ತಮ್ಮ ತಲಾಂತರದ ಶೀಲವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿಗಳು ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೇಮ ಸಂಪಾದನದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಲಾಡುವರು; ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಒಗರನ್ನು ಕಳೆಯುವದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕಲಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು; ಬಾದಶಹನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಹಿಡತಗಳನ್ನು ಬಳಿಸುವರು! ಇಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸಿನ ಅರಸರ ಆಳಿಕೆಯಿಂದ ಬುಂದೇಲದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುಕ್ಕತನ, ಸಗಣಿಗಳ್ಳತನ, ಆಸೆಬರುರುಕತನ, ಅರುವುಗೇಡಿತನ ಮೊದಲಾದ ಹೀನ ಗುಣಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಮಹಾ ಕಲಿಗಳೂ, ಮಂದಿಗೆ ಎಂದೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದವರೂ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಬುಂದೇಲಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಇರವೂ ಇಷ್ಟು ಕನಿಕರಪಡುವಂತಹದಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಯಾವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಏನಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದು ಬಹು ಕಷ್ಟವೆಂಬ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನಂಥ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕಲಿಗಳು ತಮ್ಮ ಒಗರಿನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು ಸುದೈವವೇ ಸರಿ. ಚಂಪತರಾಯನ ಹಿರಿಯರು ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಗಳು, ದೇಶಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಸವಿಸಿ ಸವಿಸಿ ಸಣ್ಣಮಾಡುತ್ತ ಬಂದವರು. ಚಂಪತರಾಯನ ಬುಂದೇಲಿ ಮನೆತನದ ಮೂಲಪುರುಷನು ಭಕ್ತಿಯ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಅಡಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ತಲೆಕೊಡಲು ಸಜ್ಜಾದವನು! ಅದರಂತೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಮುತ್ತಜ್ಜನಾದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನು, ತನ್ನ

ಹರತಾದ ಕತ್ತಿಯ ಕಸುವಿನಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತಡೆಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದವನು! ಇಂತಹ ತನ್ನ ಗೌರವದ ಹಿರಿಯರ ನೆನಹಿನಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ಕಲಿತನವು ಮಾಸದೆ ಇರಲು, ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಈ ಕೆಲಸವು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೈಗೂಡದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದಿನ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ನೆವದಿಂದ ಆ ವೀರಕೇಸರಿಯು ದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಅರಸರ ಮಾತು ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಬಾದಶಹರ ಅಖಂಡವಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ಬಾದಶಹನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ -ವೈಭವಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸುವ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪಿಂಡಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ

ಚಂಪತರಾಯನು ''ಜಯ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿ'' ಎಂದು ದೇವಿಯ ಜಯಜಯಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೋಗುವಾಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಹಲವು ಉಚ್ಚ ಭಾವನೆಗಳ ನಿರ್ಮಲ ತೆರೆಗಳ ಅಂದವಾದ ಚಿತ್ರವು ಆತನ ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಲಿತ್ತು, ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಹಾಗು ವೈಭವದ ಇತಿಹಾಸವು ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಲು, ಆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರೇಮಾಶ್ರು ಪೂರ್ಣವಾದವು; ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಆ ವೀರಮಣಿಯ ಮೈಗೂದಲುಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾದವು; ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಕೂಡಲೇ ಆತನು ಪುನಃ ದೇವಿಯ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದನು. ಆತನು ಬಾಷ್ಪಪೂರ್ಣ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ದೇವಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ—''ಇಂಥ ತಾಯಿಯು ನೀನು ನನ್ನ ಕುಲದೇವತೆಯಾಗಿರಲು, ನನ್ನ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಯವನ ಬಾದಶಹನ ಅಡಿಯಾಳಾಗಬೇಕೇ? ಇಂಥ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ನಾವಾಗಿರಲು, ಯವನರ ಮುಂದೆ ನಾಯಿಯಂತೆ ನಾವು ಬಾಲ ಗುಂಡಾಡಿಸಬೇಕೆ?'' ಎಂದು ಭಾವಿಸುವಾಗ ಆತನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಒತ್ತರಿಸಲು, ಅಷ್ಟು ಹತ್ತರ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ದೇವಿಯ ದರ್ಶನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ತನ್ನ ದೇಶದ ದೈನ್ಯವನ್ನು ದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನು ತನ್ನ ಸೆಲ್ಲೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣೀರುಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ದೇವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಆ ಜಗಜ್ಜನನಿಯು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ ಸುವರ್ಣಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಪುನಃ ಪಚಂತರಾಯನ ಹೃದಯವು ಭಕ್ತಿಯ ನುಗ್ಗುವಿಕೆ ಯಿಂದ ನಡುಗಿತು! ಆತನು ನಡಗುವ ದನಿಯಿಂದ—''ಜಯ ಭವಾನಿ! ಆದಿಮಾಯೇ!!'' ಎಂದು ನುಡಿದು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡ ಲಾರದೆ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ದೇವಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಆತನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೇ ದೇವಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಭಕ್ತಿಯ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಆಕೆಯ ಉಜ್ವಲ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದು ಕಣ್ಣುಗಳ ಹಾದಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ

ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನ ಜಯಜಯಕಾರ ಧ್ವನಿಯು ಆತನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಇಂದು ವರ್ಷದ ಉತ್ಸವವಿರುವದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಜಯಘೋಷವಾದದ್ದು ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಬುಂದೇಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಬರತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರೆಲ್ಲರ ಜಯಘೋಷದಿಂದ ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿಯ ದಿಕ್ತಟಗಳು ತುಂಬಿಹೋಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಚಂಪತರಾಯನು ಅರಿತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಆ ನಿಸ್ಸತ್ವ ಜಯಘೋಷದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಸೋಜಿಗಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟು ನಡುಗುವ ಕಸುವುಗೆಟ್ಟ ದನಿಯಿಂದ ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತ ಜಯಘೋಷಮಾಡುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಯಾರೆಂದು ಆತನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ರಣವೀರ ಸಭಾಕರಣ ಬುಂದೇಲನು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು! ತನ್ನ ಸಿಂಹನಾದದಿಂದ ರಣಭೂಮಿಯನ್ನು ನಡಗಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕುಗ್ಗುಬಡಿಯುವ ಆ ರಣಕೇಸರಿಯು, ದೇವಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನರಿಯಂತೆ ಇಷ್ಟು ಅಂಜುಬುರುಕನು ಯಾಕೆ ಆದನೆಂಬದರ ಗೂಢವು ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಪಾಪಿಷ್ಠ ಮನುಷ್ಯನ ಮೋರೆಯಂತೆ ಸಭಾಕರಣನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪು ಇಟ್ಟಿರುವದರ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಚಂಪತರಾಯನು ತಿಳಿಯದಾದನು. ಸಭಾಕರಣನು ಚಂಪತರಾಯನ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವು; ಆದರೂ ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ತನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಈ ಕನಿಕರದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಮರುಗಿದನು. ಆತನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಎರಡು ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳು ಆತನ ಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. ಇವು ಭಕ್ತಿಪರವಶತೆಯಿಂದ ಸುರಿಯುವ ಅಶ್ರುಗಳಾಗಿರದೆ, ಸಭಾಕರಣನು ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಚಂಪತರಾಯನು ಕೂಡಲೇ ಕಂಡುಹಿಡಿದನು.

ಚಂಪತರಾಯನೂ, ಸಬಾಕರಣನೂ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಆಡಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಪರಸ್ಪರರ ಹೃದಯವನ್ನೂ, ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರರು ಅರಿತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದಾಶ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ದೂರಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ಇಬ್ಬರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಗೂಢ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಭಾಕರಣನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ವಿಷಯದ ದ್ವೇಷಭಾವವು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಹುಟ್ಟಲು, ಆ ರಣಧೀರನ ಕೈ ಖಡ್ಗವು ಚಂಪತರಾಯನ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದರ ಬದಲು, ಅದು, ಸಮರದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲಿಕ್ಕೂ, ಚಂಪತರಾಯನ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಪವಿತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಜ್ಜಾಯಿತು! ಆದರೂ ಆ ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನ ನೀಚತನಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಈಗ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಸರಳ ಹೃದಯವು ಕರಗಿತು. ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಪ್ರೇಮಾಂಕುರವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬೆಳಿಸದೆ, ಆತನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಆತನ ಬಿರುಸುಮಾತುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ

ಬಿರುಸುಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ, ಮರ್ಮಭೇದಕ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುತ್ತ ಆತನ ಅವಿವೇಕತನಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಶೂನ್ಯತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಪತ ರಾಯನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಈ ವರೆಗೆ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ತಪ್ಪನ್ನು ಈಗಾದರೂ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಸಿಟ್ಟು ಇಳಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ ಆತನು ಮಾಡಿದನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನು ಚಂಪತರಾಯನ ದ್ವೇಷಿಯಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಔದ್ಧತ್ಯದಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು—ಈ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ ಅವರ ಹೆಣಗಳ ರಾಸಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಸ್ವದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಧ್ವಜವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ತನ್ನೊಳಗೆ ಅಂದುಕೊಂಡು, ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೋರೆಯು ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಿರಲು, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಆಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಓರಛಾ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನಾದ ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ, ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯೂ ಸಪರಿವಾರ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಅಹಂಭಾವದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಹೊರಗಿನವನಲ್ಲ, ಕಕ್ಕನಮಗನು. ಯವನರು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದ ಆತನ ಓರಛಾಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಗೆದ್ದು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧು ಪಹಾರಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಮಹೋಬದ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದಲೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಉಪಕಾರ ಕರ್ತೃವೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಬಂಧುತ್ವ–ಉಪಕಾರ ಕರ್ತೃತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತಷ್ಟೇ? ಆದರೆ ಕೃತಘ್ನ ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ, ಆತನ ರಾಣಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೀರ್ಘ ದ್ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದರು! ಕಾರ್ಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಆ ಗಂಡ–ಹೆಂಡಿರು ಆದರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೇವೆ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದವರು, ತನ್ನ ಉಪಕಾರ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟ ದಂಪತಿಗಳು ಈಗ ಇಷ್ಟು ಕೃತಘ್ನರು ಹೇಗಾದರೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೂ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಈ ಮಾತಿನ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಆಲೋಚನೆಯಂತೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷವಹಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ವಿಘ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದನು. ದೇಶದ ಅವನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕೃತಘ್ನತೆಯು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕೃತಘ್ನ ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ, ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದ ಕ್ರೂರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಉಚ್ಚಾಸನದ ಮೇಲೆ, ಆದರೆ ಚಂಪತರಾಯನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಈ ದುಷ್ಟ ದಂಪತಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ವಿಷಯದ ಭಕ್ತಿಯ ಗಂಧವೂ ಇಲ್ಲದಿರಲು, ಅವರು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ವೈಭವದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರ ಸ್ತುತಿ ಘೋಷದೊಡನೆ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಆ ನಾಸ್ತಿಕರು

ದೇವಿಯನ್ನು ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಿಸಲಿಲ್ಲ, ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಆ ಭಗವತಿಯ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೋಟಮರದಂತೆ ನಿಂತು ಕೈ ಮುಗಿದು ಸುಮ್ಮನಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು!

ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಬುಂದೇಲಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಚಂಪತರಾಯನ ಪಕ್ಷದವರಿದ್ದರು, ಯಾರು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಪಕ್ಷದವರು, ಅರ್ಥಾತ್ ಮೊಗಲರ ಪಕ್ಷದವರು ಇದ್ದರು. ಚಂಪತರಾಯನ ಪಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮೊಗಲರ ಪಕ್ಷವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಬುಂದೇಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಬುಂದೇಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—ರಾಜನ್, ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿರುವದು, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೋ ಇನ್ನೂ ಯಾರಾದರೂ ಬರುವವರು ಇರುವರೋ, ಎಂದು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿರುವರು, ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನು —''ಇಂದಿನ ಪುಣ್ಯಕರ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ ಬಂದಿರುವರು. ಇನ್ನು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ, ನನ್ನ ಈ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಲು, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಮತ್ತೆ ಪೂಜಾರಿಗೆ —''ಆಚಾರ್ಯ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನು ಬರುತ್ತಿರಬಹುದು. ಈ ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ. ಆತನು ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಆತನು ನೆನಿಸಬಹುದು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನನ್ನು ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಂತಪ್ತಳಾದಳು. ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷುದ್ರನಾದ ಮಹೋಬದ ಅರಸನನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದು ಆಕೆಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಮಹೋಬದ ಕ್ಷುದ್ರ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸಲುವಾಗಿ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದು ಆಕೆಗೆ ಅಪಮಾನಕರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಮಾನಖಂಡನ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜಾರಿಯ ಶಾಸನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆ ಕೃತಘ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಸಭಾಕರಣ ಬುಂದೇಲನೂ ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು—''ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನೂ, ಯುವರಾಜ ದಲಪತರಾಯನೂ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವರೋ ಹೇಗೆಂಬದನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಿರಿ; ಅವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೇ ನಾನು ಪೂಜಾರಿಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು! ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ

ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ವಿಮಲದೇವನೂ, ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ದಲಪತರಾಯನೂ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಕುಮಾರರನ್ನು ಕರತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇವಕರನ್ನು ಓಡಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಸೇವಕರು ಗುಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳು ವದರೊಳಗೇ ಒಬ್ಬ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಬಾಲಿಕೆಯು ಓಡುತ್ತ ಬಂದು—''ಕುಮಾರರು ಈಗ ಹಿಂದೆ ಬರುವರು'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು.

ಆ ಬಾಲಿಕೆಯು ಧಾರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸನಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮಗಳು. ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ''ವಿಜಯಾ ಎಂಬದು '' ವಿಜಯೆಯು ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಗಿನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿನಿಯರು ಅಪರೂಪ. ಅಂಥ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪುತ್ತಳಿಯು ಓಡಿಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಗಲ್ಲಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು. ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಹನಿಗಳು ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ವೇಗದ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ದಿಂದ ದೇವಿಯಮಂದಿರವು ಸುಗಂಧಮಯವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ವಿಜಯೆಯ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟದೆಯಿದ್ದ ಬಿಚ್ಚಹೆರಳು ಆಕೆಯ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಆಕೆಯು ಕೈಯಿಂದ ಬೆನ್ನಿಗೆ ನೂಕಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಡಿದಿದ್ದ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂಗಳ ಪಕಳಿಗಳು ಬಳಬಳನೆ ಉದುರಿದವು. ಆ ಬಾಲಿಕೆಯ ಹರಿಣ ನೇತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲವಾಗಿದ್ದವು. ಮುಂಗುರುಳುಗಳು ಮಂದಮಾರುತನಿಂದ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಎಡಬಲಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ದೇವಿಯ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಮಂಜುಲ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು —''ಪ್ರಭೋ, ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ಆತನ ಗೆಳೆಯರಾದ ಯುವರಾಜ ದಲಪತರಾಯ, ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಪಡೆದು ದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಬರತ್ತಿರುವರು. ತಾವು ಬರುವವರೆಗೆ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬಾರದೆಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಓಡಿಬಂದೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಗರ್ಭಗುಡಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತ ವಿಜಯೆ ಯನ್ನು ಕುರಿತು —''ವತ್ಸೇ, ಎಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧವು? ಕುಮಾರರು ಜಯವನ್ನೇನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ದರು?'' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು.

ಅವರು ಹೊರಗೆ ಬಂದಾಗ ಒಂದು ತೇಜೋವಲಯವು ಅವರ ಮುಖ ಮಂಡಲವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು! ಅವರ ತೇಜಸ್ವಿ ಮುಖಮಂಡಲದಿಂದ ಅವರ ಕಠಿಣತರ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೂ, ಪವಿತ್ರತರ ನಿಷ್ಕಾಮ ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಉತ್ಕಟತರ ತಪೋಬಲವೂ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು! ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲು, ದುರಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ ಹೀರಾದೇವಿಯೂ, ನಿಳಲಾರದೆಯೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆಯೂ ಪೇಚಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆಗ ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಜಯೆಯ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯ ಗದ್ದ–ತುಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು

ರಮಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯು ಪ್ರಭುಗಳಿಗಾಗಿ ಆಸನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯವೃಂದವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಜ್ಜನರೇ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾನು ಬಂದ ಹೋದಾಗೆಲ್ಲ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಹತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದೊಂದು ಕೆಲಸವೇ ಆದೀತಲ್ಲ? ಈ ಸುಂದರ ಬಾಲಿಕಿಯು ತಂದಿರುವ ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳೋಣ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಎಂದು ವಿಜಯೆಯೊಡನೆ ಆಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು –

ಪ್ರಭೋ, ಇಂದಿನ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಮಾಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೂವು ತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೂ ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನೂ ಈ ಬಳಿಯ ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳು ಹೂಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡವು. ನಾವು ಹೂಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ದೊಳಗೆ ದೂರ ಹೋದೆವು. ಹೂಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಬುಟ್ಟಿಯು ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಅಹಹ! ಎಂತಹ ಚಂದವಾದ ಹೂಗಳವು! ನಾನೂ ವಿಮಲದೇವನೂ ಆ ಹೂಗಳ ಮಾಲೆ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಹಾಸಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆವು. ನಾನು ಬಾಳಯನಾರಿನ ಮೇಲಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಮಾಲೆಕಟ್ಟಹತ್ತಿದೆನು, ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನು ಕೆಳಗಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಮಾಲೆ ಕಟ್ಟ ಹತ್ತಿದನು. ಬೇಗನೆ ನಮ್ಮ ಸುಂದರ ಮಾಲೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ವಿಮಲದೇವನು ನನ್ನಷ್ಟೇ ಚಟವಟಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಲೆ ಕಟ್ಟುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಆತನಿಗೆ —''ಹೆಂಗಸರ ಮಾಲೆ ಕಟ್ಟುವ ಜಾಣತನವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಬಿಡು'' ಎಂದು ನಗೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ನಮ್ಮನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಅವರ ಉಡಿಗೆ—ತೊಡಿಗೆಗಳು ಬಿಲೆಯುಳ್ಳವಿದ್ದವು. ಅಫುವಿನ ಅಮಲು ಏರಿದವರಂತೆ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರ್ಧ ಮುಚ್ಚಿದ್ದವು. ಅವರಿಗೆ ಯಾರ ಅಂಜಿಕೆಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿ ಕೈಹೊಡೆದು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತು ಬಲು ಎಟ್ಟಿ, ನನಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಂಥ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅಪ್ಪನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪನು ದೇವರಂತೆ ಪೂಜಿಸುವನು. ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಅವರೇ ದೇವರು!

ದೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದ !

ಮಗಳ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು. ತನ್ನ ಬಾದಶಹನ ಜನರನ್ನು ಹೀಗೆ ಆಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಆತನಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಮಗಳ ಈ ಉದ್ಧಟತನವು ಒಬ್ಬರ ಕಿವಿಯಿಂದೊಬ್ಬರ ಕಿವಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತ ಬಾದಶಹರ ಕಿವಿಗೆ

ಮುಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟಿದರೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದು ಆ ಧಾರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವೃದ್ಧ ರಾಜನು ಬೆದರಿದನು. ಆತನು ಮಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ —"ವಿಜಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಹರಟಬೇಡ. ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಜಾತಿಯ ಆ ಘನವಂತರು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಿದರೆಂಬದನ್ನಷ್ಟು ಹೇಳು" ಎಂದನು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಮೊಗಲರ ಘನತೆಯನ್ನು ಒಡನುಡಿಯುವ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಪುಕ್ಕತನವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು –

ಚಂಪತರಾಯ–ಕಂಚುಕಿರಾಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಬಾದಶಹರ, ಅಥವಾ ಅವರ ಜಾತಿಯವರ ಘನವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪಾಪ! ಈ ಕೂಸೇನು ಬಲ್ಲದು? ಸ್ವಜನರಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಸೆಟೆಯುವವರು ಬಾದಶಹರ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮುಂದೆಯಂತು ಇರಲಿ, ಬಾದಶಹರ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಎಷ್ಟು ನಮ್ರರಾಗಬೇಕೆಂಬದರ ಪರಿಜ್ಞಾನವು ನಿಮ್ಮಂಥ ಪ್ರಬುದ್ಧರಿಗಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹೇಗಿದ್ದೀತು? ಅದಕ್ಕೂ ಅಭ್ಯಾಸಬೇಕು, ಶಿಕ್ಷಣಬೇಕು, ಸುಮ್ಮನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬರುವದೆಯೇ? ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡಿರಿ, ಮಗಳು ಹೇಳುವದನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಿರಿ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ)– ವಿಜಯೇ, ಮುಂದೇನಾಯಿತು ಹೇಳು.

ವಿಜಯೆ —ಅವರೇನೇನೋ ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದರು, ಅದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೈಮಾಡಿ ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟಿ ನನಗೆ —" ಈ ಹುಡುಗೆಯು ಶಹಾಜಾದಾನ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಸುಂದರಿಯಾಗಿರುವಳೆಂ"ತಲೂ, ವಿಮಲದೇವನಿಗೆ—"ಈ ಹುಡುಗನು ಬಾದಶಹರ ದರ್ಬಾರದ ಹುಜುರೆಯಾಗಲು ನೆಟ್ಟಗಿರುವನೆಂ"ತಲೂ ನುಡಿದರು. ಈ ಅಪಮಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ವಿಜಯೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದವು. ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ –

ಚಂಪತರಾಯ —ಕಂಚುಕಿರಾವ, ನಿಮ್ಮ ಬಾದಶಹರ ಜಾತಿಯ ಘನವಂತರು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಅಪಮಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಿರೇನು? ನಿಮ್ಮ ಮಗಳವೇ ಏಕೆ, ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದೊಳಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಅವರು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡುವರು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯರಾದ ಕನ್ನೆಯರು ಅವರ ಅಮಾನುಷ–ವಿಷಯೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸುಕುಮಾರರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರು ಬಾದಶಹರ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಜೋಡುಹಿಡಿಯುವವ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇರುವರೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರುವರು. ತಂಗೀ ನೀನು ಧಾರೀರದ ರಾಜಕನ್ನೆ ಯಿರುವೆನೆಂದೂ, ವಿಮಲದೇವನು ಓರಛಾದ ಯುವರಾಜನಿರುವನೆಂದೂ ನೀವು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದಿರೇನು?

ವಿಜಯೆ—ಹೇಳಿದೆವು, ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೀತೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿದ್ದೆವು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದು, ನಮ್ಮನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಶಹಾಜಾದಾನಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ಚಂಪತರಾಯ —ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ಮಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಿರಷ್ಟೇ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ – ಚಂಪತರಾಯ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇಳದಂತಹದೇನಿರುವದು? ಇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ದಿಲ್ಲಿಯ ವೈಭವ–ವಿಲಾಸಗಳ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ನೀವು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ವಿಲಾಸೀ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರನ್ನೂ ಸೇರಿಸುವದು ಸಣ್ಣ–ಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದಿರುವಿರೋ ಏನು? ಅದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ವಿಜಯೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತ ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು!

ವಿಜಯೆ (ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ) ಅಪ್ಪಾ, ಹೀಗೆ ಅಮಂಗಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಆಡುತ್ತೀರಿ? ನಾನು ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಭಾರವಾಗಿರುವೆನೇ? ಆ ಅಸುರರ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲವೇ?

ಚಂಪತರಾಯ—ತಂಗೀ, ಇರಲಿ ಬಿಡು, ಅಳಬೇಡ; ನಿನ್ನನ್ನೇನು ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಕಳಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಮುಂದೇನಾಯಿತು ಹೇಳು.

ವಿಜಯೆ —ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮುಖ್ಯನು ಬಂದನು. ಆತನ ಹೆಸರು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮನ್ನು ಮುತ್ತಿದವರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು—''ನಾವಾಗಿ ಇವರನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಈಗ ಹಿಂದೂ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಕಳಿಸಿ ಬಾದಶಾಹೀ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೂ, ತಮ್ಮ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದರ್ಬಾರದ ಕಂಚುಕಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ವಹಿಸುವ ಅನುಭವ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಡುತ್ತಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ. ಸ್ವಲ್ಪದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ಇವರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು!'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಹೀರಾದೇವಿ — ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ನುಡಿದ ಭವಿಷ್ಯವು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು; ನಮ್ಮ ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನು ಅಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯವನೇ ಇರುವನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರ ದಲ್ಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹುಜುರೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಆತನಲ್ಲಿರುವದು. ಸದ್ಯದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನಿಗೂ ನಮಗೂ ಅಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲ; ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದರೆ ಯಾವಾಗೋ ನಮ್ಮ ವಿಮಲ ದೇವನು ಬಾದಶಹರ ಹುಜರೆ (ಕಂಚುಕಿ)ಯಾಗುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಓರಛಾ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭಾವೀ ನೃಪತಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಚಂಪತರಾಯ — (ಸಂತಾಪದಿಂದ) ಹೀರಾದೇವೀ, ನೋಡಿ ಮಾತಾಡು. ನೀನು ನಮ್ಮ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಳೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ನಿನ್ನ ಈ ಅಮಂಗಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೀ ಭವಾನಿಯ ಈ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಬಹುದು!

ಹೀರಾದೇವಿ—(ಚಂಪತರಾಯನ ಮಾತನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ) ವಿಜಯೇ, ಆ ಮುಖ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟಕೂಡಲೆ ನೀವು ಹೊರಟು ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೇನು? ಆದರೆ ನಮ್ಮ ವಿಮಲದೇವನು ಎಲ್ಲಿರುವನು?

ವಿಜಯೆ — ಇಲ್ಲ ಕೂಡಲೇ ನಾವು ಹೊರಟು ಬರಲಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮನ್ನು ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಬಿಡಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು. ಅವರ ಆ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆ ದುಷ್ಟರು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಕಿತ್ತಿ ಚಲ್ಲಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಆಗ ಭಯದಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ನಡುಗಹತ್ತಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಮುಖ್ಯನು ನಮಗೆ—''ನೀವು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಗುಡಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸುವಿರಾ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಗುಡಿಯಿರುವ ದಿಕ್ಕಿನ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದೆವು. ದೇವಿಯ ಮಂದಿರವು ಅವರಿಗೆ ಸಿಗಬಾರದೆಂಬದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು, ನಾವು ಹೀಗೆ ಆ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರಲು, ಎದುರಿನಿಂದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ಯುವರಾಜ ದಲಪತರಾಯನೂ ಅಶ್ವಾರೂಢರಾಗಿ ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತು.

ಸಭಾಕರಣ — ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುವ ಯವನರು ಎಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದರು?

ವಿಜಯೆ — ಮುಖ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಕೈಯೊಳಗೆ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಬದಲು ಗುದ್ದಲಿ – ಸಲಿಕೆ – ಹಾರಿಗಳು ಇದ್ದವು. ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಾಸಾಲನು ಯವನರ ಮುಖ್ಯನಿಗೆ —''ಇವರನ್ನೆತ್ತ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟಿರಿ'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಹಾಸದಿಂದ ನಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ತರವನ್ನೇನು ಆ ಯವನರ ಮುಖ್ಯನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ವಿಮಲದೇವನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ದಲಪತರಾಯನೂ ಒರೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿರಿದರು. ಆಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ಯವನರನ್ನು ಕುರಿತು —''ದೇವಿಯ ಮಂದಿರದ ಹಾದಿಯು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವೂ, ಸುಖಕರವೂ ಆಗಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮಂಥ ದೇವಿಯ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅದು ಅಷ್ಟೇ ದುರ್ಗಮವೂ, ದುಃಖದಾಯಕವೂ ಆಗಿರುವದು! ಯವನ ವೀರರೇ, ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೆಟ್ಟಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ ನೋಡೋಣ'' ಎಂದು ನುಡಿದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತರು.

ಪಹಾರಸಿಂಗ — ಏನು? ಇಬ್ಬರು ಪೋರರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ವೀರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರೆಯೇ? ಹುಡುಗತನವೆನ್ನುವದು ಇದಕ್ಕೇ. ಸಭಾಕರಣ, ನಿಮ್ಮ ದಲಪತನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ತೀರ ಕೆಡುತ್ತ ನಡೆದಿರುವನು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅವರ ತಲೆತಿರುಕತನಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಶಾಸನವಾಗಲೇಬೇಕು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ — ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಉದಾರ ಹೃದಯದ ಯವನ ವೀರರು ಹುಡುಗರೆಂದು ಕೈ ಕಾದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆ ಹುಡುಗರು ಬಂದಬಳಿಕ ಅವರಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಶಾಸನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ರಾಜ ಕರ್ತೃಗಳ ಜಾತಿಯವರ ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವ ದೆಂದರೇನು? ಅವರ ಒಂದು ಮಂದಿರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದರೆ, ನಾವು ಮತ್ತೊಂದು ಮಂದಿರ ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣಿಗೇನು ಕೊರತೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟುಮಾಡುವದು ಜಾಣತನವಲ್ಲ. ವಿಜಯೇ, ಆ ತುಂಟ ಹುಡುಗರು ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಅನಾಚಾರ ಮಾಡಿದರು?

ವಿಜಯೆ — ಅಪ್ಪಾ, ಆ ಯುವರಾಜರೇನು ಅನಾಚಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಯವನರು ಮಾತ್ರ ಇಬ್ಬರೇ ಹುಡುಗರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಹಿರಿದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ದುಮುಕಿದರು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಶಿಳ್ಳುಹಾಕಲು, ಆತನೊಡನೆ ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಎಂಟು ಹತ್ತೂಜನ ಭಿಲ್ಲರು ಕೂಡಲೆ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಆಗಿನ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದವು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡಲು, ವಿಮಲದೇವನು ನಗುತ್ತ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಸಿಡಿದಿದ್ದು, ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಗಾಯಪಟ್ಟು ಒದರುತ್ತ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಯವನರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿದು ಅವನ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು, ಆಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು—'' ವಿಜಯೇ, ಹೋಗು, ಬೇಗನೇ ಹೋಗು. ನಾನು ಈಗಲೇ ಈ ಮುಖ್ಯನ ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುವೆವು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯುವರಾಜ ದಳಪತ ರಾಯನೊಡನೆ ಆ ಯವನ ಮುಖ್ಯನ ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟತೊಡಗಿದನು. ನಾನು ಇತ್ತ ಓಡುತ್ತ ಬಂದೆನು.

ವಿಜಯೆಯು ತನ್ನ ಮಾತು ಮುಗಿಸುವದರೊಳಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಿಂಹದ್ವಾರದ ಮುಂದೆ ದೇವಿಯ ಜಯಜಯಕಾರದ ಧ್ವನಿಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ವಿಜಯೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ–ಶಿಷ್ಯ–ಛತ್ರಸಾಲನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರು ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಮಹಾ ದ್ವಾರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಆಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ದಲಪತ–ವಿಮಲದೇವರ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಬಾಲವೀರನ ಮೋಹಕ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ತಪೋಧನನ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಗಿ ನೇತ್ರಗಳು ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಛತ್ರಸಾಲನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಾಪವೂ, ಚಂದ್ರನ ಶಾಂತಗುಣವೂ ಕೂಡಿಯೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡುವವರ ನೇತ್ರಗಳು ಸಫಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ದಲಪತರಾಯನು ತನ್ನ ತೀವ್ರ ತೇಜದಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ವಿಮಲದೇವನು ತನ್ನ ಶಾಂತಗುಣದಿಂದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ

ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಅದು ಇಳಿಯದೆ, ತಂತ್ರಗಾರನಾದ ಅಕಬರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು! ಆದರೆ ಈಗೇನಿದೆ? ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ನಿಮ್ಮ ದೇಶವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾರವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶೂರರಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ ಪ್ರತಾಪಿಗಳಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ ರಾಜಕಾರಣ ಪಟುಗಳಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಒಂದು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಆ ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋಗಿರುವವು. ಚಂಪತರಾಯನಂಥ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಅರಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಯವನ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೂ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತೃಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಸಭಾಕರಣ, ಪಹಾರಸಿಂಗ! ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀವು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಿರಷ್ಟೇ? ಇನ್ನು ನೀವು ಯವನ ಪಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿರಿ. ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ವೀರರದೊಂದು ಮಾಲೆ ಮಾಡಿ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ; ವಿಜಯೇ, ಬಾ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ದೇವಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಮುಂದಿನವರ್ಷ ದೇಶಭಕ್ತ ರಾಜರದೊಂದು ಮಾಲೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು.

ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ವಿಜಯೆಯು ದೇವಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಾದಳು; ಆದರೆ ವಿಮಲದೇವನೂ ತಾನೂ ಕೂಡಿ ಮಾಡಿದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ದೇವಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಯ ಸಂಕೋಚವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ವಿಮಲದೇವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ವಿಮಲದೇವನೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ದೇವಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಜಯೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ದೇವಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಹಾಕಿ, ಮಾಲೆಯು ದೇವಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿತೆಂದು ಮನಗಂಡರು. ಗರ್ಭಾಗಾರದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ವಿಜಯಾ– ವಿಮಲದೇವರು ಕೈಬಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೇ ದೇವಿಯ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಆ ಮಾಲೆಯು ಜಾರುತ್ತ ಜಾರುತ್ತ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೇವಿಯ ಚರಣಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಏಳುತ್ತಿರುವ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೊರಳಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತು! ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು —''ಹಾ! ಬಾಲವೀರಾ, ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯ ಬೇಡ; ಇಂದಿನ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪದ ಸೇವೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ದೇವಿಯು ನಿನಗೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ವಿಜಯೆಯು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಮಾಲೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಚಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ, ವಿಮಲದೇವನನ್ನು ನೋಡಲು ಆತನ ಗಲ್ಲಗಳೂ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು.

ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ವಿಯೋಗ!

ದೇವಿಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ದಿವಸ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು. ಹಿಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿದ ಹಾಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿದೆ. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪಸರಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಹಗಲಿನ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ದಣಿದು ಹೋಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಗಳು ನಿದ್ರಾಸುಖದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿವೆ. ತಮಗಾದರೂ ನಿದ್ರೆ ಬೇಡವೇ, ಎಂಬಂತೆ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಇಂಥ ಯಾವ ಜೊಂಜಾಟವೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಬಂದು ಆ ಸ್ವಚ್ಛ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಹೋಗಿದ್ದ ವಿಂಧ್ಯಾಚಲನನ್ನೂ, ಆತನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಮುಸುಕುಹಾಕಿರುವ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಮೇಲೆ ಅಮರ್ಯಾದವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಂದಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಆಕಾಶಮಂಡಲ ವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು, ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿ ತನ್ನ ನೀಚತನದ ನಡತೆಗಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು, ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಮಾಡುವೆನೆಂತಲೂ, ಆತನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂತಲೂ ಹಿರಾದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ ನೀಚತನವು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದೇಸವನೆ ಕೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—"ನಾನೂ ಚಂಪತರಾಯನೂ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಗೆಳೆಯರಾಗಿದ್ದೆವು! ಆಗ ನಾನಾದರೂ ಚಂಪತರಾಯನಂತೆಯೇ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಎಂತಹ ಪವಿತ್ರನೂ, ಗೌರವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೆನು! ಆದರೆ ಈಗಿನ ನನ್ನ ಸ್ವದೇಶದ್ರೋಹದ ಹೇಸಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ನಾನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುವದು ವ್ಯರ್ಥವೆನ್ನುವಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ದಳಿಪತನ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ನಾಚಬಾರದೇನು? ಆ ಸತ್ಪುತ್ರನು ಪ್ರತಾಪವಂತನಾದ ಸದ್ಗುಣಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಸಾಗಿ, ಆತನ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿ ಯನ್ನು ಬೆರಿಸಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಮರ ಸಾಹಸವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಿತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಯಬಾರದೇನು? ಹಾಯ್, ಹಾಯ್! ಹೀರಾದೇವೀ, ಈ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಗಿದು, ಯಾವ ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬಾರದಂತೆ ಅವನನ್ನು ಪರಾಧೀನ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆಯಾ?

ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಸಭಾಕರಣನು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ. ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿರುವಾಗ ಲಲಿತೆಯ ಮನೋಹರ ಮೂರ್ತಿಯು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿತು. ಲಲಿತೆಯು ಸಭಾಕರಣನ ತಂಗಿಯು. ಆಕೆಯು ಚಲುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲದವಳಾಗಿರುವಂತೆ, ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲದವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮ ಬಹಳ;

ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು; ಆಕೆಯು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಗಂಡಸರು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಎಂತಹ ಚಲುವರಿರಲಿ, ಎಂತಹ ತರುಣರಿರಲಿ, ಎಂತಹ ಪ್ರತಾಪಿಗಳಿರಲಿ, ಎಂತಹ ವೈಭವಶಾಲಿಗಳಿರಲಿ ಅವರನ್ನು ಆಕೆಯು ಬಂಧು ಭಾವದಿಂದ ನೋಡುವಳಲ್ಲದೆ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರದ ಲೇಶವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಶೀಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಈಗ ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಈ ತಂಗಿ ಲಲಿತೆಯೇ ಕಾರಣಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—'' ಇಂತಹ ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ಲಲಿತೆಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಗಿಬಿಡಲು, ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸತ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳಲ್ಲ, ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೇ? ನನ್ನ ಆ ತಂಗಿಯು ಹೋಗಿ ಈಗ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯು ಈವರೆಗೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಆಕೆಯು ಇಂತಹಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬದರ ಗಂಧವೂ ನನಗೆ ಹತ್ತದಿರುವದರಿಂದಲೂ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಕೆಯು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಯಾಕೆ ಜೀವಕೊಟ್ಟಿರಬಾರದು? ಆಕೆಯು ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಆಕೆಯ ಕೌಮಾರ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದ್ದೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯವು ಯಾಕಾಗಿರಬಾರದು? ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ–ಸದ್ಗುಣಗಳು ಚಂಪತರಾಯನಂತಹ ಸದ್ಗುಣಿಯನ್ನೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವಂತಹ ವಿದ್ದವೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಇಷ್ಟು ನೀಚನೇ? ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಸಭಾಕರಣನ ತಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುವಂತಹ ಪಾಪಿಹೃದಯದವನೇ? ನಾನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಆತನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲವೇ? ಅಸಂಭವವು, ಈ ಮಾತು ತೀರ ಅಸಂಭವವು! ನಾನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ, ವಿಕಾರವಶನಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟೆನು; ಆದರೆ ಆ ಮಾತು ಸುಳ್ಳೆಂದು ನಂಬಿಗೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವೆಲ್ಲಿದೆ? ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಾತಾದರೂ ಸುಳ್ಳೆಂದು ನಾನು ಯಾವ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು?''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವಾಗ ಸಭಾಕರಣನ ಅಂತಃಕರಣವು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಥಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ಮತ್ತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—''ನಾನು ಏನು ಅವಿಚಾರ ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಸಮರ ಧೀರನು ನಾನು ನನ್ನ ಈ ಅವಿಚಾರಮೂಲಕ ಇಂದು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ದೇವಿಯ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಚಂಪತರಾಯನ ಮುಂದೆ ಹೇಡಿಯಂತೆ ತೇಜೋಹೀನನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರ ಎರಡು ಹನಿಗಳನ್ನು ಕೆಡಿವಿದೆನಲ್ಲ! ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರಲು, ನನ್ನನ್ನು ಹಾಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದರಮೇಲಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕಾರಣವು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ನಾನು ಯಾಕೆ ಭಾವಿಸಬಾರದು? ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕಾರಣವು ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ನಿಸ್ಪ್ರಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಚಂಪತರಾಯನ ಅಭಿನಂದನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳು, ಪರಿಶುದ್ಧ ಹೃದಯದ ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೊರಿಸಿದ ಕೆಟ್ಟ

ಅಪವಾದವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸುಳ್ಳು; ಆದರೆ ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ತಪ್ಪಿನದೆಂಬದರ ಸಿದ್ಧತೆಗಾಗಿ ನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು? ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅತ್ಯಂತ ನೀಚವೃತ್ತಿಯವಳೆಂದು ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಈಗ ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಅಪವಾದವು ಸುಳ್ಳೆಂದು ನಾನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಾಕ್ಷಿಬೇಕಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ತಂಗಿ ಲಲಿತೆಯೇ ಬಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಸಮಕ್ಷ ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲಿನ ಆರೋಪವು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳುವವರೆಗೆ ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಲಾರೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಲಲಿತೆಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವಳು? ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಆ ನದಿಯ ಮಡುವನ್ನು ದುಮುಕಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರಲಾ! ಹಾಯ್ ಸಭಾಕರಣ, ನೀನು ಎಂತಹ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೆಯಲ್ಲ! ನೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪಾಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹೀಗೆಯೇ ದೇಶಬಾಂಧವರ ರಕ್ತದಿಂದ ನಿನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕಲಂಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ, ಚಂಪತರಾಯನಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ರಾಜನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರತಕ್ಕವನೇನು? ಹಾಗಿರದೆ ಮಾಡಬೇಕೇನು? ಅದು ಸಭಾಕರಣನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು! ಅದು ಎಂದೂ ಅಸತ್ಯವಾಗದು! ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಕೊಡಲು ಅಚ್ಚ ರಜಪೂತ ರಕ್ತದ ಸಭಾಕರಣನು ಈಗ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು!''

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತ ಸಭಾಕರಣನು ತ್ವೇಷದಿಂದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ದೂರ ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಬರುತ್ತಿರುವದು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆತನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ—''ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ನನ್ನ ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದೆಂದರೇನು? ಸಭಾಕರಣನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸು ಅಷ್ಟು ಹೀನತನದ್ದೇ? ಅಥವಾ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಲಲಿತೆಯೇ ನನ್ನ ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣ ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪಾಶದಿಂದ ಮುಕ್ತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಬಹುದೋ? ಆದರೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವಳು? ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥ ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಈಗ ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವವರಾರು?' ಎಂದು ಏನೇನೋ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ''ಸಭಾಕರಣ, ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಚಾರ ನಡೆದದೆ?'' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆತನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೀರಾದೇವಿಯೇ ಆತನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡಳು! ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಸಿತು. ಈ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಬರುವಂತಹ ಕೆಲಸವೇನೆಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಭಾಕರಣನ ತೀರ ಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ—''ಸಭಾಕರಣ, ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಚಾರವು ನಡೆದದೆ?'' ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಭಾಕರಣನು—

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವಿ, ಹಗಲೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಶವಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದ ನೀಚ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಭಾಕರಣನು, ಈ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ವಿಘ್ನವೇ? ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ಸತ್ಯವಾದಿ ಸಭಾಕರಣನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ!

ಸಭಾಕರಣ — ಏನು? ಸಭಾಕರಣನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಅವಿಶ್ವಾಸವೇ? ಹೀರಾದೇವಿಯು ನೀನು ಭ್ರಮಿಷ್ಠಳಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನೀನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಈ ಅಮಂಗಳ ಮಾತು ಆಡಿದ್ದರೆ, ಸಭಾಕರಣನ ಖಡ್ಗವು ಅವರ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ತುಂಡರಿಸದೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಸಭಾಕರಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿದಳು. ಸಭಾಕರಣನು ಅಂತಹ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ, ಸಂತಾಪಿಯೂ ಎಂಬದನ್ನು ಆಕೆಯು ಅರಿತಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸಾಹಸಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೌಮ್ಯಸ್ವರದಿಂದ –

ಹೀರಾದೇವಿ—ಸಭಾಕರಣ, ಶಾಂತನಾಗು, ನೀನು ಅಂತಹ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಬೆಳಗಿನ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನು ಯವನರ ಶಾಸನ ಮಾಡಿ ಬಂದಾಗ ನೀನು ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಆತನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು! ಇದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದಾಗ ನೀನು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಲು ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲುಂಟಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಚಿನ್ಹವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಂಚಲವಾಗಮಾಡಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ನೀನು ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗ ದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಿಯೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ನೀನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು! ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಸಭಾಕರಣ, ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹತ್ತಲೊಲ್ಲವು!

ಹೀರಾದೇವಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ವಿಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾದದ್ದು ನಿಜವಾಗಿತ್ತು, ಯುವರಾಜ ದಳಪತನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷವಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ಆ ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ ಮಗನನ್ನು ಈವರೆಗೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪಾಶಬದ್ಧ ಸಭಾಕರಣನು, ತಟ್ಟನೇ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡಲಾರದೆ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಸರಳತನದಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವೀ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು! ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಘಾತಕ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಾಗಿ ನಾನು ನಾಚಿದ್ದು ನಿಜವು; ಅದರಂತೆ, ನನ್ನ ವೀರ ದಳಪತಿಯ ಶೌರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾದದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಆಗ ಆತನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ,

ಈಗಾದರೂ ನಾನು ಆತನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಹೀರಾದೇವೀ, ನನ್ನಂತೆ ನನ್ನ ಮಗ ದಳಪತನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ?

ಹೀರಾದೇವಿ–ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು, ಹಾಗೆ ನಾನು ವಿಚಾರಿಸಿಯೂ ವಿಚಾರಿಸುವೆನು; ಆದರೆ ಸಭಾಕರಣ, ಹೀಗೆ ನೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಬಾಧಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಶಿಥಿಲಹೃದಯನಾಗುತ್ತ ಹೋದರೆ, ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಹೇಗೆ ದೃಢವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕು? ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳಾದರೂ ಹೇಗೆ ಆಗಬೇಕು? ನಿಮ್ಮಂಥ ನರವೀರರು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಸ್ವೀಕೃತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಎಂತಹದಿದ್ದರೂ ಕೈಹಾಕಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಧರ್ಮವೆಂಬದನ್ನು ಘನವಂತನಾದ ಪಾಂಡವ ದ್ವೇಷಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಭಾಕರಣ—ನಿಜವು, ಹೀರಾದೇವೀ, ನೀನು ಆಡುವ ಮಾತು ನಿಜವು! ನಡೆ ಹಾಗಾದರೆ, ಈ ಮಾತಿನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಈಗ ಮಾಡಿಬಿಡೋಣ; ಆದರೆ ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡುವವನಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅವನು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳು ಯಾವ ಮೋಹಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗುವವನಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ನೀನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ನೀನಂದಂತೆಯೇ ಸಭಾಕರಣನು ಈಗ ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯಗಳ ವಿಚಾರದ ಗೊಡವಿಗೆಹೋಗನು. ಆತನು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕಾರಣವು ನಿಜವಿರಲಿ–ಸುಳ್ಳಿರಲಿ, ಅದರಿಂದ ಸತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ—ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಲಿ, ಅದರಿಂದ ದೇಶದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಲಿ–ಅಧಃಪತನವಾಗಲಿ ಸಭಾಕರಣನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾರನು! ನಡೆ ಹಾಗಾದರೆ, ಯುವರಾಜ ದಳಪತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಝುಳಝುಳ ಮಾಡಿಬಿಡೋಣ!

ಈಗ ಸಭಾಕರಣನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದನು; ಯಾಕಂದರೆ ಇನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದರ ನಿಶ್ಚಯವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆತನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಮಗನ ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದನು; ಹೀರಾದೇವಿಯೂ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನಡೆದಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸಭಾಕರಣನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಲಗಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನ ಮಂಚದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ದಳಪತನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತ್ತು, ಇನ್ನು ಸಭಾಕರಣನು ಮಗನನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಒಳಿತಾಗಿ ದಂಡಿಸುವನೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಸಭಾಕರಣನು ಮಗನನ್ನು ದಂಡಿಸುವದು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದು, ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಮಗನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು; ಮಗನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಾದೀತೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತನು ಮಿಸುಕಾಡದೆ ಮಗನ ಸುಂದರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆಗ ಬೆಳಗಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯು ಉಳಿದಿರಬಹುದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಳಪತಿಗೆ ಕನಸುಬಿದ್ದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ತನ್ನ ಅಂದಿನ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಂತೆಯಾಯಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪಕ್ಕನೇ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳಲು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಸಭಾಕರಣನು—"ದಳಪತ, ವತ್ಸಾ,

ಮಲಗು ಮಲಗು; ನಾನು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ನಿದ್ರೆ ಗೇಡಾಯಿತೇನು?'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಆಗ ದಳಪತರಾಯನು ಆತುರದಿಂದ ಎದ್ದು ತಂದೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಸಭಾಕರಣನು ಮಗನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ—''ಬಾಳಾ, ದಳಪತಾ, ಇದೇ ನಿನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಲಿಂಗನವಾದದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನನ್ನ ಬಾಹುಪಾಶದಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಡ, ಎನಲು, ದಳಪತನು–ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಎಂತಹ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯು! ನಸಿಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಾಯಿತು! ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಸಹಸ್ರಸಾರೆಯ ದರ್ಶನದ ಆನಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇಂದಿನ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನದ ಆನಂದವು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುವದು. ಪಿತಾಜೀ, ನನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಪುಣ್ಯವು ಇಂದು ಫಲಿಸಿತೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು!

ಸಭಾಕರಣ — ದಳಪತ, ಈಗ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ಸಭಾಕರಣನು ನಾನು ಈಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುವ ದೈವೀಭಾವದ ಸಭಾ ಕರಣನು ಬೇರೆ. ಈಗಿನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪಾಶಬದ್ಧ ಸಭಾಕರಣನು ಬೇರೆ. ಮೊದಲಿನ ಸಭಾಕರಣನು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದನು; ಈಗಿನ ಸಭಾಕರಣನು ದೇಶದ ದ್ರೋಹ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ವನಾಗಿದ್ದಾನೆ!

ದಳಪತ — ಪಿತಾಜೀ, ಹೀಗೇಕೆ ಅನ್ನುವಿರಿ?

ಸಭಾಕರಣ — ವತ್ಸ, ಸತ್ಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ಅನ್ನುವೆನು. ನನ್ನ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೇ ಅಂತಹದಿರುವದು, ''ನಾನು ಸ್ವತಃ ಪರತಂತ್ರನಾದೆನು, ನನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡೇನು? ಆದರೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡದೇ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ದಳಪತ — ಅಪ್ಪಾ, ಇದೆಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು! ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಯೋಗದಿಂದ ಅನಾಚಾರವಾಗುತ್ತದೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ತೋರಿದರೆ, ನೀವು ಅಂತಹ ಅಯೋಗ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು?

ಸಬಾಕರಣ — (ತ್ವೇಷದಿಂದ) ಏನಂದೀ? ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ತ್ಯಾಗವೇ? ದಳಪತ, ನಿನ್ನಂಥ ವೀರನಿಂದ ಈ ಹೇಡಿತನದ ಮಾತು ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ನೀನು ಈ ಸಭಾಕರಣನ ಮಗನಿರುವೆ. ತಾನಾಡಿದ ಮಾತಿನ ಬೆಲೆಯೇನಿರುವದೆಂಬದರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ನಿನಗೆ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಸಭಾಕರಣನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಭಂಗಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವಾದೀತು!

ದಳಪತ— ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀವು ಕಾರಣರಾದೀರೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಆ ಪಿತೃಗಳು ಸಂತೋಷಪಡಬಹುದೋ? ಇಂತಹ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು?

ಸಭಾಕರಣ —ವತ್ಸಾ, ಆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಿನಗೆ ಸುಖವಾಗದು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಗೊಡವಿಗೆ ನೀನು ಸರ್ವಥಾ ಹೋಗಬೇಡ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನ ಜೀವಿತದ

ನಾಶವಾದೀತು! ನೀನು ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು. ನಾನು ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದು ದೇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೆ ನೀನು ಹಲವು ಯವನರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಾಗಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಬಿಡದಾಗಿದ್ದಾಳೆ! ಬಾಳಾ, ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಗಿದ್ದರೂ, ಚಂಪತರಾಯನು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಭಿನಂದಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಭಿನಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವದು! ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಇನ್ನು ಕೂಡಿ ನಡೆಯಲಾರದು! ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ಈ ಸಾಗರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು! ಯಾಕಂದರೆ, ನೀನು ದೇಶೋದ್ಧಾರಕನು, ನಾನು ದೇಶದ್ರೋಹಿಯು! ನೀನು ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತನು, ನಾನು ದುರ್ಗುಣದ ಖನಿಯು! ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಸಹವಾಸವು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನಿನ್ನ ಪೌರುಷವು ಮಣ್ಣು ಗೂಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ವೈರಿಯು!

ದಳಪತ —(ದುಃಖದಿಂದ) ಪಿತಾಜೀ, ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿ ಇರುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು; ನೀವು ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಆಧಾರವೇನು?

ಸಭಾಕರಣ—ದಳಪತ, ಇನ್ನು ನಾನು ಬಹಳ ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಆಧಾರವು ಚಂಪತರಾಯನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಛತ್ರಸಾಲನ, ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಚಂಪತರಾಯನು ನನ್ನ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವೆನು. ನೀನು ಆತನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ನನ್ನಂತೆ ಆತನನ್ನು ತಿಳಿದು ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗು. ಇಂದಿಗೆ ಸಾಗರದ ಯುವರಾಜನು ಇಲ್ಲದಂತಾದನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು; ಸಭಾಕರಣನು ನಿಪುತ್ರಕನೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು! ಏಳು, ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ನಿನ್ನ ನಿಲ್ಲೋಣವು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಬಾಧಕವಾಗಿದೆ! ನೀನು ಸಭಾಕರಣನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ. ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇ ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ತಿರುಗಿ ಮಾತಾಡದೆ ಹೀಗೆಯೇ ಹೊರಟು ನಡೆ! ಇನ್ನು ನಿಂತರೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಗುಪ್ತಚಾರನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆನು!

ತಂದೆಯ ಈ ನಿರ್ಧಾರದ ಮಾತು ಕೇಳಿ ದಳಪತರಾಯನು ಕೂಡಲೇ ತಂದೆಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನೂ, ಸಾಗರದ ರಾಜ್ಯದ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ದೇಶ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ನಡೆದನು.

ಸೈತಾನ

ಹಿಂದಿನ ಒಂದನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ದಳಪತರಾಯನೂ ತಮ್ಮ ಶೌರ್ಯ ಪ್ರತಾಪಗಳಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ ಸರದಾರನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಅರಸರ ರಾಹುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಒದಗಿದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಉತ್ಸವದ ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾದ ಕೂಡಲೇ ದಳಪತರಾಯನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಸಭಾಕರಣನ ಕಠಿಣತರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನೂ, ಸಾಗರರಾಜ್ಯದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟು ಹೋದದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಇದೇ ಈಗ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಓದಿರುವರು. ಅದರಂತೆ ಉತ್ಸವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ ರಾತ್ರಿಯೇ ಒದಗಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೋರಂಜಕ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಪರಿಚಯವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಇರುವದಷ್ಟೇ? ವಿಜಯೆಯ ತಂದೆಯೂ, ಧಾರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸನೂ ಆದ ಆ ವೃದ್ಧ ಭೂಪತಿಯು ದೇವಿಯ ಗುಡಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಮರಕ್ಕೆ ಮುಸಿಗೆ ಬಿಗಿದಿದ್ದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ಖಾನನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಿಚಯ! ಮೇಲೆ ಖಾನನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಸರದಾರನು! ಅಂಥ ಘನವಂತ ಸರದಾರನ ಮುಸಿಗೆ ಬಿಗಿದದ್ದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದೆ ಹೋಗದೆಂದು ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ತಿಳಿದನು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಬಹುಪುಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಬಾದಶಹನ ಕ್ರೋಭವು ತನ್ನಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿ ಆಗುವದೋ ಎಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆದರಿದನು. ಹಾಗೆ ಆತನು ಬೆದರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಇಡಿಯ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವೇ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಾಪ! ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಂಜಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಬಾದಶಹನ ಈ ದ್ರೋಹದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಗವು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ಖಾನನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲೇ ಆ ವೃದ್ಧರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.

ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಜನರು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಯಿದೆ; ಅದರಂತೆ ಅವರು ಮಹಾ ಶೂರರೆಂಬ ಮಾತೂ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವದು; ಆದರೆ ಸೇಲೀಮನ ಕಾಲದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಬಂದಂತೆ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೀತಿಯೂ, ಶೌರ್ಯವೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದವು; ಆದರೂ ಚಂಪತರಾಯನಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ಇನ್ನೂ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಯಾವದೇಶಕ್ಕಾದರೂ ಉನ್ನತಿ – ಅವನತಿಗಳು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಇದನ್ನರಿತೇ ವಿವೇಕಿಗಳು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು. ಚಂಪತರಾಯನು ಇಂತಹ ವಿವೇಕಿಯೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಆತನ ಅಣ್ಣನಾದ

ದಾರಾನನ್ನು ಘನ ಘೋರವಾದ ಸಾಮುಗಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಚಂಪತ ರಾಯನನ್ನು ಮಿತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆತನ ಶೌರ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಂತರಂಗ ದಲ್ಲಾದರೂ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮುಂದೆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ಮಹಾ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಲು, ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಹತ್ತಿದನು; ಆದರೂ ಚಂಪತ ರಾಯನು ತನ್ನ ಅಂತಸ್ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕುಗ್ಗಗೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದನು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಆತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಿಗಳಿಗೇ. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಕಂದಾಯ-ಕರಗಳ ಬಾಧೆ ಕಡಿಮೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಆತನು ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು! ಪ್ರಜೆಗಳ ರಂಜನದ ಕಡೆಗೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಲಕ್ಷ್ಯ ಬಹಳ; ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನು. ಗೋ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರತಿಪಾಲನದಲ್ಲಿಯೂ, ದೇವಸ್ಥಾನ ಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಧರ್ಮದ ದುರಭಿಮಾನಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಹಿಂದೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಆತನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ತಾಪಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಆತನು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿದ್ದ ಜಿಜಿಯಾ ಎಂಬ ತಲೆಪಟ್ಟಿಗಾಗಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನು ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುವನು; ಆದರೆ ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಆಟ ನಡೆಯದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ದುಷ್ಟತನದ, ಹಾಗು ಕೃತಘ್ನತೆಯ ಮಿತಿಯು ಮೀರಿ, ಆತನು ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರಸ್ಥಾನವಾದ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಾಶಮಾಡಲು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಧಾರ್ಮಿಕ ತೇಜದ ಚಂಪತರಾಯನು ಸಂತಾಪ ಗೊಂಡನು. ಹಿಂದುಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಾಶದ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಖಾನನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಬಲವಾದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿದನು.

ಆದರೆ ಇಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಂತಹ ಅಂಜುಬುರುಕ ಅರಸರಿಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಚಂಪತರಾಯನ ಈ ಅರಿಷ್ಟವು ತಮಗೆಲ್ಲಿ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದೋ ಎಂದು ಅವರು ಅಂಜಿದರು. ಚಂಪತರಾಯನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸದ್ಗುಣಗಳಿದ್ದಂತೆ ಒಂದೆರಡು ದುರ್ಗುಣಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಆತನು ಶೀಘ್ರ ಕೋಪಿಯು. ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯು. ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿ ನಡಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸದೆ ಆತನು ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಬಹುತರ ರಾವತ್ತೂ ರಾಜರು ಚಂಪತ ರಾಯನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ಆತನ ಕೇಡು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುತಂದದ್ದೂ, ಚಂಪತ ರಾಯನು ಹುಡುಗರ ಕೆಲಸವೆಂದು ಖಾನನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಬಿಡದೆ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟದ್ದೂ ಆ ಉಳಿದ ಅರಸರಿಗೆ ಒಂದು ನೆವ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಈ ನೆವದಿಂದ

ಅವರು ಚಂಪತರಾಯನ ನಾಶದ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಈ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ತಮ್ಮನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮುಖ್ಯಳಾಗಿದ್ದು, ಕಂಚುಕಿರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಅರಸರು ಆಕೆಯ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅದೇದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯವರೆಗೆ ಅವರ ಆಲೋಚನೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷದಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಕಂಡು ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೊಕ್ಕೇ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲೆಂದು ಖಾನನ ನಂಬಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಗೆ ಹೋಗದೇ, ಆ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಸಭಾಕರಣ ಬುಂದೇಲನ ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಅದರ ಫಲವೇ ದಳಪತರಾಯನ ರಾಜ್ಯ ತ್ಯಾಗವೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು.

ಇತ್ತ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನಷ್ಟೇ? ಆ ರಾಹುಟಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಗತಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅತ್ಯಂತ ವೃದ್ಧನು; ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲ ಬಿದ್ದು ಗಲ್ಲಗಳು ಪಚ್ಚು ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಕಲ್ಲಿಯ ಮೀಸೆಗಳಿಂದ ಆತನ ಮುಖವು ತೀರ ಅಸಡ್ಡಾಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನ ಮೈಕಟ್ಟು ಬಡಕ, ನಿಲುವಿಕೆ ಎತ್ತರ, ಅಂದಬಳಿಕ ಕೇಳುವದೇನು? ಆತನ ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಪಿಶಾಚಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತೋರಿ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇರಿ ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸೀರೆ ಕುಪ್ಪಸಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರುವದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆತನು ನಡೆಯಹತ್ತಲು, ಕಾಲೊಳಗಿನ ನೂಪುರಗಳ ಮಂಜುಲ ಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿ ಕೇಳುವದು. ಆತನ ಬಡಕ ಮುಂಗೈಯೊಳಗಿನ ಬಳೆಗಳು ಬಡಿದಾಡಿ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೆಂಗಸೆಂದು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ—''ಎಲ್ಲ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ಕಲ್ಲಿಯ ಮೀಸೆಗಳಷ್ಟು ಅಸಡ್ಡಾಳಾಗಿ ಕಾಣುವವು. ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಈ ಮೀಸೆಗಳು ಕೆಲಸದವಲ್ಲ. ಬಹುದಿವಸ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿರುವ ನನಗೆ ಈ ಮಾತು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆಗಲಿ ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬರುವ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾದ ಕೂಡಲೇ ಬೋಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಈಗ ಮೈತುಂಬ ಬುರುಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಗೋಷೆಯ ಬೀಬಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಹುಳಕೂ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುವದು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಕಣ್ಣುಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೂತುಬಿಟ್ಟು ಮೈತುಂಬ ಬುರುಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಆ ಹೆಣ್ಣುಗರಳಿನ ಅರಸನು ವೇಷಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಹೆಂಗಸರ ಹಾಗೆ ನೂಪುರದ

ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತ ಒನಪಿನಿಂದ ನಡೆಯತೊಡಗಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಸೇವಕನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ನಗೆ ಬಂದಿತು! ಅವರಿಬ್ಬರು ಚಂಪತರಾಯನ ಪಾಳಯದ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಕಂಚುಕಿ ರಾಯನು ತನ್ನ ಸೇವಕನಿಗೆ—''ಇನ್ನು ನೀನು ಹೋಗು, ನಾನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೇವಕನು ಹೋಗಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮರಿಗೆನಿಂತು ಮೋಜು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾವ ಭಾವಗಳು, ಅವರ ಶೃಂಗಾರದ ರೀತಿಗಳು ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದವು. ಸೇಲಿಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಕಂಚುಕಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಶಹಾಜಾನನ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಖಂಡ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಬಾದಶಾಹಿ ರಂಗ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆತನು ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಆತನು ಶಹಾಜಹಾನ ಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರದ ಕಂಚುಕಿಯಾಗಲು, ಬಾದಶಹನು ಆತನನ್ನು ವಿನೋದದಿಂದ ''ಕಂಚುಕಿರಾಯ'' ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ಕುಂಚುಕರಾಯನು ಧಾರೀರದ ಅರಸನಾಗಲು, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಕಂಚುಕಿರಾಯನೆಂಬ ಹೆಸರಿ ನಿಂದಲೇ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು!

ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಚಂಪತರಾಯನ ಛಾವಣಿಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರನು—''ಯಾರವರು? ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಏಕೆ?'' ಎಂದು ಗದರಿಸಿದನು. ಆಗ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಎದೆಯು ನಡುಗಿತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ಆತನು ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ದನಿತೆಗೆದು—''ಯಾಕೆ ನಾನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಕಾವಲು ಗಾರರು— ''ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರ ಕೆಲಸವೇನು. ಇದು ಮಹೋಬದ ಚಂಪತರಾಯರ ಛಾವಣಿಯೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೋ? ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಪರಮ ಕೃಪಾಳುಗಳು. ನಿಮ್ಮಂತಹ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವತರದ ಭಯವೂ ಉಂಟಾಗದು; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಏನಾಗಬೇಕು ಹೇಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಗೋಷೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನ ದವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೀರಿ.''

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಆನಂದದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ) ನಾನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರನ್ನು ಕಾಣ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾನು ಅವರ ಹತ್ತಗಡೆಯವಳು; ಚಂಪತರಾಯರ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಒದಗದೆಂಬ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಖಾನಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಾವಲುಗಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಬೀಬಿ ಸಾಹೇಬರು ತೀರ ಮುದುಕರಿರುವದರಿಂದ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಬಾಧೆಯೂ ಅವರಿಂದ ತಟ್ಟದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಗೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಆನಂದವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಇನ್ನು ತಾನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಕೈಕಾಲು

ಬಿದ್ದು—"ತಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡುವದರಲ್ಲಿ ನನ್ನದಾಗಲೀ, ಹೀರಾದೇವಿಯದಾಗಲೀ ಅಂಗವಿಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಈ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನೂ, ಆತನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನೂ ಕಾರಣರೆಂ"ತಲೂ ಹೇಳಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆತನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ರಾಹುಟಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಆಗ ಖಾನನು ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಅದೇ ಆತನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯು ಹತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷಧಾರಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ಖಾನಸಾಹೇಬರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗೆ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಆತನು ತನ್ನ ನೂಪುರಗಳ ಧ್ವನಿಮಾಡಿದನು; ಕಂಕಣಗಳ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಖಾನನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಕಾಲದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಾಲು ಒತ್ತಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಕಾಲಮೇಲಿಂದ ಯಾವುದೋ ಹುರಬರಕ ಮೈಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ನಿದ್ರೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಝಾಡಿಸಿ ಒದ್ದನು. ಆ ಕುಸುವಿನ ಒದಿಕೆಯು ವೃದ್ಧ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಎದೆಗೆ ಬೀಳಲು, ಆತನು ಕೆಟ್ಟದನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಂಗಾತ ಕಡಕೊಂಡು ಬಿದ್ದನು! ಮೊದಲ ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಎಚ್ಚತ್ತಿದ್ದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಕೆಟ್ಟಕೂಗಿನಿಂದ ಪೂರಾ ಎಚ್ಚತ್ತು ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡನು.

ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶ ತೀರ ಮಂದವಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಆ ಕೆಟ್ಟ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಆತನ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಭೀತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಹತ್ತಿತ್ತು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಸಂಗವು, ಅರಣ್ಯದವಾಸ, ಭೂತ–ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಸಂಚಾರದ ಕಾಲ, ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧತೆ! ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟವು. ಆತನು ಹಲವು ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗದ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಈಗ ತನ್ನ ಆ ಖಡ್ಗದ ಉಪಯೋಗವು ಆದೀತೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತೋರಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ತರುಣನಿದ್ದನು, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಿದ್ದನು, ಬಲಿಷ್ಠನಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಮೂರ್ತವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ, ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಸೈತಾನನ ಅದೃಶ್ಯಾಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುವವೆಂದು ಆತನು ಅಂಜಿ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ರಾಹುಟಿಯ ಹೊರಗೆ ಕಾವಲುಗಾರರು ಕಾಯುತ್ತಿರುವರೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕೆಟ್ಟ ಕೂಗು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತೇ ನೆಂದು ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟನು; ಆದರೆ ಕಾಲಿಗೆ ಏನೋ ಹತ್ತಿದ ಹಾಗಾಗಲು, ಆತನು ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ—"ಸೈತಾನ! ಸೈತಾನ!" ಎಂದು ಅಂಜಿ ಕೆಟ್ಟದನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನಿಂತನು.

ಇತ್ತ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ''ತಾನು ಹೀಗೆ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಏನು ಬಿದ್ದೆನಲ್ಲ'' ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಲು, ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವು ಅಂಜಿ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿವುಟಿದರೆ ರಕ್ತವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಗಡಬಡಿಸಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ—ಸರಕಾರ, ಏನಾದರೂ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯು ನನಗೆ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಆ ವಿಲಕ್ಷಣ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಂಜಿದನು. ಆ ಅಸಡ್ಡಾಳಾದ ಸ್ತ್ರೀವೇಷ, ಆ ಕೆಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿಯ ಮೀಸೆ, ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಂತೆ ಇದ್ದ ಆ ಬಡಕದೇಹ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಏಕಾಂತ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ನೋಡಿ ಯಾರು ಅಂಜಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಆ ವಿನಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಂಜಿ —''ಕ್ಷಮಿಸು! ಸೈತಾನ! ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು! ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿ ನನ್ನ ವಂಶದವರಿಂದಾಗಲಿ ಏನಾದರೂ ಅಪರಾಧ ವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈಗ ನಿನಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವೆನು'' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಖಾನನ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ —''ನಾನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಖಾನರು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ತಪ್ಪುಮಾಡಿದೆನು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಚಂಪತ ರಾಯನೆಂದಾಗಲಿ, ಆತನ ಪಕ್ಷದ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರೆಂದಾಗಲಿ ತಿಳಿದಿರಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ''ಸೈತಾನ, ಸೈತಾನ'' ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ, ಈಗಾದರೂ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು –

ಕಂಚುಕಿರಾಯ —ಖಾನಸಾಹೇಬ, ನಾನು ಸೈತಾನನಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಚರಣಸೇವಕನಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು. ಧಾರೀರದ ರಾಜನು! ತಮ್ಮ ಚರಣ ಧೂಳಿಯು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಅರಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು!

ರಣದುಲ್ಲಾ—ಏನು? ನೀನು ಸೈತಾನನಲ್ಲವೇ? ಧಾರೀರದ ರಾಜನಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನೇ?

ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಗೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಗುರುತು ಹತ್ತಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಗುರುತನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿದನು. ಆತನ ಭಯವು ದೂರವಾಯಿತು. ಆತನು ಪ್ರಸನ್ನವದನದಿಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—

ರಣದುಲ್ಲಾ—(ನಗುತ್ತ) ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಒಳಿತಾಗಿ ಅಂಜಿಸಿದೆ ಬಿಡು! ನೀನು ಇಂಥ ವಿಚಿತ್ರವೇಷ ಧರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರಕಾರದ ಸೇವಾ! ಬೇರೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬೇಕು? ಬಾದಶಹರ, ಅಥವಾ ಅವರ ಪರಿವಾರದವರ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಆ ಸುಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಾವು ಹೇಗೆ ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡೇವು?

ರಣದುಲ್ಲಾ—ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ವಿಚಾರಮಾಡಬಾರದೇನು? ಕಂಚುಕಿರಾಯಾ ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ನೀನು ಪ್ರಬಲಧಾರೀರದ ರಾಜನಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ನೂರಾರುಜನ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬಂದು ಈ ಭಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು

ಹೋಗಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಈಗ ನೀನು ಏನುಮಾಡುತ್ತೀ, ನೀನು ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಂಚುಕಿಯು! ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮದ ಕೆಲಸವು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ನನ್ನ ಈ ಮಾತು ನಿಜವಷ್ಟೇ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ) ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು? ಸರದಾರ ಸಾಹೇಬರ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ ನಿಜವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಿರಿ. ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಹೆಂಗಸೆಂದು ಕರೆಯುವಷ್ಟು ನಾನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ನನ್ನಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಕೆಲಸವು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಅದನ್ನೊಂದುಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಬೇಕಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರಿ, ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಮಾಡುವೆನು.

ರಣದುಲ್ಲಾ—(ನಕ್ಕು) ಓ ಶೈಯದು, ಈ ಗುರುತಿನ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿ.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಕೊಟ್ಟ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅದಕ್ಕೆ ಮುದ್ದಿಟ್ಟನು. ಆಗ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ಈ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ, ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಬೇಕಾದ ಗುಪ್ತಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ ನೀನು ಇದನ್ನು ತೋರಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆ ಗುಪ್ತಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತೀ. ಈಗ ನೀನು ಇದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಇಬ್ಬರು ಉಡಾಳ ಹುಡುಗರು ತೋರಿಸಿದ ಎಟ್ಟಿತನವನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಡುಗರನ್ನೂ ದಂಡಿಸದೆ ಚಂಪತರಾಯನು ನನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಒಂದುಳಿಯದಂತೆ ಹೇಳು. ಹಿಂದುಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಾದಶಹನು ವಚನ ಕೊಡುವವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಂಪತರಾಯನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವದನ್ನೂ ತಿಳಿಸು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದಷ್ಟೇ?

ರಣದುಲ್ಲಾ—ಅದರ ಯೋಚನೆ ಬೇಡ. ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕೊನೆಗಾಣಿಸೆಂದರಾಯಿತು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಖಾವಂದರಿಗೆ ಅದರ ಚಿಂತೆಬೇಡ. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ—(ನಗುತ್ತ) ನೀವು ಹಿಂದೂಜನರು ಮೂರ್ಖರು; ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಂಥ ಅರಸರು ಶೀರಾ ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳಾಗಿರುವಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ವಿಚಾರದ ಅಂಶವೂ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟುದಿವಸ ಬಾದಶಹರ ಸೇವಾಚಾಕರಿ ಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ, ಹೇಳಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬರಬಾರದೇನು?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಗಾಬರಿಯಾಗಿ) ಖಾನಸಾಹೇಬರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ತಪ್ಪಾಯಿತು?

ರಣದುಲ್ಲಾ—ನೀನೆಂತಹ ರಾಜನು, ಇಸ್ಪೇಟಿನೊಳಗಿನ ರಾಜನೇ ಸರಿ! ಅಲ್ಲೋ ಕಂಚುಕಿರಾಯಾ, ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡೆ; ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿ ಕೊಂಡೆ; ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಮೇಲು ಬುದ್ಧಿಯೂ ನಿನಗಿರಬಾರದೇನು? ಕೌಲೆತ್ತನ ಹಾಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ) ಖಾನಸಾಹೇಬ, ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಷ್ಟು ತಿಳಿಗೇಡಿಯೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯುವಿರೇನು? ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ! ನನ್ನಷ್ಟು ಅದಾವ ಅರಸನು ದರ್ಬಾರವನ್ನು ತುಳಿದಿದ್ದಾನೆ? ಇಂಥ ನನಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದು ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಖಾನಸಾಹೇಬರು ನನ್ನನ್ನು ಕತ್ತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ!

ರಣದುಲ್ಲಾ—ಬರಿಯ ಕತ್ತೆಯಲ್ಲ-ಹೆಸರಕತ್ತೆಯು! ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ಈಗ ಬೇನೆಯಿಂದ ಸಾಯಲಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಆರೈಕೆಯನ್ನು ಆತನ ತಂಗಿಯೂ, ಶಹಾಜಹಾನ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳೂ ಆದ ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಆಕೆಯ ನೂರಾರುಜನ ತಾರ್ತರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಾದಶಹನ ಸುತ್ತಲೂ ಶಸ್ತ್ರಹಿಡಿದು ಕಾಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಬಾದಶಹರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದರಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ನೀನು ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗುವದು. ಆಕೆಯು ಇಂದಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅನಭಿಷಿಕ್ತ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ದರ್ಬಾರದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳು ಆಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವು. ಬಾದಶಹರ ಶಿಕ್ಕಾ-ಮೋರ್ತಬುಗಳು ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಆಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಆಕೆಯೇ ನನ್ನ ಬಿಡಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಳು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ-ಸರದಾರಸಾಹೇಬ,

ಈಮೇರೆಗೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಕರ್ಕಶಸ್ವರದಿಂದ—''ಖಬರದಾರ, ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ದೇಹದೊಡನೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಚೂರುಚೂರು ಮಾಡಿ ಚಲ್ಲೇನು! ಯಾವ ಅಧಮನು ನೀನು? ಚಂಪತರಾಯನ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಫಿತೂರಿ, ದಗಲ್‌ಬಾಜಿ, ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವಿಯೇನು? ಸೌಭಾಗ್ಯಸಿಂಹ, ಈ ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಯಾರ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಿಟ್ಟೆ?

ಸೌಭಾಗ್ಯಸಿಂಹ—(ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತ) ಮಹಾರಾಜ, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಚಂಪತರಾಯನು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ-

ಚಂಪತರಾಯ—ನಿಮ್ಮ ಕಾರಣವನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕೇಳೋಣ. ಮೊದಲು ಈ ಮುದುಕಿಯು ಯಾರು? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಳೆಂಬದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಈಕೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಂತು ಆಗಿರಬೇಕು. ಆಗಿನಿಂದ ನಾನು ಯಾರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಏ ಮುದುಕೀ, ನೀನು ಯಾರು?

ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಬಾಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು—''ಸೌಭಾಗ್ಯಸಿಂಹ, ಈಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಚಾರ ತೆಗೆದುಕೋ,'' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಸೌಬಾಗ್ಯಸಿಂಹನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು, ತಡೆಯುತ್ತ ತಡೆಯುತ್ತ ''ಚಂಪತರಾಯ, ನಾನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನು, ಧಾರೀರದ ಅರಸು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಆ ವಿಚಿತ್ರ ವೇಷದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು! ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ—''ನೀನೆಂತಹ ರಾಜನು, ರಾಜ್ಯಪದದ ಅಭಿಲಾಷೆ ಯುಳ್ಳ ಪಿಶಾಚನು';' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಖಾನನಿಗೆ ರಾಜನ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು.

ಅಪಘಾತ!

ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವವು ಮುಗಿದದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದರು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಓರಛಾದ ರಾಣಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯೊಡನೆ ಆಕೆಯ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕಳಿಸಿ, ತಾನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು; ಅದರಿಂದ ಆತನ ಮಗಳಾದ ವಿಜಯೆಗೆ ವಿಮಲದೇವನ ಸಹವಾಸವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅವರಿಬ್ಬರು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸತೊಡಗಿದರು. ವಿಜಯಾ—ವಿಮಲದೇವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರು ಕೂಡಿ ವನಪುಷ್ಪಗಳ ಮಾಲೆಮಾಡಿ ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರು ಕೂಡಿ ಇರುವದೇ ಬಹಳ. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮಹೋಬಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದಳು. ವಾಸ್ತವವೆಂದರೆ ಆಕೆಯು ತಮ್ಮ ಆಪ್ತನೂ, ತಮಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದವನೂ ಆದ ಚಂಪತರಾಯ ನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಮದನಸರೋವರದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪ್ರಶಸ್ತ ಸ್ಥಳನೋಡಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡಳು! ಆಕೆಗೆ ಈಗ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನೂ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ, ಪಹಾರಸಿಂಗನಂತು ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತು ಮೀರದವನು! ಕ್ಷುದ್ರರ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯ ರೀತಿಯೇ ಹೀಗೆ!

ಹೀಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮದನಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಸತಿಮಾಡಿರುವಾಗ ವಿಜಯಾ—ವಿಮಲದೇವರು ಇಳಿಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರೋವರದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅದರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮದನಸರೋವರವು ಬಹು ರಮ್ಯವಾದದ್ದು; ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸರೋವರಗಳು ಹಲವು ಇದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಶೋಭೆಯಲ್ಲಿ ಮದನಸರೋವರವನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸೊಗಸುಗಾರರು ವಿಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಎಷ್ಟೋ ಡೋಣಿಗಳು ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇಳಿಹೊತ್ತು ಆದ ಆದಂತ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಸೊಗಸುಗಾರರು ಒಂದೊಂದು ಡೋಣೆಯನ್ನು ಉಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯಾ–ವಿಮಲದೇವರೂ ತಾವೊಂದು ಡೋಣೆಯನ್ನು ಉಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಮೊದಲೇ ಅವರು ಮಹೋಬಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಡೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಡೋಣಿಯನ್ನು ಉಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸರೋವರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಡುಗಡ್ಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ಸಾಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ತರುಣ–ತರುಣಿಯರ ಡೋಣಿಗಳು ಆ ಸರೋವರದ ನಡುವಿನ ಗಡ್ಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದವು. ತಾವು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ನಡುಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ವಿಜಯೆಯು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಿರಲು, ಡೋಣಿಯು ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗತೊಡಗಿತು. ಆಗ ವಿಮಲದೇವನು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ—''ವಿಜಯೇ, ನಿನ್ನ ಕೈಗಳು ಸೋತ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ತಾ, ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಅನ್ನಲು ವಿಜಯೆಯು—ವಿಮಲದೇವಾ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಗಳು ಸೋಲುವವೇ? ಇನ್ನು ನಡುಗಡ್ಡೆಯಾದರೂ ಎಷ್ಟುದೂರವದೆ? ಅದೋ ಬಂದಿತು ನೋಡು; ಇನ್ನು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತುಸಾರೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರೆ ಗಡ್ಡೆಯು ಬಂದುಬಿಡುವದು. ಗಡ್ಡೆಗೆ ಮುಟ್ಟವವರಗೆ ನಾನೇ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವೆನು. ಬೇಕಾದರೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ನೀನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವೆಯಂತೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅವರು ದ್ವೀಪದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿರಲು, ಸರೋವರದೊಳಗಿನ ವಿವಿಧ ಕಮಲ ಪುಷ್ಪಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಿಮಲದೇವನ ಲಕ್ಷವು ಹೋಯಿತು. ಆತನು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ವಿಜಯೇ, ಈ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯೇನು? ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತ್ತ ನೋಡಬಾರದೇ? ಕೆಲವು ಕಮಲಗಳು ಪೂರಾ ಅರಳಿವೆ, ಕೆಲವು ಅರ್ಧ ಅರಳಿವೆ, ಕೆಲವು ಅರಳುವದರಲ್ಲಿವೆ. ಕೆಲವಂತು ಮೊಗ್ಗೆಗಳಿರುವವು. ಅಗೋ, ಅಲ್ಲಿ ಆ ದೊಡ್ಡ ಕಮಲವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಿದೆ ನೋಡು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಹರಿದುಕೊಳ್ಳಲಾ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ವಿಜಯೆಯು ನೌಕೆಯನ್ನು ಆ ಕಮಲದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿದಳು. ಕಮಲವು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಕೂಡಲೆ ವಿಮಲದೇವನು ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ಯಹೋದನು; ಆದರೆ ಅದು ಕೈಗೆ ನಿಲುಕಲೊಲ್ಲದು. ಆಗ ಆತನು ಡೋಣಿಯ ಅಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬಾಗಿ ಕಮಲವನ್ನು ಕೊಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸ ತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಉತ್ಸಾಹಿ ಸ್ವಭಾವದ ವಿಜಯೆಯು ವಿಮಲದೇವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡು

ವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿಲಮದೇವನ ಹತ್ತರ ಬಂದಳು. ತಮ್ಮ ಈ ಕೃತಿಯು ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆಂಬುದರ ಎಚ್ಚರವು ಅವರಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಭಾರವೂ ಡೋಣಿಯ ಒಂದೇ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಆದ್ದರಿಂದ, ಅದು ಒಪ್ಪರಿಯಾಗಿ ನೀರಕಡೆಗೆ ಒಲಿಯಿತು; ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಎಚ್ಚರವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ತರುಣನು ನೋಡಿ, ಇವರಿಗೆ ಇನ್ನು ಜಲಸಮಾಧಿಯು ಆಗುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಡೋಣಿಯನ್ನು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರತೊಡಗಿದನು; ಇದಾವದನ್ನೂ ವಿಜಯಾ-ವಿಮಲದೇವರು ಅರಿಯರು. ಈಗ ಕೈಸಿಗುವದೆಂದು ವಿಮಲದೇವನು ಹೂವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿರಲು, ವಿಜಯೆಯೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗರ ಬಿದ್ದಳು. ಇಬ್ಬರ ಜೋಲಿಯಿಂದ ಡೋಣಿಯು ಬೊಕ್ಕಬೊರಲು ಆಗಿ, ಇಬ್ಬರೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು! ವಿಜಯೆಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಈಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಮುಣುಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಈಸು ಬಾರದ್ದರಿಂದ ನೀರು ಗುಟುಕರಿಸತೊಡಗಿದ್ದ ವಿಮಲದೇವನ ರಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ –

ವಿಜಯೆ – ವಿಮಲದೇವಾ, ನಿನಗೆ ಈಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ಬಡಿದಾಡಬೇಡ; ಅಂಜಬೇಡ; ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ದಂಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೇನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ನೀರಮೇಲೇ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಬಿಡು. ಇತ್ತ ಕಣ್ತೆರದು ನೋಡು, ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂಗಿ ವಿಜಯೆಯು; ನಿನ್ನ ಹತ್ತರವೆ ಇರುವೆನು, ಹೆದರಬೇಡ!

ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯಹೇಳುವ ವಿಜಯೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಮಲದೇವನು ಕಣ್ತೆರೆದು, ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಜಲರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಜಿ, ತನ್ನ ರಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಸುಕುಮಾರಿ ಯಾದ ವಿಜಯೆಯ ಕಡಗೆ ತಿರುಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಕರುಣಾವ್ಯಂಜಕ ಸ್ವರದಿಂದ—

ವಿಮಲದೇವ — ಛೀ ಛೀ, ನನ್ನ ರಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಡ, ನನ್ನ ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಗೊಡು. ನನಗೆ ಈಸಲಕ್ಕೆ ಏನೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಹೋಗಿ ನೀನೂ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗಬಾರದು. ನಿನಗೆ ಈಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ನೀನು ನಡುಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಹುದು.

ವಿಜಯೆ—ವಿಮಲದೇವಾ, ಹಾಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರದು. ನಾವು ಇಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಹೋಗೋಣ, ಇಲ್ಲವೇ ಬದುಕುವ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ,–

ಇಷ್ಟು ಮಾತಾಡುವದರೊಳಗೆ ವಿಜಯೆಗೆ ದುಮ್ಮಹತ್ತಿ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಾಯಿತು. ಆಗ ವಿಮಲದೇವನು – ವಿಜಯೇ, ನಿನ್ನ ಕೈಗಳು ಸೋಲಹತ್ತಿದವು. ನನ್ನ ರಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಇಬ್ಬರು ಸಾಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಒಬ್ಬರು ಬದುಕುವದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಈಪರಿ ಕಷ್ಟಪಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಋಣವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತೀರಿಸುವೆನು. ಬಿಡು, ನನ್ನನ್ನು ಮುಣುಗಬಿಡು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ಮಾತಾಡಲಾರದೆ—''ಇಲ್ಲ ಹಾಗಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಇಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ

ಸಾಯೋಣ'' ಎಂದು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮಾತಾಡಿದಳು. ಈಗ ಆಕೆಯ ಕೈಗಳು ತೀರಾ ಸೋತು ಹೋಗಿದ್ದವು. ವಿಮಲದೇವನ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿರುವವರೆಗೆ ವಿಮಲದೇವನ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇ, ಎಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು; ಆದರ ವಿಮಲದೇವನು ವಿಜಯೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಕೊಸರಿ ಬಿಡಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತ—''ವಿಜಯೇ,'' ಎಂದು ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಹೇಳ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಒಮ್ಮೆಲೇ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದನು. ಆಗಿನ ವಿಮಲದೇವನ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯೆಯು ಆಕ್ರೋಶವಾಡಿ, ಅಷ್ಟು ಕೈಸೋತಿದ್ದರೂ ವಿಮಲ ದೇವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಬಂದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಮಲದೇವನು ಮತ್ತೆ ಮುಣುಗಿದನು! ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ—''ಹೊರಟೆಯಾ! ವಿಮಲದೇವಾ, ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟೆಯಾ! ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನಿದ್ದಿದ್ದರೆ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಒಬ್ಬ ತರುಣನು ತನ್ನ ನೌಕೆಯನ್ನು ವಿಮಲದೇವನು ಮುಣು ಗಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವಿಮಲದೇವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ತನ್ನ ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಈಸಿ ಆ ತರುಣನ ನೌಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ನೌಕೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ತರುಣನು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಚಾಚಿದನು. ವಿಜಯೆಯು ಆ ತರುಣನ ತೇಜಸ್ವಿ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪರವಶಳಾಗಿ, ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ಆ ತರುಣನು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ನೌಕೆಯಮೇಲೆ ಕರೆದುಕೊಂಡನು!

ಹೀಗೆ ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡ ತರುಣನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಗಿರದೆ ಛತ್ರ ಸಾಲನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ವಿಮಲದೇವನು ಉಸುರುಗಟ್ಟಿ ಶವದಂತೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಚಿಕಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಯೊಳಗಿನ ನೀರು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ವಿಮಲದೇವನು ಚನ್ನಾಗಿ ಉಸುರಾಡಿಸಹತ್ತಿದನು; ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ವಿಜಯಾ–ಛತ್ರಸಾಲರು ಆತನನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಉಪಚರಿಸುವಾಗ ಆತನು ಹೆಂಗಸೆಂಬದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು! ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು–

ವಿಜಯೆ—ಛತ್ರಸಾಲ, ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಗೂಡವೇನಿರಬಹುದು? ಏನೇ ಇರಲಿ, ವಿಮಲ ದೇವನು ವಿಮಲೆಯಾಗಿರುವಳೆಂಬದು ನಿಶ್ಚಯವು. ಈಕೆಯು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಮಗಳಾದದ್ದರಿಂದ ನಿನಗಂತು ತಂಗಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀರಾದೇವಿಯ ರಾಜತಂತ್ರವು ವಿಮಲೆಯ ಪುರುಷವೇಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಛತ್ರಸಾಲ, ಒಂದು ಮಾತಿನ ಸಲುವಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಛತ್ರಸಾಲ–ಅದೇನು ವ್ಯಸನ?

ವಿಜಯೆ—ಪ್ರಿಯ ಛತ್ರಸಾಲ, ಇನ್ನು ನಾಚಿ ಫಲವೇನು? ಮೊನ್ನೆ ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ವಿಮಲದೇವನೂ ಮಾಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ

ಮಾಲೆಯು ಜಾರಿ ನಿನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತಷ್ಟೇ? ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಲಜ್ಜೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂತೆ, ವಿಮಲದೇವನಿಗೂ ಲಜ್ಜೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ವಿಮಲ ದೇವನು ಗಂಡಸಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಲಜ್ಜೆಯ ಮಹತ್ವವು ಆಗ ನನಗೆ ತೋರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನಂತು ಹೆಂಗಸೆಂಬ ಮಾತು ಈಗ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈಗ ಒಂದು ನೆವದಿಂದ ನೀನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಇಂದು ಮಾಡಿರುವೆ. ಅಂದು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಹಾಕಿ ವಿವಾಹದ ಪೂರ್ವಾಂಗವನ್ನು ದೇವಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಎಲ್ಲ ರಾಜರ ಸಮಕ್ಷ ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಅದರಂತೆ ವಿವಾಹದ ಉತ್ತರಾಂಗವಾದ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ರೂಪ ಮುಖ್ಯವಿಧಿಯು ಇಂದು ಜಲದೇವತೆಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಅಂದಬಳಿಕ ಈ ದೇಹವಂತು ನಿನ್ನದಾಯಿತು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರು, ನಾನಂತು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದೆನು. ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣದ ಅಧಿಕಾರವು ಇನ್ನು ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗೂ ಬಾರದು; ಆದರೆ ನನ್ನಷ್ಟೇ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಈ ವಿಮಲೆಯು ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ದೇವಿಯ ಭವಿಷ್ಯಸೂಚನೆಗೆ ಭಂಗಬಂದಿತಲ್ಲ! ಪ್ರಿಯಛತ್ರಸಾಲ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯು ಯಾವದಿರುವದು?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ವಿಜಯೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುಗಳು ಬಂದವು. ವಿಜಯೆಯ ಸರಳ ಹೃದಯವನ್ನೂ, ವಿಮಲದೇವನ ಮೇಲಿನ ಆಕೆಯ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾಗಿರಲು, ದೇವಿಯ ಭವಿಷ್ಯವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಆಯಿತು. ಆತನು ವಿಜಯೆಯ ಕೈಹಿಡಿದು–ವಿಜಯೇ, ಈಗ ನಾನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಅರ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಈಗಂತೂ ನನ್ನ ತಂಗಿಯಾಗಿರುವ ಈ ವಿಮಲೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇವಿಯ ಭವಿಷ್ಯವು ಅಸಂಭವವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವದು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವವರೆಗೆ ಈ ವಿವಾಹದ ಮಾತೇಕೆ?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ವಿಮಲದೇವನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ತೆರೆದು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯೊಡನೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಾಚಿ ಚಟ್ಟನೇ ಎದ್ದು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ತಾನು ಹೆಂಗಸೆಂಬದು ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಹೋಗಿರುವದೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು: ಇದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೂ ಆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದಂತು ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆತನು ಕೆಲಹೊತ್ತು ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತು ಆಲೋಚಿಸಿ–

ವಿಮಲದೇವ—ವಿಜಯೇ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಬದುಕಿಸಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಹೀಗೆ ತೋಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ

ಕಾರಣವೇನು? ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವು ಗೊತ್ತಾದದ್ದೊಂದು ಲಾಭವೇ! ತಂಗೀ, ದೇವಿಯ ಭವಿಷ್ಯವೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸುಳ್ಳಾಗಬಹುದೇ? ಪ್ರಿಯ ಛತ್ರಸಾಲ, ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ನೀನು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದೆ! ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಈವರೆಗೆ ಪುರುಷವೇಷದಿಂದಿದ್ದ ನಾನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಇಂದು ಆ ನನ್ನ ದುಃಖವು ದೂರವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಿಯ ಸಖಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನೀನು ಆಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರದಿದ್ದರೂ, ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಮಾಲೆಯು ನಿನ್ನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗಲೇ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದಹಾಗಾಗಿರುವದು. ಯಾಕೆ ವಿಜಯೇ, ನಾನು ಹೇಳುವದು ನಿಜವಷ್ಟೇ?

ವಿಜಯೆ—ಪ್ರಿಯಸಖೀ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಿಜವಾದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದದ ಪ್ರಸಂಗವು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒದಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನೀನು ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ತಂಗಿಯಾಗಬೇಕಲ್ಲವೇ?

ವಿಮಲೆ—ನಾನು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಮಗಳಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನ ತಂಗಿಯಾಗುವದು? ನಾನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳೇ ಅಲ್ಲ! ಕೇವಲ ರಾಜ ಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀರಾದೇವಿಯೂ, ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ ನನ್ನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಗಂಡು ಮಗನೆಂದು ಮಂದಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಹೆಂಗಸು ಹೆಂಗಸಾಗತಕ್ಕವಳೇ! ತಂಗೀ, ದೇವಿಯ ಭವಿಷ್ಯವೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗ ಬಹುದೇ? ನಮ್ಮಂಥ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಿಯರ ಮನಸ್ಸು ಅಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳ ಬಹುದೇನು?

ವಿಜಯೆ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಯಾರ ಮಗಳು?

ವಿಮಲೆ — ಅದನ್ನು ನಾನು ಈಗ ಹೇಳಲಾರೆನು. ನಾನು ಒಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜ ಕುಮಾರಿಯೆಂಬದಿಷ್ಟು ಹೇಳುವೆನು. ಹೆಚ್ಚಿನಮಾತು ಈಗ ಹೇಳುವದು ಹಿತವಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಹೇಳುವದು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ವಿಜಯೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನಂತು ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಬಿಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಗಂಡಸರು ಹೆಂಗಸರಾಗಿ ಕೆಲವರು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವರು ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಹೊರಗೆ ಗಂಡಸರಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಒಳಗೆ ಹೆಂಗಸರಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಪರೀತಕಾಲವಿರುವದರಿಂದ ನಮ್ಮಂಥ ಹೆಂಗಸರು ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದು ದೇಶಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೀಲವತಿಯರಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಸವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಈಗ ಲಗ್ನದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇಕೆ? ಇಷ್ಟುದಿವಸ ಸಂಶಯವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದಾಕೆಯಾಗಿದ್ದೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ವಿಮಲದೇವ ನಿಂದಾಗುವ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೋಡು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ವಿಮಲೆ, ಬಹು ಯೋಗ್ಯಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದೆ. ನಾವು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವನ್ನು ತುಳಿದು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಬ್ಬಿಸಿದ ಹಾಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಬಾದಶಹನು ಈ ಸುದ್ದಿಯ ಕೇಳಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರತಕ್ಕವನೇ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕಾಗುವದು.

ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮ್

ದಿಲ್ಲಿಯು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ರಾಜಧಾನಿಯು; ಐಶ್ವರ್ಯಮದದಿಂದ ಅದು ಮತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಅನಾಚಾರ, ವ್ಯಸನ, ಆಲಸ್ಯಗಳ ಮಿತಿಯು ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಅದರ ವಿಷಯಲಂಪಟತೆಯ ನೆಲೆಯು ಹತ್ತುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ದಿಲ್ಲೀಪಟ್ಟಣವು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ ಅದರ ಖೋಡಿ ಗುಣವು ಗೊತ್ತಾಗುವದು! ಅದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡಿಸಿ, ಐದು ಊರುಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿರುವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸೂಜಿಯ ತುದಿಗೆ ಹತ್ತುವಷ್ಟು ಮಣ್ಣನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಆತನ ಬಾಯಿಂದ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಾತು ಆಡಿಸಿ, ರಕ್ತದ ಕಾಲಿವೆಹರಿಸಿದ್ದು ಈ ದಿಲ್ಲಿಯೆ! ಕನೋಜದ ಜಯಚಂದರಾಠೋಡನ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಯಿಂದ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ ಚಹ್ವಾಣನಂಥ ತನ್ನ ವೀರಾಧಿವೀರಪತಿಯನ್ನು ಶಾಬುದ್ದೀನಘೋರಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ತನ್ನ ಹಣೆಯ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಅಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ್ದದ್ದು ಈ ದಿಲ್ಲಿಯೆ! ಹೀಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸ್ತ್ರೀಯಾದಬಳಿಕ ಮಾಡಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನಂತು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ! ಮನುಷ್ಯವಧ, ರಕ್ತಪಾತ, ಕೊಲೆ ಇವು ಆಗಿನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಟಗಳಾದವು. ವಜೀರರು ತಮ್ಮ ಸೇವಕಭಾವವನ್ನೂ, ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮ ಬಂಧುಪ್ರೇಮವನ್ನೂ, ತಂದೆಯಾದವರು ಮಕ್ಕಳೆಂಬ ಮರುಕವನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳು ತಂದೆಯೆಂಬ ಗೌರವವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಆಗಿನ ಕೆಟ್ಟ ದಿಲ್ಲಿಯು ಅವರಿಗೆ ಮೋಹದ ಬಲೆಯನ್ನು ಬೀಸಿತು! ಅತ್ಯಂತ ವಿಲಾಸ ಪ್ರಿಯನಾದ ತನ್ನ ಪತಿ ಶಹಾಜಹಾನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುದುಕನಾಗಲು, ಕೂಡಲೇ ಅನಾಚಾರಿಯಾದ ದಿಲ್ಲಿಯು ಆತನ ಮಗ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಆತನ ಕೈಯಿಂದ ತನ್ನ ವೃದ್ಧ ಪತಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿ, ತನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಭಾವ–ಮೈದುನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಕಪಟಿಯೂ, ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧುವೂ, ದಾಂಭಿಕನೂ ಆದ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ರಮಿಸ ತೊಡಗಿತು; ಆದರೆ ಆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮನಸ್ಸು ಆ ಔರಂಗಜೇಬನಲ್ಲಾದರೂ ಆಸಕ್ತವಾಯಿತೇನು? ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ! ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇನೆಯಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯಲು, ತನ್ನ ಪತಿಯೆಂಬ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ, ಆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿಯಾದ ರೋಷನಾರಳ ಕೈಯಿಂದ

ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನ ನಡಿಸಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿಯ ನೆರಳು ಬೇಡೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅಂಜಬಹುದಾಗಿದೆ!

ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮಳು ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲಳು, ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವದವಳು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವವಳು, ಯಾರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದವಳು ಇದ್ದಳು. ಆಕೆಯೇ ಔರಂಗ ಜೇಬನಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಆ ಮಹಾತ್ಮಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಈಗ ಬೇನೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತಾನು ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ದುಷ್ಟಳು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಗದಗುಟ್ಟಿ ನಡಗುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜವೈದ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಗರ್ಜಿಸಿ –

ರೋಷನಾರ — ನಿನ್ನ ಈ ಆಟವು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟುದಿವಸ ನಡೆಯಬೇಕು? ನೀನು ರಾಜ್ಯವೈದ್ಯನು, ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ವೈದ್ಯನು, ಎಂತಹ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಷವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವರೆಗಿನ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ವನ್ನು ನೀನು ಅರಿಯದವನಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟು ಇಟ್ಟಿರುವದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಮಾತಾಡು; ಈಗ ಎರಡು ಸಪ್ತಕಗಳಿಂದ ಔಷಧ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇನ್ನೂ ಯಾಕೆ ಸಾಯಲೊಲ್ಲನೆಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಹಕೀಮ— (ಅತ್ಯಂತ ಆರ್ಜವವೃತ್ತಿಯಿಂದ) ಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬ, ಶಹಾನಶಹಾ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹಾ........

ರೋಷನಾರ–ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು! ಅಮಲಗೀರನು ಹಿಂದೆ ಶಹಾನಶಹಾ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಜೋಡಿಸಬೇಡ. ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ನೀನು ಪುನಃ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡೇನು. ನಿನ್ನೊಡನೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನ ಆ ಇಚ್ಛೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದರೊಳಗೇ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡುವಷ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಬ್ಬಿಸಬೇಡ!

ಹಕೀಮ ಏನು? ನನ್ನ ಮಾತು ಪೂರಾ ಕೇಳಿಕೊಂಡಬಳಿಕ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವಿರಾ?

ರೋಷನಾರ—ಹೌದು, ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಾನಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ.

ಹಕೀಮ—ಶಾಂತಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವ ಕಾರಣವೇನು?

ರೋಷನಾರ—ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆ ಮೀರಿದ್ದರಿಂದ! ನೀನು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ?

ಹಕೀಮ—ಇದೆಂತಹ ನಿನ್ನ ಕೊಳಕ ಅಪ್ಪಣೆಯು? ನನ್ನ ಅನ್ನದಾತೃವನ್ನು, ಸದ್ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾಲಕನನ್ನು ನಾನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆ?

ರೋಷಗಾರ—ಹಕೀಮ, ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಕೊಳಕವೇ?

ಹಕೀಮ—ಅಲ್ಲಾನ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅಪ್ಪಣೆಗಳು, ಅವು ಬಾದಶಹನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಬಂದವಾಗಿರಲಿ, ನಿನ್ನಂಥ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಬಂದವಾಗಿರಲಿ, ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಾಗಿರುವವು! ಅವು ಕೊಳಕ ಅಪ್ಪಣೆಗಳೇ ಸರಿ.

ರೋಷನಾರ—ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ಹಕೀಮನೇ, ತೆಪ್ಪಗಾಗು! ಇನ್ನು ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡ. ನನ್ನ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ ನೋಡು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ರೋಷನಾರಳ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಕಿಡಿಗಳು ಹಾರ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಆಕೆಯು—''ಎಲಾ, ಸೈತಾನಖಾ, ಬಾ,'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ರೋಷನಾರಳ ಅಪ್ಪಣೆಯು ತಿರುಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬದು ಹಕೀಮನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನು ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ಒಂದೆರಡು ಗಳಿಗೆಯದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯ ಚಿಹ್ನವು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಯ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ಬಾಗಿಲು ಪಕ್ಕನೆ ತೆರೆದು ಒಬ್ಬ ಕ್ರೂರ ಮನಷ್ಯನು ರೋಷನಾರಳ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಆಗ ರೋಷನಾರಳು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ—''ಸೈತಾನ, ಈ ಹಕೀಮನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ದು ಜೀವವಿರುವಾಗಲೇ ಹುಚ್ಚನಾಯಿಗಳಿಂದ ಈತನನ್ನು ಹರಿದು ತಿನ್ನಿಸು,'' ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಲು ಹಕೀಮನು—''ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ನಿನ್ನ ಈ ಕ್ರೂರ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ನಾನು ಬೆದರುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೀಯಾ? ಇಂದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಾದರೂ ನಾನು ಅಲ್ಲಾನಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವವನು! ಅಂದಬಳಿಕ ಆ ದೀನದಯಾಳುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಇಂದೇ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇಕೆ ಅಂಜಲಿ? ನಿನ್ನಂಥ ನರರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ನಾನೇಕೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಲಿ? ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತನದಿಂದಲೂ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವ ನಾನು ಅಲ್ಲಾನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಅಂಜಬೇಕು? ಸೈತಾನಖಾನ ನಡೆ.

ಸೈತಾನಖಾನನು ಹಕೀಮನನ್ನು ದಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು, ಇತ್ತ ರೋಷನಾರಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–ನನ್ನಂತಹ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿನಿಗೆ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ತಡವಾಗಬೇಕೆ? ತಡಮಾಡಿದರೆ ಮಯೂರಾಸನವು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ದೊರೆತೀತು? ಔರಂಗಜೇಬನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ಆತನು ಫಕೀರನು! ಆತನು ಮಯೂರಾಸನವೇರಿದ ಬಳಿಕ ಅದರ ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ನಾಚು–ರಂಗು ಆಗಿರುವವೇ? ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯ ಪಾನವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಇಂತಹ ಅರಸಿಕನಾದ ಫಕೀರನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವೇರು ವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ದಿಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ವಿಲಾಸಿ ಜನರು ಈ ಫಕೀರನ ಆಳಿಕೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ದರ್ಬಾರದ ಜನರ ಮೋರೆಯಮೇಲಿನ ಕಳೆಯೇ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ! ಪಾಪ! ವಿಲಾಸ, ಮದ್ಯಪಾನ, ನಾಚು–ರಂಗುಗಳು ನಿಂತು ಹೋದಬಳಿಕ ಅವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಕಳೆಯು ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು? ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ, ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜ ಹಾನನು ಇಷ್ಟು ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ವಿಲಾಸವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜನಾದ

ಸೇಲೀಮನು ನೂರಜಹಾನಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಆಕೆಯ ಗಂಡನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು! ಅಂತಹ ವಿಲಾಸವು ಈಗೆಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ? ಇನ್ನು ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿಸಿ ಕೂಡಲೆ ಆ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ರೋಷನಾರಳು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ದಾಸಿಯಾದ ಬಿಜಲಿಯನ್ನು ಕರೆದು —ಬಿಜಲೀ, ಹೋಗು, ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಹಕೀಮನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಾ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಹಕೀಮನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದೀ! ಬಡವರಿಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಬೆಲೆಯೇ ಗೊತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ! ಅವರ ನೀತಿ—ಧರ್ಮ—ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ—ಸತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ರಗಳೆಗೆ ಬಿದ್ದು ನಮ್ಮ ದರ್ಬಾರದ ಹಕೀಮನಿಗೆ ದುಡ್ಡೇ ಧರ್ಮವಾಗಬೇಕು, ದುಡ್ಡೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿರ ಬೇಕು, ದುಡ್ಡೇ ನೀತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಧನಾಢ್ಯ ಹಕೀಮನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಾ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಮಂದಿಯನ್ನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲುವ ಹಕೀಮನಿರಬೇಕು ನೋಡು! ನಡೆ, ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ವಿಲಂಬ ಮಾಡಬೇಡ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಬಿಜಲಿಯು "ಆಜ್ಞೆಯೇ ಪ್ರಮಾಣವು" ಎಂದು ನುಡಿದು ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಫಾತಿಮೆಯೆಂಬ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕಳು ಬಂದು ಕುರ್ನಿಸಾತಮಾಡಿ–

ಫಾತಿಮೆ—ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಪೋಲಾದಖಾನರು ತಮಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿದ್ದಾರೆ.

ರೋಷನಾರ—(ಆಧ್ಯತೆಯಿಂದ)ಅದೇನು ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯು ?

ಫಾತಿಮೆ —ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂರಾಜನು ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕಾದಿರುವನಂತೆ.

ರೋಷನಾರ—ಛೆ! ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನೂ ಕಾಣಲಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಇತ್ತ ಆ ಕನ್ನಡಿ ತೆಗೆದುಕೋ ನೋಡೋಣ (ಕನ್ನಡಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು) ಛೇ, ಈಗ ನಾನು ಆ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ನಾನು ಮೈ ತೊಳಕೊಂಡು ಶೃಂಗಾರವಾದಬಳಿಕ ಆ ಬಿಲೋರಿಯಾ ದಿವಾಣ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಾ. ಫಾತಿಮೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದಿರುವ ರಾಜನ ಹೆಸರೇನು ಕೇಳಿರುವೆಯೋ?

ಫಾತಿಮೆ—ಕೇಳಿರುವೆನು, ಬಂದಿರುವವನು ಧಾರೀರದ ಅರಸನಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು.

ರೋಷನಾರ—ಹೋಗು, ಆ ಮುದುವನನ್ನು ನಾನು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆವನಿಗೆ ಹೇಳು. ಇಂಥ ಮುದಿ ಹದ್ದುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗಾದ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯು ಮುಂದೆ ತಾಸರಡುತಾಸು ಹೋಗುವದೇ ಇಲ್ಲ,

ಫಾತಿಮೆ—ಸರಕಾರ, ಮುದುಕರು ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಮನೋರಂಜನವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರೋಷನಾರ—ಹೀಗೋ? ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಮುದುವನನ್ನು ಕಳಿಸು.

ಫಾತಿಮೆಯು ಹೋದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ರೋಷನಾರಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಷನಾರಳು ಒಂದೇಸವನೆ ನಗತೊಡಗಿದಳು. ಬೇಗಮು

ಸಾಹೇಬರು ಒಳ್ಳೇ ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವದೊಂದು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗಿದನು. ಆತನು ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ರೋಷನಾರಳಿಗೆ ಕುರ್ನಿಸಾತಮಾಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಸಕಲ ಗುಣಸಂಪನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿನಿಯೂ, ಇಹಲೋಕದ ಅಮರಾವತಿಯ ಅನಭಿಷಿಕ್ತ ಇಂದ್ರಾಣಿಯೂ ಆದ ರೋಷನಾರಬೇಗಮ ಸಾಹೇಬರವರ ಎರಡೂ ಚರಣಗಳನ್ನು ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ದಾಸಾನುದಾಸನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇನಂದರೆ–

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯಲು, ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮೆಯು ಬಿದ್ದುಬಿದ್ದು ನಗತೊಡಗಿದಳು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಆಕೆಯ ನಗೆಯು ನಿಲ್ಲಲೊಲ್ಲದು. ಆ ಇಂದ್ರಾಣಿಯ ನಗೆಯು ನಿಲ್ಲುವ ವರೆಗೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಮಾತಾಡುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಆತನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟನು. ರೋಷನಾರಳು ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ನಕ್ಕು ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು–

ರೋಷನಾರ—ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದಕ್ಕಿಂತ ಈಗ ಏನೋ ವಿಲಕ್ಷಣ ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗಡ್ಡ–ಮೀಸೆಗಳು ನಿನಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಅರಸನಾದ ಬಳಿಕ ಇವನ್ನು ಮಾಡಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ನಿನ್ನ ಈ ಬಚ್ಚಬಾಯನ್ನೂ, ಪಚ್ಚುಬಿದ್ದ ಗಲ್ಲಗಳನ್ನೂ, ಒಳನಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಂಜಿಕೆ ಬರುವ ಮೋರೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ? ನಿಮ್ಮಂತ ಮುದುವರಿಗೆ ಮಂದಿಯ ಮುಂದೆ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರ ಮಾತು ನಿಜವು. ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತ್ರಾಸ ವಾಗುವಂತೆ ನಾವು ಬರಬಾರದು; ಆದರೆ ಒಂದು ರಾಜಕಾರಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ರೋಷನಾರ—(ಆವೇಶದಿಂದ) ರಾಜಕಾರಣ? ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಜನರಿಗೆ ರಾಜಕಾರಣ ದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲಿದೆ? ಬಾದಶಹರೂ ಅವರ ಜಾತಿಯವರೂ ರಾಜಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಡಿಸ ಬಹುದು. ಉಳಿದವರು ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ನಡಿಸಿದರೆ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಸಹನವಾಗದು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರಕಾರ, ಈ ದಾಸಾನುದಾಸನ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಯಾವತ್ತು ಮಾಂಡಲೀಕ ರಾಜರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಈ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿರುವನು. ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೇವಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ''ಕಂಚುಕಿರಾಯ'' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ನೋಡಬಾರದ್ದನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಚರಣಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ರೋಷನಾರ—ಈ ಅಳಬುರಕ ರಗಳೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕೊಚ್ಚಬೇಡ. ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ವೀರನು ನಿನ್ನ, ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿರಲು, ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಈ

ವಿಷಯವನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರವು ವಿಚಾರಿಸಲಾರದು; ಯಾಕಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಅರಸರ ಸಂಪತ್ತಿಯು ನಮ್ಮದೇ ಇದ್ದು, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅದರ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆವೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧೃಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಅಂತೇ ನಿಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಯಾವಾಗ ಕರದರೂಪದಿಂದ, ಯಾವಾಗ ಕಾಣಿಕೆಯ ರೂಪದಿಂದ, ಯಾವಾಗ ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಭಾಂಡಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆವು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರಕಾರ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪತ್ತಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಚರಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಗಳೆಮಾಡುವವನು ಈ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಲ್ಲ.

ರೋಷನಾರ—(ಮುಗುಳು ನಗೆ ನಗುತ್ತ ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟುತ್ತ) ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವನಾದ್ರೂ ಯವನ ಬಾಹದ್ದರನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ, ಅಥವಾ ತಂಗಿಯೊಡನೆ, ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಮಗಳೊಡನೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಕಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು; ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರವು ವಿಚಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಅಧಿಕಾರದೊಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವತಿಯರಾದ ತರುಣಿಯರಿಗೆ ಬಾದಶಹರ, ಅಥವಾ ಅವರ ಯವನಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಉಪಪತ್ನಿಗಳಾಗುವ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುದಿವಸದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬಹುದಿವಸದ ಹಕ್ಕನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿರುವೆವು!

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಬೇಗಮಸಾಹೇಬ, ಅರ್ಧ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಬಾದಶಹರ ಜನಾನ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿರುವ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರು— ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದೇನು! ಆದರೆ ಅಂತಹ ಭಾಗ್ಯವು ನನ್ನ ದೈವದಲ್ಲೆಲ್ಲಿದೆ?

ರೋಷನಾರ—ಹಾಗಾದರೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆ? ದರ್ಬಾರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನೇನು ಕರೆ ಕಳುಹಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ರೋಷನಾರ—ಯಾತರ ಸುದ್ದಿಯು? ವ್ಯರ್ಥ ರಗಳೆ ಕೊಚ್ಚಬೇಡ. ನನ್ನ ಶೃಂಗಾರದ ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಬೇಗನೆ ಹೇಳು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರಕಾರ, ಆ ಸುದ್ದಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಚನೀಯವಾದದ್ದು, ಆ ಸುದ್ದಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದದ್ದು, ಆ ಸುದ್ದಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಾಪಕರವಾದದ್ದು!

ರೋಷನಾರ—ಚಿಹಕೂಬ! ನೀನು ಕತ್ತೆಯೋ ಮನುಷ್ಯನೋ? ಯಾವಸುದ್ದಿಯು ಬೇಗನೇ ಹೇಳಬಾರದೆ? ನಿಲ್ಲು; ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಏಳದಂತೆ ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು!

ರೋಷನಾರಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಬಹು ನಮ್ರನಾಗಿ-ಸರಕಾರ, ಮಹೋಬದ ಅರಸನಾದ ಚಂಪತರಾಯನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವನು!

ರೋಷನಾರ—ಏನು? ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಚಂಪತ ರಾಯನ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ನೀನು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುವೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಇಲ್ಲ ಸರಕಾರ, ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರನ್ನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ಬೇರೆ ತುಂಟ ಹುಡುಗರೂ ಕೂಡಿ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಚಂಪತರಾಯನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಡುಗರನ್ನು ದಂಡಿಸದೆ ಖಾನರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವನು.

ರೋಷನಾರ—ತುಂಟ ಹುಡುಗರು ಖಾನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರೆ? ಇದೆಂತಹ ಅಶಕ್ಯ ಸುದ್ದಿಯು! ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೇನು? ಸುಮ್ಮನೆ ನನಗೆ ತಾಪಕೊಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದವಾದೀತು!

ರೋಷನಾರಳ ಈ ಭಯಂಕರ ಮಾತಿನಿಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಕಾಲೇ ಹೋದವು. ಆತನು ಜೋಲಿಬಂದು ಬಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಆ ಕ್ರೂರ ಬೇಗಮೆಯ ಕರ್ಕಶ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ನಡಗುತ್ತ ಆತನು—''ಬೇಗಮಸಾಹೇಬ, ಖಾನಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಹಿಡಿಕೆಯ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ರೋಷನಾರ—ಕತ್ತೆ! ಅದನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ? ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬುವೆನು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಅಂಜಿ ಕಣ್ಣು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಮಾಡುತ್ತ) ಅದನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರೋಷನಾರಳು ಸಿಟ್ಟುಬೆಂಕಿಯಾಗಿ-ಕಂಚುಕಿರಾಯಾ, ನಿನ್ನ ಈ ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಬಹುದಿವಸದ ದರ್ಬಾರದ ಸೇವಕನಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೂವತ್ತುದಿನಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸುದ್ದಿಯು ನಿಜವೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗೆ ಆದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ದಿವಸ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ!

ಆಯೇಷೆ

ಔರಂಗಜೇಬನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಆರು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು ತನ್ನ ಆ ಅನ್ಯಾಯದ ಕ್ರೂರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸದಂತೆ ಶೂರರನ್ನೂ, ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳನ್ನೂ, ಮಾಂಡಲೀಕ ಅರಸರನ್ನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಲಂಚ, ಅಧಿಕಾರ, ಬಿರುದು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಕ್ರೂರ ಬಾದಶಹನು ಇನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಸಹಾಯಕರ್ತೃಗಳಾದ ಚಂಪತರಾಯ, ಮಿರುಜುಮ್ಲಾ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಹಾಕಿ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ ಬಾದಶಹನು ಕುರಾಣದ ಮತದಂತೆ ಬಾದಶಹನೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೌಲವಿ, ಕಾಜಿ, ಮುಲ್ಲಾ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗೆಮಾಡಿ ಅವರ ಬಾಯಿಕಟ್ಟಿ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುವದು ಇನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿತ್ತು ತಾನು ಕೇವಲ ಫಕೀರನಂತೆ ಯಾವ ವ್ಯಸನಗಳಿಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಸದ್ಯದಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಆತನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಆತನು ರಮಜಾನದ 25ನೇ ತಾರೀಖನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದನು. ಅದರ ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸದಿಂದ ನಾಲ್ಕುದಿವಸ ತನ್ನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಎಲ್ಲ ಗೋಷೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಬೇರೆಯವರ ಗೋಷೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು

ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ದಿಲ್ಲಿಯು ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಡತೊಡಗಿತ್ತು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಮಾಡದೆ ಕೈ ಸಡಿಲುಬಿಟ್ಟು ಹಣ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ನಾಗರೀಕರು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಪರತಂತ್ರ ತರುಣಿಯರು ಆ ಆನಂದದ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಎದುರು ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದರು. ''ದಿವಾಣ-ಈ-ಆಮ'' ಎಂಬ ದರ್ಬಾರದ ಮಂದಿರವು ಅಮರಾವತಿಯ ಇಂದ್ರನ ಸಭೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸುವಂತೆ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಡತೊಡಗಿತ್ತು ಗೋಷೆಯ ತರುಣಿಯರ ಸಲುವಾಗಿ ವಿವಿಧ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವು ನೀರಿನಂತ ಹಣವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಮನೋಹರವಾಗುವಂತೆ ರಚಿಸಲು ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು ಆ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಚುರಂಗು-ಮದ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವಾಗ ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ವ್ಯಾಧಿಪೀಡಿತನಾದನು. ಆತನ ಆರೈಕೆಯ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳೂ ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮೆಯು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು ಆ ಕಠೋರ ಸ್ತ್ರೀಯ ತಂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಬಾದಶಹನು ಸತ್ತಿರುವನೋ, ಬದುಕಿರುವನೋ ಎಂಬದರ ಗಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ಆಕೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಹತ್ತಗೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ

ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಿಯು ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೀತಿಯ ರಾಣಿಯ "ಶಹಾಜಹಾನ ಅಜೀಮುಶಹಾ" ಎಂಬ ಆರು ವರ್ಷದ ಕೂಸನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಆತನು ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತ ಮೆರೆಯ ಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನ ಮರಣದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆತನ ವಿಷಯದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಹತ್ತಗೊಡದೆ ಬಾದಶಹನ ಸಿಕ್ಕಾ-ಮೊರ್ತಬುಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಹುಕುಮುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು.

ಬಾದಶಹನ ಈ ಅಕಸ್ಮಿಕ ಬೇನೆಯಿಂದ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವು ಪಸರಿಸತೊಡಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಶಿಕ್ಕಾಮೊರ್ತಬುಗಳಿಂದ ರೋಷನಾರಳು ವಜೀರನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಒಂದೊಂದೇ ದಿನಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು, ಉತ್ಸವದ ದಿವಸಗಳು ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದಬಂದಂತೆ ಜನರ ಕುತೂಹಲವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ರಮಜಾನದ 24ನೆಯ ತಾರೀಖು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಗೋಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಯಾವತ್ತೂ ಯವನ ಸುಂದರಿಯರು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರೊಳಗೆ ಬೆರೆತು ವ್ಯವಹರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯ ಸೊಬಗು, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಆನಂದದ ಅಬ್ಬರ ಈ ಚಂದದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯೇ ವಿಲಾಸಮಗ್ನವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕುದಿನ ಅತಂಕ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದು, ಆತಂಕ ಮಾಡುವದು ಕಾಯದೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವೆಂಬ ಮಾತು ಬಾದಶಹನ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿರುವದರಿಂದ, ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಕೋಚವೂ ಜನರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಉಗುರಿನ ದರ್ಶನವೂ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಬವೋ, ಅಂತಹ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ರಾಣಿಯರೂ, ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಜನರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂಥಹ ಆನಂದದ ಸಮಾರಂಭವು ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೌಢಸುಂದರಿಯು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾಗಿ ಆ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ ಯಾರನ್ನೋ ಹುಡುಕುತ್ತ ಯಮುನಾನದಿಯ ದಂಡೆಯಕಡೆಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಗೆ ಜಗತ್ತೇ ಶೂನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನು ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಬೇಸತ್ತು ನಿರಾಶಪಟ್ಟು, ಯಮುನೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಒಂದು ಬಂಡೆಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಉಸುರುಹಾಕುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂದಿನ ಆ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಅಡ್ಡ ಹಣಕಬೇಕು? ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ—"ದೇವೀ, ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನೀ, ನಿನ್ನ ಈ

ಕನ್ಯೆಯು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನಿನಗೆ ಶರಣುಬಂದಿದ್ದರೂ ನೀನು ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸುವದು ನಿನ್ನ ಕೋಮಲಹೃದಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವದೇ? ದುಷ್ಟಶಾಸನದ ನಿನ್ನ ಅಘೋರ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಿದ್ದರೂ, ಭಕ್ತರ ವಿಷಯದ ನಿನ್ನ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಎಷ್ಟು ದೃಢವಾದದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದು ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಶಹಾನಶಹಾ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅಂತವಾಗುವದು. ಇದನ್ನು ಈ ಅನಾಥೆಯು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಲಿ? ನಾನು ಅಜ್ಞಾನ ವಶಳಾಗಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಯವನನ ಕೈಹಿಡಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಈಪರಿ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಕಾಡಬಹುದೇ? ನನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಒಂದೇಸವನೇ ನೀರುಗಳು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ತನ್ನ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಬಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ತರುಣನನ್ನು ಆಕೆಯು ನೊಡಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಗ್ನಳಾಗಿಹೋಗಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ತರುಣನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಧ್ವನಿಯಿಂದ–

ತರುಣ–ಪಾತಕಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಸಾಕು, ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಗೆ ದೋಷವಿಡುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡು. ಅನೀತಿಯ ಹಾದಿಯಹಿಡಿದು ಹುಟ್ಟಿದಮನೆಗೂ, ಕೊಟ್ಟಮನೆಗೂ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಭಗವತೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಗೆ ದೋಷವಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ್ದೂ ಏನು? ಘೋರ ನರಕಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಾಗಿರುವ ಪಾಪವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ದೇವರಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತೀ.

ಈ ಅಪರಿಚಿತ ಶಬ್ದಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೇ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಈಗ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವು ಕೆಂಪಾಗಿ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವ ತರುಣನನ್ನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ –

ಸ್ತ್ರೀ—ತರುಣಾ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ?

ತರುಣ—ಅನೀತಿಯ ಮದದಿಂದ ಮೈಮರೆತವಳೂ, ದೃಢತರವಾದ ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕವಳೂ ಆದ ಪಾತಕೀಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು.

ಸ್ತ್ರೀ—ಅನುಭವ ಶೂನ್ಯನಾದ ತರುಣನೇ, ಹೀಗೆ ನೀನು ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿಯ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ನಾನು ಅನೀತಿಯ ಮದದಿಂದ ಮೈಮರೆತ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲ; ವಿಷಯವಾಸನೆಯ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಪಾತಕೀ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಅಲ್ಲ.

ತರುಣ—ನೀನು ಅಲ್ಲೆಂದಮಾತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ನಿನ್ನ ಈ ಹಿಂದೂ ಹೃದಯವೂ, ಯವನ ವೇಷವೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲು, ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯತೆಗೆ ನನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬೇರೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೇತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ನೀನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಹಿಂದುವಾಗಿರಬೇಕು! ನಿನ್ನ ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನೀನು ಅನೀತಿಯಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನನ ಕೈ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕೆಂಬದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಳಲ್ಲದ ಪವಿತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಇಂಥ ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವಾಗಬಹುದೋ?

ಸ್ತ್ರೀ—(ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನಕ್ಕು) ತರುಣ ರಜಪೂತನೇ, ಪಾಪ! ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಾಸವೂ ಆರಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಈಗಿನ ಹೇಡಿ ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ, ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಶಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೀನು ವಿಚಾರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ನೀನು ಅರಿಯದಿದ್ದರೂ, ಇಷ್ಟು ಕಠೋರತನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ನೀನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ!

ತರುಣ—ಅಂತಹ ಹೇಸಿ ರಜಪೂತರ ಮಾತನ್ನು ಈ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನಾದ ಛತ್ರಸಾಲನ ಮುಂದೆ ಎತ್ತಬೇಡ; ಸ್ವಂತದ ಶೀಲಕ್ಕಾಗಿ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬುಂದೇಲದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನ ವಂಶಜರು ಕೆಲವರಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರು ವರೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡು! ಅಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?

ತರುಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಆ ಗಂಭೀರ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪರಮಾನಂದ ವಾಯಿತು. ಆ ತರುಣನಿಂದ ತನಗಾಗಿದ್ದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮರೆತು ಆಕೆಯು –

ಸ್ತ್ರೀ—ಕುಮಾರ, ನೀನು ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನೇ? ಛತ್ರಸಾಲನೇ?

ತರುಣ—ಹೌದು, ನಾನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನು, ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನು!

ಸ್ತ್ರೀ—ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟದ್ದು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ದೇವೀ, ದಯಘನೇ, ನನ್ನಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ತರುಣನು ಮಹೋಬದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನಾಗಿರದೆ, ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಕಳಿಸಿರುವ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಕುಮಾರ, ನಿನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚು. ನಾನು ಈ ರಾಖಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದಾಕೆಯಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವದು. ನಾಳೆ ಆಗುವ ದರ್ಬಾರಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಬರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನ ಕೈಗೆ ಈ ರಾಖಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆತನನ್ನು ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಆತನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನನಗೆ ಆತನೇನು ಆತನ ಮಗನೇನು? ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಪತ್ತನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದರಾಯಿತು!

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಛತ್ರಸಾಲನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ –

ಸ್ತ್ರೀ—ಛತ್ರಸಾಲ, ನನ್ನ ಬಂಧುವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಅಪಮಾನವಾಗುತ್ತದೇನು? ಅಥವಾ ನಾಚಿಕಬರುತ್ತದೆಯೋ? ಮೋಸಹೋಗಿ ಕೈಹಿಡಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಧರ್ಮ ವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಯವನ ಪತಿಯನ್ನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸೇವಿಸಹತ್ತಿರುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾನು ನೀತಿ ಭ್ರಷ್ಟಳಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾ? ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಿನ್ನ ಆ ನಿರಾಧಾರದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ವೀರ ರಜಪೂತನ ರಕ್ತಮಾಂಸದಿಂದಾದವಳಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕೈಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ

ಚಾಚಿ ನನ್ನ ಬಂಧುವಾಗಲು ಒಪ್ಪದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಗೆ ಭೂತದಯೆಯು ಲೇಶವಾದರೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆರ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿನ್ನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಮಾಡುವದೂ ಅಮಂಗಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಈ ರಾಖಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಆದಕೂಡಲೆ ನಿಜವಾದ ಬಂಧುತ್ವವು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನೀತಿಭ್ರಷ್ಟಳಾಗಿ ತೋರುವ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಿನ್ನ ಅಕ್ಕನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಿರುವಳೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾದೀತು.

ಸ್ತ್ರೀಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದನು. ಆಗ ಆ ಕುಮಾರನ ವೀರ ಶ್ರೀಯುಕ್ತವಾದ ಮುಖಕಮಲದ ಕಡೆಗೂ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿರುವ ಆತನ ಪರಿಪುಷ್ಟ ಬಾಹುವಿನ ಕಡೆಗೂ ತನ್ನ ರಾಖಿಯ (ರಕ್ಷಣದ ದಾರದ) ಕಡೆಗೂ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ರಾಖಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವಾಗ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಠಾರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಹೋಗಲು, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ರಾಖಿ ಕಟ್ಟುವದನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟು ಆನಂದ ದಿಂದ ಕುಣಿಯಹತ್ತಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನು, ಈಕೆಯು ಹುಚ್ಚಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಸ್ತ್ರೀ—ಆಯಿತು, ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಯಿತು! ದೇವೀ, ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನೀ, ನಿನ್ನ ಈ ಅತರ್ಕ್ಯ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನಾಳಿನ ನಿನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ದಿವಸ ನಿನ್ನ ಉಡಿಯನ್ನು ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳಿಂದ ತುಂಬುವೆನು; ಆದರೆ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲ, ನಿನ್ನ ಈ ಋಣವನ್ನು ಯಾವರೀತಿಯಿಂದ ತೀರಿಸಲಿ?

ಛತ್ರಸಾಲ–ನನ್ನದೆಂತಹ ಋಣವು? ನಾನೇನು ಈಗ ನಿನಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದೇನೆ?

ಸ್ತ್ರೀ—ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಬೇಗನೆ ಬರುವದು! ಛತ್ರಸಾಲ, ಈ ಕಠಾರಿಯು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಿತು? ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮೆಯ ಈ ಕಠಾರಿಯು ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕುರಾಣದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡುವದು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಈಗ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಚುಕಿಯರಾಯನೆಂಬ ಧಾರೀರದ ಅರಸನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡೆನು. ಇದರಿಂದ ನಾನು ಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಹುದು?

ಸ್ತ್ರೀ—ಈ ಕಠಾರಿಯು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ತನಕ ಸ್ವತಃ ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮೆಯಿಂದ ಆಗುವಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಕಠಾರಿಯೆಂದರೆ ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬಿಡು. ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀನು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧವಮಾಡಲಾರರು. ಆದರೆ ಮೊದಲು ಈ ರಾಖಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳು, ಆಮೇಲೆ ನೀನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಖಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಳು. ಬಳಿಕ ಆಕೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಸ್ತ್ರೀ—ಛತ್ರಸಾಲ, ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಬಂಧುವಾದೆ. ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವು ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿತು. ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹರ ತಂಗಿಯಾದ ರೋಷನಾರಳು ನಾಳೆ ಎರಡು ತಾಸುಹೊತ್ತು ಏರುವದರೊಳಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಬಾದಶಹರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಾಳೆ ವಿಷವು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಇಳಿದು ಕೂಡಲೇ ಬಾದಶಹರ ಪ್ರಾಣವು ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಶಿರಚ್ಛೇದಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಠಾರಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೀನು ಬಾದಶಹರ ಜೀವವನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಅಮ್ಮಾ ರಾಖಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಬಂಧುವಾಗಿರುವ ನಾನು, ನಿನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ತಂಗಿಯು ಅಣ್ಣನ ಪ್ರಾಣಹರಣಮಾಡುವದೆಂದರೆ ನನಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆ ಕ್ರೂರ ಮನುಷ್ಯಳು ಅಂಥ ಕ್ರೂರತನವನ್ನು ಯಾವ ಲಾಭದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡುವಳು?

ಸ್ತ್ರೀ—ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಮಯೂರಾಸನವನ್ನೇರಿ ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ನಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಆಕೆಗೆ ಬಹು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಇರುವದು. ಈಗ ಬಾದಶಹರನ್ನು ಕೊಂದು ತೆರವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹರ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ ಆರು ವರ್ಷದ ಶಹಾಜಾಹಾನ ಅಜೀಮಶಹಾ ಎಂಬ ಕೂಸನ್ನು ಹೆಸರಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿ, ಆ ಕೂಸನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆಡಿಸುತ್ತ ಆತನು ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ಕಾರಭಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆ ದುಷ್ಟ ಬೇಗಮೆಯು ಮಾಡಿರುವಳು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಹಾಗಾದರೆ ಯುವರಾಜ ಮೊ ಅಜೀಮನ ಗತಿಯೇನು?

ಸ್ತ್ರೀ—ಖಡ್ಗದ ಒಂದೇ ಕಡತದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಆತನ ತಲೆಹಾರಿಸಬಹುದೆಂದು ರೋಷನಾರಳು ತಿಳಿದಿರುವಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಈಗ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ನಡೆ. ಆ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಕಾರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿರುವದರೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದ ಕಡತದಿಂದ ಬಾದಶಹರೊಡನೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಾಯಬೇಕಾದೀತು. ನಾಳಿನ ದರ್ಬಾರದ ಹೊತ್ತಿಗಿಂತ ಎರಡುತಾಸು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹರ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ನೀಚಳು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾವು ಬಾದಶಹರನ್ನು ಬಿಡಿಸೋಣ ನಡೆ. ಯುವರಾಜ ಮೋ ಅಜ್ಜಿಮನೂ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವನು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಅಮ್ಮಾ ಬಾದಶಹರ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕರುಣಾಮಯಳಾಗಿರುವ ನೀನು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಏನಾಗಬೇಕು? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?

ಸ್ತ್ರೀ—ನಾನು ಬಾದಶಹನ ಹೆಂಡತಿಯು; ನಾನು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವಾಗೂ, ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಾಗೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡ

ದೊಳಗಿನ ಲಲಿತೆಯಾಗಿರುವೆನು. ಬೇರೆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಆಯೇಷಾ ಬೇಗಮ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಛತ್ರಸಾಲ —ಅಂದರೆ ಯುವರಾಜ ಮೋ ಅಜ್ಜಿಮನ ಮಾತೃಶ್ರೀಯವರು ತಾವೇ ಏನು?

ಸ್ತ್ರೀ—ಹೌದು, ಈಗ ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದಾಕೆಯಾಗಿರುವ ನಾನೇ ಮೋ ಅಜ್ಜಿಮನ ತಾಯಿಯು!

ಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರವು

ರಮಜಾನದ 25ನೆಯ ತಾರೀಖು. ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ದಿವಾಣ–ಇ–ಆಮದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯವಾದ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆದಿದೆ. ಪ್ರಧಾನಮಂಡಲದವರು ಆಢ್ಯತೆಯಿಂದ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸರದಾರರು, ದರಕದಾರರು, ಅಮೀರ ಉಮರಾವರರು, ಮಾಂಡಲೀಕರಾಜರು, ನವಾಬರು, ಸುಲ್ತಾನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಉಚಿತ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರು ತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರು ರಾಜಕುಮಾರರು, ಈ ಹೊತ್ತಿನಂಥ ಮಂಗಲ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ನೃಪತಿಯ ಕಂಚುಕಿಯ ಪದವಿಯ ಮಾನವು ತಮಗೆ ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮಯೂರಾಸನದ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇರೆ ಇಬ್ಬರು ರಾಜಕುಮಾರರು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಗೌರವಶಾಲಿಯಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿರುದಿ ನೊಡನೆ ಹೊಗಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬಂಗಾರದ ಬೆತ್ತಗಳಕಡೆಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಾದಶಹನ ಧರ್ಮಗುರುವು ಮಯೂರಾಸನದ ಹತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಉಚ್ಚಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಅಲಮಗೀರನ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಏನಿದ್ದು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಕಾಲವು ಗತಿಸಿ ಹೋದರೂ ಮಯೂರಾಸವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಅಲಂಕರಿಸದೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ತಿಲಕವಿಹೀನ ಸುಂದರಿಯಂತೆ ದರ್ಬಾರವು ಅಂದಗೆಟ್ಟು ಅಮಂಗಲ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು! ಈ ದಿನ ಬಾದಶಹನು ಮಯೂರಾಸನವೇರುವನೋ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವರೋ, ಬಾದಶಹನ ಬೇನೆಯು ನೆಟ್ಟಗಾಗಿರುವದೋ–ಅಥವಾ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವದೋ ಇಲ್ಲವೆ ಆತನು ಸತ್ತಿರುವನೂ ಎಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತಮತಮಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಏನಾದರೂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇತ್ತ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದದ್ದರಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನು ಖಿನ್ನನಾಗಿರುವಾಗ, ಆತನನ್ನು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಶಸ್ತ್ರ ತಾರ್ತರ ತರುಣಿಯರು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿರಲು, ಒಬ್ಬ ಗೋಷೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಆರುವರ್ಷದ ಕೂಸು ಆಕೆಯ ಬೆರಳು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುಬರುತ್ತಿರಲು, ಜನಾನಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಟು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅಂತಹ ಪ್ರಚಂಡ ದರ್ಬಾರವೆಂದರೇನು? ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿತು! ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಪರಿವಾರ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಯೂರಾಸನದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತ ಆ ಆಸನದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾವಟಿಗೆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಾಲು ಇಟ್ಟು ನಿಂತುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮೋರೆಯ ಬುರುಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ದರ್ಬಾರದ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗಿನ ಆ ಪ್ರೌಢೆಯ ಸುಂದರವಾದ ತೇಜಸ್ವಿ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನು ನೋಡಿ, ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ದರ್ಬಾರವೇ ಚಿಪ್ಪಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಸಭೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ—''ವೃದ್ಧ ಪ್ರಧಾನಜೀ, ವಿಲಾಸಿಗಳಾದ ಸರದಾರರೇ, ಸಮಸ್ತ ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರೆ, ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹರ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾದಶಹರಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿ ಅವರು ಪುನಃ ಮಯೂರಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೀವು ಅರಿತಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ನಮಗೆ ಯಶಸ್ಸುಕೊಡುವದು ಅಲ್ಲಾನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ! ಬಂಧುವಿನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶೋಕಮಗ್ನರಾಗುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವದು; ಆದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಿತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ ಗೊಟ್ಟು ಆ ದುಃಖವನ್ನುನುಂಗಿಕೊಂಡು ತೆರವಾದ ಮಯೂರಾಸನ ವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಹಾಜಾದಾ ಅಜೀಮಶಹನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಾನು ದರಬಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಪರಲೋಕವಾಸಿ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಹಲವು ಜನ ಹೆಂಡರಿದ್ದರೂ, ಶಹಾಜಖಾನನ ಮಗಳೊಬ್ಬಳೇ ಆ ಬಾದಶಹರ ಕುರಾಣ ಸಮ್ಮತ ಹೆಂಡತಿ ಯಾಗಿರುವಳು. ಕ್ರಿಸ್ತಧರ್ಮವನ್ನ ನುಸರಿಸಿರುವ ಉದೇಪುರಿಯಾಗಲಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಆಯೇಷೆಯಾಗಲಿ ಬಾದಶಹನ ನಿಜವಾದ ರಾಣಿಯರಾಗಿರದೆ, ಉಪಪತ್ನಿಯರಾಗಿರುವರೆಂಬ ನಮ್ಮ ಮತದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮತವಾದರೂ ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಯೇಷೆ ಯನ್ನಾಗಲಿ, ಉದೇಪುರಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಉಳಿದ ನೂರಾರು ಸುಂದರ ತರುಣಿಯರನ್ನಾಗಲಿ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮ ಅಸ್ಸಲಪೋರರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಮಯೂರಾಸನದಮೇಲೆ ಹಕ್ಕು ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಅದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಈ ಶಹಾಜಾದಾ ಅಜೀಮನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ನಿಜವಾದ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾವು ಈಗ ಮುಂದುಮಾಡಿರುವೆವು. ಪರಮ ಕೃಪಾಳುವಾದ ಅಲ್ಲಾನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಇಂದಿನಿಂದ ಈ ಮಯೂರಾಸನವು ಅಜೀಮಶಹನದಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಜ್ಞಾನ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತಿಪಾಲನದ ಭಾರವನ್ನು ನಾವು ಸ್ವತಃ ವಹಿಸುವವರಿದ್ದೇವೆ; ಅಂದ ಬಳಿಕ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಬಾದಶಹನು ವಯಸ್ಸಿಗೆ

ಬರುವವರೆಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ಸ್ವತಃ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡಿರುವವು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅಲ್ಪವಯಸ್ಕ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಇಂದಿಗೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿದುಹೋಗಿ, ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮೆಯ ಆಳಿಕೆಗೆ ಆರಂಭ ವಾಗಿರುವದು. ಈ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹಿಂದಿನ ಬಾದಶಹರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತು ವಿಲಾಸಗಳು ಪುನಃ ನಡಿಸಲ್ಪಡುವವು. ನಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಪದವಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಯಾಮಯಾ ಅಲ್ಲಾನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ರಾಜನಿಷ್ಠಾ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಜಯಜಯಕಾರ ಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಈ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆವು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಹಸಿಯಾದ ರೋಷನಾರಳು ಪ್ರಧಾನ ಮಂಡಲದ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಚಲ್ಲುತ್ತ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ತಾರ್ತರ ತರುಣಿಯರು ಎರಡು ಸಾರೆ ಜಯಘೋಷಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅಧಿಕಾರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಮಯೂರಾಸನದ ಎರಡನೆಯ ಪಾವಟಿಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರೆ ಜಯಘೋಷ ವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೂರನೆಯ ಪಾವಟಿಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದರೆ, ಆಕೆಯ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಾಗಾಗುವದು ದೇವರ ಸಂಕೇತವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೇಗಮೆಯ ತಾರ್ತರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೂರನೆಯ ಸಾರೆ ಜಯಘೋಷಮಾಡದೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗಹಾಕಿದಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಷನಾರಳು ಸಂತಪ್ತಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ತಾರ್ತರ ತರುಣಿಯರ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿಕಾರುತ್ತ—''ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನಾದರೇ ಲೌಡಿಯರಿರಾ? ಮೂರು ಸಾರೆ ಜಯಘೋಷಮಾಡಿರೆಂದು ನನ್ನ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿರಲು, ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಅವಮಾನ ಮಾಡುವಿರಾ'' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದಳು; ಆದರೂ ಆ ದಾಸಿಯರು ಜಯಘೋಷಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಈವರೆಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪ್ರಚಂಡ ದರ್ಬಾರವು, ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನ, ಹಾಗು ಯುವರಾಜ ಮೊ ಅಜ್ಜಿಮನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜಯಧ್ವನಿ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ಸುಂದರ ರಾಜಪುತ್ರರಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದವನಾಗಿ ಒಂದು ಕೈಯನ್ನು ಮೋ ಅಜ್ಜಿಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಒಂದು ಕೈಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾದ ತರುಣನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು, ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರೋಷನಾರಳು ಚಿತ್ರದೊಳಗಿನ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಮಯೂರಾಸನದ ಎರಡನಯೆ ಪಾವಟಿಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲದೆ, ದರ್ಬಾರವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ—''ಈತನು ಅಲಮ ಗೀರನಲ್ಲ; ಈತನು ನಿಮ್ಮ ಬಾದಶಹನಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಬಾದಶಹನು ಯಾವಾಗೋ ಪರಲೋಕ ವಾಸಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಇದು ಅಲಮಗೀರನ ಪಿಶಾಚವು! ಇಂಥ ಸೈತಾನನ ಜಯ ಘೋಷವನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುವಿರಿ'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದರ್ಬಾರದವರು ಪುನಃ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಜಯಘೋಷಮಾಡಿದರು. ಆ ಜಯಜಯಕಾರದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಾದಶಹನು ನುಡಿದನೇನಂದರೆ–

ರೋಷನಾರ, ನೀನು ನಿಜವಾದ ಪಿಶಾಚವು! ಸೈತಾನನು ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಚಬಹುದು. ನಿನ್ನ ಈ ಘೋರ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದವಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಹಿತಕರ್ತೃಗಳ ಅಭಿನಂದನಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ದರ್ಬಾರ ನೆರೆಸಿರುವ ಈ ಮಂಗಲ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಂಹಾರದ ಅಮಂಗಲಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ನೀನು ಈ ಮಯೂರಾಸನವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಾನು ಮರೆತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಈಗ ಜೀವದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರದ ಭಾರವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು; ಆದರೆ ಇಂಥ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ಹೇಗೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ತಟ್ಟನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗು. ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ತಾರ್ತರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಂಡನ್ನು ಇಂದಿನಿಂದ ಪೂರಾ ಮುರಿದುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹುಡುಗಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಬರಲಾರಳು. ಹುಡಿಗಿಯರೇ, ತಾರ್ತರ ಹುಡಿಗಿಯರೇ, ಇಂದಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ದೂರಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಾನು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ನೀವು ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ಸುಖಿಗಳಾಗಿರಿ, ಹೋಗಿರಿ ಮನೆಗೆ!

ಬಾದಶಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರೋಷನಾರಳು ಸಿಂಹಾಸನದ ಪಾವಟಿಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದಳು. ತಾರ್ತರ ತರುಣಿಯರು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದರು. ರೋಷನಾರಳು ತಂದಿದ್ದ ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಯೂರಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಆತನು ಆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾದ ತರುಣನನ್ನು ತನ್ನ ಬಲಗಡೆಗೆ ಒಂದು ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು; ಎಡಗಡೆಗೆ ಶಹಾಜಾದಾಮು ಅಜ್ಜಿಮನನ್ನು ಒಂದು ಆಸನದಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ರೋಷನಾರಳು ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಹೊರಟು, ಕೈಗಡದ ಸೌಮ್ಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಖಾವಿಂದ, ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪುತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ದೂರ ಮಾಡುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ತೇಜಸ್ವಿ ತರುಣನ ಮೇಲೆ ವಿಷಕಾರುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಆತನೇ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಸಾವಿನ ದವಡೆಯೊಳಗಿನಿಂದ ಉಳಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಆ ಧೂರ್ತಳು ತರ್ಕಿಸಿದ್ದಳು. ಇತ್ತ ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ—''ಪ್ರಧಾನಜೀ, ಸರದಾರರೇ, ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರೇ, ನನಗೆ ಇಂದು ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಿದವನು ಈ ತರುಣನು! ಮೊಗಲ ಬಾದಶಾಹಿಯನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಒಗೆಯಬೇಕೆಂತಲೂ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಯವನರ ಶತ್ರುವಾದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪ್ರಮುಖನೆನಿಸುವ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನು ಈತನು. ಈತನ ಹೆಸರು ಛತ್ರಸಾಲ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಬಾದಶಹನ ಲಕ್ಷವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಚಂಪತರಾಯನು ಅರಿತನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಚಂಪತರಾಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಚಂಪತರಾಯ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಷ್ಟು ದೂರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವದೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ! ಜಯಸಿಂಗಜೀ, ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬರಬೇಕು! ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾನವು ಚಂಪತರಾಯರದಿರುತ್ತದೆ'' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಒಂದೇ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರು ರಜಪೂತವೀರರು ಎದ್ದುಹೋಗಿ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಪುನಃ ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು—''ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ಮಾಂಡಲೀಕರಾಜರೇ, ಸರದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಗತಮಾಡುವ ಸುಪ್ರಸಂಗವು ಅಲ್ಲಾನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒದಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆನಂದ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನ ಪಡುವೆನು. ನಮ್ಮ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ವಿಸ್ತಾರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಾಗಿ, ಮಾನಕರಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಅರಸರಿಗಾಗಿ, ಹಿಂದುಗಳಿಗಾಗಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗಾಗಿ, ರಜಪೂತರಿಗಾಗಿ, ಬುಂದೇಲಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಶಿಯಾಗಳಿಗಾಗಿ, ಸುನ್ನಿಗಳಿಗಾಗಿ ಏನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಮಾತಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡಿತೋರಿಸುವದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅಲ್ಲಾನ ಮನಸ್ಸು ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಪೈಗಂಬರರ ವಚನಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರವಾದ ಕುರಾಣದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಆಗುವಂತೆ ಅಲ್ಲಾನ ಭಕ್ತಸಮೂಹವು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡುವಾಗ ನಮ್ಮ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸುವೆವು. ಮುಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರರ ದಿವ್ಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತರುವದೇ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಧ್ಯೇಯವಾಗಿರುವದು! ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಯಾವತ್ತು ವಿಲಾಸಗಳು ಇನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಸುಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ್ದು ಈ ತರುಣನಿಂದ! ಎಲೈ ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಮಾಡಿರುವ ಅತರ್ಕ್ಯ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಿನ್ನ ಆ ಉಪಕಾರವು ತೀರದು. ನನ್ನ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿ ಪಗಾರ ತಿನ್ನುವ ವಜೀರರಿಂದ, ನನ್ನಿಂದ ಬಹುಮಾನದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸರದಾರರಿಂದ, ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಆಗದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಪರಸ್ಥನು ನೀನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿರುತ್ತೀ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಅಲೌಕಿಕ ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ, ದೈವೀತೇಜಸ್ವಿತೆಯ ಹಾಗು ಉತ್ಕಟ ದಯಾಲುತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುವದು. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿದ ನಿನಗೆ ನಾನೇನು ಕೊಡಲಿ?

ಬಾದಶಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಎದ್ದುನಿಂತು —''ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹಾ, ನಾನು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನನಗೆ ಏನೂ ಬೇಕಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಆರೋಗ್ಯವು, ಪವಿತ್ರ ನೀತಿಮತ್ತೆಯು, ಸ್ವಧರ್ಮ-ಸ್ವದೇಶ-ಸ್ವಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವ್ಯಾಜ್ಯಪ್ರೇಮವು ನನಗೆ ಲಭಿಸಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಜೀವದ-ಗೆಳೆಯರು ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು-ಸದ್ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ನನಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಐಹಿಕ ಕೊರತೆಗಳೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಬಂದಿರುವವು; ಆದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳು ವದೇನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದಾಸ್ಯವಿಮೋಚನವು! ಅಲಮ ಗೀರ, ನನ್ನದೇಶ ಬಾಂಧವರು ಮೊಗಲಬಾದಶಹರ ದಾಸರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ. ದುರ್ವ್ಯಸನ, ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಬಂಧುದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಸೇರಿರುವವಲ್ಲದೆ, ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬರ-ಪಿಡುಗುಗಳ ಬಾದೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಏನಾದರೂ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೇಡುವೆನು, ಅದನ್ನು ಕೊಡು! ಅಲಮಗೀರ, ನೀನು ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ, ನನ್ನ ಉಪಕಾರವು ತೀರಿತೆಂದು ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೇಳುವೆನು!

ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಝುರ್ರನೆ ಇಳಿಯಲು, ಆತನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು! ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಸಿಕ್ಕಹಾಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಬಾದಶಹಾ, ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನ ಬೇಡಿಕೆಯು, ಆತನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರದ ಮಾನದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಿದರೆ, ನಾನು ಸಾಮುಗಡದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣ ದಾರಾನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವಾಗ ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಮಾರನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡು! ಅಲಮಗೀರ, ಚಂಪತರಾಯನು ಆ ದಿನ ರಣಸಾಹಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಈ ಮಯೂರಾಸನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ಹೇಳು?

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ) ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ನೀವು ಹೇಳುವದು ಸರ್ವಥೈವ ನಿಜವಿರುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮಪದವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯರಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯವು ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ!

ಚಂಪತರಾಯ—ಅಂದಬಳಿಕ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಪೂರ್ಣಮಾಡಬಾರದು? ತಂದೆಯು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು, ಮಗನು ಜೀವ ಉಳಿಸಿರುವನು. ಅಂದಬಳಿಕ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಚಂಪತರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬಾದಶಹನು ಉತ್ತರ ಕೊಡದಾದನು. ಆತನು ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಇಲ್ಲ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಬಿಕ್ಕೆಬೇಡಿದರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಿಗುವದುಂಟೆ? ಜಗತ್ತಿನ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವನಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ, ದಯಾಲುತ್ವವನ್ನೂ ಆಶಿಸುವದೇ ದೊಡ್ಡತಪ್ಪು! ಬಾದಶಹಾ, ನಿನ್ನನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಾಡೆಂದು ಈಗ ನಾವೇನು ನಿನ್ನ ಬಾಗಿಲ ಕಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತು; ಇದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯೂ ಆದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಾವು ಹೋಗಿಬರುವೆವು," ಎಂದು ಹೇಳಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಹೊರಟುಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತನು. ಚಂಪತರಾಯನೂ ತನ್ನ ಆಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ವಿನಯದಿಂದ—

ಔರಂಗಜೇಬ—ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ಛತ್ರಸಾಲ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡಿರಿ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೀವು ಮಾಡಿರುವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವದು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳವೆನು; ಆದರೆ ನಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅಥವ ಬುಂದೇಲಖಂಡದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆಯಲು ಆಸ್ಪದಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾನು ಪರಮ ದಯಾಲುವಾದ ಅಲ್ಲಾನ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಸರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಲ್ಲಾನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು, ಮಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರರು ಸತ್ತಾಧೀಶರಾದ ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿರುವರು; ಅಂದಬಳಿಕ ಅವರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಲಿ? ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು; ಆದರೆ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದ ಹೊರತು ಅವರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ!

ಚಂಪತರಾಯ—ಇಂತಹದೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅಧಿಕಾರ-ಮದದಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ವಂಶಕ್ಷಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು! ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ದಿಲ್ಲೀ ಪತಿಗೆ ಬರಬಾರ ದೆಂಬದು ನನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಸೂಚನೆಯು!

ಔರಂಗಜೇಬ—ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ಛತ್ರಸಾಲನ ಇಂದಿನ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಎಟ್ಟಿಮಾತನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನೀವು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಮೇಲೆ ನನಗೆ ಸಹನವಾಗುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಂತು ಇರಲಿ, ನಾನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಭೂಮಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಕ್ಕೂ ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳು ವದಿಲ್ಲ! ಬೇಕಾದರೆ ಸರದಾರ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ, ಅಮೀರ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ,

ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವತ್ತು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ; ಈ ಅಲಮಗೀರನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು.

ಚಂಪತರಾಯ—ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳಿಲ್ಲದ ಬರಿಯ ಒಣ ಎಲಬುಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ನಾಯಿಯಲ್ಲ! ದಿನಾಲು ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿತ ಸಿಂಹವು, ಅಂತಹ ಎಲುಬನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಲಾರದು. ಬಾದಶಹಾ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ನೀನು ಕೊಡುವ ಸರದಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನಾವು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವೆವು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಕೊಡಬೇಕು? ಅದು ನಮ್ಮದೇ ಇರುವದು! ಅದು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯದಿರುವದು! ನೀನು ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು?

ಔರಂಗಜೇಬ—''ಯಾ ಅಲ್ಲಾ'' ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸ ಬೇಡ. ಛತ್ರಸಾಲನು ಬದುಕಬೇಕೆಂತಲೂ, ಚಂಪತರಾಯನು ಬದುಕಬೇಕೆಂತಲೂ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಪ್ರಧಾನಜೀ, ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡಿರಿ. ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಧ್ಯಾನ್ಹದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು! ಆದರೆ ಈ ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು! ಒಂದು ಘೋರವಾದ ಆಜ್ಞೆಯು ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಯೂರಾಸನದಿಂದ ಏಳತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು—''ಬಾದಶಹಾ, ಒಂದು ಬೆರಳಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಆಗಲಿ, ಸೂಜಿಯತುದಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ಮಣ್ಣುಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿದ ದುರ್ಯೋಧನನು ರಣಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀನು ಪಡದಿ'' ಎಂದು ನುಡಿದು ಚಂಪತ ರಾಯನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮುಜುರೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮಗನೊಡನೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ದರ್ಬಾರವು ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಆಯಿತು.

ಪ್ರೇಮಬಂಧನ

ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರವು ಮುಗಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸವು ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಗಿನ ಶಾಂತ ಸಮಯದ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಬಾದಶಹನ ಮೀನಾಬಝಾರದಲ್ಲಿ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತರುಣಿಗೆ ಮಾರುವಾಗ ಒಂದು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಸ್ತುವಿಗೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಬರುತ್ತಿತ್ತು! ಸುಂದರಿಯರು ಕೈಮುಟ್ಟಿಹಾಕಿದ

ಕಸೂತಿಗಳೂ, ಹೆಣಿಕೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳೂ, ಬೇರೆ ಕೌಶಲ್ಯದ ಒಡವೆಗಳೂ ಶೀರ ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯವಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿರುವ ಸುಂದರಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಅವಕ್ಕೆ ಹೇರಳ ಬೆಲೆ ಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಬಾದಶಹನ ಮಗಳು ಹೆಣೆದ ಕರವಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ, ಅದರ ಬೆಲೆಯು ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿಯಾಗಬಹುದು. ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ, ಪ್ರೇಮದ ವ್ಯಾಪಾರ ವೆಂದರೆ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಈ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದ ನೆವದಿಂದ ತರುಣ–ತರುಣಿಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಅವಿವಾಹಿತ ತರುಣ ಸುಂದರಿಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತರುಣರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಿವಾಹದ ನಿಶ್ಚಯವೆಂಬ ಮಂಗಳಾಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತರುಣಿಯ ರಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬಳು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು; ಆದರೆ, ತನ್ನ ಮನೋಹರನು ಬರಲು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಸುಂದರಿಯ ಮನಸ್ಸು ಚಡಪಡಿಸ ತೊಡಗಿತ್ತು. ತಾನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಹೇಳಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸಖಿಯು ತಿಳಿಸಿದಳೊ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆಕೆಯು ಶಂಕಿಸತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣನು ಧೀರ ಗಂಭೀರ ಗತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು—''ಯಾರು? ರಾಜಾಜಯಸಿಂಗರವರ ಕುಮಾರಿಯಾದ ಜಯೆಯು ಹೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು ನೀವೇಯೋ? ನನ್ನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾಯಿತೇನು? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನಿಂದಾದ ತೊಂದರೆಗಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.''

ತರುಣನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ತರುಣಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ''ತಾನು ಮಿನಾಬಝಾರದಲ್ಲೇ ಈತನನ್ನು ಹಲವುಸಾರೆ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಈತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವಾಗ, ಈತನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಬಝಾರದಲ್ಲಿ ಈತನು ಹಲವುಸಾರೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿರುವನು; ಬರಿಯನೋಡಿರುವನಂತಲ್ಲ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿರುವನು. ಆತನ ನೋಟದ ಆ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈತನು ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಯಾಚನೆಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಅಂತೇ ನನ್ನ ಸಖಿಯಾದ ಜಯೆಯ ಮುಂದೆ ಈತನನ್ನು ಕಳಿಸೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಈ ಗಂಭೀರನ ಈ ಔದಾಸೀನ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಈತನೊಡನೆ ನನ್ನ ವಿವಾಹದ ಯೋಗವು ಇರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಹಾಗೆ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಡೆತನಕ ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿಯೇ ಕಾಲಕಳೆಯ ಬೇಕಾದೀತಲ್ಲ?'' ಎಂಬಿವೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿ ಆ ತರುಣನ ಸುಂದರ ಮುಖವನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಆಕೆಯು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಆ ತರುಣನು ಆ ಭುವನ ಸುಂದರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆ ಅರುಣೋದಯದ ಮಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆ ಕುಲೀನ ತರುಣರ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣಗಳ ಶುದ್ಧಪ್ರೇಮಗಳ ಪರಸ್ಪರ ತಾಕಲಾಟವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಆಗ ಆ ತರುಣನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—''ಈಕೆಯು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಅಪ್ಸರೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ? ಇಂಥವಳು ನನ್ನ ದರ್ಶನದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನೇ

ಸರಿ! ಈಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಯಾಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು,'' ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ತರುಣ–ನನ್ನನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಕರೆಸಿಯೂ ನೀವು ಹೀಗೆಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತ ಕಾರಣವೇನು?

ತರುಣಿ—ಘನವಂತನೇ, ನಿನ್ನಿನ ಮೀನಾಬಜಾರದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹಲವು ಸಾರೆ ಹಾದುಹೋಗಿರುವೆ, ನನ್ನನ್ನು ಹಲವುಸಾರೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿರುವೆ; ಹೀಗಿದ್ದು ಎಂದೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡದಿರುವವನಂತೆ ಈಗ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ; ಅಂದ ಬಳಿಕ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳದೆ ಏನುಮಾಡಲಿ?

ತರುಣ—ಸುಂದರೀ, ಇರಬಹುದು; ನಾನು ಮೊನ್ನಿನ ಮೀನಾಬಝಾರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹಲವುಸಾರೆ ಹಾದುಹೋಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನಂತೆ ನಾನಾದರೂ ಆ ಶೃಂಗಾರದ ಭಝಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನಾನು ಕೇವಲ ರಾಮಸಿಂಗನ ಮಾತು ಮೀರಲಾರದೆ ಬಂದವನಾದದ್ದರಿಂದ, ಸುಂದರ ತರುಣಿಯರನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆ ಉದಾಶೀನನಾಗಿ ಬಝಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಸುಂದರೀ, ನೀನೇ ಹೇಳು, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡವು ಯವನರ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತಿರು, ನಮ್ಮಂಥ ತರುಣ ರಜಪೂತರು ಹೆಣ್ಣು–ಹೊನ್ನುಗಳ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಪ್ರತಾಪ ಹೀನರಾಗುವದು ಯೋಗ್ಯವೆ? ಅಂತೇ ನನ್ನ ಧೀರ–ಗಂಭೀರ ಮಿತ್ರನಾದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನು ರಾಮಸಿಂಗನ ಸೂಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪದೆ, ಯಮುನಾತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು! ಇರಬಹುದು, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹಲವು ಸಾರೆ ಬಝಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿರಬಹುದು; ಹಾಗೆ ತಿರುಗಾಡುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿರಲೂಬಹುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನಂತಹ ಕುಲೀನ ಸುಂದರಿಯು ಸುಳ್ಳಾಡುವದುಂಟೆ? ಅದರಂತೆ ಜಯೆಯ ಮುಖಾಂತರ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಸುವದುಂಟೆ? ಆದರೆ, ಸುಂದರಿ, ನನ್ನ ಈ ಯಥಾರ್ಥ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುತ್ತಿರಬಹುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿದ ಕಾರಣವೇನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು.

ತರುಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಹೃದಯವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿತು. ತಾನು ಆಸೆಬರುಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ತಂದೆಯ ಪ್ರೇಮವು ನಷ್ಟವಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಹೀಗೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಅಪರಿಚಿತ ತರುಣನ ಪ್ರೇಮ ಯಾಚನೆಗಾಗಿ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡತೊಡಗಿದಳು! ನಮ್ಮಂಥ ತರುಣಿಯರ ಚಂಚಲವೃತ್ತಿಯು ಆದರವು ಹೀಗೆ ನಗೆಗೀಡಾಗುವದೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಬಂದತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಏನೆಂಬದನ್ನು ಮನಗಂಡುಬಿಡೋಣ, ಅಂದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಕಾಲಹರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕಾದರೂ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಆ ಸುಂದರಿಯು ಆ ತರುಣ ರಜಪೂತನನ್ನು ಕುರಿತು–

ತರುಣಿ—ಸರದಾರಸಾಹೇಬ, ಆಗಲೆ ಛತ್ರಸಾಲನೆಂದು ಅಂದಿರಲ್ಲ ಆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಯಾರು? ಬಾದಶಹನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದ ಛತ್ರಸಾಲನೋ ಏನು?

ತರುಣ—ಹೌದು, ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಎಂದೂ ತೀರಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಛತ್ರಸಾಲನೇ ಆತನು.

ತರುಣಿ—ಆತನು ನಿಮಗೇನಾಗಬೇಕು?

ತರುಣ—ನಿಜವಾಗಿಯೆಂದರೆ, ಆತನು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ವೈರಿಯ ಮಗನು; ಸಂಬಂಧ ದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಆತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವೈರಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ವೈರಿಯೂ ಆಗಬೇಕು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮಿತ್ರರಾಗಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ನಾನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಸೇವಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದೇ ನನ್ನ ಸೇವಾಧರ್ಮವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಆತನ ವನವಾಸವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಿದಂತೆ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.

ತರುಣಿ—ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವವರೆಗೆ, ನಾನೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ದಿಂದ ಇರಬೇಕಾಯಿತು.

ತರುಣ—ಅದೇಕೆ? ನನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವೇನು? ನನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ನೀನೇಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಿರಬೇಕು?

ತರುಣಿ–ಮನೋಹರನೇ, ಇನ್ನು ಸಂಕೋಚಪಡುವದಾದರೂ ಏಕೆ? ಮೊನ್ನಿನ ಮೊನಾಬಝಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅವರೆಗೆ ಆಸ್ಪದವೆಲ್ಲಿರುವದು?

ತರುಣಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತರುಣನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಅರುಣೋದಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ಕಾರಣದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಈಗ ಆತನಿಗಾಯಿತು, ಇಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ತನಗೆ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಆತನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ತರುಣ—ಸುಂದರೀ, ನಿನ್ನ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವ ಪಾತ್ರತೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅಧಿಕಾರ, ವಿಲಾಸ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಯಾವನಾದರೂ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸು!

ತರುಣಿ—ಹೀಗೆ ತಾವು ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಬಾರದು; ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತಿ–ವಿಲಾಸ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ಪ್ರೇಮಮಾಡುವೆನೆಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ತಾವು ನನ್ನ

ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಬಾರದು. ಅಂತಹ ಕಲಂಕಿತ ಪ್ರೇಮವು ನನ್ನದಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತಹದಲ್ಲ. ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿತೆಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸೋತದ್ದರಿಂದ, ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಒರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯಳಾಗಮಾಡು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಆಜನ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ದಿಂದ ಇದ್ದು ನಿನ್ನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವೆನು!

ತರುಣ—ಮನೋಹರೇ, ನನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ದೊಡ್ಡಭಾರವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನಿರಾಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸುಖ.......

ತರುಣನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು—''ನನ್ನ ಸುಖದ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ಇಷ್ಟು ಚಿಂತೆಮಾಡಬೇಡಿರಿ; ನಾನು ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವಾಗಲೇ ನನ್ನ ಸುಖ ದುಃಖಗಳು ನಿಮ್ಮ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗಿಹೋಗಿವೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ನನ್ನ ಸುಖದುಃಖಗಳ ವಿಚಾರವೇಕೆ? ಸಾಕಾಯಿತು ಆ ಸುಖವು! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತರಗತಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಾರದ ಸುಖವನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತೆಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚುಪಡುವಷ್ಟು ಅತುಲ ಐಶ್ವರ್ಯವು ನನ್ನ ಸೇವಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಾಗಕನ್ಯೆಯರೂ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸುವಷ್ಟು ವೈಭವವು ನನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಸಂಪತ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೈಭವಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವದು ನನಗೆ ಬೇಸರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅವೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತಿರುವವು; ಅಂತೇ ಪ್ರೇಮಯಾಚನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು.

ತರುಣಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ತರುಣನು ತನ್ನೊಳಗೆ—''ದೇವಾ, ಈಗ ನಾನು ಈ ತರುಣಿಗೆ ಏನೆಂದು ಉತ್ತರಕೊಡಲಿ? ಇಂಥ ಸುಂದರಿಯ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದೇಶಸೇವೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಏಕ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡಿಸಲಾ, ಅಥವಾ ದೇಶ ಸೇವೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಈ ರಮಣಿಯ ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾ? ಛೆ ಛೇ! ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾನು ನರಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬಹುದೋ? ಇದಕ್ಕಿಂತ ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ನೆಟ್ಟಗೆ! ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯದ ಹೋಮವಾದರೆ, ನನ್ನಂತಹ ಧನ್ಯನು ನಾನೇ ಸರಿ! ಲೋಕಸೇವೆ, ವಿಷಯಸುಖ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಖರ ತೇಜದ ಲೋಕಸೇವೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು!''

ಈಮೇರೆಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಆ ತರುಣನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಸುಂದರೀ, ಆಗಲೆ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಿರುವೆನೆಂದು! ಅಂದಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮಸಂಬಂಧದ ಮಾತೇಕೆ?''

ತರುಣಿ—ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಯಾವಾಗಾದರೂ ನನ್ನನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನೀವು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇಸಾಕು; ಆದರ ಪ್ರಿಯಕರಾ, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ತರುಣ—ಸರ್ವಥಾ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ದಿವಸವೇ ನಾನು ನಿನ್ನವನು! ಆದರೆ ಪ್ರಿಯೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲ, ಮಹಾ ಸಮರ್ಥನಾದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸವಲ್ಲ.

ತರುಣಿ—ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠಾ, ಆ ಮಾತು ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ; ಯಾವದೊಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮೇಲಿನ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ನಷ್ಟವಾದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವಿರಷ್ಟೇ?

ತರುಣ—ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಯಾವ ಗುಡಿಯಾದರೇನು, ನಿದ್ದೆ ಬಂದರಾಯಿತಷ್ಟೆ? ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದದಿವಸ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ತರಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಆನಂದವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಸದಾಯಿತು. ತಾನು ಈವರೆಗೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಆ ತರುಣನನ್ನು ಕುರಿತು—''ವೀರ ಶಿರೋಣಿಯೇ, ಮೊನ್ನೆ ಮೀನಾಬಝಾರದಲ್ಲಿ ಧನವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಯೋಗ್ಯಬೆಲೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ಎಷ್ಟೋ ಗೆಳತಿಯರು ತಾವಿಟ್ಟಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಮೊಹರುಗಳಿಗೆ ಮಾರಿದರು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಪುರುಷನಿಗೇ ಈ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಕಾದಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನನಗೆ ಈ ಖಡ್ಗದ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯು ನಿನ್ನಿಂದ ದೊರೆತಿರುವದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ತರುಣನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಈ ದಾಸಿಯ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವೆನೆಂದು ಅಭಿವಚನವಿತ್ತ ಪ್ರಿಯಕರನ ಹೆಸರೇನು? ನಡುವಿನ ವಿರಹದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವ ಹೆಸರಿನ ಜಪಮಾಡಬೇಕು?

ತರುಣ—ನನ್ನ ಹೆಸರು ''ದಳಪತರಾಯ''

ತರುಣಿ—ಸರದಾರ ಸಾಹೇಬ! ದಳಪತರಾಯಾಜೀ! ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು!

ದಳಪತ—(ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು) ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಂತ್ರ್ಯವು ಬೇಗನೆ ದೊರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ತರುಣಿ—ಬೇಗನೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಬೇಗನೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.

ದಳಪತ—ಸುಂದರೀ, ಅಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವದೇ?

ತರುಣಿ—ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇರುವದು; ಅದರ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೇಕೆ?

ದಳಪತ—ಸುಮ್ಮನೆ ಚಿಂತೆಯೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರದಿಂದ ನನಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇಕು.

ತರುಣಿ—ಪ್ರಿಯಕರಾ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ ವಿರುತ್ತದಷ್ಟೆ? ಆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ವಿಲಂಬವಾಗಲಾರದು!

ದಳಪತ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಅಂದರೆ, ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಗೂಢವು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು? ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡಿಸುವಂತಹ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸ್ತ್ರೀಯು ನೀನು ಯಾರು?

ತರುಣಿ—ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಮಗಳು, ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬದ್ರುನ್ನಸೆ! ಬದ್ರುನ್ನಸೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಯಾವತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣವು ಅರಿತಿರುವದು!

ದಳಪತ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಯವನಿಯು! ನಮ್ಮ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಶತ್ರುವಿನ ಮಗಳು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ದಳಪತರಾಯನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ ಬದ್ರುನ್ನಸೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಬದ್ರುನ್ನಸೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು!

ಹೀರಾದೇವಿಯ ದುಷ್ಟತನ

ಹೀಗೆ ಇತ್ತ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನೂ, ಆತನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನೂ ತಮ್ಮ ಓಜಸ್ವಿತೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗುತ್ತಿರಲು, ಅತ್ತ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಚಂಪತರಾಯನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬುಂದೇಲದ ಉಳಿದ ರಾಜರೊಡನೆ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಹಾರಸಿಂಗನ ತಂದೆಯಾದ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯು; ಆತನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಡುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ರಾಜಕಾರಣ ಪಟುತ್ವಕ್ಕೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕದೆ ಆ ಸಾಹಸಿಯಾದ ವೀರನು ತನ್ನ ಅಜ್ಜನಾದ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಮಾಡುವನೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ನಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು

ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ, ರಾಜಾರಾಮಚಂದ್ರಸಾನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಈ ಇಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳ ಪ್ರೇಮವು ಕಡೆತನಕ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಅಸುರರ ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದಂತೆ, ರಾಮಚಂದ್ರಸಾನೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡವಲ್ಲಿ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದ ರೋಗವು ಬೀರಸಿಂಗದೇವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ''ತಾನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದುತ್ತ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, ಅಣ್ಣನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸುಖಪಡಬೇಕು'' ಎಂಬ ಮಾತ್ಸರ್ಯವು ಆ ಬೀರಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಗೃಹಕಲಹಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಓರಛಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರದೇವಿಗೆ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದ್ದ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನು ಯುವರಾಜ ಸೇಲೀಮನ ಸಂಗತಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಸೇಲಿಮನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಅಬುಲಫಜಲನಂಥ ಸರಸ್ವತೀ ಭಕ್ತನನ್ನು ''ಬಾರಕೀಸರಾಈ'' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೊಂದವನು ಈ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನೆ! ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಜಾ ರಾಮಚಂದ್ರಸಾನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ತಳ್ಳಿ, ತಾನು ಓರಛಾದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಈ ಕುಲನಾಶಕನು ತನ್ನ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕಲಂಕವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಆಗದೆ ಅದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಮಾತ್ರ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾದ ಪಹಾರಸಿಂಗನಿಂದ ಶಹಾಜಹಾನ ಬಾದಶಹನು ಓರಛಾದ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಶೂರ ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಗೆದ್ದು, ಅದನ್ನು ಪಹಾರಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂತಹ ಉಪಕಾರ ಕರ್ತೃವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಪಹಾರಸಿಂಗದೇವನು ದ್ವೇಷಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಕೃತಘ್ನತೆಯ ಲಕ್ಷಣವನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?

ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪಸರಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಈ ಕೃತಘ್ನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯವರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಹಿಸದ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಗುಣವು ಆಗಿನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜರನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಬಹುಜನ ಅರಸರು ಹೀರಾದೇವಿಯಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಹತ್ತಿದರು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವನೆಂದರೆ, ಮಹೋಬದ ಅರಸನಾದ ಚಂಪತರಾಯನೊಬ್ಬನೇ; ರಣಧುರಂಧರನಾದ ಸಾಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿ ಸಭಾಕರಣನು ಮೊದಮೊದಲು ಚಂಪತರಾಯನ ಸಹಾಯಕನಾದದ್ದರಿಂದ, ಚಂಪತರಾಯನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನವು ದೊರೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು; ಆದರೆ, ಕಪಟಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯು, ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತನ್ನ ಕಪಟನಾಟಕದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸರಳಹೃದಯದ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ

ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆತನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಚಂಪತರಾಯನಿಂದ ಹೊರತಾದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದರ ಬದಲು, ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ನಾಶದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಕೂಡಲೆ ತಾವೆಲ್ಲರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆತನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು!

ಛತ್ರಸಾಲನು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ರಣುದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಚಂಪತರಾಯನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ? ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ತಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರವರ ಕಡೆಗೆ ವಿನಂತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಇದು ಚಂಪತರಾಯನ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿರಾದೇವಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಂಪತರಾಯನ ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರಳಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯು, ಚಂಪತರಾಯನ ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ತಕ್ಕಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರೊಡನೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನ ನಾಶದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದಳು. ತನ್ನ ಮಾವನಾದ ಬೀರಸಿಂಗದೇವನು ಸೇಲೀಮನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಅರಸರ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸುವದನ್ನು ಆ ದುಷ್ಟರಾಣಿಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರಿಗೆ ವಿನಂತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದಳು. ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ಆನಂದದಿಂದ ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಪರತಂತ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಎತ್ತಿನ ಬಾಲಹಿಡಿಯುವವರೇ ಬಹುಜನರು ಇರುವರಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ ಮೊಗಲರ ಪ್ರಬಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವಹಿಸಿದ್ದ ಹೀರಾದೇವಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಮಾನಕೊಡಲು ಯಾವ ಅರಸರೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದರ್ಬಾರ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅರಸರು ನೆರೆದರು. ಹಿರಾದೇವಿಯು ಸ್ವತಃ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರ ಸ್ವಾಗತಮಾಡಿದಳು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಅಗ್ರಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದನು. ಹೀರಾದೇವಿಯೂ, ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಸಭಾಕರಣನೂ ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಎಡಬಲದ ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಉಳಿದ ಅರಸರು ತಮತಮಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಎಲ್ಲರು ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೇ ಎಲ್ಲ ರಾಜರನ್ನು ಕುರಿತು ಆಢ್ಯತೆಯಿಂದ—"ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸಮಸ್ತ ನೃಪವರ್ಯರೇ, ನಾನು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದವರೆನ್ನುವವರಿಗೇ ವಿನಂತಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮವರಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವದು ನನಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷಕರವು; ಆದರೆ ಯಾರಾದರೂ ದ್ರೋಹಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನೋಡಿ, ಅವರನ್ನು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿರಿ; ಯಾಕಂದರೆ, ನಾವು ಇನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಗುಪ್ತವಾಗಿ

ಇರಬೇಕಾಗುವವು?'' ಎಂದು ನುಡಿದು ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ— ''ಬಹಳ ಸಂತೋಷವು. ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷವು ಇಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಾದ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಕುಗ್ಗು ಬಡಿಯಬಹುದು. ಎಷ್ಟು ಆತನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು! ಆತನ ವಿನಂತಿ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಉದ್ಧಟನವನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ? ತನ್ನ ವಿನಂತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದವರನ್ನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಶಾಸನಮಾಡುವನಂತೆ. ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಮಾಡುವನಂತೆ! ಆತನ ಈ ಎಟ್ಟೈತನವು ನಿಮ್ಮಂಥ ವೀರರಿಗೆ ಅಪಮಾನ ಕರವಲ್ಲವೆ? ಆ ಕಪಟಿಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯು ತೋರಿಕೆಯದು. ಆತನು ತಾನೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಮಾತು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಆಡಿರುವೆನು. ನಮ್ಮ ಈ ಬಲಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಆತನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಸಫಲವಾಗಲಾರದು. ಆ ಕಪಟಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಬಂದಾಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಚಂಪತ ರಾಯನನ್ನೂ ಆತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಬೇಕು; ಬಾದಶಹನು ಒಂದುಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ವಿಲಂಬಮಾಡಿದರೆ ನಾವೇ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಬಾದಶಹನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ತನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಕಳಿಸಿರುವ ವಿನಂತಿ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾ, ಅಲ್ಲಾ. ಆಜ್ಞಾಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಹೇಳಿರುವನಷ್ಟೆ ? ಆ ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕೈಯನ್ನು ಆ ದುಷ್ಟನಿಗೆ ತೋರಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕರತರುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರುವನು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಪ್ರತಿಬಂಧದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿದು, ಆತನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬಹುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗೆರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಯಾಕೆ ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು? ಬಾದಶಹನ ದಂಡಿನೊಡನೆಯೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಂತಿರಬಹುದು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಸಂಗಡ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಿಸನನು ಹೊರಗೆ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಸೇವಕನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹಿಗ್ಗಿ, ಬೇಗನೆ ಆತನನ್ನು ಕರತಾರೆಂದು ಸೇವಕನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಿಸನನು ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆಗಿನ ಆತನ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯನ್ನೂ, ನಿರುತ್ಸಾಹದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಗ್ಗಿದಳು. ಕಿಸನನು ಏನೋ ಅನಿಷ್ಟಕಾರಕ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವನೆಂದು ಆಕೆಯು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಿಸನನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಹೀರಾದೇವಿ— ಯಾಕೆ ಕಿಸನ, ಬಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ? ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?

ಕಿಸನ–ರಾಣೀ ಸರಕಾರ, ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಾಯಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಬಾಯಿಯೇ ಏಳಲೊಲ್ಲದು. ಆ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೇ ಬರುವದೆಂದರೆ ನನ್ನ ದುರ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ.

ಕಿಸನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹಿರಾದೇವಿಯೂ, ಉಳಿದ ಅರಸರೂ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಸತ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಆತನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಈ ಮೊದಲಿನ ಕರ್ತವು ಸುಳ್ಳು ಆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಕಿಸನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಹೀರಾದೇವಿ—ಆ ಅಶುಭ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಕಾರಣವೇನು? ಕಿಸನ, ನಿನಗೆ ಹೊತ್ತು ವೇಳೆ ಯಾವದೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದುರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ನೀನು ಸುಮ್ಮನೆ ಆತಂಕಮಾಡಿದೆ. ಹೋಗು. ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ವಿಧವೆಯಾದ ರಾಣಿಯೊಡನೆ ರಂಭಾಟಮಾಡಿ ಅಳುಹೋಗು! ಬೇಕಾದರೆ ಈ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುವೆವು ಹೋಗು.

ಕಿಸನ—ಏನಂದಿರಿ? ರಾಣೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಯವರು ವಿಧವೆಯಾದರೆ? ಕಂಚುಕಿ ರಾಯರು ಪರಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದರೇನು?

ಕಿಸನನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸ್ತಂಭಿತಳಾದಳು. ನನ್ನ ತರ್ಕವು ನಿರರ್ಥಕವಾದದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತಾವದೋ ಅಶುಭ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಿಸನನು ಹೇಳುವಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು ಕಿಸನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಹೀರಾದೇವಿ—ಕಿಸನ, ನಿನ್ನ ಅರ್ಧಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವೃದ್ಧಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಸತ್ತನೆಂದು ನಾನು ತರ್ಕಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ಈಗ ನೀನು ಯಾರ ಸಂಬಂಧದ ಅಶುಭ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವವನು?

ಕಿಸನ—ಕುಂಚುಕಿರಾಯರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ! ಕಂಚುಕಿರಾಯರು ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮಳ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರ ಬಂದೀವಾಸದ ಸುದ್ದಿಯು ಆ ಬೇಗಮೆಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಬಾದಶಹರ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಬೇಗಮೆಯು ರಾಜೇಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಳಂತೆ.

ಹೀರಾದೇವಿ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನು? ರಾಜನಿಷ್ಠೆಗೆ ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಯೆ? ಕಿಸನ, ಕಂಚುಕಿರಾಯರ ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಯು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿಬಂದೀತೇನು?

ಕಿಸನ–ಇಲ್ಲ ಸರಕಾರ, ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಅವಕಾಶವಿರುವದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯರು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಸುದ್ದಿಯು ನಿಜವೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ದಿಲ್ಲೀದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಆದರೆ ನಮ್ಮ ರಾಜೇಸಾಹೇಬರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದು.

ಹೀರಾದೇವಿ—ಕಂಚುಕಿರಾಯರು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಈ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು! ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಿರಾಶೆಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರ ಪ್ರತಿಬಂಧದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಾದಶಹರಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಯೇ ಮುಟ್ಟುವದು; ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನಿಷ್ಠೆಯು ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಾದಶಹರ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಬಾದಶಹರ ಕೋಪಾಗ್ನಿಗೆ ಚಂಪತರಾಯನು ತುತ್ತಾಗುವದು ನಿಶ್ಚಯವು. ಬಾದಶಹರ ಅಮರ್ಯಾದಿತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಎಷ್ಟರವನು?

ಹೀರಾದೇವಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಿಸನನು ಏನೋ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಕಿಸನ—ರಾಣೀ ಸರಕಾರ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರು ಚಂಪತರಾಯರ ಮೇಲೆಯೂ, ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲರ ಮೇಲೆಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವರು. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಚಂಪತ ರಾಯರಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ರಾವುತರ ಮನಸಬಿಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಮರಾವರನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಇಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹರು ಚಂಪತರಾಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತುವರೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ

ಹೀರಾದೇವಿ—(ಕಣ್ಣು ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ) ಏನಂದಿ? ಕಿಸನ, ಚಂಪತರಾಯರು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಮನಸಬದಾರನಾದನೆ? ಉಮರಾವರನಾದನೆ? ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿರುವದಷ್ಟೆ?

ಕಿಸನ—ರಾಣೀಸರಕಾರ, ನಾನು ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನಾದರೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯರ ಸವಾರಿಯು ನಿಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಬಹುದು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನಂದಿ ಕಿಸನ ಚಂಪತರಾಯನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನೆ? ಸಾತಂತ್ರ್ಯದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಂಪತ ರಾಯನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಉಮರಾವರನಾದನೆ? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಿಂತ ಹನ್ನೆರಡು ಸಹಸ್ರ ರಾವುತರ ಮನಸಬು ಆತನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಯಿತೆ? ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಚಂಪತ ರಾಯನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಡಂಬರವು ಮಾಯಾವಿಯಾದದ್ದೇನು? ವಿಂಧ್ಯ ವಾಸಿನಿಯ ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಶ್ವಾಸ, ಪ್ರಜಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ವಿಷಯದ ಆದರ ಇವೆಲ್ಲ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೋಗುಗಳಾಗಿದ್ದವೇನು? ಕಿಸನ, ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಮನಸಬದಾರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಅಮೀರ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನೇನು?

ಕಿಸನ ಇಲ್ಲ, ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯರು ಮನಸಬದಾರಿಯನ್ನೂ, ಅಮೀರ ಪದವಿಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರು! ಬಾದಶಹರು ಮೊದಲಾಗಿ ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರವೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕೊಡಲೊಪ್ಪದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಮುಜುರೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಚಂಪತರಾಯನು ಛತ್ರಸಾಲರೊಡನೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದರಂತೆ!

ಸಭಾಕರಣ–ಹಾಗಾದರೆ ಆತನು ಅಮೀರಪದವಿಯ ಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದನು? ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ರಾವುತರ ಮನಸಬದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಆತನು ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸಿದನು?

ಕಿಸನ—ಚಂಪತರಾಯರು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಇದ್ದರು. ಅಮೀರಿಯನ್ನು, ಹಾಗು ಮನಸಬದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆಯಾದರೂ ಮಾಡಿರೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಜಯಸಿಂಗರವರ ಮುಖಾಂತರ ದುಂಬಾಲಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಕಡೆಗೆ ಜಯಸಿಂಗರ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸಲಾರದೆ, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚಂಪತರಾಯನು ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರಂತೆ! ಈ ಮಾತು ನಾನು ಮಂದಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದು, ಆದರೆ ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯರು ಬಾದಶಹರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಾದದ್ದು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅಮೀರ ಪದವಿಯನ್ನೂ, ಮನಸಬದಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಯಾಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆಂಬದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಶಾಂತನಾಗಿ) ಆ ಮಾತು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ರಾಜಕಾರಣವು ಇರಲೇಬೇಕು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವದು ಆಕೆಯಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಂದ ಹೊಸ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ದರ್ಬಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಅರಸರು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಕೆಲವುದಿನ ಓರಛಾದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು.

ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಹೀರಾದೇವಿಯು ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣಿಗೆಕಣ್ಣು ಹಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿವಸ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ದಾಸಿಯಾದ ಗಿರಿಜೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದಳು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಸಭಾಕರಣನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಆತನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಟಗುಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಒಟಗುಟ್ಟಿದ ಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಯನ್ನು ಸುಡುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಆತನ ತಲೆಯ ಮಿದುಳನ್ನು ತಪ್ತವಾಗಮಾಡಿತು. ಆತನು ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆಗ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಅಸುರೀ ಆನಂದದ ಅಮಲು ಇಳಿಯಲು, ಆಕೆಯು ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ತನ್ನ ಹತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಹತಬದ್ಧಳಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ವಿಜಯೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ದುಷ್ಟ ರಾಣಿಯು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಹೀರಾದೇವಿ — ವಿಜಯೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಏಕೆ?

ವಿಜಯೆ—(ಭಯದಿಂದ) ಅಪ್ಪನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಯಾವ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವಿರೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೆನು.

ಹೀರಾದೇವಿ—(ನಗುತ್ತ) ಹೋಗು, ನಿನೊಬ್ಬೇ ಅಪ್ಪನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳು ಬಂದೆ! ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ನಾವು ಯತ್ನಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮಗೆ

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನೂ, ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರಿಂದ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದು ಮಹೋಬಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಊರ ಮೇಲೆ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ನಾಳಿಗೆ ಅವರ ಆದರಾತಿಥ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ವಾಗಿದೆ. ಮಹೋಬದ ಅರಸುಮನೆತನಕ್ಕೂ, ಓರಛಾದ ಅರಸು ಮನೆತನಕ್ಕೂ ಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನು ಒಂದೇಸವನೆ ನನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದು ಯುವರಾಜನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ಈಗ ಕಂಚುಕಿ ರಾಯನ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಕೂಡುವದು? ಬೇಕಾದರೆ ನೀನೇ ದಿಲ್ಲಿಗೆಹೋಗಿ ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಬಿಡಿಸು!

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯೆಯು ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮತ್ತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕಳು!

ಕರ್ಕಶ ಹೀರಾದೇವಿ

ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಚಂಪತ ರಾಯನ ಸ್ವಾಗತದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ತನ್ನ ಉಗ್ರಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾತ್ವಿಕ ವಾದಂತೆಯೂ, ಹುಲಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂಸಾಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಕಳುಗಳ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ನೋಡುವವರಿಗೆ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಮಹೋಬದ ರಾಜಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ವಿಷಕಾರುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಈದಿನ ಇಷ್ಟು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ಆದರಾತಿಥ್ಯದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನಳಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪಹಾರಸಿಂಗನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು! ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಇಂದು ಚಂಪತರಾಯ–ಪಹಾರಸಿಂಗರೊಳಗಿನ ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯು ಶಾಂತವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರರು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಚಂಪತರಾಯನು ಮೊದಲು ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶೃಂಗರಿಸಿದ್ದರು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ಚತ್ರಸಾಲ–ದಲಪತರೊಡನೆ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಪುರಜನರು ಆತನ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಗರೆದರು. ಈಪರಿಯು ತನ್ನ ಆದರವನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಳಮನಸ್ಸಿನ

ಚಂಪತರಾಯನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಪಹಾರಸಿಂಗ–ಹೀರಾದೇವಿಯರ ವಿಷಯದ ದ್ವೇಷಭಾವವೆಲ್ಲ ಅಳಿದು ಹೋಯಿತು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಪುರಜನರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಚಂಪತರಾಯನು ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆ ಬಂಧುಗಳು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುವಾಗ ಬಹುಜನರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳು ಉದುರಿದವು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಈ ದಾಯಾದ್ಯಮತ್ಸರದ ನಾಶವಾದದ್ದು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ದಲಪತರಾಯನ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಟು ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸ್ವತಃ ಆರತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಹು ಜನ ಸುವಾಸಿನಿಯರೊಡನೆ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಆರತಿ ಮಾಡಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನಪ್ರತಾಪನ ವಂಶಜರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡುವದೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗತೊಡಗಿದೆ! ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ನಾನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ವರ್ತಮಾನವು ಇನ್ನೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ, ಸುದ್ದಿಯು ಹತ್ತಿದಕೂಡಲೆ ಆ ಧರ್ಮಮೂಢ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವನ್ನು ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಯಾವತ್ತೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜರಿಗೆ ವಿನಂತಿಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಆ ಪತ್ರದ ಸುಪರಿಣಾಮವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ.'' ಎಂದು ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು. ಚಂಪತರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಾದೇವಿಯು ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದಳು. ತನ್ನ ತಂತ್ರವು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣುವದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಕೆಯು ಮರುದಿನದ ಮೇಜವಾನಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಳು.

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಮೀರಿಹೋಗಿ, ಚಂದ್ರನು ಅದೇ ಅಸ್ತಂಗತನಾದದ್ದರಿಂದ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಪುನಃ ಕತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕತೊಡಗಿತು. ಚಂಪತರಾಯನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಮಯವು ಈದಿನ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆತನು ಹಲವು ಬಗೆಯ ವಿಚಾರ ಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿಹೋಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಆತನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಯಾರು ಬಂದಿರುವ ರೆಂದು ಆತುರದಿಂದ ಆತನು ನೋಡಲು, ಒಬ್ಬ ಬಾಲಸುಂದರಿಯು! ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆತನು ಪ್ರೇಮಲ ಸ್ವರದಿಂದ–

ಚಂಪತರಾಯ—ತಂಗೀ ಯಾರಮ್ಮಾ ನೀನು? ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಏಕೆ?

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ವಿಜಯೆಯು, ಧಾರೀರದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮಗಳು; ಹೀರಾದೇವಿಯ ಆತಿಥ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆನು. ಪಹಾರಸಿಂಗನೂ, ರಾಣೀ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನಿಮ್ಮ ಆತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನೀವು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟರಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ಇಂದಿನ ಅವರ ಆತಿಥ್ಯವು ಮೃಗಜಲದಂತೆ ಕೇವಲ ತೋರಿಕೆಯದು ಮಾತ್ರ ಇರುವದು; ಅದರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮದ ಅಂಶವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ!

ಚಂಪತರಾಯ—ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಹುಡುಗರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಒಬ್ಬರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಶಯ ಪಡುವಂಥ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನವನು ಚಂಪತರಾಯನಲ್ಲವೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಇಂಥ ಸಾಹಸಮಾಡಿರುತ್ತೀ. ಹೀಗೆ ಮಂದಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿಯೇ ಮಹೋಬದ ಮನೆತನಕ್ಕೂ, ಓರಛಾದ ಮನೆತನಕ್ಕೂ ಈವರೆಗೆ ಕಲಹ ಬೆಳೆದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಎರಡೂ ಮನೆತನಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಪಾಶದಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲು, ನಿನ್ನಂಥ ಅಪ್ರಬುದ್ಧಳ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುನಃ ದ್ವೇಷದ ಬೀಜವನ್ನು ನಾನು ಬಿತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು; ಹೋಗು, ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುಹೋಗು. ಚಂಪತರಾಯನು ಇಂತಹ ಚಾಡಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವವನಲ್ಲ!

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಹುಡುಗೆಯು, ಅಪ್ರಬುದ್ಧಳು, ಸರಿ! ಆದರೆ ಕಪಟಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಮಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ತಿಳಿಸದೆ ಇರಲಾರೆನು; ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಪಟವನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವದರಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೇನು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು? ಹೀರಾದೇವಿಯ ಹಿಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನೀವು ಕಳಿಸಿದ ವಿನಂತಿಪತ್ರದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲು ಒಳಸಂಚುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗೆರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಸಿ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿ, ತಮಗೆ ಯಾರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬಾದಶಹರಿಂದ ಮಾನಕರಿಯ ಪದವಿಯೂ, ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ರಾವುತರ ಮನಸಬದಾರಿಕೆಯೂ ದೊರೆತದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ಆ ದುಷ್ಟ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಮೋಹಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಿರುತ್ತಾಳೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ಹುಡುಗಿಯ ಮಾತುಗಳೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಡಿರೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ವಿಜಯೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನು ವಿಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ಹೀರಾದೇವಿಯ ಹಿಂದಿನ ಹಾಗು ಈಗಿನ ನಡತೆಗಳನ್ನು ಸರಿಹಚ್ಚಿ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ಮತ್ತೆ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ಇಷ್ಟು ಕಾರಣವು ಸಾಕಾಗದಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ನೀವು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ನಾಶಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅಪ್ಪನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರುವಳು; ಆದರೆ ರೋಷನಾರಳು ಅಪ್ಪನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯವು ಈವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತಮ್ಮನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆ?

ಚಂಪತರಾಯ—ನೀನು ಯಾವ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತೀ?

ವಿಜಯೆ—ನಾನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ, ಕಿವಿಮುಟ್ಟ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಚಂಪತರಾಯ—ನೀನು ನೋಡಿದ್ದೇನು? ಕೇಳಿದ್ದೇನು?

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ನಾಶದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಭಾಕರಣನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು, ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಆ ಭಯಂಕರ ಶತ್ರುವು ಕೂಡ ಅಂಜಿದನು; ಆತನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಆಗಿನ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಅಸುರಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೇಳಲಾಸಲ್ಲ. ಆ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನ ಮುಂದೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಚಂಪತರಾಯ—ಯಾವ ಮಾತು ಅದು?

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾಳಿನ ಮೇಜವಾನಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಆ ದುಷ್ಟಳು ಸಭಾಕರಣನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಚಂಪತರಾಯ—ಏನು? ಹೀರಾದೇವಿಯು ನಾಳೆ ನನಗೆ ವಿಷಹಾಕುವಳೆ? ಈ ಮಾತು ನನಗೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಲೊಲ್ಲದು.

ವಿಜಯೆ—ಆ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಅಸತ್ಯವೆಂದರೇನೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಈ ವಿಜಯೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ!

ವಿಜಯೆಯ ಈ ನಿರ್ಧಾರದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನು—''ತಂಗೀ, ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಇಂಥಮಾತನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಆಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಆತನು ನೋಡಿದನು. ಇವರಾರು ಬರುವರೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆ ಆಕೃತಿಯು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ–

ಆಕೃತಿ—ಚಂಪತರಾಯ, ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿತ್ತೋ?

ಚಂಪತರಾಯ—ಹತ್ತಿತು.

ಆಕೃತಿ—ಅಸತ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವೆನೆಂಬಮಾತು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ?

ಚಂಪತ—ಗೊತ್ತಿದೆ

ಆಕೃತಿ—ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಈಗ ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಕೂಡಬಹುದೋ?

ಚಂಪತ—(ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡಿ) ಕೊಡುವದು!

ಆಕೃತಿ—ಚಂಪತರಾಯ, ಈ ಹುಡುಗಿಯ ಮಾತನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಈಕೆಯು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಸತ್ಯವಾಗಿರುವಳು. ಈಕೆಯು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ ಸುದ್ದಿಯು ಪೂರಾ ನಿಜವಿರುವದು. ಚಂಪತರಾಯ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವು; ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಂತಹ ನೀಚ ಕೆಲಸವು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದದ್ದಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಸಹನವಾಗದ್ದರಿಂದ, ನಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲು, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ; ನನ್ನ ಸಂಗಡ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನಿನಗಿದ್ದರೆ, ನಾಳಿನ ವಿಷಪ್ರಯೋಗದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಯತ್ನಮಾಡು!

ಈಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿಬಿಡಲು, ವಿಜಯೆಯು–ಮಹಾರಾಜ, ಈಗಾದರೂ ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಗೆಯಾಯಿತೇ?

ಚಂಪತರಾಯ—ಸಭಾಕರಣನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಅವಿಶ್ವಾಸಪಟ್ಟಾನು? ಆದರೆ ವಿಜಯೇ, ನಾಳಿನ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು?

ವಿಜಯೆ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾಳೆ ಮೇಜವಾನಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗಾಗಿ ಬಡಿಸಿ ತಂದು ಇಟ್ಟ ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರವನ್ನು ತಾವು ಯಾವದೊಂದು ನೆವಹೇಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬಡಿಸಬಂದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೀವು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಡಿರಿ.

ಚಂಪತರಾಯ—ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ, ನಾಳೆ ವಿಜಯೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ಆಗುವದು; ಆದರೆ ವಿಜಯೇ, ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಅರಸರೆಲ್ಲರೂ ಒಳಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವರೇನು?

ವಿಜಯೆ—ಹೀರಾದೇವಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕರೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವರು!

ಚಂಪತರಾಯ—(ಸಂತಾಪದಿಂದ) ಈ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳ ಪಾರಪತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಬೇಕು. ವಿಜಯೆ, ಮಹೋಬದ ಚಂಪತರಾಯನು ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನೆಂತಲೂ, ನಿನ್ನ ಮಗಳಾದ ವಿಜಯೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧನಾಗಿರುವನೆಂತಲೂ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಸಾಧ್ವೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಗೆ ಹೇಳು. ಅಂಥ ಸಾಧ್ವಿಯರ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ವಿಜಯೇ, ನೀನೂ ಸುಫಲಾದೇವಿಯೂ ಕಂಚುಕಿರಾಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಅವರು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ!

ವಿಜಯೆ—(ದುಃಖದಿಂದ) ಮಹಾರಾಜ, ಅಪ್ಪನು ಯೋಗ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಬೋಧಿಸುವದು ಅವ್ವನ ಹಣೆಯಬರಹದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ! ಇಂದಿನಿಂದ ಹತ್ತುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನ ಶಿರಚ್ಛೇದವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಧಾರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದು!

ಚಂಪತರಾಯ—ಏನು? ಸಫಲಾದೇವಿಗೆ ವೈಧವ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೇ? ಕಂಚುಕಿ ರಾಯರು ರೋಷನಾರಬೇಗಮೆಯ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೆನು; ಅಂದಬಳಿಕ ಈ ಶಿರಚ್ಛೇದದ ಸುದ್ದಿಯಲ್ಲಿಯದು?

ಕಿಸನನು ಹೇಳಿದ ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿಜಯೆಯು ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ –

ಚಂಪತರಾಯ—ಈಗ ರೋಷನಾರಬೇಗಮೆಯ ಮೂರುಮುಕ್ಕಾಲುಗಳಿಗೆಯ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿದುಹೋಗಿದೆ; ಆದರೂ ಆ ಕುನಸಿನ ಹಟಮಾರಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕೂಡಲೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಬೇರೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ರೋಷನಾರಳ ನಂಬಿಗೆಮಾಡಿ ಕೊಡುವದು ಅಸಾಧ್ಯವು.

ವಿಜಯೆ—ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಾವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗುವದರೊಳಗಾಗಿ ಮೊಗಲರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದರೆ, ಅನರ್ಥವಾದೀತಲ್ಲ!

ಚಂಪತರಾಯ—ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ನಾನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಸುದ್ದಿಯು ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಮೊದಲೇ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವದು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಳಸಿದ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಇದು ಒಪ್ಪುವದು. ಇದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಕೆಲದಿನ ಗಳವರೆಗಾದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಾರದೆ ಇರಬಹುದು. ಆ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ನಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳ ಸದ್ದು ಅಡಗಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ರಾಜಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಮಾನಕರಿ ಯಾದದ್ದು, ಈಗ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಫಲವಾಗಲಾರದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಹಾನಿಯೇನು ಆಗದೆ, ಅದರಿಂದ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ರಕ್ಷಣವಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇಂದೇ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತನಾಗಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೌಭಾಗ್ಯಸಿಂಹನನ್ನು ಮಹೋಬಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ಹೋಗು, ವಿಜಯೇ, ನೀನು ನಿಶ್ಶಂಕೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು. ಸ್ವಲ್ಪದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವನು.

ಚಂಪತರಾಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ವಿಜಯೆಯು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡಲು, ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ನೇತ್ರಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಹೋಗುವಾಗ ಆಕೆಯು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅನಂತ ಉಪಕಾರವಾಗಿರುವದು. ಧಾರೀರದ ರಾಜಮನೆತನವು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ತತ್ಪರ ವಾಗಿರುವದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯರಿಗೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು

ಸಹಾಯ ಮಾಡತೊಡಗಿದ ಮಾನವು ಧಾರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ಲೌಕಿಕವನ್ನು ತಾವು ಬೇಗನೆ ಕೇಳಬಹುದು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ವಿಜಯೆಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

ಮರುದಿವಸವೇ ಮೇಜವಾನಿಯ ಸಮಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಭಾಕರಣನ ಹೊರತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವತ್ತು ರಾಜರು ಮೇಜವಾನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಚಂಪತ ರಾಯನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಡಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬಡಿಸುವದೆಲ್ಲ ಆಯಿತು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ತಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾದೆನೆಂಬ ಆನಂದದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ನಲಿದಾಡು ತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿ, ದೇವರ ನಾಮಘೋಷಮಾಡಲು, ಚಂಪತರಾಯನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ—''ನಾನು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತರಿಸಿರಿ,'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಹಾರಸಿಂಗನು, ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಬೇಡ, ಎರಡನೆಯ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತರುವದೇಕೆ? ನನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾತೆಯನ್ನೇ ನೀವು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಉಣ್ಣುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾಟುಗಳ ಅದಲಾ-ಬದಲು ಮಾಡಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀರಾ ದೇವಿಯು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತೆಂಬ ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದು ನೋಡಲು, ಸುವರ್ಣ ಪಾತ್ರೆಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮುಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಗಡಬಡಿಸಿ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ—''ಎಲ! ಇದೇನು? ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿದವರಾರು? ಇವರಂತು ಅರ್ಧ ಉಂಡುಬಿಟ್ಟಿರುವರಲ್ಲ! ಇನ್ನೇನುಗತಿ'' ಎನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಚಂಪತರಾಯನು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆತನ ಊಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ—''ಪಹಾರಸಿಂಗ, ಇನ್ನು ಒಂದು ತುತ್ತನ್ನೂ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಈ ಬಂಗಾರದ ತಾಟಿನೊಳಗಿನ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಷವು ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ'' ಎಂದುಹೇಳಿ, ಆತನನ್ನು ಅರ್ಧ ಊಟದಲ್ಲಿಯೇ ಎಬ್ಬಿಸಿದನು! ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ವೇನು ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಅಂತಹ ಜಾಜ್ವಲ್ಯ ವಿಷವನ್ನೇ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜವೈದ್ಯನ ಉಪಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗತೊಡಗಿದನು. ಇನ್ನು ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸಾನವಾಗುವದೆಂದು ರಾಜವೈದ್ಯನು ಹೇಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ದುಃಖಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಮಾತಾಡುವದೂ ಆತನಿಂದಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ—''ಚಂಪತರಾಯಜೀ,

ಈ ವರೆಗಿನ ನನ್ನ ನೀಚತನಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಚಂಪತರಾಯಜೀ, ಹೀಗೆ ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ಬರುವರಾಗಿರಿ! ಇದ್ದಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಹೊರತು ನನಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಮರಣವು ಉಂಟಾಗಲಾರದು. ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಓರಛಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಯುವರಾಜ ಛತ್ರ ಸಾಲನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸುಖಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ.

ಚಂಪತರಾಯ—ಪಹಾರಸಿಂಗ, ನಿನ್ನ ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಾನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಾರೆನು. ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನು ಓರಛಾದ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನ ಸಶಾಸ್ತ್ರಸಂಬಂಧಿಕನಿರಲು, ಛತ್ರ ಸಾಲನು ಎಂದೂ ಆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರನು. ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವದು.

ಪಹಾರಸಿಂಗ—(ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ) ಏನಂದಿರಿ? ವಿಮಲದೇವನು ರಾಜ ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವನೆ? ಆತನು ಸರ್ವಥಾ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ವಿಮಲನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಲ್ಲ. ಓರಛಾ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತ ಹಕ್ಕುದಾರರೆಂದರೆ ನೀವು! ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಓರಛಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಛತ್ರಸಾಲನು ಓರಛಾದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಬೇಕು. ವಿಮಲದೇವನು ಆತನ ಪವಿತ್ರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕು! ವಿಮಲ! ನೀನು ಯಾರಿರುವೆಯೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿದನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ನರಕದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಕರೆಯ ಹಾವಿನಂತೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂತಾಪದಿಂದ—''ನೀವು ನರಕಕ್ಕಾದರೂ ಹೋಗಿರಿ, ಅಥವಾ ನರಕದಿಂದತ್ತ ಕಡೆಗಾದರೂ ಹೋಗಿರಿ; ಆದರೆ ವಿಮಲದೇವನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ವನ್ನೂ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡಿರಿ. ಮರಣವ್ಯಥೆಯಿಂದ ನೀವು ಭ್ರಮಿಷ್ಟರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಏನಾದರೂ ಹರಟುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಅದನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಂಪತರಾಯ ನಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಆಗಲಿ ವಿಮಲದೇವನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿದರೆ, ರಾಜ ದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸನ ಮಾಡಲಾದೀತು! ವಿಮಲದೇವನೇ ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಓರಛಾದ ರಾಜನಾಗುವನು. ನಾನು ಮರಣೋನ್ಮುಖರಾಗಿರುವ ಪಹಾರಸಿಂಗರವರ ಪತ್ನೀತ್ವವನ್ನು ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ವಿಮಲದೇವನ ಮಾತೃತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ! ಅನ್ನಲು, ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣಸ್ವರದಿಂದ—''ನೀನು ಸಾಹಸಿಯು! ಚಾಂಡಾಳಲು, ಪಾತಕಿಯು, ಅಧಮಳು!''

ಮುಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುವ ತ್ರಾಣವು ಪಹಾರಸಿಂಗನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣುಕೆಕ್ಕರಿಸಿ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಬಿರಿ ಬಿರಿ ನೋಡುತ್ತ ಗತಪ್ರಾಣನಾದನು!!

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದಾನದ ವಸ್ತುವೇ ಅಲ್ಲ!

ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ತನಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಚಂಪತರಾಯನ, ಹಾಗು ಆತನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬಹು ಕಠೋರನೂ, ಕೃತಘ್ನನೂ, ಧರ್ಮಮೂಢನೂ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರಬಹುದು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟವನೆಂತಲೂ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂತಲೂ, ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಮೋಸಗಾರನೆಂತಲೂ, ಪರಧರ್ಮದವರಿಗೆ ''ಜೆಜಿಯಾ'' ಕರ ಕೂಡಿಸಿ ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುವ ಧರ್ಮ ಮೂಢನೆಂತಲೂ ಇತಿಹಾಸವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದು; ಅಂದಬಳಿಕ ಇಂತಹ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ಚಂಪತರಾಯ-ಛತ್ರಸಾಲರೊಡನೆ ನಡೆದ ಬಗೆಯು ಅಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ವಾದದ್ದೆಂದು ಯಾಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಠೋರನಾದ ಬಾದಶಹನು ಮಕ್ಕಳ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಮಲ ಹೃದಯದವನೂ, ದಯಾಲುವೂ, ಸಜ್ಜನನೂ ಆಗುತ್ತಿರುವದು ಮಾತ್ರ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ಔರಂಗಜೇಬನು ತಾನು ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳಿಸಿದವ ನಾದದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನು ದೂರ ದೂರೇ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರ ಸಂಗಡ ಆತನ ಪ್ರೇಮದ ಬಳಿಕೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ''ಜೆಬುನ್ನಿಸಾ'' ಎಂಬವಳು ರೋಷನಾರಳಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸೇರತಕ್ಕವ ಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಅವಳ ಮೇಲೆಯೂ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೇಮವು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ ಇದ್ದಿತು; ಆದರೆ ವಾಚಕರ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಚಯದವಳಾಗಿರುವ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಸರಳ ಮನಸ್ಸಿನವಳೂ, ಆನಂದ ವೃತ್ತಿಯವಳೂ, ನಗೆಮೊಗದವಳೂ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ನಿಸ್ಸೀಮ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾದ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನಪಡುವ ಸ್ಥಾನ ಗಳೆಂದರೆ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಮಂದಿರವು; ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ತಾಯಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯ ಮಂದಿರವು! ಅವರೆಡರಲ್ಲಿಯೂ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದದ್ದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನ ಈ ಪರಿಯ ಪ್ರೇಮವಿರುವದ ರಿಂದಲೇ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಾದ ದಳಪತರಾಯನಿಗೆ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೇಗನೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಳು.

ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ದೇವಗಡದ ಅಥವಾ ದೌಲತ್ತಾಬಾದದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಬಾದಶಹನ ಸರದಾರನಾದ ಬಹದ್ದೂರ ಖಾನಕೋಕಾ ಎಂಬವನು ಬಹುದಿವಸ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲದೆ, ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗುವದೆಂತಲೂ ಖಾನನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ

ಬಾದಶಹನು ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಿವಾಣ, ಈ-ಆಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಭಕ್ತರ ದರ್ಬಾರು ನೆರಸಿ ಆಲೋಚನೆ ನಡಿಸಿದನು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸಿರುವ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಗೂಡಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದೇವಗಡದ ಮುತ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇಡಿಯ ಭರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಾಳಿರುವ ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸು ಆಗಾಗ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಟರನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಆತನು ಆಗಾಗ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜಾಪುರ-ಗೋವಳಕೊಂಡ ಬಾದಶಹರಂಥವರು ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಅಸ್ವಸ್ಥಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುವದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈದಿನ ದೇವಗಡದ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ವಿಷಯದ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾದದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಬಾದಶಹನು ಹೋದಾಗ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ತನ್ನ ಮಂದಿರದ ಕಿಡಕೆಯೊಳಗಿಂದ ಯಮುನೆಯ ಪ್ರವಾಹದ ಕಡೆಗೋ ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೋ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ವಿಚಾರದ ಭರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರುವದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮಗಳ ಆ ವಿಚಾರಮಗ್ನ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು; ಈ ಬದ್ರುನಿಸೆಯು ತನಗೆ ಖುದಾನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಕಳಿಸಿದ ಮನೋಹರ ವಾದ ಶಾಂತಿದಾಯಕ ವಸ್ತುವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಗಂಭೀರವಾದ ಸುಪ್ರಪನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ-

ಔರಂಗಜೇಬ—ಬೇಟೀ, ಯಾವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಗ್ನಳಾಗಿ ಹೋಗಿರುವೆ? ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ನೋಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಸುಖ-ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಏತರ ಕೊರತೆಯಿದೆ? ಈ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ತನ್ನ ಮಗಳ ಸುಖದ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಚಿಂತಾತುರಳು ಯಾಕೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡುವ ತನ್ನ ತಲೆಗೂದಲು ಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸುಕುಮಾರ ಕರಗಳಿಂದ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತನ್ನ ತಂದೆಯಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಚ್ಚೆಯಿಂದ-

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ-ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಯಾತಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೊಸದನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುತ್ತದಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ಯಾಕಾಗಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ನಾನು ಈ ಯಮುನಾ ಪ್ರವಾಹದ ಕಡೆಗೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೂ, ಈ ಉಪವನದಲ್ಲಿರುವ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳ ಕಡೆಗೂ

ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಒಂದೇಸವನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟವಾಗಿವೆ, ಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸಿ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಅಸಂತುಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಈ ಯಮುನಾ ನದಿಯು ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಒಂದೇಸವನೆ ಹರಿಯುತ್ತ ತನ್ನ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸಿ ನಮ್ಮಂತೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅದರಂತೆ ಈ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳಾದರೂ ಒಂದೇಸವನೆ ಮೊಗ್ಗುತ್ತ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತ ಆನಂದದಿಂದಿವೆ.; ಅವು ಬೇಸತ್ತು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಸಂತುಷ್ಟವು ಯಾಕಾಗಬೇಕು? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು.

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಖುದಾನು ಆ ನಿರ್ಜೀವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಾನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ ಅವು ಒಂದೇಸವನೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಅವುಗಳಂತೆ ನಿರ್ಜೀವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ, ಈತನನ್ನು ಖುದಾನು ಹೊಸಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಉಚ್ಚತರ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವನು; ಅದರಿಂದ ನಾವು ದೊರೆತಿದ್ದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗದೆ, ಹೊಸಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸುವೆವು. ಇದರಿಂದ ತೀರ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಉಚ್ಚಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋದದ್ದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವದು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನಾದ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ಬಾಬರನು ತನ್ನ ಸಮರ್ಕಂದದ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗದೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಅಕಬರನು ಅಷ್ಟರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗದೆ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದನು; ಆದರೆ ಅವನು ಗೆಲ್ಲದೆ ಉಳಿದಿರುವ ದಕ್ಷಿಣಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಾನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ —ಆದರೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀವು ಏರುತ್ತಿರುವಾಗ ಎರಡನೇಯವರನ್ನು ಎಷ್ಟು ತುಳಿಯುತ್ತಿರುವಿರೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ನಿಮಗಿರುತ್ತದೆಯೇ? ಒಬ್ಬರನ್ನು ತುಳಿದು ಅವರ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸುಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದು ಖುದಾನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಬಹುದೆ? ನಾವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುಖಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಬಡ–ಬಗ್ಗರ ರಕ್ತಹೀರಿ ನಮ್ಮ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದಲ್ಲವೆ? ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಹೀಗೆ ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದರೆ ನಮ್ಮಂತೆ ಖುದಾನ ಮಕ್ಕಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಆತನ ಮಕ್ಕಳು ಒಬ್ಬರ ರಕ್ತವನ್ನು ಒಬ್ಬರು ಕುಡಿಯಹತ್ತಿದರೆ ಆತನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷವಾದೀತು. ಬಾಬರನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿದನು. ಅಕಬರನು ಉತ್ತರಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿದನು, ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಇಡಿಯ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರಬೇಕೆನ್ನುವಿರಿ! ಈ ಮಾತು ಅತ್ಯಂತ ದಯಾಲುವೂ, ನ್ಯಾಯಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವ ಖುದಾನಿಗೆ ಸೇರಬಹುದೆ?

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಈದಿನ ನೀನು ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀ? ನಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದು ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಖುದಾನ ಪ್ರೇಮದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಕಾಜಿಗಳು ನಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪೈಗಂಬರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾಜಿಗಳು ನಮಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಇಂಥ ಅನ್ಯಾಯದ ಮಾತನ್ನು ಪೈಗಂಬರರು ಹೇಳಿರಬಹುದೇ, ಎಂದು ನಾನು ಕುರಾಣವನ್ನು ಎರಡುಸಾರೆ ಓದಿನೋಡಿದೆನು; ಆದರೆ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ನನಗೇನು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮದ ಬಾರದ ಕಾಜಿ–ಮುಲ್ಲಾಗಳು ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿ ಹರಿಯುವಷ್ಟು ವೇತನವನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ, ತಾವು ದೊಡ್ಡ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಗುರುಗಳೆನಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ಈ ಸಂಸಾರದಕ್ಷ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಬುದ್ಧಿಹೀನರೇ? ಸ್ವತಃ ಅಲ್ಲಾನ ಸಮತೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಅಸಮರ್ಥರೆ? ಅಲ್ಲಾನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಆಚರಣೆಗಳು ಸೈತಾನನ ಆಚರಣೆಗಳೆಂಬದು ತಾವು ಅರಿಯರಿರಾ? ಈ ತಾರಕಾ ಪುಂಜಗಳು ತಮತಮಗೆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿಯಮಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಶಾಂತಿಗೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡದಿರುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯರಾದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದು ಬೇಕಾದರೆ ಖುದಾನ ವೈಭವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಕಾದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ಸಮರ್ಕಂದದ ಮೊಗಲರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಧನವನ್ನು ಕರದ ರೂಪದಿಂದಾಗಲಿ, ದಂಡದ ರೂಪದಿಂದಾಗಲಿ, ಸಾಲದ ರೂಪದಿಂದಾಗಲಿ ಯಾಕೆ ಸುಲಿಯಬೇಕು? ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಹಿಂದುಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಗುಲಾಮರಾಗಿ ಮಾಡುವ ಬಾಧ್ಯತೆಯು ಈ ಭಿನ್ನ ದೇಶದ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುವದು?

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಕುಂಠಿತನಾಗಿ) ಬುದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಬಂಡಖೋರ ಹಿಂದುವಿನಂತೆ ನೀನು ಇಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವೆ! ಮೊನ್ನಿನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮಹೋಬದ ಚಂಪತರಾಯನೂ, ಆತನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನೂ ಎಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೀಗೆಯೇ ಚಮತ್ಕಾರದ ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿದರು. ಅವರ ಆ ರಾಜದ್ರೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ –

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಪಟ್ಟರಾಣಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು— ''ಹಾಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಕೀರ್ತಿಧ್ವಜವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತು! ಶಹಾನಶಹಾ! ಅಂದು ಛತ್ರಸಾಲನು ತಮಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನಮಾಡಿದ ಆಗಾಧಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾವು ನ್ಯಾಯತಃ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದರೆ, ಬರಿಯ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಏಕೆ? ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೂ ತಾವು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ!

ಖಾವಿಂದ, ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಏನೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ದಾಸಿಯಾದ ಈ ಆಯೇಷೆಯು ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ಯಾವತ್ತು ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದೆಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅಂತಹ ಆ ತನ್ನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಜೀವವನ್ನು ಆಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ನಿವಾಳಿಸಿ ಚಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧಳಿರುವಳು! ಶಹಾನಶಹಾ! ಛತ್ರಸಾಲನೇ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸದಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಆತನಿಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿ ಯೆಂದು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಯೂರಾಸನದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದಿರಿ? ಅಂತಹ ನೀಗದ ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ್ದರೆ, ಖುದಾವಂತ! ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಈ ತಾಯಿ–ಮಕ್ಕಳು ಇಂದು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು?

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಆಯೇಷೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದವು! ಆಗ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಅಳುವ ಮೋರೆಯಿಂದ—''ಅಪ್ಪಾ, ಕುದಾನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಮುಖಾಂತರ ವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸದಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ಗತಿಯು ಏನು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು? ಛತ್ರಸಾಲನ ಉಪಕಾರವು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ, ಅವ್ವನ ಮೇಲೆಯೂ, ಶಹಾಜಾದಾ ಅಜ್ಜಿಮನ ಮೇಲೆಯೂ, ಇಡಿಯ ಮೊಗಲ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೇಯೂ ಅನಂತವಾಗಿ ಆಗಿರುವದು! ಇಂತಹ ಖುದಾನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಛತ್ರ ಸಾಲನಿಗೆ ನೀವು ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದು ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆ? ನಮಗೆ ಸಹ್ಯವೇ? ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯವೆ?

ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳ ಈ ಹೃದಯದ್ರಾವಕ ಭಾಷಣದಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಲ್ಲೆದೆಯು ಕರಗಿತು! ತಾನು ಹಾಗೆ ಚಂಪತರಾಯ–ಛತ್ರಸಾಲರನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಆತನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡತೊಡಗಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಆ ತಂತ್ರಗಾರನಾದ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೋರಗೊಡದೆ, ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಔರಂಗಜೇಬ—ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸಹವಾಸ ದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಲ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇರೆ, ಮಯೂರಾಸನವೇರಿ ರಾಜಕಾರಣ ನಡಿಸುವ ಕ್ರೂರ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇರೆ. ನೀವು ಆ ಕ್ರೂರ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಡದೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಪ್ರೇಮಲ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿರಿ. ರಾಜಕಾರಣವೇ ಬಹು ತೊಡಕಿನ ಸ್ವಭಾವದ್ದಿರುವದು!

ಆಯೇಷೆ—(ಅತ್ಯಂತ ಕೋಮಲ ಸ್ವರದಿಂದ) ಖಾವಿಂದ ನಾವು ತಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣ ದಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಕೈಹಾಕಲಾರೆವು. ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ತಮ್ಮ ನಡತೆಗೆ ನಾವು ದೋಷ ವಿಡುವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಛತ್ರಸಾಲ ಚಂಪತರಾಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಭಂಗವು......

ಔರಂಗಜೇಬ—(ವಿಕಟ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ಆಯೆಷೇ? ಎಂತಹ ಹುಚ್ಚಿಯೇ ನೀನು? ಕುಟಿಲ ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವೆ? ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ವಚನಭಂಗ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ನಿಮ್ಮ ರಜಪೂತರ ಹಾಗೆ ವಚನದ ಮಬ್ಬಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿಯೋ ಏನು? ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಶಕಾಲವು ಒದಗಿದಾಗ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಚನ ಕೊಡಬೇಕು, ಮುಂದೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಯಿ

ತೆಂದರೆ, ಕೊಟ್ಟಹಾಗೆ ಆ ವಚನಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಬಿಡಬೇಕು! ಈ ವಚನಭಂಗದ ದೊಡ್ಡ ಬಲದಿಂದಲೇ ಬರಿಯ ಔರಂಗಜೇಬನಿದ್ದವನು ನಾನು ಶಹಾನಶಹಾ ಅಲಮಗೀರ ಔರಂಗ ಜೇಬನಾದೆನು! ಹೀಗಾಗುವಾಗ ನಾನು ಮುರಾದನಿಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟು ಮುರಿದೆನು; ಸುಜಾನಿಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟುಮುರಿದೆನು; ಸ್ವತಃ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟು ಮುರಿದೆನು; ಪ್ರಿಯೇ, ಆಯೇಷೆ, ಬಹಳ ಹೇಳುವದೇನು? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಲ್ಲಾನಿಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟೆನು, ಕಾರ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ವಚನವನ್ನು ಮುರಿದೂ ಬಿಟ್ಟೆನು! ವಚನದ ಮಬ್ಬಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಆ ಕಾಟಕ ಸ್ವಭಾವದ ಶೂರ ರಜಪೂತರು ಇಷ್ಟು ಸನೆಯ ದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗೆ ಸುಖದಿಂದ ನಿದ್ದೆಮಾಡಗೊಡಬಹುದೆ? ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಓಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅವರು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಖಿನ್ನಳಾಗಿ) ಅಪ್ಪಾ, ಹೀಗನ್ನಬೇಡಿರಿ. ಬುಂದೇಲದ ಜನರು ನೀವು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ಕೃತಘ್ನರಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹಣಿಕಿಯೂ ನೋಡಲಾರರು!

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬುದ್ರುನ್ನಿಶೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ) ಎಲ! ಇದೇನು? ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ನೀನೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪಕ್ಷಕಟ್ಟಿ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನವಳಿರುವದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪಕ್ಷವಹಿಸುವದು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಒಲವು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕಡೆಗೇಕೆ?

ಆಯೇಷೆ—ಶಹಾನಶಹಾ! ನಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬಂದವಳು; ಆದರೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವಳು!

ಔರಂಗಜೇಬ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನಂದಿ? ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವಳೆ? ಅದು ಹೇಗೆ?

ತಂದೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವ್ವನು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ನಾಚಿ, ಏನೋ ಕೆಲಸವಿದ್ದವಳಂತೆ ತಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಕಿಡಿಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೊರಗೆ ನೋಡುವವಳಂತೆ ತೋರಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು –

ಆಯೇಷೆ — ಖಾವಿಂದ, ಮೊನ್ನಿನ ಮೀನಾ ಬಝಾರದಲ್ಲಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಸಾಗರದ ಅರಸನಾದ ಸಭಾಕರಣನ ಮಗ ದಳಪತರಾಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿರುವಳು; ಆದರೆ ದಳಪತರಾಯನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ನೋಡಬೇಕಾಗಿರುವದು!

ಆಯೇಷೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಸಂತಪ್ತನಾದನು; ಆತನ ಆಗಿನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಎದೆಯು ದಸಕ್ಕೆಂದಿತು! ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟಳು. ಆಗ ಔರಂಗಜೇಬನು–

ಔರಂಗಜೇಬ—ಏನು? ನನ್ನ ಮಗಳು ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಮದುವೆ ಯಾಗುವಳೋ? ನನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವದೊಂದು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವವರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿರುವರು.

ಆಯೇಷೆ—ಹೀಗೆ ಅವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಎಷ್ಟು ವಿಲಕ್ಷಣ ವಾಗಿರುವದೆಂಬದರ ಗೊತ್ತು ನಿಮಗಿರುವದು. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಆಗ ನೀವು ರಜಪೂತ ವೇಷದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೆನಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಸಲುವಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಳಾದೆನೆಂಬದನ್ನೂ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯವು ಬೈಲಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಉಂಟಾದೀತೆಂದು ನಾನು ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಪಟ್ಟೆನೆಂಬದನ್ನೂ, ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ಪರಲು ಹರಿದುಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗುಪ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದೆನೆಂಬದನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿರಿ; ಅಂದರೆ ಬುದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಬಂದೀತು. ಕುಮಾರ ದಳಪತರಾಯನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೆ, ಆತನನ್ನು ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವದು ನಿಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಔರಂಗಜೇಬ—ಏನು? ದಳಪತರಾಯನು ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೋ? ಹಾಗೆಮಾಡಿದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು ನನಗೆ ಸಂಕಟಕರವಾಗದು. ಆತನು ಒಮ್ಮೆ ಯವನನಾಗಿ ನನ್ನ ಅಳಿಯನಾದರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜ್ಯ ಒಂದೇ ಏಕೆ? ಅಂಥ ಹಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ಆತನ ಕಾಲದೆಸೆಗೆ ಉರುಳಾಡುವಂತೆ ಆತನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವೆನು!

ಆಯೇಷೆ—(ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ) ಪ್ರೇಮದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಎಣಿಸುವದು ಸರ್ವಥಾ ತಪ್ಪು ಎಂದು ನೀವೇ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಿರಲ್ಲವೆ? ಬುಂದೇಲದ ರಜಪೂತರ ಮಗಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಗೋಷೆಯಲ್ಲಿ ಕರಕೊಳ್ಳವಾಗ ನಿಮಗೆ ಧರ್ಮದ ಹಂಗು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ಬುಂದೇಲಿಯ ರಜಪೂತ ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸತೊಡಗಿದ ಕೂಡಲೆ, ಧರ್ಮದ ನೆವವನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ನಿಮಗಾದರೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ!

ಆಯೇಷೆಯ ಭಾಷಣದಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. .ತಾನು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಆಯುಷ್ಯವು ದುಃಖದಾಯಕ ವಾಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಗೆ ದುಃಖಕೊಡುವದು ಆತನಿಂದಾಗ ಲೊಲ್ಲದು. ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಆಜನ್ಮ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕೊರಗಗೊಡುವದು, ಆಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಲಾಂಛನವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ತನ್ನ ಪ್ರೀಯ ಮಗಳ

ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನು ಅಷ್ಟು ಕಠೋರತನ ತೋರಿಸುವದು ಶಕ್ಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮಗಳ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮದಿಂದ –

ಔರಂಗಜೇಬ—ವತ್ಸೇ, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ, ಅಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಡ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ಸಾಗರದ ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾಗುವನು. ನಿನ್ನ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವ ಸಂಧಿಯು ಆತನಿಗೆ ಒದಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ನಾನು ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು!

ಬಾದಶಹನ ಈ ಅಮೃತವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ತಾಯಿ–ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಆನಂದ ಪರವಶರಾದರು. ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಈಪರಿ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ತಂದೆಯ ಚರಣಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು; ಆಕೆಯ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ತಂದೆಯ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನ ಮಾಡತೊಡಗಿದವು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಶಹಾಜಾದೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತ—''ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಬೇಡ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚರಣಗಳಿಗೆರಗಬೇಡ. ಉಪಕಾರಮಾಡುವ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾದದ್ದು! ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನದಂಥ ಉಪಕಾರವು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರ ಬುದ್ಧಿಯ ರಾಜನಿಂದಲೂ ಆಗುವದು ಕಠಿಣವು! ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ವಚನವು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪತ್ರವು ಮಹೋಬದ ಪಂಚತರಾಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿ; ಆಮೇಲೆ ನೀವು ನನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ! ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸನದು ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಸನದು, ಬರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ದೌತಿ–ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯೇಷೆಯು ನನ್ನ ಸಿಕ್ಕಾ–ಮೊರ್ತಬುಗಳನ್ನು ತರುವಳು!

ತಾಯಿ–ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಬಾದಶಹನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನದ ಸನದು ಬರೆದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಮೊಹರು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಆನಂದದಿಂದ ಸನದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ರೋಷನಾರ ಬೇಗಮೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಳು! ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಘಾತಕಿಯಾದ ತನ್ನ ಆ ತಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ—''ಇಂದು ಯಾವ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಡವಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೀ? ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವೇನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಂದಿತ್ತು?

ಬಾದಶಹನ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ರೋಷನಾರಳು ಸನದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ— ''ಶಹಾನಶಹಾ, ನೀವು ಇದಾವ ಸನದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇಗಮಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಡುವಂತೆ ನಗುತ್ತ—''ಈ ಸನದಿನೊಳಗಿನ

ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೀನು ನೋಡಲೇಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಕಪಟದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತು ಒಗೆದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಹದುಪಕಾರಮಾಡಿದ ತರುಣ ಛತ್ರಸಾಲನ ಉಪಕಾರದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಈ ಸನದು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದು.

ರೋಷನಾರ—ಏನು? ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನವಮಾಡುವವನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಾನವೆ? ಈ ಸನದಿನ ಮೇಲೆ ಮೊಹರುಮಾಡುವ ಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನವು ಬಾದಶಹರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿ! ಸರದಾರ ಸಾಹೇಬ! ಕಂಚುಕಿರಾವ! ಹೀಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಚಂಪತರಾಯನ ಉದ್ಧತತನವನ್ನು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ರೋಷನಾರಳು ನುಡಿಯಲು, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕುರ್ನಿಸಾತ ಮಾಡಿ, ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಉಪ್ಪುಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದನು! ಆಗ ದುರಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬಾದಶಹನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದೇನು? ಆತನ ಆ ಸಂತಪ್ತ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯೇಷೆಯೂ, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯೂ ಕೈಗೆಬಂದ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸನದನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ—"ಈ ಸನದನ್ನು ಈಗಲೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವ ಮೋಹಬದ ಮನೆತನದ ನಾಶವು ಬೇಗನೆ ಹೇಗಾದೀ ತೆಂಬದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು! ರೋಷನಾರ, ಕ್ಷಣವೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ದಿವಾಣ–ಇ–ಆಮದಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಯುವದು; ಅಲ್ಲಿಗೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನೂ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು— "ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸನದಿನ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡು. ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನದ ಮುಂದೆ ಅಪತ್ಯಪ್ರೇಮದ ಆಟವು ನಡೆಯಲಾರದು," ಎಂದು ನುಡಿದು ಬಾದಶಹನು ಸನದನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ ಹರಿದು ಚಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ—"ಆಯೇಷೇ, ನಿನ್ನ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಾರದು, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನವು ದೊರೆಯಲಾರದು" ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ದಿವಾಣ–ಇ–ಆಮದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದನು! ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಚಂಪತರಾಯನ ನಾಶದ ಉಪಾಯವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು! ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಒಂದು ಫರ್ಮಾನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಆಯಿತೆಂದು ಕುಣಿಯುತ್ತ ಓರಛಾದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಬೆಳಗಾಗಲು, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ತನ್ನ ಮಹಾಲಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಟು ಹೋದಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತು! ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದಾನದ ವಸ್ತುವೇ ಅಲ್ಲ!

ಅಚ್ಚ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮ!

ಪಹಾರಸಿಂಗನು ಸಾಯುವಾಗ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಆತನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನ ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಪ್ರೇತಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಕೂಡಲೆ ಚಂಪತರಾಯನು, ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನೂ ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಉಳಿದ ಪರಿವಾರವನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಹೋಬದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ವಿಮಲದೇವನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಬರುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಮೇಜವಾನಿಯ ದಿವಸ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾಗಿದ್ದ ಸಭಾಕರಣನು ಪುನಃ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಸಾಗರದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಏನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವನೆಂಬದರ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಪಹಾರಸಿಂಗನು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸತ್ತನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಈ ಆಪತ್ತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ತನ್ನ ನೀಚವರ್ತನದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಬಹುದೆಂದು ಆತನು ಮಾಡಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು! ಇದರ ತರುವಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ—"ನೀವು ಒಳಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಯಾವತ್ತು ರಾಜರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯ ಆದಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಚಂಪತರಾಯನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು" ಅಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಿ–ಮುದ್ರೆಗಳೊಡನೆ ಕಳುಹಿದಳು. ಪಾಪ! ಸಭಾಕರಣನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪಿಶಾಚವು ಬಡಿದವನಾದಕಾರಣ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಓರಛಾದ ರಾಜಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಆತನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಆ ವೃದ್ಧ ರಾಜನು ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯದ ವರ್ಣನವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸಭಾಕರಣನ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದನು. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾಗಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿ—"ಸಭಾಕರಣಜೀ, ರೋಷನಾರಾ ಬೇಗಮೆಯ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ, ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ, ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ತೀರದು! ಆಕೆಯು ನಮ್ಮ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಎರಡನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಆಗಿರುವಳು! ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ರೋಷನಾರಳನ್ನು ಕಂಡಬಳಿಕ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ವಿಲಂಬವಾಗಿದ್ದರೆ, ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಮೇಲೆ ಎಂತಹ ವಿಪತ್ತು ಬರುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸನದು, ಲೇಖನದ ಸೀಮೆಯು ಮುಗಿದುಹೋಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಮೊಹರು ಇನ್ನು ಆ ಸನದಿನ ಮೇಲೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರೋಷನಾರಳು ರಾತ್ರಿಯೆಂದು ನೋಡದೆ, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನೂ,

ನನ್ನನ್ನೂ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವ ದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ತಿನ ಪರಾಭವವಾಯಿತು. ಹಾಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ, ನಮ್ಮ ಒಳಸಂಚು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಬಾಧಿತ ಸೇವೆಯ ಸುಯೋಗವು ತಪ್ಪಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು! ಅದರೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ತನ್ನ ಬಂದಿವಾಸದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಪೂರಾ ಬರೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಸನದು ಚೂರುಚೂರು ಆಯಿತು. ನಮ್ಮ ಒಳಸಂಚಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ಈ ಮಹತ್ವದ ಸನದನ್ನು ಬಾದಶಹರು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ,'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಫರ್ಮಾನವನ್ನು ಸಭಾಕರಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಸಭಾಕರಣನು, ಆ ಕಾಗದವನ್ನೂ, ಅದನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕಂಚುಕಿ ರಾಯನಿಗೆ—''ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಏನನ್ನುವನು? ಆತನು ಈ ಫರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರುವನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು!

ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ರಾಜಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಅಗಾಧ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅಹಂಕಾರಪಡುತ್ತ ಅಚ್ಚ ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಆ ಫರ್ಮಾನದ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ವೈಧವ್ಯದ ನಾಚಿಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು—''ಸಭಾಕರಣ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಮನಃ ಪೂರ್ವವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುವೆನು. ನೀವು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಸರದಾರರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಭಯಂಕರ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವ ಚಂಪತರಾಯನ ಶಾಸನಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿರುವನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ಮಾಂಡಲೀಕ ರಾಜರ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೀವು ಮಹೋಬದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗಬೇಕೆಂದು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವನಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಿರುವನು. ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಆಲೋಚಿಸಿದ ಆಲೋಚನೆಯು ಸಫಲವಾಗುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ಮಾಂಡಲಿಕರ ಸೈನ್ಯಗಳು ನಿಮ್ಮ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವವು. ನಾಡದು ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸದರಜೋಯಿಸರು ಮುಹೂರ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಆ ದಿವಸ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡು ವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಸಭಾಕರಣನು ಮಹೋಬದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗುವ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೈಕೊಂಡನು. ದೇಶದ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಘಾತಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು

ಮುಂದಾಳಾಗಿರುವದು ಕೇವಲ ನರಕಸಾಧನವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು; ಆದರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೇನು? ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಆತನು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಹೋಗಿದ್ದನಲ್ಲವೆ? ಆ ಸತ್ಯವಾದಿಯಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನು ಮಹೋಬದ ಸನಿಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋದಹೋದಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ವೀರಾವೇಶಗೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡುವ ರಜಪೂತರ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು.

ಇತ್ತ ಚಂಪತರಾಯನು ವಿಜಯೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರ ಒಳಸಂಚಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಂದಿನಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಅರಸರ ನಾಶವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು, ಆತನು ಓರಛಾದಿಂದ ಮಹೋಬಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸತೊಡಗಿದನು. ಮಹೋಬದ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಮುಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ರಾಶಿಗೆ ರಾಶಿಯು ಬೀಳಬೇಕು, ಸಂಜೆಯೊಳಗೆ ಅವನೆಲ್ಲ ಸೈನಿಕರು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಈ ಕ್ರಮವು ಅಖಂಡ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಶಸ್ತ್ರಗಳ, ಹಾಗು ಇಷ್ಟು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವೀರರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಉಪಯೋಗವು ತಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗುವದನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ದುಃಖಪಟ್ಟನು. ''ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಮುಂದೆ ಯಾರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ನಾವು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯೊಡನೆ ಕಾದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು? ಸಭಾಕರಣನಂಥ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಲಿ, ಸೋತಾಗಲಿ, ಕಡೆಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿಯಾಗಲಿ ದೂರಮಾಡಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಹಿತವಾಗಬಹುದು. ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಈ ರಾಜರನ್ನು ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತುವದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಕಲಂಕಿತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕಾದುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವು ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಬಹುದು! ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಉಳಿದಿರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತ, ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಬಿಗಿದರೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ಅಭೇದ್ಯವೂ, ಅಚಿಂತ್ಯವೂ, ಬಲಾಢ್ಯವೂ ಆಗಬಹುದು!'' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಛತ್ರಸಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಆತನು ತಳಮಳಿಸತೊಡಗುವನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ತರುಣ ಯುವರಾಜನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಈ ಸ್ವಜನ ಘಾತದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಭಾಕರಣನ ಪ್ರಬಲ ಸೈನ್ಯವು ಮಹೋಬದಿಂದ ಐದು ಹರದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಇಳಿಯಿತು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮಸ್ತಕವು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ತಪ್ತವಾಯಿತು. ಪುತ್ರದರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಎಷ್ಟೋ ಸೈನ್ಯದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ದಳಪತರಾಯನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಸಭಾಕರಣನೊಡನೆ

ಯುದ್ಧಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜಾದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತು ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಹೋಗುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ರಣವಾದ್ಯಗಳು ಕರ್ಕಶಧ್ವನಿಮಾಡತೊಡಗಿದವು.

ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯಗಳು ಯಾವ ಹಿತೊದ್ದೇಶವೂ ಸಾಧಿಸದಿರುವ ನಾಶಕಾರಕ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಕಾದತೊಡಗಿದವು! ಒಂದು ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಅಣ್ಣ–ತಮ್ಮಂದಿರು ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಒಬ್ಬರ ನಾಶವನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಮನೆತನದ ನಾಶವೇ ಆದೀತಲ್ಲದೆ, ಮನೆತನದ ಹಿತವಾಗಲಾರದು. ಅದೇ ಮಾತು ದೇಶಬಾಂಧವರಿಗೂ ಹತ್ತುವದು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಹೊಟ್ಟೇಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಕಾದಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲವು ಕಸುವುಗೆಟ್ಟು ಕುರಿಯಂತೆ ಆಗುವದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನಂಥ ಸೊಕ್ಕಿದ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯ ಆಹಾರ ಮಾತ್ರ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಚಾರವು ಛತ್ರಸಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಯುದ್ಧವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಜಯವಾಯಿತು. ಈ ದಿನ ದಳಪತರಾಯನು ಬಹು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಕಾದಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನು—''ಈ ತಂದೆ–ಮಕ್ಕಳು ಹೀಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಕಾದುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಕಾದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಾಗಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಆ ತಂದೆ– ಮಕ್ಕಳ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನೋಡುತ್ತನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ತಾನು ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದದ್ದೆಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಅಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಕಾದಿದನು. ಶೂರನಾದ ಸಭಾಕರಣನು ಮೂರುಸಾರೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೈನ್ಯದಮೇಲೆ ಆವೇಶದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದನು; ಆದರೆ ದಳಪತರಾಯನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಆತನು ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಮೂರುಸಾರೆಯೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ದಳಪತರಾಯನ ಮೂರನೆಯಸಾರೆಯ ಸಂತಾಪದ ಹೊಡತದಿಂದಂತು, ಸಭಾಕರಣನ ಸೈನ್ಯವು ಒಂದು ಹರದಾರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು! ಸಭಾಕರಣನು ಮಗನ ಈ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು! ದಳಪತರಾಯನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತ ಚಂಪತರಾಯನ ಸೈನ್ಯವು ಶಿಬಿರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿತ್ತು, ಆ ದಿವಸ ಛತ್ರಸಾಲನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ತೆಗೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯ ದಿವಸ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲು ಛತ್ರಸಾಲನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದನು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾಳಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಶೂರರಾದ ದಳಪತರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮಾತು ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ ಯಾವತ್ತು ವೀರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯದ ಸಂಚಾರವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ

ಕವನಗಳ ಗಾಯನವನ್ನು ತಾನು ಯಾವಾಗ ಮಾಡೇನೆಂದು ಚಾರಣದೇವನು ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಅಪ್ಪಾ, ಈ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ನಿರ್ದಯದ ಪರಮಾವಧಿಯು! ಈ ಬಗೆಯ ನಮ್ಮನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕಲ್ಯಾಣವೇನಾಗುವದು? ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಈ ಜನಸಂಹಾರವು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು? ಈ ದಾಯಾದ್ಯ ಮತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಶಕ್ತಿಸರ್ವಸ್ವದ ನಾಶವಾದರೆ, ಮತ್ತು ಈ ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ದ್ವೇಷದಲ್ಲಿಯೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅಪ್ರತಿಮ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಲಯವಾದರೆ, ಅದರಂತೆ ಈ ಕಲಹಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಆರಿಸಿದ ವೀರರ ಆಹುತಿಯಾದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯವು ಹೇಗೆ ಕೊನೆಗಾಣುವದು? ಅಪ್ಪಾ, ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಹಿತವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ!''

ಮಗನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ—''ಯಾರು? ಛತ್ರಸಾಲ, ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವ ನೀನು ಛತ್ರಸಾಲನೇ ಏನು? ಬುಂದೇಲದ ಹಿತವು ಯಾತರಿಂದಾಗುವದೆಂಬ ಮಾತು ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಯ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದ ವೀರರಿಗೆ ಹುಡುಗರು ಬುದ್ಧಿಯ ಹೇಳುವದೆಂದರೆ ಸಾಹಸವೇ ಸರಿ; ಛತ್ರಸಾಲ, ನಿನ್ನ ಇಂದಿನ ಹೇಡಿತನದ ಮಾತಿಗಾಗಿ ಚಂಪತರಾಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವನು. ಇಂಥ ಅಂಜುಬುರುಕನದ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆಡಿದರೆ'' ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡನು. ಚಾರಣದೇವನು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ವೀರರ ಶೌರ್ಯದ ಗಾಯನಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಚಂಪತರಾಯ, ದಳಪತರಾಯ, ಬೇರೆ ವೀರರು ಇವರಲ್ಲಿ ವೀರಶ್ರೀಯು ಸಂಚಾರವಾಯಿತು! ಯುದ್ಧದ ಕೊಂಬು ದೊಡ್ಡಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗತೊಡಗಿತು; ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಜಯಜಯಕಾರಧ್ವನಿಯು ಆಗತೊಡಗಿತು. ನಿಕರದ ಕಾಳಗವು ಆರಂಭವಾಗಿ ಜನಸಂಹಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಿತು; ಆದರೆ ಆ ದಿವಸವೂ ಛತ್ರಸಾಲನು ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆ ದಿವಸವೂ ಆತನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಿರಿಯಲಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಈ ಯುದ್ಧವು ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋದಿವಸ ನಡೆದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಎಂದೂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದೇ ಕ್ರಮವು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿವಸ ನಡೆದರೆ, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಸೊರಗತೊಡಗಿದ್ದ ತನ್ನ ವೀರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡೆಗೆ ನಾಮಶೇಷವಾಗುವದೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಚಂಪತರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಸಭಾಕರಣನ ಸೈನ್ಯವಾದರೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಶವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಸೈನ್ಯದ ಪೂರೈಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಸಭಾಕರಣನ ಸೈನ್ಯವು ಈವರೆಗೆ ತಡೆದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟುದಿವಸ ಯುದ್ಧನಡೆದರೂ ಚಂಪತರಾಯನ ವರ್ಚಸ್ಸಿಗೆ

ಚ್ಯುತಿಯುಂಟಾಗದೆ, ಆತನ ವಿರುದ್ಧಪಕ್ಷದ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ನಾಶವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದನು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಎದೆಗುಂದದೆ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಬೇಗನೆ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದಿತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಆ ವೀರಪುಂಗವನಿಗೆ ಲೇಶವೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ! ಈವರೆಗೆ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ಇಂದು ಒರೆಯಿಂದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿರಿದು ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸತೊಡಗಿದನು. ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಅದ್ವಿತೀಯ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ, ಚಂಪತರಾಯನ ಉಳಿದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅವರು ಬಾದಶಹನ, ಹಾಗು ಸಭಾಕರಣನ ಮಿಶ್ರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಯಮನಂತೆ ತೋರಹತ್ತಿದರು. ಮಹಾ ಕಪಟಿಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಭಾಕರಣನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳನೋಡಿ ನಿಂತು ಚಂಪತರಾಯನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಣಿಯಹತ್ತಿದನು; ಆದರೂ ಚಂಪತರಾಯನ ಶೂರ ಸೈನಿಕರು ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ವೀರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಚಂಪತರಾಯನು ಕ್ಷೀಣಬಲನಾಗತೊಡಗಿದನು.

ಸ್ವಜನರೆಲ್ಲರೂ ಚಂಪತರಾಯನ ಕೈಬಿಟ್ಟರು; ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾಸವು ತೋರದಾಯಿತು. ಮೊಗಲರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯ ಹೊಡತದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಮಹೋಬದ ಜನರ ನಾಶವನ್ನು ಆತನು ನೋಡದಾದನು. ಇನ್ನು ತಾನು ಮಹೋಬವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ದುಃಖದಿಂದ ಸ್ವದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನೂ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅರಣ್ಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಛತ್ರಸಾಲನ ತಾಯಿಯಾದ ಸರಲಾದೇವಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆದಳು. ಈಗ ಚಂಪತರಾಯನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ಜನ ವೀರರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಮಹೋಬದ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಹಸರು ನಿಶಾನೆಯು ಮೆರೆಯಹತ್ತಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯ ಆನಂದವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯ-ಛತ್ರಸಾಲರಿಬ್ಬರು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮಡಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ಎಂಬುದೊಂದೇ ಕೊರತೆಯಿತ್ತು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಯಾವತ್ತು ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದಿನಾಲು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೂ, ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಚಂಪತರಾಯನೂ, ದಳಪತರಾಯನೂ ಜೀವದ ಆಶೆಬಿಟ್ಟು ಕಾದುತ್ತಿರುವಾಗ, ಪ್ರತಿದಿನ ಅವರ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ಶೂರರ ಸಂಹಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹೀಗಿರುವಾಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣಬಲನಾದನು. ಯುದ್ಧಮಾಡುವ

ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆ ವೀರಪುರಂಗವನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಪರಿವಾರವೆಂದರೆ, ಆತನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಸರಳಾದೇವಿ, ಮಗನಾದ ಛತ್ರಸಾಲ, ವಿರಾಗ್ರಣಿ ದಳಪತರಾಯ, ಕೆಲಜನ ಶೂರ ದಂಡಾಳುಗಳು ಇಷ್ಟೆ! ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಶರಣಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ವೀರನ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಎರಡೇ ಇದ್ದವು. ಒಂದನೆಯದು ಶತ್ರುವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಜಯ ಸಂಪಾದಿಸುವದು, ಎರಡನೆಯದು ತಾನು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತ ಕಾದುತ್ತ ಧಾರಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತನಹೊಂದಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದುವದು! ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು; ಯಾಕಂದರೆ, ಚಂಪತರಾಯನು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಅಚ್ಚ ಕ್ಷಾತ್ರ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದನು!

ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯ ಪ್ರಭಾವ!

ಹೀಗೆ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಅಚ್ಚ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದ ಚಂಪತರಾಯನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಶಸ್ತ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಯುವರಾಜ ಪುತ್ರಸಾಲನೂ, ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನೂ ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಸರಲಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಹಾಗು ಛತ್ರಮಿತ್ರರಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ ನಿಕೃಷ್ಟಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶೋಕದಗ್ಧ ಹೃದಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಉಳಿದ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರ ದಂಡಾಳುಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯ ನಿರೀಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಅರಣ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಚಂಪತ ರಾಯನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ—''ಒಳ್ಳೆಯ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವಂತು ಒದಗಿತು. ಕಾದುತ್ತ ಕಾದುತ್ತ ಸಾಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಶತ್ರುವಿನ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಬೇಕು. ಇದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಯಬಹುದು; ಆದರೆ ಸಾಯುವಾಗ ಸ್ವದೇಶದ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಲು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಗುವ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಸಲ್ಲ! ಹಾಗಾದರೆ ಬದಕುಬೇಕೆ? ಬದುಕಿದರೆ ಆ ವಚನಭ್ರಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಗುಲಾಮನಾಗಬೇಕು. ಛೆ! ಹಾಗೆ ಬದಕುವದು ನರಕವಾಸಕ್ಕಿಂತ ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ! ಸತ್ತು ವೀರ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಮುಂದೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳೋಣ! ನಿಶ್ಚಯವು, ಇನ್ನು ಸಾಯುವದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ಇನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳ

ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಚಂಪತರಾಯನು ಹುಲಿಯಂತೆ ಜಿಗಿಯತಕ್ಕವನು! ಚಂಪತರಾಯನ ಐಹಿಕ ಕರ್ತವ್ಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ಸರಲೆ, ನೀನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶೋಕಮಾಡಬೇಡ. ಛತ್ರಸಾಲ–ದಲಪತರಾಯ, ನೀವೂ ದುಃಖಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಇನ್ನು ನಾನು ಕೆಲವು ತಾಸು ಬದುಕಿ ಇರತಕ್ಕವನು. ಇಷ್ಟು ಕಾಲವನ್ನು ನಾವು ಆನಂದದಿಂದ ಕಳೆಯೋಣ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಾಣೋಣ, ಒಬ್ಬರ ಅನುಭವವನ್ನೊಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಹೇಳೋಣ!

ಈವರೆಗೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸರಲಾದೇವಿಯು ಪತಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ''ಸರಲೇ, ನೀನು ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲವೆ? ಶತ್ರುಗಳು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸುತ್ತುಹಾಕಿದ್ದು, ಯಾವಾಗ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಾರೆಂಬದರ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದಬಳಿಕ ಯಾವ ಮಾತು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಲೇ, ನಿನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಲಿಂಗನವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು'' ಎನ್ನಲು, ಸರಲಾದೇವಿಯು ಆತುರದಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಪತಿಯನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ತಾಯಿ–ತಂದೆಗಳ ಈ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಕಾಣೋಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದವು; ಆದರೆ ತಾನು ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವದು ಅಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ದುಃಖವಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು, ದುಃಖವನ್ನು ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ನುಂಗಿಕೊಂಡನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು ತನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ—''ಪ್ರಿಯೇ, ಇನ್ನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ! ಸರಳೇ, ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಳ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಉಳಿದಿರುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ಬಾ! ಯುವರಾಜನು ಇನ್ನೂ ಸಣ್ಣವನಿರುವನು. ಆತನ ಸಂಗೋಪನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವದು. ಅಷ್ಟು ತೀರುವವರೆಗೆ ನೀನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸು. ಛತ್ರಸಾಲ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಮೊದಲು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದೊಳಗಿನದೊಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು, ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು.

ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ಮೋರೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ದಳಪತರಾಯನು ವೀರಾಗ್ರಹಣಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಛತ್ರಸಾಲ, ಸ್ವಜನರೊಡನೆ ಕಾದುವದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಲ್ಲವೆಂಬಮಾತನ್ನು ನೀನು ಯುದ್ಧದ ಎರಡನೆಯದಿವಸ ನನಗೆ ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಅದರ ಮಹತ್ವವು ನನಗೆ ಬಹಳ ತಡವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು! ನಾನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆನು, ಸರ್ವ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟೆನು, ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಚಾರವು ಒಂದೇ ಕಟೆಯುತ್ತಿತ್ತು, ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಸಾಮುಗಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆನು, ಈಗ ಔರಂಗಜೇಬನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು; ಈ ಮೊದಲು

ನಾನು ಸಭಾಕರಣನ ಭುಜಕ್ಕೆ ಭುಜವನ್ನು ಆನಿಸಿ ನಿಂತು ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿದೆನು, ಈಗ ಅದೇ ಸಭಾಕರಣನ ಸಂಗಡ ಎದೆಗೆ ಎದೆ ಆನಿಸಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು; ಈ ಮೊದಲೇ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಓರಛಾದ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗಮಾಡುವದು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು, ಈಗ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಾದುವದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು; ಆದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಶಸ್ಸುದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ! ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದೊಳಗಿನ ದೋಷವನ್ನು ನಾನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ಆಗ ಅದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗ ಲಿಲ್ಲ, ಛತ್ರಸಾಲ, ನಾನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದೆನು; ಆದರೆ ಆ ಮಂದಿರದ ತಳಹದಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ನೊಡಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರ ಆಳಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿರುವದೆಂಬದನ್ನೂ, ಅದರ ಆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ದಾಶತ್ವದ ಅಂಗಗಳಾದ ನೀಚಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆ, ಅಸೂಯೆ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಅದರ ಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಕುಗ್ಗಿರುವವೆಂಬದನ್ನೂ ನಾನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ದುರ್ಗುಣಗಳ ರೋಗದಿಂದ ಬುಂದೇಲಿಗಳು ಪರಾಧೀನರಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಲು, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಅವರ ನಾಶಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದೆನು. ಇಂತ ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಕೊಳಕ ಜನರ ಕೊಳೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಾನು ಅವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಯವನರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದೆನು! ವತ್ಸಾ, ಛತ್ರಸಾಲಾ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ಎಚ್ಚರವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವದನ್ನು ತಿಳಿದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಬುಂದೇಲಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಬೇಡಾದವರನ್ನು ಮೊದಲು ನಾಶ ಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು, ಮೊದಲು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಾನುಷವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಪಶ್ಚಾತಾಪದಿಂದ ಬೆಂದು ಸಾಯುವ ಮೂರ್ಖನ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಆಯಿತು! ನಾನು ಇಡಿಯ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲ ಬೇಡಾಗಿರುವೆನು. ಇದು ನನ್ನ ಸರಳ ಹೃದಯದ, ಅಥವಾ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನಂತೆ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ತಾಪದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವಭಾವದ ಬುಂದೇಲಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅವರ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಹಿತಕಾರಕ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದಲ್ಲ! ಛತ್ರಸಾಲ, ನಾನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕನಾದ

ಶಿವರಾಯನನ್ನು ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಎಟ್ಟಿ ಸ್ವಭಾವದ ಮೂಲಕ ಬುಂದೇಲಿಗಳೆಲ್ಲ ರೇಗಿದರು. ಉಪದೇಶದಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ, ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿ ನಾನು ನನ್ನ ದೇಶಬಾಂಧವರ ಮನಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನಾದರೂ ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರು; ನೀನಾದರೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶಿವರಾಯನನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು ವದಕ್ಕಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಇರಬೇಡ; ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವು ದೃಢವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರಲಿ; ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೃಪೆ ಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಆ ಸಂಕಲ್ಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದು! ಅದೋ ನೋಡು, ಅಲ್ಲಿ ಯವನರ ಸೇನೆಯದೊಂದು ಗುಂಪು ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವದು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವನ್ನು ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವೆನು. ನಾನು ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಭಯಂಕರ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಛತ್ರಸಾಲ, ದಲಪತ, ಇನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಿರಿ! ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಲಿ!''

ಈಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಚಂಪತರಾಯನು ಯವನರ ಗುಂಪನ್ನು ದ್ವೇಷದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಆತನನ್ನು ತಡೆದು —''ಅಪ್ಪಾ, ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು.'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು, ಚಂಪತರಾಯನು—''ಛತ್ರಸಾಲ, ನಾನು ಬದುಕುವದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವದರಿಂದಲೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಸಾಧಿಸುವಹಾಗಿದೆ! ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಮಾತ್ಸರ್ಯಾಗ್ನಿಯು, ನಾನು ಸಾಯುವದರಿಂದಲೇ ಶಾಂತವಾಗುವದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದರೆ ಚಂಪತರಾಯನೆಂದು ಬಹುಜನ ಬುಂದೇಲಿಗಳು ತಿಳಿದಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ಸರಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಯನ್ನು ಮತ್ಸರಿಸುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ವತ್ಸಾ, ದೇಶಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಸಾಯಲೇಬೇಕಾಗಿರುವದು! ನಾನು ಸತ್ತರೆ ನೀನು ಇರುವೆಯಲ್ಲ, ಅಂದಬಳಿಕ ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಚಿಂತೆ ನನಗೇಕೆ? ಛತ್ರಸಾಲ, ಈಗ ನಾನು ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ವಿರೋಚಿತವಾದ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವದು; ಬುಂದೇಲದ ಈ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ನರಕದಲ್ಲಿರುವದು ನನಗೆ ಬೇಸರಿಟ್ಟಿದೆ. ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡು ನಡೆ!'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯವನ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ದಳಪತರಾಯನು ಮನಃಪೂರ್ವರ್ಕವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಛತ್ರಸಾಲನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಚಂಪತರಾಯನ ಅಂದಿನ ಶೌರ್ಯವು ಅವರ್ಣನೀಯವಾದದ್ದು. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಹಲವು ಗಾಯಗಳಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ದೇಹದಿಂದ ರಕ್ತವು

ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೂ ಆತನ ಖಡ್ಗವು ತನ್ನ ಸಂಹಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಆತನು ಹಲವು ಯವನವೀರರನ್ನು ಕೊಂದನು. ಮೂರುತಾಸುಗಳವರೆಗೆ ಚಂಪತರಾಯನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಹೊಗಳಹತ್ತಿದರು. ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ಚನ್ನಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆನೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವು ಆತನಿಗಾಯಿತು; ಆದರೆ, ಮೈಯೊಳಗಿಂದ ಒಂದೇಸವನೆ ರಕ್ತ ಹೋಗಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಚಂಪತ ರಾಯನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕಸವು ಗೆಡತೊಡಗಿದನು! ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ವರು ಯವನರು ಆತನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನು ಮೂವರನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿದನು; ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯವನ ಹೊಡತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಆತನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ! ಆತನು ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿ ವೀರರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದನು. ''ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನು ಬಿದ್ದನು! ಮಹೋಬದ ಅರಸನು ಬಿದ್ದನು!'' ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಗುಲ್ಲು ಆಯಿತು. ಅತ್ತ ದಳಪತರಾಯನು ಒಬ್ಬ ಯವನ ವೀರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಖಡ್ಗವೆತ್ತಿರಲು, ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನು ಬೇಗನೆ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದನು. ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿ ಮರಣೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಚಂಪತ ರಾಯನನ್ನೂ, ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಸಭಾಕರಣನನ್ನೂ ಆತನು ನೋಡಿದನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕೆಡವಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು, ದಳಪತರಾಯನು ತ್ವೇಷದಿಂದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಿದನು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ—''ದಳಪತ, ಕೈ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿ; ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನರಕದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಡ! ಈ ಮೊದಲೆ ನಿನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ಸ್ವಜನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡ ಬಾರದೆಂಬ ನನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಉಪದೇಶ ವನ್ನು ನೀನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿಯೇನು.'' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರಲು, ದಳಪತರಾಯನು ಎತ್ತಿದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಸಂತಪ್ತ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ–

ದಳಪತ—ಈ ಸಭಾಕರಣನು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇ?

ಸಭಾಕರಣ—ಇಲ್ಲ, ಅಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ! ಚಂಪತರಾಯನು ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಬಂದೆನು; ಆದರೆ ಹಲವು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಛಿನ್ನವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಈ ಚಂಪತರಾಯನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆಬಿದ್ದನು. ಇನ್ನು ಈತನ ಅಂತಕಾಲದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನಾನು ಸಮಾಧಾನಪಡ ಬೇಕಾಗಿರುವದು

ಚಂಪತರಾಯ—(ಕಷ್ಟದಿಂದ) ದಳಪತರಾಯ, ಸಭಾಕರಣನು ಆಡುವ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು; ಆತನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಲಿಲ್ಲ; ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೋ. ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪಿತೃವಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ.

ದಳಪತರಾಯನು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಿ ಚಂಪತರಾಯನ ತಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆತನಿಗೆ ಗಾಳಿಯ ಹಾಕಹತ್ತಿದನು. ಇದರಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ಅಂತಕಾಲದ ವ್ಯಥೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಚಂಪತರಾಯನು ಬಿದ್ದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯವನ ಸೈನಿಕರು ನಾಮುಂದೆ ನಾ ಮುಂದೆ ಅನ್ನುತ್ತ ಬಾದಶಹನ ಛಾವಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಓಡಹತ್ತಿದರು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಛತ್ರಸಾಲನ ಹಾದಿಯು ತೆರವಾಯಿತು. ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಣಗಳನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ ಸರಲಾದೇವಿಯೊಡನೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಸರಲಾದೇವಿಯ, ಹಾಗು ಛತ್ರಸಾಲನ ಮನೋಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಆಗಿನದಾಗಿತ್ತು! ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಕಾಲದ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಅಂತಃಕರುಣಗಳು ಶೋಕದಗ್ಧವಾದವು; ಆದರೆ ಅವರು ಕಣ್ಣೀರ ಒಂದು ಹನಿಯನ್ನಾದರೂ ಹೊರಬೀಳಗೊಡಲಿಲ್ಲ; ಬಾಯಿಂದ ಒಂದು ದುಃಖೋದ್ಗಾರವನ್ನೂ ಹೊರಗೆಡವಲಿಲ್ಲ! ಚಂಪತರಾಯನ ಈ ಶೋಚನೀಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಒಂದುಕ್ಷಣ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮರವಾಯಿತು. ಆ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಗೆಳೆತನದ ರೀತಿಯೂ, ತಾವಿಬ್ಬರೂ ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೊಗಲ ರೊಡನೆ ಹೊಡೆದಾಡಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ನೆನಪಾಗಿ, ಆತನು ದುಃಖಿಸತೊಡಗಿದನು! ತನ್ನ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನು ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಟನೆಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು; ಆ ಕಣ್ಣೀರ ಎರಡು ಹನಿಗಳು ಚಂಪತರಾಯನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು, ಚಂಪತರಾಯನು ತೀರ ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ– ''ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಳವೆಯಾ? ಸರಲೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವೆಯಾ? ಛೀ ಛೀ! ನನ್ನ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ನನ್ನ ಸರಲೆಯೂ ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರರು'' ಎಂದುನುಡಿದು ಚಂಪತರಾಯನು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ನೋಡಲು, ಸಭಾಕರ್ಣನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಪತರಾಯ ಮುಖದ ಪ್ರೇತಕಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಚಿಹ್ನವು ತೋರಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ— ''ಸಭಾಕರಣನು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಶೋಕಮಾಡುತ್ತಿರುವನು! ನಾನು ಸಾಯುವೆನೆಂದು ಸಭಾಕರಣನು ದುಃಖಮಾಡುತ್ತಿರುವನೇನು?'' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ರಣಧೀರ ಸಭಾಕರಣನು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಚಂಪತರಾಯನು—

ಚಂಪತರಾಯ—ಸಭಾಕರಣ! ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ನನ್ನ ಅಂತಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದು.

ಸಭಾಕರಣ—(ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು) ಚಂಪತರಾಯ, ಸಭಾಕರಣನು ಸುಳ್ಳು ಆಡುವದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಡ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮದ ನೆನಪಾಗಿ ನನಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತಷ್ಟೆ!

ಚಂಪತರಾಯ — ಸಭಾಕರಣ, ಈವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾಗುವಂತಹ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಾನೇನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ?

ಸಭಾಕರಣ—ಚಂಪತರಾಯ, ಆ ಘೋರಪಾತಕದ ನೆನಪನ್ನು ನಿನ್ನ ಅಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿಕೊಡಲೇ ಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಅಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಸುಟ್ಟುಶುದ್ಧವಾಗಿ ನೀನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದೀ! ಚಂಪತರಾಯ, ಲಲಿತೆಯೆಂಬ ಸಾಗರದ ರಾಜಕನ್ನೆಯು, ನನ್ನ ತಂಗಿಯು ಒಬ್ಬಳಿದ್ದಳೆಂದು ನಿನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರುವುದೋ?

ಚಂಪತರಾಯ—ಆ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿನಿಯ ಮರವು ನನಗೆ ಹೇಗಾದೀತು?

ಸಭಾಕರಣ—ಆ ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು! ಅದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಅನೀತಿಯ ಆಚರಣವೇ ಕಾರಣವು!

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇತಕಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ, ಹಾಗು ದುಃಖದ ಚಿಹ್ನಗಳು ತೋರಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣ ಸ್ವರದಿಂದ—

ಚಂಪತರಾಯ—ಸಭಾಕರಣ, ಚಂಪತರಾಯ-ಲಲಿತೆಯರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇಮವು ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರದಾಗಿತ್ತು, ಲಲಿತೆಯು ನನ್ನ ತಂಗಿಯು. ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಸಲುವಾಗಿ, ಹಾಗು ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸುವ ಸಭಾಕರಣನ ಬಾಳಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವು! ಸಭಾಕರಣಾ, ಸುಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲದ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ದೇಶಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಎರವಾದೆ! ಇನ್ನಾದರೂ ಎಚ್ಚರಪಡು!

ಚಂಪತರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು! ಆತನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ದಳದಳ ಇಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ''ಈ ಮಾತು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ'' ಎಂದು ಆತನು ದುಃಖಿಸತೊಡಗಿದನು.ಇತ್ತ ಚಂಪತರಾಯನ ಆತ್ಮವು ಇಹಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋರಟುಹೋಯಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಬಾಲಮಿತ್ರನ ಮೇಲೆ, ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷ ದಲಪತರಾಯನ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿಸಿ, ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು! ಸರಲಾದೇವಿ ಛತ್ರಸಾಲರ ಶೋಕಧ್ವನಿಯು ದಿಗಂತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನ ದುಃಖಧ್ವನಿಯು ಬೆರತು ಆ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಪರಿವಾರವು ಪರಸ್ಪರ ಮಮಕಾರದಿಂದ ಬದ್ಧವಾಯಿತು! ಸತ್ಯಸಂಧನಾದ ಚಂಪತ ರಾಯನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ ಸಭಾಕರಣನ ಸಂಶಯ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ, ಚಂಪತರಾಯನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಆತನು ತನ್ನದೆಂದು ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದನು! ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವು ದೊಡ್ಡದು!

ಸಾಧ್ವಿ ಸುಫಲಾದೇವಿ

ಹೀಗೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರವಿಯು ಅಸ್ತಂಗತನಾದದ್ದರಿಂದ, ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಚಂಪತರಾಯನಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನೊಬ್ಬನು ಮಹೋಬದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡವನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಕಾಶವಾದರೂ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನಂಥ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿ ಧರ್ಮಮೂಢನಿಗೆ, ಇದಿಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ತನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿ ಕಾರವು ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗುವದೆಂದು ಎಣಿಕೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಇಷ್ಟು ಸನಿಯದಲ್ಲಿರುವ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲಿಗಳಂಥ ಕಾಟಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರೆ, ಅವರು ತನಗೆ ಬೆಳತನಕ ನಿದ್ದೆಮಾಡಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಆತನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಂತಹ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಚಂಪತರಾಯನ, ಹಾಗು ಛತ್ರಸಾಲನ ಬೇಡಿಕೆ ಯನ್ನು, ತಾನು ವಚನಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವೆನೆಂಬದರ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಆತನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು! ಅಂತಹ ಕುಟಿಲ ನೀತಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ; ಆದರೂ ಆ ಶೂರ ಬಾದಶಹನು ಚಂಪತರಾಯನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ತನಗಾದ ಮಹತ್ವದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನೆನಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕುಟಿಲರಾಜಕಾರಣ ಪಟುವಿಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ದುಃಖವೂ ಆಗಿರಬಹುದು; ಯಾಕಂದರೆ ವೀರರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವೀರರು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ದರ್ಬಾರ ದಲ್ಲಿಯ ಚಂಪತರಾಯನ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯ ಭಾಷಣವು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು! ಅಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ರಾಜರನ್ನು ತಾನು ಇಷ್ಟು ಅಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಡಿ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೂ ಆತನಿಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಚಂಪತ ರಾಯನ ಮರಣದಿಂದ ತಾನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾದೆನೆಂಬ ಆನಂದವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಕಲೆಯಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಈ ದುಃಖ-ಪಶ್ಚಾತಾಪಗಳಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ಅವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚಂಪತರಾಯನ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕಂತಹವಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಅಂತೇ ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬಾದಶಹನಷ್ಟು ದುಃಖ-ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವಷ್ಟು ಪಾತ್ರತೆಯೂ ಹೀರಾದೇವಿಯಲ್ಲಾಗಲ್ಲಿ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನಂಥ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಹೇಡಿ ಅರಸರಲ್ಲಾಗಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು! ಅವರು ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾನಂದಪಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದರು! ಆದರೆ ಸುಫಲಾದೇವಿಯಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ

ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಇಂದಿಗೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ತಂತುವೇ ಹರಿದುಹೋಯಿತೆಂತಲೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರವಿಯ ಸಂಧಿಪ್ರಕಾಶದಂತಹ ಮಂದಪ್ರಕಾಶವೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸಾಲಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾದದ್ದರಿಂದ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಹೋದೆವೆಂತಲೂ ಅವರು ವ್ಯಸನಪಡತೊಡಗಿದರು. ಸುಫಲಾದೇವಿಗೆ ಈ ದುಷ್ಟವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಏನೂ ಬೇಡಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ತೀರಾ ಉದಾಸೀನಳಾದಳು. ಆ ವಂದನೀಯ ಸತಿಯು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಂಥ ಅಧಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಪತಿಯ ದೋಷಗಳ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಗಗೊಡದಷ್ಟು ಆಕೆಯು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಸಜ್ಜನರಾಯನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಧಃಪತನವಾಗದಂತೆ ಆಕೆಯು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ನಾಮಧಾರಿರಾಜನು; ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಅಲಂಕರಿಸುವದು, ಅವನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅಂಥವನ ಹುಳಕೂ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪುಣ್ಯವಂತ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಒಂದುದಿನ ರಾತ್ರಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣದಿಂದಾದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಹಾನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ವಿಜಯೆಯೊಡನೆ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ವಿಜಯೆಗಂತು ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣದಿಂದ ಹೇಳಕೊಡದಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಆ ಪ್ರತಾಪಿ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಆತನ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ನೆನಿಸಿ, ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ವಿಜಯೆ—ಅವ್ವಾ, ಸೂರ್ಯನು ಮುಣುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಗೂಗೆಗಳು ಅಮಂಗಲ ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಆನಂದದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹಾರಾಡುವಂತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರವಿಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪರಿವಾರದವರು ಇನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ತುಂಬ ಗೊಂದಲ ಹಾಕಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು? ಆ ಗೂಗೆಗಳ ಗೊಂದಲವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಹೀರಾದೇವಿ, ಸಭಾಕರಣರಂಥ ಪಿಶಾಚಗಳ ಬಾಧೆಯೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಬಾಧಿಸದೆ ಬಿಡದು! ಈ ಉದ್ಯಾನದೊಳಗಿನ ಬಿಳಿಯ ಹೂಗಳು ಈ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿರುವಾಗ ಕಾಣದಿರುವಂತೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಮರಣದಿಂದ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನ ಪವಿತ್ರ ಕೃತಿಗಳೂ ಇನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವವು!

ವಿಜಯೆ—ಅವ್ವಾ, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಸುಗಂಧದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೂ ಇರುವವೆಂಬ ಮಾತು ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ, ಚಂಪತರಾಯರು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಅವರು ಇದ್ದದ್ದರ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡಿಕೊಡದೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗಲಿ ನೋಡು, ಹೂಗಳು ಮತ್ತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ, ನಾಳೆ ಚಂಪತರಾಯರ

ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತೇಜದಿಂದ ಬೆಳಗಹತ್ತಿದನೆಂದರೆ, ಚಂಪತರಾಯರ ಪವಿತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವವು!

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯು ಅಷ್ಟುಮಾಡಿಸಬೇಕು!

ವಿಜಯೆ—ಮಾಡಿಸಿಯೇಮಾಡಿಸುವಳು! ಅವ್ವಾ, ಆ ಚಂಪತರಾಯರ ಮಗನಾದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ನೀನು ಇನ್ನೂ ನೋಡಿಲ್ಲ ನೋಡಿದರೆ ನನ್ನ ಮಾತು ನಿನಗೂ ನಿಜವಾಗಿ ಕಂಡೀತು. ಆತನೂ, ದಲಪತರಾಯನೂ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದದ್ದನ್ನು ಮೊನ್ನೆ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೆಂದರೆ, ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯನೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯನ ಸಾರಥಿ ಅರುಣನೆಂದರೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುವದು. ನಾನಂತು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸೂರ್ಯನ ಉದಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅರುಣನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತವಾದನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಭಾಗ್ಯ ರವಿಯಾದ ಮಹೋಬದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತೇಜದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸತೊಡಗುವನು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ವಿಜಯೆಯು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ''ವಿಜಯೇ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಲಿ'' ಎಂದು ಆ ತಾಯಿಮಕ್ಕಳ ಕೇವಲ ಪರಿಚಯದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ವರದವಾಣಿಯು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಆ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಬಂದ ದಿಕ್ಕಿನಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಹೋಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ— ''ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭೂ! ನಮ್ಮ ನಮನದ ಸ್ವೀಕಾರವಾಗಬೇಕು, ನಾವು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಭುಗಳ ಸ್ವಾಗತಮಾಡುವೆವು'' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು— ''ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಈ ಏಕಾಂತದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಇನ್ನೂ ಮೂವರು ಇದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಸುಫಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕಾದುದರಿಂದ ನಾವು ರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ರಾಜಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ, ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—(ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ) ಪ್ರಭೋ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬಂದಿರುವವರ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ನಾನು ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಪೂಜ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳೇ, ನನ್ನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಹೀಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಲಾರರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು, ಉಳಿದ ಅಪರಿಚಿತ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಬಂದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅಂತಃಪುರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದಾಸಿಯರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ವಿಜಯೆಯು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಲು, ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭುಗಳು–

ಪ್ರಾಣನಾಥ—ವಿಜಯೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನಂತಹ ಪವಿತ್ರಮನಸ್ಸಿನ ಬಾಲಿಕೆಯ ಮುಂದೆ ನಾವೇನೂ ಬಚ್ಚಿ ಇಡಲಾರೆವು. ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಇಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಯಾಕೆ ನೋಡುತ್ತೀ? ಈ ಸರಲಾದೇವಿಯು ನಿನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಆಕೆಯ ಗುರುತು ಹತ್ತಲೊಲ್ಲದೇನು? ಛತ್ರಸಾಲ, ದಲಪತರಾಯ, ಈ ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಯು ರಾಜಾಕಂಚುಕಿರಾಯರದಾಗಿದ್ದರೂ, ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಶಿರಸಾವಂದ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುವದು. ನೀವು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಶಯವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾರದೆ, ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಿಕರಿಸಿರಿ.

ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಂಗಡ ಬಂದವರು ಅಪರಿಚಿತ ಅತಿಥಿಗಳು ಯಾರೆಂಬದು ಈ ಸುಫಲಾದೇವಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಅನಾಥ ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ—

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಶೀಲರ ಚರಣಸ್ಪರ್ಶವು ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಗೆ ಆದದ್ದು ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ! ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯವು ಈವರೆಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವ ಪಾಪದ ಅಪವಿತ್ರ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇನ್ನು ಪುಣ್ಯದ ಪವಿತ್ರದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಈಗ ಶುಭಶಕುನವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು! ಸರಲಾದೇವೀ, ನೀನೂ ನಾನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕೂಡಿ ಆಡಿರುವೆವು. ಆದರೆ ಆಗಿನಕಾಲದ ಸರಳೆಗಿಂತ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಈಗಿನ ಸರಲಾದೇವಿಯು ಎಷ್ಟು ಶಾಂತಳೂ, ಪವಿತ್ರಳೂ, ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆಗಿರುವಳು! ಸರಲಾದೇವಿ, ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮಸ್ತಕವಿಡಗೊಡಿರಿ! ಛತ್ರಸಾಲನಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ವೀರನಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಡುವ ಪುಣ್ಯವತಿ ಮಾತೆಯ ಪಾದವನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯೂ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪುರುಷನೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಲೇಬೇಕು!

ಈಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಸರಲಾದೇವಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು! ಆಗ ಸರಲಾದೇವಿಯು—''ಅವ್ವಾ, ಸುಫಲಾದೇವಿ, ಬೇಡ, ಈ ಭಾಗ್ಯ ಹೀನಳ ಕಾಲುಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ,'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಸುಫಲಾದೇವಿಯು—''ದೇವಿ, ನೀನು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳೆ? ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಚಂಪತರಾಯರಂಥ ತೇಜಸ್ವಿ ರತ್ನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಸಾಧ್ವೀಮಣಿಯು ನೀನು, ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾಗಿ ಚಂಪತರಾಯರು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕ ಶಾಶ್ವತರಾಗಿರಲು, ನೀನು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳೇ? ಅವ್ವಾ, ಭಾಗ್ಯಹೀನರು ನಾವು! ಹುಳದಹಾಗೆ ಹುಟ್ಟುವೆವು, ಹುಳದಹಾಗೆ ಸತ್ತುಹೋಗುವೆವು! ದೇವೀ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಭಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ಛತ್ರಸಾಲನಂತಹ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯು ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಉದರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ವೀರಮಾತೆಯಾಗಮಾಡಿರುವಾಗ, ನೀನು ಸೌಭಾಗ್ಯಹೀನಳೆ? ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯದಮುಂದೆ ಈ ಪರತಂತ್ರ ಸುಫಲೆಯ ಭಾಗ್ಯವೇನು ಹೇಳು? ತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾದ ಈ ನಮ್ಮ ವಿಜಯೆಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕಾಣಬೇಕು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಹಾಗು ಸರಲಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಆತನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟ ವಾಯಿತು; ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿಶ್ಚಯ ಬುದ್ಧಿಯವನು, ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವಭಾವವು ಪ್ರೇಮಲ; ತೇಜಸ್ವಿಯು, ಆದರೆ ಸರಳನು; ಮಾನನನು, ಆದರೆ ಗರ್ವರಹಿತನು. ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ಹೋಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಆದರಭಾವವುಳ್ಳವಳಾದಳು! ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅಪುತ್ರವತಿಯೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಗ್ಗಿತು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರಿಯಾದ ವಿಜಯೆಯ ನೆನಪಾಗಲು, ಆ ಕುಗ್ಗಿದ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಹಿಗ್ಗಿತು. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—''ಈ ಸರಲಾದೇವಿಯ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿಯೂ, ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರನೂ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ಆತನು ಸರಲಾದೇವಿಯೊಬ್ಬಳ ಮಗನೇ ಆಗಿರದೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸತ್ಪುತ್ರನೂ ಆಗಿರುವನು; ಯಾಕಂದರೆ ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಆತನಿಂದ ಪುತ್ರನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇಡಿಯ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೇ ಇರುತ್ತದೆ! ಅದರೆ ಇಂಥ ಈ ಸತ್ಪುತ್ರನ ಜೋಡು ವಿವಾಹ ಬಂಧನದಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿಜಯೆಗೆ ಆದರೆ, ನನಗೆ ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಲಾಭವೂ, ಸರಲಾದೇವಿಗೆ ಕನ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಲಾಭವೂ ಆಗುವದಲ್ಲವೆ?'' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಸದಾಲೋಚನೆಗಳಿಂದ ಅನಂದಪಡುತ್ತ ಅತಿಥಿಗಳ ಸತ್ಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಜಯೆಗೆ ಏನೋ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಸುಫಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭು—ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ದಲಪತರಾಯನೂ ಇಂದು ಬಹು ದೂರದಿಂದ ದಣಿದು ಬಂದಿರುವರು. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಅವರು ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿರುವದಿಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಅತಿಥ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾದಹೊರತು ಅವರು ಅನ್ನಗ್ರಹಣಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ!

ಸುಫಲ—(ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ಪ್ರಭೂ, ನಾನು ಅವರ ಸುಲವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಯಾವ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸರಲಾದೇವಿಯು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗುವಳು? ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲ ನಂಥ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಭಾಗ್ಯರವಿಯು ಯಾವ ಉದಾತ್ತ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವನು? ಹೇಳಿರಿ, ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭೂ, ನನಗೆ ವಂಧ್ಯರಾಗಿರುವ ಈ ಅತಿಥಿಗಳ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ; ಅಂದರೆ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದು.

ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭು—(ಆನಂದದಿಂದ) ದೇವೀ, ನೀನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯಳು, ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನವಳು! ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಮಹೋಬದ ರಾಜಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿರುವದೆಂಬದು ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು. ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಚಂಪತರಾಯನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಮೇಲೆ ಯವನರ ಹಸರು ನಿಶಾನೆಯೇರಿದರೂ ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ವಾಗಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯು ಚಂಪತರಾಯನ ವಂಶವನ್ನೇ ಹುರಿದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಸೇವಕರನ್ನು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಇವರ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿರುವದಲ್ಲದೆ, ಇವರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಇನಾಮುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಡಂಗುರಸಾರಿಸಿರುವಳು! ಅತ್ತ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನೂ ಇವರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅಂದಬಳಿಕ ಇವರ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವು ಎಷ್ಟು ದುಸ್ಸಹವಾದದ್ದೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಭಾರವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಯಾರು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಭಯದಿಂದ, ಯಾರು ಬಾದಶಹನ ಭಯದಿಂದ ಈ ಭಾರ ಹೊರಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿದರು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವದೆಂದರೆ, ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಯತ್ನವು! ಈಗ ನೀನು ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನಾದರೂ ಉಳಿಸು, ಇಲ್ಲವೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಂಪತರಾಯನ ಅನಾಥ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವಂತೆಯಾದರೂ ಮಾಡು!

ಸುಫಲಾದೇವಿ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ಚಂಪತರಾಯರು ಇಡಿಯ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿರುವ ಉಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬಂದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪ್ರಾಣ ದಾನಮಾಡಿ ನನಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಾನ ಮಾಡಿದ ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಅನಂತವಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯಲಿ? ಪ್ರಭೂ ಆ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಮೈದೊಗಲ ಜೋಡನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ಸರಲಾದೇವಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿದರಾರೂ ಆ ಉದಾರ ಹೃದಯದ ಮಹಾತ್ಮನ ಉಪಕಾರವು ತೀರಬಹುದೆ? ಸರಲಾದೇವಿಯ ಸಲುವಾಗಿ, ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ; ನಿಮ್ಮಂತ ಅಲೌಕಿಕ ಮಹಾಮಹಿಮರ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯು ಅವರ ಮೇಲೆ ಇರುವಾಗ, ನಾನು ಅವರಮೇಲೆ ಯಾವ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲಿ ಯಾಕೆ ಹೆದರಬೇಕು? ಸತ್ಪುರುಷರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸಕಲ ವಿಪತ್ತುಗಳೂ ದೂರವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ನನಗುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಗಾಗಿ ನಾನು ಯಾಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿ? ಮಹಾತ್ಮನ್ನ, ಸರಲಾದೇವಿ—ಛತ್ರಸಾಲರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಧಾರೀರದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬೇಕಾದರೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಇಂದೇ ಈ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಧ್ವಜವನ್ನು

ನಿಲ್ಲಿಸಲಿ! ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭೋ, ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಯ ದಾಸದಾಸಿಯರು, ಇಲ್ಲಿಯ ಅಭೇದ್ಯ ಕೋಟೆಯು, ಇಲ್ಲಿಯ ಸೈನ್ಯ, ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಚಂಪತರಾಯರವೇ ಇರುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಅವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿರಿ. ಸರಲಾದೇವೀ, ಈ ಅರಮನೆಯು ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಇದು ಮಹೋಬುದ ಅರಮನೆಯು. ಇಲ್ಲಿ ನೀವು ಕುಮಾರಛತ್ರಸಾಲನೊಡನೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಸರಲಾದೇವಿಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಧನ್ಯಳಾಗತಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಳೆ!

ಪ್ರಾಣನಾಥ—(ಹರ್ಷಭರದಿಂದ) ಸುಫಲಾದೇವೀ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉದಾರ ಹೃದಯದ ಸಾಧ್ವಿಯೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಂಥ ಪರಾವಲಂಬಿ ರಾಜನ ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಮಳವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾದೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಚಂಪತರಾಯನ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಅವರ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಹಾಯಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಲಂಕವು ಕಡೆತನಕ ಅದಕ್ಕೆ ತಗಲುತ್ತಿತ್ತು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಸಂಭಾಷಣಗಳು ನಡೆದಿರಲು, ವಿಜಯೆಯು ಊಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿರುವದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಛತ್ರಸಾಲನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ವಿಜಯೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮದನ ಸರೋವರದ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಪ್ರಸಂಗವು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಈಗ ಕಟ್ಟಿದಹಾಗಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹಾಗು ವಿಮಲದೇವನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ವಿಮಲೆಯ ಜೀವವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ ಆ ಮನೋಹರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಆಕೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಎದ್ದರು. ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ, ಆತನ ಈ ಪರಿವಾರವು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತದ್ದೆಂದರೆ ಇದೇ ಮೊದಲು! ಪತಿವಿಯೋಗ ದುಃಖದಿಂದಲೂ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಪುತ್ರವಿಯೋಗ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಸರಲಾದೇವಿಗೆ ಊಟವು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ! ಆದರೂ ಸುಫಲಾದೇವಿಯಂಥ ಸಾಧ್ವಿಯ ನಿರ್ಭಯದ ಆಸರವು ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಳು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಗುಟ್ಟು.

ಭೋಜನವಾದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಭಾಷಣ ನಡಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ, ಹಾಗು ಚಂಪತರಾಯನ ಪರಿವಾರದಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಪರಿವಾರದ ಸಹವಾಸವಾದದ್ದರಿಂದ ಸುಫಲಾದೇವಿಗೆ ಎಂದೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರದ ಆನಂದವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ಆನಂದವು ಬಹುಕಾಲ

ಒದಗುವ ಸಂಭವವಿರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡಳು. ಅತಿಥಿಗಳು ದಣಿದು ಬಂದವರಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಆಕೆಯು ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಮಾಡಿಸಿ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು–

ಸುಫಲಾದೇವಿ–ಪ್ರಭೋ, ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಳೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಇದೆ. ಇಂದು ಎಲ್ಲರೂ ದಣಿದುಬಂದವರಾಗಿರುವದರಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿಯೂ ಆರು ತಾಸು ಮೀರಿತು.

ಪ್ರಭುಗಳು—ದೇವೀ, ನಮಗಿನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು! ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ನಾವು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಮಾತು ಎತ್ತುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಸರಲಾದೇವಿಯೊಬ್ಬಳು ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುವಳು. ಆಕೆಯನ್ನಷ್ಟು ಜೋಕೆ; ಯಾಕಂದರೆ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಕೇವಲ ಮೊಗಲ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯು, ಬಾದಶಹನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಏನುಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಹೇಸುವ ವನಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಚಂಪತರಾಯ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಮಾತೆಯನ್ನು ನಿನ್ನಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಆಕೆಯನ್ನಷ್ಟು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಆಕೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಹೊರಬೀಳಲಾಗದು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಭಗವನ್ನ, ಅದರ ಚಿಂತೆ ತಮಗೆಬೇಡ. ಇಷ್ಟುರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಮೂವರೂ ಹೋಗುವದೆಲ್ಲಿಗೆ? ಸತ್ಸಮಾಗಮವು ಕೆಲದಿನಗಳವರೆಗಾದರೂ ಈ ಪಾಮರಳಿಗೆ ಆಗಬಾರದೇನು? ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನು ಅನುಕೂಲ ಕಾಲವು ಬರುವವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲವೆ? ಬೇಕಾದರೆ ನಾನು ಆಗಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆತನು ಈ ಧಾರೀರದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಧ್ವಜವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಲೂಬಹುದು!

ಛತ್ರಸಾಲ—ದೇವೀ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಕಾದುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಧಾರೀರದ ಕೋಟೆಯಂಥ ಭದ್ರವಾದ ಕೋಟೆಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುವದು; ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಕೆಲಸಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅನುಕೂಲಕಾಲದ ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತ ಧಾರೀರದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಕೂಲಕಾಲವು ಬೇಗನೆ ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳೊಡನೆ ನಾನು ಹೋಗಲೇ ಬೇಕಾಗುವದು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲ, ಈಗ ನೀನು ಹೋಗುವದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಗೇ?

ಛತ್ರಸಾಲ—ಔರಂಗಜೇಬನ ಸರದಾರನಾದ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ)ಏನು? ಛತ್ರಸಾಲನು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ? ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸೇವಕನಾಗುವನೇನು?

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ)ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಬಾದಶಹನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕೆಲವುದಿನ ನಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು? ಮುಖ್ಯಮಾತು,

ಯಾವ ದಾರಿಯಿಂದಾದರೂ ಬುಂದೇಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ!

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಯೋಗ್ಯವಿಚಾರವು; ಆದರೆ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಈಗ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗುವ ಕಾರಣವೇನು?

ಛತ್ರಸಾಲ—ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಬಹದ್ದೂರ ಖಾನಕೋಕಾ ಎಂಬಾತನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ದೇವಗಡಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಕಡೆಯವನಾಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸಮರ ಪಟ್ಟುತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ಪ್ರಭುಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದೋ?

ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭು—ಸುಫಲಾದೇವೀ, ನಿನ್ನಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯಳಾದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸಾಧ್ವಿಗೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನವು ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವದು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಕೇವಲ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಕಾದುವಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿ, ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತನ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮಾಡಿರುವನು! ದೇವೀ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುವದಿಂದ, ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಂಕರ್ಷಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅಂಕಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಸಂತೋಷಪಡುವನು. ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಅಂತವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನತರುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಆತನು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಠಿಣತರದ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಸುಲಭ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಆ ನರವೀರನ ಸಂಗಡ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು. ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಹೀಗೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದ ಸಂಗಡ ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವುಂಟು. ಮುಂದೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಾದಬೇಕಾಗಿರುವದಷ್ಟೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಷ್ಟು? ಆ ಸೈನ್ಯಿಕರು ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಬಗೆಹೇಗೆ? ಅವರು ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಯಾವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಲಿಸುವರು ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡು, ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ನೌಕರಿಯ ನೆವದಿಂದ ಕೆಲಕಾಲ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಛತ್ರಸಾಲನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಸರಿಸರಿ! ಆದರೆ ಪ್ರಭೋ, ಈ ವೀರನಾರು? ತನ್ನ ಅತುಲ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಯಾವಾಗೋ ಎಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಆತನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೊರತು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ?

ಪ್ರಾಣನಾಥ—ದೇವೀ, ಆತನು ವೀರಾಗ್ರಣಿ ಸಭಾಕರಣನ ಪುತ್ರನಾದ ದಳಪತ ರಾಯನು, ಸಾಗರದ ಯುವರಾಜನು!

ಸುಫಲಾ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನು? ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಚಂಪತರಾಯರ ಆಶ್ರಯ ವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವೀರನು ಈತನೇಯೇನು? ಇಂತಹ ತರುಣವೀರನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದೀತು? ಕುಮಾರ ದಲಪತ, ಧನ್ಯನು, ನೀನು ಪರಮಧನ್ಯನು! ನೀನು ದೀರ್ಘಾಯುಷಿಯಾಗಿ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡೆಂದು ನಾನು ಹರಿಸುವೆನು.

ದಳಪತ—ಅಮ್ಮಾ ತಮ್ಮಂತಹ ಸತ್ವಸ್ಥ ಸಾಧ್ವಿಯರ ಆಶೀರ್ವಚನವು ಅಸತ್ಯವಾಗ ಬಹುದೆ? ತಮ್ಮಂತವರ ಅಮೋಘವಾದ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದವನೇ ಧನ್ಯನು!

ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭು–ದಳಪತರಾಯನ ಶೌರ್ಯವು ಛತ್ರಸಾಲನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವಾಗಿದ್ದು ಇದೇ ಈಗ ನಡೆದು ಮುಗಿದಿದ್ದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಣಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಈತನು ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಂದೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ನಾಚಿಸಿರುವನು! ದೇವೀ, ಸಭಾಕರಣನ ಪ್ರತಾಪಾತಿಶಯುವನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿಯಾದರೂಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ? ಅಂತಹ ತಂದೆಯನ್ನು ಪರಾಜಯಪಡಿಸಿದ ಈ ವೀರ ಪುತ್ರನು ಧನ್ಯನಲ್ಲವೇ? ಈಗ ಈತನು ತನ್ನಂತೆ ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿರುವ ತರುಣ ವೀರರು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇರುವ ರೆಂಬದನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತಳಮಳವಿಲ್ಲದವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳಮಳವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಅತ್ಯಂತ ಸುತ್ತ್ಯವಾದ ಉದ್ಯೋಗವು; ಇಂತಹ ಪೌರುಷದ ಉದ್ಯೋಗವು ಈ ಕುಮಾರ ದಳಪತರಾಯನಂಥ ಪೌರುಷಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವದು.

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ)ದೇವೀ, ನಾನು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ಅಥವಾ ದಳಪತರಾಯನಂಥ ಶೂರರು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ತರುಣವೀರರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಮಾಡುವದೇನು? ಹದಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಕಸುವುಗೆಟ್ಟ ಒಣಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವಂತೆ, ಪ್ರಭುಗಳಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಜನರ ಮನೋಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ದುರ್ಗುಣ–ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಶುದ್ಧಮಾಡಿ, ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಆ ಭೂಮಿಗೆ ಹಾಕಿ,

ಭೂತದಯೆಯಿಂದ ಆ ಮನೋಭೂಮಿಯನ್ನು ಆರ್ದ್ರವಾಡದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನಂತಹ ನೂರಾರು ಛತ್ರಸಾಲರೂ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರ ದಳಪತನಂತಹ ನೂರಾರು ದಳಪತರು ಕೂಡಿದರೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ! ದೇವಿ, ಬರಿಯ ನಮ್ಮಂಥ ಅಹಂಕಾರಯುಕ್ತ ಲೌಕಿಕರ ಪರೋಪದೇಶ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಬೋಧದಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದು, ಕಾರ್ಯಹಾನಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಗುವದು. ನಮ್ಮಂಥ ಪಂಡಿತಮನ್ಯರ ಬೋಧವು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವದರ ಬದಲು ಅನೇಕತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವದು; ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುವದರ ಬದಲು ದ್ವೇಷವು ಬೆಳೆಯುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಕಾರ್ಯಸಾಧಕ ರೆಂದರೆ ಪ್ರಭುಗಳಂತಹ ತಪೋಧನರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರು ಶಿವರಾಯನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವಂತೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭುಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವರು. ದೇವೀ, ಬರಿಯ ಸದ್ಬೋಧವು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳ ತಿದ್ದುಪಡೆ ಯಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಸದ್ಬೋಧಕ್ಕಿಂತ ಸದ್ವಸ್ತುದರ್ಶನದಿಂದ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ತಟ್ಟನೆ ತಿದ್ದಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಭುಗಳಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಕರುಣಾಳುಗಳಾಗಿ, ನಾವು ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು, ನಾವು ಪತಿತರು ಹೋಗಿ ಪಾವನರು ಆಗುವೆವು; ಆದರೆ, ದೇವರ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರುವದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವಾಗುತ್ತಿರುವದು.

ಈಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಛತ್ರಸಾಲನು ಮೋರೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಉಸುರ್ಗರೆಯಲು, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಕರುಣಾಳುಗಳಾಗಿ, ಆ ತರುಣವೀರನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಕುಮಾರಾ, ಛತ್ರಸಾಲಾ, ನೀನು ಬಹು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದೆ. ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಈಶ್ವರೀ ಸಂಕೇತವಿರುವದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಈಶ್ವರೀಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟುಮಾಡುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತೀರ ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಾಶದ ಪಂಥವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು, ಆಗ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅಂಶತಃ ಅವತಾರಮಾಡಿ ಜನರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದತೊಡಗಿದಾಗ, ಸತ್ಪುರುಷರು ಆ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವರು. ಛತ್ರಸಾಲಾ, ನೀನು ಹೇಳಿದ ಶಿವರಾಯ –ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರ ಜೋಡಿಯನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡು. ಶಿವರಾಯನು ಈಶ್ವರಾಂಶನಾದುದರಿಂದಲೇ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಲು, ಮಹಾಪುರುಷರಾದ ಸಮರ್ಥರಾಮದಾಸರು ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬೈಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಛತ್ರಸಾಲಾ, ಶಿವರಾಯನು ಈಶ್ವರಾಂಶನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾನು ಈಶ್ವರಾಂಶನಲ್ಲೆಂದು ನೀನು ನಿರಾಶೆಪಡಬೇಡ. ನಿಸ್ಪೃಹವೃತ್ತಿಯ ಪರೋಪಕಾರಿ ಯಾದ ವೀರನು ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ಸ್ವಭಾಂಧವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟಲು, ಆತನಲ್ಲಿ

ಈಶ್ವರನ ಆವೇಶವು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಶಿವರಾಯನಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಭವಾನಿಯ ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ನೀನು ಅಹಂಕಾರರಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಮದಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಎಡಗೊಡದೆ, ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಕರ್ತೃವು ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂಬ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಸ್ವದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾದೆಯೆಂದರೆ, ಸತ್ಪುರುಷರಿದ್ದವರು ಬೈಲಿಗೆಬಂದು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವರು. ತರುಣವೀರಾ, ಛತ್ರಸಾಲಾ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಹಾಯವು ದೈವೀಭಾವಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಅಸುರೀಭಾವಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ದೊರೆಯದೆಂಬದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ಅಸುರೀ ಭಾವವೆಂದರೆ, ನನ್ನಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು! ದೈವೀ ಭಾವವೆಂದರೆ ದೇವರಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು! ದೈವೀ ಭಾವದವರಿಗೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಹಾಯವು ಒದಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುವದು. ಅಸುರೀ ಭಾವದವರಿಗೆ ದುಷ್ಟರ ಸಹಾಯವು ಒದಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಾಪವುಂಟಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲಾ, ದಳಪತರಾಯಾ, ಎಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ನೀವು ಪೌರುಷಿಗಳಾಗಿ ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯಿಂದಲೂ, ನಿರಹಂಕಾರದಿಂದಲೂ ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಿ; ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣನಾಥನೂ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವನು!

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಅಭಿವಚನವಿತ್ತದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಆನಂದಪರವಶಳಾಗಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು— ಪ್ರಭೋ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವು ತಮ್ಮ ವರದವಾಣಿಯಿಂದ ಇಂದು ತೆರೆಯಿತೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಭಾಗ್ಯದ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ವರದವಾಣಿಯು ಹೊರಡುವದು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಯನೂ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರೂ, ಅವರ ಶಿಷ್ಯರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಜನರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಹತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಔರಂಗಜೇಬನಂಥ ಕಪಟಪಟು ಬಾದಶಹನಿಗೂ ನಾಮಹಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಶಿವರಾಯನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಇಂತಹ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡುತ್ತಿರುವವು; ಆದರೆ ಪ್ರಭೋ, ನಮ್ಮ ಸುದೈವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ತಿದ್ದಿ ಅವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಉದಾತ್ತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗುವದನ್ನು ನಾವು ಬೇಗನೆ ನೋಡುವೆವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಭು—ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬುಂದೇಲಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಇರಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಪರತಂತ್ರವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ್ರೋಹಿಗಳ ಕಾಟವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲು, ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವವರು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಆಲಸ್ಯಕ್ಕೆ

ಒಳಗಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅನುಕೂಲ ಕಾಲವು ಒದಗಿತೆಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ದೇಶಕಾರ್ಯಮಾಡುವವರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವ ದೆಂಬದು ನಿಜವು; ಆಗ ಅವರು ಬಹಿರಂಗ ವ್ಯಾಪಾರಶೂನ್ಯರಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡದೇ ಇರುವದು. ಈ ಅಂತರಂಗ ವ್ಯಾಪಾರವು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯದಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅನುಕೂಲಕಾಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಸದುಪದೇಶದಿಂದ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊರದೂಡವದಾಗಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಅನುಕೂಲ ಕಾಲವನ್ನೂ, ಅನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದಲ್ಲದೆ, ಬಹರಿಯ ಮಾರ್ಗನಿರೀಕ್ಷಣಮಾಡುತ್ತ ಕೈಮುಚ್ಚಿಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಇನ್ನು ನಾವು ಮೂವರೂ ಹೊರಡುವೆವು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೆ ನೀನು ಸರಲಾದೇವಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಒಂದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ರಾಜಾಜಯಸಿಂಗನು ಚಂಪತರಾಯನ ಮಿತ್ರನಿರುವದರಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನ ಚಿಂತೆಯು ನಮಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಸರಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಭಾದಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಅಭಯವಚನವು ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ಆ ಚಿಂತೆಯ ಪರಿಹಾರವೂ ಇಂದು ಆಯಿತು. ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಸರಲಾದೇವಿಯ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ವಿಶೇವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತ ವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಳೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ರಾಜಾಕಂಚುಕಿ ರಾಯನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿರುವನು. ಆತನು ಸರಲಾದೇವಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ವಿಪತ್ತನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು.

ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವು

ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಭಾಕರಣನ ಸಂಶಯವು ದೂರವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸಭಾಕರಣನ ಹೃದಯವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾಶೀನನಾದನು. ನಾನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮಾತಿನ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೀರಾದೇವಿಯಂತಹ ನೀಚಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ! ಈಗ ಕೇಳಿದಂತೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದ ದಿವಸವೇ ನಾನು ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೇಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಚಂಪತರಾಯನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬಾಲಮಿತ್ರ

ನಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ತಟ್ಟನೆ ಆತನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ಎಂತಹ ನನ್ನ ಅವಿಚಾರವಿದು! ನಾನು ಎಷ್ಟು ಶೀಘ್ರಕೋಪಿಯು! ದುಷ್ಟನು ನಾನು ದೇಶದ್ರೋಹಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಜನ ದೇಶಬಾಂಧವರ ಕೊಲೆಮಾಡಿದೆನು; ಚಂಪತ ರಾಯನಂಥ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ದೇಶಭಕ್ತನ ದ್ರೋಹಬಗೆದು ಆತನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದೆನು. ಈ ಮಹಾ ಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ನರಕವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬಹುದು! ಸಭಾಕರಣಾ, ಏನು ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು! ನೀನು ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಿಯೂ, ಶೂರನೂ, ಅಚಲ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ, ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ ಎಂದು ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ! ಆದರೆ ದೇಶದ್ರೋಹದಿಂದ ತೇಜೋಹೀನನಾದ ನೀನು ಇನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗುವೆ? ಇಂಥ ಕೆಟ್ಟ ಮೋರೆಯ ಸಭಾಕರಣನು ನೀನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಮೋರೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತೋರಿಸುವೆ? ಛಿ ಛೀ! ನಾನು ಬಾಳಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು; ಇನ್ನು ಬಾಳುವದೂ ವ್ಯರ್ಥವೇಸರಿ! ಆದರೆ ಮಾಡಲೇನು? ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾ? ದುರ್ಮರಣದಿಂದ ನರಕವಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಸಾಧಿಸುವದು? ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಲಲಿತೆಯ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಆ ದುಷ್ಟಳು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದಳೆಂಬ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾದ ಕೂಡಲೆ ಆಕೆಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸನ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಿಯ ಛತ್ರಸಾಲನ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವೆನು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಸಭಾಕರಣನು ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನೊಡನೆ ಏನೋ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು; ಆಕೆಯ ಆಲೋಚನೆಯೊಳಗಿನ ದುಷ್ಟತನವು ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನು ಶಯ್ಯಾಗೃಹದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಡಲ್ಲನೆ ತೆರೆದು ಒಳಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಬಾಗಿಲಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ, ಸಭಾಕರಣನು! ಆತನ ನಿಸ್ತೇಜವಾದ, ಆದರೆ ಉಗ್ರವಾಗಿರುವ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯು ಬೆದರಿದಳು; ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು! ಆತನು ತನ್ನ ಜರದ ಶಾಲನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮೈತುಂಬ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡರೂ ನಡುಗುನಿಲ್ಲಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಆಗಿನ ಸಭಾಕರಣನಮುಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ಹೀರಾದೇವಿಯೂ ತನಗುಂಟಾಗಿದ್ದ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಹೀರಾದೇವಿ—ಯಾರು? ಸಭಾಕರಣ! ನೀವು ಗುರುತು ಸಿಗದಹಾಗೆ ಆಗಿರುವಿರಲ್ಲ? ನಿಮ್ಮ ಮೋರೆಯು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿದೆ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಗಾಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮೈಯೊಳಗಿನ ರಕ್ತ ಹೋಗಲು, ಇಷ್ಟು ನೀವು ತೇಜೋಹೀನರಾಗಿರುವಿರೋ ಏನು?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಉಪಚಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರಲು, ಸಭಾಕರಣನು ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ—

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವೀ, ನಿನ್ನ ಉಪಚಾರದ ಮಾತು ಸಾಕು! ಲಲಿತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿರುವೆ; ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆಯಮಾತಿನಿಂದ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳು. ದುಷ್ಟಳೇ, ನನ್ನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿರುವದೆಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವೆಯಾ? ದೇಶದ್ರೋಹಿಯೂ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿಯೂ, ಬಂಧುದ್ರೋಹಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಸಭಾಕರಣನ ಮೊರೆಯು ಕಪ್ಪಿಡದೆ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದೀತೇ? ಈ ಸಭಾಕರಣನ ತೇಜೋಹಾನಿಗೆ ನೀನೇ ಕಾರಣಳು, ಹೇಳು, ಲಲಿತೆಯ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹೇಳು, ತಡಮಾಡಿದರೆ ದಯಾಶೂನ್ಯ ನಾಗಿರುವ ಈ ಸಭಾಕರಣನು ಏನು ಮಾಡುವ ನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ!

ಸಭಾಕರಣನ ಈ ಚಮತ್ಕಾರದ ಪ್ರಶ್ನವು ಅಕಸ್ಮಾತ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನಳಾಗಿರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಕೆಯ ಹೃದಯವು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗತೊಡಗಿತು. ಸಭಾಕರಣನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ತನ್ನ ದುರಾಲೋಚನೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಲಲಿತೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಾನು ಸುಳ್ಳೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ್ದು, ಈಗ ಯಾಕೆ ಈತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂದಿತೆಂಬದನ್ನು ಆಕೆಯು ತಿಳಿಯದಾದಳು. ಆ ಸಂಗತಿಯು ಒದಗಿ ಇಂದಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಲಲಿತೆಯ ಹೆಸರನ್ನೂ ಎಲ್ಲರೂ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಭಾಕರಣನಂತು ತನ್ನ ಆ ತಂಗಿಯ ಹೆಸರನ್ನು, ಆಕೆಯು ಕೆಟ್ಟನಡತೆಯವಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಲಲಿತೆಯು, ಆ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಖನಿಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಹಾಗಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರ್ಕಗಳು ಆಗಿ, ಆ ತರ್ಕಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ಕಥೆಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು! ಹೀಗಿರಲು, ಯಮಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸಭಾಕರಣನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠುರನಾಗಿ ಲಲಿತೆಯ ನಿಜವಾದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳೆಂದು ಗದ್ದರಿಸಿ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಹೀರಾದೇವಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಡದಾದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನು—''ಯಾಕೆ ಹೀರಾದೇವಿ, ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲೆ? ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರೆ ಪಾರಾದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆಯೇನು? ಹೇಳು, ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ ಹೇಳು. ದುಷ್ಟಳೇ, ಸಭಾಕರಣನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ದೇಶದ್ರೋಹದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿದೆ; ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಕೊಂದೆ; ಬುಂದೇಲದ ರಾಜರ ದುರ್ಬಲವಾದ ನೀಚಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಕಡೆಗೆ ಎಳಕೊಂಡು, ಚಂಪತರಾಯನಂಥ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ನೀಗಿ ಇಟ್ಟೆ! ಅಧಮಸ್ತ್ರೀಯೇ, ನಿನ್ನ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆ ಯಾವದೆಂಬದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲೊಲ್ಲದು. ನೀನೇ ಹೇಳು, ನಿನಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಕೊಡಲಿ? ಅಥವಾ ಈ ಹೇಡಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಾದರೂ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಕೊಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲಿ! ಏ ಅಂಜುಬುರುಕಾ, ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುದಿವಸ ಕಾಲಕಳೆದಿರುವದರಿಂದ, ಜನರ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವ ಹಲವು ಕ್ರೂರತನದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವವು! ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇಳು, ಈ ಅಧಮಳಿಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಲಿ ಹೇಳು.

ಇಷ್ಟೇ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಅಂಜಿಕೆಯ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ಕೃತ್ರಿಮ ನಗೆಯಿಂದ ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ –

ಹೀರಾದೇವಿ—ಸಭಾಕರಣ, ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತರಾಗಿರಿ! ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಾನು ಆನಂದದಿಂದ ಭೋಗಿಸುವೆನು; ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಕೊಡುವ ಮೊದಲು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಸಾಗರದ ಲಲಿತೆಯ ವಿಷಯದ ಸುಳ್ಳುಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಆರೋಪವಿರುವದಲ್ಲವೆ?

ಸಭಾಕರಣ—(ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ) ಹೌದು.

ಹೀರಾದೇವಿ— ಚಂಪತರಾಯನು ಲಲಿತೆಯಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ • ನಿಮ್ಮ ನಂಬಿಗೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿದೆಯೋ?

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವಿ, ಹಾಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಗದೆ ಸಭಾಕರಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆಯೇನು? ಲಲಿತೆಯು ನನಗೆ ಏನಾಗಬೇಕೆಂಬದರ ಎಚ್ಚರವು ನಿನಗಿರುವದಷ್ಟೆ? ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಆರೋಪ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡಿಸಿದ ನೀನು, ಈಗ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಆರೋಪವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿಯಾ? ಹೀರಾದೇವೀ, ಲಲಿತೆಯ ಕೌಮಾರ್ಯದ ಭಂಗವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ಬುಂದೇಲದ ತನ್ನ ಬಂಧು–ಭಗಿನಿಯರ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಪರಿಪರಿಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಚಂಪತರಾಯನು, ಒಬ್ಬ ಸಚ್ಛೀಲ ಕುಮಾರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅತ್ಯಂತ ಅಧಮತನವು! ಹೀರಾದೇವೀ, ಚಂಪತ ರಾಯನು ಲಲಿತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿದೆ.

ಈಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮುಖವು ನಿಸ್ತೇಜವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆಕೆಯು ಕೃತ್ರಿಮ ಧೈರ್ಯದಿಂದ –

ಹೀರಾದೇವಿ – ಲಲಿತೆಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಪಾಪಾಚರಣೆಯಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಆಯಿತು?

ಸಭಾಕರಣ—ಪಾತಕಿ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಚಂಪತರಾಯನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಾಗ ಲಲಿತೆಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಶುದ್ಧವಾದ ಭಗಿನೀ ಪ್ರೇಮವಿತ್ತೆಂದು ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವನು. ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಚಂಪತರಾಯನು ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡಿದವನಲ್ಲ, ಅಂದ ಬಳಿಕ ಅಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾಣಿಗೆ ಅಸತ್ಯದ ಕಲಂಕವನ್ನು ತಗಲಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನು ಯಾಕೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಾನು?

ಹೀರಾದೇವಿ—(ನಗುತ್ತ) ಸಭಾಕರಣ, ಏನು ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವು! ನೀವು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯರ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ನಿಮಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ! ಆ ಧೂರ್ತ ಚಂಪತರಾಯನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಆಡಿರಬಹುದು;

ಇಷ್ಟೂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರದೇನು? ಯಾಕೆ, ಕಂಚುಕಿರಾವ, ನನ್ನ ತರ್ಕವು ನಿಜವಿರ ಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಕಂಚುಕಿರಾವ—(ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ) ಹೀರಾದೇವಿಯ ತರ್ಕವು ಈವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸುಳ್ಳಾಗಿರುವದೇ? ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರೋಷನಾರಳು, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು! ಇವರ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಯಾರು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಸಭಾಕರಣ—(ಸಂತಾಪದಿಂದ) ಎಲಾ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಂಚುಕಿಯೇ, ಹೀರಾದೇವಿಯಂತಹ ಕಟಕಳ ಮೇಲುಗಟ್ಟುವ ಪಿಶಾಚವೇ, ವ್ಯರ್ಥ ಬಡಬಡಿಸಬೇಡ. ನೀನೂ, ಮಾಯಾವಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯೂ ನನ್ನ ಉಪಾಹಾಸ ಮಾಡುವಿರಾ? ಹೀರಾದೇವೀ , ಅದು ಏನೇ ಇರಲಿ, ನಿನಗೆ ದೇಹಾಂತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡಲು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗಲಾರದು. ಹೇಳು, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ? ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಚುಕಿಕೊಲ್ಲಲಾ, ಅಥವಾ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುದ್ದಿ ಕೊಲ್ಲಲಾ, ಅಥವಾ ಒದೆದು ಕೊಲ್ಲಲಾ? ಆದರೆ ಈ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ನಿನ್ನ ಅಪವಿತ್ರ ಅಂಗಕ್ಕೆ ನಾನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಆ ಪಾತಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಂಥ ದೇಶದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ವಾಗಿರುವ ಈ ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ, ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೊಂದು ಬಿಡುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ!

ಮಹಾ ಸಮರ್ಥನಾದ ಸಭಾಕರಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಥರಥರ ನಡಗಹತ್ತಿದನು. ತಾನು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದೊಂದು ಸಾಧನವಾಗುವೆ ನೆಂದು ಆತನು ಬಾಯಿಬಿಡಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಣದ ಕಳೆ ಸುರಿಯ ಹತ್ತಿತು. ಆತನು ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಕುಂಚುಕಿರಾಯ—(ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ಸಭಾಕರಣ, ಹೀಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ, ಬೇಕಾದರೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ, ಅಥವಾ ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ವಧದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯಕಂಡ ಉಪಾಯವನ್ನು ನೀವು ಕೈಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಎರಡು ಜೀವಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ನಾನು ಸತ್ತಬಳಿಕ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಾಧ್ವೀಸುಘಲಾದೇವಿಯು ಜೀವದಿಂದಿರಲಾರಳು!

ಸಭಾಕರಣ—(ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತನಾಗಿ) ಒಳ್ಳೇದು. ಸಾಧ್ವೀ ಸುಘಲಾದೇವಿಗೆ ದುಃಖವಾಗ ಬಾರದೆಂದು ನಾನು ನಿನಗೆ ಜೀವದಾನ ಕೊಡುವೆನು. ಹೋಗು, ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ನಾನು ಇನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವೆನು; ಆ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನೋಡುವದು ನಿನ್ನಿಂದಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹೋಗು.

ತನ್ನ ಜೀವವು ಉಳಿಯಿತೆಂಬ ಆನಂದಿದಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆಗ ಸಭಾಕರಣನು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಸಭಾಕರಣ—ಏ! ಹೀರಾದೇವಿ, ಹೇಳು, ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂಬದನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಹೀರಾದೇವಿ—ಸಭಾಕರಣ, ನಾನು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಆಡಿರಬಹುದು, ಇತರರೊಡನೆ ನಾನು ಮರೆಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿರುವದಿಲ್ಲ. ಬಟವಾನದಿಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಬಾತು ತೇಲಿಬಂದ ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯ ಹೆಣವನ್ನು ನೀವು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಮಡುವಿನದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆಭರಣಗಳೂ, ಸೀರೆಯೂ ಲಲಿತೆಯವೇ ಎಂದು ನೀವೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯಮಾಡಿ ಕೊಂಡಳೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನಿಮಗೆ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ?

ಸಭಾಕರಣ —ಆ ಮಾತು ಸತ್ಯವು, ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೆ?

ಹೀರಾದೇವಿ— ಬೇರೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬೇಕು? ಚಂಪತರಾಯನು ಲಲಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ—

ಸಭಾಕರಣ—ದುಷ್ಟೇ, ಮತ್ತೆ ಚಂಪತರಾಯನ ಹೆಸರು ಹೇಳುವೆಯಾ? ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಲಸು ಆರೋಪವನ್ನು ಹೊರಿಸತೊಡಗುವೆಯಾ? ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ಆತನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ, ಆತನ ಧರ್ಮಪರಾಯಣತೆಯನ್ನೂ ನಾನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆನು. ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನ ಸಂಗಡ ನಾನು ದ್ವೇಷ ಬಳಿಸಹತ್ತಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆನು. ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನ್ನಂತಹ ಚಂಡಾಲಳ ಮಾತಿನಿಂದಂತು ಇರಲಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದಲೂ, ಲಲಿತೆಯೇ ಮೂರ್ತಿಮಂತಳಾಗಿ ನನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನಾನು ಸಂಶಯಪಡಲಾರೆನು! ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಅಂತಕಾಲದ ಶಬ್ದಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಇನ್ನು ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಪವಿತ್ರವಾಗಮಾಡುವದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನಂತು ಆ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಹೋಗಬೇಡ. ಲಲಿತೆಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳು; ಮತ್ತು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಳಾಗು.

ಸಭಾಕರಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ತನ್ನ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಡೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೋಗುತ್ತ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ಕುರಿತು— "ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಆಡಿದ್ದರಷ್ಟೆ ಈಗ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವದು! ಈಗ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಲಲಿತೆಯು ಇದೇ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದೋ ಅಲ್ಲಿಕಾಣುವ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಹೀಗೆಯೇ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು; ಸುಳಿಗಾಳಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಲಿತ್ತು; ವಿರಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೀಗೆಯೇ

ಮಿನುಗುತ್ತಲಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿದಾರರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಯೆಲ್ಲಿರುವದು? ಆದರೆ ಸಭಾಕರಣ, ನಿಲ್ಲಿರಿ, ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಸದ್ಗತಿಯಾಗದೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುವದು. ಅಂತಹವರು ದೆವ್ವವಾಗಿ ಜೀವಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಬಹುಕಾಲ ಇರುವರೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಹಾಗೆ ಲಲಿತೆಯು ಪಿಶಾಚವಾಗಿರಬಹುದು, ಆಕೆಯನ್ನೇ ನೀವು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಗೋ ನೋಡಿರಿ, ಅದೇ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯು ಜೀವಕೊಟ್ಟದ್ದು. ಲಲಿತೆಯು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಹು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳಾದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯ ಪಿಶಾಚವಾದರೂ ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಹುದು; ಆದದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಪಿಟ್ಟುಚಲ್ಲಿದ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ ಹೊರತು ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನುಡಿಯಲು, ಸಭಾಕರಣನು ಮಡುವಿನ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಳು. ಸಭಾಕರಣನು ಮಡುವಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವಳು; ಆದರೆ ಆ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಕಿಡಿಕೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಟವಾನದಿಯ ಆ ಮಡುವು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯು ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಮಡುವಿನ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ತನ್ನ ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಈ ಹಂಚಿಕೆ ತೆಗೆದಿದ್ದ ಹೀರಾದೇವಿಯು, ತನ್ನ ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಸಭಾಕರಣನಿಗಂತು ಆ ತರುಣಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿದಳು. ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಡೆಗೆ ಆತನ ಲಕ್ಷವು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಆತನು ಆ ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ತರುಣಿಯನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಆ ತರುಣಿಯು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಲಲಿತೆಯಂತೆಯೇ ತೋರಹತ್ತಿದಳು. ಅದೇ ಸೌಂದರ್ಯ, ಅದೇ ಎತ್ತರ, ಅದೇ ನಡಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಆತನು, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ನೋಡುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಮರೆತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯ ಕಾಲುಗಳೂ ಕಿತ್ತದಾದವು. ಸಭಾಕರಣನು ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀರಾದೇವೀ, ಏನಂದೆ? ಆ ಪಿಶಾಚವನ್ನೇ ಕೇಳೆಂದು ನೀನು ಅನ್ನಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಪಿಶಾಚವನ್ನು ಕೇಳಲಾ? ನೋಡು, ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವು ಮಡುವಿನ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವದು! ನಿಲ್ಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಬಂದು ನಿನಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ನಿಲ್ಲು, ಎಲೈ ಸುಕುಮಾರ ಪಿಶಾಚಿಯೇ, ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳು.

ನೀನು ಬದುಕಿರುವಾಗಿನ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ಸಭಾಕರಣನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಬರುವನು ನಿಲ್ಲು, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಬೇಡ. ಎಂದು ನುಡಿದು ಸಭಾಕರಣನು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಬಟವಾ ನದಿಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ದಡಮ್ಮನೆ ಹಾರಿಕೊಂಡನು!

ಅಘಟಿತ ಘಟನೆ!

ಹೀಗೆ ಸಭಾಕರಣನು ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದದ್ದಕ್ಕಿಂತ, ಮಡುವಿನ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ಸಭಾಕರಣನ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಈ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಕೆಯು ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವು ಅಲ್ಲಿ ಇರುವದೆಂಬದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಲಲಿತೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವಳೆಂಬದು ಆ ಕಪಟಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಗೊತ್ತು ಇದ್ದಿತು. ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸುಳ್ಳುಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಭಾಕರಣನ ಮುಂದೆ ಆಕೆಯು ಹೇಳಿ, ಆತನಿಂದ ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು, ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಕೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಆದರೆ ಸಾವಿನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯೆಂದು ಆ ಪಿಶಾಚದ ಮಾತು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ, ಲಲಿತೆಯ ರೂಪದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಡುವಿನ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟೇ ಬಿದ್ದಬಳಿಕ ಆಕೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗದೇನು ಮಾಡೀತು? ಆಕೆಯು ಮತ್ತೆ ಆ ತರುಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನೊಳಗೆ —''ಆಕೆಯೇ ಈಕೆಯು! ಆ ಲಲಿತೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರಿರುವರು? ಆಕೆಗೆ ಪುನಃ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಧೈರ್ಯವು ಹೇಗೆ ಆಯಿತು? ಹೀಗೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ತಿರುಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆತಿರಬಹುದು! ಆ ಲಲಿತೆಯು ಹೋಗಿ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷವಾಗಿರಲು, ಆಕೆಯು ಆಗಿನ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷದ ತರುಣಿಯಂತೆಯೇ ಈಗೂ ಇರುವಳಲ್ಲ! ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಚಲ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವೇ ಆಗಿರಬಹುದೇನು? ಲಲಿತೆಯು ಸತ್ತುಹೋಗಿ ಪಿಶಾಚವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರ ಬಹುದೆ?

ಈಮೇರೆಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮೂಢಳಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿರಲು, ಅತ್ತ ಸಭಾ ಕರಣನು ಬಟವಾನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕಸುವಿನಿಂದ ಬಗೆಯುತ್ತ ದಂಡೆಯಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆ ಪಿಶಾಚದ ಕಡೆಗಿದ್ದ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಮಾತ್ರ ಚಲಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ,

ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವದರೊಳಗಾಗಿ ಪಿಶಾಚವು ಎಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗುವದೋ, ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯು ಆತನಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಇತ್ತು, ಪಿಶಾಚದ ಸನಿಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಆತನ ಆತುರತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಆತನು ಆಗ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಪಿಶಾಚವು ಬಡಿದು ಕೊಂದೀತೆಂದು ಅಲ್ಲ, ಆದರೆ ತನ್ನ ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳಕೇಳಿ ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವದೋ ಎಂದು! ಆಗ ಆ ತರುಣಿಯು ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಜಟವಾನದಿಯು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಆ ವಿಚಾರಮಗ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನು ಈಸಿ ಬರುವದನ್ನು ಆಕೆಯು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ತನ್ಮಯಳಾಗಿ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರಲು, ಯಾರೋ ತನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದಂತೆ ಆಕೆಗೆ ಆಯಿತು. ಆಕೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತು ಸಭೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲು, ಒಬ್ಬ ಭವ್ಯ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದಯಾರ್ದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವದು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಕೈಹಿಡಿದವನು ಸಾಗರದರಾಜನಾದ ಸಭಾಕರಣನೆಂಬದು ಆಕೆಗೇನು ಗೊತ್ತು! ಆಕೆಯು ಹಾಗೆಯೇ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರಲು ಸಭಾಕರಣನು –

ಸಭಾಕರಣ—ಸುಕುಮಾರ ಪಿಶಾಚವೇ, ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗು. ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಗೊಳಿಸುವ ತನಕ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ.

ಸ್ತ್ರೀ—ನೀವು ಯಾರು ? ನನಗೆ ನೀವು ಪಿಶಾಚವೆಂದು ಯಾಕೆ ಅನ್ನುವಿರಿ? ನಾನಿರುವ ಸ್ಥಳವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ನಿದ್ದೆಬಾರದ್ದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ನದೀತಿರಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಆನಂದದಿಂದ) ಆಹಾ! ಅದೇ ದನಿಯು! ನಮ್ಮ ಲಲಿತೆಯ ದನಿಯೂ ಇಷ್ಟು ಕರ್ಣ ಮಧುರವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಅಂಜಿಸಿದರೆ ಹೀಗೆಯೇ ಆಕೆಯು ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಲೈ ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವೇ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯ ಪೂರ್ಣ ಸೌಂದರ್ಯವಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಲಲಿತೆಯ ಕೋಮಲ ಧ್ವನಿಯೂ, ಲಲಿತೆಯ ಮಧುರ ದೃಷ್ಟಿಪಾತವೂ, ಲಲಿತೆಯ ಅವರ್ಣನೀಯ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುದ್ರೆಯೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿರುವವು! ಈ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತಿದ್ದ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಾನು ಲಲಿತೆಯೆಂದು ಸಾಗರದ ಅರಮನೆಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಸುಕುಮಾರ ಪಿಶಾಚವೇ, ನಿನಗೆ ಈ ಪಿಶಾಚಜನ್ಮವು ಯಾಕೆ ಬಂದಿತು?

ತರುಣಿ—(ಹೃದಯಕರಗಿ) ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನೇ, ನಿನ್ನ ಮೆದುಳಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯ ವಾಗಿರಬಹುದು; ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮನುಷ್ಯಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪಿಶಾಚವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ? ನನ್ನನ್ನು ಲಲಿತೆಯ ಪಿಶಾಚವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ನಿನಗೆ, ಆ ಲಲಿತೆಯು ಏನಾಗಬೇಕು?

ಸಭಾಕರಣ—ಲಲಿತೆಯು ನನಗೆ ತಂಗಿಯಾಗಬೇಕು.

ತರುಣಿ—ಆಕೆಯು ಸತ್ತಿರುವಳೋ?

ಸಭಾಕರಣ—ಆಕೆಯು ಇದೇ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಂಡು ಜೀವಕಳಕೊಂಡಳು. ಆತ್ಮಹತ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದಲೇ ಲಲಿತೆಯು ಪಿಶಾಚವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ನನ್ನ ತಂಗಿಯು, ನನ್ನ ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು?

ತರುಣಿ—ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ದುರ್ದೈವಿ ಪುರುಷನೇ, ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಪಿಶಾಚವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀ; ಆದರೆ ನಾನು ಪಿಶಾಚವಲ್ಲ.

ಸಭಾಕರಣ—ಏನು? ನೀನು ಪಿಶಾಚವಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರು?

ತರುಣಿ—ನಾನು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಇರುವೆನು.

ಸಭಾಕರಣ—ನೀನು ಮನುಷ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಇರುವೆಯಾ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸುಳವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಲಲಿತೆಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಯಾಕೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

ತರುಣಿ—ನಾನು ಆಗಲೆ ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಇಳಿದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವದು. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜನರೂ ಇರುವರು. ನನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದ ಹಾಗಾದದ್ದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಈಗ ಒಬ್ಬಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಇದೋ ನೋಡು ಈ ತೀಕ್ಷ್ಣಕಠಾರಿಯು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಕ ಬಂಧುವಾಗಿ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವದು!

ಸಭಾಕರಣ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯವಳು? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?

ತರುಣಿ—ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯವಳು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ.

ಸಭಾಕರಣ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಬದ್ರುನ್ನಿಸಾ, ನೀನು ಯವನಿಯೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಇಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಆಡುತ್ತೀ? ನಿನಗೆ ನಮ್ಮ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳೇಕೆ?

ತರುಣಿ—ಇದು ನನ್ನ ಸೇರಿಕೆಯ ಮಾತು. ಬುಂದೇಲಖಂಡ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆಯೇ ನಾನು ಉಡ-ತೊಡುವುದಕ್ಕೇ ಮೆಚ್ಚಿದವಳಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡ ದೊಳಗಿನವಳಿರುವದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯೂ, ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿ-ರೀತಿಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಆಕೆಯು ನನಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕಲಿಸಿದಳು.

ಸಭಾಕರಣ—ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ಬಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಲಗ್ನವಾಗುವ ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ಯವನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಛೆ! ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಜನ್ಮವು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ಮನೆತನದಲ್ಲಾಗಿರುವದು. ಆಕೆಯು ಯವನನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ದೇವೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಭಕ್ತಳಾಗಿರುವಳು.

ಬುದ್ರುನಿಸೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಮಾವದೋ ಮಾತಿನ ಸಂಶಯ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಆತನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಸಭಾಕರಣ—ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನವಳಿರುವಳು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಆಕೆಯು ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನವಳಿರಬಹುದು. ತಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷವಾಯಿತೆಂದೂ, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ತಾನು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದವಳಿದ್ದನೆಂದೂ ಆಕೆಯು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸಭಾಕರಣ—ನಿಮ್ಮ ಅವ್ವನ ಅಂದಚಂದಗಳು ಹೇಗಿವೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ತದ್ರೂಪ ನನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ ಇವೆ; ಆಕೆಯು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗಿಂತ ಹಿರಿಯಳಿರುವದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರೌಢಳಾಗಿ ತೋರುವಳು. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ

ಬದ್ರುನಿಸೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ತನ್ನೊಳಗೆ—''ಈ ಸುಕುಮಾರಿಯ ತಾಯಿಯು ಲಲಿತೆಯಾಗಿರಬಹುದೊ? ಈ ಆಳವಾದ ಮಡಿವಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಬದಲು, ಯವನರ ಗೋಷೆಯನ್ನು ಆಕೆಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೋ? ನನ್ನ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆ ನೋಡಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಹೀರಾದೇವಿಯು ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ಹೆಂಗಸಿನ ಹೆಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಆತ್ಮಹತ್ಯವಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿರಬಾರದು? ಲಲಿತೆಯು ತಾನಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಒಬ್ಬರ ಒತ್ತಾಯ ದಿಂದಾಗಲಿ ಯವನರ ಗೋಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವದೇ ನಿಜವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ತಾಯಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲೇಬೇಕು; ಆಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು.'' ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ಈವರೆಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ಸಭಾಕರಣ—ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯೇ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿಯು ಇರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಸಂಶಯವು ಬರತೊಡಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಸಭಾಕರಣನು–

ಸಭಾಕರಣ—ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಈಗಿನ ಹೆಸರೇನು? ಆಕೆಯು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿರುವಳು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ಆಯೇಷೆ. ಆಕೆಯು ಸಾರ್ವಭೌಮ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿರುವಳು.

ಸಭಾಕರಣ—ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ? ಅದೇಕೆ? ಅಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಇರುವಳು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಆಯೇಷೆಯು ಶಹಾನಶಹಾ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪಟ್ಟದರಸಿ ಇರುವದರಿಂದ, ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮರಾಜನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿರುವಳು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ತಂಗಿಯು ಕ್ಷುದ್ರರ ಪಾಶಕ್ಕೆ ಬೀಳತಕ್ಕಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಮೋಸಹೋಗಿಯಾಗಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿಯಾಗಲಿ ಆಕೆಯು ಬಾದಶಹನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂತಲೂ ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಆತನು ಆತುರತೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು

ಸಭಾಕರಣ— ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು, ಸುಂದರಳಾದ ಶಹಾಜಾದೀ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೀಗೆ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಯಾಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ— ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸುಖದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆನು. ನೀವು ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣುವದಿದ್ದರೆ, ಇಗೋ, ಈ ಉಂಗುರವು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿ. ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೆ, ಅವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಬಳಿಕ ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವಳೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿರಿ.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಆಕೆಯ ಉಂಗುರವನ್ನು ಇಸಕೊಂಡನು. ಈ ಅಕಲ್ಪಿತ ಯೋಗವು ಒದಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ದೀರ್ಘಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸದೆ ಇದ್ದ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಒದಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ದೇವರ ಒಂದೊಂದು ಅಗಾಧ ಘಟನೆಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದವುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತನ್ನಂಥ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ನಾಚಿಕೊಂಡನು. ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ಸಭಾಕರಣ — ತಂಗೀ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವು ಬಹಳವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನಗೇನು ಹಿತಮಾಡಲಿ ಹೇಳು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ— ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ಯಾತರ ಕೊರತೆಯೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಸಭಾಕರಣ —(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಶಹಾಜಾದಿ ಬದ್ರುನಿಸೆಯು ಇಷ್ಟು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಳು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ— ''ಸಭಾಕರಣ'' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಾಗರದ ರಾಜರ ಗುರುತು ತಮಗೆ ಇರುವದೋ? ನಾನು ಅವರ ಕುಮಾರರಾದ ದಳಪತರಾಯಜಿಯವರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆನು.

ಸಭಾಕರಣ—ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನು ಬುದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸು ತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಆ ಯತ್ನವನ್ನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಣಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪಜನರೊಡನೆ ದಳಪತರಾಯನು ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿರುವನು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಏನು? ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆ?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಬದ್ರುನಿಸೆಯು ದುಃಖಪೂರ್ಣವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ನುಡಿಯುವಾಗ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಬಂದುವು. ಆಕೆಯ ಮೋರೆಯು ಬಾಡಿತು; ದುಃಖದಿಂದ ಉಸುರ್ಗರೆ ಯುತ್ತ ಆಕೆಯು ಸಭಾಕರಣನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕನಿಕರದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು! ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಾಯಿತು. ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಸುವ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಮಗಳು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಈಪರಿ ದುಃಖಿಸುವದರ ಗೂಢವನ್ನು ಆತನು ತಿಳಿಯದಾದನು. ಆಗ ಆ ರಜಪೂತವೀರನು ದೇಶದ್ರೋಹದ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಮೋರೆಗೆ ಹತ್ತಿದ ಮಶಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳದೆ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೊದನು.

ಮೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ಹಂದಿಯೇ ಮುದ್ದು

ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿ, ಬುಂದೇಲಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ದಾಸಾನುದಾಸರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಚಂಪತರಾಯನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ ಓರಭಾ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಈಗ ಓರಭಾದ ಮುಲಾಖತ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಹೀರಾದೇವಿಯಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಆ ದಿವಾಣ ಖಾನೆಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಉಪಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ಸುಗಂಧದೆಣ್ಣೆ ದೀಪಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸುಗಂಧವನ್ನು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಪಸರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಮೂರು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು, ಖಾನನು ಅದೇ ಉಂಡು ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ಸೇದುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ತರುಣನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಗಿದ್ದವು. ತಾನು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಹಿಂದು ದುರ್ಬಲರಾಜನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತಾನು ಆತನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಉಳಿದ ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು

ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಎಣಿಕೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ವಿಜಯೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ವಿಜಯೆಯು ಖಾನನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವಿಜಯೆ-ವಿಮಲದೇವರು ಆತನನ್ನು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಗುಡಿಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಗುಡಿಯ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ರೆಂಬದು ವಾಚಕರ ಸ್ಮರಣದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆ ಖಾನನ ವಿಷಯವಾಸನೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯು ಮೂಡಿಹೋಗಿದ್ದಳು! ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಜಯೆಯು ಕುಮಾರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆಕೆಯು ದುರ್ಬಲನಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮಗಳೆಂಬದನ್ನು ಆತನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಈ ಮೊದಲೇ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಚುಕಿ ರಾಯನನ್ನು ಕರೆಸಿದ್ದನು. ಖಾನನ ಮನಸ್ಸು ವಿಜೆಯೆಯ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಚಂಚಲವಾದ ಕೂಡಲೇ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಇನ್ನೂ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಆತನು ಚಡಪಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೇವಕರನ್ನು ಕುರಿತು—''ಇನ್ನೂ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಸೇವಕರು ''ಖಾವಿಂದ, ತಾವು ಖಾನಾಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವಾಗಲೇ ಕಂಚುಕಿರಾಯರು ಬಂದಿದ್ದು ಕೆಳಗೆ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಖಾನನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಕೂಡಲೇ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆಮಾಡಿ ದೂರ ಮೋರೆತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ''ಖಾನರು ತಾವಾಗಿ ತನ್ನ ನೆನಪು ಮಾಡಿದರಲ್ಲ'' ಎಂದು ಆತನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಸಂತೋಷದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು –

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರದಾರಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪು ಆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು! ಖಾನಸಾಹೇಬ, ಈ ಗುಲಾಮನಿಗೆ ಯಾವ ಅಪ್ಪಣೆಯಿರುವದು?

ಖಾನ—ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ನಿನ್ನ ದಡ್ಡತನದಿಂದ, ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ತಿಳಿಗೇಡಿ ಮಗಳ ಅತಿ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ನಾನು ಚಂಪತರಾಯನ ಘೋರ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯ ಬೇಕಾಯಿತು! ಆದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಯಾರು? ಆಗ ನಮಗಾದ ತ್ರಾಸವನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಆದ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಈಗ ತುಂಬಿಕೊಡುವವರಾರು? ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಮಗಾಗಿದ್ದ ಹಾನಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನಾವು ಈಗ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಅಂಜಿ ನಡುಗುತ್ತ) ಸರದಾರಸಾಹೇಬ, ತಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳೇ ಕಾರಣಳಾಗಿರುವಳು. ಆಕೆಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಮುಂದೆ-

ಖಾನ—(ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ) ಆ ಪುರಾಣವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಉಚ್ಚಬೇಡ; ನಾವು ಹಾನಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದಬಳಿಕ ನೀನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು; ನಾವು ಲಾಭವಾಗಿದೆ ಯೆಂದರೆ ನೀನು ಲಾಭವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಾವು ಗೆದ್ದವರು, ನೀವು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವರು, ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮೆಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯದಿದ್ದಂತೆ, ನಿಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಮೆಟ್ಟಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯದಿರಲೇಬೇಕು. ಇದನ್ನರಿತು ವಿಚಾರದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಬಾ.

ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಗಳೂ ನನ್ನ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿರೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿರುವೆವು. ಈ ಹಾನಿಯನ್ನು ಈಗ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಖಾವಂದರ ಯಾವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಈ ದಾಸನು ಹಾನಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವದು?

ಖಾನ—ಹಾ! ಹೀಗೆ ಹಾದಿಗೆಬಂದು ಮಾತಾಡು. ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ನಿಜವಷ್ಟೇ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ದುಃಖದಿಂದ) ಧಾರೀರದ ರಾಜನಿಗೆ ಯುವರಾಯನಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ನಿಜವು.

ಖಾನ—ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ತುರವಾಯದಲ್ಲಿ ಧಾರೀರ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತಿ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರದಾರಸಾಹೇಬ, ಆ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಇನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ, ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯೋಗ್ಯ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಋಣಿಯಾಗುವೆನು.

ಖಾನ—ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕರೆಸಿದ್ದು. ಈ ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ, ಲೌಕಿಕವನ್ನೂ, ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ನೀನು ಅರಿತವನೇ ಇರುತ್ತೀ, ಹೊಸದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ! ನಮ್ಮಂಥ ರೂಪಸಂಪನ್ನನಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸುಂದರ ಅಳಿಯನು ನಿನಗೆ ಸಿಗುವದು ದರ್ಲಭವೇ ಸರಿ! ನಾನು ಹೀಗೆ ಅಳಿಯನಾದೇನೆಂದು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ರಜಪೂತ ಅರಸರು ಮೇಲಾಟದಿಂದ ಹಾದಿಯ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು. ಆದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಳಿಯನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ನಾವು ನಿನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಚಲುವೆಯಾದ ಮಗಳ ಕೈಹಿಡಿದು ನಮ್ಮ ಹಾನಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ, ನಿನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಏನಾದೀತೆಂಬ ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ನಾವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಸರದಾರಸಾಹೇಬ, ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ! ವಿಜಯೆಯನ್ನು ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಆಕೆಯು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಋಣಿ ಯಾಗುವಳು. ಮಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಚಿಂತೆಯಿಂದ, ಹಾಗು ನನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯೇನಾದೀತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮುಕ್ತಮಾಡುವ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವು ಅಭಿನಂದನೀಯವು!

ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಖಾನನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟನು. ಆತನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಖಾನ–ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿರುವದರಿಂದ, ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿರುತ್ತೀ. ನಮ್ಮಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಒಲಿವಿನಂತೆ ನಡೆಯುವ

ಕಲೆಯನ್ನು ನೀನು ಚನ್ನಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೀನು ಹಿಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ನಿನ್ನ-ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ಒಂದು ಕೂಡಿ ಬರಲಿ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯದ ಜವಾಬುದಾರಿಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆಂಬದರ ಅನುಭವವು ನಿನಗೆ ಬಾರದೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಗಡಬಡಿಸಿ) ಸರದಾರಸಾಹೇಬ, ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಲೋಚನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ನನಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬೇಕಾಗುವಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯ ಹೊರತು ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವು ನಡೆಯಲಾರದು; ಆದರೆ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವೇರುವ ಮಾನವು ಮಾತ್ರ ಕಡೆತನಕ ನನಗೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸುವ ಮೆಹರ್ಬಾನಿಗಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ ಧಾರೀರದ ಪ್ರಬಲರಾಜ್ಯವು ತಮ್ಮದೇ ಇರುತ್ತದೆ?

ಖಾನ—ನಿನಗೆ ಅದರ ಚಿಂತೆಬೇಡ. ಅದು ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರದೊಳಗಿನ ಮಾತು. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋಗು.ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಮ್ಮ ಲಗ್ನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡು. ನಾನು ಯಾವ ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಿನ್ನ ಪತ್ರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಶಿರಸಾವಂದ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಲಗ್ನದ ವಿಧಿಯು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ಆಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಜಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಧಾರೀರದ ಕಾಜಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಕುರಾಣದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲೆಂದು ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಲಗ್ನದಂತಹ ಮಹತ್ವದ ವಿಧಿಯು ಯಥಾಕುರಾಣವಾಗುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಧಾರೀರಕ್ಕೆ ಹೋದಕೂಡಲೇ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಖಾಸ ರಾಜಮಂದಿರವನ್ನೇ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆನು. ಲಗ್ನವಾಗುವತನಕ ನಾವು ಅರಮನೆಯ ಸಮೀಪದ ಕುದುರೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವೆವು.

ಖಾನ—ಶಾಬಾಸ! ಕಂಚುಕಿರಾಯಾ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನಾವು ಸುಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರುವೆವು. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು ಸನ್ಮಾನದ ಉಚ್ಚತರ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಹೋಗು, ನಮ್ಮ ಅಮೃತಪಾನದ ಹೊತ್ತಾಯಿತು!

ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು. ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನಿಗೆ ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ಕುರ್ನಿಸಾತ ಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನು ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲು ಕಿತ್ತತಕ್ಕವನು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನೆನಪಾಯಿತು. ಆತನು ಪುನಃ ಸರದಾರಸಾಹೇಬರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ –

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹೊರಟಿರಲು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಳು. ಸರದಾರಸಾಹೇಬರು

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬರುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ಯಾಕೆ ವಹಿಸಿದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವಳು. ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಧನ್ಯಳಾಗಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವಹಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ದಾಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ—(ಆಡ್ಡ್ಯತೆಯಿಂದ) ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಹೇತುಗಳು ಎರಡು. ಒಂದು ಸ್ವಂತದ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು, ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು. ಸ್ವಂತದ ಹಿತದ ಮಾತನ್ನಂತು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಯೇ ಇರುವೆವು, ಇನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆವು ಕೇಳು. ಮುಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರರ ಪವಿತ್ರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಈ ಮೊದಲೆ ಬಂದಿದ್ದೆವಷ್ಟೇ? ಆಗ ನಮಗಾದ ಅಪಮಾನವು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವದು. ಆ ಅಪಮಾನವು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯದೇ ಆಗಿರದೆ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಸಿಂಹಾಸನದ, ಪೈಗಂಬರರ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಭಕ್ತರ, ಅಲ್ಲಾನ ಮಹತ್ವದ ತತ್ವದ ಅಪಮಾನವು ಆಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ತಳಮಳವು ದಿಲ್ಲಿಯಬಾದಶಹರಿಗೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾವಿರಾರು ಬುಂದೇಲಿಗಳ ರಕ್ತಪಾತವಾಯಿತು; ಚಂಪತರಾಯನು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು; ಮಹೋಬದ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ನಿಶಾನಿಯು ಏರಿತು; ಛತ್ರಸಾಲನು ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾದರು; ಇಷ್ಟಾದರೂ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ತಾಪವು ಶಾಂತವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಇನ್ನೂ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಪಮಾನವು ಕೂಡಿಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬಾದಶಹರು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವು ಉಳಿಯದಂತೆ ಕಾಫಿರರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲ ನೆಲಸಮವಾದ ಹೊರತು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆಂದು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗಳು ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿಯ ಯಾವತ್ತು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಬೇದಾರನಾದ ಫಿಯಾದಖಾನನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹರು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವರು. ಸುಭೇದಾರ ಫಿಯಾದಖಾನನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಲಸಮಮಾಡುವದೇ ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ!

ಸತ್ತಾಧಾರಿಗಳ ಸ್ವಂತದ, ಹಾಗು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಹಿತದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಎಷ್ಟು ಉದಾತ್ತವಾಗಿರುವವೆಂಬದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕಂಚುಕಿರಾಯರು ಮುಲಾಕತದಿವಾಣ ಖಾನೆಯಿಂದ ಕಾಲು ಕಿತ್ತಿದನು. ಮರುದಿವಸವೇ ಆತನು ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಓರಛಾ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಧಾರೀರ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಈ ಆನಂದದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸುಫಲಾದೇವಿಗೂ, ಮಗಳಾದ ವಿಜಯೆಗೂ ಯಾವಾಗ ಹೇಳೇನೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಆ ವೃದ್ಧ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಒಂಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಮೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ಹಂದಿಯೇ ಮುದ್ದು!

ಛತ್ರಸಾಲನ ತೇಜಸ್ವಿತೆ!

ವಿಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಆನಂದದ ಸವಿಯನ್ನು, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರೇ ಬಲ್ಲರು. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಆ ಆನಂದದ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಆಗಲಾರದು. ದೇವಗಡದ ಕೋಟೆಯು ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಸೈನ್ಯವು ವಿಜಯೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಮೀರಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸೈನಿಕರ ಉತ್ಸವದ ಭರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ದೇವಗಡದ ಗೆಲವಿನ ವರ್ಣನದ ಇಷ್ಟುದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಸಾಂಡಣಿಯ ಸವಾರನ ಸಂಗಡ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಅದೇ ಕಳಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಹೊಂದಿದ್ದನು. ತಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಅವಶ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನೆಂಬ ಸಂತೋಷವು ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಆಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಗೆಲವಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಎಷ್ಟು ಸಂತುಷ್ಟನಾದಾನು, ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ದೇವಗಡವು ಕೈಸೇರಿದ್ದನ್ನು ಓದಿದಕೂಡಲೆ ಆತನಿಗೆ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಧನ್ಯತೆಯುಂಟಾದೀತು. ಎಂಬ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿಜಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಿಜವಾದ ಆನಂದವು ಆತನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕುತ್ತಲಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಜನರ ಆನಂದದ ಕಾರಣವು ಒಂದು ವಿಜಯವು! ಆ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮವು ಕಾರಣವೆಂಬದನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಆ ಪ್ರತಾಪಿ ರಜಪೂತನು ಛತ್ರಸಾಲನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಗಂಭೀರನಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಛತ್ರಸಾಲನ ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಛತ್ರಸಾಲನ ಇಂದಿನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಆತನ ವೈಭವವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡುವದೆಂಬ ಆನಂದದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆ ವೃದ್ಧವೀರನು ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿದ್ದನು.

ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನು ಒಂದು ಕಲ್ಲಮೇಲೆ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಆತನನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ದಿಟ್ಟಿಸಿನೋಡಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲ, ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯೇಕೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ, ತರುಣನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯ ಚಿಂತೆಯ ಚಿಹ್ನವಾಗಲಿ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಾಗಲಿ ಲೇಶವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಎರಡು ಹಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ತರಣನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ —''ಕುಮಾರ, ನಿನ್ನ ಖಿನ್ನತೆಯ ಕಾರಣವೇನು? ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪ ಶಾಲಿಯಾದ ತಂದೆಯ ನೆನಪಾದದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿರುವೆಯೋ?

ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಗಡಬಡಿಸಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ಎದ್ದುನಿಂತು ಜಯಸಿಂಗನನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ—''ಕಾಕಾಜಿ, ಈ ಕಾಲವು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯದಾಗಿತ್ತು ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಆಯಾಸವನ್ನು ಯಾಕೆ ಹೊಂದಿದ್ದಿರಿ? ತಮ್ಮ

ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಲಿ? ನನಗೆ ಯಾವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಧನ್ಯನಾಗ ಮಾಡುವಿರಿ?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಜಯಸಿಂಗನು—''ಕುಮಾರ ಇಂದಿನ ಗೆಲವಿನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿನ್ನದಾಗಿದ್ದು, ನೀನು ಹೀಗೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿರುವದೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯದ ಅಭಿನಂದನ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರಲು, ನಿನ್ನ ಈ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ನಿನಗೆ ಗೆಲವಿನ ಆನಂದವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇನು?''

ಛತ್ರಸಾಲ—(ದುಃಖದಿಂದ) ಕಾಕಾಸಾಹೇಬ, ಯಾರ ಗೆಲವಿಗೆ ಯಾರು ಆನಂದ ಪಡಬೇಕು? ಇಂದಿನ ಗೆಲವು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯದು, ಆತನ ಜಾತಿಯವರದು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಏಕೆ ಆನಂದಪಡಬೇಕು? ಆದರೆ ಕಾಕಾಜಿ, ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಷ್ಟುದಿವಸ ಇದ್ದೆನು; ಆಶ್ರಯದಿಂದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸೈನ್ಯದ ಒಳಗಿನ ಹುರುಳು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಯವು ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಛತ್ರಸಾಲನು ಬಾಡಿಗೆಯ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ದೇವಗಡವು ಕೈಸೇರಿದರೆ, ಅಥವಾ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗೆ ಜಯವಾದರೆ ಕಾಕಾಜಿಯವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುವರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇಂದಿನ ನನ್ನ ಕಟು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿರುವೆನು. ಅಂದಬಳಿಕ ನನಗೆ ಆನಂದವು ಹೇಗಾಗಬೇಕು?

ರಾಜಾಜಯಸಿಂಗ—(ಬೆರಳುಮಾಡಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ತೋರಿಸುತ್ತ)—ಈ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡು. ವಿಜಯೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿರುವವರೆಲ್ಲ ಯವನರೇ ಇರುವರೇನು? ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ನಮ್ಮ ದೇಶದವರೇ ಇರುವರು. ಅಂದ ಬಳಿಕ ಇವರು ವಿಜಯೋತ್ಸವವನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?

ಛತ್ರಸಾಲ ಇದೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು; ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಯವನರ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನಂತೆ ನಮ್ಮವರಿಗೂ ಆನಂದವಾಗಬಾರದು; ಆದರೆ ಕಾಕಾಸಾಹೇಬ, ತಾವು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನೇ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವಷ್ಟು ಮೂಢರಾಗಿರುವ ಜನರು ಆನಂದಬಟ್ಟರೆ ಯಾರು ಮಾಡುವದೇನು? ಸ್ವದೇಶದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇಂಥ ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣ ಸೈನಿಕರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀಯನಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನನ್ನು ಕೂಡಿಸುವಿರೇನು? ಗೇಣು ಹೊಟ್ಟೆಯ ತೆಗ್ಗನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿರುವ ಕ್ಷುದ್ರ ಸೈನಿಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೋಲಿಸಿನೋಡುವಿರೇನು? ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತರೆ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಆನಂದವಾಗುವದು.

ರಾಜಾಜಯಸಿಂಗ—ಕುಮಾರ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿನ್ನ ಹಂಬಲವು ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲವೇ? ಚಂಪತರಾಯನ ವಿನಾಶದಿಂದಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೆರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲುಂಟಾದ ಭಯಂಕರ ರಕ್ತಪಾತವನ್ನು ನೋಡಿ

ಯಾದರೂ ನಾವು ದೇಶಕಲ್ಯಾಣದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತಪ್ಪುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದುರ್ದೈವದ ಕಾಲವು ಇನ್ನೂ ತೀರಿರುವದಿಲ್ಲ ವೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಆವೇಶದಿಂದ) ಕಾಕಾಜಿ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಾಡುವೆನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು. ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡಿಯ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗಬೇಕೆಂದು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಇಷ್ಟುದಿವಸ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಲಿ, ಭರತಖಂಡ ಕ್ಕಾಗಲಿ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ?

ಜಯಸಿಂಗ—(ವಿಚಾರದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ಛತ್ರಸಾಲ, ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣವೇನೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನನ್ನು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಜನರ ಆರೋಪವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಈ ಜಯಸಿಂಗನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟೋ ತಲೆಭಾರವಾದ ಕರಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನು ತೆಗೆದುಬಿಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಎಷ್ಟೋ ಹೊಸ ಕರಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಪ್ರಜಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿರುವನೆಂಬದನ್ನೂ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು, ಕಾಕಾಜೀ, ರಾಜಕಾರಣದೊಳಗಿನ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಹಿಡಿತಗಳು ನಿಮಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವವು. ಒಂದು ಹಕ್ಕನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು, ಅಂತಹವೇ ಎರಡು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಎರಡು ಕರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಡಬೇಕು, ಆ ತೆಗೆದ ಕರಗಳಿಂದಾದ ಹಾನಿಯು ತುಂಬಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಳಿತಾಯವಾಗುವಂತೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಭಾರದ ಒಂದು ಕರವನ್ನು ಹೇರಬೇಕು. ಇವು ರಾಜಕಾರಣದ ಹಿಡತಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ನನ್ನಂತಹ ಹುಡುಗನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಿ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಬಹುದೆ? ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವದು. ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ, ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಿಂತ ಯಾಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾದದ್ದೆಂಬ ಮಾತು ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು. ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನ ಖಡ್ಗವು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವದೋ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶಿವಾಜಿಯ ಖಡ್ಗವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವದೋ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಖಡ್ಗವು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕಡೆತನಕ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು, ಉದೇಪುರದ ಪುಣ್ಯವು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿತ್ತು, ದಕ್ಷಿಣದ ದೈವವು ತೆರೆದಿತ್ತು; ಅಂತೇ ಮಹಾರಾಣಾರಾಜ ಸಿಂಹರ, ಹಾಗು ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಶಿವಾಜಿಯವರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಿತು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ದುರ್ದೈವದ ಕಾಲವು ಇನ್ನೂ ತೀರಿರದ್ದರಿಂದ, ಚಂಪತರಾಯರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ಸು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರ ಮೇಲಿಂದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೋ?

ಜಯಸಿಂಹ—ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದೈವವು ಎಂದು ತೆರೆಯುವದೋ ತೆರೆಯಲಿ, ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ, ಇಂದಿನ ವಿಜಯದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವೈಭವವನ್ನು ಪುನಃ ನೀನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಕಿತ್ತತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ನೀನೂ ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆ. ಛತ್ರಸಾಲಾ, ನನ್ನ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಡ. ಮಹೋಬದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಹೊಣೆಯಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಮಹೋಬದ ರಾಜ್ಯವು ದೊರೆತರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅಪ್ಪನಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯವು ದೊರೆತರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ, ಕಾಕಾಸಾಹೇಬ, ಹಸಿದ ಸಿಂಹವು ನರಿಯ ಮಾಂಸದಿಂದ ತನ್ನ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸಬಹುದೋ? ಅದರಂತೆ, ಯಾವತ್ತು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಛತ್ರಸಾಲನು, ಮಹೋಬದ ಮಾಂಡಲಿಕತ್ವ ದಿಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಮೀರಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾದಾನು?

ಜಯಸಿಂಗ—(ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ) ಕುಮಾರ, ನೀನನ್ನುವದು ನಿಜವು. ಚಂಪತರಾಯನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತಿಯ ಅಮೀರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಹೀಗೆಯೇ ಅಂದನು. ಆದರೆ ಕಾಲ-ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಜ್ಞರು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ನೀನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆ. ಈ ದಿನದ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರದ ಸಂಗಡ ಹಿಂದಿನ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರದ ನೆನಪನ್ನು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡೋಣ. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸುದೈವದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆತರೆ ದೊರೆತೇ ಹೋಯಿತು. ಇಂದಿನ ವಿಜಯದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತಿಯ ಕೈಸೇರಿದ ಪ್ರಾಂತದ ವಿಸ್ತಾರದ ಪಾಸಂಗಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸೀಮೆಯು ಹತ್ತಲಾರದು

ಛತ್ರಸಾಲ — ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜವು! ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಇಂದಿನ ವೈಭವದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿರಲು, ಮತ್ತು ಈಗಲೂ ನೀವು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಮಂದಿರದ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ ವಾಗಿರಲು, ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು? ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ನನ್ನಂತಹ ಒಂದೆರಡು ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಕ್ಷುದ್ರರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವದುಂಟೆ? ಈ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ಹಿಂದೆ ದಿವಾಣ-ಇ-ಆಮುದೊಳಗಿನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನಿಗೂ, ನನಗೂ ಪೂರಾ ಬಂದು ಹೋಗಿರುವದು. ಬಿಕ್ಕೆ ಬೇಡಿದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ನಮಗೆ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ.

ಜಯಸಿಂಗ—(ಆಗ್ರಹದಿಂದ) ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ನನ್ನಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನನ್ನು ನಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯ

ವಾಗಿ ಇರಗೊಡಲಾರೆನು. ಹೀರಾದೇವಿಯ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ತುಂಬ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಲು, ನಿನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವದು ಮೂರ್ಖತನವೇ ಸರಿ!

ಛತ್ರಸಾಲ—ಕಾಕಾಜಿ, ನೀವು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಹಿಸಿರುವ ಸದಯತೆಗಾಗಿ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಾವು ಇಷ್ಟು ಅಂಜುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹೀರಾದೇವಿಯು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಇಡಿಯ

ಬುಂದೇಲಖಂಡವೇ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾದೀತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಕಾಜಿ, ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತಾವು ಮಾಡಬಾರದು. ಮಹೋಬದ ಕೋಟೆಯು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅಪ್ಪನ ಯೋಗದಿಂದ ನಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಧೈರ್ಯರೂಪ ದುರ್ಗವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮಾಡುವದು! ತಂದೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಈಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೂ, ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನೀದೇವಿಯು ಈ ಪ್ರೇಮಲ ಭಕ್ತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಧೈರ್ಯರೂಪ ತಂದೆಯು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ದೇಶಹಿತ ದಂತ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಹಾಗು ತಮ್ಮಂಥ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಅಭಯಹಸ್ತವು ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವಾಗ, ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯ ವಾಸಿನಿಯು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನು ಹೀರಾದೇವಿಯಂಥ ಕಟಕಳಿಗೆ ಏಕೆ ಅಂಜಬೇಕು? ಕಾಕಾಜೀ, ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಆಗ್ರಹ ಪಡಬೇಡಿರಿ. ನಾನು ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೇ, ನಾಳಿಗೇ ದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಬಿಡುವದು ನನ್ನಿಂದ ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಜಯಸಿಂಗ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನು? ನೀನು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೂ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಛತ್ರಸಾಲ —ಇಲ್ಲ, ನಾನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಇರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಜಯಸಿಂಗ—ಯಾಕೆ? ನೀನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಇರುವೆ?

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಶಿವಾಜಿ ಬೋಸಲೆಯವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಜಯಸಿಂಗ—(ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರಿಸಿ ಆನಂದದಿಂದ ತಲೆದೂಗುತ್ತ) ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯವು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವು; ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನು ಬಹುಯೋಗ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಆ ಪುಣ್ಯವಂತನಾದ ಮಹಾತ್ಮನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿ, ಆತನ ಗುರು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನಗೆ ಗುರುಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ಸರ್ವಥೈವ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು; ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವಾದ ಕೂಡಲೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದೆ ಇರಬೇಡ. ಇಂದಿನ ನಿನ್ನ ಅಪ್ರತಿಮ ಶೌರ್ಯದ ಲಾಭವನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶಿವಾಜಿಯ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಆತನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಾದಿಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಅಪ್ಪನೂ ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವಾಗ ಇದೇ ಮಾತು ಹೇಳಿರುವನು. ನನ್ನ ಗುರುವು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಕಾಕಾಜೀ, ತಾವು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ನಾನು ಬರುವೆನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಸದಭಿಮಾನ

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಓರಛಾದಿಂದ ಹೊರಟ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅತೀ ವೇಗದಿಂದ ಧಾರೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ದರ್ಬಾರು ನೆರಿಸಿದನು. ಈಗ ತಾನು ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಅಳಿಯನಾಗಿಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಂದ ಮಹತ್ವದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೂ, ಪ್ರಧಾನರಿಗೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಯಾವಾಗ ಹೇಳೇನೆನ್ನುವಹಾಗೆ ಆತನಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು ಬಹುದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜದರ್ಶನದ ಯೋಗವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಧಾರೀರದ ದರ್ಬಾರದ ಮಂದಿರವು ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರವು ನೆರೆದಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಧಾನನಿಗೆ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರಣವು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ದರ್ಬಾರನೆರೆಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜೇಸಾಹೇಬರು ಏನು ಹೇಳುವರೋ? ಎಂದು ಸಜ್ಜನರಾಯನು ಚಿಂತಾತುರನಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಣೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಯೂ, ವಿಜಯೆಯೂ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಅತ್ಯಾಗ್ರಹ ದಿಂದ ಆತನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ದರ್ಬಾರದ ಕೈಗಡದ ಆಧ್ಯತೆಯಿಂದ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಕುರಿತು–

ಪ್ರಧಾನಜೀ, ಮಾನಕರಿಗಳೇ, ಹಾಗು ಧಾರೀರದ ಸಮಸ್ತನಾಗರಿಕರೇ, ಇಂದಿನ ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿ ದಂದಿನಿಂದ ಧಾರೀರದ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಪಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ನೀವು ಅರಿತೇ ಇರುವಿರಿ. ನಮ್ಮ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಿದ್ದರೂ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ಬಿಂದುಮಾತ್ರವೇ ಸರಿಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೀವು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸತ್ತೆಯ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆತದ್ದು ಮಹಧ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ನಮಗೆ ಪುತ್ರಸಂತತಿ ಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆದೀತೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಪುತ್ರ

ಸಂತಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ನನಗೆ ದುಃಖವಾಗುವಷ್ಟೇ ನಮಗೆ ಆನಂದವೂ ಆಗುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಸದ್ಯದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದೂಷಿತವಾದ ವಾತಾವರಣದ ಯೋಗದಿಂದ, ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ತರುಣನ ತಲೆಯು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದ್ರೋಹದಿಂದ ತಿರುಗಿಹೋಗಿದೆ. ಸಾಗರದ ರಾಜನಾದ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಮಗನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇರುವಿರಿ. ಛತ್ರಸಾಲನಂತು ಬಂಡಾಯಗಾರನ ಮುಖ್ಯನು! ಆತನು ಎಂತಹ ತಲೆತಿರುಕನು, ಎಂತಹ ಅತ್ಯಾಚಾರಿಯು ಎಂಬದನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಆತನ ಅವಿಚಾರದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯಿತು. ಛತ್ರಸಾಲನಂತಹ, ಅಥವಾ ಸಾಗರದ ಯುವರಾಜ ದಳಪತನಂತಹ ಮಕ್ಕಳಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ನಿಪುತ್ರಕರಾಗಿರುವದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಸಂತತಿಯಿಂದ ಆಗುವ ಅನರ್ಥವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದೆನು; ಅಂದಬಳಿಕ ನಾವು ಪುತ್ರಸಂತತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಸಾರ್ವಭೌಮ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಹಾಗು ಬಾದಶಹರ ಸರದಾರ, ದರಕದಾರ, ಅಮೀರ, ಉಮರಾವರರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ ಸದ್ಯದ ಕಾಲವು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳದಾಗಿರದೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳದಾಗಿರುವದೆಂಬದು ಕೂಡಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದು! ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ತಂದೆಯಮೇಲೆ ಸಂಕಟವನ್ನು ತಂದರೆ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ತಂದೆಯ ಉತ್ಕರ್ಷ ಮಾಡುವರೆಂಬ ಉದಾಹರಣಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವವು. ಸಾರ್ವಭೌಮ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗೂ, ಆತನ ಜಾತಿಯವರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ತ್ರಾಸವಾಗು ವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆನಂದವಾಗುವದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದಿಲ್ಲೀದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸುಂದರ ತರುಣ ಕನ್ಯೆಯರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಚನ್ನಾಗಿರುವದು. ಅಂತಹ ಕನ್ನೆಯರು ಹತ ವೈಭವದ ರಾಜನನ್ನು ವೈಭವಶಾಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು; ಬಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುತ್ತಿರುವ ತಂದೆಯನ್ನು ಸರದಾರನಾಗ ಮಾಡಿದರು; ವಿಚಾರಗೇಡಿ ತಂದೆಯನ್ನು ದಿವಾಣನಾಗಿಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಕೊಡಿಸಿದರು; ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಬಾದಶಹನ ಬಹು ದಿವಸದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಇಂತಹ ಹಲವು ಹಿತಕಾರಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿರುವದ ರಿಂದಲೇ ಸದ್ಯದ ಕಾಲವು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳದಾಗಿರದೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳದಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದೆವು.

ನಮ್ಮ ರಾಜನು ಎತ್ತೋ ಹೊರಟು ನಡೆದಿರುವನೆಂಬ ದಾರುಣವಾದ ಚಿಂತೆಯು ಸಜ್ಜನರಾಯನಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅವರು ಏನು ಮಾತಾಡುವರೋ, ಏನಿಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ತಮ್ಮ ಅರಸರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಲು, ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು ಹತ ಬುದ್ಧನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ರಗಳೆಯು ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆತನು ಮತ್ತೆ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಕುರಿತು–

ನಮ್ಮ ನೆರೆಯವರಾದ ರಜಪೂತ ಬಂಧುಗಳಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಕನ್ಯೆಯರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯು ನಮಗಿಂತಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಚನ್ನಾಗಿ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಿರುವದೆಂಬದೂ, ಕನ್ಯೆಯರ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅವರಿಗಿಂತ ನಾವು ಹೇಗೆ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿರುವೆವೆಂಬದೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು. ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಅಕಬರನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಕನ್ಯೆಯರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಅವರು ಚನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಎರೆದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಜಪೂತರ ಬಿರುದಾವಳಿಯ ಉದ್ದಳತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮನಸ್ಸು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮಗ್ನವಾಗದೆ ಇರದು; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಜಪೂತನ ಹುದ್ದೆಯ ವರ್ಣನವನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಲೋಭವು ಉಕ್ಕಿಬರುವದು; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಜಪೂತನ ಅಧಿಕಾರದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರೇ, ಕನ್ಯೆಯರ ಯೋಗದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಭೋಗಿಸುವಂಥ, ಕನ್ಯೆಯರ ಯೋಗದಿಂದ ವಿಷಯಲಂಪಟರಾಗಿರುವಂಥ, ಕನ್ಯೆಯರ ಯೋಗದಿಂದ ರಾಜ್ಯಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ರಜಪೂತರನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾದ ದಿನವೇ ಸುದಿನವೆಂದು ನಿಮಗೆ ತೋರದೇ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಪ್ರಧಾನ ಸಜ್ಜನರಾಯನಿಂದ, ಅರಸನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳುವದಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ವಿನಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ—''ರಾಜನ್, ನೀವು ಇದೇ ದೂರದ ಪ್ರವಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಬಂದಿರುವಿರಿ. ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಾಡುವ ಆಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದ ಉದ್ದೇಶವೆಲ್ಲ ದುರ್ಬಾರದವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಮಾನಕರಿಗಳನ್ನೂ, ನಾಗರೀಕರನ್ನೂ ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ನಗುತ್ತ – ಪ್ರಧಾನಜೀ, ದರ್ಬಾರದಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅವಸರಮಾಡುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸವು ಒಮ್ಮೆ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಆರಾರುತಾಸು ಒಂದೇ ಸವನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು, ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರಿಗೂ, ಕಂಚುಕಿಗಳಿಗೂ ಬಂಗಾರದ ಬೆತ್ತದ ಬಲವಾದ ಆಧಾರ ವಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಿಂತು ನಿಂತು ನಮ್ಮ ಕಾಲು ನೋಯುತ್ತಿರುವಾಗ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವದರ ಹಳೆಯ ಅನುಭವವು ನಮಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ತೀರಕಡಿಮೆಯೆಂದರೆ ಮೂರು ತಾಸಾದರೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವದು; ಇನ್ನು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಮಗೆ ನಾಲ್ಕುಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಿಯ ಸಭಾಸದರೇ, ಮಂತ್ರಿಗಳೇ, ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗುವ ಹಾನಿಯನ್ನೂ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಂದಾಗುವ ಲಾಭವನ್ನೂ ಕುರಿತು ನಾನು ಸೋಪಪತ್ತಿಕವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದೆನಷ್ಟೇ? ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಗೌರವವೂ, ನಿಮ್ಮ

ಸುಖವೂ ಹೆಚ್ಚುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೇವೆಂಬದನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯೆಂಬ ಕನ್ಯಾರತ್ನವು ಜನಿಸಿರುವದನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲಿರಿ. ಆ ರತ್ನದ ಪ್ರಭೆಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು, ಅಥವಾ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ವಿಲಾಸಿ ಶಹಾಜಾದಾನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿತೆಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವು ನಮ್ಮ ದೈವದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಚಲುವೆಯಾದ ಹೊಟ್ಟೆಯಮಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದೇವೆ. ಆ ಯುಕ್ತಿಯು ಸಫಲವಾದರೆ, ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯದ ಗೌರವವು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವದೆಂಬದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ನಮ್ಮ ಆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕನ್ಯಾದಾನದ, ಹಾಗು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ನಮ್ಮ ತಾಪವು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ನಾವು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳಿಗೆ ಭೂಷಿತವಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂಶಯ ವಿಲ್ಲ! ಆ ಯುಕ್ತಿಯೆಂದರೆ, ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾದ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ಸರದಾರನಾದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ನಮ್ಮ ವಿಜಯೆಯ ಪತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪಶ್ಚಾತ್ ಧಾರೀರದ ಅಧಿಪತಿಯೂ ಆಗಬೇಕೆಂಬದು!

ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಈ ಅಮಂಗಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ರೋಧ ದುಃಖ–ಶೋಕಗಳ ಧ್ವನಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲವುಂಟಾಯಿತು! ಜನತೆಯ ಈ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯ ಶಕೆಯು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ಬಡಿಯದೆ ಬಿಡದೆಂದು ಸಜ್ಜನರಾಯನು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸಿ ಎದ್ದು ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು–ನಾಗರೀಕರೇ, ಶಾಂತರಾಗಿರಿ–ಶಾಂತರಾಗಿರಿ! ರಾಜೇಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅಪಮಾನವಾಗುವಂತಹ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೂಡ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡಿರಿ. ರಾಜೇಸಾಹೇಬರು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ಕೂಡಲೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಜಯೆಯ ವಿವಾಹವು ವಿಧರ್ಮಿಯಾದ ಯವನನೊಡನೆ ಆಯಿತೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ರಾಜೇಸಾಹೇಬರು ವಿಚಾರಿಗಳಿರುವರು. ಇನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಿರುವದು. ಧಾರೀರದ ಅರಸು ಮನೆತನದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವೂ, ಸತ್ತೆಯೂ ವಿಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಯವನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ನಾನು ಸರ್ವಥಾಮಾಡಗೊಡಲಾರೆನು. ನೀವು ಶಾಂತರಾಗಿರಿ.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಸಂತಾಪದಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿ) ಸಜ್ಜನರಾಯ, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಂತ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಪ್ರೀತಿಯ ಸರದಾರನಿಗೆ ನಮ್ಮಂತಹ ಹಿಂದೂ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು ಅವಿಚಾರವೇನು? ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯಾಗಲಿ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಜಾತಿಯ ಬೇರೆ ಘನವಂತರಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಸಜ್ಜನರಾಯ, ನಾನು ಪೂರಾ ವಿಚಾರಮಾಡಿಯೇ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ನನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ ನನ್ನ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನನ್ನ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.

ಒಬ್ಬನಾಗರಿಕ—(ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸಂತಾಪದಿಂದ) ರಾಜನ್, ಧಾರೀರದ ರಾಜ ವಂಶವೂ, ರಾಜಸತ್ತೆಯೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತೆಯೂ, ವಿಧರ್ಮಿಯವನರ ಪಾತಕೀ

ಸಂಸರ್ಗವು ಆದಕ್ಕೆ ಆಗದಂತೆಯೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯ ವಾಗಿರುವದು. ನಿಮ್ಮ ಆ ಅಮಂಗಲ ನಿಶ್ಚಯವು ಧಾರೀರದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಸಹನವಾಗಲಾರದು. ರಾಜನ್, ಕುಮಾರಿ ವಿಜಯೆಯು ನಮ್ಮ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿರುವಳು. ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ವಿವಾಹವು ಬುಂದೇಲಿ ತರುಣನೊಡನೆಯೇ ಆಗಬೇಕು.

ನಾಗರಿಕರ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಧಾನ ಸಜ್ಜನರಾಯನು ನಾಗರೀಕರನ್ನು ಕುರಿತು–ನಾಗರಿಕರೇ, ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡಿ ನೀವು ಅರಸರ ಅಪಮಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ! ಮಹಾರಾಣಿ ಸುಫಲಾದೇವಿಯವರ ಸಮ್ಮತಿಯ ಹೊರತು ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವಾಗಲಾರದು. ಸಿಂಹಾಸನದ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸೇವಕ ನಾದ ಸಜ್ಜನರಾಯನಿಗೂ ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಇಂದೇ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವದು. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದೆಂದು ರಾಜೇಸಾಹೇಬರು ದರ್ಬಾರನೆರೆಸಿರುವರಷ್ಟೇ! ನಾನಾದರೂ ಶಕ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯದಕೀರ್ತಿಯು ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ನೀವು ನಿಶಂಕೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರಿ, ರಾಜನ್, ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡೋಣವಾಗಬೇಕು.

ಕಂಚುಕಿರಾಯ — ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಸಜ್ಜನರಾಯ, ಹೆಸರಿನಂತೆ ನೀನು ಸಜ್ಜನನೆಂದು ನಾನು ಈವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ಇಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಭ್ರಾಂತಿಯು ದೂರವಾಯಿತು. ನೀನು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕ ಭಾವನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ತಂತ್ರವು ಈವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವದೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇರಗೊಟ್ಟರೆ, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಡನೆ ಆಗುವ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ನೀನು ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಉದ್ಧಟ ನಾಗರೀಕನೊಡನೆ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಈ ಅರಾಜಕ ನಾಗರಿಕರೊಡನೆ ಕಾರಾಗ್ರಹ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಪರದೆಯ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು. ಆಕೆಯ ಮಂಗಲಕಾರಕ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಕ್ಷೋಭಿಸಿದ ದರ್ಬಾರವು ಶಾಂತ ವಾಯಿತು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡತೊಡ ಗಿದನು. ಆಗ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ವಿನಯದಿಂದ–

ಸುಫಲಾದೇವಿ —ಪ್ರಾಣನಾಥ, ತಾವು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರಬೇಕು. ಧಾರೀರದ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಅಮಾನ್ಯಮಾಡಲಾರರು. ಪ್ರಧಾನಜೀ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನೀವು ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ನಾಗರೀಕರೇ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಬಂಧುವು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕಾರಾಗ್ರಹ ವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವದು ಹಿಂದುಗಳ ಶೀಲವಲ್ಲ, ಅರಸರು ನಿಮ್ಮೊಳಗಿನವ

ನೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೇ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ಆತನ ಕೈಯಿಂದಲೂ ತಪ್ಪುಗಳಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು; ಆಮೇಲೆ ಅದು ತಪ್ಪಿನದಾಗಿದ್ದರೆ ಅರಸನಿಗೆ ಅದರ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ, ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ, ಪ್ರೇಮಲ ಮಾತುಗಳಿಂದ ದೂರಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ರಾಜಮಾರ್ಗವು. ಇನ್ನು ಅರಸರ ವಿಚಾರವು ನಿಮ್ಮಂತೆ ನನಗೂ ಸರ್ವಥಾ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾಗರಿಕರೇ, ನೀವು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ-ತತ್ಪರ ಪ್ರಧಾನನಿಗೂ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಲ ಬಂಧುವಿಗೂ ಲೇಶವೂ ತ್ರಾಸವಾಗದೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಹೊಣೆಯಾಗುವೆನು. ನನ್ನ ವಿಜಯೆಯು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲಾರಳು. ನನ್ನ ವಿಜಯೆಯು ಯವನರ ಗೋಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲಾರಳು. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಇಂದ್ರನು ವಿಜಯೆಯು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದರೂ, ವಿಜಯೆಯು ಆತನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಾರಳು; ಯಾಕಂದರೆ, ವಿಜಯೆಯ ಪತಿಯು ಚಂಪತರಾಯನ ಪುತ್ರನಾದ ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲನೆಂಬದು ಈ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕರು ಸದಭಿಮಾನದ ಆನಂದದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋದರು! ಸದಭಿಮಾನವು ಯಾರನ್ನು ಆನಂದ ಪಡಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?

ಪಾಪ! ಬಡ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು!

ಸಿಟ್ಟಿನ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಸುಫಲದೇವಿಗೆ- ನಾನಿಲ್ಲದಾಗ ವಿಜಯೆಯ ನಿಶ್ಚಯವು ಹೇಗಾಯಿತು? ಛತ್ರಸಾಲನಂತಹ ಬಿಕ್ಕೆಬೇಡುವ ತಲೆತಿರುಕನಿಗೆ ವಾಗ್‌ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿದರು? ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಡನೆಯೇ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವವನು!

ಸುಫಲಾ—(ಉಸುರ್ಗರೆದು) ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ, ಒಂದೆರಡುಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ವಿಜಯೆಗೆ ನೀವು ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿರುವವರಾಗುವಂತೆ, ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಹೊತ್ತುಹಡೆದು ಸಣ್ಣವಳನ್ನು ದೊಡ್ಡವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳದೆ ನೀವು ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೋ? ವಿಜಯೆ ಏನು ಸಣ್ಣವಳಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಹಿತಾಹಿತಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಉತ್ಸವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯು ದೇವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಮಾಲೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗಲೇ ವಿಜಯೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿರುವಳು. ಇಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಗಂಡಸರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಪ್ರಾಣನಾಥ,

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಬಾದಶಹರ ಪ್ರೀತಿಯ ಸರದಾರನಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಆನೆ–ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ; ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ; ವಿಪುಲ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ; ಆದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುವದು ನಿಮ್ಮಂಥ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ!

ಕಂಚುಕಿರಾಯ —ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಸುಫಲೇ ನಾನು ಇಲ್ಲದಾಗ ನೀನೂ, ಸಜ್ಜನ ರಾಯನೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೀರಿ. ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಿರಿ, ನಾನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಲಗ್ನದ ತಿಥಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಾಂಡಣಿಯ ಸವಾರನು ಓರಭಾಕ್ಕೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವನು; ಆಗ ಅವನ ಸಂಗಡ ನಿಮ್ಮ ಈ ಒಳಸಂಚನ್ನು ಖಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಬಾದಶಹರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಖಾನನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಗರಿಕರ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿಸುವೆನು. ಸುಫಲೇ, ನೀನೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರು. ನಾವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ತೊಂದರೆಯುಂಟುಮಾಡಿದರೆ, ಸಜ್ಜನರಾಯನಿಗಾದ ಗತಿಯೇ ನಿನಗೂ ಆದೀತು!

ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗಿತು, ನಾಲ್ಕುತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಆಕೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಪತ್ತನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜನರಾಯನ ಕಾರಾಗ್ರಹದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದಳು! ಆಕೆಯು ಪ್ರಧಾನ ಸಜ್ಜನರಾಯನನ್ನೂ, ಆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ನಾಗರಿಕನಾದ ದಳಪತರಾಯನನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿರುವ ಮನೆಯ ಬೀಗವನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತೆಗೆದು, ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಪೂರಾ ತೆರೆದುಬಿಟ್ಟಳು. ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು. ಪ್ರಧಾನನೂ, ದಳಪತರಾಯನೂ ಸುಖದಿಂದ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಮನೋಧೈರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ—''ಸಜ್ಜನರಾಯ, ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ, ಆ ತರುಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿರಿ'' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಸಜ್ಜನರಾಯನು ಗಡಬಡಿಸಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ದನಿಯಮೇಲಿಂದ, ಬಂದವರು ರಾಣೇಸುಫಲಾದೇವಿಯರೆಂದು ತಿಳಿದು ತರುಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತ–

ಸಜ್ಜನರಾಯ — ಯಾರು? ರಾಣೇಸುಫಲಾದೇವೀ, ನೀವು ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕೆಬಂದಿರಿ? ಕಾರಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪರಾಧೀನನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಸಜ್ಜನರಾಯನು ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾದಾನು?

ಸುಫಲಾದೇವಿ — ಸಜ್ಜನರಾಯ, ಧಾರೀರದ ರಾಜ ಮನೆತನವನ್ನೂ, ರಾಜಸಿಂಹಾಸನ ವನ್ನೂ ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾಗಿರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಕಪಟಕಾರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲ,

ಸಜ್ಜನರಾಯ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನು? ರಾಜಾ ಕಂಚುಕಿರಾಯರವರು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲವೇ? ತಮ್ಮ ಹಟವನ್ನೇ ನಡಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವರೇ?

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ನಿಮ್ಮ ರಾಜರ ನಿಶ್ಚಯವು ಚಲಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ''ಏನುಬೇಕಾದದ್ದಾಗಲಿ–ಮಾನ ಹೋಗಲಿ, ಪೂರ್ವಜರಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಾವು ನರಕಕ್ಕಿಳಿಯಲಿ, ತಮ್ಮ ನಾಶವಾಗಲಿ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನವನ್ನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಡನೆ ಮಾಡಿದರೆಯೇ ನಾನು ನಿಜವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಭಕ್ತನು'' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಜಪವನ್ನು ಒಂದೇಸವನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು!

ಸಜ್ಜನರಾಯ—(ಗಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ಸದ್ಯದ ಆಪತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಣೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಯವರು ಯಾವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವರು? ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಗೊಯ್ಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಲಾರೆನು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಆ ಮಾತು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವದರಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ಪ್ರಧಾನಜೀ, ನೀವು ಈ ಕಾರಾಗ್ರಹವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ಓರಛಾದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ. ರಾಜಕುಮಾರಿ ವಿಜಯೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಬರುವಳು. ಈ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗವು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗದಿಂದ ನೀವು ಹೊರಬಿದ್ದೆರೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಿಸನನು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬಹುದು. ನೀವೂ, ವಿಜಯೆಯೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಓರಛಾದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ.

ಸಜ್ಜನರಾಯ—(ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ) ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಣಿಹೀರಾದೇವಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವದೇನು? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಯುಕ್ತಿಯು ಸಫಲವಾಗಲಾರದು; ಯಾಕಂದರೆ ಹೀರಾದೇವಿ–

ಸುಫಲಾದೇವಿ — ಸಜ್ಜನರಾಯ, ನಾನು ಹೇಳುವದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನೀವು ವಿಜಯೆಯೊಡನೆ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ನಾನು ಧಾರೀರದ ಅರಸನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಾಡಿರಿ. ರಾಣೀಹೀರಾದೇವಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಗುರುತು ಇರುವದು. ಆಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ಆದರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲಾರಳು. ರಾಣೀ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಆಕೆಗೆ—''ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಕೊಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿರುವಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಕಂಚುಕಿರಾಯರು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ನೀವು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನವನ್ನು, ಯುವರಾಜ ವಿಮಲದೇವನ ಸಂಗಡ ಮಾಡಿಬಿಡ ಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಧಾರೀರದ ಮೇಲಿನ ವಿಪತ್ತು ದೂರವಾಗಿ, ಛತ್ರಸಾಲನು ಕಂಗಾಲನಾಗಿಯೇ ಅಡವಡವಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿರಿ. ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿ, ಬೇಗನೆ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಛತ್ರಸಾಲನ ಕಡೆಯವರಾಗಲಿ, ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕಡೆಯವರಾಗಲಿ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಮಾಡ ಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ಆದಷ್ಟು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಲಗ್ನ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೇ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಬಿಡೆಂದು ಹೇಳಿರಿ.

ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಮಾತು ಮುಗಿದರೂ ಸಜ್ಜನರಾಯನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ವಿಚಾರಮಗ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದೊಳಗಿನ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಆತನು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಣೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಮತ್ತೆ ಸಜ್ಜನರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನಾನು ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಯು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೇನು? ತನ್ನ ಕಪಟ ಪ್ರಬಂಧವು ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರೊಲ್ಲದೇನು? ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿರಲೊ ಎರಡುಮಾತು ಸುಳ್ಳು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಅಂಜಿಕೆಬರುವದೇನು? ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾನಾಗಿ ತನ್ನಮೇಲೆ ವಿಪತ್ತು ತಂದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯೊಡನೆ ಕಪಟವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲೊಲ್ಲದೇನು? ನಾನಾದರೂ ಏನುಮಾಡಲಿ? ವಿಜಯೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಧಾರೀರದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಆಪತ್ತನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವು ತೋರಲೊಲ್ಲದು; ಅದರಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಾಣನಾಥರೊಡನೆ ಕಪಟವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಸಜ್ಜನರಾಯ, ನಾಳೆ ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸಾಂಡಣಿಯ ಸವಾರನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಾಣನಾಥರ ಪತ್ರಗಳು ಮೊದಲು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವವು. ಅದರಂತೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಂದ ಬರುವ ಯಾವದೊಂದು ಪತ್ರವು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮೊದಲು ಬಾರದೆ ಇರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಾಳಿನಿಂದ ಈ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ವಿಜಯಾ-ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನರ ವಿವಾಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವಳು! ನಿಜವಾದ ವಿಜಯೆಯು ಓರಛಾದಲ್ಲಿ ವಿಮಲದೇವನೊಡನೆ ವಿವಾಹಬದ್ಧ ಳಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮೋಸದ ವಿಜಯೆಯು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಭಾವೀ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಬುರುಕೆ ಯಿಂದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಪೂರಾಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಧಾರೀರದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗುವಳು.

ಸಜ್ಜನರಾಯ-ಸುಫಲಾದೇವೀ, ಮಧುರ ಫಲಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಹೊಲಸು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ನ್ಯಾಯವೂ, ಪವಿತ್ರವೂ, ಸತ್ಯವೂ ಆದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸತ್ಯರೂಪವಾದ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗವು ಅಂತಹದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ರಾಣೀ, ನೀವು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಹೋಬದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಧಾರೀರದ ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವ ಯೋಗವು ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತದಲ್ಲ? ವಿಜಯೆಯು ವಿಮಲದೇವನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಕೂಡಲೇ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಕ್ರೂರತನದ ಆಳಿಕೆಗೆ ಧಾರೀರದ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಒಳಪಡ ಬೇಕಾಗುವದು!

ಸುಫಲಾದೇವಿ-ಸಜ್ಜನರಾಯ, ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಬೇಡಿರಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಛತ್ರಸಾಲನೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಒಂದು ಲಕ್ಕೋಟಿಯನ್ನು ಉಡಿಯೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದಳಪತರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು–ದಳಪತರಾಯ, ನಿನ್ನೆ ನೀನು ಮಾತಾಡಿದಾಗಲೇ ನಿನ್ನ ಗುರುತು ನನಗೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಈ ಲಕ್ಕೋಟಿಯನ್ನು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸು. ಅವರು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವರು.

ಸಜ್ಜನರಾಯ—(ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು) ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಛತ್ರಸಾಲನು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವವನೇನು? ರಾಣೀ, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಾರದು. ರಾಣೀಹೀರಾದೇವಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಧಾರೀರದಮೇಲೆ ನಡೆಯತೊಡಗುವದು.

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ, ಅಥವಾ ಆ ದುಷ್ಟ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಸಂಬಂಧವು ಧಾರಿರದ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೇನಿರುವದು? ರಾಜಾವಿಮಲದೇವನೊಡನೆ ಆಗುವ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನವು ಕೇವಲ ನಾಟಕವಾಗಿರುವದು.

ಸಜ್ಜನರಾಯ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ವಿಮಲದೇವನೊಡನೆ ವಿಜಯೆಯ ಸಶಾಸ್ತ್ರ ವಿವಾಹವಾದ ಬಳಿಕ, ವಿಜಯೆಯು ತಿರುಗಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವ ಬಗೆಯೇನು?

ಸುಫಲಾದೇವಿ—ಸಜ್ಜನರಾಯ, ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ಓರಛಾದ ಯುವರಾಜನಾದ ವಿಮಲದೇವನು ಪುರುಷನಲ್ಲ, ಸ್ತ್ರೀಯು. ತನಗೆ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ಮಹೋಬದ ಅರಸುಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರುವದೆಂಬ ಹೊಟ್ಟೇ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಗೆ ಗಂಡುವೇಷ ಹಾಕಿ ಆಕೆಗೆ ವಿಮಲದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟು ಈವರೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಯುವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವಳು. ವಿಮಲದೇವನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬೇಗನೆ ಮಾಡುವವಳಿದ್ದಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಲಗ್ನದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡಿರಿ.

ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಜ್ಜನರಾಯನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯಗಳ ಕಳೆಯು ಉಕ್ಕಹತ್ತಿದ್ದು, ವಿಜಯೆಯೊಡನೆ ಆತನು ಓರಛಾದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಹತ್ತಿದರೂ ಅದು ಹಾಗೆಯೇ ಉಕ್ಕುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು! ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–ಕುಮಾರೀ, ವಿಮಲದೇವನ ಪುರುಷವೇಷದ ಸಂಗತಿಯು ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು?

ವಿಜಯೆ–ವಿಮಲದೇವನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಹಳ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿರುವೆನು. ಆಗ ಆತನ ಸೋಗು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಆ ಮಾತನ್ನು ನಾನೇ ಅವ್ವನಿಗೆ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ.

ಇತ್ತ ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ ವಿಜಯಾ–ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನರ ವಿವಾಹವು ತನಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವದೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ಅರಸನಿಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಆತನು ಲಗ್ನದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು; ಆದರೆ ಲಗ್ನದ

ತಿಥಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ಇನ್ನೂ ಸ್ವತಃ ವರನಿಗೇ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಖಾನನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ದಾಸಿಯು ಬುರುಕೆಯಿಂದ ಸರ್ವಾಂಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಹತ್ತಿದಳು! ಪಾಪ! ಬಡ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು!

ಸತ್ವದಪ್ರಭಾವ

ಅನಂತವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ, ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಲೌಕಿಕ ತೇಜದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ತ್ತಿದ್ದರು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಓರಛಾದ ಮುಲಾಖತ್ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ—''ಇಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವು ನೆಲಸಮವಾಗಿ, ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಗುಡಿಗಳೆಲ್ಲ ನೆಲಸಮವಾಗುವವು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಗುಡಿಗಳ ಅಸ್ತಿವಾರದ ಮೇಲೆ ಸುಂದರ ಮಸೀದೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವು ಆರಂಭವಾಗುವದು.'' ಎಂಬ ಅಪಮಾನಕಾರಕ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಯವನರ ಜುಲುಮೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಶಪಿಸಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವು ಅವರಿಗೆ ತೋಚಲೊಲ್ಲದು. ಅವರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯದುಃಖವಾಯಿತು! ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ನಡಿಸುವ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮ ದೇವಾಲಯವನ್ನಷ್ಟು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು —''ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ; ಮೇಲಾಗಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವದು ಅನ್ಯಾಯವು! ಅದರಿಂದ ನೀವು ಯಾವ ಉಸಾಬರಿಗೂ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಒಂದು ಗುಡಿಯನ್ನು ಕೆಡವಿದರೆ, ನಾವು ಐದು ಗುಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಡುವೆವು.'' ಎಂದು ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತು, ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಅದರಿಂದಂತು ಓರಛಾದ ನಾಗರಿಕರ ನಿರಾಶೆಗೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ತಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವಂತಹ ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನು ಅವರಿಗೆ ತೋರದಾದನು. ಸೂರ್ಯೋದಯದಿಂದಲೇ ಜನರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಲಿದ್ದರು. ದುಃಖದ ಧ್ವನಿಗಳೂ, ಸಂತಾಪದ ಶಾಪಧ್ವನಿಗಳೂ ಪಟ್ಟಣದ ತುಂಬ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದರೂ ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಿಳ್ಳೆಯೂ ಅನ್ನ ನೀರುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವರೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕಂತು, ಜನರ ಗುಂಪುಗಳು

ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ಗುಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಹತ್ತಿದವು. ಓರಭಾದ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ನಾಗರೀಕನು ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು.

ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಉಚ್ಚವಾದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಉನ್ನತಸ್ವರ ದಿಂದ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿಯತೊಡಗಿದರೇನಂದರೆ—''ಸಜ್ಜನರೇ, ಚಂಪತರಾಯನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಮದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಬೇಕೆಂದು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಪ್ರವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಈ ಕೆಲಸವು ಬಹು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಗಬಹುದೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಬಹುಬೇಗನೆ ಆಗುವದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಹತ್ತಿರುವದು! ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರೀತಿಯು ಇರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರುತು ಮಾತ್ರ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಿಗಿರುವದು. ''ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಪರಿಪಾಲನವು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಗಬೇಕು, ತಮ್ಮ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ಹಾಗು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಬೇಕು, ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಾಯದ ಕರಕಂದಾಯಗಳ ಭಾರವು ಹೇರಬಾರದು, ತಾವು ಕರ–ಕಂದಾಯಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಕೊಡುವ ಹಣದ ಉಪಯೋಗವು ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರಬೇಕು, ರಾಜ್ಯ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಹಾದಿಯು ತಮಗೆ ತೆರೆದಿರಬೇಕು, ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಒತ್ತಾಯಮಾಡಬಾರದು'' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಸದಿಚ್ಛಗಳು ಇಡಿಯ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೇ ಇರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಇಂತಹ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ಣವಾಗವೆಂಬ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಜನರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಫಲದ ಆಶೆ ಹಿಡಿಯುವರು; ಆದರೆ ಆ ಫಲಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆಗುವವೆಂಬ ಮಾತು ಬಹು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಪಾಪಿಗಳೂ, ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚಿನವರೂ, ಅಹಂಕಾರಿಗಳೂ ಆದ ಜನರು, ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸುರುಚಿರ ಫಲಗಳು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಿಡುವವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಫಲವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಜನರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಬೊಡ್ಡೆಗೇ ಕೊಡಲಿಯ ಪೆಟ್ಟು ಹಾಕತೊಡಗುವರು.

ಸಜ್ಜನರೇ, ನಾವು ಯವರನ ಕೈಕಾಲು ಬಿದ್ದರೆ, ನಾವು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದರೆ, ನಾವು ತೋರಿಸಬಾರದ ಕ್ಷುದ್ರತನವನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಈಗ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಡಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗಬಹುದೋ? ಅದೇ ನೀವು ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಕ್ತಸುರಿಸಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಮಾಡಿದ್ದರೆ, ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನಂತಹ ನೀಚರು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲನ್ನಾದರೂ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರೋ? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನೀವು ಎಚ್ಚರಾದಿರಿ, ಬೆಂಕಿಯು ಭುಗಿಭುಗಿಲೆಂದು ಉರಿಯುವವರೆಗೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿರಿ! ವೀರರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈಗ ಮುಚ್ಚಿಹಾಕಿರುವ

ಹೇಡಿತನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಯಾವ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ರುದ್ರ ಪ್ರತಾಪನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಯ ಔಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೋ, ಅದೇ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅದೇ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ವಂಶಜರು ನೀವು, ಹೀಗೆ ಹತಾಶರಾಗಿ ಉಸುರು ಗಳೆಯುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬೇಕೇ? ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದ ನಾಶವಾಗಿ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮೂರ್ತಿಯು ಚೂರು ಚೂರು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪಗಳು ಬಿರುವದರ ಬದಲು ಸುತ್ತಿಗೆಗಳ ಹೊಡತಗಳು, ಹಾರಿಯ ಹೊಯ್ತಗಳು, ಗುದ್ದಲಿಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳು ಬೀಳುವವು; ಇದನ್ನು ಈಗ ಕಣ್ಣು ಮುಟ್ಟನೋಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೀಗೆ ನಿಂತನಿಂತ ಹಾಗಿಯೆ ನಾವು ಸತ್ತು ಹೋಗುವದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆ? ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರುಗಳು ಒಂದೇಸವನೆ ಹೋಗಹತ್ತಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಎಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಿಗಳೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ಕಪಟಿ ಗಳಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ಅನೀತಿಯವರಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕಿಗಳಿರಬಹುದು; ಕೆಲವರು ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಿರಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸದ್ವರ್ತನದವರಿದ್ದಲ್ಲಿ ದುರ್ವರ್ತನದವರು, ದಯಾಳುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರರೂ, ಸಾಧುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಢಾಂಬಿಕರು ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಭಾವದ ಜನರು ಯಾವಾಗಾದರೂ ಇರತಕ್ಕವರೇ! ಆದರೆ ಅಂಥವರೆಲ್ಲರ ಅಂತಃಕರುಣದಲ್ಲಿ ಈ ಧರ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸತೊಡಗಿ, ಅವರೆಲ್ಲರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸ ಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭುಗಳು ಸದ್ಗದಿತವಾಣಿಯಿಂದ—"ಸಜ್ಜನರೇ, ಭರತ ಖಂಡದೊಳಗಿನ ಆರ್ಯರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ಮೋಕ್ಷ–ಸುಖದ ಕಡೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ತಿರುಗಿರುವದರಿಂದ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಪ್ರೇಮ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಮನೋವೃತ್ತಿಯವರಾಗುತ್ತಿರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು; ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳುಳ್ಳ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುಗಳು ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು ಹೇಳಿರಿ? ನಾವು ಧರ್ಮಮೂಲರಾಗಿ ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸತಕ್ಕವರು; ಧರ್ಮಮೂಲರಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡಿಸತಕ್ಕವರು; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಧರ್ಮಮಯರು! ಅಂತಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಯವನರು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿರುವದಲ್ಲ! ಅಂದಬಳಿಕ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರು ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡ ಬಾರದೇನು? ನೀವು ಹೀಗೆಯೇ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ಕೊಳೆಯಹತ್ತಿ, ಕಡೆಗೆ ಪರಕೀಯರ ಘಾತಕತನದ ಕಲಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಾಗು ನಿಮ್ಮ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಲಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ, ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮುರಿಯುವಷ್ಟು ನಾಸ್ತಿಕರು ನೀವಾಗ ಬೇಕಾದೀತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಎಚ್ಚತ್ತು, ಧರ್ಮಮೂಲರಾಗಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿರಿ.

ಪ್ರಭುಗಳವರ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡ ಎಷ್ಟೋ ನಾಗರಿಕರು ಅತ್ಯಾತುರರಾಗಿ— "ಪ್ರಭೋ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡಲು ನಾವು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ; ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಹಾಗೂ ಆತನ ಮಂದಿರದ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಾಶವಾಗ ದಂತಹದೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಂದಿರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆವು" ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಒಬ್ಬ ತರುಣ ನಾಗರೀಕನು ಆವೇಶದಿಂದ – ಈಗೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ, ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂರಕ್ಷಣವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯುದ್ಧದ ಮಂಗಲಾಚರಣವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ! ಅಂದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದರ ಕಡೆಯ ಮಂಗಲವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನಮಗೆ ಬೇಗನೆ ಬಂದೀತು ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ—

ಪ್ರಭುಗಳು—ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ದುಡುಕುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇಂದೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿರೆಂದು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಾಳು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಆಗದಿರುವಾಗ, ನೀವು ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರರಾಗಿರುವಾಗ ಅವಿಚಾರದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರೆ, ಮೊಗಲರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ನೀವು ತುತ್ತಾಗುವದಲ್ಲದೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನೂ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದಂತಾದೀತು! ಮಹೋಬದ ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಾಳುವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥೈವ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು! ಆತನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆತನು ದಕ್ಷಿಣದೊಳಗಿನ ತನ್ನ ಪವಿತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಗನೆ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಸಜ್ಜನರೇ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಂತಹ ಅಪಮಾನವನ್ನಾದರೂ, ಎಂತಹ ಹಾನಿಯನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿಮ್ಮಮುಂದಾಳಾಗುವನೆಂದು ಪ್ರಭುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಆನಂದವಾದಷ್ಟೇ, ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವೂ ಆಯಿತು. ಅವರು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—"ಪ್ರಭುಗಳೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಾತುಹಾಗಿರಲಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕಾಗುವ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಶದ ಗತಿಯೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಗಳು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ—ಸಜ್ಜನರೇ, ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ವಿಶ್ವದ ನಾಥನಾಗಿ ವಿಶ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ನಾವೆಷ್ಟರವರು? ಇನ್ನು ನೀವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಚತುರ್ಭುಜನು ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ, ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿ, ಅಸಮರ್ಥನಾಗಲಿ, ಹೊಡೆಯುವವನಾಗಲಿ ಹೊಡೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವನಾಗಲಿ, ಕಾಯುವವನಾಗಲಿ–ಸಾಯುವವನಾಗಲಿ ಆಗಬಹುದು. ನಿಮ್ಮ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾನಿಧ್ಯವು ಉಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಅರ್ಚಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ತಪೋಬಲವು ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯು ಕಾರಣವಾಗಿರುವವು. ನೀವು ಹೇಡಿಗಳಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ದೇವರೂ ಹೇಡಿಯೇ, ನೀವು ಶೂರರಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ದೇವರೂ ಶೂರನೇ! ಆದರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯು

ಚತುರ್ಭುಜನಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದಾದರೆ, ಹಾಗು ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಛತ್ರಸಾಲನ ಯೋಗದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು ಸಂಭವವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನಾನೂ ನೀವೂ ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನಿಂತಹಾಗೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಚತುರ್ಭುಜನು ತನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು! ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಈಗ ಮಿಟ್ಟಿಮಿಸುಕದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಧರ್ಮಿಷ್ಟರಿಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆಯು ಹೇಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದೀತು? ಅಂತಹ ಜನ ಸಮೂಹವೆಂದರೇನು, ಪ್ರಭುಗಳ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಆಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯವನ ಸೇನೆಯು ಸೈತಾನರ ಹಿಂಡಿನಂತೆ ಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದಿತು. ಒಬ್ಬ ಬುಂದೇಲಿಯು ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದರೆ, ಅಷ್ಟೇ ನೆವಮಾಡಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೇ ಸುಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವರು ಬಂದಿದ್ದರು! ಆದರೆ ಮಹಾ ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳಾದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಸತ್ವದ ಅಭೇದ್ಯ ಕೋಟೆಯು ಓರಛಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಸೈತಾನರ ದುಷ್ಟ ಆಲೋಚನೆಯು ಹೇಗೆ ಕೊನೆಗಾಣಬೇಕು? ಅವರು ಒಂದುಬಗೆಯ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಮೈಲಿಗೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯವನರು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಜೋಡು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ರಕ್ತವು ಕಾದು ಕುದಿಯಹತ್ತಿತು; ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಉಭಯರ ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಅಂದಿನ ಪ್ರಸಂಗವು ಕಾರಣವಾಗದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಮೋರೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಂಪಗೆ ಕೆಂಡದಂತಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಭುವಿನ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅವು ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸದಾಗಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಹರಕಮುರಕ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನೀ ಭಾಷೆಯಿಂದ — ''ಏ ಗೋಸಾವ್ಯಾ! ಇಷ್ಟುಜನರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ನೀನು ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿ? ದಿಲ್ಲೀ ಪತಿಯಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಇಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿರುತ್ತೀ ಏನು? ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜಸತ್ತೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಂಡಾಯ ಮಾಡಲು ಇವರನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುತ್ತೀ ಏನು? ಸಿದ್ಧನಾಗು, ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಬಾದಶಹರ ಹಾಗು ಇಸ್ಲಾಮಿಮತದ ಅಪಮಾನಮಾಡುವವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟುಭಕ್ತ ಸಮೂಹದ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿದು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಧಾರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಗಂಭೀರವಾಣಿಯಿಂದ—''ಯವನಾ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಹೊರತು ಈ ಪ್ರಾಣನಾಥನಿಗೆ ಸಾಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಸರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ, ಮದ್ಯಪಾನಾದಿ ಹಲವು ವ್ಯಸನಗಳ ಹೊಲಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮಂಥ ಅಮಂಗಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ! ಸರಿ, ಅತ್ತ ದೂರನಿಂತುಕೊಳ್ಳು!

ಬಡಿದಭಕ್ತಿ

ಮಹಾತ್ಮರಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ಅಧಿಕಾರಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಯಾರು ತರ್ಕಿಸುವರು? ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಸತ್ವಮಯ ದರ್ಪೋಕ್ತಿಯಿಂದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಎರಡುಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದುನಿಂತನು. ಪ್ರಭುಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗುವ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಯಾರೋ ಆತನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡಿದಹಾಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಭುಗಳವರ ತೇಜೋಮಂಡಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಆತನು ಹೋಗದಾದನು. ಖಾನನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಂತೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವು ಒಬ್ಬ ಗೋಸಾವಿಯು; ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರನು; ಆತನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟುಕೋಪಗಳೇನು ಇಲ್ಲ; ಆತನು ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳವನು. ಆದರೂ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಪ್ರಭುವಿನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ದಂಡಾಳುವನ್ನು ಕುರಿತು—''ಎಲೋ ಕಾಶಿಮ, ಈ ಪುಂಡರ ದೇವರನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿ ನಾನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣನಾಥನೆಂಬ ಗೋಸಾವಿಯು ಸಿಕ್ಕಿರುವನೆಂದು ಹೇಳು. ಹೋಗು, ಬೇಗನೆ ಹೋಗು. ಏ ಗೋಸಾವ್ಯಾ, ನಿನ್ನ ಈ ತಲೆತಿರುಕ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗೆಂದು ಹೇಳು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಸಮಕ್ಷ ಇವರ ನಾಶಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನನಗೆ ಬಂದೀತು.

ಪ್ರಭುಗಳು ಖಾನನಿಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಜನರೂ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಫಿಯಾದಾ ಖಾನನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಸಿಟ್ಟು ತಡೆಯದೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು–ಏ ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭು, ರಾಜನಿಷ್ಠ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತ ಇಸ್ಲಾಮಿಮತದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನೀನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಯೆಂದು ಕೇಳಿರುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಈ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಾಸನ ಮಾಡಲು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಾಣನಾಥ—(ಶಾಂತರಾಗಿ) ನೀನು ಹೀಗೆಯೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತ ಯಾಕೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತೀ? ನಾನು ನಿನಗೆ ಆಗಲೇ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಆಘಾತ ಮಾಡುವಂಥ, ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಸೌಖ್ಯ ಸದ್ಗುಣ–ಮನುಷ್ಯತ್ವಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸು ವಂಥ ಯವನ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿದ ಹೊರತು ದೇಹಬಿಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲ.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ—ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು, ನಿನ್ನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರಜಂತುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಮ್ಮಂಥ ಸತ್ತಾಧಾರಿಗಳು ಅರೆನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿಷ್ಫಲ ಮಾಡುವರೆಂಬದನ್ನು ನೋಡು. ಫಿಯಾದಾಖಾನ, ಏನು ನೋಡುತ್ತೀರಿ? ಹಾರಿಸಿರಿ ಹಾರಿಸಿರಿ ಈ ಗೋಸಾವ್ಯಾನ ಚಂಡನ್ನು.

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವದರೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾದರು. ಅವರ ಧ್ಯಾನಸ್ಥವಾದ ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯ ತೇಜಃಪುಂಜ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಫಿಯಾದಾಖಾನನಿಗೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಅವನ ಅವಸ್ಥೆಯೂ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಯಾಕಾಗುವದೆಂಬ ಕಾರಣವು ಇಬ್ಬರು ಖಾನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ಆಗ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ತಾನು ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಲಾರದೆ ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಹೈದರ ಖಾನನಿಗೆ ಪ್ರಭುವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೈದರಖಾನನಿಂದ ರಣಮಸ್ತಖಾನನ ಕಡೆಗೆ, ರಣಮಸ್ತಖಾನನಿಂದ ಮಹಮ್ಮದಖಾನನ ಕಡೆಗೆ, ಬರಬರಬರುತ್ತ ಕೆಳಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಂಹಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು! ಈಗಂತು ಪ್ರಭುಗಳು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮಹಮ್ಮದ ಖಾನನು ತಾನು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಬೇಕೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗೆ ಆಗದಿರಲು, ಆತನು ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ರಣಮಸ್ತಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಖಾವಿಂದ ತಮ್ಮ ಸವಾರಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವಾಗ ಇಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಫಿರನ ತಲೆಯನ್ನು ನಾನು ಹಾರಿಸುವದೆಂದರೆ, ನಾನಾಗಿಯೇ ಖಾವಿಂದರ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಫಿರನ ಶಿರಚ್ಛೇದಮಾಡುವ ಮಾನವು ತಮಗೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜಾರಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆಯೇ ಅವರವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮಾನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ, ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಮತ್ತೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಪಾಲಿಗೇ ಬಂದಿತು!

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ನಿಂತನು. ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಅತರ್ಕ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹತವಾಗಿರುವ ಆತನಿಗೆ, ಪ್ರಭುಗಳ ಮೇಲೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ತಾನು ಹಿಂದುಗಳ ಶಿರಚ್ಛೇದಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ಅವರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ನಾಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾ ನಿಪುಣನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲು, ಇಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣನಾಥನ ಪ್ರಾಣಹರಣಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆ ಬಂದಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಕೆಳದುಟಿಯನ್ನು ಕಸುವಿನಿಂದ ಕಡಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು; ಶಕ್ಯವಿದ್ದಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಾನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆವೇಶದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದನು. ಪ್ರಾಣನಾಥ

ಪ್ರಭುಗಳಂತು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ಪರ್ವತದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒರಳಾದ ನಾಗರಿಕರೆಲ್ಲರು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಮೇಲೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಖಡ್ಗವೆತ್ತಿ ಹಾಕುತ್ತಿರಲು, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಬಾಣದಂತೆ ಖಾನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು–

ತುರಣಿ–ರಣದುಲ್ಲಾ! ಎಂತಹ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಯಾವ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ನೀನು ಈತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಉದ್ಯೋಗಿಸಿರುತ್ತೀ? ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅನ್ಯಾಯಾಗಳಾಗಹತ್ತಿದರೆ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸು ತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು ಈ ಪಾಪಮಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾರರು! ಕೈಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೋ, ಸರಿಹಿಂದಕ್ಕೆ!

ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುವೇ ಹಿಡಿದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಸಂತಾಪದಿಂದ–ಎಲೇ ಗೋಸಾವ್ಯಾ, ನಮ್ಮಂತಹ ಸತ್ತಾಧಾರಿಗಳು ಮಾಡುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಅನುಭೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆಯಾ? ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ ಸುಲಭವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಇರುವಾಗ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ಕೈಹಿಡಿಯುತ್ತೀಯೇನು?

ತರುಣಿ–ರಣದುಲ್ಲಾ, ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಹಿಡಿದಿರದೆ ನಾನು ಹಿಡಿದಿರುವೆನು. ಅಧಿಕಾರದ ಮದದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ನೆಟ್ಟಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡು, ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುವದು. ಈ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಕಾರಣವೇನು? ಈತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಫರ್ಮಾನವು ಬಂದಿರುತ್ತದೇನು?

ತರುಣಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತಾಪವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲು, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ರಣದುಲ್ಲಾ–ಪ್ರಾಣನಾಥನನ್ನು ಮೇಲಗಟ್ಟಿ ಬರುವ ನಿರ್ಬಲ ಪೋರಿಯೇ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಯಾಕೆ ಹರಟುತ್ತೀ? ನೀನು ಯಾರ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುತ್ತೀ? ಯಾರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತೀ? ನೀನು ಯಾರ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತೀ ಎಂಬದರ ಎಚ್ಚರವು ನಿನಗಿರುವುದೋ? ಇಲ್ಲಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಹೊರಟು ಹೋಗು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಸರದಾರನು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ತರುಣಿ–(ನಗುತ್ತ) ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಯಾಕೆ ಡೌಲುತೋರಿಸುತ್ತೀ? ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ನೋಡು; ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ನಿನಗೆ ಆಗುವದು.

ರಣದುಲ್ಲಾ—(ಆ ತರುಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ) ಎಲೇ, ಈ ಹುಡುಗಿ ಹುಚ್ಚ ಹಿಡಿದಿರುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಏ ಹುಚ್ಚಹುಡಗೀ, ಬದುಕುವದೆಂದರೇನು, ಸಾಯುವು ದೆಂದರೇನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೆ? ನೀನು ಬದುಕಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗು

ತರುಣಿ—(ಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ) ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಾಗಲೊಲ್ಲದೋ? ಇಷ್ಟು ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ತರಬೇಡ.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ(ಗುರುತು ಹತ್ತದ್ದರಿಂದ) ಇನ್ನೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೆ? ನೋಡು, ನಿನ್ನ ಮಹಾತ್ಮನ ಶಿರಃಕಮಲವು ಹಾರುವದನ್ನು ನೋಡು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಖಡ್ಗವೆತ್ತಿ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯ ಹೋಗಲು, ಆಗ ಆ ತರುಣಿಯು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ–ಎಲೇ, ಸಮರ್ಕಂದದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕೆಬೇಡುತ್ತಿದ್ದ ತಿರುಕನೇ, ಅಪ್ಪನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಏರಿಸಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತೀ ಏನು? ದಿಲ್ಲಿಯ ಪತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಳು, ಒಂದು ಕ್ಷಣದೊಳಗೆ ನಿನ್ನ ಸೊಕ್ಕಿನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಈ ದೇವಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗು! ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಂಹಾರವಾಗಬಾರದೆಂತಲೂ, ಓರಭಾದ ನಾಗರೀಕರ ಧರ್ಮಚ್ಯುಲನವಾಗಬಾರದೆಂತಲೂ ಈ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ ಇಚ್ಛೆಯಿರುತ್ತದೆ, ನೋಡು, ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತರಬಂದು ನೋಡು, ಅಂದರೆ ಈಕೆಯು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯಿರುವಳೆಂಬದು ನಿನ್ನ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು!

ಈಗ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಗೆ ಗುರುತುಹತ್ತಿತು. ಆತನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಶಹಾಜಾದಿಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವಿಟ್ಟು, ಅತ್ಯಂತ ಆರ್ಜವದಿಂದ—

ರಣದುಲ್ಲಾ—ಶಹಾಜಾದೀ, ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ವೇಷದಿಂದ ಹೀಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ನೀವು ಬಂದೀರೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ನನಗೆ ಬಾರದಿರುವದರಿಂದ, ನನ್ನಿಂದ ಹೀಗೆ ಅವಿಚಾರವಾಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ– ಈ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ನೀನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಮೊದಲು ಇವರು ನಿಂತಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡು; ಮತ್ತು ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಆಣೆಮಾಡು; ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಅವಿಚಾರದ ನಡೆತೆಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವೆನು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಂತು ಮನ್ನಿಸಿದನು, ಆತನು ರಾಜಕುಮಾರಿಗೆ ಕುರ್ನಿಸಾತಮಾಡಿ ತನ್ನ ಯಾವತ್ತು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಗ ತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು—

"ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನ, ಫಿಯಾದಾಖಾನ, ಉಳಿದ ಯವನ ವೀರರೇ, ನೀವು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗೆ ಅಂಕಿತರಾಗಿರುವಿರಿ. ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಲೋಕಪ್ರಿಯ

ನಾಗುವನಂತೆ ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿರಿ. ನಾವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಾರ್ವಭೌಮರು ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಜನರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರೆ, ಬೇಗನೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹಾಗು ನಿಮ್ಮ ಬಾದಶಹರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕ್ಷೋಭಿಸಬಹುದು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಜನರು ಶಾಂತರಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಸಹನಶೀಲರಾಗಿರುವರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಹಾಗು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಛಲವಾಗ ಹತ್ತಿದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಕ್ಷೋಭಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರೊಳಗಾಗಿ ಬುಡಮೇಲುಮಾಡದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಹೋಗಿರಿ, ರಾಜ್ಯಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮೊದಲೇ ಕಲಂಕಿತವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕಲಂಕಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ನೀವು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಯಾವ ಬಲತ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವಿರೋ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನೀವು ಯಾವ ಯಾವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವಿರೋ, ನೀವು ಯಾವ ಯಾವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವಿರೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಮಾಡಿಸುವವನೂ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯೇ ಇರುವನೆಂದು ಎಲ್ಲಕಡೆಗೂ ಡಂಗುರ ಹೊಡೆದು ಹೋಗುವುದು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೂ, ಫಿಯಾದಾಖಾನನೂ, ಬೇರೆ ಯವನ ವೀರರೂ ತಿರುಗಿ ಮಾತಾಡದೆ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದ ಸಂರಕ್ಷಣ ಹೀಗೆ ಅಕಲ್ಪಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಜನರು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು; ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮಗಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೆನಸುತ್ತ ಆಕೆಯು ಪರಮ ಧನ್ಯಳೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಭವಿಷ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ನಿಜವಾಯಿತಲ್ಲ! ಅವರ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನ ಯೋಗದಿಂದ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದೀತು! ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಅಂತಹ ದುಷ್ಟ ಯವನನೆಂದರೇನು, ಪ್ರಭುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ! ಅಂತಹ ದೇವಾಂಶರು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಬುಂದೇಲಿಗಳು ಪ್ರಭುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಹಪಾತವಾದರೂ ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಕಾಲುಕಿತ್ತದೆ ಯವನರೊಡನೆ ಕಾದಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ನೆಲಸಮಮಾಡಿದ್ದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಅಂದಿನ ಉಳಿದ ದಿವಸವನ್ನು ಹಬ್ಬದಂತೆ ಮಹೋತ್ಸವದಿಂದ

ಕಳೆದು ಉಚ್ಚತರ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಚತುರ್ಭುಜನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಬಡಿದ ಹೊರತು ಭಕ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ!

ಮಹಾಮುಪಿಮರಾದ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಯಾವಾಗ ಮೀರಿಹೋಯಿತೆಂಬದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ! ಅವರು ಧ್ಯಾನವಿಸರ್ಜನಮಾಡಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಭಗವಾನ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಪ್ರಕಾಶವು ಇಲ್ಲದಾಗಿ, ಚಂದ್ರನ ಶೀತಕಿರಣಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವೆಂಬದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಓರಭಾದ ನಾಗರೀಕರು ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದರು. ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇವಾಲಯವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿದರು. ಈಕೆಯೇನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯೋ? ನನ್ನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿ ಆಕೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರಬಹುದೇನು? ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಹೀಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವ ಕಾರಣವೇನು? ದುಷ್ಟ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನೂ, ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ, ಓಡಿಸಿ ಈಕೆಯೇ ಚುತುರ್ಭುಜನ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದೇನು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ—''ಮಹಾತ್ಮನ್, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮಗಳಾದ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವಳು, ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕು,'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಭಯ–ಭಕ್ತಿ

ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಧ್ಯಾನಮಗ್ನರಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಬಂದ ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಜ್ಜನಳೇ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಉಳಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯವನ ಪುತ್ರಿಯು! ಅದರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನಂತಹ ಧರ್ಮಮೂಢ ಬಾದಶಹನ ಪುತ್ರಿಯು ಇಂತಹ ಸತ್ಕಾರ್ಯಮಾಡುವದು ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಇಷ್ಟುಭಕ್ತಿ–ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ತಮ್ಮೊಡನೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದರ ಗೂಢವೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ—''ಏಳವ್ವಾ, ರಾಜಪುತ್ರೀ, ಏಳು! ಶ್ರೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಅಪೂರ್ವ ಘಟನೆಯು ನನಗೆ ಏನು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಸುಶೀಲೇ, ನಿನ್ನಂತಹ ಯವನ ತರುಣಿಯು ನಮ್ಮಂಥ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿಯ ಕಣಿಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಗಳು ದೊರುಕುತ್ತಿದ್ದದ್ದರ ನೆನಪು ಆಗುತ್ತದೆ! ಬಾದಶಹನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂತಹ ಸದ್ಭಾವದ ಸತ್ಪುತ್ರಿಯು ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವದೆಂದರೆ, ಮುಳ್ಳುಗಿಡಗಳ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ

ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂಗಳು ಸಿಗುವಂತೆಯೇ ಸರಿ! ನನಗೆ ನೀನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜಗನ್ಮಾತೆ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯಂತೆ ತೋರಿದೆ; ನೀನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ತಾಯಿಯೆ ನಿಂತಿರುವೆಯೆಂದು ನಾನು ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಎರಗುತ್ತಿದ್ದೆನು! ಹೇಳು, ನೀನು ಹೀಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯಿತು!

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ–ಪ್ರಭುಗಳು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾದಾಗಿನಿಂದ!

ಪ್ರಭು—ಏನು? ಜನಾನಖಾನೆಯ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಈ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಬಿಸಿಲು ಚಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಖಂಡ ನಾಲ್ಕುಪ್ರಹರ ನಾನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನೆ? ಬಾಲೇ ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಬಾಲೇ, ನಿನ್ನ ಕೋಮಲವಾದ ಚರಣಗಳು ನೋಯುತ್ತಿರಬಹುದು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ! ಇಂಥ ಕಠಿಣ ತಪಶ್ಚರ್ಯದ ಕಾರಣವೇನು ನನಗೆ ಹೇಳು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಾವು ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞರು, ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಯಾವದನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಹೇಳುವೆನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಎಂದು ದೊರೆಯುವದೆಂಬದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು.

ಪ್ರಭು—ಅಮ್ಮಾ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂತೆಯೇ ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು. ನನಗೆ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನವು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಇರಲಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರುವೆನು; ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿರುವದೆಂಬಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಆತುರಳು ಯಾಕಾಗಿರುವೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ನನ್ನ ಐಹಿಕ ಆಯುಷ್ಯದ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳು ಕೇವಲ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಭೋ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದೀತೇನು?

ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು—ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸವಿಯಾದ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸತೊಡಗುವದು! ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಆತನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಬುಂದೇಲಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸವಿಯು ಹತ್ತಿದರೆ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಈಗ ಬದಲಾಗಿಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಸರದಾರ ಪುತ್ರರ, ಹಾಗು ರಾಜಪುತ್ರರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ದಳಪತರಾಯನ ಪಯತ್ನದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಹೋಗಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಆ ತರುಣ ವೀರರು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಸಹಾಯಮಾಡೇವೆಂದು ಹಾತೊರೆಯಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದಳಪತರಾಯನು ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೇ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ತಡೆದ ಕಾರಣವೇನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಆನಂದದಿಂದ) ಮಹಾರಾಜ, ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯರು ಪ್ರಭುಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವದು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುಗಳ ಕೃಪೆಯು ನಿದರ್ಶನವೇ ಸರಿ.

ಪ್ರಭು—ಹೌದು, ಇಂದು ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣತಕ್ಕವನಿರುವನು; ಆದರೆ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ನಿನಗೂ ದಳಪತರಾಯನಿಗೂ ಎಲ್ಲಿಯ ಗುರುತು?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಲಜ್ಜೆಯಮೂಲಕಮಾತು ಹೊರಡದಿರಲು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು) ಪ್ರಭೋ, ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯರ ಗುರುತು ನನಗಿದ್ದಷ್ಟು ಈ ತ್ರಿಭುವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ದಳಪತನೆಲ್ಲಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯಲ್ಲಿ? ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಚಯವು ಹೇಗಾಗಿರಬಹುದು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ದಳಪತರಾಯನು ಬಂದು ಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಸ್ನೇಹಾಂಕಿತ ಕರಗಳಿಂದ ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತ ಆತುರದಿಂದ—''ದಳಪತ, ಈ ನೂತನ ಸುಂದರಿಯ ಗುರುತು ನಿನಗಿರುವದೋ'' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ದಳಪತರಾಯನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರಿಬ್ಬರ ನೋಟಗಳು ತಾಕಲಾಡಲು, ಇಬ್ಬರ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೇರೆ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಆನಂದದ ಭರವು ತಗ್ಗಿದಮೇಲೆ ದಳಪತರಾಯನು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು–

ದಳಪತ—ನನಗೆ ಈ ಸುಂದರ ಶಹಾಜಾದಿಯ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಈ ತ್ರಿಭುವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಣನಾಥ—(ಇಬ್ಬರ ಮಾತಿನ ಮರ್ಮವರಿಯದೆ) ದಳಪತ, ಇಂತಹ ಸದ್ಗುಣ ಶಾಲಿನಿಯ ಗುರುತು ಇರುವದು ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಂದ ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂದಿರವು ನಾಶವಾಗದೆ ಇಂದು ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಶಹಾಜಾದಿಯೇ ಕಾರಣ ಳಾಗಿರಬಹುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ದುಷ್ಟ ಯವನನು ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು!

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಭಾವಿಕನಾದ ನಾಗರಿಕನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನು—''ಮಹಾತ್ಮರೇ, ತಾವು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿರಲು, ಶಹಾಜಾದಿಯವರು ಒಬ್ಬರೇ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಬಹು ಜನರು ಈ ಕೌತುಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರೂ, ರಾತ್ರಿಯಾದಾದಂತೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಹೊರಟುಹೋದರು. ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಹಾಗೆ ನನಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು, ಅದೋ ಆ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಮಹಾತ್ಮನ್, ಈ ರಾಜಪುತ್ರಿಯಿಂದ ಈದಿನ ಆಗಿರುವ

ಕೆಲಸವು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂರಕ್ಷಣವಾದದ್ದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಭುಗಳು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ದಳಪತನನ್ನು ಕುರಿತು –

ಪ್ರಭುಗಳು —ದಳಪತ, ಕೇಳಿದೆಯಾ? ನಾನು ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದದ್ದರಿಂದ ಈಮಾತು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ತನ್ನನ್ನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಮಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಳು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಾಲೆಯರು ನಾಚುವಂತೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈಕೆಯು ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವಳು. ಈಕೆಯ ಪವಿತ್ರ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಈಕೆಯು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಬಾಲೆಯಾಗಿರದೆ, ಅಸಾಧಾರಣಳಾದ ದೇವಿಯಾಗಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು! ದಳಪತ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಭಯಂಕರ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮಗಳು ಈಕೆಯು, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತ್ರಂತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ?

ದಳಪತ—ಭಗವನ್, ಈ ಯವನ ಕನ್ನೆಯು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಬುಂದೇಲಿಯ ತರುಣನನ್ನು ಲಗ್ನವಾದರೆ, ಅಪರಾಧವಾಗಬಹುದೇನು?

ಪ್ರಭು—ದಳಪತ, ಈಗಿನ ಯವನ ತರುಣರು ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧಃಪತನ ಹೊಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಪವಿತ್ರಮನಸ್ಸಿನ, ಹಾಗು ಮಂಗಲ ವಿಚಾರದ ನಿರತಿಶಯ ಕೋಮಲ ಹೃದಯದ ಬಾಲೆಗೆ ಯವನರಿಂದ ಹೊರತಾದ ತರುಣಪತಿಯೇ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ತೋರುವನು.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಹರ್ಷನಿರ್ಭರಳಾಗಿ) ಪ್ರಭೋ, ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಚರಣದಾಸಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಬ್ಬ ಬುಂದೇಲಿ ತರುಣನು ನನಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಆ ವಚನದಂತೆ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, ನೀತಿದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪರಾಧವಾಗಬಹುದೇನು?

ಪ್ರಭು—(ಆವೇಶದಿಂದ) ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ನೀನು ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ—ಮಾಂಗಲ್ಯದ–ನೀತಿಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ದೇವತೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಬಹುದು; ಅಂದಬಳಿಕ ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಡೇನು? ಆದರೆ ಯಾವ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಬುಂದೇಲನು ನಿನ್ನ ಸ್ವರ್ಗಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವನು?

ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ದಳಪತರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಆಗ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರಮಗ್ನವಾಯಿತು. ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯಲೆಂದು ದಳಪತನು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು –

ದಳಪತ—ಪ್ರಭೋ, ಛತ್ರಸಾಲನು ಬೇಗನೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರ ಸೇನೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶಿವಾಜಿಭೋಸಲೆಯನ್ನು ಕಾಣಹೋಗಿದ್ದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಬೇಗನೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಷ್ಟೇ?

ದಳಪತರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಆನಂದದಿಂದ ತೂಗಾಡಹತ್ತಿದರು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಟವಾನದಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಇತ್ತ ದಳಪತರಾಯನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ದಳಪತ — (ಪ್ರೇಮಲವಾಣಿಯಿಂದ) ಶಹಾಜಾದಿ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೇ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಾಹಿ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನೂ, ವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನೀನು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಬಂದೆ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಆ ದಿವಸ ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ನೀವು ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಸುಖಗಳೂ, ವಿಲಾಸಗಳೂ ನನಗೆ ಬೇಸರಾದವು. ಸುಖದ ನಿಧಾನವೇ ದೊರೆತ ಬಳಿಕ, ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಕ್ಷುದ್ರ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ರಮಿಸಬೇಕು? ನಾನು ತಿರುಗಿ ಜನಾನಖಾನೆಗೆ ಹೋದದ್ದು ಕೇವಲ ಸುಖ–ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ; ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಬಾದಶಹರ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಸಿಕ್ಕರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೋದದ್ದು; ಆದರೆ, ಕಡೆಗೆ ನಿರಾಶೆಯ ಹೊರತು ಫಲವೇನು ದೊರೆಯದಾಗಲು, ಪೌರುಷದಿಂದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ದೊರೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪೌರುಷಸಂಪನ್ನರಾದ ತಮ್ಮನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕಾಯಿತು!

ದಳಪತ—ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಯಮುನಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ನೀವು ಹೇಳಿರಿ, ಹೇಳಿರದಿರಲಿ, ನಾನು ಬಾದಶಹರನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳದೆ ಬಿಡುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಅಪ್ಪನು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವನು!

ದಳಪತ—ಅಂತಹ ಪ್ರೀತಿಯು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನೇಕೆ ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಿಲ್ಲ?

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—ಯುವರಾಜ, ಇನ್ನು ಆ ಮಾತನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು? ಅವ್ವನೂ, ನಾನೂ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಹೇಳಬಾರದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದೆವು, ಮಾತಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಮಾತಾಡಿದೆವು. ಈ ಕಡೆಗೆ ಅಂತಹ ವಜ್ರಹೃದಯದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೂ ತಾಯಿ–ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕರಗಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನದ ಫರ್ಮಾನವನ್ನು ಬರೆದನು. ಇನ್ನು ಅದರಮೇಲೆ ಸಹಿಸಿಕ್ಕೆಗಳು ಆಗತಕ್ಕವುಗಳು. ಬಾದಶಹನು ಸಹಿಮಾಡಲು ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಎದ್ದಿದನು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆಯಾದ ದುಷ್ಟ ರೋಷನಾರಳು ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನ—ಕಂಚುಕಿರಾಯರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆಬಂದು, ಚಂಪತರಾಯನು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು, ಅಪ್ಪನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಫರ್ಮಾನವನ್ನು ಹರಿದು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿದನು! ಮುಂದೆ ಆತನು ಹಾಗೇ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ನಾನು ಅದೇದಿನ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟೆನು!

ದಳಪತ—(ಪ್ರೇಮಾರ್ದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ಪ್ರಿಯ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣ—ಸೌಂದರ್ಯಗಳೆರಡೂ ಕೂಡಿರುವದು, ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ಸುಗಂಧ ಉಂಟಾಗುವ ಅಶಕ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಶಕ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗಿರುತ್ತದೆ! ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹತಾಶಳಾಗಬೇಡ. ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವ ಕಾಲವು ತೀರ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಛತ್ರಸಾಲನು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ಬುಂದೇಲನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿರಿಯುವನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಯವನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ಓಡಸುವೆವು!

ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆ—(ಪ್ರೇಮದಿಂದ) ಆಮೇಲೆ?

ದಳಪತ— (ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೇಮದಿಂದ) ಆಮೇಲೆ ದಳಪತನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯವನೇ ಆಗಿರುವನು!

ಶಿವರಾಯನು

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗಿನ ಭೀಮಾನದಿಯ ತೀರದ್ದೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯು. ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಗೌಡನು ನಿಂಬಾಜಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮರಾಠನು. ಆತನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಛತ್ರಸಾಲನೊಡನೆ ಶಿವರಾಯನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗುವದರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಗಂಭೀರ ಪುರುಷನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಅವರೆದುರಿಗೆ ಬಂದನು. ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೇಟಾದಿಂದ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಣ್ಣದವರೆಗೆ ಆತನ ಎಲ್ಲವಸ್ತ್ರಗಳೂ ತೊಯ್ದು ಹೋಗಿದ್ದವು. ತೊಯ್ದ ವಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಗರಡೀಮನೆಯಾಡಿದ ಮುರಿಯ ಮೈಕಟ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಆತನು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ನಿಂಬಾಜಿಪಾಟೀಲನ ಮಗಳಾದ ''ಸುಭಿ'' ಎಂಬ ಎಂಟುವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿಯ ಕೈಬೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನಿಗಿದ್ದ ಕಿರಿಗಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆತನ ಗದ್ದವೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಮೋರೆಯು ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಆ ತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಮೈಮರೆತರು. ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಹೇಗೆ ಬಂದನೆಂದು ಅವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಮುಖದಿಂದ ''ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ'' ಎಂಬ ಜಯಧ್ವನಿಯು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು.

ಹೀಗೆ ಶಿವರಾಯನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜಯಧ್ವನಿಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿ, ಹರ್ಷಭರದಿಂದ ಆತನ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾದವು. ತಾನು ಇಷ್ಟು ಆಯಾಸಪಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆತನ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವೆಲ್ಲ ದೂರವಾಯಿತು. ಆತನು

ಶಿವರಾಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ವಿಮಲ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಆತನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಅಪರಿಚಿತ ವೇಷದವನೂ, ಅಪರಿಚಿತಭಾಷೆಯವನೂ, ಅಪರಿಚಿತ ಮುಖಮುದ್ರೆಯವನೂ ಆದ ಆ ತರುಣನು ತನ್ನ ಚರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಈತನೇ ಛತ್ರಸಾಲನೆಂದು ಭಾವಿಸುವಾಗ, ಶಿವರಾಯನ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಯಿತು! ಆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂಪತಿಯು ಕಂಪಿತಸ್ವರದಿಂದ—''ಯುವರಾಜ ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನೂ ನಾನೂ ಭಾರತಮಾತೆಯ ಮಕ್ಕಳೇ ಇರುವೆವು. ಜಗದಂಬೆಯಾದ ಭವಾನಿಯ, ಹಾಗು ಭಾರತಮಾತೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಅಂದ ಬಳಿಕ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಬಂಧುಗಳಾಗಿರಲು, ಇಷ್ಟು ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ನೀನು ವಂದಿಸುವದೇಕೆ? ಏಳು, ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದ ನನಗೆ ಆಲಿಂಗನವನ್ನು ಕೊಡು,'' ಎಂದು ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು! ಛತ್ರಸಾಲನ ತಂದೆಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ವೀರವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಶಿವರಾಯನು ಕೇಳಿ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯವಂತ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯ ಸತ್ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವರಾಯನ ನೇತ್ರಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾದವು. ಅತ್ತ ಛತ್ರಸಾಲನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ—''ಎಲೈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೀಕ್ಷಾಗುರುವೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಶಿವಾಂಶನೆಂತಲೂ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಭವಾನಿಯು ಮಾತಾಡುವಳೆಂತಲೂ ಲೋಕವಾರ್ತೆಯಿಂದ ನಾನು ಕೇಳಿರುವೆನು! ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ನೀನು ''ಛತ್ರಸಾಲ'' ಎಂದು ಪಾಮರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕರೆದುಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲ! ಪ್ರಭೋ, ನಾನೆಲ್ಲಿಯವನು, ನೀನೆಲ್ಲಿಯವನು? ನನ್ನ ಗುರುತು ನಿನಗೆಲ್ಲಿ? ಅಂದಬಳಿಕ ಜನವಾರ್ತೆಯು ಲೇಶವೂ ಅಸತ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುವದಿಲ್ಲ; ನೀನು ಶಿವಾಂಶನಿರುವೆ, ಜಗದಂಬೆಯು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವದು ಸತ್ಯವೇ! ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸ ಶಿಷ್ಯನು ನೀನು ಇಷ್ಟು ಮಹಿಮಾಶಾಲಿಯು ಆಗದೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದೀ! ಈ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಮಾಡು! ಮಹಾತ್ಮನ್, ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ಹೊರಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಇಷ್ಟುದಿವಸದ ಪ್ರಾಯಾಸವು ಇಂದು ನನಗೆ ಫಲಿಸಿತು! ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು ವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಸದ್ಗುರೋ, ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು; ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು; ನಿನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕು; ನಿನ್ನ ದಿನದ ನಡತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸು! ಸದ್ಗುರೋ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪಾತ್ರತೆಯನ್ನು ಈ ದಾಸದಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಕಡೆಗೆ ಗುರುಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಈ ಛತ್ರಸಾಲನು ತಿರುಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವಂತೆ ಈತನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸು.

ಛತ್ರಸಾಲನ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವರಾಯನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳ ಗಿಂದ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳು ಒಂದೇಸವನೆ ಸುರಿಯ ಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಸುಭಿಯ ಕೈಬೆರಳನ್ನು

ಬಿಟ್ಟು ಛತ್ರಸಾಲನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರೇಮನಿರ್ಭರ ಸ್ವರದಿಂದ—''ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ತರುಣನೇ, ಈ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡುವೆನು. ಸಮಾನ ಧರ್ಮದ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನು ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಲ್ಲು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲು. ಈದಿಟ್ಟ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ಗೌಡನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಈಗ ತಿರುಗಿ ಬರುವೆನು. ಛತ್ರಸಾಲ, ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಮಾತಾಡೇನೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಆಗಿದೆ,'' ಎಂದುಹೇಳಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ನಿಂಬಾಜಿಪಾಟೀಲನೊಡನೆ ಆತನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—'' ಪಾಟೀಲ, ಈಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸುಭಿಯು! ಭೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಿದ್ದು ಮುಣುಗುತ್ತಿರಲು ತೆಗೆದೆನು. ಹುಡುಗಿ ಬಲು ದಿಟ್ಟ! ಅಹಮ್ಮದನಗರದ ಚಾಂದಬೀಬಿಯಂತೆ ಈಕೆಯು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಝಳಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ! ಇಂತಹ ದಿಟ್ಟ ಹುಡಿಗೆಯ ತಂದೆಯು ನೀನು! ದಿಲೇರಖಾನ, ಜಯಸಿಂಗ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಬಾದಶಹನ ಸರದಾರರು ಪ್ರಬಲ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಮುತ್ತತಕ್ಕವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ನೀವು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆಂದರೆ ನೂರುಜನ ಶೂರರೊಡನೆ ಭಗವಾ ಝೇಂಡಾ ನಿಶಾನೆಯ ನೆರಳಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕು!

ಲಿಂಬಾಜಿ—ಖಡ್ಗಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಶೂರ ಮರಾಟರೆಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜರು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಮಹಾರಾಜರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ಭವಾನಿಯು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಿರುವದು. ಮನುಷ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಒಂದುವೇಳೆ ಮೀರಬಹುದು; ಆದರೆ ಶ್ರೀಭವಾನಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರುವಂತಹ ನೀಚರು ಇಡಿಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಇರುವನೆಂಬ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜ, ಒದ್ದೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಒಣ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು!

ಪಾಟೀಲನ ಮಾತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡದೆ, ಶಿವರಾಯನು ಆತನು ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಲಿಂಬಾಜಿ ಪಾಟೀಲನು ಆನಂದದಿಂದ–

ಲಿಂಬಾಜಿ—ಬಡವರ ಆಧಾರವು, ಅನಾಥರ ರಕ್ಷಕನು, ದುಷ್ಟರ ಯಮನು, ಗೋ–ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರತಿಪಾಲಕನು ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇರುವದು ಸುಮ್ಮನೆಯಲ್ಲ! ಮಹಾರಾಜರ ಪಾದಧೂಲಿಯು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದದ್ದು ನನ್ನ ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ! ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಪಂಗ್ತಿಲಾಭವು ನನಗೆ ಆಗಬಹುದೋ? ತಮ್ಮ ಪಂಗ್ತಿಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯುವಷ್ಟು ನಾನು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯು ಇರುವೆನೆಯೆ?

ಶಿವಾಜಿ—ಪಾಟೀಲ, ನಾನು ನಿಮ್ಮವನಿರುವೆನು, ಇಡಿಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವನಿರುವೆನು! ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುವಂತಹ ಕೆಲಸವು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಗಾದೀತು? ನಾನು ನಾಲ್ಕಾರುತಾಸು ನಿಮ್ಮ ಈ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ತರುಣನೊಡನೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ

ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆರುತಾಸಿನೊಳಗಾಗಿಯೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸುಭಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡೋಣ. ಸುಭಿ! ನಿನಗೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದಷ್ಟೆ?

ಸುಭಿ—''ನನಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ! ನಾನೇಕೆ? ಅವ್ವನು ಇರುತ್ತಾಳಲ್ಲ ಅಡಿಗೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವ್ವನಬಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋದಳು! ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಎಲ್ಲರ ರಾಮ ರಾಮನ್ನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಛತ್ರ ಸಾಲನೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಲು, ಲಿಂಬಾಜಿಯು—''ಮಹಾರಾಜ, ಈ ತರುಣನಾದ ಬುಂದೇಲನು ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೂ, ದೈವೀ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮವನಾಗಿಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಇಡಿಯ ರಾತ್ರಿ ಕಣ್ಣಿಗೆಕಣ್ಣು ಹಚ್ಚಿರುವದಿಲ್ಲ, ನಾನು ಆತನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕರಕೊಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನನ್ನ ಸುಭಿಯು ಬದುಕಿದಳು; ಈ ತರುಣ ಬುಂದೇಲನಿಗೂ ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನ ವಾದಂತಾಯಿತು!

ಪುನಃ ಶಿವಾಜಿಯ ಜಯಘೋಷವಾಯಿತು. ಆ ಜಯಧ್ವನಿಯು ಅಡಗುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಶಿವಾಜಿಯು ಛತ್ರಸಾಲನೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮಹಾರಾಜರು ಆ ತರುಣನೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಂತನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯರಾದರೆಂದು ಅವರಲ್ಲಿಯೊಬ್ಬನು ಅಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಭವಾನೀ ದೇವಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡಬಲ್ಲರೆಂದು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶಿವರಾಯನ ಚರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿವಾಡದ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಇಂದು ಶಿವರಾಯನ ದರ್ಶನವು ತಮಗಾಯಿತೆಂಬ ಆನಂದವು ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಗಿತ್ತು

ಇತ್ತ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಭೀಮಾನದಿಯ ಉಸುಬಿನೊಳಗಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಬಹುದೂರ ಹೋದಬಳಿಕ ಎತ್ತರವಾದ ದ್ದೊಂದು ಮರಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಹೊರಳಿದನು. ಆ ಮರಡಿಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಗಿಡಗಂಟೆಗಳನ್ನೂ, ಮುಳ್ಳು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಇರಬಹುದೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತೋರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ''ಏಸಾಜಿ'' ಎಂದು ಕರೆದ ಕೂಡಲೆ ''ಮಹಾರಾಜ'' ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಆ ಶಿಲೆಯು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ಒಳಗೆಹೋಗುವಷ್ಟು ಹಾದಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಆತನು ಒಂದು ಶಬ್ದವೂ ಮಾತಾಡದೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಆ ಗುಹೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅವರು ಕೆಲವು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಹೋಗುವದರೊಳಗೆ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಭಾಮಂಟಪವು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆಬಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ

ಗಾಳಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಬೆಳಕಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಿಟ್ಟಿರುವ ಈ ಮಂದಿರವನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಹಲವುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ, ಶಬ್ದಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಶಿವರಾಯನಿಗೆ ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಬೇಕಾದೀತು? ಆತನು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು–

ಶಿವಾಜಿ—ತರುಣ ಮಿತ್ರಾ, ಈ ಭವ್ಯ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಗುಪ್ತ ಸ್ಥಳಗಳೂ, ಗುಪ್ತ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ವೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗಿನ ಸಾಧು–ಸಂತರು ಸಮತೆಯ ತತ್ವದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಶೂರರೂ, ಚತುರರೂ, ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳೂ ಆದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರು ಬಹಮನಿ ಬಾದಶಹರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮೊದಮೊದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಲು ಒಟ್ಟುಗೂಡಹತ್ತಿದವರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಅರಿಯದವರಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ರಾಮದಾಸಸ್ವಾಮಿಗಳು ವೀರಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ತರುಣರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಶಾನೆಯ ನೆರಳಿಗೆ ಕರತಂದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಫಂಡರಪುರದ ಸಣ್ಣ ನಿಶಾನೆಯ ಬದಲು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವೂ, ಯಾತ್ರೆಯ ಹಸಿಬಿಯ ಬದಲು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಮದ್ದುಗುಂಡಿನ ಚೀಲವೂ ಬಂದು, ಭಕ್ತಿಭಾವದ ವಿಠ್ಠಲನಾಮದ ಬದಲು ಮರಾಟರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ ಎಂಬ ವೀರನಾದವು ಹುಟ್ಟಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪಸರಿಸಹತ್ತಿತು! ಆದರೆ ಬಹುದಿವಸದ ಅನುಭವದಿಂದ ಕೈ ಕೂತಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯವುಳ್ಳ ನಾವು ಜಪ್ಪುಹಾಕಿ ಕಾದುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆವು. ಛತ್ರಸಾಲ, ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಧರ್ಮದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಆರಂಭಿಸಿದರೆ, ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅದರ ಬಳಿಕೆಯಿಂದ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚುವವು; ಬಲಿಷ್ಠ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ದುರ್ಬಲರು ತಾಗುತ್ತಾ ಬಾಗುತ್ತಾ ಅನುವುನೋಡಿ ಅವರನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿಯುತ್ತ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗುವದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದುರ್ಬಲರ ನಾಶವಾಗದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಡಂಗುರಹೊಡೆದು ಕಾದುವದು ಎರಡುಪಕ್ಷಗಳೂ ಸಮಬಲವಿದ್ದಾಗ, ಆದರೂ ಜಪ್ಪಿಸಿ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವನರಾಜನೆನಿಸುವ ಸಿಂಹವು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಲಾಗದು! ನಮ್ಮ ಶೂರ ಮಾವಳರು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಾದರೂ, ನಾವು ಸಮಯ ನೋಡಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಇಂಥ ಗುಪ್ತಸ್ಥಳಗಳ ಆಸರದಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ನಾವು ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗುತ್ತ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗತೊಡಗಿದೆವು! ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಹೊರಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ, ಅಕಸ್ಮಾತ್

ಗುಪ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಗುಹೆಗಳೂ, ಗುಪ್ತ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವವು. ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ನಾವು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು, ನಾಳೆ ಐವತ್ತು ಹರದಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು; ಆದ್ದರಿಂದ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ನೆಲೆಯೇ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಮ್ಮ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಛತ್ರಸಾಲ, ಇಂತಹ ಗುಪ್ತಸ್ಥಳಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತಷ್ಟೆ? ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ರಜಪೂತರೂ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಬುಂದೇಲರೂ ಒಳ್ಳೇ ಶೂರರು, ರಣಧೀರರು; ಆದರೆ ಬಲಾಬಲವನ್ನರುಕೊಳ್ಳದೆ, ಹೊತ್ತುವೇಳೆಯ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ, ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಳಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಗಿಹೋಗಿ ತಮ್ಮನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು! ಜಪ್ಪಿಸಿ ಹೊಡೆಯುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಹೊರತು ಪ್ರಬಲನಾದ ಶತ್ರುವು ಎಂದೂ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಛತ್ರಸಾಲನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ತಾನು ಏನೋ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಲಿತ್ತು, ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಆತನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು–

ಶಿವಾಜಿ—ನಡೆ, ನಾವು ಆ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಾತುಕಥೆಗಳಾಗುವವೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಲಿಂಬಾಜಿಪಾಟೀಲನ ಮನೆಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕಾಣುವೆನೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವೆನೆಂಬದು ತಮಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು? ನಾನು ಇದೇ ಊರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಶೋಧಮಾಡುವೆನೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಿ? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಂಭಾಷಣವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುವದೆಂಬದಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಆಧಾರವೇನು ದೊರೆಯಿತು? ಸನ್ಯಾಸ್ಯರೇ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಮೊದಲೇಗುರುತು ಇದ್ದವರಂತೆ ತಟ್ಟನೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ! ಇವುಗಳ ಮರ್ಮವೇನು?

ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಉತ್ತರಕೊಡದೆ—"ಏಸಾಜೀ, ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುಹೋಗು" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕೂಡಲೆ ಏಸಾಜಿಯು ಶಿವರಾಯನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳುಮಾಡಿ–

ಶಿವಾಜಿ—ಛತ್ರಸಾಲ, ಈತನನ್ನು ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರು ನೋಡಿರುವೆಯಾ?

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಏಸಾಜಿಯನ್ನು ನೋಡಿ) ಇಲ್ಲ, ಈತನನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ, ಈತನನ್ನು ಇಂದೇಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು.

ಶಿವಾಜಿ—(ನಗುತ್ತ) ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಮುತ್ತುವವರೆಗೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಅರಸರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ದಂಡಿನ ಚಲನವಲನದ ಸುದ್ದಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ, ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಹಾಳುಗೆಡವಿದರೆಂಬದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಬರುವವರೆಗೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅರಸರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಸಹ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತರಾಗಲಿ, ಬುಂದೇಲಿಗಳಾಗಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಪಾಯ ಮಾಡದಿರುವದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು. ಶತ್ರುಗಳ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಚಾರರನ್ನು

ತಿರುಗಾಡಿಸಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಲೆಯು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಹೀಗೆ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ನಿಜವಾದ ಶೂರರ ಕೆಲಸವಲ್ಲೆಂಬ ಅವರ ಸೊಕ್ಕಿನ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವರು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಛತ್ರಸಾಲ, ನನ್ನ ಹಲವು ಗುಪ್ತಚಾರರಲ್ಲಿ ಏಸಾಜಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಚಾಣಾಕ್ಷನಾದ ಒಬ್ಬ ಗುಪ್ತಚಾರನಾಗಿರುವನು. ದೇವಗಡದ ಕಡೆಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನ ಯೋಜನೆಯಾಗಿತ್ತು. ದೇವಗಡದ ಜಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ದಿವಸ ಜಯಸಿಂಗನೊಡನೆ ಆದ ನಿನ್ನ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಏಸಾಜಿಯು ಕೇಳಿರುವನು. ನೀನು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಾಗಿನಿಂದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಏಸಾಜಿಯು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ಬುಡಬುಡಿಕೆಯವರ ಸೋಗಿನಿಂದ, ಆಮೇಲೆ ದುರಗಮುರಗೆಯವರ ಸೋಗಿನಿಂದ, ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನೆಹೇಳುವ ದೋಸಿಗರ ಸೋಗಿನಿಂದ ಈತನು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡಿಗನಾಗಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಗದ ಮರಾಠರ ಸೋಗಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಲಿಂಬಾಜಿಪಾಟೀಲನ ಮನೆಗೆ ಕರತಂದಾತನು ಈ ಏಸಾಜಿಯೇ!

ಶಿವಾಜಿಯ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ತಾನು ದೇವಗಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗಿನಿಂದ ಏಸಾಜಿಯ ಈ ಗಿಡ್ಡಮೂರ್ತಿಯು ತನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದದ್ದರ ನಂಬಿಗೆಯು ಆತನಿಗೆ ಆಯಿತು. ಇಳಿದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವದರ ಮರ್ಮವು ಈಗ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆತನು ಶಿವರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ–

ಛತ್ರಸಾಲ—ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ನನ್ನಂತಹ ಪಾಮರನು ಏನು ತಿಳಿಯುವೆನು? ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಲಿಂಬಾಜಿಪಾಟೀಲನ ಮನೆಗೆ ಕರತಂದ ರಂಗರಾವ ಪಾಟೀಲನು ಈ ಏಸಾಜಿಯೇ ಎಂಬುದು ಈಗ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು! ನಾನು ಇಷ್ಟು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅರಿತು, ನನ್ನ ಆದರ–ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಮಹದುಪಕಾರವಲ್ಲವೆ?

ಶಿವರಾಯ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ಛತ್ರಸಾಲ, ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನಿದೆ? ಬುಂದೇಲಖಂಡದಂತಹ ದೂರದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹಲವು ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಕೇವಲ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು, ನಾನು ಆದರಿಸದಿದ್ದರೆ ದೇವರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಅಪಾಧಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಶ್ರಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನೀನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೇ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ನೀನು ದೇವಗಡವನ್ನು ಬಿಡುವ ಮುನ್ನಾದಿನ ಜಯಸಿಂಗನೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಭಾಷಣವಾಗುವವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಾಗದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬರಗೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನು ಬಹಳ ವೇಗದಿಂದ ಬರತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವದನ್ನು ನಾನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು!

ಗೌರವದ ಉಪದೇಶ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಶಿವರಾಯನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತನು. ಛತ್ರಸಾಲನು ಆತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಶಿವರಾಯನು ಇನ್ನಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳುವನೆಂಬದರ ಹಾದಿಯನ್ನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಕೆಲಕಾಲ ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತದಿಂದ ಮನನಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೀರನು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಶಿವರಾಯ—ಛತ್ರಸಾಲ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ದಾಸ್ಯಮುಕ್ತಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈವರೆಗೆ ಹಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿರುವವೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಸಾರೆ ಅಂತಃಕಲಹದಿಂದ ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಈ ಮಾತು ನಿಜವಷ್ಟೆ? ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಅರಸರು ಯವನ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಯತ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ನಿಜವೇನು?

ಛತ್ರಸಾಲ—ನೀಜವು, ಮಹಾರಾಜರು ಕೇಳಿದ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯೂ ನಿಜವಾದದ್ದು, ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ ನಿರಾಶೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲು, ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾರಾಜಸನ್ನಿಧಿಗೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ರಾಜಾಚಂಪತರಾಯರಿಗೆ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ ವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆನೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ಅವರ ಕೂವತ್ತು ಹೆಚ್ಚು; ಧೈರ್ಯವು ಬಹಳ; ಅವರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿಯ ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾಯಿತು! ಕಡೆಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪು ಗೊತ್ತಾಯಿತು! ಮಹಾರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಸಹವಾಸದ ಯೋಗವು ಒದಗಿಬರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಅವರು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು; ಅಂತೇ ನಾನು ತಮ್ಮ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಶಿವಾಜಿ—ತರುಣರಾಜಾ, ಅಹಂಕಾರರಹಿತನಾಗಿ, ಭೂತದಯೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸ್ವದೇಸಿಯರಲ್ಲಿ ಬಂಧುಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯತ್ನಿಸುವ ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನಿಗೆ ದೇವರು ತಕ್ಕಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ. ಆ ವಿಶ್ವಪತಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಂದುನಿಂತು ನಮಗೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸದಿದ್ದರೂ, ಒಂದೊಂದು ಮುಖದಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾದಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವನು! ಅಂದಬಳಿಕ ನನ್ನಂತಹ ಪಾಮರನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವ ನೀನು, ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಿಡು; ದೇಶದ ಹಿತವೇ ನಿನ್ನ ಹಿತವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ; ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳು

ವಿಶ್ವಪಾಲಕನ ತಂತ್ರದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದು ಆತನ ದಾಸನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ವಿಘ್ನಗಳಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಒಂದೇಸವನೆ ತಪಸ್ವಿಯಂತೆ ದೇಶಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಸವಿಸು!

ಛತ್ರಸಾಲ—ಮಹಾಪ್ರಭೋ, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಾದಿಯು ತೋರಿಸೋಣವು ನನಗೇನು ಬೇಕಾಗಿದೆ? ದೇವಿಯ ಭಕ್ತನಾದ ನೀನು ಸತ್ವಬಲದಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಅಧಿಕಾರವು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಿರುವದು! ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ದೇವಿಯ ಉಪದೇಶವೆಂತಲೇ ನಾನು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೀಕ್ಷಾಗುರುವೇ, ಅಖಿಲ ಭರತಖಂಡವು ಯವನರ ದರ್ಪದಿಂದ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗಿರುವಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಮಾಡುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಕಂಡು ಹಿಡಿದವನು ನೀನೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೀಜಾರೋಪಣವನ್ನು ನೀನೇ ಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಯ ಪಾಮರನಾದ ಉಪಾಸಕನನ್ನು ನೀನು ಎಷ್ಟು ಬೋಧಿಸಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೆ! ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವೂ ನನಗೆ ಬೋಧಪ್ರದವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು!

ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಆಲೋಚಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು—ಛತ್ರಸಾಲ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಒಂದೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸಿದ ಹಾದಿಯಿಂದಲೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಯಶಸ್ಸು ದೊರಿತೀತೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ದೇಶ-ಕಾಲ-ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸದಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಯೋಗ್ಯತೋರಿದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವಾಗಿರುವದು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಹಳ ದಿವಸವಾದದ್ದರಿಂದ, ಮರಾಟರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಯಾಸವೂ, ವಿಳಂಬವೂ ಆಯಿತು. ಸಮರ್ಥ ಶ್ರೀರಾಮದಾಸರೂ, ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷ ಶಿಷ್ಯರೂ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷ ಗಳಿಂದ ಅಖಂಡ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ಕೇವಲ ದೈವಾಧೀನವಾಗಿದ್ದ ಆಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯೋನ್ಮುಖ ದೈವಾಧೀನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಕರ್ಮಹೀನ ಮರಾಟರನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮವೀರರಾಗಮಾಡಿದರು! ಅದರಿಂದ ಮರಾಟರು ಬಲಿಷ್ಠರೂ, ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳೂ ಆದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಸ್ತಿವಾರವನ್ನು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ದಿವಸಗಳು ಬೇಕಾದವು; ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮಾತು ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ತಲೆ ಪೂರಾ ಆಗಿಲ್ಲ, ಸೇಲಿಮ ಬಾದಶಹನು ನಿಮ್ಮ ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದರೂ, ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತೇಜವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟಪಡಿಸುವದು ದಿಲ್ಲೀಬಾದಶಹರಿಂದ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಇನ್ನೂ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯ—ರಾಜಾ ಛತ್ರಸಾಲರಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ವೀರರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಲು ತಕ್ಕ ಮನಸ್ಸಿನ

ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಯಾಸವಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ, ವಿಲಂಬವೂ ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಜನರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಎಲ್ಲ ಮಾಂಡಲಿಕರಾಜರೂ, ಸರದಾರರೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನಕ್ಕಾಗಿ ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದರೆ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವು ಉಂಟಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲ, ನೀನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಅಂತಸ್ಥ ಕಲಹದ ಬೀಜವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದಿಂದ ಮೊದಲು ಹುರಿದುಬಿಡು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ನೀನು ಗರ್ವಿಷ್ಠರಾಜರಮುಂದೆ ನಮ್ರನಾಗು; ಜಾಣ ರಾಜರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳು; ಅಜ್ಞಾನಿರಾಜರನ್ನು ಉಪದೇಶದಿಂದ ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚು; ಮೂರ್ಖ ರಾಜರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಾತೇ ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸು; ಎಟ್ಟಿ ಅರಸರನ್ನು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳನೋಡಿ ಹಿಚಿಕಿ ಹಣ್ಣುಮಾಡು! ವ್ಯಕ್ತಿವಿಷಯಕ ಕಲಹಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿವಿಷಯದ ದ್ವೇಷಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿವಿಷಯಕ ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ ಅವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮರೆಯಬೇಡ; ಆದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಉದಾತ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಕಲಹ-ದ್ವೇಷ-ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳನ್ನು, ಮರೆತು ಬುಂದೇಲಿಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸು. ಮೊದಲು ಪ್ರಮುಖನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಶಾನೆಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಿಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸು.

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ) ಸನ್ಮಾನೀಯ ಗುರೋ, ಸಮರ್ಥರಾಮದಾಸ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರುತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಬುಂದೇಲಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ತುಂಬ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯು ರಾಜಾಜ್ಞೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿ, ಸರ್ವರಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಅಲ್ಲದೆ ದಳಪತರಾಯನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ತೇಜಸ್ವಿರಾಜಪುತ್ರನು ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯು ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ.

ಶಿವಾಜಿ—ಛತ್ರಸಾಲ, ಪ್ರಾಣನಾತಪ್ರಭುಗಳಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ಬೆಂಬಲವು ದೊರೆತಿರುವಾಗ, ನೀನೇಕೆ ಚಿಂತೆಮಾಡುವೆ? ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರು ಹೊಲ್ಲದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕರು; ಅವರು ಹೈಹಾಕಿದ ಕೆಲಸವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಜನೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ, ನೀನು ಬೇಗನೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಜಯಶೀಲನಾಗು. ನೀನು ನಿನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯವಾಳು. ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೆಸೆಗೆಡಿಸಿ ಓಡಿಸಿಬಿಡು.

ಆ ಕಪಟಿಗಳ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ, ತುರ್ಕ-ಮೊಗಲರ ಸ್ವಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರು ಏರಿಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸುವಳು. ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ದ್ವೇಷ ಬೆಳಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀಭವಾನಿಯು ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನನಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಗಣ್ಯರಾಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನಮೇಲೆ ಕಪಟಿಗಳಾದ ''ನಾನು ನಾನು'' ಅನ್ನುವ ಎಷ್ಟೋ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರರು ಏರಿಬಂದರು, ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಯತ್ನಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಸಂಹಾರವನ್ನೂ ಭವಾನಿಯು ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತೆಮಾಡದೆ ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಡು. ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿರಿದಕತ್ತಿಯು ಸಜ್ಜಾಗಿರಲಿ, ಅಂದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣವಾಗುವದು. ಗೋ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರತಿಪಾಲನೆಯು, ವೇದಗಳ ರಕ್ಷಣವು, ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮುಖ್ಯ ವ್ರತಗಳಾಗಿರುವವು! ಇದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರವನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಪಾರ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಬೋಗಿಸುವೆ. ರಣದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೂ, ನಿನಗೆ ಅಕ್ಷಯ್ಯ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು. ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಸಂಗವಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಡಗಿ-ಹುದುಗಿ-ಜಪ್ಪಿಸಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ತರುಣ ಬುಂದೇಲಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸುವದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ಅರಸರಿಗೆ ಈ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಒಂದು ಮುಖವಾಗಿರುವರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಹೊರತು ಸುಖ-ಶಾಂತಿ-ಸದ್ಭಾವಗಳ ಉದಯವು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಜನ್ಮಸಿದ್ಧಹಕ್ಕಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು. ಬುಂದೇಲಿಗಳು ನೀವು ಅತ್ಯಂತ ಶೂರರಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಬೀಜಾರೋಪರಣವಾದರೆ, ಕೃತಾಂತನಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ, ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಬಿಡುವದೇ ಇಲ್ಲವು ಛತ್ರಸಾಲಾ, ನಾವು ಆ ಜಗತ್ಪಾಲಕನ ಮಕ್ಕಳಿರುವೆವಲ್ಲವೆ? ನಾವು ಯಾವದೊಂದು ಅನ್ಯಾಯದ, ಅಥವಾ ಒತ್ತಾಯದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಸ್ವಾರ್ಥದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಎರಡನೆಯವರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತುಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಲಿ, ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಲಿ, ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ನಾವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಸಮತೆ-ನ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಅನ್ಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆಗುವಹಾಗೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ನಿರುಪಾಯರಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾವು ಆ ದಯಾಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವಕರಿರುವೆವು. ನಮ್ಮಂತ ಸೇವಕರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡವದು ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವದು ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವು. ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ನ್ಯಾಯಿಯಾದ

ಪರಮೇಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಾವು ಪರಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿದರೆ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯು ಯಾಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ?

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ) ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನವೀನವಾದದ್ದೊಂದು ತೇಜಸ್ಸು ಸಂಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿರುವದು. ನನ್ನ ನಿರಾಶೆಹೊಂದಿದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶೆಯ ಅಂಕುರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವಾಗ ಕಾಲಿಟ್ಟೇನು, ನನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಮಾನರಕ್ಷಣವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಮಾಡೇನು, ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರವರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭ ಮಾಡುವರು ದೇವಗಡದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಕಾದಿದೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—(ಆನಂದದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ) ನೀನು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆ! ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯೊಡನೆ ನೀನು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಆತನ ಸೈನ್ಯದ ಒಳಗಿನ ಹುರುಳು ತಿಳಿಯುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸವಾಯಿತು.

ಛತ್ರಸಾಲ—ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಗೆ ಜಯವಾಯಿತೆಂದು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರವರೂ, ಯಾವತ್ತು ಸೈನಿಕರೂ ತಿಳಿದಿರುವರು. ಸ್ವತಃ ಬಹದೂರಖಾನ ಕೋಕಾನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಯತ್ನಮಾಡೋಣವೆಂದು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರವರು ಹೇಳಿರುವರು. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಅತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣವಾಗುವದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತಾವು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಗೆಹೋಗದೆ, ಶಕ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಯತ್ನವನ್ನು ನಡಿಸುವೆನು.

ಶಿವಾಜಿ—ದಿಲ್ಲಿಗೆಹೋಗುವದರಿಂದ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣವಾಗುವದೆಂಬ ನಿನ್ನಮಾತು ನನಗೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಗೆಹೋಗಿ ಬರುವದು ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಾದಶಹನು ನಿನ್ನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದಂತು ನಿಜವೆ; ಆತನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಸಹ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ! ಆ ಧರ್ಮಮೂಢನಿಗೆ ಹಿಂದೂಜನರು ಅತ್ಯಂತ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯರಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರ ಯಾವಬಗೆಯ ಹಿತಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ; ಆತನು ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಇನ್ನು ಯುದ್ಧದ ಹೊರತು ಎರಡನೆಯ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅರಸರಿಗೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಶಾಂತತೆಯ ಎಲ್ಲ ಉಪಾಯಗಳು ನಿಂತುಹೋದವೆಂದು ತಿಳಿದ ಹೊರತು ಅವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಲಾರರು; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯಿಂದ ನಿರಾಶೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು ರಾಜಾ

ಜಯಸಿಂಗನು ಹೇಳಿದಂತೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು. ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದ ಅವಲೋಕನವು ನಿನ್ನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಾ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಡ. ನೀನು ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೂ, ಅಥವಾ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರೂ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಾನು ಆಗುವೆನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಹಿತಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯವೂ, ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿರುವವರೆಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇರುವವು!

ಶಿವರಾಯನ ಈ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾದ ಆಶೀರ್ವಚನದಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನ ಹೃದಯವು ವೀರ್ಯೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ಆತನ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಉದುರಹತ್ತಿದವು. ಆತನು ಶಿವರಾಯನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಶಿವರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿದನು. ಆಗಿನ ಮಂಗಳಪ್ರಸಂಗವು ಭರತಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡತಕ್ಕಂತಹದೇ ಸರಿ! ಶಿವರಾಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಶಿವರಾಯನು ಪ್ರೇಮದ ಕುರುಹೆಂದು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಖಡ್ಗವು, ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶಿವರಾಯನೇ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗತೊಡಗಿತು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮದ

ದೇವಗಡದ ಘನಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಜಯವಾದದ್ದರಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಆ ಬಾದಶಹನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಪೂರ್ತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವಂತು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಆಯಿತೆಂದು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಭಕ್ತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಂದಿನದಿವಸ ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬದಂತೆ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ನಗರಪ್ರವೇಶಮಾಡುವ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ, ಹಾಗು ಬಹದೂರಖಾನ ಕೋಕಾನ ಅಧಿಪತ್ಯದೊಳಗಿನ ವಿಜಯಿಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೇನೆಯ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಮಾಜು ತೀರಿದಬಳಿಕ ತೋಫುಗಳು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು, ದೀಪಗಳ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಹಾಗು ನಾಗರಿಕರ ಆನಂದೋದ್ಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ವೀರರ ಸತ್ಕಾರವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಉತ್ಸವಪ್ರಿಯರಾದ ನಾಗರಿಕರು ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಚಾಂದಣಿಚೌಕಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪಟಾಂಗಣವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಖುದ್ದ ಬಾದಶಹನ ಸವಾರಿಯೂ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯ ವೀರರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದಾಗಿತ್ತು ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಜಯಜಯಕಾರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳು ತುಂಬಿ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ಹೊತ್ತುಮುಣುಗಿ ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆನೆಯ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚಾಂದಣೀಚೌಕಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿದ್ದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮುಖವು, ವಿಜಯದ ಮೂಲಕ ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಾಗರಿಕರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಭಯಂಕರ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿರುವ ಕಲಾಹೀನನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತೋರುವಂತೆ, ಬಾದಶಹನ ತೇಜೋಹೀನವಾದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯ ಹಾಗು ಆತ್ಮನಿಂದೆಯ ಚಿನ್ಹಗಳು ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರ ಮುಖದಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಹೊರಡಹತ್ತಿದವು. ಆದರೂ ತೋಫುಗಳು ಗರ್ಜಿಸುವಂತೆ ಗರ್ಜಿಸತೊಡಗಿದವು. ರಣವಾದ್ಯಗಳು ಕರ್ಕಶಧ್ವನಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದವು. ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಉಚ್ಚಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಯಾವತ್ತು ಸರದಾರರೂ, ಮಾನಕರಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಬಾದಶಹನ ಜಯಜಯಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅತ್ತ ವಿಜಯೀವೀರರ ಸಮೂಹವು ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸತೊಡಗಿತು.

ಬಹದೂರಖಾನ ಕೋಕಾನು ತನ್ನ ಆರಿಸಿದ ವೀರರೊಡನೆ ಒಳ್ಳೆಡೌಲಿನಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜಬೀದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅವನಕಡೆಗೆ ನಾಗರಿಕರ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಒಮ್ಮೆ ವಿಜಯಶ್ರೀಯ ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿರುವ ತರುಣ ವೀರನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಚಾಂದಣೀಚೌಕವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತ ಲಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆತನಕಡೆಗೂ ಜನರಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ದೇವಗಡದ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ತರುಣ ಬುಂದೇಲಿವೀರನು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರವಾಗಿದ್ದವು. ಆ ವೀರನು ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾರೂಢನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸನ್ನವದನದ ತರುಣನೇ ಎಂದು ಜನರು ಗುಜು ಗುಟ್ಟಲು, ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಆ ತರುಣನಲ್ಲಿ ನಟ್ಟುಹೋದವು. ಈತನೇ ಆ ಛತ್ರಸಾಲನು, ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಳುಮಾಡಿ ಆ ತರುಣನನ್ನೇ ತೋರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಎಲ್ಲರು ಆ ವೀರರನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬರು ಆ ವೀರನ ಮೋಹಕರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಆ ವೀರನಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕರ ನೋಟಕ್ಕೂ, ವರ್ಣನಕ್ಕೂ ಛತ್ರಸಾಲನೇ, ಕಾರಣವಾಗಿರಲು, ನಾಗರಿಕರ ಮತದಂತೆ ಆತನೇ ವಿಜಯೀ ಬಾದಶಾಹೀ ಸೇನೆಯ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿ ಸಮಾರಂಭದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಆ ಬಾದಶಹನು ಬಹದೂರಖಾನಕೋಕಾನನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರದ ಆಸನದಲ್ಲಿ

ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು; ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನೂ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸನದ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತುಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಲಕ್ಷವು ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲೊಲ್ಲದು! ಬಾದಶಹನು ಈ ತರುಣ ರಜಪೂತವೀರನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸ ಬಹುದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಈ ವಿಜಯಿಶಾಲಿಯಾದ ವೀರನನ್ನೇ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ವೀರನು ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವ ನಿಟ್ಟಿನ ಕಡೆಗೂ ನೋಡುವದಕ್ಕೂ ಬಾದಶಹನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಬಾದಶಹನು ಮರೆತಿರಬಹುದು, ತಾನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕಳಿಸಿರಲು ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನೆನಪು ಕೊಡವದಕ್ಕಾಗಿ ''ಖಾವಿಂದ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಕಪಟಿಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಜಯಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು–

''ಜಯಸಿಂಗಜೀ, ನೀವು ಏನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಿರೆಂಬದು ನನ್ನ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವದು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನಾದ ಛತ್ರಸಾಲನು ದೇವಗಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನೆಂತಲೂ, ಬಹಳವೇನು, ದೇವಗಡದ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಅವನ ಶೌರ್ಯವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೆಂತಲೂ ಹೇಳಿ, ನಾನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಆತಿಥ್ಯ ಮಾಡಿ, ಆತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸೇವೆಗಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನೀವು ನನಗೆ ಹೇಳುವವರಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ನಾವು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುವೆವೇನೆಂದರೆ, ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೋಫಿನಬಾಯಿಗೆ ಕೊಡಿಸದಿರುವ, ಆನೆಯಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಎಳಿಸದಿರುವ, ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಪೀಡಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸದಿರುವ ಒಂದು ಮಹದುಪಕಾರವನ್ನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಛತ್ರಸಾಲನು ಮಾಡಿರುವ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರದ ಅಪಮಾನವನ್ನೂ, ಛತ್ರಸಾಲನು ಮಾಡಿರುವ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಸತ್ತೆಯ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ, ಛತ್ರಸಾಲನು ಮಾಡಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೇತುಗಳ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಆ ದ್ರೋಹಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಾಸನದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುವದು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಬಹುದು; ಆದರೂ ಛತ್ರಸಾಲನು ಒಮ್ಮೆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಇಂದು ಆತನು ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಜೀವದಿಂದ ನಿಂತಿರುವನು. ನಮ್ಮ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಯಾವ ಫಲವೂ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಚಂಪತರಾಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಮೀರಿಯನ್ನೂ, ಮನಸಬನ್ನೂ ಆತನ ರಾಜ್ಯದಸಂಗಡ ಜಪ್ತಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಅದನ್ನಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಜಯಸಿಂಗಜೀ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬೇಡಿರಿ, ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಡಿರಿ, ಬಂಡಾಯಗಾರನ ಮಗನ

ಪಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಬೇಡಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜಯಸಿಂಗಜೀ, ನೀವು– ಬಹದೂರಖಾನಕೋಕಾನೂ ದೇವಗಡದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸಂಪಾದಿಸಿದ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯ– ಚಾತುರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುವದು. ನೀವು ನಿಜವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಭಕ್ತರಿರುವಿರಿ ! ನೀವು ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ದೇವಗಡವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾವು ದಕ್ಷಿಣದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಾವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡುವದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಇನ್ನು ಯಾರಯಾರಿಗೆ ಏನೇನು ಕೊಡತಕ್ಕದೆಂಬದರ ಯಾದಿಯನ್ನು ಈಗ ವಜೀರರು ಓದಿ ತೋರಿಸುವರು. ಖುದಾನು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡಲಿ!

ಹೀಗೆಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು ತಪ್ಪಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಂತಪ್ತ ಮುದ್ರೆಯೂ, ತಿರಸ್ಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಆತನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವು. ಅದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ನಾಚಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದನು; ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಗಡಬಡಿಸಿದನು; ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾದನು; ಆದರೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಗಲಿಬಿಲಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೋರಗೊಡದೆ, ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಂಬೀರಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ದಿವಾಣ ಬಹದ್ದೂರನು ಇನಾಮುಗಳ ಯಾದಿಯನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದನು. ಮೊದಲು ಬಹದೂರಖಾನ ಕೋಕಾನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ಆತನಿಗೆ ನಬಾಬನ ಮನಸಬು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಎಷ್ಟೋ ಯವನ ವೀರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಉಚಿತಗಳ ಕೊಟ್ಟಿರುವದನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನಿಗೂ, ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ರಜಪೂತ ವೀರರಿಗೂ ಶುಷ್ಕವಾದ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನಿಗೆ ಈ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು, ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಎಷ್ಟೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಹೀಗೆ ನೆರೆದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ್ದು ತನ್ನ ಅಪಮಾನವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದನು. ಎಡಬಲದ ಸರದಾರರು ಬೇಡ ಬೇಡೆಂದು ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಲು, ಜಯಸಿಂಗನು ಆವೇಶದಿಂದ—''ಜಹಾಪಹ್ಞಾ, ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು ಬಹಳ ಅನ್ಯಾಯವು! ತನ್ನ ಜೀವದಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ, ಹಿಂದೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ– ಮುಂದೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ರಣಸಾಹಸಮಾಡಿ ತನ್ನ ಒಬ್ಬನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಕಸುವಿನಿಂದಲೇ ದೇವಗಡ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಏರಿಸಿದ ವೀರನು ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದೇವಗಡದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮದ್ಯಪಾನದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಹಾಗು ವಾರಾಂಗನೆಯರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವನ ಗೌರವವನ್ನು ನಬಾಬೀ ಮನಸುಬುಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕು; ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ಕೇಳಿರಿ, ಬಹದೂರಖಾನ ಕೋಕಾನನ್ನೇ ಕೇಳಿರಿ! ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಬಹದೂರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಹದ್ದೂರಿಯನ್ನು ಆತನು ದೇವಗಡದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಏನು ಮಾಡಿದನು? ಬಹದೂರಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದು, ದೇವಗಡವು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಬಾರದು, ನಾನು ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಾಹಿಯ ನಿಶಾನೆಯು ಏರಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಏನು ಧ್ವನಿತವಾಗುವದು? ಬಹದೂರಖಾನನಿಗೆ ನಬಾಬಿಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ, ಅಥವ ಆತನ ಗೌರವವನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾಡಿರಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸೇವೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಆತನನ್ನು ಹೀಗೆ ಏಕೆ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸುವಿರಿ? ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ನಾನು—"ನಿನ್ನ ಹೋದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಹೋದ ವೈಭವವನ್ನೂ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸುವೆನೆಂದು" ಹೇಳಿ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕರತಂದಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿರಲು, ಆತನ ಅಪಮಾನವು ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಬೇಕೆ? ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿಮ್ಮ ಮತದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದ್ರೋಹಿಯಿರಬಹುದು! ಆದರೆ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಭಕ್ತನೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಈಗ ನನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನೀವು ಏನು ಉಳಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು? ಸಾರ್ವಭೌಮ ಬಾದಶಹಾ! ಈ ವೃದ್ಧ ಜಯಸಿಂಗನು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದೇನಂದರೆ, ದೇವಗಡದ ವಿಜಯದ ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಛತ್ರಸಾಲನ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವವರೆಗೆ ನನಗಾಗಲಿ, ಛತ್ರಸಾಲನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಡೌಲುಮಾಡುವವರಿಗಾಗಲಿ ಬಾದಶಹರ ದೇವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು!

ಜಯಸಿಂಗನ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ—"ಜಯಸಿಂಗಜೀ, ನಿಮಗೆ ಮುದಿಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧದ ಅಪಮಾನದ ಶಬ್ದಗಳು ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗರು ಅಚ್ಚ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಭಕ್ತರಿರುವರೆಂದು ನಾವು ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವೆವು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೂ, ಬೇರೆ ಹಿಂದುಗಳಂತೆ ನೀವೂ ಕಾಫಿರರಿರುವಿರೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವದು. ನಡೆಯಿರಿ, ಬಹದೂರಖಾನ, ಬೇರೆ ಇಸ್ಲಾಮಿ ವೀರರೇ, ಮೋತಿಮಸೀದಿಗೆ ನಡೆಯಿರಿ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಾನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ", ಎಂದು ನುಡಿದು, ಬಾದಶಹನು ಆಸನದಿಂದ ಏಳತೊಡಗಿದನು. ಆದರೂ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಂತಪ್ತ ಮುದ್ರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಮೇಲುಗಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಜಯಸಿಂಗನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿತು. ಜಯಸಿಂಗನನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿನು. ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ತುಟಿಗಳು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಮೇಲುಗಟ್ಟಿ ಮಾತಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಬಾದಶಹನ ತುಟಿಗಳು ಜಯಸಿಂಗನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು

ವಿಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅರಿತು ಛತ್ರಸಾಲನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆತನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ—''ಕಾಕಾಜೀ, ವಿಷದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ; ಇದ್ದಲಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತೊಳೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ! ನನಗೆ ಇನ್ನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿರಿ. ನನ್ನಮನಸ್ಸು ನನ್ನ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವದು! ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಇನ್ನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆಗ ಖುದ್ದ ಬಾದಶಹನ, ಹಾಗು ಬೇರೆಯವರ ಲಕ್ಷವು ತನ್ನಕಡೆಗೆ ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಔರಂಗಜೇಬಬಾದಶಹನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದನೇನಂದರೆ –

ಬಾದಶಹಾ! ನಿನ್ನಿಂದ ಯಾವದೊಂದು ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲಿ, ನಿನ್ನಿಂದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲಿ, ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಅಮೀರಿಯನ್ನು, ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿನ್ನ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಜಯಸಿಂಗರಾಜರು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದು, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರೇಮುವಿರುವದು. ಅಂಥವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಲಾರದೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ನನ್ನಂಥ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ್ವೇಷಿಯಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸದಿರುವದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ನಿನ್ನಂತಹ ಪರಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹಾರಕ ದ್ರೋಹಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸದಿರುವದು ನನ್ನಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಿಗೂ ನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವದು. ನಾನು ದೇವಗಡದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೇವೆಯೆಂದಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಏನಾದರೂ ಗಳಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಅಲ್ಲ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ, ಹಾಗು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ತಿರುಳು ಎಷ್ಟಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಕಣ್ಣು ಮುಟ್ಟ ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ದೇವಗಡದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದು! ನಿನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರಕ್ಕಿಂತ ನಿಜವಾದ ತಿರುಳು ಬಹಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಇರುವದೆಂಬಮಾತು ದೇವಗಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಕುಟಿಲ ಧರ್ಮಮೂಢನಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ದುರಭಿಮಾನ, ಸಂತಾಪ, ಕ್ರೌರ್ಯ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳ ಭಂಡಾರವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಂಧವಾಗಲಿ, ನಿಜವಾದ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನವಾಗಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಈಗ ಎಲ್ಲ ದರ್ಬಾರದವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿಹೋಯಿತು. ಬಾದಶಹಾ! ನಮ್ಮಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಶೂರ ಬುಂದೇಲಿಗಳನ್ನು ಸಂಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಮನೋಬಲವೂ, ಔದಾರ್ಯವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ! ಆದರೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಸ್ವಾಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ವೀರನಾದ ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನಾಗಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು! ಕಟುತರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನಾನು ದೇವಗಡದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸಿದ್ದು ನಿನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ

ಇರುವದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಪವಿತ್ರಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಬುಂದೇಲಿಗಳ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಖಡ್ಗಗಳು ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಂತೆ ಝಳಪಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೀನು ನೋಡುವೆಯಂತೆ! ಬಾದಶಹಾ! ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ಬುಂದೇಲನು ಛತ್ರಸಾಲನಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡು! ಕಾಕಾಜಿ, ಬರುವೆನಿನ್ನು! ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಬರುವ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡಿದರೆ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗುವದು! ಛತ್ರಸಾಲನ ಚಿಂತೆಯು ಶ್ರೀವಿಂಧ್ಯ ವಾಸಿನಿಗೆ ಇರುವದು. ನೀವು ನನ್ನಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತೆಮಾಡಬೇಡಿರಿ!

ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಛತ್ರಸಾಲನು ವಿದ್ಯುದ್ವೇಗದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದ ದಿಲ್ಲಿಯ ನಾಗರಿಕರು, ಆತನ ಆವೇಶಪೂರ್ಣ ಭಾಷಣವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯನಾದ ಬಗೆಯನ್ನರಿತು ಬೆರಗಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಬಾದಶಹನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಚ್ಚಾಗಿ ಹೋದುದರಿಂದ, ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಮಯೂರಾಸನದ ವಿವಿಧ ರತ್ನಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ದಗದಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನು ಆಗ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಯಾವ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವಷ್ಟು ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸಿನವನು ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆ ದುರಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬಾದಶಹನ ಉನ್ಮತ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನೊಂದು, ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನೊಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗಾಯಿತು! ಸಂತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಒಂದೂ ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲನು, ಸಿಂಹಾಸನ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲೂ ಒಲ್ಲನು! ಹೀಗೆ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಕ್ರಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾಂಧ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ—''ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಕಾಫಿರರ ರೀತಿಯು ಹೀಗೆಯೆ! ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಇವರ ರಕ್ತಹಿಂಡುವದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ತಟ್ಟನೆ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದೆದ್ದು ಮೋತೀಮಸೀದೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು.

ಸಂಶಯ ನಿವೃತ್ತಿ

ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ದೇವಗಡದ ಜಯದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸರದಾರರು ಬೇರ ಬೇರೆ ಉಚಿತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದರಷ್ಟೆ? ಅದರಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಬಾದಶಹನ ರಾಣಿಯರೂ, ಬಂಗಾರದವರೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಇದು ವಿಜಯೋತ್ಸವದಿಂದ ಬಾದಶಹನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ, ತಾವು ಏನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಮಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಶೃಂಗಾರವಾದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಆದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಾದಶಹನು ಬರುವ ಸಂಭವವಿರುವವೆಂಬ ಮಾತು ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾದ ಅಯೇಷೆಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ, ಶೃಂಗಾರ-ವಿಲಾಸಗಳ ವಿಚಾರವು ಆಕೆಯನ್ನು ಸೋಂಕದೆ, ಆಕೆಯು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಶುದ್ಧಪ್ರೇಮದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಪತಿಯ

ಮುಂದೆ ಹರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾದ ಪತಿವ್ರತೆಯರು, ಪತಿಯನ್ನು ಶೃಂಗಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಮೋಹಿಸುವ ಗೊಡವಿಗೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗುವರು?

ಈ ದಿವಸ ಯಾಕೋ ಆಯೇಷಾ ರಾಣಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು, ಆಕೆಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಮಾತು ನೆನಪಾಗಿ, ತಾನು ಆಗ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ ಹೇಗೆ ಮೋಸಹೋದೆನೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಆಕೆಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡತೊಡಗಿದಳು. ಆಗ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಸಭಾಕರಣನು ಚಂಪತರಾಯನಿಂದ ಕೂಡಿ ಬುಂದೇಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಯವನರೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿರುವದು ಆಕೆಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಈಗ ತನ್ನ ಆ ಅಣ್ಣನು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತೊಡಗಿಹೋಗಿರಬಹುದಲ್ಲ, ಆತನು ಸ್ವದೇಶ-ಪ್ರೀತಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರಬಹುದಲ್ಲ, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ತಾನು ಮಾತ್ರ ಸಾಗರದ ಅರಸುಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕಲಂಕ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಯವನರ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆನು, ಎಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಆಕೆಯು ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಕಾಲಸಪ್ಪಳವಾಗಲು, ಬಾದಶಹನೇ ಬಂದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು ಅತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ, ಎದುರಿಗೆ ತೇಜೋಹೀನನಾಗಿದ್ದ ಸಭಾಕರಣನ ಕರಿಯಮೋರೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು!

ಅಣ್ಣನ ಈ ವಿಕೃತರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯೇಷೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ, ಅಂತಹ ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಆ ರೂಪವು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆದರಿಯೂ ಹೆದರಿದಳು! ಆಕೆಯು ಎವೆಗೆ ಎವೆಹಾಕದೆ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಇತ್ತ ಸಭಾಕರಣನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಯೇಷೆಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಬಾದಶಹನು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಈ ಶೂರ ಬಂಧುವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಸಭಾಕರಣನು ತಂಗಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ-

ಸಭಾಕರಣ—ಲಲಿತೇ, ಅವನೇ ನಾನು. ಹೀಗೆ ಹುಚ್ಚಿಯಹಾಗೆ ಏನು ನೋಡುತ್ತೀ? ಸಾಗರದ ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಲಲಿತೆಯ ಸುಕುಮಾರ ಸುಂದರ ರೂಪ-ಲಾವಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುವವನೂ, ಲಲಿತೆಯ ಭಗಿನೀ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸೌಖ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ ಸಂತೋಷಪಡುವವನೂ, ಲಲಿತೆಯು ಬಟವಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಳೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವವನೂ, ಕಡೆಗೆ ಇಂತಹ ನೀಚ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಸಭಾಕರಣನೂ ನಾನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮಲ ಬಂಧುವಿರುವೆನೆಂಬ ಗುರುತು ನಿನಗೆ ಹತ್ತಲೊಲ್ಲದೋ?

ಲಲಿತೆ—(ಉದ್ವೇಗದಿಂದ) ಗುರುತುಹತ್ತಿತು! ಸಭಾಕರಣ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುತು ಹತ್ತಿತು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯು ಹೀಗೆ ಏಕಾಯಿತು? ನಿಮ್ಮ ಆ ಉತ್ಸಾಹ, ನಿಮ್ಮ ಆ ಅವೇಶ, ನಿಮ್ಮ

ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದವು? ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಸಭಾಕರಣ ಈಗಿನ ಸಭಾಕರಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯು ಯಾತರಿಂದಾಯಿತು?

ಸಭಾಕರಣ—ಲಲಿತೇ, ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಸಭಾಕರಣನು ಬೇರೆ, ಆಮೇಲಿನ ಸಭಾಕರಣನು ಬೇರೆ! ಲಲಿತೆಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾದಕೂಡಲೆ ಮೊದಲಿನ ಸಭಾಕರಣನು ಇಲ್ಲದಂತಾದನು. ಆತನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಸುರೀವಿಚಾರದ, ಅಮಾನುಷೀಧ್ಯೇಯದ ರಾಕ್ಷಸೀಕೃತಿಯ ಈಗಿನ ದುಷ್ಟ ಸಭಾಕರಣನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪಿಶಾಚದಂತೆ ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು. ಈತನು ಸಭಾಕರಣನಲ್ಲ, ಸಭಾಕರಣನ ದುಷ್ಟ ಪಿಶಾಚವು!

ಲಲಿತೆ—(ದುಃಖದಿಂದ) ಅಂದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪವಿತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸಭಾಕರಣನು ಹಿಂತಿರುಗಿದನೇನು? ಸ್ವದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಭಾಕರಣನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನೇನು? ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ, ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೂ, ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದಕ್ಕೂ ಸಭಾಕರಣನು ಎರವಾದನೇನು?

ಸಭಾಕರಣ—ಸಭಾಕರಣನು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಃಪತನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ಅವನು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಷ್ಟೇ ಎರವಾಗದೆ, ಆ ಲೋಕಮಾತೆಯ ದ್ರೋಹಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವನು. ಚಂಪತರಾಯನ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಷ್ಟೇ ಆತನು ಎರವಾಗದೆ, ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರವಿಯನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟ ರಾಹುವೂ ಆಗಿರುವನು. ರಾಹುವು ಚಂಪತರಾಯನನ್ನು ನುಂಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನಿಗೂ, ಆತನ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕೂ ಖಗ್ರಾಸಗ್ರಹಣವು ಹಿಡಿಯಿತು. ಸಭಾಕರಣನು ಪ್ರಾಣನಾಥಪ್ರಭುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದಕ್ಕಷ್ಟೇ ಎರವಾಗದೆ, ಅವರ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೂ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಶಾಪಸಹಸ್ರಗಳಿಗೂ ಗುರಿಯಾಗಿರುವನು.

ಲಲಿತೆ — (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೇಳಿರಿ! ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿರಿ! ರಾಜಾ ಚಂಪತರಾಯನು ನೆಟ್ಟಗಿರುವನಷ್ಟೆ?

ಸಭಾಕರಣ—(ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಲಿತೆಯ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತ) ರಾಜಾ ಚಂಪತ ರಾಯನು ಸತ್ತು ಬಹಳದಿವಸಗಳಾದವು. ಚಂಪತರಾಯನ ಉದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಗಾಣದೆ ಹೋಯಿತು. ಆತನ ರಾಜ್ಯವು ದಿಲ್ಲೀ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. ಆತನ ಮಗ ಛತ್ರಸಾಲನು ಪರದೇಶೀಯಾದನು. ರಾಣೀ ಸರಲಾದೇವಿಯು ಅನಾಥಳಾದಳು!

ಲಲಿತೆ—(ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ) ಹಾಯ! ದೈವದ ಎಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಗತಿಯಿದು!

ಸಭಾಕರಣ—(ಸಂಶಯದಮುದ್ರೆಯಿಂದ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ) ಲಲಿತೇ, ಚಂಪತರಾಯನ ದುರವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟು ದುಃಖಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಚಂಪತರಾಯನು ನಿನಗೆ ಯಾರು? ಆತನ ಮರಣದಿಂದ ನಿನಗೇಕೆ ಇಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಬೇಕು?

ಲಲಿತೆ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ) ಚಂಪತರಾಯನು ನನಗೆ ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುವಿರಾ? ಚಂಪತರಾಯನು ನನಗೆ ಏನಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುವಿರಾ? ಚಂಪತರಾಯನು ನನಗೆ ಏನಾಗಬೇಕೆಂಬದು ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಸಭಾಕರಣ—ಚಂಪತರಾಯನ ಹಾಗು, ಲಲಿತೆಯ ಸಂಬಂಧವು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಲಲಿತೆ—ಸಂಬಂಧವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಓರಛಾದ ರಾಣಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ನನ್ನ, ಹಾಗು ಚಂಪತರಾಯನ ಸಂಬಂಧವು ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಭಾಕರಣನ ಎದೆಯು ಹಾರಿ, ಆತನ ಅಂತಃಕರಣವು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಥಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ಮತ್ತೆ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಕರಿತು –

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಲಲಿತೆಯ, ಹಾಗು ಚಂಪತರಾಯನ ಸಂಬಂಧವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರುವದೆಯೆ?

ಲಲಿತೆ — (ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ) ಹೌದು, ಗೊತ್ತಿದೆ!

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮಾತನ್ನು ಸಭಾಕರಣನು ನಂಬಬೇಕೆ?

ಲಲಿತೆ—ನಿರ್ಬಾಧವಾಗಿ ನಂಬಬೇಕು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ) ಚಂಪತರಾಯನು ಲಲಿತೆಯ ಕೌಮಾರ್ಯ ಹರಣ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು! ಲಲಿತೇ, ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಇದೇ ಕಾರಣವಾಯಿತೇನು?

ಲಲಿತೆ—(ಆವೇಶದಿಂದ) ಅಣ್ಣತಂಗಿಯರ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಣಿಸುವ ನೀಚರಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವು! ಅಣ್ಣಾ, ನೀನೂ ಅಂತಹ ಅಮಂಗಲಮಾತನ್ನು ನಂಬಿದೆಯಾ? ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ಅಂಶವು ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತೇ? ಚಂಪತರಾಯನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಿದ್ದನು. ಚಂಪತರಾಯನೂ ಲಲಿತೆಯೂ ಅಣ್ಣತಂಗಿಯರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು!

ಲಲಿತೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಾನು ಬದುಕಿದೆನೆಂದು ಆನಂದಪಟ್ಟನು. ಆತನ ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಆತನ ನಿಸ್ತೇಜ ಮುಖವು ಬಾಲರವಿಯಂತೆ ಬರಬರುತ್ತ ತೇಜೋಮಯ ವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆತನ ಮುಖಲಕ್ಷಣದ ರೂಪಾಂತರಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಮೂಢಳಾಗಿರುವ ಲಲಿತೆಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಸಭಾಕರಣನು–

ಸಭಾಕರಣ — ಲಲಿತೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಹೊರಡು. ಇನ್ನು ನಾನು ದೇಶದ್ರೋಹಿ ಸಭಾಕರಣನು ಹೋಗಿ ದೇಶಭಕ್ತ ಸಭಾಕರಣನು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಈ ನವೀನ ಸಭಾಕರಣತ್ವದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಹಾಗು ಬುಂದೇಲಿವೀರರ ಸಮಕ್ಷ ನೀನು ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಚಂಪತ ರಾಯನ, ಹಾಗು ಲಲಿತೆಯ ಸರಳಭಾವದ ಬುಂಧುಭಗಿನಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮರೆತು, ಕುಭಾವದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಈ ಮಲಿನ ಸಭಾಕರಣನನ್ನು ನೀನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಪರಿಶುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಲಲಿತೇ, ಹೀರಾದೇವಿಯ ನೀಚ ತಂತ್ರದಿಂದ ಸಭಾಕರಣನಿಗೆ ಬಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ರೂಪವಾದ ಪಿಶಾಚವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಮಾಂತ್ರಿಕಳಾಗಿರುವದರಿಂದ, ನೀನು ಈಗ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ

ಬರಲೇಬೇಕು; ಆದರೆ ಇವನಾರು? ನಿನ್ನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನದಕಡೆಗೆ ಯಾವನು ಬರುತ್ತಿರುವನು? ಇವನು ಬಾದಶಹನು; ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಿದಿಂದ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಬಾದಶಹನು; ಲಲಿತೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಡಿಸಿದ ಬಾದಶಹನು! ಸಾಗರದ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಬಾದಶಹನು! ಬಾದಶಹಾ, ಲಲಿತೆಯ ಸುಖವನ್ನು ನೀನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಒತ್ತಾಯ ದಿಂದ ಎಳೆದುತಂದೆಯಲ್ಲವೆ? ಲಲಿತೆಯ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀನೇ ನಿನ್ನ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ನಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಬಾದಶಹಾ — (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಯಾರು ? ಸಭಾಕರಣ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಜನಾನ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಬಂದೆ! ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಲಲಿತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಳೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು? ಎಲ! ಇವನಂತು ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದನು! ಶೂರ ಬುಂದೇಲನೇ, ವಿಚಾರ ಮಾಡು–ವಿಚಾರಮಾಡು! ನಾನು ಅಧಿಕಾರದ ಬಲದಿಂದ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಎಳೆದು ತಂದೆನೆಂದು ನಿನಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು? ಆಯೇಷಾ ಪ್ಯಾರಿ! ನಿನ್ನ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು! ಯಾ ಅಲ್ಲಾ! ಈ ಸಂತಪ್ತ ಬುಂದಲೇನು ನನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದಮಾಡದೆ ಬಿಡನು! ಯಾ ಅಲ್ಲಾ!

ಸಭಾಕರಣ—(ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಝಳಪಿಸುತ್ತತ್ವೇಷದಿಂದ) ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು, ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾದ ಬಾದಶಹನೇ, ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು!

ಲಲಿತೆ —(ಸಭಾಕರಣನ ಕೈಹಿಡಿದು) ಏನು ಅವಿಚಾರವಿದು! ನೀವು ಶಸ್ತ್ರಾಘಾತವನ್ನು ಯಾರಮೇಲೆ ಮಾಡುವಿರಿ? ಸಭಾಕರಣ, ನೀವು ಯಾರ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವಿರಿ?

ಲಲಿತೆಯ ಈಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಅವಡುಕಚ್ಚುತ್ತಾ

ಸಭಾಕರಣ — ಈ ದುರಾತ್ಮನ ಜೀವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವೆನು!

ಲಲಿತೆ — ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೇನು ಮಾಡಿದರು?

ಸಭಾಕರಣ—(ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ) ಲಲಿತೇ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಹೇಗೆ ಏಳುತ್ತದೆ? ಒಬ್ಬ ವಿಧರ್ಮಿ ಯವನನು ನಿನ್ನ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ವನ್ನೂ, ಕೌಮಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಸಚ್ಛೀಲವನ್ನೂ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದ್ದನ್ನು, ಈ ಜನಾನಖಾನೆಯ ನರಕತುಲ್ಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿ ನೀನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ಸಾಗರದ ತೇಜಸ್ವೀ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ನೀನು, ಇಂದು ಅಮರ್ಯಾದ ವ್ಯಭಿಚಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆ! ಇದರವಿಚಾರವು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಗಲುವದಿಲ್ಲವೆ? ಲಲಿತೇ, ಈ ಅಮಂಗಲಸ್ಥಿತಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ದುರಾತ್ಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಸಂತಾಪವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಿನಗೆ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸುಖಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಹಾಗು ನನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಮನೆತನದ ಅಪಮಾನಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನನ್ನು

ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದು! ಬಾದಶಹಾ! ಉಚ್ಚರಿಸು ಅಲ್ಲಾನ ನಾಮವನ್ನು! ಈ ಸಭಾಕರಣನ ಖಡ್ಗವು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ನೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ!

ಬಾದಶಹ—ಯಾಅಲ್ಲಾ! ನಾನು ಇಂತಹ ಅಮರ್ಯಾದಿತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಪಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇರಬಾರದೇನು? ಯಾಅಲ್ಲಾ!

ಲಲಿತೆ—(ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ) ಸಭಾಕರಣ, ಶಹಾನಶಹಾ ನನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವಾಗಿರುವರು. ಎರಡನೆಯವರ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಎಳೆದುತರುವ ಕಾಲವು ಮುಗಿದುಹೋಗಿದ್ದು, ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಇಂತಹ ಘೋರ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯವಾಗಿರುವದು! ಈ ಲಲಿತೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರುವಳು. ಲಲಿತೆಯ ನಡತೆಯು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವದು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುವದು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತನಾಗಿ) ಅಂದರೆ, ಓರಛಾದ ರಾಣಿಗೆ ಆದರ ಸಂಬಂಧವೇನಾದರೂ ಇರುವದೇನು?

ಲಲಿತೆ—ಇರುವದು ಶಹಾನಶಹಾರವರ ನಿರಪರಾಧಿತ್ವವೂ, ನನ್ನ ಪವಿತ್ರತೆಯೂ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ!

ಸಭಾಕರಣ—(ಶಾಂತನಾಗಿ) ಒಳ್ಳೇದು, ಬಾದಶಹಾ, ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುವೆನು. ನಾನು ನನ್ನ ಈ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಕೆರೆದೊಯ್ಯುವೆನು.

ಬಾದಶಹಾ—(ಬದುಕಿದೆನೆಂಬಸಮಾದಾನದಿಂದ) ಆಯೇಷಾಪ್ಯಾರೀ! ನೀನು ತಿರುಗಿ ಯಾವಾಗ ಬರುವವಳು? ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಹೋದಂತೆ ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಬಿಡುವೆಯೇನು?

ಸಭಾಕರಣ—(ಆಯೇಷೆಯು ಉತ್ತರಕೊಡುವದರೊಳಗೆ) ಬಾದಶಹಾ! ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಮಗಳಾದ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಬುಂದೇಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಇರುವಳು. ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಇಗೋ ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಳು ನೋಡು. ಎಂದು ಸಭಾಕರಣನು ಒಂದು ಉಂಗುರವನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಾದಶಹನು ಆತುರದಿಂದ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ದೇವಗಡದ ವಿಜಯದಿಂದ ಆದ ಆನಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದವು ಆತನಿಗಾಯಿತು! ಆಯೇಷಾರಾಣಿಯು ಬಾದಶಹನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಓರಛಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಳು!

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪರಿತ್ಯಾಗ

ಛತ್ರಸಾಲನು ದೇವಗಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನೂ, ಆತನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಹತ್ತಿದ್ದನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಓರಛಾದ ರಾಣಿಯಾದ ಹೀರಾದೇವಿಯು, ಅಸಮಾದಾನಪಟ್ಟಳು. ಚಂಪತರಾಯನ ಮನೆತನವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಆಕೆಗೆ, ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ದುಷ್ಟ ರಾಣಿಯು ಛತ್ರಸಾಲನ ನಾಶದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ, ವಿಮಲದೇವನ ಲಗ್ನದ ಕೆಲಸವು ತೀರಿದ ಕೂಡಲೆ ಮುಲಾಖತ್ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಅರಸರ ದರ್ಬಾರು ನೆರಿಸಿ, ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ಹೊಡೆದು ಓಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು.

ಹೀರಾದೇವಿಯು ಕರೆಕಳುಹಿದಂತೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಅರಸರು ಮುಲಾಖತ್ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಕೂಡಿದಂತೆ ಅವರು ಚಂಪತರಾಯನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಆತನ ವಂಶದ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಈರ್ಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣನಾತ ಪ್ರಭುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೀರಾದೇವಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಛತ್ರಸಾಲನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸುವ ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹೀರಾದೇವಿಯು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಆಢ್ಯತೆಯಿಂದ ಬಂದಳು. ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರದ ಅಗ್ರಾಸನವನ್ನು ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನು. ಆಗ ಹೀರಾದೇವಿಯು ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು –

ಹೀರಾದೇವಿ—ಪರಮ ದಯಾಳುವಾದ ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ್ರೋಹವನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಒಗೆದು, ಅಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವೇ ಸರಿ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸತ್ತೆಯ ತಂಪಾದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಫಿಯಾದಾಖಾನರಂತಹ ನರರತ್ನವನ್ನು ಸುಬೇದಾರರಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಸ್ತುತಿಯ ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿಂಜರಾಧಿಪತಿಯು ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತನು. ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವತ್ತು ಅರಸರ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಆ ರಾಜನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಚತುರ್ಭುಜನ ದೇವಾಲಯದ ಸಂರಕ್ಷಣವಾದ ಬಳಿಕ, ರಣುದಲ್ಲಾಖಾನನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಪುನಃ ಚತುರ್ಭುಜನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಅಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ಅಜ್ಞಾಪತ್ರದಂತೆ ಫಿಯಾದಾ

ಖಾನನು ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿ, ತಾನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆ ಯವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಓರಛಾದ ನೂತನ ರಾಜನಾದ ವಿಮಲದೇವನು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಇತ್ತ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅತ್ತ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಚಾಮುಂಡರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದಿರುವಾಗ ಅತ್ತ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ, ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿತ್ತು, ದಳಪತರಾಯನೂ ವಿಮಲದೇವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಓರಛಾದ ನಾಗರಿಕರೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ವಿಮಲದೇವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅರಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಅರಸರಿಗೂ ಇದು ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಲಿಂಜರರಾಜನು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು–

ಕಲಿಂಜರರಾಜ—ರಾಣೀ, ಹೀರಾದೇವಿ, ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಸನ್ಮಾನನೀಯರಾದ ಅರಸರಿಗೂ, ಸರದಾರರಿಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವೆಯೇನು? ಅಥವಾ ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ತೀರ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿಯೋ? ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸುಬೇದಾರನಾದ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಯಾವ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು? ಮಹೋಬದ ಚಂಪತರಾಯನು ರಣದಲ್ಲಿ ಮಡಿದು, ದಿಲ್ಲೀಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೇಲೆ, ಜಿಜಿಯಾದಂಥ ಅನ್ಯಾಯದ ಕರದ ಭಾರವು ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತಿತು; ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಾಶಮಾಡುವ ಕೆಲಸವು ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡೆದಿತು. ಚತುರ್ಭುಜನ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದೇ ಫಿಯಾದಾಖಾನನ ಸೈನ್ಯವು ಹೋಗಿರುವ ಸಂಶಯವೂ ನಮಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಧರ್ಮದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು ಅನುಭವದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ನಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ಹೀರಾದೇವಿ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಮಹೋಬದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಬುಂದೇಲ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಆತನ ಆಧಿಪತ್ಯದ ಕೆಳಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಾದಶಹನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತುವ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ನೀನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನೂ ಬಾದಶಹನಂತೆಯೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಶತ್ರುವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾವು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಸಿದ್ಧಳಾಗು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದ ಕಲಿಂಜರರಾಜನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಂತಪ್ತಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ಎದ್ದುನಿಂತು ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಧೀರ

ಗಂಬೀರ ಗತಿಯಿಂದ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆತನನ್ನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಇಡಿಯ ದರ್ಬಾರವೇ ಆತನ ಜಯಘೋಷವಮಾಡಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಸಂತಾಪದಿಂದ ವೈವರ್ಣಗೊಂಡಳು; ಆಕೆಯು ಫಿಯಾದಾಖಾನನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿರುವ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು—" ಏ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯ ಪೋರನೇ, ನಿನ್ನಂತಹ ತಲೆತಿರುಕ ಉದ್ಧಟನು ಸಾವ್ರಾಜ್ಯನಿಷ್ಠರ ಸಭೆಗೆ ಬರುವದು ಬಾದಶಹರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರಟುಹೋಗು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸುಬೇದಾರ ಫಿಯಾದಾಖಾನರ ಕೋಪಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಶಾಸನಕ್ಕೂ ನೀನು ಗುರಿಯಾಗ ಬೇಕಾದೀತು.

ಛತ್ರಸಾಲ — (ಸಮಾಧಾನದಿಂದ) ಕಕ್ಕೀ, ಈ ನಿನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಸಿಟ್ಟು? ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಈ ಸನ್ಮಾನನೀಯ ಬಂಧುಗಳ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಅವರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀರಾದೇವಿ—ಛತ್ರಸಾಲಾ, ನಿನ್ನ ಹಲವು ಅಪರಾಧಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಓದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿನ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ನಾನು ನೆರೆಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ನೆರೆಸಿರುತ್ತೇನೆ. ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ, ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಾಸನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸುಬೇದಾರ ಫಿಯಾದಾಖಾನರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ.

ಫಿಯಾದಾಖಾನ—(ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತಮೋರೆತಗ್ಗಿಸಿ) ಭೇಷಕ್ !

ಛತ್ರಸಾಲ—ಫಿಯಾದಾಖಾನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗಿನ ನಿಮ್ಮ ಮೊಗಲರ ಅಧಿಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ. ನೀನು ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ ಯವನಸೇನೆಯನ್ನು ವಿಮಲದೇವನೂ, ಚಾಮುಂಡರಾಯನು, ದಳಪತರಾಯನೂ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇಳಿ, ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಇಳಿದು ಜೀವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೋ! ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ, ನನ್ನ ಖಡ್ಗವು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ!

ಕಲಿಂಜರರಾಜನ ಮಾತಿನಿಂದ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅಂಜಿಹೋಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡದೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ಕರ್ಕಶ ಸ್ವರದಿಂದ–

ಹೀರಾದೇವಿ–ಸುಬೇದಾರಸಾಹೇಬ! ಈ ಎಟ್ಟಿಹುಡುಗನ ಗದ್ದರಿಕೆಗೆ ನೀವು ಇಷ್ಟು ಅಂಜಲಾಗದು! ಅವನು ಹೇಳುವದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು. ವಿಮಲದೇವನು ನನಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯನು. ನಾಗರಿಕರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಬೀಳಲಾರರು. ನೀವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಆಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಛತ್ರಸಾಲ—(ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಶಾಂತಸ್ವರದಿಂದ) ಫಿಯಾದಾಖಾನ ವಿಷಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ಒಂದುಕ್ಷಣವೂ ತಡೆಯದೆ ನನ್ನ ಅಧೀನನಾಗು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವದು ಈ ಖಡ್ಗದ ಮುಖಾಂತರವೆಂಬದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ!

ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಛತ್ರಸಾಲನ ಈ ದರ್ಪೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ತಟ್ಟನೆ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಇಳಿದು, ಛತ್ರಸಾಲನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿನಿಂತು, ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯದಿಂದ—''ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಗುಲಾಮನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಜೀವದಿಂದ ಕಳಿಸುವ ಮೆಹರ್ಬಾನಿಗೆ ಮಾಡಿರಿ''

ಛತ್ರಸಾಲ—ಖಾನ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅಭಯವಿತ್ತು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವತ್ತು ಅರಸರನ್ನೂ, ಸರದಾರರನ್ನೂ ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—''ಬಂಧುಗಳೇ, ನಾನು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಬಹಳಹೊತ್ತು ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಿಂದ ಹಾಗು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುವಂತಹ ಕೆಲಸವೇನಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಆದನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿಮಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಇಗೋ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಘಾತಕ ಮೊಗಲರ ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಎತ್ತಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿದ್ದೇನೆ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮುಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಮೇಲೆ ತುಂಡರಿಸಿ, ಅದೇ ಕೈಯಿಂದ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮೊಗಲರ ಮೇಲೆ ದುಮುಕಿರಿ'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ, ಸರದಾರರೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು —''ನರವೀರನೇ, ನೀನೂ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರೂ ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲ, ಸರ್ವಾಪರಾಧವು ನಮ್ಮದಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಯಾವಾಗೋ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ.''

ಹೀಗೆ ಛತ್ರಸಾಲನೂ, ದರ್ಬಾರದಜನರೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೈ ಮರೆತಿರಲು, ಅತ್ತ ಹೀರಾದೇವಿಯು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದುಮುಕಿದಳು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ದರ್ಬಾರದವರು ಹಾ ಹಾ ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯ ಖಡ್ಗವೆತ್ತಿದ ಕೈಯನ್ನು ಯಾರೋ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಅವಡುಗಚ್ಚಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಸಭಾಕರಣನ ಉಗ್ರವಾದ ಮೂರ್ತಿಯು! ಆಗ ಹೀರಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾವಿಗೆ ಗರುಡನ ಗೆರೆ ತೋರಿಸಿದಂತಾಯಿತು! ಆಗ ಸಭಾಕರಣನು ಹೀರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಘುಡಿಘುಡಿಸುತ್ತ — ''ಪಾತಕಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ನಿನ್ನ ಅಪವಿತ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ನಾನು ದುರ್ಭಾಗ್ಯನೇ ಸರಿ;

ಆದರೆ ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು! ಒರೆಗಾಣಿಸು,

ನಿನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಿ, ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಹೇಳು!

ಹೀರಾದೇವಿ —(ಧೈರ್ಯದಿಂದ) ಸಭಾಕರಣ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು ಇದೇಮೊದಲು.

ಸಭಾಕರಣ—(ಮತ್ತೆ ಗರ್ಜಿಸಿ) ನೀನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವೆಯೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ತರ್ಕಿಸಿದ್ದೆನು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ನೀಚತನವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸುಳ್ಳು ಆಡಿದೆಯೆಂದರೆ, ನಿನ್ನ ಕಪಾಳಮೋಕ್ಷವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ!

ಸಭಾಕರಣ ಈ ಚಮತ್ಕಾರದ ನಡತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಿಕರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡತೊಡಗಿದರು. ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಭಾಕರಣನಲ್ಲಿ, ಹೀರಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದವು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಬೇಗನೆ ಮಾತಾಡದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನು ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತವಾಣಿಯಿಂದ –

ಸಭಾಕರಣ—ಹೀರಾದೇವೀ! ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಡ. ಈ ಸ್ತ್ರೀಯಗುರುತು ನಿನಗಿರುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಬೇಗನೆ ಹೇಳು.

ಹೀರಾದೇವಿ—ಇರುವದು.

ಸಭಾಕರಣ—ಈಕೆಯ ಹೆಸರೇನು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ಲಲಿತಾ.

ಸಭಾಕರಣ—ಈಕೆಯು ನನಗೇನಾಗಬೇಕು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ಲಲಿತೆಯು ಸಭಾಕರಣನ ತಂಗಿಯು!

ಸಭಾಕರಣ—ಹದಿನಾರುವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಈಕೆಯು ಬಟವಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಳೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಹೀರಾದೇವಿ — ಹೇಳಿದ್ದೆನು; ಹಾಗೆಹೇಳೆಂದು ಲಲಿತೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಳು.

ಸಭಾಕರಣ—ಆಕೆಯು ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಹೇಳಿದಳು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ಕೆಲವೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಲಲಿತೆಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ತಾನು ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ, ಜನರು ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲದ ಕುತರ್ಕಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕಲಂಕ ಉಂಟಾದೀತೆಂದು ನನಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಳು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೀರೆಯನ್ನೂ, ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ, ತಾನೇ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಸಭಾಕರಣ—ಲಲಿತೆಯ ಹೆಣವೆಂದು ನೀನು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಹೆಣವು ಯಾರದು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ನನ್ನ ದಾಸಿಯದು.

ಸಭಾಕರಣ—ಲಲಿತೆಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಿಂದ ಯಾಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು?

ಹೀರಾದೇವಿ—ಶಹಾಜಾದಾ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೇಲೆ ಈಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಯು ಕುಳಿತದ್ದರಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಹೀರಾದೇವಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಕೂಡಲೆ ಲಲತೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆವೇಶದಿಂದ—''ಹೀರಾದೇವೀ, ಸುಳ್ಳುಹೇಳಬೇಡ. ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ಕುಳಿತಿರುವ ತರುಣನು ಓರಛಾದ ದರ್ಬಾರದ ಬುಂದೇಲಿ ಸರದಾರನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಶಹಾಜಾದಾ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸುದ್ದಿಯು ಕೂಡ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಈತನು ಕುಲೀನನಾದ ಬುಂದೇಲಿ ಸರದಾರನಿರುವೆನೆಂತಲೂ, ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವ ನೆಂತಲೂ ನೀನೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಈ ಮೋಸದ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿಯೇ ನಾನು ಆತನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದೆನಲ್ಲವೆ?

ಲಲಿತೆಯ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಸಭಾಕರಣನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ —''ಹೀರಾದೇವಿ, ಮುಚ್ಚುಮರೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡು. ಲಲಿತೆಯ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯೂ, ನಿನ್ನ ನೀಚತನವೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಮೋಸದ ಉತ್ತೇಜನದಿಂದಲೇ ಲಲಿತೆಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೆಂಡತಿಯಾದದ್ದು ನಿಜವೋ ಸುಳ್ಳೋ?

ಹೀರಾದೇವಿ—(ಭಯದಿಂದ) ಹೌದು! ಲಲಿತೆಯು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವರೆಗೆ, ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಗುರುತನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಹತ್ತಗೊಡಲಿಲ್ಲ! ಆತನು ರಜಪೂತ ಸರದಾರನೆಂತಲೇ ಹೇಳಿದೆನು ಇನ್ನು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ಆಗುವದೇನು?

ಹೀರಾದೇವಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಆತನ ಮುಖವು ನೂತನ ಕಳೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಲಲಿತೆಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು—''ಲಲಿತೇ, ಸತೀಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ನೀನು ಮಾಡಿದೆ! ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೆಂಡತಿಯಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲ, ಸಭಾಕರಣನ ತಂಗಿಯೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಲಲಿತೆಯು ಇನ್ನೂ ಪಾತ್ರಳಿರುವಳು. ಹೀರಾದೇವೀ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡು. ಚಂಪತರಾಯನು ಲಲಿತೆಯ ಕೌಮಾರ್ಯವನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಮಾಡಿದನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜವೋ ಸುಳ್ಳೋ?

ಹೀರಾದೇವಿ—(ನಿರ್ಭಯದಿಂದ) ಸುಳ್ಳು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆನು.

ಹೀರಾದೇವಿಯ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಯಾವತ್ತು ಅರಸರೇ, ಸರದಾರರೇ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕಾರಣವು ಸುಳ್ಳು ಇರುವದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಸಮಕ್ಷಮ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹೇಳುವದರಿಂದ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಗಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಆ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ನನ್ನಿಂದಾದ ಸ್ವದೇಶದ ಹಾನಿಗಾಗಿ ದುಃಖ ಪಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷಮ ಈಗ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವೋ

ಅಸಮ್ಮತವೋ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಎಲ್ಲ ಸಭೆಯು ಒಂದೇ ಧ್ವನಿಯಿಂದ—''ಸಮ್ಮತವು, ಪರಮ ಸಮ್ಮತವು!'' ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿತು! ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭಾಕರಣನು – ಹಾಗಾದರೆ ಇನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ಮಾತುಗಳೇಕೆ? ಏಳಿರಿ. ವಿಮಲದೇವನೂ, ಚಾಮುಂಡರಾಯನೂ, ದಳಪತ ರಾಯನೂ ಯವನರೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿರಲು, ನಾವು ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲ! ನೀನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ವೀರ ಮೂರ್ತಿಯು, ಸದ್ಗುಣದ ಖಣಿಯು, ಶಾಂತಿಯ ನಿಧಿಯು, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದ ದೊರೆತ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು! ನಡೆ, ಮುಂದಾಗು. ನಮ್ಮಂತಹ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜದಿಂದ ಬೆಳಗಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪುನೀತರಾಗಮಾಡು'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಎಲ್ಲರ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಒರೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಎಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಭುಜನ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು!

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ!

ಓರಛಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಛತ್ರಸಾಲನು ಜಯಶಾಲಿಯಾದನು. ಓರಛಾದ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲೆಯೂ, ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಶಾನೆಯು ಮೆರೆಯಹತ್ತಿತು. ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂದಿರದ ಸಂರಕ್ಷಣಮಾಡಿ, ಬುಂದೇಲಖಂಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಬುಂದೇಲಖಂಡದವರಿಗೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಅವತಾರೀ ಪುರುಷನಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಮನ್ನಿಸಹತ್ತಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕ ಯತ್ನಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿತು. ಸುಬೇದಾರರ ಫಿಯಾದಾಖಾನನು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿ ಕಚ್ಚಿ ಜೀವದಾನವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬುಂದೇಲಖಂಡದೊಳಗೆ ಪಸರಿಸಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲು, ತಾವು ಇನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಗತಿಗಾಣೆವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರು ಗುಳೆಕಟ್ಟಿದರು! ಛತ್ರಸಾಲನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಓರಛಾದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಲು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಝುಳಪಿಸಲು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ತರುಣರೆಲ್ಲ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಓರಛಾದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಬರತೊಡಗಿದರು. ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಹತ್ತಿತು!

ಚತುರ್ಭುಜ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಭಾಕರಣನೂ, ದಳಪತನೂ ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮವು, ಆಕಾಶದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಹೂಮಳೆ ಸುರಿಸುವಂತಹದಾಗಿತ್ತು. ಆಜನ್ಮ ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ವಿಮಲದೇವನು ಅಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡತಕ್ಕಂತಹದೇ ಇದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಭಾಕರಣನು ಅಭಿಮಾನಪಟ್ಟನು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೂ, ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೂ ತಮ್ಮ

ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿತ್ತು, ಬುಂದೇಲಿಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಉದಾರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ಪೂರ್ಣ ಜಾಗ್ರತವಾದವು. ಬರಬರುತ್ತಾ ಛತ್ರಸಾಲನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಆತನಿಗೆ ಓರಛಾದಲ್ಲಿರುವದು ಅಶಕ್ಯವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಓರಛಾದ ಕೋಟೆಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾದದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ, ಹಾಗೂ ಸಭಾಕರಣನ ವಿಚಾರದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಗಡಕೋಟದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಯಾವತ್ತು ಸೈನ್ಯದ ಚಲನವಲನದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಓರಛಾವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಹತ್ತಿದನು. ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮುಲಾಖತ ದಿವಾಣ ಖಾನೆಯಿಂದ ಎತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳೆಂಬದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅರ್ಧಗಂಡಸಿನ ವೇಷದ ಒಬ್ಬ ಹುಚ್ಚಹೆಂಗಸು ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಜನರು ಹೇಳಿದರು; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಹೀರಾದೇವಿಯೇ ಎಂಬ ನಂಬಿಗೆ ಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಛತ್ರಸಾಲನು ಗಡಕೋಟವೆಂಬ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಮುಖ್ಯ ಠಾಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಧಾರೀರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆಗ ಸಭಾಕರಣನೂ, ದಳಪತರಾಯನೂ ಸಾಗರಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು; ಆದರೆ ಮೊದಲು ಸುಫಲಾ ದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಧಾರೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಛತ್ರಸಾಲನು ಹೆಚ್ಚು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸಕಲಸನ್ನಾಹದೊಡನೆ ಧಾರೀರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಧಾರೀರವು ಇನ್ನು ಒಂದು ದಿವಸದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹಳ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತು, ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾದ ತರುಣೆಯು ವಿಜಯೆಯ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದು, ನಿಜವಾದ ವಿಜಯೆಯ ವಿವಾಹವು ಓರಛಾದ ವಿಮಲ ದೇವನೊಡನೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಆಗಿಹೋಗಿರುವದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಖಾನನಿಗೆ ವಿಜಯೆಯ ಅಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯದ ಆಶೆಯಿಂದ ಆತನು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಕಂಚುಕಿರಾಯನಿಗೆ—''ನೀನು ದಾಸಿಯೊಡದೆ ನನ್ನ ಲಗ್ನಮಾಡಿ ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತೀ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ನನಗೆ ಧಾರೀರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಹೇಡಿಯಾದ ವೃದ್ಧ ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಅಂಜಿ ಅಳಹತ್ತಿದನು. ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರೀಯವಾಗಿತ್ತು; ರಾಜ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಣವು ಪ್ರೀಯವಾಗಿತ್ತು, ಈ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಆತನು ದುಃಖಿಸುತ್ತ—''ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರು ರಕ್ಷಿಸುವರು'' ಎಂದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರಲು, ಸುಫಲಾದೇವಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ''ಚಂಪತರಾಯನ ಮಗನಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ ಕುಮಾರ ಛತ್ರಸಾಲನೇ

ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು'' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡಲು, ಛತ್ರಸಾಲನು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗದೆ ಗತಿಗಾಣೆನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಹೋದನು. ಆಗ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು —''ರಾಜಾ, ನಿನ್ನ ಅಳಿಯನಿಗೇ ನೀನು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕಂಚುಕಿರಾಯನು ಛತ್ರಸಾಲನನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳು ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಧಾನ ಸಜ್ಜನರಾಯನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ದರ್ಬಾರದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು. ನಾಲ್ಕುಜನ ಗೋಷೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುಫಲಾದೇವಿಯೊಡನೆ ಪರದೆಯ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಸಶಸ್ತ್ರ ಸೈನಿಕರ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರಾಯನು ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದನೇನಂದರೆ–ಪ್ರಭೋ, ಹೋದವರ್ಷ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ವಿಜಯೆಯೂ, ವಿಮಲದೇವನೂ ಮಾಡಿದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಅವರು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದು ಛತ್ರಸಾಲನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತಷ್ಟೆ? ದೇವಿಯ ಈ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಣೀ ಸುಫಲಾದೇವಿಯವರು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ಮಾತಾ ಸರಲಾದೇವಿಯವರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ರಾಣಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವರು. ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವು ಬೇಗನೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಪ್ರಭುಗಳು—ರಾಜಾ ಕಂಚುಕಿರಾಯ, ಸುಫಲಾದೇವಿಯ ವಿನಂತಿಯು ನಿನಗೆ ಮಾನ್ಯವಿದೆಯೆ? ಛತ್ರಸಾಲನು ನಿನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿನಗಿರುವದೆಯೋ?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—ಪ್ರಭೋ, ನಾನು ಈ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು; ಆದರೆ ವಿಜಯೆಯ ವಿವಾಹವು ವಿಮಲದೇವನೊಡನೆ ಈ ಮೊದಲೆ ಆಗಿಹೋಗಿರುವದಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನಿರುವದು? ತಿರುಗಿ ಲಗ್ನವಾಗುವದು ಅಶಕ್ಯವು,–

ಪ್ರಭು—ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ವಿಮಲದೇವನೊಡನೆ ಆದ ವಿಜಯೆಯ ಲಗ್ನವು ಕೇವಲ ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದು. ವಿಮಲದೇವನು ಪುರುಷನಾಗಿರದೆ, ವಿಜಯೆಯಂತೆಯೇ ಆತನೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರುವನು; ಅಂದಬಳಿಕ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿವಾಹವು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗುವದು?

ಕಂಚುಕಿರಾಯ—(ಆನಂದದಿಂದ) ನಾನು ಪ್ರಭುಗಳ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಹೊರತಾದವನಲ್ಲ, ಪ್ರಭುಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೂ ರಾಜ್ಯವೂ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾದರೆ ಸಾಕು!

ಪ್ರಭು—ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿಹೋಗಿದೆ. ಅದರ ಚಿಂತೆಯು ನಿನಗೆ ಬೇಡ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕರೆದರು. ಆಗ ವಿಜಯೆಯು ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ಬಾರದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸುಂದರ ತುರಣೆಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಂದಳು. ಎಲ್ಲರು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತರುಣಿಯ ಗುರುತು ಸಭಾಕರಣ, ದಳಪತರಾಯ, ಛತ್ರಸಾಲ ಈ ಮೂವರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಗಂಡಸರಿಗೂ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಜಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು –

ಪ್ರಭು—ವಿಜಯೇ, ನಾನು ನಿನ್ನೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆದಿರಲು, ಸಂಗಡ ಈ ಬಾಲೆಯನ್ನೇಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ?

ವಿಜಯೆ—ದೇವೀ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮೇಲೆಯೂ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿರುತ್ತಾಳೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಅನುಗ್ರಹದ ಲಾಭವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಭು—ಅಂದರೆ? ಇದೇ ಬಾಲೇಯೇ ವಿಮಲದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗಂಡಸಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೇನು?

ವಿಜಯೆ—ಹೌದು.

ಪ್ರಭು—ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಮಗಳಿಗೂ, ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೂ ಲಗ್ನವು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ವಿಮಲೆಯು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಕಕ್ಕನ ಮಗಳಾಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೆ?

ಸಭಾಕರಣ—(ಅವಸರದಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು) ಈ ವಿಮಲೆಯು ಪಹಾರಸಿಂಗನ ಮಗಳಲ್ಲ, ನನ್ನ ಮಗಳು.

ಸಭಾಕರಣ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಆಗ ಸಭಾಕರಣನು – ಹೀರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮಪಶ್ಚಾತ್ ತಮ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನವು ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಹೋಬದ ಅರಸುಮನೆತನದವರಿಗೆ ಆಗುವದೆಂಬ ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕುಜನ ಬಸಿರು ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಗರ್ಭಿಣಿಯಿರುವೆನೆಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಆ ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಒಬ್ಬಳಿದ್ದಳು. ಮೂವರು ಹೆಂಗಸರೂ ಹೆಣ್ಣುಹಡೆಯಲು, ಹೀರಾದೇವಿಯು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದರೂ ಗಂಡುಹಡೆಯುವಳೇನೋ ಎಂಬ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಕಡೆಗೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಆಕೆಯೂ ಹೆಣ್ಣೇಹಡೆದಳು! ಆ ಹುಡುಗೆಯೇ ಈ ವಿಮಲೆಯು! ಇಷ್ಟರಿಂದ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಹತಾಶಳಾಗದೆ, ವಿಮಲೆಯನ್ನೇ ವಿಮಲದೇವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಗಂಡುವೇಷದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಈವರೆಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯೊಡನೆ ಛತ್ರಸಾಲನ ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದವಾಯಿತು. ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಭವಿಷ್ಯವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಜವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಪ್ರಭುಗಳು ವಿಜಯಾ– ವಿಮಲೆಯರ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರಿಸಿದರು. ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಿಯ ಜಯಘೋಷ

ವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ವಧುವರರ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸಾ–ದಳಪತರಾಯರ ಲಗ್ನದ ಕೆಲಸವೊಂದು ಉಳಿದಿತ್ತು ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಭುಗಳ ನಿಶ್ಚಯವು ಇನ್ನೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ವಂದಿಸಿದಳು. ಪ್ರಭುಗಳು ಏನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲು, ಲಲಿತೆಯು –

ಲಲಿತೆ — ಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಮ್ಮ ಉದಾರ ಹೃದಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವದು ನನಗೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ನನಗೂ, ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಚರಣವನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವದೊಂದು ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ಯುವರಾಜ ದಳಪತರಾಯನೂ, ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯೂ ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವರು. ದಳಪತರಾಯನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಆದರೆ ಆತನ ಚರಣಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ಕೃತಕೃತ್ಯಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವಳು. ಆಕೆಯೊಡನೆ ದಳಪತರಾಯನ ಲಗ್ನವಾದರೆ ಸಾಗರದ ಮನೆತನವು ಲೌಕಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಂಕಿತವಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳು ದಳಪತ ರಾಯನ ಚರಣಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿರುವಳು.

ದಳಪತರಾಯ — (ಆವೇಶದಿಂದ) ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವಾಹ ಬದ್ಧನಾಗಲಾರೆನು. ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯೇ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು.

ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಯಿತೋ, ಸಭಾಕರಣನಂಥ ವೀರರು ಎಂದು ಸ್ವದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿನಿಂತರೋ ಅಂದೇ ಬುಂದೇಲಖಂಡವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಛತ್ರಸಾಲನು ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಅದರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಛತ್ರಸಾಲನ ಲಗ್ನವು ''ಮಿರಹಾ'' ಎಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಗಿಬಂದನು. ಮದುಮಗನಾಗಿದ್ದ ಛತ್ರಸಾಲನು ಹಾಗೆಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಣದುಲ್ಲಾ ಖಾನನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೀರಾದೇವಿಯು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಳು. ಮುಂದೆ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟು ನೆಗೆದಾಡಿದರೂ ಆತನ ಆಟವೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಆತನು ಒಂದು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕರಾರಿನಿಂದ ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಛತ್ರಸಾಲನು ವಿಮಲಾ–ವಿಜಯೆಯರೊಡನೆ ಆನಂದದಿಂದ ಮಹೋಬದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು! ಬದ್ರುನ್ನಿಸೆಯು ದಳಪತರಾಯನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಸಾಗರರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಳು!

ಸಮಾಪ್ತ

ರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕಾದಂಬರಿಯು ಎರಡನೆಯದು. ಇದು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಹುಳಹತ್ತ ತೊಡಗಿರುವ ಘನತೆಯನ್ನೂ, ರಜಪೂತರ ಸವೆದು ಸಣ್ಣಾಗುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು. ಒಂದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಮೂಲಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತೀರ ಹೊಸವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಬರೆದಿರುವ 'ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ'ವೆಂಬ ಸುರಸ ಕಾದಂಬರಿಯೂ, ಇದೂ ರೂಪನಗರದ ಒಂದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವಾಗಿ, ತೀರ ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿಗಳಂತೆ ವಾಚಕರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತ ಉದಾತ್ತ ನೀತಿತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು!

ಹಸಿದು ಕಂಗಾಲಾದ ಸಿಂಹವು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಮೃಗದ ಮಾಂಸವನ್ನಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ, ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನಂತಹ ಬಲಾಢ್ಯ ಶತ್ರುವಿನ ಶಕ್ತಿಸರ್ವಸ್ವದ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಕೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ! ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮನ ಧೈರ್ಯ, ನಿಸ್ಪೃಹವೃತ್ತಿ, ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರತೆ, ದಯಾಲುತ್ವ, ಉದಾರಚರಿತ, ಪರಿಶುದ್ಧಾಚರಣೆ ಇವು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಸತ್ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿ ಹೇಗೆ ದಾರಿಗೆ ಹತ್ತುವು ದೆಂಬುದು–ಮಾಣಿಕ ಲಾಲ, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಂ, ಮುಬಾರಕ ಇವರ ಚರಿತ್ರದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು; ಅದರಂತೆಯೇ ದುಷ್ಟಸಹವಾಸವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವೇ ಪಾತ್ರಗಳು ಹೇಗೆ ಅಡ್ಡದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದವೆಂಬುದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಸಹವಾಸದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ದುಷ್ಟಸಹವಾಸದ ನೆರಳಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಪಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಸದ್ಗುರುವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದವನ್ನೀಯಲಿ.

ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಸವನಗುಡಿ
ತಾ. ೧–೨–೧೯೨೮

ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೇವಕ,
ವೆ. ತಿ. ಕುಲಕರಣಿ, ಗಳಗನಾಥ

ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಒಗರು!

ರೂಪನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ಚಿಕ್ಕದು; ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಚಿಕ್ಕದೇ; ಆದರೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಆ ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಗಟ್ಟಿಗನಾದ ಅರಸನು ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನಂತಹ ದುಷ್ಟ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಕೆಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಅದರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪೂರಾ ನಷ್ಟವಾಗದೆಯಿದ್ದದ್ದೊಂದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ! ಜೋಧಪುರ, ಜಯಪುರಗಳಂತಹ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಜಪೂತ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ 'ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಂ', 'ಜಯಪುರೀ ಬೇಗಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ಬಾದಶಾಹೀ ವಿಲಾಸದ ಅಪರೂಪದ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರಂತೆ ರಜಪೂತರ ಬೇರೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಅರಸರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸುಂದರ ಕುಮಾರಿಯರನ್ನು ಮೇಲುಬಿದ್ದು ಬಾದಶಹನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎರೆದು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ವೈಭವವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಲುವೆಯರಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವುದೊಂದು ತಮ್ಮ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಗುರಿತಪ್ಪದ ಬಲವಾದ ಸಾಧನವೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲತಿಲಕನಾದ ಮಹಾರಾಜಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪವಿತ್ರ ಮನೆತನವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಉಳಿದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಹಿಗ್ಗಿನ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು!

ಹೀಗೆ ಭರತಭೂಮಿಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಕೇಂದ್ರವೆನಿಸುವ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರವಂಶದ ಅರಸರು ಹೆಣ್ಣು ಹಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಿರಿ ಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನಿಗೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯಂತಹ ಕನ್ಯಾರತ್ನವು ಜನಿಸಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಬಾದಶಹನ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯದಿರುವ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಅಂತಿಂತಹ ರತ್ನವಲ್ಲ, ಕೋಹಿನೂರ ರತ್ನವು! ಇಂತಹ ರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಇರುವರೆಂದು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಹುಡುಕುತ್ತಲಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಚರಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚಳ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಎಂದೂ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಾದಶಹನ ಕಿವಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಿದ್ದರೆ, ತನಗೆ ಸಂಕಟ ಒದಗೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಯಾವನಾದರೂ ಕುಲೀನ ರಜಪೂತ

ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆತರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಈವರೆಗೂ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರನು ಆತನಿಗೆ ದೊರೆತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಿದ್ದನು. ಆತನು ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ಅರಸರಂತೆ ಬಾದಶಹನ ಒಲುಮೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹೋದವನಲ್ಲವೆಂದೂ ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಂತೆ ಅಥವಾ ಆ ನರವೀರನ ವಂಶಜನಾದ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನಂತೆ ದಿಲ್ಲೀ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾದಶಾಹಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹೊರಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ, ನುಗ್ಗಿದ್ದರೆ ತಗ್ಗುತ್ತ ನುಗ್ಗದಿದ್ದರೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಸಾಳುಂಕೆ ವಂಶದ ರಜಪೂತ ವೃದ್ಧ ವೀರನು ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಸಲಿಗೆಯಾದರೂ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ! ಪಾಪ! ತಾಯಿ ಸತ್ತ ಮಗಳು, ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಸಲಿಗೆ ಮಾಡದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಸಲಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಜೀವನಾಧಾರವು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು, ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಜೀವನಾಧಾರವು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆಗಿ, ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅಗಲಿದರೂ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು! ಈ ಚಡಪಡಿಕೆ ಯಿಂದಲೇ ಮಗಳ ಲಗ್ನವನ್ನು ಈವರೆಗೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತಡೆದಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಈ ತಡೆಯೋಣವೇ ಮುಂದೆ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆಂಬುದು ಆ ಮೋಹಗ್ರಸ್ತನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು?

ಒಂದು ದಿನ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಮಗಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವನು ಬಂದು ನಮಿಸಿ— "ಮಹಾರಾಜ, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ರಾವುತನು ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದಿರುವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಎದೆಯು ನಡುಗಿತು. ಆತನು ಮಗಳ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ನೋಡಿ, ನನ್ನ ಈ ಕೂಸಿನ ವಿಷಯದ ಪತ್ರವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ರಾವುತನು ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಒಳಗೆ ಬಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಆ ರಾವುತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇವಕರನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಸೇವಕರು ಆತನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಉಪಚರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ತಿರುತಿರುವಿ ನೋಡುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—"ಇದರೊಳಗೆ ಏನಿರಬಹುದು? ನನಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಏಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು? ಒಡೆದು ನೋಡಿಬಿಡಲಾ? ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಒಡೆದುಬಿಡಲೇನು?" ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ತಂದೆಯು ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆತುರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಪಿತಾಜೀ, ಇಷ್ಟೇಕೆ ಆಲೋಚನೆ? ಆ ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪತ್ರವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಆದರಿಸುವುದೇಕೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಮನ್ನಣೆಯೇಕೆ? ಅದನ್ನು ಹರಿದೊಗೆಯಿರಿ ಎಡಗೈಯಿಂದ!''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—(ಕೌತುಕದಿಂದ) ''ಅವ್ವಾ, ಚಂಚಲೆ, ಗಂಡಾಗಬಾರದಿತ್ತೆ? ಸಾಳುಂಕಿಯ ಮನೆತನವಾದರೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು! ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನೀನು ಹೆಂಗಸು! ಇದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅನಿಷ್ಟವೆಲ್ಲಿರುವುದೋ ಎಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—(ಸಲಿಗೆಯಿಂದ) ''ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಏಕೆ ಅಂಜುವುದು? ಆ ಲೋಕಕಂಟಕ ಬಾದಶಹನು ನನ್ನನ್ನೇನು ಮಾಡುವನು? ಇಗೋ, ನೀವು ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ಪತ್ರ ಒಡೆಯುತ್ತೇನೆ ನೋಡಿರಿ.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತಂದೆಯ ಕೈಯೊಳಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಡೆದು ಓದತೊಡಗಿದಳು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಮಗಳ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಪತ್ರವು ತೀರ ಸಣ್ಣದಿತ್ತು ಅದನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಚಲೆಯ ಮೋರೆಯು ಕೆಂಪಾಯಿತು; ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಿಡಿ ಸುರಿಸಹತ್ತಿದವು; ಕೆಳದುಟಿಯು ನಡುಗಹತ್ತಿತು! ಆಕೆಯು ಸಂತಾಪದಿಂದ ತಂದೆಗೆ—

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ನೋಡಿದಿರೇನು ಈ ದುಷ್ಟನ ನಡತೆಯನ್ನು! ಇಷ್ಟು ಜನ ರಜಪೂತ ರಾಣಿಯರಿದ್ದರೂ ಈತನಿಗೆ ಸಾಲದಾಗಿದೆ! ಬಾದಶಹಾ, ಚಂಚಲೆಯು ನಿನ್ನ ರಾಣಿಯಾಗಬೇಕೆ? ಪಿತಾಜೀ, ತುಳಿಯಲಾ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು! ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಾನು ಈ ದುಷ್ಟನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ತುಳಿದಿದ್ದೆನು.''

ಹೀಗೆ ನಡಿಯುತ್ತ ಚಂಚಲೆಯು ಸಂತಾಪದಿಂದ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಪತ್ರವನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯ ಪೈಜಣಗಳು ಜಣಗುಟ್ಟಿದವು. ಅಂತಹ ಧೀರ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನೂ ಮಗಳ ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೆದರಿದನು. ಈಕೆಯು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಒದೆದ ಸುದ್ದಿಯು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮುಖದಿಂದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಈಗಿನ ಈ ಅನಿಷ್ಟವು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ರಾವುತನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅನರ್ಥವು ಒದಗಿದಿದ್ದದ್ದೊಂದು ಸುದೈವವೆಂತಲೇ ಆತನು ತಿಳಿದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ನೀನು ಎಂತಹ ತಾಮಸಿಯೇ ಚಂಚಲೆ? ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಾವು ಒಂದು ನೊರಜು! ಆತನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಹೊಡೆದು ತಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಾನು! ಬಡವರ ಸಿಟ್ಟು ದವಡೆಗೆ ಮೂಲವಲ್ಲವೆ? ಶಾಂತಳಾಗು. ಇತ್ತ ತಾ ಪತ್ರವನ್ನು. ಹೆಂಗಸರು ಹೀಗೆ ತಾಮಸ ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದಮ್ಮಾ!''

ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚಂಚಲೆಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪಿತೃಭಕ್ತಳು. ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸುವಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಕೆಯು ಸರ್ವಥಾ ಮಾಡತಕ್ಕವಳಲ್ಲ; ಕ್ಷಾತ್ರದೇಜದ ಆ ಕುಮಾರಿಗೆ ಪತ್ರ ಓದಿ ಆದ ಅಪಮಾನವು ತಡೆಯದಾಗಲು, ಪತ್ರವನ್ನು ತುಳಿದುಬಿಟ್ಟಳು. ಅನ್ಯಾಯವು ತಡೆಯದ ಸರಳ ಹೃದಯದ ತೇಜಸ್ವಿಗಳ ರೀತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ, ಆದರೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸದಿಂದ ತಂದೆಯು ನೊಂದುಕೊಂಡನಲ್ಲ-ಸಿಟ್ಟಾದನಲ್ಲ, ಎಂಬ ಕನಿಕರದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಬಳಬಳ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆಕೆಯು ತಂದೆಯನ್ನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡಲು, ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಹೃದಯವು ಕರಗಿತು. ಆತನೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—'ಪಾಪ! ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದ ಪರದೇಶಿ! ಇನ್ನಾರ ಮುಂದೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡೀತು?' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮಗಳನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣು ಒರಿಸುತ್ತ ಗದ್ದ-ತುಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಮಿಸುತ್ತ—"ಇಲ್ಲವಮ್ಮಾ ಚಂಚಲೇ, ಇನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅಳಬೇಡ. ನೀನು ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪಿತಾಜಿಯನ್ನು ಅಳಿಸಬೇಕೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಚಂಚಲೆಯು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ—"ಇಲ್ಲ ಪಿತಾಜೀ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಅಳಿಸುವೆನೇ? ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ಪತ್ರ ತುಳಿದೆನು. ಬೇಕಾದರೆ ನೀವು ಓದಿರಿ ಪತ್ರವನ್ನು? ನಿಮಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡೋಣ!" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸಂತಾಪವು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದಳು.

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳು ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಗತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮರುಗಿದನು; ಹದಿನೇಳು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದವಳಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನೊಡನೆ ಕೂಸಿನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಚಂಚಲೆಯನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಚಂಚಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಪಿತಾಜಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕದಲದಾದವು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಪತ್ರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸಾರೆ ಓದಿದನು. ಮೊದಲು ಆತನ ಮುಖವು ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಂಪಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಹಾ ಶೂರನಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕುಟಿಲತನದ ಪತ್ರದ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯವನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಬಾದಶಹನ ಸವಿನುಡಿಯ ಪತ್ರದ ಕಠೋರತನವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ, ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯ ಚಂಚಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ತಟ್ಟನೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಜಯಸಿಂಹ, ಯಶವಂತ ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಜಪೂತ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ, ಅಜಮಶಹ ಮೊದಲಾದ ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕುಟಿಲತನಕ್ಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರು; ಅದರಂತೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನೂ ಬಾದಶಹನ ಕುಟಿಲತನದ ಪತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಅಂಜಿದನು; ತನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿಮಾನದ, ಹಾಗು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೀತಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಮೊದಲು ಬಾದಶಹನ

ಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದಿತು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಸರ್ವಥಾ ನಡೆಯಲಾರದೆಂತಲೂ, ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರದಂತೆ ತಾನು ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಆ ದುಷ್ಟನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸದೆ ಬಿಡನೆಂತಲೂ ತಿಳಿದು ಆತನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಔರಂಗಜೇಬನ ದುಷ್ಟತನ

ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತ— ''ವತ್ಸೇ, ಪತ್ರವನ್ನು ನೀನು ತುಳಿದದ್ದು ನಿನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಪವಿತ್ರತೆಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವುದು; ಆದರೆ ಪತ್ರವನ್ನು ತುಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಬಂದ ಕಷ್ಟವು ದೂರವಾಗಲಿಲ್ಲ! ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗದು. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಾದರೂ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು'' ಎಂದನು. ಕುಮಾರಿಯು—''ಎಲ್ಲಿ ಪಿತಾಜೀ, ಪತ್ರವನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಓದಿರಿ ನೋಡೋಣ'' ಎನ್ನಲು, ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಬರೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—''ರೂಪನಗರದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾವು ಬೆರಗಾಗಿರುವೆವು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿನಂದನಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ತಾವಾಗಿ ಬಂದು ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವೇ ಬಹುಮಾನದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆವು!''

ಹೀಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಮಗಳ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತಟ್ಟನೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಪಿತಾಜೀ, ಇದಕ್ಕೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಚಿಂತೆ? ರಜಪೂತರೇನು ಬಳೆ ಇಟ್ಟಿರುವರೇನು?''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ನಾವು ಬಳೆಯಿಟ್ಟಿರುವೆವೆಂತಲೇ ಬಾದಶಹನು ಹೀಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಚಂಚಲೇ, ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದ ರಜಪೂತರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಈಗೆಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ? ಆಗಿನ ರಜಪೂತರು ಮೊಗಲರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕರಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಧೂರ್ತ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು; ಆದರೆ ಈಗ ರಜಪೂತರ ಆ ಒಗರು ಉಳಿದಿರುವುದೇ? ಬಾದಶಹನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಅದೇ ರಜಪೂತರು

ಈಗ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ವತ್ಸೇ, ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಸಿಟ್ಟು ರಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—(ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ) ''ಪಿತಾಜೀ, ಉದೇಪುರದ ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾರಾಣಾನ ಮನೆತನವು ಈ ಕಲಂಕಕ್ಕೆ ಈವರೆಗೂ ಗುರಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುವ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರು ಈ ಕಲಂಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗ ಬಾರದೆಂತಲೇ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕೂಡ ಹೊಡೆದಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಪ್ರೀತಿಯ ಚಿತ್ತೂರು ಹೋದರೂ, ತಾವು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಅಡವಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರೂ ಬಾದಶಹನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ! ಈಗಿರುವ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರವರಾದರೂ ಬಾದಶಹನ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಬಳೆಯಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವರು? ಪೂಜ್ಯ ಪಿತಾಜೀ, ಇಂತಹ ಕಲಂಕವು ನಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕಾದರೂ ಈವರೆಗೆ ಹತ್ತಿರುವು ದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ?''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ಹತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ದೇವರು ಈವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಗ ತಂದಿರುವನು!''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಜುವುದೇಕೆ? ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಅವರೊಡನೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕಾದಿದರಾಯಿತು! ಕಡೆಗೆ ಜೋಹಾರವಂತೂ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ! ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಚಂಚಲೆಯು ಅಗ್ನಿ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಬಹುದೇನು?

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—(ಕಣ್ಣೀರು ತಂದು ಗದ್ಗದಕಂಠನಾಗಿ) ''ಬೇಟಾ, ನೀನು ಅಂತಹ ಸತ್ವಶಾಲಿಯೇ ಇರುವೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪವಿತ್ರ ಕುಮಾರಿಕೆಯು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಏಕೆ, ನನ್ನ ಕುಲವೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುದು; ಆದರೆ ವತ್ಸೇ, ಜೋಹಾರ ಮಾಡುವ ಉಜ್ವಲ ಕಾಲವು ಈಗ ಹೋಗಿ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಿಯರು ತಾವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾದಶಹನ ಕೈಹಿಡಿಯುವ ನೀಚ ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯರಾದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರು ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ, ಅವರ ತಂದೆಗಳೆನಿಸುವ ಷಂಢ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನಾವು, ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯ ನರಕದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ದೂಡುತ್ತಿರುವೆವು! ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹೇಡಿತನವೂ, ನೀಚಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಹೋಯಿತು, ಭರತಭೂಮಿ ಯಲ್ಲಿಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು!''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಪಿತಾಜೀ, ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರವರನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವಿರಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಶರಣುಹೋದರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ!''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ತಂಗೀ, ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರಪುಂಗವನನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಮರತೇನು ಹೇಳು? ಆ ಪುಣ್ಯಪ್ರತಾಪಿಯು ಈವರೆಗೂ ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದ ಮಾನವನ್ನೇ ಕಾದಿರುವನು; ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಆ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷನ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ರಜಪೂತನಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮಹಾಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನಂತಹ ಕಲಿಪುರುಷನ ಕ್ಷೋಭಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ರಾಣಾ–ರಾಜಸಿಂಹನು ಏಕೆ ಗುರಿಯಾದಾನು?''

ಚಂಚಲೆ—''ನಮ್ಮಂತಹ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರ ಮಾನ ಕಾಯುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವರ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇನು?''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ಹೌದು, ಅದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಆ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೂ ಮರೆತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನೂ ಮರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಈಗ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದು ಹೇಳು? ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಂಹನಂತಹ ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳು ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ದ್ವೇಷಮಾಡಿ ಆ ವೀರಪುಂಗವನನ್ನು ಅಡವಿಗಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈಗಂತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿಮೆ ಬಂದುಹೋಗಿದೆ, ಅಂದಬಳಿಕ ರಾಜಸಿಂಹನ ಬೆನ್ನು ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಕಟ್ಟುವನು? ನಾನಾದರೂ ಇಂತಹ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಹೇಗೆ ಗುರಿಮಾಡಲಿ? ಹಾಗೆ ರಾಣಾನ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವೆ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಅವರ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದರೆ?''

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ—''ವತ್ಸೇ, ಸರಳ ಹೃದಯದ ನಿನಗೆ ಕೈಲಾಗದ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ನಾನು ಏನೆಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿ? ನನ್ನಂತಹ ದುರ್ಬಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಈಗ ಪರಾವಲಂಬಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು! ನಾನು ಅಧಮನು, ಅತ್ಯಂತ ಅಧಮನು! ನನ್ನ ಮೋಹದ ಕುಮಾರಿಯು ನೀನು, ಚಿತ್ತೂರ ಪೂಜ್ಯ ಪದ್ಮಿನೀ ರಾಣಿಯಂತೆ ಜೋಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಣಾ ಭೀಮದೇವನಂತೆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟು ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯವು ನನಗೆ ಆಗಲೊಲ್ಲದಲ್ಲ! ತಂಗೀ, ಎಂಥ ನೀಚ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಮ್ಮಾ ನಾನು! ನನ್ನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಆಧಾರದ ತಂತುವಾಗಿರುವ ನೀನು ತಟ್ಟನೆ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಜೋಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಾಗ, ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಬಾದಶಹನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿಯುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಲೊಲ್ಲದು! ಅಂದಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇದ್ದೀತು ಹೇಳು?''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಭಾಷಣವು ನಡೆದಿರುವಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾವುತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು—''ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ತಡಮಾಡದೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆ''ಂಬ ಬಾದಶಹನ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದೊಡ್ಡವರ ಮನೆಯ ನಾಯಿಗಳು ಬಡ ಬಿಕ್ಷುಕರಿಗೆ ಏಕೆ ಅಂಜುವವು? ರಾವುತನ ಈ ಉದ್ಧಟತನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು

ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯಿಂದ ಆಗದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಎರಡನೆಯ ಗತಿಗಾಣದೆ, ''ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನದಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದೆಂ''ದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪತ್ರಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದನು.

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಈ ಉತ್ತರದ ಸುದ್ದಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೆಲವು ಬೇಗಂರು—''ವಿಕ್ರಮ ಸಿಂಹನ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿಯಿತೆಂ''ದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು; ಕೆಲವು ಬೇಗಮರು—''ಪಾಪ! ಒಬ್ಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೀತಿಯ ರಾಜನ ಮಗಳು ಈ ನರಕವಾಸದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಳೆಂ''ದು ಮರುಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಮರುಗುವ ಬೇಗಂರಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳು ಒಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಮಾರವಾಡದ ರಜಪೂತ ಅರಸನ ಮಗಳು. ಭಾರತೇಶ್ವರನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆಕೆಗೆ ಸುಖವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಹಿಂದುಗಳ ದ್ವೇಷಿಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು! ಆಕೆಯ ದಾಸಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು; ಆಕೆಯ ಅಡಿಗೆ, ನೀರಿನವರೂ ಹಿಂದುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು; ಕಾಶಿಯ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ನಾಶಮಾಡಿದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಂಳು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಳು! ಇಂತಹ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಯು ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮರುಗಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ಆಕೆಯ ಆಪ್ತಳು. ಹೀಗೆ ಜೋಧಪುರಿಯು ನೊಂದು ಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಒಂದು ದಿನ ಆಕೆಯ ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಹೊರಟು ಬೇಗಮಳು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಜಹಾಪನಾಹ, ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಹಾ ಮಹಾರಾಜರೂ ದಾಸಾನು ದಾಸರಾಗಿ ಈ ಚರಣಗಳಿಗೆರಗುತ್ತಿರಲು, ಖಾವಿಂದರ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯಂತಹ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಮಗಳು ಬಲಿಯಾಗುವುದೆಂದರೇನು? ಅಲಮಗೀರರ ಮಹಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಒಪ್ಪಬಹುದು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಬಾದಶಹನು ನಕ್ಕನು. ಆದರೆ ಯಾವ ಮಾತೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಬಂಧದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬೇಗಮಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಳಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಪಮಾನವಾದಂತಾ ಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—''ಭಗವಂತಾ, ನನಗೆ ಮರಣವು ಯಾಕೆ ಬರಬಾರದು? ಹೀಗೆ ಮಾನಗೇಡಿಯಾಗಿ ನಾನು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಬಾಳಬೇಕು? ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಾದಶಹರ ಪತ್ನಿಯಾದ ನನಗೆ ಈಗ ಪತ್ನಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದಲ್ಲ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರ ಈ ನರಕಪ್ರವೇಶವು ಎಂದು ದೂರವಾದೀತು? ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಂಚಲೆಯ ಗತಿಯೇನು?''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅಂದುಕೊಂಡು ಜೋಧಪುರಿಯು ತನ್ನೊಳಗೆ ಆಲೋಚಿಸ ಹತ್ತಿದಳು. ತನ್ನ ಆಪ್ತಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಆಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗ ಲೊಲ್ಲದು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯ 'ದೇವಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ದಾಸಿಯನ್ನು

ಕರೆದು—"ದೇವೀ, ನೀನು ಬಹು ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಒದಗ ಬಹುದಾಗಿರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನಾನು ನೆನೆಸಲಾರೆನು. ನೀನು ಈಗಲೇ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ನಾನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ನಂಬಿಗೆಯು ಕೂಡುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಮುಂದೆ ನಾನು ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳು—"ನೀನು ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯಿರುತ್ತೀ. ಬಾದಶಹನ ಜನಾನ ಖಾನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ನನ್ನಂತೆ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಡ. ನಾನು ದಿನಾಲು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು! ನೀನು ಬಾದಶಹನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿದು ತಿಕ್ಕಿದ್ದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಗುಪ್ತಚಾರಳ ಮುಖಾಂತರ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದವಳು ಬಾದಶಹನ ಗುಪ್ತಚಾರಳು. ರಜಪೂತ ಸುಂದರಿಯರ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಆಕೆಯ ಕೆಲಸವು. ಬಾದಶಹರು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಹಚ್ಚುವೆವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ನೀನು ವಿಷಕುಡಿದು ಸಾಯಿ; ಆದರೆ ಇಂತಹ ಅಪಮಾನ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಬದುಕುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ, ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾ ಜಯಸಿಂಹನ ಮೊರೆಬೀಳು. ಮೊರೆಹೊಕ್ಕ ಅಬಲೆಯರ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮನ ಕರ್ತವ್ಯವು. ತನ್ನ ಆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಆ ಪರಾಕ್ರಮಿ ರಾಣಾನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸದೆ ಇರನು."

ಬೇಗಮಳ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳು ತಟ್ಟನೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು.

ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆ

ದಿಲ್ಲಿಯು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜಧಾನಿಯು. ಆ ರಾಜಧಾನಿಯ ಸಾರಾಂಶವು ಅದರ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ, ಕೋಟೆಯ ಸಾರಾಂಶವು ಅದರೊಳಗಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ಸಾರಾಂಶವು ಅದರೊಳಗಿನ ರಂಗಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರಂಗಮಹಾಲಿನ ಸ್ಥಳವು ಅಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದಲ್ಲ, ಜನಸಮೂಹವು ನೆರೆಯತಕ್ಕಂತಹದೂ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಏಕಾಂತದ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ಅರ್ಥವೂ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕುಬೇರನ ಹಾಗು ಕುಸುಮಾಯುಧನ ಮುಖ್ಯ ಸಂಚಾರದ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರೂ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವಾಗ, ಉಳಿದವರ ಪಾಡೇನು? ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಅಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯೂ ಸುಳಿದಾಡುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಯಮುನ ಪ್ರವೇಶವು ಅಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು;

ಆದರೆ ಕದ್ದು-ಮುಚ್ಚಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಮೇನಕಾ, ಉರ್ವಶಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆ ಮೊದಲಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರೂ ಆ ಶೃಂಗಾರಭವನವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಬಾದಶಹನ ರಂಗಮಹಾಲು ತ್ರಿಭುವನದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಎಂತಹ ಪಾಪದ ಆಗರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವು.

ಈ ರಂಗಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿಯೂ 'ಸಿಸವಿ ಮಹಾಲು' ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಸಿಸವಿಯ ಅಚ್ಚ ಕರಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಿ, ಬಂಗಾರ-ಮುತ್ತು-ರತ್ನಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆ ಮಹಾಲಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಸಿಸವಿಯ ಮಹಾಲು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಮಂದಿರದ ಸುಂದರವಾದ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಕೆಚ್ಚಿದ ಮೆತ್ತನ್ನ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದ್ದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಆನೆಯ ಹಲ್ಲಿನ ಸುಂದರವಾದ ಚಪ್ಪರಪಲ್ಲಂಗವು ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಲ್ಲಂಗದ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಚೌರಂಗಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳು, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ತಾಂಬೂಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಖಾದ್ಯಗಳು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಪಲ್ಲಂಗವು ಸುಂದರವಾದ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಚಾದರದಿಂದಲೂ, ಮಖಮಲಿನ ಅಪರೂಪದ ಗಾದಿ-ಗಿರದೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ಸುಂದರವಾದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮಗಳಾದ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಜಿಬುನಿನ್ನಸೆಯು ಅತ್ಯಂತ ರಾಜಕಾರಣಕುಶಲಳಾಗಿದ್ದಳು. ತಂದೆಯ ರಾಜಕಾರಬಾರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಅಂಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳ ಲಗ್ನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಕಕ್ಕನ ಮಗನೊಡನೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಇನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಅವಿವಾಹಿತರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಶಹಾಜಾದೆಯರು ಶಹಾಜಾದರನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನ ಇಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರೂ ಆಜನ್ಮ ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶೂಜಹಾನ್ ಆರಾ ಎಂಬುವಳು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಾನ ಬಾದಶಹನ ಮುಖ್ಯ ಆಲೋಚಕಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಆಲೋಚನೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರ ಮಾಡಿಯೇ ಶಹಾಜಹಾನನು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರೋಷನ್ ಆರಾ ಎಂಬವಳು ರಾಜಕಾರಣಕುಶಲಳಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ರೋಷನ್ ಆರಾ ಬೇಗಮಳು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ರಾಜಕಾರಣಪಟು ಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಅನೀತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಿಬುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಮಳು ತಂದೆಯ ಕಿವಿ ಊದಿ ತನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆಯಾದ ರೋಷನ್ ಆರಾ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಕೈಹಿಡಿಯುವವರು ಈಗ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವವಳು. ಪಾಪ–ಪುಣ್ಯಗಳ ವಿಚಾರವು ಸರ್ವಥಾ ಆಕೆಯನ್ನು ಸೋಂಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಾಹಿಯ ವಿಪುಲ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಅಮರ್ಯಾದಿತ ಅಧಿಕಾರ, ಲಗ್ನದ ತೊಂದರೆಯ ಅಭಾವ! ಅಂದಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನು ಬೇಕು? ಒಂದು ದಿನ ಜಿಬುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಮಳು ಮದ್ಯದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಿಸವೆಯ ಮಹಾಲಿನ ಕಿಡಿಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಯಮುನಾನದಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಮುಬಾರಕನೆಂಬ ಶೂರನಾದ ಸರದಾರನು ಆಕೆಯ ಸಿಸವೆಯ ಮಹಾಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ರಂಗಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಪರವಾನಿಗೆಯಿಂದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನರು ಬೇಕಾದಾಗ ಸಿಸವೆಯ ಮಹಾಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗುಪ್ತ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಗುಪ್ತಚಾರರು ಒಂದನೆಯ ಬಗೆಯವರು; ಅವರು ಹೆಂಗಸರೂ ಇರಬಹುದು, ಗಂಡಸರೂ ಇರಬಹುದು. ಇನ್ನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯವರು. ಈಗ ಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ ಮುಬಾರಕನು ಈಗ ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಲು, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಕೊಟ್ಟ ಮದ್ಯ–ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳಿಂದ ಆತನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಆಗ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಮುಬಾರಕ, ಕರೆಸದೆ ಏಕೆ ಬಂದೆ?''

ಮುಬಾರಕ—''ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕರೆಸದೆಯೂ ಬರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಈಗ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವೇನು?''

ಮುಬಾರಕ—''ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ.''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆಯಾ? ಈ ವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಯಾಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ?''

ಮುಬಾರಕ—ಇಂದೇ ಈ ಮಾತು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಯಾವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ?''

ಮುಬಾರಕ—''ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರೂಪನಗರವೆಂಬುದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನಾಳೆ ಹೊರಡುವೆನು.''

ಜಿಬುನ್ನಸೆ—''ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ನನಗೆ ಅನುಕೂಲವು. ರಾಜಕನ್ಯೆಯ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದರಂತೂ ಸರಿಯೆ. ಕಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.''

ಮುಬಾರಕ—''ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ನಾನೇ ಬಾದಶಹನೆಂದು ತಿಳಿ! ಬಾದಶಹನ ಇಚ್ಛೆಯು ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತನು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು?''

ಮುಬಾರಕ—''ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ!''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಕೆಲಸಮಾಡದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕೈ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಬರುವ ಸಂಭವವಾದರೂ ಇರುವುದೆಯೇ? ಮುಬಾರಕ, ಸಾಧಿಸಿದ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡೇ ಬಾ! ಬಾದಶಹನು ಸಿಟ್ಟಾದರೆ ನಾನು ಇದ್ದೇನಲ್ಲ!''

ಮುಬಾರಕ—''ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಮಾನ್ಯವು! ಆದರೆ ತಾವು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮನಸ್ಸು ಹಾಕುವ ಕಾರಣವೇನು?''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ನಾನು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಬೇಗಮರಲ್ಲಿ ತಾನು ಬಲು ಚೆಲುವೆಯೆಂಬ ಸೊಕ್ಕು ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಇರುತ್ತದೆ. ರೂಪನಗರದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಬಲು ಚೆಲುವೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಗುಪ್ತಚಾರರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂತಹ ಸುಂದರಿಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ಆಸ್ಕತನಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು. ನಾನೇ ಹೇಳಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆತಂದೆನೆಂದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೆ, ಬಾದಶಹನು ನನ್ನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸುವನು. ಅಂದಬಳಿಕ ಉದೇಪುರಿಯ ಸೊಕ್ಕು ತಾನೇ ಇಳಿದು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಆಕೆಯು ಎಟ್ಟಿತನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವಳು.''

ಮುಬಾರಕ—''ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಮುಬಾರಕನು ರಂಗಮಹಾಲಿನಿಂದ ಹೊರಟನು. ಹೋಗ ಹೋಗುತ್ತಾ ಬಾದಶಹನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಕ್ರೂರತನದ ದರ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಂಜಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತನ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ಅರಿಯದವರು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಔರಂಗಜೇಬನಿಗಿದ್ದಂತಹ ಅಲೌಕಿಕ ವೈಭವವು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಯಾವ ಬಾದಶಹನಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇತಿಹಾಸವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಒಳ್ಳೆಯ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು, ಧರ್ಮಿಷ್ಠನು, ಕರ್ಮಠನು, ಉದ್ಯೋಗಿಯು, ಎಲ್ಲ ಕಪಟ ಗುಣಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವವನು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಗುಣಗಳುಳ್ಳವ ನಿದ್ದರೂ ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಪಾಪಿಯಾದುದರಿಂದ ಆತನಿರುವಾಗಲೇ ಮೊಗಲರಾಜ್ಯದ ಕೀಲಗಳು ಸಡಿಲಿಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಲಿಕಿ–ಲಿಕಿಯಾಯಿತು. ಆತನಷ್ಟು ಧೂರ್ತನೂ, ಕಪಟಿಯೂ, ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧುವೂ, ಪ್ರಜಾಪೀಡಕನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ಕಪಟಿಯಾದ ಸಾಮ್ರಾಟನು ತಾನು ಒಳ್ಳೆಯ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ರಂಗಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ರಮಣಿಯರೊಡನೆ ರಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನಂತಹ ಬಾದಶಹನು ಅವನೇ ಆಗಿಹೋದನು. ಬಾದಶಹನ ಹಲವು ಮುಖ್ಯ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ಕನ್ನೆಯರೂ ಇದ್ದರು. ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಂ, ಜಯಪುರೀ ಬೇಗಂ

ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಯಾ ರಜಪೂತ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಸುಂದರಿಯು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಂ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಣ್ಣನಾದ ದಾರಾನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಒಬ್ಬಳು. ದಾರಾನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪಟ್ಟದರಾಣಿಯು ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆಯಾದ ಉದೇಪುರಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಕುರಾಣದ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಿರುವುದೆಂದು ತೋರಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಆಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯನ್ನು ಆತನು ಲಗ್ನವಾಗತಕ್ಕವನೇ, ಆದರೆ ರಜಪೂತ ಜಾತಿಯ ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ವಿಷಕುಡಿದು ಸತ್ತಳು!

ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಇಂತಹ ದುಷ್ಟ ಗುಣಗಳ ನೆನಪಾಗಿ, ಜಿಬುನ್ನೀಸೆಯ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದು ಈ ರೂಪನಗರದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಪರಿಣಾಮವು ಏನಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಮುಬಾರಕನು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಕ್ರೂರತನದಲ್ಲಿಯೂ, ಪಾಪಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜಿಬುನ್ನೀಸೆಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಳು. ಜನಾನಖಾನೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಧಿಕಾರವು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಪ್ರೇಮವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಆ ಕಠಿಣಹೃದಯದ ಶಹಾಜಾದಿಯು ಹೊತ್ತುಬಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಲೆ ಹೊಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಇಂತಹ ಅನಾಹುತಗಳೂ, ಅನಾಚಾರಗಳೂ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಿಬುನ್ನೀಸೆಯ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ದರಿಯಾಬೀಬಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು; ಆದರೆ ದರಿಯಾಬೀಬಿಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಜೇಬುನ್ನೀಸೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದಳು. ಇಂತಹ ಹಲವು ತೊಡಕಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಮುಬಾರಕನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಆತನು ಬಹಳ ಉದಾಸೀನನಾದನು. ಮುಬಾರಕನು ಹೆಸರಾದ ವೀರನು, ಮರಣಕ್ಕೆ ಅಂಜದವನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಕೃತಿಗಳು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಾನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಯಾವ ಶಾಸನವಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ ಆತನು ಹಣ್ಣಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ವಿಷಯಲಂಪಟರಿಗೆ ಇಂತಹ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಸ್ಥಿರವಾದದ್ದಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ವಾಡಿಕೆಯ ಮಾತೇ ಆಗಿರುವುದು. ಅದು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ಮುಬಾರಕನು ರೂಪನಗರದ ಪಾಪಮೂಲವಾದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯು ತನಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಾಗದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರೂಪನಗರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಅನಂತಮಿಶ್ರರು

ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಓಲೆಯಿಂದ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ದುಃಖಿತಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ತಪ್ಪುಹೊರಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ, ಹಾಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯದಿದ್ದರೆ, ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಚಂಡಾಡಿ ರೂಪನಗರದ ನಾಡನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು! ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಜೀವ ಹೋದರೂ ಬಾದಶಹನ ಕೈಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ಕದಲುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆಕೆಯು ಏನೇನೋ ಎಣಿಕೆಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಕೆಯ ದಾಸಿಯಾದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಅವ್ವನವರೇ, ಈಗಿನ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀವು ಬಾದಶಹನ ಕೈಹಿಡಿಯುವುದೇ ನನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯರು ಹಾಗೆಮಾಡಿ ಧನ್ಯರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಹೀಗೆ ನೀನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ನನ್ನ ಬಳಿಯಿಂದ ನೀನು ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ನಿರ್ಮಲೇ, ನನಗೆ ಸುಖವು ಬೇಡ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುಡಿಸಲವು ಬೇಕು!''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹಾಗಾದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಿರಿ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರ ಬೆನ್ನು ಬೀಳಬೇಕೆನ್ನುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಕಟ್ಟದಿದ್ದರೆ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಇಗೋ, ಈ ನನ್ನ ಉಂಗುರವು ಇರುತ್ತದಲ್ಲ!''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಏನು? ನೀವು ವಿಷಕುಡಿದು ಸಾಯುವಿರಾ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಲಿ? ಮಾನಗೇಡಿಯಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆನ್ನುವೆಯೊ, ಏನು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಿಮಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ನಾನು ತಕ್ಕವಳಲ್ಲ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವುದಷ್ಟು ನನ್ನ ಕೆಲಸವು.''

ಚಂಚಲೆ—(ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ) ''ನಿರ್ಮಲೆ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ವಿಷಕುಡಿದು ನಾನು ಸತ್ತೇನು; ಸಂಕಟ ಒದಗಿದಾಗ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೆಂಗಸರೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಆದರೆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನಾಮು ಹಚ್ಚದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಆತನ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ, ಪತ್ರವನ್ನೂ ತುಳಿದದ್ದರಲ್ಲಿ ಏನು ಹುರುಳು ಇದ್ದಂತಾಯಿತು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರ ಬಳಿಗೆ ನಾನೇ ಹೋಗಿಬಿಡಲಾ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗೋಣ.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಛಿ, ಛಿ! ನೀವು ಬರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಕಲ್ಲು–ಮುಳ್ಳು ತುಳಿಯುವುದು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಆಗಲಾರದು. ಮೇಲೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರು–ಕಾಕರ ಭಯ!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅವರು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯು ಮುತ್ತು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಳೆಂದು ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವಳು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂಚಲೆಯು—''ಈಗ ಮುತ್ತುಗಳು ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ''ವೆಂದು ಹೇಳಲು, ದಾಸಿಯು—''ಈ ಮಾತು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿದೆನು; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಕೇಳಲೊಲ್ಲಳು. ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಏನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಬಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮುತ್ತುಮಾರುವ ಮುದುಕಿಯು ಒಳಗೆ ಬಂದು, ಖೊಟ್ಟಿ ಮುತ್ತಿನ ಸರವನ್ನು ರಾಜಕುಮಾರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಚಲೆಯು—

ಚಂಚಲೆ—''ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಏನು ನೀನು ಇಷ್ಟು ಚಂಡಿತನ ಮಾಡಿ ಒಳಗೆ ಬಂದದ್ದು?''

ಮುದುಕಿ—''ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಈ ಖೊಟ್ಟಿ ಮುತ್ತು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ, ನಿಮಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.''

ಚಂಚಲೆ—''ಹೇಳು, ಈ ನಿರ್ಮಲೆಯು ನನಗೆ ಹೊರಗಿನವಳಲ್ಲ, ಏನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹೇಳು.''

ಆ ಮುದುಕಿಯು ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ದಾಸಿಯಾದ ದೇವಿ ಎಂಬುದು ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಬಹುದು. ದೇವಿಯು ಜೋಧಪುರಿಯ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಆಕೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಳು. ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆಗೆ ತನ್ನ ಹತ್ತಗಡೆಯವಳಾದ ಬೇಗಮಳ ಮಾತಿನಿಂದ ಕಸುವು ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಚಲೆಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಬೇಗಮಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ನೆನಿಸಿದಳು. ಆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳಾದ ದೇವಿಯು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲದೆ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಒಡೆಯಳ ಬಳಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಹೋಗುವಾಗ ಆಕೆಯು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಬೇಗಮಳ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದಳು.

ಇತ್ತ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೂ, ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಆಲೋಚನೆ ಹಾಕಿ ಹಾಕಿ ಕಡೆಗೆ, ತಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತರಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರನ್ನು ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಅನಂದಮಿಶ್ರರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಚಂಚಲೆಯು ಆ ಸತ್ವಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಲು, ಮಿಶ್ರರು ಆಕೆಯನ್ನು—''ಸೌಭಾಗ್ಯವತೀಭವ, ಪುತ್ರವತೀಭವ'' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಕರೆಸಿದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಮಿಶ್ರರು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳಂತೆ

ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರಲ್ಲಿ ಚಂಚಲೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ಬಹಳ. ಅನಂತಮಿಶ್ರರು ಬರಿಯ ಚಂಡಿಕೆ-ಜನಿವಾರಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲ, ಅವರು ಚಂಚಲೆಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ, ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ರಾಣಾನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಪುರೋಹಿತನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದದ್ದರ ನೆನಪಾಗಲು, ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣವಾದದ್ದೊಂದು ಶುಭಸೂಚನೆಯೆಂದು ಆ ಭಾವಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ದಾರಿಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಮೊಹರು ತುಂಬಿದ ರೇಶಿಮೆಯ ಚೀಲವನ್ನು ಚಂಚಲೆಯು ಮಿಶ್ರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು—''ಅಯ್ಯೋ! ಇಷ್ಟು ಮೊಹರುಗಳೇತಕ್ಕೆ? ಹಾದಿಯಲ್ಲೇನು ಮೊಹರುಗಳನ್ನೇ ತಿನ್ನಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ?'' ಎಂದು ಐದು ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮೊಹರಿನ ಚೀಲವನ್ನು ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ನಿಸ್ಪೃಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮುಂದೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವ ಧೈರ್ಯವು ಚಂಚಲೆಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಐದು ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡದ್ದೇ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅನುಗ್ರಹದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದಳು. ಅನಂತಮಿಶ್ರನು ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾನು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಣಾ-ರಾಜಸಿಂಹರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡಲು, ಆ ಸರಳಹೃದಯದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಈಗ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗುವಿರೆಂದು ಮಿಶ್ರರನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ, ಅವರೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವರೆಂದು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಗುರುತಿನಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ರಾಜಪುರೋಹಿತರಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರು ತಮ್ಮ ಗಂಟು-ಗದಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ ಉದೇಪುರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಗ ರಾಜಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ವೈಭವವನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗುಪ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆಯೇ ಅವರು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅವರು ಮತ್ತೆ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—''ಕುಮಾರೀ, ನೀನು ರಾಣಾನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಡುವುದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತು ವಿಚಾರಾಂತದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪಶ್ಚಾತ್ ಬುದ್ಧಿಗಳೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ನೀನೇ ನೋಡು, ನಾನು ಬಾಯಿಮಾತಿ ನಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ, ನಿನ್ನ ಪತ್ರದಿಂದ ರಾಣಾನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿದಂತೆ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕರಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹುಂ! ಬರೆ ಬೇಗನೆ ಪತ್ರವನ್ನು! ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ರಾಣಾನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪತ್ರವು ಮುಟ್ಟಬೇಕಾಗಿರುವುದು.

ಚತುರಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಮಿಶ್ರರ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಿಶ್ರರಂತಹ ಸತ್ವಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಂದೆ ಪತ್ರದ ಮಾತು ತೆಗೆಯುವ ಧೈರ್ಯವು ಆಕೆಗೆ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ತಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ, ತಾನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಬರೆದ ಪತ್ರವಾದರೂ ಹೋಗುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ತನಗಾಗಿರುವ ತಾಪದಿಂದ ಹೃದಯ ಕರಗಿದ ಆ ಭುವನಸುಂದರಿಗೆ, ರಾಣಾನ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ನೀರಾಗುವಂತೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹಾಕಿ ಮಡಿಚಿ, ತನ್ನದೊಂದು ರತ್ನಕಂಕಣದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಅನಂತಮಿಶ್ರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಪತ್ರ ಬರೆಯುವಾಗ ಬರತೊಡಗಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಡೆದಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯ ಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಹನಿಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ಸೌಕುಮಾರ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದು ಅನಂತಮಿಶ್ರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಚಂಚಲೆಗೆ—

''ರಾಜಕುಮಾರೀ, ಸಮಾಧಾನ ತಾಳು. ಪತ್ರ ಬರೆಯುವಾಗ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದುಃಖವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಬರೆದ ಪತ್ರದಿಂದ ಮಹಾರಾಜನ ಕಣ್ಣೀರು ಉದುರಿ, ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯು ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿಸದೆಬಿಡನು. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗಿರು, ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ರಾಜಪುರೋಹಿತನಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರನು ಹೀಗೆ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ ಹೊರಟಿದ್ದು ಯಾರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅರಮನೆಯ ಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಕೆಲಸವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅನಂತ ಮಿಶ್ರರು ಅನಿರ್ವಾಹಪಕ್ಷ ರಾಜಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಆಡಂಬರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಉಳಿದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ಬಡತನವು ಅವರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತಮಿಶ್ರರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಗಲು ಮಾತ್ರ ಹಾದಿ ನಡೆಯುತ್ತ, ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗಾಗಿ ಊರು ಸೇರಿ ಯೋಗ್ಯ ಗುಡಿ–ಗುಂಡಾರ ನೋಡಿ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಒಂದು ಊರ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಆ ಮೊದಲೆ ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರಿಗೆ ಅನಾಯಾಸ ಸಂಗತಿ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಅಹ್ನಿಕವು ಮುಗಿಯಲು, ಮಿಶ್ರರು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೊಡನೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉದೇಪುರವು ಆರುತಾಸಿನ ಹಾದಿಯಿದ್ದಿತು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆ ಮಿಶ್ರರು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಐದುತಾಸಿಗೆ ಒಂದು ನದಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅದು ಕಟ್ಟಡವಿ; ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಗುಡ್ಡಗಳು ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ

ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲ. ಅನಂತಮಿಶ್ರರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಮುಗಿದವು. ಅವರ ಭೋಜನವೂ ಆಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಉಂಡು, ಒಂದು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮಿಶ್ರರು ಊಟವಾದ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಗಂಟು–ಗದಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೇಗನೆ ಊರು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದು. ಅವರು—''ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ ಸ್ವಾಮಿ! ಊರು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ, ಹೋಗೋಣವಂತೆ'' ಎಂದು ತಡಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಹೊರಗೆ ಒಂದು ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಉಳಿದರೂ ಅವರು ಏಳಲೊಲ್ಲರು; ಆಗ ಮಿಶ್ರರು—''ನನಗೆ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವಾಗುತ್ತದೆ, ನಾನು ಹೊರಡುವೆನು. ನೀವು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರಬಹುದು'' ಎಂದು ಹಾದಿಹಿಡಿಯಲು, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನು ಮಿಶ್ರರ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ—''ಹಾರುವಾ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿದ್ದು ಬಿದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಬೇಕಾದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು.''

ಈಗ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಸ್ವರೂಪವು ಅನಂತಮಿಶ್ರರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದು, ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾದವು. ಅತ್ಯಂತ ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿದ್ದ ಮಿಶ್ರರು, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜಮದಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ—''ದುಷ್ಟಾ, ಸರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ! ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಶೂದ್ರಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಗದ್ದರಿಸಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದ ಕಳ್ಳನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಅತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದ ಮೂವರೂ ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಹೋಗುವ ಧೈರ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಅವರು ಈತನು ಬರಿಯ ತುಕಡಿಮುರಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲದೆ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವೆನೆಂದು ದರ್ಪದಿಂದ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೂ, ನೆನೆಸಿದವರಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ವೀರಾಗ್ರಣಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ನೆನಪಾಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ನಾಲ್ವರು ಕಳ್ಳರೂ ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಧುಮುಕಬೇಕೆಂದು ಒಳ್ಳೇ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಹಿಂಸೆಗೆ ಹೇಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿಸಲಾರದೆ, ದುಷ್ಟಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ, ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ವೀರನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು! ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಾಪದಿಂದಾಗಲಿ, ಶಸ್ತ್ರದಿಂದಾಗಲಿ ಶತ್ರುಶಾಸನ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾದ ಹೊರತು, ಧರ್ಮರಕ್ಷಣವೂ ಆಗಲಾರದು, ದೇವರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಕ್ಷಗಟ್ಟಲಾರನು.

ಪ್ರತಾಪದ ಪತ್ರವು!

ಆ ರಜಪೂತ ರಾವುತನು ಮಧ್ಯಮ ವಯಸ್ಸಿನ ಭವ್ಯಪುರುಷನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವು ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು ಆತನ ಬೆನ್ನಿಗೊಂದು ಢಾಲು ಇದ್ದು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಬರ್ಚಿಯೂ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ 'ತಮಂಚ' ಎಂಬ ಭೀಷಣವಾದ ಬಂದೂಕೂ ಇದ್ದವು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕುಲೀನತೆಯ ದರ್ಪವು ಉಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಆ ನಾಲ್ವರು ಕಳ್ಳರೂ ಅಂಜಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದರು; ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಯದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ನಾಲ್ವರೂ ಮತ್ತೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ದುಮುಕಿದರು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಆ ರಾವುತನ ಕೈಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದನು; ಒಬ್ಬನು ರಾವುತನ ಬರ್ಚಿಯ ಇರಿತದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು; ಮೂರನೆಯವನೊಬ್ಬನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ತನ್ನ ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ರಾವುತನನ್ನು ಇರಿಯುತ್ತಿರಲು, ರಾವುತನ ತುಬಾಕಿಯ ಗುಂಡು ಸುಂಯ್‌ಗುಡುತ್ತ ಅವನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಿತು! ಮೂವರ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಲ್ಕನೆಯವನು ರಾವುತನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ಎರಗಿ, ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾವುತನು—

ರಾವುತ—''ರಜಪೂತನು ನೀನು, ಸಾವಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಅಂಜುವುದೇಕೆ?''

ಕಳ್ಳ—''ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಪ್ರಭುಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ.''

ರಾವುತ—''ನನ್ನ ಗುರುತು ನಿನಗೆ ಇರುವುದೋ?''

ಕಳ್ಳ—(ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ''ವೀರ ಕುಲತಿಲಕ–ಮಹಾರಾಣಾ–ರಾಜಸಿಂಹರ ಗುರುತು ಯಾರಿಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಹಾದಿಬಡಿಯುವ ಕಳ್ಳನು ನೀನು ನನ್ನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದೇನು?''

ಕಳ್ಳ—(ಕಣ್ಣೀರು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ''ಇಂದಿನಿಂದ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಕಳವು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು! ಇನ್ನು ಪ್ರಭುಗಳ ಚರಣಸೇವೆಯಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ.''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?''

ಕಳ್ಳ—''ಮಾಣಕಲಾಲ.''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಮಾಣಕಲಾಲ, ಈ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಸತ್ವಶೀಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಿದ ನಿನಗೆ ಏನು ಶಿಕ್ಷೆಮಾಡಬೇಕು?''

ಕಳ್ಳ—''ಪ್ರಭುಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು.''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ನಿನ್ನ ಒಂದು ಬೆರಳನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡು.''

ರಾಜಸಿಂಹನ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾಣಕಲಾಲನು ತನ್ನ ಎಡಗೈಯ ಕಿರಿಬೆರಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಕೊಯ್ಯಹತ್ತಿದನು. ಬೆರಳು ಬೇಗನೆ ಕೊಯ್ಯದಿರಲು, ಅದನ್ನು

ಒಂದು ಕಲ್ಲಮೇಲಿಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲಿನ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಜಜ್ಜಿ ಬೆರಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು! ಈ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ತನ್ನ ಬೆರಳು ತುಂಡರಿಸುವಾಗ ಆದ ವ್ಯಥೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಲೇಶವಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಬೆರಳಿನಿಂದ ರಕ್ತವು ಸೋರುತ್ತಿರಲು, ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಮಹಾರಾಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮಾಣಿಕಲಾಲ—"ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ನನ್ನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಇದಿಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಬೇಕು."

ರಾಜಸಿಂಹ—"ಸಾಕು, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷೆಬೇಡ; ಆದರೆ ಆಗಲೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಏನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ?"

ಮಾಣಿಕಲಾಲಾ—"ಪ್ರಭೋ, ಈ ರಜಪೂತ ಕುಲಕಲಂಕನ ಹೆಸರು ಮಾಣಿಕಲಾಲ."

ರಾಜಸಿಂಹ—"ಮಾಣಿಕಲಾಲ, ಇಂದಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣು, ನಿನಗೆ ಜಹಗೀರು ಹಾಕಿಕೊಡುವೆನು."

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆದಂತಾದವು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅನಂತಶರ್ಮನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನಂತಹ ಶೂರ ರಜಪೂತ ರಾಜನ ಆ ಕುಲಪುರೋಹಿತನಿಗೆ, ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ವಾಗಿತ್ತು "ಇಂತಹ ವೀರರು ಇನ್ನೂ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರು–ಕಾಕರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲು, ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಡವೇನು ಆಗುವುದು?" ಎಂದು ಆತನು ಅಂದುಕೊಂಡು, ಮಹಾ ರಾಣಾನ ಭವ್ಯಮೂರ್ತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಆತನ ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಠುರತೆಯ ವಿಷಯ ವಾಗಿಯೂ ಆದರಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆತನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತ ಒಂದು ರತ್ನ ಕಂಕಣದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎರಡು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಣಾನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಣಾನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಂದೊಂದೇ ಪತ್ರವನ್ನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಓದತೊಡಗಿದನು. ಒಂದು ಪತ್ರವು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಆತನಿಗೆ ಬರೆದದ್ದಾಗಿತ್ತು, ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅನಂತಶರ್ಮರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ತನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ರಾಣಾನು ತಿಳಿದನು. ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆತನಿಗೆ ಬರೆದದ್ದಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಮೊದಲಿನ ಪತ್ರದಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಣಾನು ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಅನಂತಶರ್ಮರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ರಾಣಾನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದವು. ಮಹಾರಾಣಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದನು. ಆತನ ಗಂಭೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಹತ್ತಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅನಂತಶರ್ಮರು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಅನಂತಶರ್ಮ—"ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರತಿಪಾಲಕ ಪ್ರಭುವೇ! ನಿನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವುದು. ದುಷ್ಟಶಾಸನ-ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳು, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಿರುವವಷ್ಟೇ? ಆದರೆ, ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ನಮ್ಮ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿಬಿಡು. ಬರುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದನ್ನು ಓದಿನೋಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಓದಿತೋರಿಸೆಂದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನ್ಯವು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಪತ್ರ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತುರದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಮಹಾರಾಣಾ, ಓದು ಓದು, ನನ್ನ ಚಂಚಲೆಯು ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದು!"

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ಒಂದಕ್ಷರ ಬಿಡದಂತೆ ಹೀಗೆ ಓದತೊಡಗಿದನು!

"ಮಹಾರಾಣಾ — ರಾಜಸಿಂಹರ ಚರಣಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿ, ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯು—

ತಾವು ಯಾವತ್ತೂ ರಜಪೂತರ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಾಗಿರುವಿರಿ; ಅದರಂತೆಯೇ ಯಾವತ್ತು ಹಿಂದೂಜನರ ಚೂಡಾಮಣಿಗಳೂ ಆಗಿರುವಿರಿ! ನನ್ನಂತಹ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಬಾಲಿಕೆಯ ಗುರುತು ತಮಗೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾನಹಾನಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಾರದಿದ್ದರೆ, ಹೀಗೆ ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ನಾನು ತಮಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆದಿರುವಳೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಪತ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ತಂದಿರುವ ಸತ್ಪುರುಷನು ನನ್ನ ಗುರುದೇವನು! ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಾನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯಿರುವೆನೆಂಬುದು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು. ನಮ್ಮ ರೂಪನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ತೀರ ಸಣ್ಣದು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಪೂಜ್ಯ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹ ಸೋಳಂಕೆಯವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸರು. ತಮ್ಮಂತಹ ದೊಡ್ಡವರ ಮುಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ರಾಜಪುತ್ರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ನಾನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಯೆಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತಾವು ರಜಪೂತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರಜಪೂತ ಮುಕುಟಮಣಿಗಳು. ಅಬಲೆಯರ ಮಾನ ರಕ್ಷಣವು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು!

ದಿಲ್ಲಿಯ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ನನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವನು; ಆದರೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ರಜಪೂತ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ನಾನು, ಆ ಬರ್ಬರ ಯವನರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕು? ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಭಾಗೀರಥಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಕ್ಷುದ್ರ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ಕೂಡಬಹುದೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ವಿಷಕುಡಿದು ನಾನು ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.

ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಹಾಗೆ ವಿಷಪ್ರಾಶನ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು, ತಮ್ಮಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಕುಲದವರ ಸ್ಮರಣವು ನನಗೆ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಮಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ದಯವಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧತಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾದ ನಾನು, ತಮ್ಮಂಥ ಪವಿತ್ರ ಪುರುಷರ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೇಗೆ ಇರಲಿ? ರಾಜಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಮಾರವಾಡ, ಜಯಪುರಗಳಂತಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರು, ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಚರಣಕ್ಕೆರೆದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಕಲಂಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರು ಅರಣ್ಯವಾಸವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರು. ಅಂಥ ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳ ವಂಶಜರು ತಾವಲ್ಲವೆ? ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ವಂಶದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನಂಥ ಬಲಾಢ್ಯ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ಇನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ರೂಪನಗರದಂಥ ಪವಿತ್ರ ಮನೆತನದ ಕುಮಾರಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಪುರುಷರು ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಇರುವರು?

ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ. ಅಂದಬಳಿಕ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು! ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಈಗಿನ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಬದುಕಿಸುವ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾರಿರುವರು? ಇದ್ದ ರಜಪೂತರೆಲ್ಲ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳು. ತಾವೊಬ್ಬರೇ ರಜಪೂತ ಕುಲದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ತಾವೊಬ್ಬರೇ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮುಂಗೈ ಹಿಡಿದು ಕೇಳಿದರೆ ಕೇಳಬಹುದು! ರಜಪೂತರ ಕುಲೀನ ರಾಜಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಹೀಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಿರೆಂದು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಏನು ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು?

ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ದ್ವೇಷ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಥ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರ ವಂಶಜರ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲು, ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ನಿಂತ ನಾನು ಅಂಜುವುದೇಕೆ? ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಸಂಗ್ರಾಮಸಿಂಹರವರು ಬಾಬರನಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹರವರು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಮಧ್ಯದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿದರು. ಅಂತಹ ಆ ಭುವನ ಭಾಸ್ಕರರ ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ತಮಗೆ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಭಯವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿರಬಹುದು? ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವು ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕಿಂತ ಹೀನವಾದದ್ದೇನು? ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ 'ಗುಡ್ಡದ ಇಲಿ' (ಪಹಾಡ ಕಾ ಚೂಹಾ) ಎಂದು ಔರಂಗಜೇಬನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಾಜಿಯು, ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಹಣ್ಣು-ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವನಲ್ಲ; ಆತನು ನಿಮ್ಮ ವಂಶದವನೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪತ್ರವು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ, ರಣಕ್ಷೇತ್ರವು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವು! ನಾನಂತೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವವರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡುವೆನು, ಇಲ್ಲವೆ ವಿಷಕುಡಿದು ಸಾಯುವೆನು. ಇದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು!''

ಹೀಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುವ ರಾಣಾನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಿರಲು, ಕೋಮಲಾಂತಃಕರಣದ ಅನಂತಶರ್ಮನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುಗಳು ಬಂದಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾನ ವೀರ ರಜಪೂತ ಪರಿವಾರವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅನಂತಶರ್ಮರು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಾನು ಇನ್ನು ಹೋಗಿಬರುವೆನು. ನಾನು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ವಾಯಿತು; ಅಂದಬಳಿಕ ನಾನು ಇನ್ನು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವುದೇಕೆ? ನಿಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಏಕಲಿಂಗಜಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡು. ಯಾದವ ಕುಲೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಮೊರೆ ಕೇಳಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ರೂಪಸುಂದರಿ ಯಿರುವಂತೆ, ಗುಣಸುಂದರಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಸರ್ವಸುಂದರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಆಕೆಯ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ– ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಗಳು ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿರುವುವು! ನಿನಗೆ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕು ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು! ಮಹಾರಾಣಾ, ಇದು ಕೇವಲ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಮಾನರಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಂಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ, ಭರತಭೂಮಾತೆಯ ಮಾನರಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಂಗವೆಂದು ತಿಳಿ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು; ಆದರೆ ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಆಟವೇನೂ ನಡೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಮಗಳನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ರಾಣಾನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ರೂಪನಗರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ವಿಚಿತ್ರ ದೈವಗತಿಯು!

ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ನೂರೇನೂರು ಜನ ರಾವುತರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾರಾಣಾನ ಮಕ್ಕಳು, ಒಬ್ಬನು ಮಹಾರಾಣಾನ ಸಚಿವನು ಇದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಮಹಾರಾಣಾನು ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದವನಾಗಿದ್ದನು ಆತನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರದೆ ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕುರಿತು—''ವೀರರೇ, ಈಗ ಬಹಳಹೊತ್ತು ಆಗಿರುವುದು; ಹೊಟ್ಟೆಯೂ ಹಸಿದಿರುವುದು; ಆದರೆ ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಈಗ ಶಕ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕನ್ಯೆಯ ಮೊರೆ ಕೇಳಿ ಆಕೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದೆ ಅನ್ನಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ವಿಲಂಬವಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನಂಬಿರುವ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು

ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕವೇ ಊಟ-ಉಡಿಗೆ! ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದವರು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರತಕ್ಕದ್ದು. ಹಸಿವೆ-ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗಬಹುದು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮಹಾರಾಣಾನು ಪುನಃ ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಏರಹತ್ತಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಎಲ್ಲ ಪರಿವಾರವು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾರಾಣಾನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿತು. ರೂಪನಗರದ ಹಾದಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಮಹಾರಾಣಾನು ರೂಪನಗರದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳ ನೋಡಿ ಗುಡ್ಡದ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ ತಳವೂರಿ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತನು. ನೂರೇ ನೂರು ಜನರು ಸಾವಿರಾರು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದೆಂದರೆ ಅಂತಿಂತಹ ಸಾಹಸವಲ್ಲ!

ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮುಬಾರಕನು ಎರಡುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಳವೂರಿ ಅಂದಿಗೆ ಎರಡು ದಿವಸಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಾದಶಹನು ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕರೆತರುವಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬ ಮಾಡಲಾಗದೆಂದು ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಮುಬಾರಕನು ಮರುದಿನವೇ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯೋದಯ ವಾಗುವುದರೊಳಗೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನ ಗಂಭೀರವಾದ ಸೈನ್ಯದ ದರ್ಪವೂ, ಅಂದಚಂದಗಳೂ ನೋಡತಕ್ಕಂತಹವಾಗಿದ್ದವು. ಸೈನ್ಯವು ಕೋಟೆಯ ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದು ಐದೈದು ರಾವುತರ ಒಂದೊಂದು ಸಾಲಿನಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಬಂಗಾರದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಹೊರಡ ತಕ್ಕವಳಿದ್ದು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಹಿಂದೆ ಸಹಸ್ರ ಸೈನ್ಯವು, ಮುಂದೆ ಸಹಸ್ರ ಸೈನ್ಯವು ಆಕೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು.

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಮೈ ತೊಳೆದು ತನ್ನ ಪೂಜೆ-ಪುನಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಸಖಿಯಾದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸತೊಡಗಿದಳು; ಆದರೆ ಈ ಅಲಂಕರಣವು ಬಾದಶಹನ ಒತ್ತಾಯದ ಮೂಲಕ ಆಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗಾಗಲಿ, ಆಕೆಯ ತಂದೆಗಾಗಲಿ, ನಿರ್ಮಲೆಗಾಗಲಿ ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಡಿಯ ರೂಪನಗರವೇ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯಂತೂ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ವಿಷಕುಡಿದು ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದವಳು, ಅಂದಬಳಿಕ ಆಕೆಗೆ ಈಗಿನ ಅಲಂಕಾರದ ಬಗೆಯು ಎಷ್ಟು ಸುಖಕರವಾಗಿರಬಹುದು? ಆಕೆಯು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ನಿರ್ಮಲೇ, ನಾನು ಪರಲೋಕಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸು! ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇಹವು ಚಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಸಖೀ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನನ್ನನ್ನು ರೂಪನಗರದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾಗಿ ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಬಹುದು! ನಾನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದು ಏನು ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು? ನಾನು ಯವನ ಬಾದಶಹನ

ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿರುವೆನೇನು? ಹಾಯ್! ಪರಮೇಶ್ವರಾ! ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯ ಅಂತವು ಯಾರಿಗೆ ಹತ್ತುವುದು!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ದುಃಖಿಸಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ದೇವಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಶ್ರೀ ಶಂಕರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಆಗ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯಂತೂ ಬಾದಶಹನ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಗತಿಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯ ಸುಖವನ್ನಂತು ಆಕೆಯು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಕಾಣೇ ಕಾಣಳು. ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಆಕೆಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ, ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆತನ ಸಹಾಯವು ತನಗೆ ಒದಗೀತೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ಆಕೆಗೆ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಏಕಾಗ್ರದಿಂದ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುವಾಗ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರು ಬಂದವು. ಆಕೆಯು ಗದ್ಗದವಾಣಿಯಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ—''ಅನಾಥ ಬಂಧುವೆ, ಈ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದಯೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಯಾರಿದ್ದು ಏನು ಮಾಡುವರು? ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಗುಡ್ಡವೂ ಕಡ್ಡಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಪತ್ತು ದೂರವಾಗುವುದು. ದೇವಾ, ನನ್ನ ಈ ಕೈಗಳು ನಿನ್ನ ಈ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುವು; ನನ್ನ ಈ ಕಾಲುಗಳು ನಿನ್ನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುವು; ನನ್ನ ಈ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುವು; ಅದರಂತೆ ಎಲೈ ತ್ರಿಪುರಾರಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳೂ, ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ಮೂಸಿ ನನ್ನ ಮೂಗೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದಗ್ರಹಣದಿಂದ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವುವು. ನೀಲಕಂಠನೇ, ಇಷ್ಟು ದಿನದ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಪವಿತ್ರ ದೇಹವು ಯವನಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅಪವಿತ್ರವಾಗುವುದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವುದೇ? ಆಗಲಿ ದೇವಾ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುವುವು? ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಯಾರು ಎಷ್ಟರವರು? ಆದರೆ ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಹಂಕಾರದ ನಡತೆಯು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲೊಲ್ಲದೇನು? ಅಥವಾ ನಮ್ಮಂತಹ ಆಸ್ತಿಕರಿಗೆ ಆ ಮದಾಂಧನ ದ್ವಾರದಿಂದ ಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಕಂತ ನೀನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ? ಆದರೆ ದೇವಾ, ಈ ಚಂಚಲೆಯನ್ನು—ನಿನ್ನ ಪಾಮರಳಾದ ಸೇವಕಳನ್ನು ದುರ್ಮರಣದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ? ಆತ್ಮಹತ್ಯವು ಮಹಾ ಪಾಪವಲ್ಲವೇ? ಶಂಕರ ನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿನಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಕೊಡು, ಯಮುನಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವ ಈ ಚಂಚಲೆಗೆ ಒಂದು ಬಿಲ್ವದಳವನ್ನು ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಕೊಡು!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಶಿವಲಿಂಗದ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ದೊಂದು ಬಿಲ್ವಮಂಜರಿಯು ಕಳಚಿಬಿದ್ದಿತು! ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಅದನ್ನು ಅರ್ಚಕನ ಕೈಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣು–ಮೂಗುಗಳಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಯಮುನ ಬಾಧೆಯೇನೆಂಬ ಮಹಾ

ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ಶಿವಾಲಯದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಳು! ಆಗ ಆಕೆಯ ಹೃದಯವು ಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು; ಮುಖವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿತ್ತು; ಜಗತ್ತಿನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಆಕೆಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದಾವ ಯವನನು ನನ್ನ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವನೆಂಬ ಮಹಾಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ತಂದೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ತನ್ನ ಮೇಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಡೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿಮಗಾದದ್ದು ನನಗಾಗಲೆಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯು ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು. ಚಂಚಲೆಯ ಬಂಗಾರದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಜರತಾರಿಯ ಮೇಲುಮುಸುಕಿನ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿನ ಝಾಲರಿಗಳು ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವೊತ್ತು ಸೇವಕ ಪರಿವಾರವು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿತ್ತು. ಶಿವಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಚಂಚಲೆಯ ಪ್ರಸನ್ನಹೃದಯವು ಪುನಃ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಂತಾಭಯಗಳು ಪುನಃ ಆಕೆಯನ್ನು ಸೋಂಕಲಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತೇ ಆಕೆಗೆ ತೃಣಪ್ರಾಯವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತು! ದೇವರ ಒಲುಮೆಯಾದವರನ್ನು ದೈನ್ಯವು ಯಾಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ ಕೂಡಲೆ ವಾದ್ಯಗಳು ಭೋರ್ಗರೆಯ ಹತ್ತಿದವು. ಸೈನ್ಯದ ಅಜ್ಜಗಾವಲಿನಿಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿತು.

ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಆ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಸೃಷ್ಟಿ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಆನಂದದಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆಯಹತ್ತಿತು. ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವ ಅಲ್ಲಿಯ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮೊಗಲರು ಬೆರಗಾದರು. ಕೆಲವರು ದೇವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಹತ್ತಿದರು; ಕೆಲವರು ಆ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಕೌತುಕದಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಕೂಗಹತ್ತಿದರು. ಅವರ ಈ ಗದ್ದಲಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹವು ತಮ್ಮ ಗೂಡುಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹಾರಾಡಹತ್ತಿದವು! ಪಶು–ಮೃಗಗಳು ಎಡತಾಕಹತ್ತಿದವು. ಕೆಲಕಡೆಯಲ್ಲಂತೂ ಬಿಸಿಲು ಬೀಳಲಿಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದ ವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹವೆಯು ಬಹಳ ತಂಪಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಚಕ್ಕಂದದಿಂದ ಸಾಗಿರುವಾಗ 'ಧಡಡಡಡ' ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯು ಮಗ್ಗಲಿನ ಪರ್ವತದಿಂದ ಉರುಳುತ್ತ ಬಂದು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ರಾವುತನು ಮರಣಹೊಂದಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಬಲವಾದ ಗಾಯಗಳಾದವು. ಹೀಗೇ ಕಸ್ಮಾತ್ ಆದ ಅಪಘಾತದಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಜನರ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ! ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಬಂಡೆಯು ಉರುಳಿತೆಂದು ಸೈನಿಕರು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತೊಂದು ಬಂಡೆಯು ಉರುಳಿತು; ಅದರಿಂದ ರಾವುತರು ಜಿಬ್ಬಿಯಾಗು ತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತೊಂದು ಬಂಡೆಯು ಉರುಳಿತು. ಇದರಿಂದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲವಾಗಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯುಂಟಾಯಿತು. ರಾವುತರು ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಧುಮುಕುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಓಡಹತ್ತಿದರು. ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜೀವದಾಸೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಸೈನಿಕರು ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಿ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ

ಮುಂದೆ ನೋಡದಾದರು. ಬಂಡೆಗಳ ಮಳೆಯಂತೂ ಒಂದೇಸವನೆ ಸುರಿಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ಸೈನಿಕರು, ಪಟಪಟ ಸಾಯಹತ್ತಿದರು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು ಸಿಗದಾಯಿತು. ಆಗ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ದೂಡಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತುಂಡರಿಸಿ ಅವರು ಮಾರ್ಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಅಲ್ಲಾನ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವದ ಆಶೆದೊರೆಯಹತ್ತಿದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬಂಡೆಯು ಉರುಳಿ ಬಂದುಬಿದ್ದು ಹಾದಿಯು ಕಟ್ಟಾಗಿಹೋಗಿ, ಹಿಂದಿನ ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದೆ, ಮುಂದಿನ ಸೈನಿಕರು ಮುಂದೆ ಆದರು. ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಥವು ಒದಗಿದರೂ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಯಾರು ಉರುಳಿಸುವರೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹಾದಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾದ್ದರಿಂದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ಸೋಗಿನಿಂದ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಬೋಯಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ—''ಬೋಯಿಗಳೇ, ಬಹಳ ಜೋಕೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಎಡಗಡೆಯ ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯಿಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿರಿ. ಬಂಡೆಗಿಂಡೆ ಬಿದ್ದಾವು, ತಿರುಗಿರಿ ಎಡಕ್ಕೆ!'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಬೋಯಿಗಳಿಗಾದರೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮುಂದುಗಡೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಗೊಂದಲವನ್ನೂ, ಹೊಡೆದಾಟವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತಮ್ಮ ಮೇಲೆಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳು ಉರುಳಿ ಬೀಳುವುವೋ ಎಂದು ಅವರು ಬೆದರಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತೀರ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯಿಂದ ಅವರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮೇಣೆಯೂ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗದ್ದಲದ ಕಾರಣವು ಹಿಂದಿನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗ ದಾಯಿತು. ಸೇನಾಪತಿ ಹಸನಲ್ಲಿ ಖಾನನು ಸೈನ್ಯದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮುಂದಿನ ಸೈನ್ಯದ ಈ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು; ಆದರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೇನು? ಆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಬಂದು ಕಾರಣ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಆತನಿಗೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯೂ, ಮೇಣೆಯೂ ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಆ ಹಾದಿಯ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಉರುಳಿಬಂದು ಬಿದ್ದು ಆ ಹಾದಿಯೂ ಕಟ್ಟಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ–ಮೇಣೆಗಳು ಮುಂದಾದವು, ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದಾದರು. ಬಂಡೆಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ರಾವುತರಿಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು. ಅವರ ಕುದುರೆಗಳು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಡಲೊಲ್ಲವು. ಅತ್ತ ಬಂಡೆಗಳಂತೂ ಮೇಲಿನಿಂದ ಉರುಳಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಮುಬಾರಕನು ನೋಡಿದನು. ತಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಬರುವಾಗ ರೂಪನಗರದ ಪ್ರಯಾಣವು ಸುಖಕರ ವಾಗಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದ್ದು ಈಗ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ಶೂರಪುರುಷನು ತಾನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ—''ಇಳಿಯಿರಿ ಕುದುರೆ ಯಿಂದ! ಈ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹಾರಿ ಕಾಲನಡಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಾ

ನಡೆಯಿರಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಮೊದಲು ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಧುಮುಕಿದನು. ಕೂಡಲೆ ನೂರಾರು ಜನ ಮೊಗಲರು, ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಧುಮುಕಿ ಅವಸರದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ದೂರ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಹಾದಿಯು ಬಹಳ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನದು. ನಡುನಡುವೆ ಬಂಡೆಗಳಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವುದು ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಅತ್ತ ಮೊಗಲ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು—''ಈಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ದೊಡ್ಡ ಹಾದಿಯು ಹತ್ತುವುದೆಂ''ದು ಬೋಯಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಉದೇಪುರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದಿದ್ದನು. ಮುಬಾರಕನು ಬಹಳ ಒತ್ತರದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು, ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಂಡೆಗಳು ಉರುಳಿಬಂದು ಆತನ ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು; ಆದರೂ ಆ ವೀರ ಮೊಗಲ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಜೀವದ ಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಬಹಳ ದೂರ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಎರಡು ಹಾದಿಗಳು ಒಡೆದಿದ್ದವು. ಯಾವ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ತಾವು ಹಿಡಿದ ಹಾದಿಯೊಂದು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಹೋದ ಹಾದಿಯೊಂದು—ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇನೆಂದು ಮುಬಾರಕನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು. ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಹೋಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಆತನು, ಮನುಷ್ಯರು ಹೋಗಿರುವ ಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಅರಿತು, ಅವು ಮೋಸದ ಚಿಹ್ನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾ ಜಯಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಗುಡ್ಡವಿಳಿದು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು, ಬೋವಿಗಳು ಬೆದರಿ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ರಾಣಾನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಉದೇಪುರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಎತ್ತಕಡೆಗೋ ದಿಕ್ಕುತಪ್ಪಿ ನಡೆದಿರುವಾಗ, ಸೇನಾಪತಿ ಹಸನಅಲ್ಲಿ ಖಾನನು ತನ್ನ ಸೇನೆಯ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ, ಮುಬಾರಕನು ಹೋದ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ನೋಡುತ್ತ ಮಂಗನಂತೆ ನಿಂತುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು! ಆತನ ಗತಿಯು, ''ಇದ್ದ ಊರಗೌಡ ಪರಊರ ಮಂಗನೆಂ''ಬಂತೆ ಆಯಿತು! ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಕೈಬಿಟ್ಟು, ಹೋದದ್ದು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು! ಸೈನಿಕರು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ನಿಂತವರು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ದೈವಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು!

ನಿರಾಶೆ

ಇತ್ತ ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಜನರೊಡನೆ ಆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಹುದೂರ ಹೋದನು; ಆದರೆ ಜನರ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದವರು ಯಾರೆಂಬುದೂ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕಳ್ಳರು-ಕಾಕರ ಕೆಲಸವಲ್ಲವೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಇಂಥವರೇ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ರೆಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲು, ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದದ್ದರಿಂದ ಸೈನಿಕರು

ಕಂಗಾಲಾದರು. ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಎಡವುತ್ತ ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆದು–ನಡೆದು ಅವರು ಬಹಳವಾಗಿ ದಣಿದಿದ್ದರು. ಏನಾದರೂ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚದೆ ಹೋಗಲಾಗದೆಂದು ಮುಬಾರಕನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು; ಆತನ ಈ ನಿಶ್ಚಯವೇ ಆತನ ಸಂಕಟ–ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಜನರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಆ ಕಣಿವೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು, ಎದುರಿಗೆ ದೂರ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯು ಅಡ್ಡಮಗ್ಗಲು ಹೋದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆಗ ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಜನರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಆ ಹಾದಿಯು ಎತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ದಣಿದು ಹೆಣವಾಗಿದ್ದ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಎರಡು ಹರದಾರಿಯಾದರೂ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಮುಬಾರಕನು ಅತ್ತ ಹೋಗಲು, ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೈನಿಕನು ಹೋದನು. ಅವರು ಆ ಎದುರಿನ ಅಡ್ಡ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಲು, ಸೈನಿಕರು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತಾದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಐವತ್ತು ಜನ ಶೂರ ರಜಪೂತರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಿದರು. ರಜಪೂತರಿಗೆ ಆ ಗೂಢವಾದ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಟ್ಟೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಅವರು ಸಮರ್ಥರಾದರು.

ಇತ್ತ ಮುಬಾರಕನು ಬಹಳ ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡೆದು ತನ್ನ ಎದುರಿನ ಆ ಅಡ್ಡದಾರಿಗೆ ತಿರುಗಿದವನು ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಭಯಂಕರವಾದ ಕೊಳ್ಳವೂ, ರಮ್ಯವಾದ ವನಪ್ರದೇಶವೂ ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಅತ್ತ ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಜನರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಆತನು ನೋಡಿದನು. ಶತ್ರುಗಳು ಅತ್ತ ಸಾಗಿರಲು, ತಾನು ಇತ್ತ ಬಂದುಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ಮೋಸಹೋದೆನೆಂದು ಆತನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟನು. ತಾನು ಬಂದ ದಾರಿಯು ಕೊಳ್ಳದ ಓರೆಗುಂಟ ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವಿರುವುದನ್ನು ಆತನು ನೋಡಿದನು. ಶತ್ರುಗಳು ಆ ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿ, ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹಾದಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಬಂದು ತನ್ನವರನ್ನು ಕರೆತರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ಹುಲಿಯು ಆರ್ಭಟಿಸಿ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾರಿತು! ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಬಾರಕನು ಆ ಹುಲಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವವನು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ತರುಣ ಸೈನಿಕನು, ತನ್ನ ತುಬಾಕಿಯಿಂದ ಆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದನು. ಆ ಭಯಂಕರ ಮೃಗವು ಆರ್ಭಟಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಉರುಳುತ್ತ ಕೊಳ್ಳದ ತಳಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಮುಬಾರಕನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಒಬ್ಬ ತರುಣ ದಂಡಾಳುವು—"ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡಿರಿ, ಕಾಲುಜಾರಿ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ

ಬಿದ್ದೀರಿ'' ಎಂದು ಆತನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಆತನ ರಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಮುಬಾರಕನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಆ ದಂಡಾಳುವನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮುಬಾರಕ—''ಪ್ರಿಯ ದೋಸ್ತ ಎಂತಹ ಸಂಕಟದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದೆಯಲ್ಲ! ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಿದ್ದ ನಾನು, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹುಲಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಕಾ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಬಂದೆ?''

ದಂಡಾಳು—''ನೀವು ಹೊರಟ ಕೂಡಲೆ ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ನಾನು ಬಂದೆನು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದ ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ!''

ಮುಬಾರಕ—''ಅಷ್ಟು ಜನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಒಬ್ಬನೇ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನು? ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದಿಲ್ಲವೆ?''

ದಂಡಾಳು—''ನಿಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರುವ ಬಗೆಯೆತ್ತ?''

ಮುಬಾರಕ—''ನಿನ್ನ ದನಿಯ ಮೇಲಿಂದ ನೀನು ಹೆಂಗಸಿರುವೆಯೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?''

ದಂಡಾಳು—''ನನ್ನ ದನಿಯ ಗುರುತು ನಿಮಗೆ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲವೋ?''

ಮುಬಾರಕ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ''ಯಾರು? ದರಿಯಾ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ? ಈ ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಧರಿಸಿದೆ?''

ದರಿಯಾ—''ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದಿದ್ದ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಗಡಲೇ ನಾನು ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ನಿಮ್ಮ ಮೈಗಾವಲಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ನಾನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಗತಿಯು ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಶಹಾಜಾದಿ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವಳಲ್ಲವೆ?''

ಮುಬಾರಕ—(ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ) ''ಶಹಾಜಾದಿಯು ಯಾರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ಆಕೆಯ ಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಯಾರು ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬೇಕು?''

ದರಿಯಾ—''ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ನೀವು ಹಾಗೆ ಚಂಚಲವಾದದ್ದೆಂತಲೇ ಭಾವಿಸುವಿರೋ? ಪ್ರಾಣನಾಥ, ಹೀಗೆ ವಿವಾಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದರೆ, ಅಲ್ಲಾನು ಮೆಚ್ಚಬಹುದೋ?''

ಮುಬಾರಕ—(ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ) ಇಲ್ಲ ದರಿಯೇ, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ನಿರಾಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬು. ಇನ್ನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ರಂಗಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲುಹಾಕಿದರೆ ಕೇಳು!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ದರಿಯೆಯೊಡನೆ ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರು ಕುಳಿತಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿಯ ಭಯಂಕರ ನೋಟವು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ದೀರ್ಘ ನಿದ್ರೆಹೋಗಿದ್ದರು. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ರಕ್ತವು ಸಿಡಿದು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಕೆಸರು ಆಗಿತ್ತು

ರಣಧೀರನಾದ ಮುಬಾರಕನಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ತಾನು ಇನ್ನು ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು. ಎರಡು ಸಹಸ್ರ ಸೈನ್ಯದ ಬಲವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಯಾರಿಗೂ ಸುಳಿವು ಕೂಡ ಹತ್ತದಂತೆ ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಥಮಾಡಿ ಯಾರು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮುಬಾಕರನು ಕಲ್ಲುಗೊಂಬೆ ಯಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು! ಆಗ ದರಿಯೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ದರಿಯೆ—''ವೀರವರ, ಇಷ್ಟು ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ? ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯಂತಹ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಬಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಎಳೆತರಿಸತೊಡಗಿದ್ದ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿರಲು, ಹೀಗೆ ನೀವು ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ? ಹೀಗೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟು ಜನ ರಜಪೂತ ತರುಣಿಯರನ್ನು ನರಕದಲ್ಲಿ ದೂಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವನು? ಇಂತಹ ದುಷ್ಟನ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಅಲ್ಲಾನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ಬಡತನದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡೋಣ ನಡೆಯಿರಿ! ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಜನ ಸುಂದರ ಬೇಗಂರು ಬಾದಶಹನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಲ್ಲು ಒಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಪಾಪ! ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆತನಿಗೆ ಏಕೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು?''

ಮುಬಾರಕ—''ಪ್ರಿಯೇ, ನೀನನ್ನುವುದು ನಿಜವು. ಬಾದಶಹನ ಪಾಪ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಜನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಅನಾಚಾರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೇಸಿದೆ. ಕೆಟ್ಟ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡುತ್ತದೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬರುವಾಗಲೇ ನನಗೆ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿತ್ತು, ನೀನಂದಂತೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಆದದ್ದೇ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು. ಪಾಪ! ಕುಲೀನಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯಿಂದ ದುಷ್ಟ ಉದೇಪುರಿ ಬೇಗಮಳ ಗುಡುಗುಡಿಯೊಳಗೆ ತಂಬಾಕು ಹಾಕಿಸುವೆನೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯವು? ನಡೆ, ಇನ್ನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ರಂಗಮಹಲೂ ಬೇಡ, ದಿಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಡ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡೋಣ; ಆದರೆ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯದ ಗತಿಯೇನಾಗಿರ ಬಹುದು? ಸೇನಾಪತಿ ಹಸನಅಲ್ಲಿಖಾನನು ನಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರ ಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒದಗಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ, ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡೋಣ.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಮುಬಾರಕನು ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವಿದ್ದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ತಾಸು ಮೀರಿಹೋಗಿತ್ತು; ಮುಬಾರಕನು ದರಿಯಾಬೀಬಿ ಯೊಡನೆ ಬೇಗ ಬೇಗ ನಡೆದು ಸೈನ್ಯವಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಹಸನಅಲ್ಲಿ ಖಾನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿ, ಆರಿಸಿದ ಇನ್ನೂರು ಜನ ವೀರರೊಡನೆ ಮುಬಾರಕನ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಹೋದವರು ಅತ್ತೇ

ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಸನಅಲ್ಲಿಯು ಬಹಳ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು! ''ಒಳ್ಳೆಯವರ ಮಾನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೆನ್ನುವಂ''ತೆ ಆತನ ಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನಂತಹ ಶೂರ ಸೇನಾಪತಿಯೂ, ಮುಬಾರ ಕನಂತಹ ರಣಧೀರ ಸಹಾಯಕನೂ ಎರಡುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಗಿಬಂದು, ಏನೂ ಸುಳಿವುಹತ್ತದೆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಎಂತಹ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿತನವೆಂದು ಆತನು ತನ್ನೊಳಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಮುಬಾರಕನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಡೊಂಬರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಉಪವಾಸ! ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನ ಆ ಒಗರಿನ ಸೇನಾಪತಿಯ ಸೊಂಡೆಯು ಒಣಗಿಹೋಗಿತ್ತು! ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಿಂದ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ಶೂರ ರಜಪೂತರ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೂ ಅವರ ಐಶ್ವರ್ಯ-ಬಲಗಳ ಸೊಕ್ಕು ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೆಡಿಸಲು, ಅವರು ರಜಪೂತರನ್ನು ಆಗಾಗ ಕೆಣಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೊಗಲರಿಂದ ರಜಪೂತರ ಸರ್ವನಾಶವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಒಬ್ಬನೇ ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾರಾಗಿ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತಿದ್ದ ಹಸನಅಲಿಯು, ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಮುಬಾರಕನು ಬಾರದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾನೇ ಆತನ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಶೂರ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೂರ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು ಬರುವುದು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಮುಬಾರಕನು ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನೊಡನೆ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಏನೋ ಅನರ್ಥವು ಒದಗಿರುವುದೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ಮುಬಾರಕನು ಹಸನಅಲಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಡೆದ ಅನರ್ಥವನ್ನೆಲ್ಲ ವರ್ಣಿಸಲು, ''ಯಾ ಅಲ್ಲಾ! ಯಾ ರಹಿಮನ್! ತೋಬಾ ತೋಬಾ'' ಎಂದು ಹಸನಅಲಿಯು ಅಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟನು. ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಯಾವತ್ತೂ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ, ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುತರಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಈಗಾದ ಬವಣೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲು, ಈ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಟ್ಟಿ, ರಜಪೂತರಿಂದ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಮತ್ತಾವ ಅನರ್ಥದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನಮಗಾಗಿ ಕಾದಿರುವುವೋ ಎಂದು ಬೆದರಿ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ತೇಜಸ್ವಿಗಳ ವೈಭವವೇ ವೈಭವವು!

ರಾಜಸಿಂಹನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ! ಆತನು ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ರಾಜಗೃಹದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಆಕೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ರಾಣಾನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗಿತ್ತು, ತನ್ನನ್ನು ಮೊಗಲರ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವೆನೆಂದು ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆತನು ಓದಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಮಧ್ಯಮ ವಯಸ್ಸಿನ ತನ್ನನ್ನು ತರುಣ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಬಹುದೋ, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಆತನಿಗಾದರೂ ಆ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ರಜಪೂತ ತರುಣಿಯರು ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞರೆಂಬ ಮಾತು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲು, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತನಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಆಕೆಯ ತಂದೆಯಾದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಆತನ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿ ಪತ್ರವನ್ನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕ ಅರಸನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನ ರಾಜ್ಯವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ವೃದ್ಧನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಶ್ರೇಷ್ಠತರದ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಸೈನ್ಯವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಗೆಯದಂತಹದಾಗಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆ ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆಸಿ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ–ಸಂಹಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ರಾಜಸಿಂಹನ ಹೊರತು ಉಳಿದ ರಜಪೂತ ಅರಸರೆಲ್ಲ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಇಡಿಯ ರಜಪೂತಸ್ಥಾನವು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆ ಯವನ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಕಾದುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನಂಥ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಶೂರ ರಜಪೂತ ರಾಜರು, ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಏನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪತ್ರದ ಉತ್ತರ ಬರುವವರೆಗೆ ಯಾವ ಮಾತಿನ ನಿರ್ಧಾರವೂ ಆಗದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಉತ್ತರ ಬಂದಬಳಿಕ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಇತ್ತ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು : ''ತಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ರಾಣಾನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲ, ರಾಣಾನು ತನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದೋ, ತನ್ನನ್ನು ಮೊಗಲರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ರಾಣಾನು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ನನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಣಾನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿರಬಹುದೇ?''

ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಇತ್ತ ರೂಪನಗರದಿಂದ ಉತ್ತರ ಬರುವುದು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಕೂಡಲೆ ಪತ್ರದ ಉತ್ತರವನ್ನು ರಾಣಾನಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆ ಗಂಭೀರವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಓದಿ ರಾಣಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಕೂಡಲೆ ರಾಣಾನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಮಹಾರಾಣಾನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಆ ಗಂಭೀರ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಹೃದಯವು ನಡುಗಹತ್ತಿತು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಚಂಚಲೆಯು ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಣಾನು ತೀರ ಮುಗ್ಧನಾಗಿಹೋದನು. ಆದರೂ ಆತನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—"ರಾಜಕನ್ಯೆ, ನೀನು ಬಂದು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದವು; ವಿಶೇಷ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಬರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದು ಹೇಳು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ನೀನು ಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸುವೆಯೇನು? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಳು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆನು" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿತು. ಆಕೆಯು ಏನೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಮಹಾರಾಣಾನು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ರಾಜಸಿಂಹ—"ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀನೇ ಬರೆದಿರುವೆಯೋ?"

ಚಂಚಲೆ—(ಧೈರ್ಯದಿಂದ) "ಹೌದು, ನಾನೇ ಬರೆದಿರುವೆನು."

ರಾಜಸಿಂಹ—"ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಟವು ತಪ್ಪಬೇಕಾದರೆ, ಬೇಗನೇ ನೀನು ಯೋಗ್ಯ ಪುರುಷನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಂತೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೋ."

ಚಂಚಲೆ—"ಮಹಾರಾಜ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಕನ್ಯಾಹರಣವನ್ನು ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡ ಪಾಪವು! ತಾವು ಎಂತಹ ಪಾಪವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿರುವಿರೆಂದು ನಾನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ?"

ರಾಜಸಿಂಹ—"ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಅಪಹರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನ ಕುಲಧರ್ಮವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪತ್ರದಂತೆ ಯವನರ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿರುತ್ತೇನೆ! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದಷ್ಟು ನನ್ನ ರಾಜಧರ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ."

ಚಂಚಲೆ—''ಅದಂತೂ ಸರಿಯೆ! ಆದರೆ ನನ್ನ-ರಾಜಕನ್ಯೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಮರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಚರಣಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲು, ಧರ್ಮದಿಂದ ನಾನು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತೇನೆ; ಇನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಬಿಡುವುದು ಮಹಾರಾಣಾರವರ ಇಚ್ಛೆಯು! ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನಾನು ಈಗ ನಿರ್ಲಜ್ಜಳಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ಅನ್ಯಪುರುಷರು ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳು! ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರಲು, ತಾವು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗೆಂದರೆ ನಾನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು; ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, ಚರಣಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು.''

ರಾಜಸಿಂಹ—(ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ''ರಾಜಕುಮಾರೀ, ನಿನ್ನ ಗುರುದೇವನಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರು ಹೇಳಿದಂತೆ, ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಸುಂದರಿಯಾಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವ ರಾಜನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಧನ್ಯನು! ಆದರೆ ನಿನ್ನಂತಹ ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಯಾಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ತಾರುಣ್ಯವು ಗತಿಸಿಹೋಗಿದೆ, ನಾನು ಅಷ್ಟು ಸುಂದರನೂ ಅಲ್ಲ!''

ಚಂಚಲೆ—''ಮಹಾರಾಣಾಜಿಯವರು ಬಲಿಷ್ಠರೂ, ವೀರರೂ, ಶರಣಾಗತ ರಕ್ಷಕರೂ ಇರುವರು. ಅಂಥವರನ್ನೇ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯರು ತರುಣರೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು! ಮಹಾರಾಜ, ಕೀರ್ತಿಯೇ ರಾಜರ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ?''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಆದರೂ ರಾಜಕುಮಾರೀ, ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವಿಚಾರಮಾಡು. ಅವಸರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತು!''

ಚಂಚಲೆ—''ನಾನು ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಮಾಡಿಯೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವೆನು; ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ಇದೇ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆನು!

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ?''

ಚಂಚಲೆ—''ನಾನು ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೇ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಆತನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ತಂದೆಯಿರುವನಲ್ಲವೇ?''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಓದು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ರಾಜಸಿಂಹನು, ರೂಪನಗರದಿಂದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉತ್ತರವನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಅದನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ಓದತೊಡಗಿದಳು. ಆ ಉತ್ತರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ—

''ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹ, ಇಂದಿಗೆ ನೀವು ಯಾವತ್ತೂ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬಾದಶಹನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದು ಆತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ತಾವು ತಿಳಿಯಬಾರದು; ಆದರೆ ನಿರರ್ಥಕ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡದೆ ಮಗಳನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಹೀಗಿರಲು, ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ ತಾವು ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಾದಿರಲ್ಲವೇ? ಅಂದಬಳಿಕ ನೀವು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಲಗ್ನವಾಗುವಿರಿ?

ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರು ಕನ್ಯಾಹರಣ ಮಾಡಿ ಲಗ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೆಂದು ನೀವು ಕೇಳಬಹುದು; ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ಭೀಷ್ಮ, ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರು ಕನ್ಯಾಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದರ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನೂ ನೀವು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬಹುದು! ಆದರೆ ಅಂತಹ ಶೌರ್ಯವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗ ಬೇಕಷ್ಟೇ? ಅಂತಹ ಅಲೌಕಿಕ ಶೂರರೇ ನೀವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪರಕೀಯ ಯವನ ಬಾದಶಾಹಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಭರತವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ಯಾಕೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು? ನರಿಯು ಸಿಂಹವನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಬಹುದೇ? ನಾನು ರಜಪೂತನು, ಯವನನಿಗೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡುವುದು ಲಾಂಛನವು, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಅದರಂತೆ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತಹ ಬೇರೊಬ್ಬ ಸಮರ್ಥನು ರಜಪೂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯು ನನಗೆ ಇದ್ದರೆ, ನಾನು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಭುಜದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಶಾಸನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗೆ ಆದರೆ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಾನು ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ನಮ್ಮ ಚಂಚಲೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ನೀವು ಆಕೆಯನ್ನು ಮೊಗಲರ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವಿರುವುದರಿಂದ, ಈಗ ನೀವು ಸರ್ವಥಾ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲಾಗದು. ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ನೀವು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಲಗ್ನವಾದರೆ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ನಾನು ಶಪಿಸುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾದರೆ, ನನ್ನ ಮಗಳು ವಿಧವೆಯೂ, ಮೃತಪ್ರಜೆಗಳುಳ್ಳವಳೂ, ಸಹಗಮನ ಮಾಡಲು ಅನುಜ್ಞೆ ದೊರೆಯದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಚಿರಕಾಲ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವಳೂ ಆಗುವಳು. ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನರಿ–ನಾಯಿಗಳು ವಾಸಿಸುವುವು. ಇದು ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ! ಆದರೆ ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ಈ ವೃದ್ಧನ ಶಾಪವಚನಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಕ್ಷೋಭಿಸಲಾಗದು, ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲೂ ಆಗದು; ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ

ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಗಿಬರುವ ಬಾದಶಹನ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿದರೆ, ನಾನೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ನಿಮಗೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತಂದೆಯ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯಲ್ಲ, ಎರಡು ಸಾರೆ ಓದಿ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡಲು ರಾಣಾನು—

ರಾಣಾ—''ಯಾಕೆ? ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—(ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಿನಿಂದ) ''ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.''

ರಾಣಾ—''ಹಾಗಾದರೆ, ನೀನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ನಡೆ, ಇಂದೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸುವೆನು.''

ಚಂಚಲೆ—''ಇನ್ನು ಮೇಲಂತೂ ನಾನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲ!''

ರಾಣಾ—''ಅದೇಕೆ?''

ಚಂಚಲೆ—''ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ದುಷ್ಟ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯದೆ ನಾನು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇ? ಹೀಗೆ ಹೋಗುವ ನನ್ನನ್ನು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗಳೆಂದು ಆದರಿಸಬಹುದೆ? ಮಹಾರಾಜ, ಚಿತ್ತೂರ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಜಕುಮಾರರು ಒಬ್ಬರಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು, ಚಿತ್ತೂರ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನು ಚಲ್ಲಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೀವು ಮರೆತಿರೇನು? ನೀವು ಆ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಪ್ರತಾಪಿಗಳ ವಂಶಜರಲ್ಲವೆ? ಅಂಥ ನೀವು ಶರಣಾಗತಳಾದ ಈ ಅಬಲೆಯನ್ನು ಕ್ಷುದ್ರ ರಾಜಭೋಗದ ಆಸೆಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವಿರಾ? ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವಳಲ್ಲ! ವೀರಾಗ್ರಣಿ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು ನಾನು ರಾಣಾರವರ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇದೋ ಈ ಕಟಾರಿಯು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಅದಾವ ಬಾದಶಹನು ನನ್ನ ನೆರಳಿಗೆ ಬರುವನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ! ಮಹಾರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಸುಂದರ ಚಂಚಲೆಯು ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗ ರಣಚಂಡಿಯಾಗುವಳೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡಿರಿ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಿಯರಿಗೆ ಮರಣವೆಂದರೇನು? ಅದೊಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಆಟಿಗೆಯು!''

ಚಂಚಲೆಯ ಈ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ಆತನು ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ—''ಶಾಬಾಶ್, ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ನಿನ್ನ ಈ ವೀರ ಮೂರ್ತಿಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೇ ನೀನು ನನ್ನ ರಾಣಿಯಾಗಲು ಯೋಗ್ಯಳಿರುತ್ತೀ; ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಶಾಪಭಯದಿಂದ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಯವನ ಬಾದಶಹನ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯುವ ಈ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೇಗನೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಇಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ!''

ಅಹಹ ತೇಜಸ್ವಿಗಳ ವೈಭವವೇ ವೈಭವವು!

ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಅರ್ಧಾಂಗ

ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋದ ಸುದ್ದಿಯು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಆತನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಚ್ಚಾದನು. ಆತನು ರೂಪನಗರದಿಂದ ಬಂದ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ದೂರಮಾಡಿದನು, ಕೆಲವರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮುಖ್ಯ ಅಪರಾಧಿಗಳಾದ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನೂ, ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನ ರಾಜ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇವಾಡದ ರಾಜ್ಯವು ತೀರ ಸಣ್ಣದಿದ್ದರೂ, ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಭರತಖಂಡದೊಳಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗುವಂತಹ ಒಬ್ಬ ಎದೆಗಾರರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನೋಡಿದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ರಾಜ್ಯವು ಅಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದು, ಆತನ ಸೇನಾಬಲವು ಅಷ್ಟು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದದ್ದು, ಆತನ ವೈಭವವು ಅಷ್ಟು ಅಗಣ್ಯವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ಅಂತಹ ಸಮರ್ಥ ಹಟಮಾರಿಯಾದ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಬೆದರಿಬೀಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾರವರು ಮೊಗಲರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಅಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನೆಂದರೇನು, ವೀರವರ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಂದ ಸೋತು ಓಡಿಬರಬೇಕಾಯಿತು! ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋದವರು ತಿರುಗಿಬರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಮೇವಾಡದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಗುಡ್ಡಗಳು ಕೆಡವಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಗೋಡೆಗಳಂತೆ ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ಹಿಂದೂ ಅರಸರ ಮುಕುಟಮಣಿಯಾದ ವೀರಶಿರೋಮಣಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಆ ಅಭೇದ್ಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಔರಂಗಜೇಬನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನವು ಆ ರಜಪೂತ ವೀರನ ಕೈಸೇರದೆ ಇದ್ದದ್ದೊಂದು ಆ ಬಾದಶಹನ ಸುದೈವವೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಜಪೂತ ರಾಜರೆಲ್ಲ ರಾಜಸಿಂಹನ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಕಾದಿ ಬಾದಶಾಹಿ ಯನ್ನು ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಸುದೈವವು ರಜಪೂತರದಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಆಗದೆ, ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗ, ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗರಂಥ ಬಲಿಷ್ಠ ರಜಪೂತ ರಾಜರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹೋದರು.

ಆದರೂ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಯಾರಿಗೂ ಅಂಜದಂತಹ ಬಾದಶಹನೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಪೀಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತನು ಅವತರಿಸಿ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹಿಂದುಗಳೇ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಪಮಾನಕರವಾದ ಜಿಜಿಯಾ ಎಂಬ ತಲೆಭಾರದ ಕರವನ್ನು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ್ದರು. ಆತನ ಉದಾರ ಚರಿತ್ರವನ್ನೇ ಆತನ

ಮಗನಾದ ಸಲೀಮನೂ, ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶಹಾಜಹಾನನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ, ಆ ದುಷ್ಟ ಕರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನ ಮರಿಮಗನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿದನು. ಕರವನ್ನು ಎತ್ತುವ ಕಠೋರತನದ ರೀತಿಗೆ ಹಿಂದೂಜನರು ಅಂಜಿಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಾದಶಹನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂತಾಪ ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಹಿಂದುಜನರು ಈ ಕರವನ್ನು ಮಾಫಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಕ್ಷಮಿಸುವುದನ್ನು ಆ ಬಾದಶಹನು ಕಲಿತದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನು ನಮಾಜಿಗಾಗಿ ಮಸೀದೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹಿಂದೂ ಜನರು ಹಿಂಡುಗಟ್ಟಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು; ಆದರೆ ಇದು ಆ ಕ್ರೂರನಿಗೆ ತಡೆಯದೆ, ಆತನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಈ ಕಾಫಿರನನ್ನು ಆನೆಯಿಂದ ತುಳಿಸಿರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಲೆ, ಮಾವುತರು ಆನೆಗಳನ್ನು ಜನಸಮೂಹದ ಮೇಲೆ ನೂಕಿ ಜನರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು! ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಭರತವರ್ಷದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಿಂದೂ ಜನರು ಜಿಜಿಯಾ ಕರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅಲ್ಲದೆ ಈ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ನದಿಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಹಿಂದೂಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಸೀದೆಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವು. ಹಿಂದೂ ಜನರ ಎಲ್ಲ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಭ್ರಷ್ಟವಾದವು. ಕಾಶಿಯೊಳಗಿನ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವೂ, ಮಥುರೆಯೊಳಗಿನ ಕೇಶವನ ದೇವಾಲಯವೂ ಈ ಕ್ರೂರನಿಂದಲೇ ನಷ್ಟವಾದವು.

ಮುಂದೆ ಬರಬರುತ್ತ ರಜಪೂತರು ಜಿಜಿಯಾಕರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ರಜಪೂತರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಯಾರ ಆಟ ನಡೆಯಬೇಕು? ಮೊದಮೊದಲು ರಜಪೂತರು ಆ ಕರವನ್ನು ಕೊಡದಾದರು; ಆದರೆ ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾನ ಹೊರತು ಉಳಿದ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮೆತ್ತಗಾದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ಮುಖ್ಯ ಸಹಾಯಕನಾದ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆತನ ತರುಣ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳಾದನು. ಅದರಿಂದ ಆತನು ಜಿಜಿಯಾಕರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಜೋಧಪುರದ ಯಶವಂತ ಸಿಂಹನೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದನು; ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಚಂದ್ರಾವತೀರಾಣಿಯು ಜೋಧಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಉದೇಪುರದ ಮಹಾರಾಣಾನ ಮನೆತನದವಳು; ಆಕೆಯು ಹೆಂಗಸಾದರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾರಭಾರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದಳು; ಆದರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಆಕೆಯನ್ನು ಶಾಸನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ರಾಣಿಯು ಅಂಜಿ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಜಗಳವನ್ನು ನಂದಿಸಿದಳು.

ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಜಿಜಿಯಾಕರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆತನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಲು, ಬಾದಶಹನ ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ರಾಣಾನಿಗೆ—''ನೀನು ಬರಿಯ ಜಿಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಯೊಂದನ್ನೇ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿದು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಆಕಳುಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಡರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು.'' ಎಂದು ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ರಾಜಸಿಂಹನು ತನಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದದ ಪತ್ರ ಬರೆದ ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ತಾನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಆತನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಸಿಟ್ಟೊಂದೂ ಕೂಡಿ, ಬಾದಶಹನು ಮೊದಲು ಉದೇಪುರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಎರಡುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ನೂರು ಜನ ರಜಪೂತರು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಅಂಜಿಕೆಯು ಮಾತ್ರ ಬಾದಶಹನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ಹೋಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಆತನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೇವಾಡದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಪಾರಸೀ ದೇಶದ ಅಥವಾ ಚೀನ ದೇಶದ ಬಲಿಷ್ಠ ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಬಾದಶಹನು ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನಂತಹ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯದ ವೀರ ರಜಪೂತ ಅರಸನಿಗೆ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟು ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ದಂಡೆತ್ತಿಹೋದದ್ದು ಇದೇ ಕಡೆಯದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರೂಪನಗರದ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ಹರಣದ ಸಂಬಂಧದ ಈ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾನು ಅಥವಾ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ನಾಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿಯೇ ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವು ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಾಲಿಗೇ ಬಂದಿರುವಾಗ, ಉದಾರ ಭಾವದ ದಯಾಳು ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬ ಮೊಗಲನೂ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕಾಣುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಅದ್ಭುತ ಯುದ್ಧದ ಸವಿಸ್ತರ ವರ್ಣನೆಯು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಭರತ ಭೂಮಿಯ ಅವನತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿಹೋಗಿದೆ. ಆ ರಣಕೌಶಲ್ಯದ ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಯು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರುವುದು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಭಾರತೀಯರಾದ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಮರೆಯಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವವೇ ಸರಿ.

ರಾಜಸಿಂಹನು ಸೈನ್ಯದ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನಂತಹ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ದುಷ್ಟತನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಶಾಸನ ಮಾಡುವಂತಹ ವೀರರು ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಗ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ

ಶಿವಾಜಿಯೂ, ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನೂ ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಾಟದಿಂದಲೇ ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಣ್ಣಾದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆತನು ಇತ್ತ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿಯತೊಡಗಿದನೆಂದರೆ, ಅತ್ತ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೆಣಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಅತ್ತ ಶಿವಾಜಿಯ ಸಮಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನು ತೊಡಗಿದರೆ ಇತ್ತ ರಾಜಸಿಂಹನು ಆತನಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಯುದ್ಧಮಯವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆತನು ಒಮ್ಮೆ ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನು ಕೂಡಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನಾಸಾಗರವನ್ನು ನೋಡಿ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಜನರು ತತ್ತರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರೂ ಕಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ರಾಜಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನೇ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವನೆಂದು ನಂಬಿದ್ದನು. ಆತನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕಳಿಸುವುದು ಒಂದು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವೇ ಆಗಿತ್ತು. ರಾಜರು ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯ ದೂತರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬಾರದೆಂದು ರಾಜನೀತಿಯಿದ್ದರೂ, ಕ್ರೂರನಾದ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಆ ನೀತಿಯನ್ನು ತುಳಿದು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ದೂತರನ್ನು ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೂ ಮಾಣಿಕಲಾಲ ಸಿಂಹನು ತಾನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಜನಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡದೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹನೇ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟನು.

ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಚಕರಿಗೆ, ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಸಖಿಯಾದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಪರಿಚಯವು ವಾಚಕರಿಗಿರುವುದಷ್ಟೇ? ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಡೆಂದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಆಕೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ಆಕೆಯು ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಚತುರಳು, ಮಹಾ ದಿಟ್ಟಳು, ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠಳು. ಆಕೆಯ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಆಕೆಗೆ ದೇವರು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದನು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಶೌರ್ಯ-ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಆಕೆಯು ಆತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಒಡೆಯಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಲಗ್ನವಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹನನ್ನು ಆಕೆಯು ಲಗ್ನವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ತರುಣ-ತರುಣಿ ಯರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರ ವಿಷಯದ ಅನುರಾಗವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಂತಹ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ

ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉದೇಪುರದಲ್ಲಿರಲಾರದೆ ಆಕೆಯು ಚಡಪಡಿಸಿದಳು. ಮಾಣಿಕ ಲಾಲಸಿಂಹನಿಗೆ ಅಂತಹ ವಿಪತ್ತು ಒದಗಿದರೆ ತನ್ನಿಂದ ಆದಷ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಸಲುವಾಗಿ ತಾನು ಪ್ರಾಣಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನೂ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು.''

ಚಂಚಲೆ—''ಏತಕ್ಕೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಿಮ್ಮ ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬಾ ಎಂದು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ!''

ಚಂಚಲೆ—''ಈ ಕೆಲಸವು ನಿನ್ನಿಂದಾಗುವುದೆ? ನೀನು ಕರೆದುದರಿಂದ ಬೇಗಮಳು ನನ್ನ ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಹಾಗಾಯಿತೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಆಕೆಯು ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವಳೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುವೆನು; ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಗಣೇಶ ದೈವಜ್ಞರ ಭವಿಷ್ಯವು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತುಂಬಿದಾಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನವಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿರುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಹೋಗಿ ಆ ದುಷ್ಟ ಬೇಗಮಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಸಿವೆ ಅರೆದುಹಾಕಿ ಬರುವೆನು; ಅದಕ್ಕೆ ನೀವು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.''

ಚಂಚಲೆ—''ನಿರ್ಮಲೆ, ನಾನೇನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಬೇಗಮಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡಿರಿ. 'ನೀನು ನನ್ನ ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತುಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಬಾ' ಎಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ. ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯು ಇರುವುದು.''

ಚಂಚಲೆ—''ಆಗಲಿ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರೆಯುವೆನು; ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೇ, ಮಾಣಿಕಲಾಲ ಸಿಂಹನನ್ನು ಅಗಲಿ ಇರಲಾರದೆ ನೀನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ?''

ನಿರ್ಮಲೆ–''ಅಪ್ಪನವರೇ, ನೀವು ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಎರಡೂ ಕೆಲಸಗಳಾಗುವುವು. ನಾನು ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹರವರ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ಅಂದಬಳಿಕ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಆಗುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸಾಹಸ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಹೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಕೆಯಿಂದ ಪತ್ರವನ್ನೂ, ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ಇಸಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಯು ಮಾಣಿಕಲಾಲನೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನೂ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸುವುದಾದರೆ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಇಂಗ್ಲಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಪೋರ್ತುಗಾಲ ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಳಗಿನ ಅರಸರೂ, ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಮೊದಲಾದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹರ ಕಡೆಗೆ ಹೀಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅದರಂತೆಯೇ ರಾಜಸಿಂಹನಾದರೂ ಈಗ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ, ಔರಂಗಜೇಬನಲ್ಲಿ ಆತನ ಶತ್ರುಭಾವವಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ಕಾಣಿಕೆಯ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶುಭಮುಹೂರ್ತ ವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಅವನ ಸಂಗಡ ಆನೆಗಳು, ಕುದುರೆಗಳು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳು, ಸೈನ್ಯವು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಸರಂಜಾಮು ಹೊರಟಿತ್ತು. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಬೇಕಾದವು. ಆತನು ಎಲ್ಲ ಸರಂಜಾಮುದೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾನು ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಬಾದಶಹನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ—''ಇಂದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂ''ದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಬಾದಶಹನ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಅಮೀರ ಉಮರಾವುಗಳೊಡನೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಕುರ್ನಿಸಾತ ಮಾಡಿದನು. ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಕುರ್ನಿಸಾತ ಮಾಡುತ್ತ ಆತನು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು; ಯಾಕೆಂದರೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಹೋಗುವ ಪದ್ಧತಿಯು ರೂಢವಾಗಿತ್ತು. ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಕಾಣಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟನು. ಕಾಣಿಕೆಯ ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು; ಆದರೂ ಹೊರಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾಣಿಕೆಯ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ರತ್ನದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಒರೆಗಾಣಿಸಿದ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯೂ, ಒಂದು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯನ್ನೊಂದು ತಕ್ಕೊಂಡು ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಾದಶಹನು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಅಸಂತುಷ್ಟನಾದರೂ, ತನ್ನ ಅಸಂತುಷ್ಟತೆಯನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ ಮಹಾರಾಣಾನ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಬಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿ

ಕೊಳ್ಳಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಪತ್ರದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾಳೆಗೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ಬಾದಶಹನು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ದರ್ಬಾರವು ಮುಗಿಯಿತು.

ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಔರಂಗಜೇಬನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಸಿಕ್ಕರಷ್ಟೇ ಕೊಲ್ಲುವುದು. ಚತುರನಾದ ಆ ರಜಪೂತನು ಬಾದಶಹನ ಸವಿನುಡಿಯ ಸತ್ಕಾರದ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ, ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಅಮೀರ ಉಮರಾವರು ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗುವ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗೋ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬಾದಶಹನ ಗುಪ್ತಚಾರರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿದರು; ಆದರೆ ಆತನ ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ಬಾದಶಹನ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಸೈನ್ಯವು ಇಳಿದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಡುಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಗೋಪೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗದಾಗಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಕೊತವಾಲನು ಆಕೆಯಿಂದ ಏನಾದರೂ ಗೊತ್ತಾದರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—

ಕೊತವಾಲ— ''ಮಹಾರಾಣಾನ ದೂತನ ಗುರುತು ನಿನಗಿರುವುದೋ? ಆತನ ಹೆಸರು ಮಾಣಿಕಲಾಲನೆಂದಿರುವುದು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಆತನ ಗುರುತು ನನಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಆತನ ಹೆಸರನ್ನೂ ನಾನು ಕೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಕೊತವಾಲ—''ನೀನು ಮಹಾರಾಣಾನ ದೂತನ ಸಂಗಡ ಉದೇಪುರದಿಂದ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಉದಯಪುರವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಕೊತವಾಲ—''ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಯಾರು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ದಾಸಿಯು.''

ಕೊತವಾಲ—''ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ದಾಸಿಯರು ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನಾದರೂ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಂದೂ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹಿಂದೂ ದೂತನು ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿಯು ನಮ್ಮ ಬೇಗಮಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿರುವಳು.''

ಕೊತವಾಲ—''ಏತಕ್ಕೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಗಂಗಾಜಲವನ್ನೂ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಚರಣಾಮೃತವನ್ನೂ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ.''

ಕೊತವಾಲ—''ಅವು ದೂತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇರುವುವು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ತಂದಿರುವರು.''

ಕೊತವಾಲ—''ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಜನಾನಖಾನೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದೆ?''

ಕೊತವಾಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೂಡಲೆ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೊತವಾಲನು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ—''ಇನ್ನು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಹೊತ್ತು ಸಾಧಿಸಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು—''ಕೊತವಾಲ ಸಾಹೇಬ, ನನ್ನ ಮೇಲಿಷ್ಟು ಮೆಹರ್ಬಾನಿಗೆ ಮಾಡಿರಿ. ನಾನು ಎಂದೂ ಜನಾನಖಾನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದವಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಹಾದಿಯು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಿರಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಕೊತವಾಲನು ಒಬ್ಬ ಸಶಸ್ತ್ರ ಸಿಪಾಯಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಸಿಪಾಯಿಗೆ—''ನೀನು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲವರೆಗೆ ಇವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಹೊರಟು ಬಾ'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಸಿಪಾಯಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಜನಾನಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲವರೆಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಜೋಧಪುರಿಯ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ದ್ವಾರರಕ್ಷಕರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯು ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದಳು; ಆಕೆಯು ಎಂದೂ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮೊದಮೊದಲು ಆಕೆಗೆ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದ ಹಾಗಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆ ಧೂರ್ತಳಾದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಬಹಳ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಸಾಗಿಹೋಗಿ ಜೋಧಪುರಿಗೆ ಆಕೆಯ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಜೋಧಪುರಿಯು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಈ ಮುದ್ರೆಯು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಕೇಳಲು, ದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದಾಸಿಯು ರೂಪನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರವನ್ನು ಬೇಗಮಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಬೇಗಮಳು ಪತ್ರವನ್ನು ಆತುರದಿಂದ ಓದಿ ಮುಗಿಸಲು, ನಿರ್ಮಲೆಯು—''ಇದನ್ನಿಷ್ಟು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂ''ದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಜೋಧಪುರಿಯು ಜನಾನಖಾನೆಯ ನಿಯಮದಂತೆ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಬಳಿಗೆ ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಉದೇಪುರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಅದ್ಭುತ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಯು ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಸಲಾಮು ಮಾಡಲು, ಉದೇಪುರಿಯು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ—

ಉದೇಪುರಿ—''ನೀನು ಯಾರು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಉದಯಪುರಿಯ ರಾಣಿಯ ದೂತಿಯು, ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.''

ಉದೇಪುರಿ—(ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ) ''ಛೇ ಛೇ! ನೀನು ಪಾರಸೀ ದೇಶದ ಬಾದಶಹನಿರುತ್ತೀ! ನನ್ನನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುತ್ತೀ.''

ಈ ತಾಳವಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ನಗೆಯು ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆಕೆಯು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಬೇಗಮಳು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸರೆ ಕುಡಿದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ—''ನಿನಗೆ ಶರಾಬು ಬೇಕೇ?'' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಸರಾಯಿಯ ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಚ್ಚಲು, ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ಆಗ ಜೋಧಪುರಿಯು ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಕ್ಕು, ಇನ್ನು ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ನಾಳೇಗೇ ಮಾಣಿಕಲಾಲನೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ 'ಬನಾಸಿ' ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಖೊಜ್ಜಾನನ್ನು ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಿ, ಈಕೆಯನ್ನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಬಾರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲಾಗದೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಜೋಧಪುರಿಯು ಹೇಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು— ''ಬೇಗಮಸಾಹೇಬ, ನಾನು ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯಿರುವೆನು, ಅದರ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬನಾಸಿ ಖೊಜ್ಜಾನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಆನಂದದಿಂದ ಬನಾಸಿಯ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ರಾತ್ರಿ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಅವರು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಬನಾಸಿಯು, ''ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗವು, ಓಡು ಓಡು'' ಎಂದು ನುಡಿದವನೇ ಎತ್ತಲೋ ಓಡಿಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಅದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಆ ಅರಿಯದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಆಕೆಯು ಎತ್ತ ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಆಕೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡದೆ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ನೋಡ ತೊಡಗಿದಳು; ಆದರೆ ಖೊಜ್ಜಾನು ಯಾಕೆ ಓಡಿಹೋದನೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶುಭ್ರ ಪೋಷಾಕಿನ ಭವ್ಯ ಪುರುಷನು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲಕಡೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನನ್ನೇ ಪಿಶಾಚಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಂಜಿ ಖೊಜ್ಜಾನು ಓಡಿಹೋಗಿರಬಹುದೋ? ಆದರೆ ಪಿಶಾಚಿಯು ನನ್ನನ್ನೇನು ಮಾಡುತ್ತದೆ? ಎಂದು ಅಂದುಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿರಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಭವ್ಯಪುರುಷನು ಆಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಪುರುಷ—''ನೀನು ಯಾರು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಯಾರಾದರೂ ಇರಲೊಲ್ಲೆನೇಕೆ, ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೀನು ಮಾಡುವುದೇನು?''

ಪುರುಷ—''ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹೊರಗೆ''

ಪುರುಷ—''ಏತಕ್ಕೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಕೆಲಸವಿರುವುದು.''

ಪುರುಷ–''ಏನು ಕೆಲಸ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ''

ಪುರುಷ—''ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದರು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ''

ಪುರುಷ—''ನೀನು ಹಿಂದೂವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ನಿನ್ನ ಜಾತಿ ಯಾವುದು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ರಜಪೂತ.''

ಪುರುಷ—''ನೀನು ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವೆಯೋ?''

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಈಗ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನೆನಪಾಗಿ, 'ಆದದ್ದಾಗಲಿ, ಬೇಗಮಳ ಹೆಸರು ಎಂದೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಕೆಯು ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ಕುರಿತು–

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವವಳಲ್ಲ, ಇಂದೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.''

ಪುರುಷ—''ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ?''

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಇನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಯಾಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಈತನು ನನ್ನನ್ನು ಮಾಡುವುದೇನು? ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ—

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾನು ಉದಯಪುರದಿಂದ ಬಂದಿರುವೆನು.''

ಪುರುಷ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ''ಏನು, ಉದೇಪುರದಿಂದ ಬಂದೆಯಾ? ಯಾತಕ್ಕೆ ಬಂದೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಅದು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಏನಾದರೂ ಕೇಳುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳದೆ, ನನ್ನನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಗೊಟ್ಟರೆ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು.''

ಪುರುಷ—''ನಿನ್ನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹೀಗೆ ಕೇಳುವವನು ನೀನು ಯಾರೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಹೊರತು ನಾನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆನು.''

ಪುರುಷ—''ನಾನು ಆಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹನು!''

ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬೆರಗಾಗಿ—''ಹೀಗೋ'' ಎಂದು ಅರೆಮಾತು ಆಡಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಣೆ ಹಚ್ಚಿ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ—

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು.''

ಬಾದಶಹ—''ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಉದಯಪುರೀ ಬೇಗಮಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೆನು.''

ಬಾದಶಹ—''ಎಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರವು?

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಉದೇಪುರದ ರಾಣಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರವು.''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾದಶಹನು ಬೆರಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಲೆಯೊಡನೆ ಉದಯಪುರಿಯ ಮಹಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಆತನು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ತಾರ್ತರಿಯ ಹೆಂಗಸಿನ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಈಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಬೇಡವೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿ ಒಳಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಉದೇಪುರಿಯು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪತ್ರವು ಆಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಆಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನು ಓದಿನೋಡಲು, ಉರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಹಾಕಿದ ಹಾಗಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಆತನು ಉರಿಯಹತ್ತಿದನು!

ಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರವೆಲ್ಲಿ?

ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾದಶಹನು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ಬಂದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ನಿರ್ಮಲೆಯ ಆಯುಷ್ಯವು ತೀರಿತೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಬಾದಶಹನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣು ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ, ಗದ್ದರಿಸಿ—

ಬಾದಶಹ—''ನೀನು ಯಾರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಉದೇಪುರೀಯ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ದಾಸಿಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು, ನಾನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆನು!''

ಬಾದಶಹ ''ನಾನು ದುನಿಯಾದ ಬಾದಶಹನಾಗಿರಲು, ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡದಿರುವ ಧೈರ್ಯವು ಯಾರಿಗಾಗುವುದು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—(ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ)—''ದುನಿಯಾ ಹುಜೂರಿನದಿರುವುದು; ಆದರೆ ನಾಲಿಗೆಯು ನನ್ನದಿರುವುದು. ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅದು ಮಾತಾಡಿದ್ದರೆ, ದುನಿಯಾದ ಬಾದಶಹರು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥ ರಾಗಲಾರರು!''

ಬಾದಶಹ—(ದರ್ಪದಿಂದ) ''ಸಮರ್ಥರಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿಸಿ ನಾಯಿಗಳ ಮುಂದೆ ಹಾಕಿಸೇನು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರರ ಇಚ್ಛೆಯು! ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಮಾತಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯತಕ್ಕ ಮಾತೂ ತಿಳಿದ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ!''

ಬಾದಶಹ—''ಅಂತೆಯೇ ಈ ವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಚಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ, ಈಗ ತಾರ್ತರಿ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಬರೆ ಕೊಡಿಸಿ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ನೋಡು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—(ನಕ್ಕು) ''ಹಾಗೂ ಮಾತಾಡಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಜಹಾಪನಾಹ! ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಯ ಶವದೊಡನೆ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಯುವಾಗ, ಅವರು ಬರೆಗೆ ಯಾಕೆ ಅಂಜುವರು? ನನ್ನ ತಾಯಿ, ನನ್ನ ಅಬಜಿ, ನನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪತಿಯ ಶವದೊಡದೆ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಸತ್ತಿರುವರು; ಅಂದಬಳಿಕ ಬರೆ-ಗಿರೆಗಳ ಅಂಜಿಕೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಬಿಡಬೇಕು!''

ಬಾದಶಹ—''ಅನ್ನ ನೀರು ಕೊಡದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರೆ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿದ್ದ ನಾವು, ಉಪವಾಸಕ್ಕಂತೂ ಅಂಜುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅನ್ನದ ಮಾತಂತೂ ಇರಲಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕದೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ನಾನು ಇರಲಾರೆನು; ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಿಗಳುಂಟು, ಮಾಸೋಪವಾಸಿಗಳುಂಟು; ಜಹಾಪನಾಹ, ಸದಾ ವಾಯುಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುವವರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಅಂದಬಳಿಕ ಹುಜೂರ ನನಗೆ ಉಪವಾಸದ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ತೋರಿಸುವಿರಿ? ಜೀವ ಕೊಟ್ಟೇನು, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಬೇಕಾದರೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿಹೋಗಲಿ!''

ನಿರ್ಮಲೆಯ ನಿರ್ಧಾರದ ಹಾಗೂ ಚಾತುರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯ ಧೈರ್ಯ-ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಬೆರಗಾದನು. ಈಕೆಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಕೆಲಸವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಏನಾದರೂ ಆಸೆಹಚ್ಚುವ ನೆವದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು

ಬಾದಶಹ—''ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಿರ್ಮಲೆ''

ಬಾದಶಹ—''ನಿರ್ಮಲೇ, ನಿನ್ನ ಧೀರತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆನು. ನೀನು ಬಹಳ ಚತುರಳು; ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ರತ್ನವು ನಿನ್ನಂಥವಳನ್ನು ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುವುದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ನಿನ್ನಂಥಹ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವನ್ನು ರತ್ನಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದಲೇ ಅಲಂಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ನಿನಗೆ ವಿಪುಲದ್ರವ್ಯ ಕೊಡುವೆನು, ಬೇಕಾದ ವಸ್ತು-ಒಡವೆ ಕೊಡುವೆನು. ದುನಿಯಾದ ಬಾದಶಹನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ನಿನಗೆ ಯಾವುದರ ಕೊರತೆಯಾದೀತು? ಅರಸು ಮೆಚ್ಚಿದರೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವು! ನಾನಂತೂ ಅರಸನು! ಬೇಕಾದದ್ದು ಬೇಡು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಸರಕಾರ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು? ಆದರೆ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಆಲಂಗಿಸುವಂತೆ, ಧನ-ದೌಲತ್ತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆಯುವರೆಂಬುದನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಅರಿತಿರಬಹುದು! ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯು, ನಾನು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ, ದನ-ದೌಲತ್ತನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಏನುಮಾಡಲಿ? ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಗೊಡಿರಿ, ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ!''

ಬಾದಶಹ—''ಅದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಕಾದದ್ದು ಬೇಡಿಕೊ, ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನವು ಬಾದಶಹರ ಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು, ಜಗತ್ತೂ ಬಲ್ಲದು!''

ಬಾದಶಹ—''ಅಂತಹ ಅಪರೂಪದ ರತ್ನವು ಯಾವುದು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನಾವು ಹಿಂದುಗಳು. ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವೆಂಬ ರತ್ನವನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಯುವೆವು. ನಮ್ಮ ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಕಂಡರೆ ನಿಮಗೆ ದ್ವೇಷವು! ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ಇದ್ದೀತು? ಆದ್ದರಿಂದ ಜಹಾಪನಾಹ! ನನ್ನ ಬೆಳಗಿನ ಔಪಾಸನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಗೊಡಿರಿ. ದೇವರ ಪೂಜೆಯಾದ ನಂತರ ಬಾದಶಹರ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡೆಂದು ಏಕಲಿಂಗಜೀಯನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ, ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬೆರಗಾದನು; ಆದರೆ ಕೊಕ್ಕಿ ಮಾತಿನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು—''ಸರಿ ಸರಿ! ನಿಲ್ಲು, ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಒಬ್ಬ ತಾರ್ತರಿ ಕಾವಲುಗಾರಳನ್ನು ಕರೆದು—''ಹೋಗು, ಪಾಕಶಾಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೋಮಾಂಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಕೂಡಿ ಈ ಲೌಡಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತುರುಕಿರಿ; ಅಂದರೆ ಈಕೆಯ ಪಿಶಾಚಧರ್ಮದ ವಿಷಯದ ಹುಚ್ಚು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವುದು!'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಬಾದಶಹನ ಈ ಮಾತಿಗೂ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬೆದರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನಿಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯು ಒಂದು ಕುಹಕ ಯುಕ್ತಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಇದೇ ಯುಕ್ತಿಯ ಕಸುವಿನಿಂದಲೇ ಈ ಸುವರ್ಣ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ನೀವು ಕದ್ದಿರುತ್ತಿರಿ. ಆಕಳ ಹಿಂಡಿಗೆ ಹಿಂಡನ್ನು ದಂಡಿನ ಮುಂದೆ ತರುಬಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ಎಷ್ಟೋ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಜಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೀರಿ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದುಗಳ ಶೌರ್ಯದ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯದ ಆಟವೇನು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು? ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವು ಈಗ ನನಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಬಾದಶಹರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಉಗ್ರ ವಿಷವನ್ನು ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಎಂದೂ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಿರಿ. ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ ವಿಷವಿರುವುದು. ನಿಮ್ಮವರ ಗೋಮಾಂಸವು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು! ಅಲಮಗೀರ ಬಾದಶಹಾ! ನಿಮಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ಬಂದಿರುವದು; ಆದರೆ ಮರೆತಿರಬಹುದು. ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ದಾರಾ ಎಂಬವರನ್ನು ನೀವು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಅವರ ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರೊಡನೆ ನಿಕಾ ಮಾಡಿ

ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಿದಿರಲ್ಲವೇ! ಆದರೆ ಉದೇಪುರಿ ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಕ್ರಿಸ್ತೀಮತದ ದಾಸಿಯೊಬ್ಬಳು ನಿಮ್ಮ ಹವಣಿಕೆಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಳಗಾಗಿ ಈಗ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ವೈಭವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಳು; ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ರಾಣಿಯು ವಿಷಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನೂ, ದಾರ್ಮಿಕ ತೇಜವನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವಳು! ನಾನಾದರೂ ಆ ಸಾಧ್ವಿಯಂತೆಯೇ ಈಗ ಸ್ವರ್ಗದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವೆನು!''

ಬಾದಶಹನು ಸುಂದಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು! 'ತಾನು ಭರತವರ್ಷದ ಸಾರ್ವಭೌಮನು; ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾದವನು. ಇಂತಹ ನಾನು ಒಬ್ಬ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಪೋರಿಯಿಂದ ಮಾನಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾಗಬೇಕೆ? ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಈ ತರುಣಿಯು ರತ್ನಪ್ರಾಯಳು. ಇಂತಹ ರತ್ನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ಈಕೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆತನು ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ—

ಬಾದಶಹ— ''ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು? ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳು ಕೇಳೋಣ?''

ನಿರ್ಮಲೆ (ನಕ್ಕು)—''ಇದೇನು ಜಹಾಪನಾಹ! ಇನ್ನೂ ರಜಪೂತ ರಾಣಿಯರನ್ನು ಮತಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವಿರೋ ಏನು? ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನದ ಮಾತು! ನೀವು ಈಗ ಆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗಿರುವುದು. ನನ್ನ ರಜಪೂತ ಪತಿಯು ಬದುಕಿ ಇರುವನು! ಸರಕಾರ, ಇನ್ನು ಈ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಛಲಿಸಬೇಡಿರಿ, ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ.''

ಬಾದಶಹ—''ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಮಾತು ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಬಿಡಲಿ! ನಿರ್ಮಲೆ, ಕೆಲವು ದಿವಸ ನೀನು ನನ್ನ ರಂಗಮಹಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ನನ್ನ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಆಶಿಸುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಕಾರಣವೇನು?''

ಬಾದಶಹ—''ಈಗಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಿಂದಿಸುತ್ತ ನನ್ನ ದುರ್ಲೌಕಿಕವನ್ನು ನೀನು ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಾನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಬಳಿಕ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ನೀವು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಲಾರೆನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ತಾಸುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನೀವು ನನಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಚನಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ರಂಗಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವೆನು.''

ಬಾದಶಹ—''ಯಾವ ಮಾತುಗಳವು?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಹಿಂದುಗಳೇ ನನ್ನ ಊಟ–ಉಡಿಗೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನನಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಬಾರದು.''

ಬಾದಶಹ—''ಇವೆರಡೂ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವೆನೆಂದು ನಿನಗೆ ನಾನು ವಚನಕೊಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜೋಧಪುರೀ ರಾಣಿಯ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವೆನು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಹೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆಂದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ರೋಗಿ ಬಯಸಿದ್ದು ಹಾಲೋಗರ ವೈದ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದೂ ಹಾಲೋಗರವೇ' ಎಂಬಂತಾಯಿತು. ಮರುದಿವಸ ಬಾದಶಹನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಪ್ರವೇಶವು ರಾಣೀವಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಆಯಿತೆಂದು ಜಿಬುನ್ನೀಸೆಯೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಮುಖ್ಯಳಾಗಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಗಾಳಿಯೂ ಜನಾನಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಆ ಮಗಳನ್ನು ಇದರ ಗೂಢವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು; ಆದರೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಮದ್ಯಪಾನದಿಂದ ಅರವುಗೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ ಜೋಧಪುರಿಯು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದದ್ದರಿಂದ, ಆ ವಿಲಾಸೀ ಶಹಾಜಾದಿಗೆ ಯಾವ ನೆನಪೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಂದದ್ದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಾದಶಹನ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಅವರು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಎಲ್ಲ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕುರಿತು–''ಈಗ ಆ ಹೆಂಗಸು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಇನ್ನು ಜನಾನಖಾನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಎಚ್ಚರಪಡಿರಿ; ಆಕೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಶಾಸನ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ರಾಜಸೇವೆಯ ಸುಖ!

ರೂಪನಗರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆದ ಅಪಜಯದಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅದರಂತೆ ಮುಬಾರಕನಿಗೂ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಮುಬಾರಕನು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಗೊತ್ತಾದದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದನು. ಮುಬಾರಕನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ದರಿಯಾಬೀಬಿಯೊಡನೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಮೊದಲಿನ ಅಧಿಕಾರವೇ ಈಗಲೂ ಉಳಿದದ್ದರಿಂದ ಅವನ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದರಿಯಾಬೀಬಿಯು ಗಂಡನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ವೈಭವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಹತ್ತಿದಳು. ಮುಬಾರಕನೂ ಆಕೆಯೊಡನೆ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು; ಅದರಿಂದ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಆತನಿಂದಾಗದಾಯಿತು. ಮುಬಾರಕನು

ತಾನಾಗಿ ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು; ಆದರೆ ಬಹಳ ದಿವಸಗಳಾದರೂ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಆದರಿಂದ ಶಹಾಜಾದಿಯು ಆತನನ್ನು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಸೀರುದ್ದೀನನೆಂಬ ಸೇವಕನನ್ನು ಕಳಿಸಿದಳು; ಆದರೂ ಮುಬಾರಕನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಆ ಸೇವಕನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಅಸಿರುದ್ದೀನ, ಶಹಾಜಾದಿಗೆ ನನ್ನ ಹಲವು ಸಲಾಮುಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ಶಹಾಜಾದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯರಾದವರು ನನಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂತಲೂ ತಿಳಿಸು; ಆದರೆ ಖುದಾನ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಭಯದಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ಮದುವೆಯ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆನು. ಪಾಪಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಂಜುತ್ತಿರುವೆನು; ಹೋಗು, ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಶಹಾಜಾದಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಸಲಾಮುಗಳನ್ನು ಹೇಳು.''

ಮುಬಾರಕನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ತನಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಸಂತಾಪಗೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ಅವಡುಗಚ್ಚಿ ಸಂತಾಪದಿಂದ—''ಶಹಾಜಾದಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಅಪಮಾನವೆ? ತಿರಕನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕೇ? ನಾನು ಕರೆಯಿಸಿದರೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇಷ್ಟು ಮಗರೂರಿಯೇ? ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಲಿ, ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯೇ ಅಲ್ಲ'' ಎಂದು ನುಡಿದು, ದರಿಯೆಯನ್ನೂ, ಮುಬಾರಕನನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅಂತಹ ಕರ್ಕಶ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಯಾವ ಮಾತಿಗೇನು ತಡವಾಗುವುದು? ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ರೂಪನಗರದ ಯುದ್ಧದ ಮಾತು ತೆಗೆದು, ಮುಬಾರಕನ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಾರೋಪ ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಬಾರಕನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗಳು, ಇಂದು ಆತನ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ಚಾಡಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಶಂಕಿತನಾದನು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಗೂ ಮುಬಾರಕನಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಬಹಳ ಸಂಶಯದ ಸ್ವಭಾವದ ಚಾಣಾಕ್ಷ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯು ಗೊತ್ತು ಇದ್ದಿಲ್ಲವಂತಲ್ಲ, ಮದುವೆಯಾಗದಿರುವ ತನ್ನ ತಂಗಿಯರು ಹಾಗು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ನಡತೆಯು ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಆತನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನು. ಮುಬಾರಕನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಜಾರನೆಂಬ ಸಂಶಯವೂ ಈ ಮೊದಲೆ ಆತನಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಆತನ ಸಂಶಯದ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಜಾರರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಬಾದಶಹನ ವಾಡಿಕೆಯ ನಿಯಮವಾದದ್ದರಿಂದ, ಈ ಮೊದಲೆ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸಿದ್ದ ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಬಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು!

ಈಗಿನಂತೆ ಉರುಲುಹಾಕಿ ಕೊಲ್ಲುವುದೊಂದೇ ಬಗೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಖಡ್ಗದಿಂದ ಚೆಂಡನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಆನೆಯ ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಸುವುದು, ಜೀವಸಹಿತ ಹುಗಿಸುವುದು, ಹಾವುಗಳಿಂದ ಕಡಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು ಆಗ

ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬಾದಶಹನು ಈಗ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಹಾವು ಕಡಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಬಕ್ಷಿಯು ಎಂಟುಜನ ಶಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಹಿಡಿದುತರಿಸಿದನು. ಮುಬಾರಕನು ಬಕ್ಷಿಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ, ಬಕ್ಷಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಂಜರಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದೊಂದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕರಿಯ ಸರ್ಪ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಮುಬಾರಕನಿಗೆ ತನಗಾಗತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆತನು ನಗುತ್ತ ಬಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮುಬಾರಕ—''ಏನು? ನನ್ನನ್ನು ಹಾವುಕಡಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾಗಿದೆಯೋ?''

ಬಕ್ಷಿ—''ಹೌದು, ಬಾದಶಹರು ಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವರು.''

ಮುಬಾರಕ—''ಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಲು ಕಾರಣವೇನು?''

ಬಕ್ಷಿ—''ಅದನ್ನು ನಾನರಿಯೆನು. ಕಾರಣವು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೋ?''

ಮುಬಾರಕ—''ಅನುಮಾನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದು, ಇನ್ನು ತಡವೇಕೆ?''

ಬಕ್ಷಿ—''ಯಾರು ತಡಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವರು?''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಬಕ್ಷಿಯು ನುಡಿದು ಕೂಡಲೆ ಮುಬಾರಕನ ಒಂದು ಕಾಲೊಳಗಿನ ಜೋಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಪಂಜರದ ತೂತಿಗೆ ಕಾಲನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ಅದಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚಲು, ಕೂಡಲೆ ಮುಬಾರಕನ ಮೈಬಣ್ಣವು ಬದಲಾಗತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಮುಬಾರಕನು ಬಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ಬಕ್ಷೀಸಾಹೇಬ, ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೊಂದರೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ಶಹಾಜಾದಿ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಕೊಂದರೆಂದು ದಯಮಾಡಿ ಹೇಳಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಬಕ್ಷಿಯು ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತ ದುಃಖದಿಂದ—''ಇನ್ನು ಮಾತಾಡ ಬೇಡಿರಿ! ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಲನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪಂಜರದ ಮೇಲೆ ಇಡಿರಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಒಂದು ಹಾವಿನ ಕಡಿತದಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಅಪರಾಧಿಯ ಜೀವವು ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಹಾವಿನಿಂದ ಕಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಮುಬಾರಕನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಎರಡನೆಯ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಜೋಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ಕಾಲನ್ನೂ ಪಂಜರದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ಎರಡನೆಯ ಹಾವು ಅವನ ಆ ಕಾಲನ್ನು ಕಚ್ಚಿತು!

ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಆ ಎರಡು ಮಹಾಸರ್ಪಗಳು ಕಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ಕೆಂಪು ಮೈಯು ನೀಲಿಯ ಬಣ್ಣದಾಯಿತು! ಆತನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ಕುಳಿತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ—''ಅಲ್ಲಾಹೋ ಅಕಬರ! ದೇವಾ, ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಪಾಪಿಯು, ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೋ'' ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮುಬಾರಕನ ಜೀವವು ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು!

ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಕೂಡಲೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಗೆ ಆಕೆಯ ಚಾರರ ಮುಖದಿಂದ ಮುಟ್ಟಿತು. ಮುಬಾರಕನ ನಾಶವಾದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದೆಂದು ಆಕೆಯು

ತಿಳಿದಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಶಹಾಜಾದಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದವು. ಜೆಬುನ್ನಿಸೆಯು ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಕೆಯ ದುಃಖವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ಇಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು. ಅರಸರ ಮಕ್ಕಳಾದರೇನು, ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳಾದರೇನು? ಎಲ್ಲರೂ ಮನುಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲವೇ? ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗವಾದರೆ ದುಃಖವಾಗುವುದು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವವು. ಅದೊಂದು ತಡೆಯಲಾರದ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರವು! ಇನ್ನು ಬಡತನ– ದೈವುಳ್ಳತನಗಳು ಕರ್ಮದ ಫಲಗಳಾಗಿರುವುವು. ಜೆಬುನ್ನಿಸೆಯು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ದುಃಖಿಸು ತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬರಲು, ತನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯ ಅಸಿರುದ್ದೀನನನ್ನು ಕರೆದು—''ಏನೋ ಅಸಿರುದ್ದೀನ, ಹಾವಿನ ವಿಷವನ್ನು ಇಳಿಸುವ ಔಷಧವು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದೋ?''

ನಸೀರುದ್ದೀನ—''ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಹಾತೀಮಮಲನಿಗೆ ಔಷಧವು ಗೊತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.''

ಜೆಬುನ್ನಿಸೆ—''ಮುಬಾರಕನು ಅಲ್ಲಿ ಹಾವು ಕಡಿದು ಸತ್ತನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿರುವೆಯಷ್ಟೇ? ಆತನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಿರುವರು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವದೇನು?''

ನಸೀರುದ್ದೀನ—''ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು. ಹೊಸ ಗುರುತು ನೋಡಿ ಹುಗಿದದ್ದರ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿದರಾಯಿತು.''

ಜೆಬುನ್ನಿಸೆ—''ಇಗೋ, ಈ ಇನ್ನೂರು ಅಶರ್ಫಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರು ಆಶರ್ಫಿ ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು; ಇನ್ನೊಂದು ನೂರನ್ನು ಹಾತಿಮಮಲನಿಗೆ ಕೊಡು. ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಇನಾಮನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಮುಬಾರಕನು ಬದುಕಿದರೆ ಆತನನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.''

ಇತ್ತ ನಸೀರುದ್ದೀನನು ಹಾತಿಮಮಲನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಬರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಬಾರಕನ ಶವವನ್ನು ಕಡೆಗೆ ತೆಗೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಔಷಧ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದನು. ನಿರ್ಮಲೆಯು, ತಾನು ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವೆನೆಂತಲೂ, ನೀನು ಕೂಡಲೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಯುಕ್ತಿ–ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಳು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಬರಸ್ಥಾನವು ಆತನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಬಾರಕನ ಶವವನ್ನು ಕಳವಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ಇಬ್ಬರು ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಶವವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹಾವು ಕಡಿದು ಸತ್ತದ್ದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸತ್ತ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಆತನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದನು.

ರೂಪನಗರದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಕರ್ಮಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಹಾವಿನ ಉತ್ತಮವಾದ ಔಷಧವು ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಶೂರ ಮುಬಾರಕನು ಬದುಕಿದರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಕಳವಿನಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದ ಆತನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಷ್ಟು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಆತನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಶವವನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು, ತಾನೂ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಓಡಿಸುತ್ತ ನಡೆದನು.

ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆದನು. ಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ, ಹಾವು ಕಡಿದವರಿಗೆ ಜೀವಂತವಿರುತ್ತದೆಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆತನು ಒಂದು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮುಬಾರಕನ ಶವವನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಈತನ ಔಷಧದ ಜೋಡಣೆಯೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ತೆಯ್ದು ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಬಾರಕನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಾಯಮಾಡಿ, ಆ ಗಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ತುಂಬಿದನು; ಹೀಗೆ ಪೆಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಪೆಟ್ಟಿನಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಸಾರೆ ಔಷಧವನ್ನು ತುಂಬಲು, ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಹುಟ್ಟಿ, ಆತನು ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕುರಿಯಹಿಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುರಿಯ ಹಾಲನ್ನು ತಂದು ಮುಬಾರಕನಿಗೆ ಕುಡಿಸಿದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮುಬಾರಕನು ಪೂರಾ ಎಚ್ಚತ್ತನು. ತನಗೆ ಹಾವು ಕಡಿದದ್ದು ಆತನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆತನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಮುಬಾರಕ—''ನನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ಯಾರು ಬದುಕಿಸಿದರು? ನೀವು ಬದುಕಿಸಿದರೋ?''

ಮಾಣಿಕಲಾಲ—''ಹೌದು, ನಾನೇ ಬದುಕಿಸಿದೆನು.''

ಮುಬಾರಕ—''ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಬದುಕಿಸಿದಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ಗುರುತು ನನಗೆ ಹತ್ತಿತು. ನಾನು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಕಾದಿರುತ್ತೇನೆ. ಆಗ ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಿರಿ.''

ಮಾಣಿಕಲಾಲ—''ನನಗೂ ನಿಮ್ಮ ಗುರುತು ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯು ಹೀಗೆ ಯಾಕಾಯಿತು?''

ಮುಬಾರಕ—''ಅದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳಲಾರೆನು, ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳೇನಂತೆ. ಈಗ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ನೀವು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಿರೋ?''

ಮಾಣಿಕಲಾಲ—''ಹೌದು.''

ಮುಬಾರಕ—''ನನ್ನನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಿರಾ? ನನಗೆ ರಾಜಶಾಸನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಬಹುದು.''

ಮಾಣಿಕಲಾಲ—''ನಿಮ್ಮ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳಿರುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು.''

ಮುಬಾರಕನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಆತನ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಆತನೊಡನೆ ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಇತ್ತ ಮುಬಾರಕನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ದರಿಯಾಬೀಬಿಗೆ ಗಂಡನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಿತು. ಅತ್ತ ನಸೀರುದ್ದೀನನು—''ಮುಬಾರಕನು ಬದುಕಲಿಲ್ಲವೆಂ''ದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ದುಃಖಪಟ್ಟು ನಿರಾಶಳಾದಳು!

ಬಾದಶಹನ ಮನೋರಾಜ್ಯ!

ಔರಂಗಜೇಬನು ಮೇವಾಡದ ಮಹಾರಾಣಾ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು, ಬರಿಯ ಸೋಲಿಸ ಬೇಕೆಂತಲೇ ಅಲ್ಲ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಂತೆ, ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಮಾನದಿಂದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು .ಕೂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವೂ ಆಯಿತು. ಕೌರವ–ಪಾಂಡವರ ಯುದ್ಧವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆದಂದಿನಿಂದ ಇತ್ತ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ದೇಶದವರೆಗೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಹಿಕ ದೇಶದವರೆಗೆ ಇರುವ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲ ಉದಯಪುರದ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪೂರ–ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳ ಬಾದಶಹರ ಸಂಗಡ ಹಾಗು ಶಿವಾಜಿಯ ಸಂಗಡ ಕಾದತೊಡಗಿದ್ದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ಶಹಾಅಲಮನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಬಲಿಷ್ಠ ಸೈನ್ಯವು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ, ಹಾದಿಯೊಳಗಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಸುಲಿಯುತ್ತ ಮೇವಾಡದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದಿತು. ಬಾದಶಹನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನ ಹೆಸರು ಎರಡನೆಯ ಶಹಾಅಲಮ ಅಥವಾ ಮುಅಝೀಮ ಎಂಬುದಾಗಿತ್ತು. ಆತನು ಬಂಗಾಲದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮೇವಾಡದ ಪರ್ವತಶಿಖರವನ್ನು ಏರಿ ರಜಪೂತರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದನು. ಪಂಜಾಬ, ಕಾಬೂಲ, ಕಾಶ್ಮೀರಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೂರನೆಯ ಮಗನಾದ ಅಕಬರಶಹನು ವಹಿಸಿ, ಉದಯಪುರದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದನು. ನಡುಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಸಮುದ್ರವು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ, ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇನಾಸಾಗರವು ಮೇವಾಡದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು; ಆದರೆ ಇಂತಹ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ!

ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಾಗಿಬಂದಿರುವ ಬಾದಶಹನ ಸೇನಾಸಾಗರವನ್ನು ನೋಡಿ, ರಣಪಂಡಿತನಾದ ವೀರಾಗ್ರಣಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಖಡ್ಗ-ಧನುರ್ಬಾಣಗಳ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತಹ ಯುದ್ಧವಿಶಾರದರಾದ ಭಾರತೀಯ ವೀರರ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದಿಂದಿತ್ತ ಕಡೆಯ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನ ಹೆಸರು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು! ರಾಜಸಿಂಹನು ಪರ್ವತದ ಬುಡದ ಬೈಲುಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತೆರವು ಇಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಒಡೆತನವನ್ನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಜಯಸಿಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಆತನನ್ನು ಉದೇಪುರದ ಬಳಿಯ ಪರ್ವತಶಿಖರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕ ಮಗನಾದ ಭೀಮಸಿಂಗನನ್ನು ಸೈನ್ಯದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಆತನನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ತನಗೆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ತೆರವು ಇಟ್ಟು, ತಾನು ಸ್ವತಃ ಸೈನ್ಯದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿ 'ನಯನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತನು. ರಾಜಸಿಂಹನ ಈ ಬಗೆಯ ಚಾತುರ್ಯದ ಸೇನಾರಚನೆಯಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ಹಾಗು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಿಸುಕಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಾಗಿ, ಅವು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಲಾರದೆ ಕೈಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಲತಾನದ ಸೈನ್ಯವು ರಾಜಸಿಂಹನ ಹೊಡೆತದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಯಿತು!

ಇತ್ತ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆತನ ಮೂರನೆಯ ಮಗ ಅಕಬರಶಹನು ತನ್ನ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಹಾದಿಯಿಂದ ಉದೇಪುರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಕಬರಶಹನು ಉದೇಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳು ಹಾಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮೊದಲು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು; ಆದರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ, ರಜಪೂತರೇ ಅದನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ತನಗೆ ಅಂಜಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅವರು ಓಡಿಹೋಗಿರುವರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅಕಬರಶಹನು ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸ್ಥಳ ನೋಡಿ ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟು, ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ಕಾಲಹರಣಮಾಡಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ರಜಪೂತರ ಪಾಡೇನೆಂದು ಆ ಶಹಾಜಾದನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಚು-ರಂಗುಗಳು ನಡೆದವು. ಮದ್ಯಪಾನಾದಿ ಅನಾಚಾರಗಳೂ ಸಾಗಿದವು. ಹೀಗೆ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಚಕ್ಕಂದದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕುಮಾರ ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ವೀರ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಹತ್ತಿದನು.

ಪಾಪ! ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಅಕಬರಶಹನು ರಜಪೂತರ ರಣರಕ್ಕಸತನವನ್ನು ಅರಿಯೇ ಅರಿಯನು! ಆಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹನ ಐವತ್ತುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿದರೂ ಕುಮಾರ ಜಯಸಿಂಹನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಅದರ ಆಟವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಕುಮಾರ ಜಗಸಿಂಗನು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಿದನು. ಉಳಿದ ಸೈನಿಕರು ಓಡಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಅಕಬರಶಹನು ನಾಲ್ಕುಜನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೊಡನೆ ಗುಜರಾಥದ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಹೋದದ್ದರಿಂದ ಬದುಕಿ ಉಳಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಬಾದಶಹನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳೂ ಶಸ್ತ್ರವೆತ್ತಲಿಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಕಬರಶಹನ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರವಾಗಿ ಆತನು ಗುಜರಾಥದ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನು. ಮುಲ್ತಾನದ ಸೈನ್ಯವಂತೂ ರಾಜಸಿಂಹನ ಹೊಡೆತದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗಿತ್ತು ಇನ್ನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉಳಿದದ್ದೆಂದರೆ, ಸ್ವತಃ ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು. ಆತನು ಉದಯಸಾಗರ ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ತಳವೂರಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳ ಗತಿಯು ಹೀಗಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ತಾನೇ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಸಂಗಡ ಬೇಗಮೆಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವಿತ್ತು, ಅದರಂತೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಯಾವತ್ತೂ ಬೇಗಮೆರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಮಗಳಾದ ಜಿಬುನ್ನಿಸಾ ಶಹಾಜಾದಿಯೂ ಆತನ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ಸಂಗಡ ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದಳು. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೇಗಮೆಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಹುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಬಾದಶಹನು ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ರಾಹುಟಿಗೆ ಬಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ದುರ್ದೆಸೆಯಾದದ್ದರಿಂದ ಒಳಗೆ ನೊಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾದಶಹನು, ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬಾದಶಹನು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು 'ಇಮಲಿ ಬೇಗಮೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಉಲ್ಲಾಸಪಟ್ಟವನಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಬಾದಶಹ—''ಇಮಲಿ ಬೇಗಮೇ, ನೀನು ನನ್ನವಳೋ, ರಜಪೂತರವಳೋ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಜಹಾಪನಾರು ಯಾವತ್ತೂ ದುನಿಯಾದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಈ ಮಾತಿನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಬೇಕು.''

ಬಾದಶಹ—''ನೀನು ರಜಪೂತನ ಮಗಳು, ರಜಪೂತ ಹೆಂಗಸು, ರಜಪೂತಳ ಸಖಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ ರಜಪೂತರವಳೇ ಸರಿ. ನನ್ನವಳು ಹೇಗೆ ಆದೀ!''

ನಿರ್ಮಲೆ—(ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ) ''ಜಹಾಪನಾಹ! ಇದೇನು ಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತೋ? ನಾನು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯಿರುವಂತೆ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮು ಸಾಹೇಬರೂ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರುವರು; ಅದರಂತೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ, ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಮೊದಲಾದವರೂ ರಜಪೂತರ ಮಕ್ಕಳೇ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೇನು? ಅವರು ನಿಮ್ಮವರಲ್ಲವೇ?''

ಔರಂಗಜೇಬ—''ನೀನು ಹೇಳುವವರೆಲ್ಲರೂ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರ ರಾಣಿಯರಾಗಿದ್ದರು, ನೀನು ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರುತ್ತೀ!''

ನಿರ್ಮಲೆ—(ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ) ''ನಾನು ಶಹಾನಶಹಾ ಅಲಮಗೀರರವರ ಇಮಲೀ ಬೇಗಮಳಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೇನು?''

ಬಾದಶಹ— ''ಇಲ್ಲ, ನೀನು ರೂಪನಗರದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಸಖಿಯಾಗಿರುತ್ತೀ.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮರೂ ರೂಪನಗರ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಸಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.''

ಔರಂಗಜೇಬ— ''ಹಾಗಾದರೆ ಈ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನೀನೂ ನನ್ನವಳಾದೆ. ಆದರೆ ಇಮಲೀಬೇಗಮು, ನಾನು ನಾಳೆ ಉದಯಪುರದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಆಗ ನಮ್ಮವಳಾದ ನೀನು ನನ್ನದೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವೆಯಾ?''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಶಹಾನಶಹರು ಯಾವ ಕೆಲಸವೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಬೇಕು, ಆಮೇಲೆ ವಚನ ಕೊಡುವೆನು.''

ಬಾದಶಹ—''ನಿನ್ನ ಸಖಿಯಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ನನ್ನ ಕೈಸೇರುವಂತೆ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಕೆಯು ವಿಷಕುಡಿದಾಗಲಿ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗಲಿ ಸತ್ತಾಳೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯು ನನಗಿದೆ! ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಬೇಗಮಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಮ್ಮವಳಾದ ನೀನು, ಆಕೆಯು ಜೀವದಿಂದ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.''

ಬಾದಶಹನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಕಳು. ''ಹಾಲಿಲ್ಲ– ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ಗುಟುಕ್ಕೆಂದಂತೆ'' ಬಾದಶಹನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ನಗೆಯು ಬಂದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಗುಣಗಳಿಗೂ, ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಲುಬ್ಧನಾಗಿಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಹೃದಯದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕುರಿತು—

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಜಹಾಪನಾಹ, ಮೊದಲು ಉದಯಪುರವನ್ನಂತು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಆಮೇಲೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ನನಗೆ ಕೂಡಿತು; ಆದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಜೀವದಿಂದಲೇ ನಿಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವೆನೆಂದು ತಮಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಿ?''

ಬಾದಶಹ—''ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಿದೆ. ನೀನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ಈಗಲೇ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು.''

ನಿರ್ಮಲೆ—''ಅನಕಾ ಖಾವಿಂದರವರ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಗಡಲೇ ಇದ್ದು ಸಮಯ ನೋಡಿ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ಬೇಕಾದಾಗ ನನಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವಂತೆ ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು.''

ಬಾದಶಹ—''ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುವೆನು, ಇಮಲೀ ಬೇಗಮ! ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ದನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ನಿನಗೆ ವಚನ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ವೇನಾದರೂ ಬಂದರೆ, ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ನೋಡದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.''

ನಿರ್ಮಲೆ—(ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ) ''ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಈಗಲೇ ಬೇಡಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಮೊಗಲರಿಗೂ, ರಜಪೂತರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವಂತಹ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗ ನನ್ನ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು.''

ಬಾದಶಹ—''ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.''

ಔರಂಗಜೇಬನ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತಾನು ಸಾಕಿದ್ದೊಂದು ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ—''ಈ ಪಾರಿವಾಳವು ಕಲಿಸಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರಲಿ! ತಮಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪಾದಾಗ ಇದರ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ, ಅದು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದು. ಅದರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ನಾನು ತಮಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.''

ಇಷ್ಟು ಮಾತು–ಕಥೆಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಔರಂಗಜೇಬನು ರಾಹುಟಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿ!

ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಿರಲು, ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಹಾದಿಯನ್ನು ಸರಿಮಾಡುವ ಜನರು ಹಾದಿಯನ್ನು ಸರಿಮಾಡುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದರು. ತೋಪುಗಳನ್ನು ಎಳೆಯುವ ಎತ್ತುಗಳು ಸೊಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿದವು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲತುಳಿತಕ್ಕೆ ಧೂಳೆದ್ದು ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿದಂತಾಗತೊಡಗಿತು. ತೋಪುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಜನರ ಹೃದಯಗಳು ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತೋಪುಖಾನೆಯ ಹಿಂದೆ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು, ಅವಿಶ್ವಾಸ ಸ್ವಭಾವದ ಔರಂಗಜೇಬನು

ತಾನು ಹೋದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಖಜಾನೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆನೆ-ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ದಫ್ತರಖಾನೆಯು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ದಫ್ತರಖಾನೆಯ ಹಿಂದೆ ಗಂಗಾಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಕಾಲಿಗಳನ್ನು ಹೇರಿದ ಎತ್ತುಗಳೂ, ಒಂಟೆಗಳೂ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಬಾದಶಹನು ಯಾವಾಗಲೂ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನೇ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಗಂಗಾಜಲದ ಹಿಂದೆ ಆಹಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಪೋಷಾಕು-ಜವಾಹಿರುಗಳು ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಕಾಲಾಳುಗಳು ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂಭಾಗವು ಸಾಗಿರುವಾಗ ಅದರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಬಾದಶಹನು ಹಾಗು ಆತನ ಖಾಸ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಆನೆ-ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಲೋಭಾನದ ಹೊಗೆಯು ಹೊರಟು, ಅದರ ಸುವಾಸನೆಯು ಎಷ್ಟೋ ಹರದಾರಿಗಳವರೆಗೆ ಪಸರಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆ ಧೂಪದ ಆನೆ-ಒಂಟೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಾದಿಯ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಹಿಡಿದು ಒಳ್ಳೇ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಸಾಲಾಗಿ ಬರುವ ಕುದುರೆಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕುದುರೆಯ ಸಾಲುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು-ರತ್ನಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಬಾದಶಹನ ಸವಾರಿಯು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿನ ಝಾಲರದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಛತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಬಾದಶಹನ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆತನ ಶೂರರಾದ ರಾವುತರು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ರಾವುತರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬೇಗಮರು ಹಿಂಡು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದ ಉದೇಪುರೀಬೇಗಮು, ಜೋಧಪುರೀ ಬೇಗಮು ಮೊದಲಾದವರು ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆನೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಆನೆಯೂ ಒಳ್ಳೇ ವೈಭವದಿಂದ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತೆ ಸೈನಿಕರ ಸಾಲುಗಳು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಹಾಗು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹುಕಾರರ ಹಿಂಡು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗೌರವದ ಜನರ ಗುಂಪುಳ್ಳದ್ದು ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗವಾಗಿತ್ತು.

ಸೈನ್ಯದ ಮೂರನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳ ಸೈನ್ಯವು ಸಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ದಾಸಿಯರು, ಕೂಲಿಕಾರರು, ಪಾತರದವರು ಮೊದಲಾದವರು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆಷಾಢ-ಶ್ರಾವಣಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹವು ತನ್ನ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತರವಾಗಿ, ಬಾದಶಹನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವು ಉದಯಪುರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಹೋಗುತ್ತಲಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆ ವೇಗದ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಶಹಾಜಾದಾ ಅಕಬರನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಬಾದಶಹನು ಈಗ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಅಕಬರನ ಸೋಲಿನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ಜಯಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ಎದುರಾದರೆ ಅದನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ

ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಸುಲಿದು ಸುಟ್ಟು ಸೂರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಹೊರಟಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆತನು ಗುಡ್ಡದ ಕಣಿವೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗಲಿನ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯವು ಸಜ್ಜಾಗಿರುವುದು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಶತ್ರುವು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ತನಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸೋಲು ಬರವುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಬಾದಶಹನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗ ಲೊಲ್ಲದು. ಬಾದಶಹನು ಹಟಮಾರಿತನದಿಂದ ಹಾಗೆ ತಿರುಗಿದ್ದರೆ ಜಯಸಿಂಹನು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿದುಬಂದು ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇತ್ತಂಡವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವಿಶಾರದನಾದ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯುಂಟಾಯಿತು!

ಬಾದಶಹನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಎರಡನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸ ತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಾರಿಯು ಗೊತ್ತಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಸಲು, ತಾನು ಗೋಷೆಯ ಹೆಂಗಸಾದದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ಹಾದಿಯು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕೆಯು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದಳು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬಖ್ತಖಾನನೆಂಬ ಬಾದಶಹನ ಮನಸಬದಾರನು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೊಂದು ಹಾದಿಯು ತೆರವು ಇರುತ್ತದೆಂತಲೂ, ಅದು ಬಹಳ ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದರೂ ಒಳದಾರಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದಲೂ, ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರ ಸೈನ್ಯದ ಸುದ್ದಿಯಿರುವು ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಒಬ್ಬ ಮೊಗಲ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನು ತನಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ತಾನು ಕಣ್ಣುಟ್ಟ ಆ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದಿರುವೆನೆಂತಲೂ ಆ ಮನಸಬದಾರನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಕಠಿಣ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಹೊಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಅಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ 'ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿ'ಯೆನ್ನುವಂತೆ ಬಾದಶಹನು ಮಾಡಬಾರದಷ್ಟು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿದರೂ, ಕಡೆಗೆ ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ತನ್ನ ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದ ಭಾಗವು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ಬೇಗಮರು, ಖಜಾನೆ, ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಹಿಂದೆಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಖಾಸ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಕಠಿಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಬೇಟೆಯು ದಾವತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟು, ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಆ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಾನೂ ಸಾಗಿದನು. ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಖಾಸ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಹೋಗಿ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಇನ್ನು ಬೇಗಮರು ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಸೇರತಕ್ಕವರು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಇಳಿದು ಬಂದುಬೇಗಮರಿದ್ದ ಸೈನ್ಯದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಎದುರಾದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಗಮರು ಕೈಕಾಲುಬಿಟ್ಟರು. ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ಬೇಗಮರಿಗೆ ಗಾಯ

ವಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯದವರು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಹಿರಿಯಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯದವರು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಬೇಗಮರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಹೆಂಗಸರ ಗೊಡವೆಗೆ ರಜಪೂತರು ಸರ್ವಥಾ ಹೋಗತಕ್ಕ ವರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಜಸಿಂಹನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮ ಳೊಬ್ಬಳನ್ನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಉಳಿದ ಬೇಗಮರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಗೊಟ್ಟನು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಮುಬಾರಕನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸಾ ಶಹಾಜಾದಿ ಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಣಾನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಆಕೆಯೊಬ್ಬಳು ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮರೊಡನೆ ಉದೇಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾಯಿತು! ಅವರ ಸಂಗಡ ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಹೋದಳೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

ಬೇಗಮರೆಲ್ಲ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಾದಶಹನ ಅಮೋಘವಾದ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಲಿದು, ಬಾದಶಹನ ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿ ಯಲ್ಲಿಯ ಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನರಿ–ನಾಯಿ–ಹದ್ದುಗಳ ಪಾಲುಮಾಡಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಖಜಾನೆಯೂ, ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ರಾಜಸಿಂಹನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಲು, ಆತನು ಅದಕ್ಕೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸೈನಿಕರು ದೀನದೀನ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ—"ವೀರರೇ, ನೀವು ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ. ಅನಯಾಸ ವಾಗಿಯೇ ಅವರು ಸಾವಿನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವರು. ರಕ್ತದ ಹನಿಯನ್ನೂ ಕೆಡವದೆ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಹಣ್ಣುಮಾಡುವ ಹಾದಿಯು ದೇವರ ದಯದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ, ಸುಮ್ಮನೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬಾದಶಹನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಣಿವೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಗೊಟ್ಟನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಮುಬಾರಕ ನಿಂದ ತನಗೆ ಆಯಿತೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ತಿಳಿದು, ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಮಾಣಿಕಲಾಲ ನನ್ನು ಕುರಿತು"ಮಾಣಿಕಲಾಲ, ಮೊಗಲ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನ ವೇಷದಿಂದ ಮುಬಾರಕನು ಈ ಕಠಿಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ, ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಈ ಉಪಕೃತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಈಗಲೇ ಅಭಿನಂದಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕರೆಸು. ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಆತನನ್ನು ಈಗ ಒಂದು ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಆತನಿಂದಾದ ಸಹಾಯವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಾದ್ದ ರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಕರೆತರಲು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ—

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಮುಬಾರಕ, ನಿನ್ನ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಹುಜನರ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಬಾದಶಹನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನು. ನಿನ್ನ ಗುರುತನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಹಿಡಿದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಜೀವವು ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆ.''

ಮುಬಾರಕ—(ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ) ''ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನನ್ನು ಹುಗಿದುಬಂದದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಮುಬಾರಕನೇ ಎಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮವರಾದ ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹರವರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣ ವಾಗಿರುವಾಗ, ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವೇ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತು! ಮಹಾರಾಜ, ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೇನು?''

ರಾಜಸಿಂಹ—''ಮುಬಾರಕ, ನಿಮ್ಮಂತಹ ನಿಸ್ಪೃಹಿ ವೀರರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ; ಆದರೂ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಹಿತವೇನು ಮಾಡಲಿ ಹೇಳು.''

ಮುಬಾರಕ—''ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು! ನಾನು ಮೊಗಲನಿದ್ದು ಮೊಗಲಬಾದಶಹನ ಕೇಡು ಬಗೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಿದ್ದು ಹಿಂದೂ ಅರಸರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಬಾದಶಹನ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಆತನ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ತೋಫಿನ ಬಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಸಿಬಿಡಬೇಕು! ಇನ್ನು ಬದುಕಿ ಇರಲು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ.''

ರಾಜಸಿಂಹ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ''ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಿದೆ? ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಈ ಮಾತು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಬೇರೊಂದು ಹಾದಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವುದು ನನಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಮುಬಾರಕ—''ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ತಾವು ಸತ್ಯಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳೆಂಬುದು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಿರುವುದು. ಬಾದಶಹನ ಅನ್ನದಿಂದ ಬೆಳೆದ ದೇಹವನ್ನು ಬಾದಶಹನು ಸರ್ಪದಂಶದಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು; ಈ ದೇಹವು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಬದುಕಿ ಉಳಿದದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ; ಅಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಾನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲ ಪಡೆಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಬಹುದೇ? ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ನನಗೇನಾದರೂ ಕೊಡ ಬೇಕೆಂದು ತಾವು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಹೋಗದಿರುವ ನನಗೆ, ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪಕ್ಷದಿಂದ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರಿ; ಇದಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಜೆಬುನ್ನಿಸಾ ಶಹಾಜಾದಿಯನ್ನು

ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರಿ. ಇವೆರಡರ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮೂರನೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಮುಬಾರಕನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಮುಬಾರಕನ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೆ ಮಹಾರಾಣಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದನು. ಆತನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಕುರಿತು—''ಮುಬಾರಕ, ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರ ಹೃದಯದ ವೀರನಿರುತ್ತೀ. ನಿಮ್ಮಂತಹ ವೀರರು ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಪದರಿನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆತನ ಹಲವು ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ಇನ್ನೂವರೆಗೆ ಆತನಿಗೆ ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ; ನಾಳೆ ನೀನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ನಿನಗೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಕಳುಹಿದನು.

ಬಾದಶಹನ ದೈನ್ಯ!

ಇತ್ತ ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಯಾವತ್ತೂ ಸೈನ್ಯವು ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಹೊತ್ತುಮುಳುಗಿ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿತು; ಆದರೆ ಆ ಕಣಿವೆಯ ಹಾದಿಯು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಉದ್ದ ಇರುವುದೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗ್ತಲೊಲ್ಲದು. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮೋರೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕಾಣಲೊಲ್ಲವು. ಯಾವತ್ತು ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕುಮಾಡುವಷ್ಟು ಮಶಾಲಿ ದೀವಟಿಗೆ, ಹಿಲಾಲು ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳು ಬಾದಶಹನ ಸೈನಿಕರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೇಗಮರ ಸುತ್ತಮುತ್ತು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳಕುಮಾಡಿದರು. ಉಳಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿತು. ಹಾದಿಯು ಮೊದಲೇ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಹಾದಿಯ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಳು ಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಎಡವತೊಡಗಿದರಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಎಡವಿ ಬಿದ್ದೂಬಿಟ್ಟರು! ಬಿದ್ದವರನ್ನು ಎಡವಿ ಕುದುರೆಗಳು ಮುಗ್ಗರಿಸಲು, ಮೇಲಿನ ರಾವುತರು ಬೀಳತೊಡಗಿದರು. ಹಿಂದಿನವರು ಮುಂದಿನವರ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆನೆಯ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಎಷ್ಟೊ ಜನರು ಸತ್ತರು. ಆನೆಗಳು ಬೆದರಿ ಓಡಲು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರು ಮಾಗಿದ್ದ ಮಾವಿನ ಹಾಡುಗಳಂತೆ ಕೆಳಗೆ ನಡು ನಡುವೆ ಬೀಳತೊಡಗಿದರು! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಕಣಿವೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲವೆದ್ದು ಹೋಯಿತು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಹೊರುವವರಂತೂ ತೀರ ಕೈಕಾಲು ಗೆಟ್ಟರು. ಕಾಲಾಳುಗಳು ದಣಿದಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡದಾದರು. ಹೀಗೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವಾದದ್ದರಿಂದ, ಸೈನ್ಯವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆ ಬಾದಶಹನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಅಲ್ಲಿ ರಾಹುಟಿ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕಂತು ಸ್ಥಳವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಬೇಗಮರ ಮಟ್ಟಿಗೊಂದು ಸಣ್ಣ ರಾಹುಟಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಗೂಟಗಳಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು! ಕೆಲಕೆಲವರು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಹಾದಿಯ ಮಗ್ಗಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಆತುಕೊಂಡು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯ ಊಟದ ಮಾತಂತೂ ಎತ್ತುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿಯೆಲ್ಲ ರಜಪೂತರ ಕೈಸೇರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆ ಕಣಿವೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಸಿಗದಾಗಿರಲು, ಮನುಷ್ಯರ ಊಟದ ಮಾತೇಕೆ? ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆದು ಹೊಟ್ಟೆಯು ಕರಿಕರಿ ಹಸಿದಿರಲು, ಊಟಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಹಣ್ಣಾದರು. ಊಟ–ನಿದ್ರೆಗಳಿಲ್ಲದಾಗಲು ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಮುಸುಡೆಗಳು ಒಣಗಿ ಅವರು ಕಸುವುಗೆಟ್ಟುಹೋದರು. ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದ್ದೊಂದು ದುಃಖವಾಗಿರುವಾಗ ರಜಪೂತರು ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಲು, ಆತನು ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಬರೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಸೈನಿಕರ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾದನು. ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆತನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಆಗಿನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ಸೈನಿಕರನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೈನಿಕರಾದರೋ ಬಾದಶಹನ ಮೇಲೆ ಒಳಗೆ ಸಂತಾಪಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂತಾಪ–ದುಃಖಗಳು ಉಂಟಾಗಿರಲು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಯುವ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು; ಆದರೆ ಅದರ ಕಾರಣವು ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಕೆಲವರು ಅದು ಭೂತಗಳ ಚೇಷ್ಟೆಯೆಂದು ತಿಳಿದರು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಬಾದಶಹನು ಮೊದಲು ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಕಬೇಕೆಂದು ಕೂಡಲೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಕಣಿವೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬೈಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಊಟವನ್ನಾದರೂ ಕಂಡೇವೆಂದು ಸೈನಿಕರು ನಾ ಮುಂದೆ ನೀ ಮುಂದೆ ಅನ್ನುತ್ತ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಡೆಯಹತ್ತಿದರು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಉಳಿಯದಾಯಿತು. ಒಬ್ಬರ ಭಯವು ಒಬ್ಬರಿಗಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಸೈನಿಕರು ಅವಸರದಿಂದ ಸಾಗಿ ಕಣಿವೆಯ ದಾರಿಯ ಮೋರೆಗೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ದಾರಿಯು ಬಂದಾಗಿಹೋಗಿದೆ! ರಜಪೂತರು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು, ಕಟ್ಟಿಗೆ–ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹಾದಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆನೆ–ಕುದುರೆ–ಮನುಷ್ಯರಂತೂ ಇರಲಿ, ಬೆಕ್ಕು–ನಾಯಿಗಳು ಕೂಡ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲು–ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಚೆಲ್ಲಿ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಕಾಲಾಳುಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅವರು ದೀನ್–ದೀನ್ ಎಂದು ಒದರುತ್ತ ಆವೇಶದಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸತೊಡಗಲು, ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಯಾರ ಹಲ್ಲು ಮುರಿದವು, ಯಾರ ಕೈಕಾಲು ಮುರಿದವು, ಯಾರು ಸತ್ತರು! ನಡುನಡುವೆ ತುಬಾಕಿಗಳ ಗುಂಡುಗಳೂ ಸೈನಿಕನ್ನು ಕೊಲ್ಲಹತ್ತಿದವು. ಅಂದಬಳಿಕ ಹಾದಿಯು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಸಂತಾಪ

ಗೊಂಡು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿ ತಾವು ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸೈನಿಕರು ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಸಾಗಿದರು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗ ಗೊಂದಲವೆದ್ದು ಹೋಯಿತು. ಬಿಸಿಲ ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಜನರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಸೈನಿಕರು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತ ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿ, ಬಂದ ದಾರಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ಅದೂ ಕಟ್ಟಾಗಿಹೋಗಿದೆ! ಅದನ್ನು ರಜಪೂತರು ಕಲ್ಲು-ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ, ಇರುವೆ ನುಸಿಯದಂತೆ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸೈನಿಕರು ತೆಗೆದು ಹಾದಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿನ ಸೈನಿಕರ ಕಾಟ! ಆ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರ ತೋಪುಗಳು ಹಾರಹತ್ತಿದವು; ಅದರ ಸಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಆನೆ-ಕುದುರೆಗಳು ಬೆದರಹತ್ತಿದವು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಾದಶಹನೂ, ಆತನ ಸೈನಿಕರೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರು!

ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗಿಯೇಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದರೆ ರಜಪೂತರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಡರಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಎಲ್ಲ ಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಹೊರತು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವು ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಜನರು ನುಗ್ಗಿ ಏನು ಮಾಡುವರು? ರಜಪೂತರ ಕಲ್ಲು-ಗುಂಡು-ತೋಪುಗಳ ಹೊಡೆತಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದರ ಹೊರತು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ರಜಪೂತರ ತೋಪುಗಳ ಅಬ್ಬರವು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆಗಳು ಬೆದರಿ-ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡಹತ್ತಿದವು. ಮೇಲೆ ರಣಗುಟ್ಟುವ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು ಸುರಿಸುವ ತೋಪು-ತುಬಾಕಿಗಳ ಬೆಂಕಿಯ ಮಳೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವು- ನೀರಡಿಕೆಗಳ ತಾಪ! ಹೀಗಾಗಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ 'ಖುದಾ, ತಟ್ಟನೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವು ಏಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ'ವೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಆಯಿತು! ಅತ್ತ ಬೇಗಮರು ಒಂದೇಸವನೆ ಆಕ್ರೋಶಮಾಡಿ ಅಳತೊಡಗಿದರು. ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ, ಒಂದು ಗುಟುಕು ನೀರು ಸಿಕ್ಕೀತೋ ಅನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು! ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ರತ್ನಖಚಿತ ಕಿರೀಟವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟಿ, ಒಂದು ಕಲ್ಲನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನಿಂತನು! ಆತನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅನ್ನ-ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಉಪವಾಸ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆತನು ಹತಾಶನಾದನು- ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಆತನಿಗೆ ತೋಚದಾಯಿತು. ಆತನು ದುಃಖ-ತಾಪಗಳಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಿರಲು, ಅವನಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆತನು ಆಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾರಿವಾಳದ ಕಾಲಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು!

ಹೀಗೆ ಆಲಮಗೀರ, ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಬಾದಶಹನು ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಸಹಾಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕೈಮುಚ್ಚಿ ಮುಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆಮಾಡಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ದೇವರು ಮನುಷ್ಯನ ಅಹಂಕಾರದ ಖಂಡನವನ್ನು

ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವರು ನಡೆಸುವ ತನಕ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾರ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ತಾನೇ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂಬ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ! ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಂಕಿದರೆ ಅವನ ಸೊಂಡೆಯು ಒಣಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬಾದಶಹನು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೊತ್ತುಮುಳುಗಿ ಕತ್ತಲಾಯಿತು. ಅಂದೂ ಯಾರಿಗೂ ಊಟವಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ವೆಂದರೆ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು, ಅತ್ತ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾದಶಹನು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಈ ಕಠಿಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೋಮಲಹೃದಯದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು, ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾದಶಹನ ಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಾದ ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಮಹಾರಾಣಾರವರು ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಬಾದಶಹನು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲ ಕುಮಾರಿಗೆ—"ಇಮಲಿಬೇಗಮ! ನಿನ್ನ ಬಾದಶಹನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಏತಕ್ಕೂ ಬಾರದಾಗಿದೆ. ಆತನಿಗೆ ಒಪ್ಪತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆಹೋಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳು ಹೋದರೆ, ಸೈನ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ಆತನು ಉಪವಾಸ ಸಾಯುವುದು ನಿಶ್ಚಯವು! ಇಂತಹ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ನಿನ್ನ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕರೂ ಭಾಗ್ಯವಾಗುವ ಹಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದನು! ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಅಷ್ಟು ಮನಸ್ಸು ಬಿಚ್ಚಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವಷ್ಟು ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನವಳೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಮನಸ್ಸು ಬಿಚ್ಚಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಷ್ಟು ಬಾದಶಹನು ಮತ್ತಾರ ಸಂಗಡಲೂ ಇಡಿಯ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಲು, ಆ ಉದಾರಹೃದಯದ ಮಹಾರಾಣಾನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು! ಆತನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ದರ್ಬಾರು ನೆರೆಸಿ, ಮುಂದೆ ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದನು. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವನಾದ್ದರಿಂದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆತನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಯಗೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ಜನರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು! ಆದರೆ ಉದಾರಚರಿತನಾದ ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ಇದು ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಎಷ್ಟು ದುಷ್ಟನೂ, ಪರಹಿಂಸಕನೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಹೀಗೆ ಆತನನ್ನು ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತ ಉಪವಾಸ ಸಾಯ ಗೊಡುವುದು ಆ ವೀರಪುಂಗವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಭೂತದಯೆಯಿಂದ ಆತನ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ನೀರಾಯಿತು! ಸೈನಿಕರ, ಆನೆ-ಕುದುರೆಗಳ, ಹೆಂಗಸರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಆತನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಉದುರಿದವು. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವು ಎಂತಹ ವೈರಿಗೂ ಬರಬಾರದೆಂದು ಆತನು ಮರುಗಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಕರುಣಾಮಯನಾಗಿ ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ—"ವೀರರೇ,

ಔರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನು ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಟನಾದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಹೀಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕಠೋರತನ ತೋರಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಭೂತದಯಾಪರರಾದರೆ ಪ್ರತಾಪಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರ ವಂಶದ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳು ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕರಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಶೌರ್ಯವೂ, ಪರಾಕ್ರಮವೂ ಯಾರ ಮುಂದೆ? ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದಲು ಸಡ್ಡುಹೊಡೆದು ನಿಂತ ವೈರಿಗಳ ಮುಂದೆ! ಅದರಂತೆ, ನಮ್ಮ ಶಾಸನ ಧುರೀಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಸಿಟ್ಟು ಯಾರ ಮುಂದೆ? ಉಂಡುಟ್ಟು ಸೊಕ್ಕಿ ಲೋಕವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ದುಷ್ಟರ ಮುಂದೆ! ಆದರೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕೂ, ಒಂದು ಗುಟುಕು ನೀರಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಡಿರು–ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಚತುರಂಗ ಬಲದೊಡನೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಆ ಶೌರ್ಯ– ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷಾತ್ರ ವೃತ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ವೀರ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ಪಿತೃಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನಾವು ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರ ವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿರುವೆವು. ನಮ್ಮ ಮೂಲಪುರುಷರ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಹು–ಕೇತುಗಳು ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನಲ್ಲದೆ ಕಲಾಹೀನ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಂಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಾದಶಹನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ಆತನು ಉಂಡುಟ್ಟು ಧಷ್ಟಪುಷ್ಟನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಚುಕಿ ಆತನ ರಕ್ತವನ್ನು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಚಿಮ್ಮಿಸೋಣ! ನಾವು ಹತಬಲರೇ? ನಮ್ಮ ರಣದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಏಕಲಿಂಗಜಿಯ ಕೃಪೆಯು ತಪ್ಪಿದೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆಯೆ? ರಣದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗವು, ಗೆದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯವು ಎಂಬ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಫಲದ ಮರವು ನಮಗೆ ಆಗಿದೆಯೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಈಗ ಕಾಡದೆ ಆತನನ್ನು ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡೋಣ! ಆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ನೆನೆಸಿರಿ; ಉದಾರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಅಂದರೆ ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿರುವ ಬಾದಶಹನ ಸಂಗಡ ಯಾವ ಮಾತಿನ ಅರೆದಾಟವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡದೆ, ನಮ್ಮ ಉದಾರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಗೆ ಮೇಲುಪಙ್ಕ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನಿಮಗೆ ತೋರಬಹುದು! ಆಲಮಗೀರನು ಹಸಿದು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರೊಡನೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಿರೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಹಸಿದ ಅತಿಥಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನಹಾಕಿ ಪುಣ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಿರಿ!

ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯ!

ರಾಜಸಿಂಹನು ಉದಯಪುರಿಯನ್ನೂ, ಜೆಬುನ್ನಿಸೆಯನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸಂಗಡ ಅವರನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಅವರ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಳು. ನಿರ್ಮಲೆಯು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಯಾವತ್ತೂ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳು. ತಾನು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರದಂತೆ ಉದೇಪುರಿಯು ತಾನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಈ ವಿಲಕ್ಷಣ ಯೋಗವು ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೆ ಒದಗಿತೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದಳು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಶಕ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಶಕ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ದಿಲ್ಲೀ ಬಾದಶಹನ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೇಗಮಳೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಗಳೂ ತನ್ನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಈ ಅಶಕ್ಯ ಸಂಗತಿಯೂ ಶಕ್ಯವಾಯಿತಲ್ಲ! ಎಂಬ ಸಂತೋಷವು ಆಕೆಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯದ ಚಂಚಲೆಗೆ ತನ್ನ ಗುರುದೇವನಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ಸತ್ಯವಾದಿಯಾದ ತಪಸ್ವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕೃಪೆಯ ವರದ ವಾಣಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಅಘಟಿತ ಘಟನೆಯಾಯಿತೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಳು! ಹೀಗೆ ದೇವರಲ್ಲಿಯೂ, ಗುರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಉದಯಪುರೀ ಬೇಗಮಳ ವಿಷಯದ ಆಕೆಯ ಈರ್ಷೆಯು ಅಳಿದುಹೋಯಿತು! ಪಾಪ! ಯಾರಿಗೂ ಇಂತಹ ಹೊತ್ತು ಬರಬಾರದು. ಬಾದಶಹನ ಮನೆಯವರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದಾರು? ಅಂಥವರ ಅನಾದರ ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವಲ್ಲ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಯೋಚಿಸಿ, ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು— ''ನಿರ್ಮಲೆ, ಹೋಗು, ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ; ನಾನೆ ಆಕೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಮದಾಂಧನಾದ ಬಾದಶಹನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯೂ ಮದಾಂಧಳಾಗಿರಬಹುದು. ಮದಾಂಧರು ಎರಡನೆಯವರ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಹೇಡಿತನವೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಹೋಗು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು ತಾನು ಒಯ್ದ ಪತ್ರದಂತೆ ಉದೇಪುರಿಯು ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತುಂಬಿದ್ದನ್ನು ಯಾವಾಗ ನೋಡೇನೆಂದು ಆಕೆಯು ಹಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಒಡೆಯಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತಟ್ಟನೆ ಉದೇಪುರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುವರೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದೇಪುರಿಗೆ ಮರಣಪ್ರಾಯ ದುಃಖವಾಯಿತು! ಬಾದಶಹನ ಬೇಗಮಳಾದ ತನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಯಕಃಶ್ಚಿತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಮಗಳು ಕರೆಸುವ ಪ್ರಸಂಗ

ಬರಬೇಕೇ? ಎಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಬಾದಶಹನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಉರುಳಾಡುತ್ತಿರಲು, ಈ ರೂಪನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪೋರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನು? ಆಗಲಿ, ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಉದೇಪುರಿಯೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಲೇ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟಳು! ದುರಹಂಕಾರಿಗಳ ಮಾತು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ! ತಮ್ಮ ಹೊರತು ಜಗತ್ತು ಅವರಿಗೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ತೋರುವುದು!

ಇತ್ತ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಬಾದಶಹನ ಬೇಗಮಳ ಮರ್ಯಾದೆಗನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಆಸನದಷ್ಟೇ ಗೌರವದ ಆಸನವನ್ನು ಆಕೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಳು. ಬೇಗಮಳು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕುಮಾರಿಯು ಎದ್ದುನಿಂತು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದಳು. ಈ ಮೊದಲೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ತರ್ಕಿಸಿದ್ದೇ ನಿಜವಾಯಿತು! ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಈ ಸೌಜನ್ಯದ ಆದರವನ್ನು ಸೊಕ್ಕಿನವಳಾದ ಬೇಗಮಳು ಹೇಡಿತನವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ—

ಉದೇಪುರಿ—''ಅಂಜುಬುರುಕರಾದ ಹಿಂದುಗಳು ನೀವು ಮೊದಲು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತೀರಿ; ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತೀರಿ! ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಔತಣಕೊಟ್ಟಂತೆ ನನ್ನ ಉಸಾಬರಿಗೆ ನೀನು ಯಾಕೆ ಬಂದೆ?''

ಬೇಗಮಳ ಈ ಉದ್ಧಟತನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಿಯ ಸೌಜನ್ಯವು ಶಿಥಿಲವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಾಳಿ ಬೇಗಮಳನ್ನು ಕುರಿತು— ''ಬೇಗಮಸಾಹೇಬರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಿಂದಿನದನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿ ಅತ್ತರೆಂಬಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು.'' ನಿಮ್ಮ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಬಾದಶಹನು ಮಹಾರಾಣಾರವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪೂರಾ ಸಿಕ್ಕು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆಸಿ ನೀವು ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ. ಎಲೈ ಉದೇಪುರೀ, ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸೊಕ್ಕು ತಗ್ಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನೀನು ಈಗ ನನ್ನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿರುವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತೆಯೇನು? ನಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲ ಕುಮಾರಿಯೊಡನೆ ನಿನಗೆ ನಾನು ಕಳಿಸಿದ ಪತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದೆ? ನಿರ್ಮಲೆ, ಹೋಗು, ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಈ ಸೊಕ್ಕಿನ ಬೇಗಮಳ ಮುಂದಿಡು, ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಈಕೆಯು ಅದರಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕವನ್ನು ತುಂಬಲಿ! ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಅವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನದ ಬೆಲೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು!''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಈ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದೇಪುರಿಯು ತತ್ತರಿಸಿದಳು! ಆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬೇಗಮಳ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಬಳಬಳ ನೀರುಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ಆ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿನಿಯ ಈಗಿನ ಸೌಂದರ್ಯವು ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಬಹಳ ಮೋಹಕವಾಗಿದ್ದಿತು; ಆ ಸುಂದರಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಈರ್ಷೆ, ಅಸೂಯೆಗಳ ದುಷ್ಟ ಕಲೆಗಳು ಈಗ ಅಳಿದುಹೋಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣಗಳಾದ ಲಜ್ಜೆ–ಭಯಗಳ

ಚಿಹ್ನಗಳು ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ ವನ್ನು ತೊಡೆದಂತಾಗಿತ್ತು! ಬೇಗಮಳ ಮೈಯು ಜೋರೆಂದು ಬೆವತಿತು. ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೆವರಹನಿಗಳು ಮಿನುಗಹತ್ತಿದವು. ಆಕೆಯು ಸೌಮ್ಯಸ್ವರದಿಂದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಉದೇಪುರಿ—''ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ಬಾದಶಹನ ಬೇಗಮಳಿಗೆ ನೀನು ಗುಡುಗುಡಿ ಯನ್ನು ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಬಹುದೇ? ನಿನ್ನ ಈ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹೇಳು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಮೊದಲೇ ಇಷ್ಟು ಮೆತ್ತಗಾಗಿದ್ದರೆ ಗುಡುಗುಡಿಯು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಉದೇಪುರೀ, ರೂಪನಗರದ ಈ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಮಂದಿಯ ಗುಡುಗುಡಿ ತುಂಬುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವೆಯೋ ಏನು? ಬಾದಶಹನ ಮನೆಯ ನಾಯಿಗಳಾದ ನಿಮಗೆ ಅಹಂಕಾರವೆಷ್ಟು? ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ ಯಿಂದ ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಬೇಕೆಂದು ನೀನು ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟ ಗಂಡನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿತ್ತೇನು? ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯರೂ ನಿಮ್ಮ ಗಂಡ–ಹೆಂಡಿರ ಲೋಳೆ ಬಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವರೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೀರಾ? ಮನುಷ್ಯನ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕಾದರೂ ಮೇರೆ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೊತ್ತು ಬಂದಾಗ ಎಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಏನೇನೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವರು; ನಿಮ್ಮಂತಹ ವಿಷಯಸುಖದ ರೊಜ್ಜಿನೊಳಗಿನ ನೊರಜುಗಳ ಪಾಡೇನು? ತುಂಬು ತುಂಬು ನಿನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸತ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಗುಡುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ತುಂಬಿಬಿಡು!

ಬೇಗಂ—''ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ಇದೆಂತಹ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು! ಬಾದಶಹನ ಬೇಗಮಳ ಮುಂದೆಯೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೇ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಮತ್ತೂ ನಿನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ಹುಚ್ಚು ಹೋಗಲೊಲ್ಲದು, ದುರಹಂಕಾರವು ಇಳಿಯಲೊಲ್ಲದು! ಉದೇಪುರೀ, ನೀನು ಹೆಸರಿನ ಉದೇಪುರಿಯು! ಉದೇಪುರದ ರಾಜಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಕಬರ ಬಾದಶಹನಿಂದ ನಿನ್ನ ಗಂಡನವರೆಗೆ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಬಾದಶಹರೂ ಹೆಣಗಿ ಹೆಣಗಿ ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕಿ ಹೋದರು! ಉದೇಪುರದ ಸತ್ವಸ್ಥ ರಾಜಕನ್ಯೆಯರ ಉಗುರೂ ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ, ಅವರೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾಗುವ ಮಾತೇಕೆ? ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವಳೋ ಕಿರಸ್ತಾನರ ತೊತ್ತು ನೀನು ಉದೇಪುರಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಬಾದಶಹನ ಕೈಹಿಡಿದಿರುತ್ತೀ. ಘನವಂತನಾದ ದಾರಾಶಿಕೋನ ಕೈಹಿಡಿದ ನೀನು, ಆತನ ತಮ್ಮನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಜಪೂತ ಕನ್ಯೆಯರು ನಾವು ಹೇಸುವೆವು! ನೀನು ನಿಜವಾದ ರಜಪೂತಳಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ, ರಜಪೂತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮಹತ್ವವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಈ ಮರ್ಮಭೇದಕ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಉದೇಪುರಿಯು ತೀರ ಹಣ್ಣಾದಳು. ತಾನು ಮೊದಲಿಗೆ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದೆಯಿದ್ದದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಆಕೆಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಬೇಗಂ—''ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ನೀನು ಏನು ಅಂದರೂ ನಾನು ಈಗ ಸುಮ್ಮನಿರ ಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ನನಗೆ ಗುಡುಗುಡಿ ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ನಿನಗೆ ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ದಾಸಿಯು ಕಲಿಸುವಳು, ಆಮೇಲೆ ತುಂಬು.''

ಬೇಗಮಳಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ದುರಹಂಕಾರಿಗಳ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಇಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಹಾದಿಗೆ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಅಹಂಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅಹಂಕಾರವೇ ಅವರನ್ನೂ, ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು! ಆ ನಾಶಕಾರಕ ಆಹಂಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಪುಣ್ಯವೂ, ಸತ್ಸಂಗವೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರದ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿದ ಉದಯಪುರಿಗೆ ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿ ಯಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸಜ್ಜನಳ ಸಮಾಗಮವಾದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಬೇಗಮಳು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಂತಾಗಿ ಹಣ್ಣಾದಳು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ತಲೆದೋರಿತು; ಅದರ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಕೆಯು ಕನಿಕರದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಬೇಗಂ—''ಕುಮಾರೀ, ನಾನು ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಲೇಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಾ? ಮೊದಲಿನ ನಿನ್ನ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ನಿನ್ನ ನಿಷ್ಠುರತನವು ಒಪ್ಪುವುದೇ? ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ ತಂಬಾಕು? ತಾ, ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬುವೆನು.''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಬೇಗಮಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗುಡುಗುಡಿ ಹಿಡಿದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಸರಳ ಹೃದಯವು ಕರಗಿತು! ತನ್ನ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾಠಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮರಗಿದಳು. ಆ ಸುಜನಳು ತಟ್ಟನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬೇಗಮಳ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ಇಸಿದುಕೊಂಡು ಬೇಗಮಳೊಡನೆ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮದಿಂದ—''ಬೇಗಂ, ಬೇಡ ಬೇಡ; ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಬೇಡ. ನೀನು ತುಂಬುತ್ತೇನೆಂದ ಮಾತೇ ನನಗೆ ಸಾಕಾಯಿತು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಬೇಗಮಳಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತೀ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು, ನನ್ನ ಹೃದಯವೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಕ್ಷುದ್ರ ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರವೇತಕ್ಕಮ್ಮಾ!''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಬೇಗಮಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಆಕೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳದವರೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಅಪರೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ತನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ದಾಸಿಯರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ

ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮೋದಯವಾದಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಂಬ ಭೇದವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠ ಭಾವವು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಅಂತಹದು!

ಹೀಗೆ ಉದಯಪುರಿಯ ಸಂಭಾವನೆಯಾದದ್ದು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು, ಇನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪನಿರ್ಣಯವೇನಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಆ ಶಹಾಜಾದಿಯು ಚಿಂತಿಸ ತೊಡಗಿದಳು. ಉದಯಪುರಿಯು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮಾನಖಂಡನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಣಾ-ರಾಜಸಿಂಹನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ ಕಳಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ತರ್ಕಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಬೇಗಮರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಕಾರಣವೇನಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯ ದಾಯಿತು. ಮುಬಾರಕನ ಮರಣದಿಂದ ಆಕೆಯು ಮೊದಲೇ ದುಃಖಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ಶೂರ ಪುರುಷನನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಆಕೆಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸುಖವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನು ಹಿಡಿದು ತಂದ ಕಾರಣವು ಗೊತ್ತಾಗದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಆಲೋಚನೆಗೆ ಒಳಗಾದಳು.

ಸತ್ಸಮಾಗಮದ ಪ್ರಭಾವ!

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು, ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುಮಾನದ ಆಸನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯೊಡನೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸವಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದಳು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯಾದರೂ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯೊಡನೆ ಬಹಳ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಳು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳವು ಬರುವಂತಹ ಯಾವ ಮಾತುಕಥೆಗಳೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಆದರಾತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರದ ಕೊರತೆಯೂ ಬಾರದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯು ಹೇಳಿದಳು. ಕಡೆಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಸುಗಂಧ-ದ್ರವ್ಯಾದಿ ಗಳಿಂದ ಶಹಾಜಾದಿಯ ಸತ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಈ ಆದರೋಪಚಾರವನ್ನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕ್ರೂರತನದ ಸೊಕ್ಕಿನ ನಡತೆಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೊಂಡಳು. ಮುಬಾರಕನ ಮರಣದಿಂದಲೇ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಕಠಿಣಹೃದಯವು ಮಿದುವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ನನ್ನನ್ನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದ ಕಾರಣವೇನು? ಇದರ ಉತ್ತರವು ನನಗೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿರುವುದೇ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವರೊಬ್ಬರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಅವರ ಹೆಸರೇನು ದಯಮಾಡಿ ಹೇಳುವಿರಾ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಅವರ ಹೆಸರು ಮುಬಾರಕ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಹೌಹಾರಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. 'ನನ್ನ ಮುಬಾರಕನೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಚ್ಛಿಸಿರಬಹುದೇನು? ಛೆ! ಸತ್ತವರೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದುಂಟೆ? ಯಾವ ಮುಬಾರಕನಾಗಿರಬಹುದು?' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ರಾಜಕುಮಾರೀ, ಯಾವ ಮುಬಾರಕನು? ನಮ್ಮ ಮುಬಾರಕನಂತೂ ಸತ್ತುಹೋಗಿರುವನು!''

ಚಂಚಲೆ—''ಆ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದ ನಿಮ್ಮ ಮುಬಾರಕನೇ ಮತ್ತೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಶಹಾಜಾದೀ, ಆ ಶೂರ ಸರದಾರರು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದರೆಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ನೀನೇ ಕೇಳು!''

ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಆನಂದದಿಂದ ಪರವಶಳಾದಳು. ಆಕೆಯು ಲಜ್ಜೆದೊರೆದು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ—''ರಾಜಕುಮಾರೀ, ನೀನು ವ್ಯರ್ಥ ಮಾತನಾಡುವವಳಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಅಸತ್ಯವಂತೂ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡಲಾರದು! ಬಾದಶಾಹೀ ಮನೆತನದವರಾದ ನಾವು ದುರಭಿಮಾನದ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ರಜಪೂತರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯದ ಭಯವೂ, ಸದ್ಗುಣಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸೂ ನಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ! ರಾಜಕುಮಾರೀ, ನಮ್ಮ ಆ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗ ಕೇಳಲಿ? ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಕಾಣುವನು? ನೀಚಳಾದ ನಾನು ಆ ಸರಳ ಹೃದಯದ ಸರದಾರನ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಯಾವಾಗ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವೆನೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಬರಿಯ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದರೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶಹಾಜಾದೀ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಅದು ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಹಿತದ್ದೇ ಆಗಿರುವುದು!''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—(ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ''ಹೇಳು, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳು. ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಾನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯು!''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ನೀನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೋ.''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಹಾಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಅದೇಕೆ?''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಶಹಾಜಾದಿಯರು ಶಹಾಜಾದಿಯರೊಡನೆಯೇ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಾದಶಹರು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವರು. ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಯಾಕೆ ಪ್ರೀತಿಸುವೆ? ಶಹಾಜಾದೀ, ದಿಲ್ಲೀಶ್ವರನ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ನೀನು ಸಿಟ್ಟು ಮಾತ್ರ ಆಗಬೇಡ! ನಿಮ್ಮ ಶಹಾಜಾದಿಯರ ಈ ರೀತಿಯು ರಜಪೂತ ಕುಮಾರಿಯರಾದ ನಮಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ನೋಡು! ಅಲ್ಲವ್ವಾ! ವಿವಾಹವಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಗುವುದನ್ನೂ, ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ವಿವಾಹವಾಗುವುದನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು; ಆದರೆ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ, ವಿವಾಹಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಡದೆ ನೀವು ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾವು ಹೇಸುವೆವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಯೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವೆವು! ಜಿಬುನ್ನಿಸೇ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು, ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ!''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ತಂಗೀ ಚಂಚಲೇ, ಸರ್ವಥಾ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಒಂದೇ ದಿನದ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯ ಈರ್ಷೆ, ಅಸೂಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಹೃದಯವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ತಂಗೀ, ಪ್ರೇಮವು ಅಂಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು?''

ಚಂಚಲೆ—''ನಾವು ವಿವೇಕವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ದೇವರ ಹಾಗೂ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಭಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿವೇಕವು ನಷ್ಟವಾಗಲು, ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು; ಅಂತಹ ಅಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನೀನು ಅಂಧಪ್ರೇಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ! ತಂಗೀ, ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಂಧವಾಗುವುದು?''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ತಿಳಿಯಿತು, ನಿನ್ನ ಮಾತಿನ ಮರ್ಮವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು! ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವೇ ಅಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಂಧವಾದರೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಹಾಗೆ ಅಂಧವಾಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ನಾನಂತೂ ತಿಳಿದಿರುವೆನು; ನೀನೆಂದಂತೆ ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವೇ ಅಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಂಧವಾದರೆ, ಅದರ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನನ್ನು ಪತಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.''

ಜಿಬ್ಬುನಿಸೆ—''ಲಗ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಹಾಗಿದ್ದರೆ?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಿರಬೇಕು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೇ, ಇಂತಹ ಅನವಸ್ಥೆಯು ತಾರುಣ್ಯದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸಂಭವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಜನರಲ್ಲಿ ತಾಯಿ–ತಂದೆಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಲಗ್ನವಾಗುವ ರೀತಿಯೇ ಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ರೂಢವಾಗಿರುವುದು; ಅದರಂತೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಪ್ರೌಢರಾಗುವುದರೊಳಗೇ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಬಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ; ಅದಿರಲಿ, ಈಗ ನೀನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಲಗ್ನವಾದರೆ ಆಗುವ ಹಾನಿಯೇನು ಹೇಳು?''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಶಿರಚ್ಛೇದವಾಗುವುದು.''

ಚಂಚಲೆ—''ಖುದಾನು ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದರೆ ನೀನು ಶಿರಚ್ಛೇದದ ಭಯವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನೀವು ಇಂತಹ ದುರ್ಬಲ ಹೃದಯದವರಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ರಜಪೂತ ಸತಿಯರ ಸಹಗಮನವನ್ನು ಕಂಡು ನಡುಗುತ್ತೀರಿ!''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—(ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ''ಚಂಚಲಕುಮಾರೀ, ನೀನು ಹುಡಿಗೆಯಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ತಾರಕಗುರುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮುಬಾರಕನು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಬಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಾನು ಆತನನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು; ಆದರೆ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೀನು ವಿಲಂಬವಾಗಗೊಡಬೇಡೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಇಲ್ಲ, ಸರ್ವಥಾ ವಿಲಂಬ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಣಾರವರು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ಮಸೀದೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರುವರು. ಇಂದು ನಾಲ್ಕುತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೋ. ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ನಾವು ಸಾಯಲೇಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ?''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—''ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು; ಆದರೆ ಮುಬಾರಕನು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗ ಬರುವನು?''

ಚಂಚಲಕುಮಾರಿ—''ಒಂದು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲಸಿಂಹನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಆ ಪುಣ್ಯವಂತನೇ ಮುಬಾರಕನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿರುವನು!''

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಲೇ ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾದಳು! ಆಕೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಶಾಂತಿಯು ಈಗ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಅನುಜ್ಞೆ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಯು ಬೇಡಬೇಡವೆಂದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯ ಮನೆಯವರೆಗೆ ಚಂಚಲಕು ಮಾರಿಯು ಹೋದಳು.

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯ ಹೃದಯವು ಆನಂದದ ತೆರೆಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮುಬಾರಕನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಬಾರಕನು ಬರಲು, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಧಾವಿಸಿ ಹೋಗಿ ಆತನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಕಣ್ಣೀರುಗಳಿಂದ

ಆತನ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತ—"ಪ್ರಿಯ ಮುಬಾರಕ, ಕ್ಷಮಿಸು—ಈ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಸರ್ವಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು! ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು ಬೇಡ. ಮೊದಲು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕು! ನಡೆ, ಮಸೀದೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮೊದಲು ನಿಕಾಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ"

ಮುಬಾರಕ—(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) "ಶಹಾಜಾದೀ, ಈ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು? ಏಳು ಏಳು, ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆ ಕ್ಷಮಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಮುಖಾವಲೋಕನವನ್ನೂ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ."

ಜಿಬುನ್ನಿಸೆ—"ನಾನು ಧನ್ಯಳಾದೆನು; ಆದರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನವಾಗುವತನಕ ನಾನು ಒಂದೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನದ ಕಾರಣವು, ನನಗಾದ ಪವಿತ್ರ ಹೃದಯದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಒಂದು ದಿವಸದ ಸಹವಾಸವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆನು."

ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಮಸೀದೆಯಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮಿ ಧರ್ಮವಿಧಿಯಂತೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಲಗ್ನವಾಗಿ, ಪವಿತ್ರವಾದ ದಾಂಪತ್ಯವು ಅವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು! ಅದರಿಂದ ಅವರ ಮಲಿನವಾದ ರಾಜಸಪ್ರೇಮವು ಶುದ್ಧ ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಲಗ್ನದ ವಿಧಿಯು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮುಬಾರಕನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಪ್ರೇಮದ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಬದುಕಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಮಾಣಿಕಲಾಲನನ್ನು ಮಹಾ ಸತ್ಪುರುಷನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆ ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳ ಮಾತಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯು ಬಹಳವಾಗಲು, ಮುಬಾರಕನು ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—"ಪ್ರಿಯೇ, ರಾತ್ರಿಯು ಬಹಳವಾಯಿತು. ನೀನು ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿರುತ್ತೀಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಬೇಗನೆ ಆಗುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಾನು ಹೋಗುವೆನು ಅನ್ನಲು, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು—"ಪ್ರಿಯ ಮುಬಾರಕ, ಇನ್ನು ನಾವು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಬೇಡ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಡವರಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡೋಣ. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಭಯವು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು! ಯಾಕೆ ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ನಿನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿರುವುದಲ್ಲವೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಬಾರಕನು ಉಸುರ್ಗರೆದು—"ಜಿಬುನ್ನಿಸೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ನಾನು ಜೀವದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಾನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದಂತಾಗಲಿ! ಈಗ ನಡೆದಿರುವ ಯುದ್ಧದ ಕಥೆಯಂತೂ ಮುಗಿಯಲಿ, ಆಮೇಲೆ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಮಾಡೋಣ; ಆದರೆ ಆಲಮಗೀರನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಡೋಣ!"

ಒಡಂಬಡಿಕೆ

ಹಿಂದೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೀರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಬೋಧಿಸಲು, ಅರೆದಾಟವಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಕರಾರುಗಳಂತೆ ಬಾದಶಹನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

1. ಬಾದಶಹನು ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಗುಡ್ಡದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದು ಉದಯಪುರದ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು.

2. ಜಿಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಬಾರದು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗ ಬಾರದು.

3. ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉದೇಪುರೀ ಬೇಗಮಳನ್ನೂ, ಜೆಬುನ್ನಿಸಾ ಶಹಾಜಾದಿಯನ್ನೂ ರಾಣಾನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕು.

ಈ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳಿಂದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಪತ್ರವು ಬರೆದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಕಣಿವೆಯೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಿರುವಂತೆ, ಹೊರಗಿದ್ದವರಿಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಮೇಲಾಗಿ ಪತ್ರ ತಂದವನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವನೆಂಬ ಭಯವಂತೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು, ಅಂದಬಳಿಕ ಬೇಕೆಂತಲೆ ಸಾವಿನ ಬಾಯಿಗೆ ಯಾರು ಸಿಗುವರು? ರಾಣಾನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರಂತೂ ನಿರ್ವಾಹವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಣಾನಾದರೂ ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಯಾರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಮಹಾರಾಣಾನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ—''ಪ್ರಭುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೆ, ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನಾನು ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವೆನು'' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಮಾಣಿಕ ಲಾಲನ ಶೌರ್ಯ–ಚಾತುರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನೇ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಉದಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿರ್ಮಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ಮುಬಾರಕನ ಲಗ್ನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಇದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಳು. ಜೆಬುನ್ನಿಸೆಯು ಜನಾನಖಾನೆಯ ಕಾಯದೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾದಶಾಹಿಯ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯು ವಿಷ ಕುಡಿದು ಸಾಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಮುಬಾರಕನು ಯಾವುದೊಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಈ ಅನರ್ಥವು ತಪ್ಪಬೇಕಾದರೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕರಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೂ, ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸುವುದೊಂದು ಕರಾರನ್ನು ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಪುನಃ ರಾಜಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಸಿಂಹನು—''ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ನಾನೊಂದು ಬೇರೆ ಪತ್ರ ಕೊಡುವೆನು, ಅದನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಸಂಗಡ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕೊಡು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಪುನಃ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮಹಾರಾಣಾನು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೂ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬರೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

''ಶಾಹ ಶಾಹ,

ದಾಸಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಕುರನೀಸಗಳು! ಹುಜೂರು ಮಾಡಿದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ದಾಸಿಯು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಪಾಲಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಹೂಜೂರಿನ ಮಂಜೂರಿಯು ದೊರೆತರಾಯಿತು. ಖಾವಿಂದ, ಜಹಾಪನಾಹ, ನಾನು ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಜೂರಿನ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಈಗ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಹುಜೂರಿನ,

ಇಮಲಿ ಬೇಗಂ''

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ತನ್ನ ಕಲಿಸಿದ ಪಾರಿವಾಳದ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಅದರ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪತ್ರಗಳ ಭಾರವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಹಾರುತ್ತ ಹೋಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಡಹತ್ತಿತು. ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಪಾರಿವಾಳವು ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಿತು. ಆತನು ಅದರ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಮೂರೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓದಿನೋಡಿದನು. ರಾಜಸಿಂಹನ ಯಾವತ್ತೂ ಕರಾರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಅದರಂತೆ ಕೂಡಲೆ ಬರೆದು ಪಾರಿವಾಳದ ಮುಖಾಂತರ ಮಹಾರಾಣಾನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಮಹಾರಾಜಾನು ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಾ ಮೊರ್ತಬುಗಳೂ, ಭಾದಶಹರ ರುಜುವೂ ಆಗಿಬರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನ ಮುನಸಿಯು ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಹಸ್ತದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿಸಿ, ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ''ಮಂಜೂರ'' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬರೆದನು. ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯನ್ನೂ, ಮುಬಾರಕನನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸುವೆನೆಂದು ಬಾದಶಹನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ಈ ವಿವಾಹವು ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಸಂಧಿಯ ಪತ್ರವು ಕೈಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಜಸಿಂಹನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಜಪೂತರು ಕಣಿವೆಯ ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆದರು. ಉದೇಪುರಿಯೂ, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯೂ ಬಾದಶಹನ ಬೇಗಮರ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೂಡಲು, ಔರಂಗಜೇಬನು ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ನಡೆದನು. ಉದಯಸಾಗರದ ಮೇಲೆ ಆತನ ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿತು. ರಾಜಸಿಂಹನು ದಯಾವಂತನಾಗಿ ಬಾದಶಹನ ಯಾವತ್ತೂ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನು ಉದಯಸಾಗರದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಳೆದನು.

ಬಾದಶಹನು ಛಾವಣಿಯೊಳಗಿನ ರಂಗಮಹಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ಜಿಬುನ್ನಿಸೆಯು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಬಾದಶಹನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—''ನೀನು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಲಗ್ನದ ಮಾತು ಹೊರ ಬೀಳದಂತೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಬಾದಶಹನು ಉದೇಪುರಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ನಾಯಿಯ ಬಾಲವು ಡೊಂಕವೆನ್ನುವಂತೆ, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ್ದೊಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾದಶಹನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡನು; ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾವಧಿ ದುಃಖವೂ ಆಯಿತು!

ಮರುದಿವಸ ದರ್ಬಾರವು ನೆರೆಯಿತು; ಬಾದಶಹನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು—''ನೀನು ನನ್ನ ಅಳಿಯನಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಆಪ್ತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲಾರೆನಾದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇವತ್ತಿನಿಂದ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಮನಸಬದಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಹುಕುಮು ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಬೀಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಇರಲಾಗದು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಶಹಾಜಾದಾ ಅಕಬರನು ಜಯಸಿಂಹನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜಯಸಿಂಹನ ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲೇರಖಾನನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ವೀರನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದು. ನೀನು ಇಂದೇ ದಿಲೇರಖಾನನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗು'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮುಬಾರಕನಿಗೆ ಆನಂದವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇದು ತನ್ನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸೂಚನೆಯೆಂದು ಆತನು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಆತನ ತರ್ಕವು ಸುಳ್ಳೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಸೇವಕನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ದಿಲೇರಖಾನನಿಗೆ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ—''ಮುಬಾರಕನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದರಂತೂ ಸರಿಯೇ; ಮರಣಹೊಂದದಿದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇಂದೇ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕು'' ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ದಿಲೇರಖಾನನಿಗೆ ಮುಬಾರಕನ ಗುರುತು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಆತನು ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದಬಳಿಕ ಔರಂಗಜೇಬನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ—"ನಾವು ಗುಡ್ಡಗಾಡ ಜನರ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆವು; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ನಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಯಕಃಶ್ಚಿತ ಜಮೀನದಾರನೊಡನೆ ಬಾದಶಹನ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಎಂತಹದು! ನಾನು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಹರಿದು ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ರೂಪನಗರದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸದಿರುವುದು ರಾಜಸಿಂಹನ ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧವು. ರೂಪನಗರದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಅಧಿಕಾರವು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ನನಗೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಹೊರತು ನಾನು ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕ್ಷಮಿಸಲಾರೆನು. ಆಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದು. ರಾಣಾನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕಳುಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮ ಜನರು ಅವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವರು; ಜಿಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎತ್ತಲಾಗುವುದು; ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಗುಡಿಗಳನ್ನು ಕೆಡವಲಾಗುವುದು!"

ಕೂಡಲೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ದಿಲೇರಖಾನನು ಉದೇಪುರದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಆಗ ರಾಜಸಿಂಹನು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸಿ—"ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿರುವಾಗ ಪುನಃ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇಕೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಾದಶಹನು—"ಒಬ್ಬ ಸಾಧಾರಣ ಜಮೀನದಾರನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಯೆಂತಹದು! ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಹೊರತು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಾರೆನು" ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಸಿಂಹನು—"ನಾನು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿ ಇರುವೆನು. ರೂಪನಗರದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಬಾದಶಹನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಒತ್ತುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ಒಳ್ಳೇದು, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏನಾಗುತ್ತ ದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲಿ!"

ರಾಜಸಿಂಹನು ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ರಣನೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಂಡಿತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಮೊಗಲರು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯ ತಳವನ್ನು ಕೀಳಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ದಿಲೇರಖಾನನು ಶಹಾಜಾದಾ ಅಕಬರನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಬಾರಕನ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದನಷ್ಟೆ? ರಾಜಸಿಂಹನು ಆತನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕುಮಾರ ಜಯಸಿಂಹನ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಣಾನು ಗೋಪೀಚಂದ ರಾಠೋಡನನ್ನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವು ದಿಲೇರಖಾನನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯ ತಂದೆಯಾದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಎರಡುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಸೇವಕನು ಹೇಳಿದನು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ವಹಿಸಬಂದಿರುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು

ರಾಣಾನಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನಿಗೆ—''ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹಜೀ, ನೀವು ಒಬ್ಬರೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಈಗಲೇ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು; ಆದರೆ ಎರಡುಸಾರೆ ರಾವುತರೊಡನೆ ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಮರಭೂಮಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು; ಅಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ನಾನೇ ಬರುವೆನು'' ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಲು, ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಒಬ್ಬನೇ ರಾಣಾನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಣಾನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದನು; ಆದರೆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ—''ಈಗ ಈ ಕಾಣಿಕೆಯು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಮುಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದು'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನ ಈ ಮಾತಿನ ಉತ್ತರವಾಗಿ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು—''ಮಹಾರಾಣಾಜೀ, ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹನು ಬದುಕಿ ಇರುವ ವರೆಗೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ರಜಪೂತನೂ ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಮೊದಲಾದ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಾನೆಂದು ನಾನಂತೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನು ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಭುಜಬಲವು ಇನ್ನೂ ತಗ್ಗದಿರುವುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಎರಡುಸಾವಿರ ಜನ ರಾವುತರೊಡನೆ ಮೊದಲು ಮಹಾರಾಣಾರವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಏನು ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಮಾತನಾಡುವೆನು'' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಣಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ—''ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು ಸಾಳುಂಕಿ ವಂಶದ ವೀರರಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ. ತಾವು ಸರ್ವ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಗೋಪೀಚಂದರೊಡನೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಸಹಾಯದಿಂದ ದಿಲೇರಖಾನನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭ!

ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನೂ, ಗೋಪೀನಾಥ ರಾಠೋಡನೂ, ಮಾಣಿಕಲಾಲ ಸಿಂಹನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ದಿಲೇರಖಾನನ ಸಮಾಚಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂರು ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳ ನೋಡಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ರಾವುತರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ದಿಲೇರಖಾನನಿಗೆ ಆತನಿರುವ ಸ್ಥಳವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ಮೊಗಲ ಸೇನಾಪತಿಯು ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಶೂರರಾದ ಮೊಗಲ ರಾವುತರನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದ ರಾವುತರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭ ವಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಾದಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದನು. ಆತನು ಸೋತು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದನೆಂದು ಮೊಗಲರು ಆತನ ಮೇಲೆ ಆವೇಶದಿಂದ

ಸಾಗಿಹೋದರು; ಆದರೂ ಯುದ್ಧಕುಶಲನಾದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ಅವರೊಡನೆ ಕಾದದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಸರಿಯುತ್ತ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವ ಸ್ಥಳದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಚತುರನಾದ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಹಾಗೆಯೇ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿರುವಾಗ ಅದರ ಮುಂದೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನ ರಾವುತರು, ಎಡಕ್ಕೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲನ ಕಾಲಾಳ ಸೈನ್ಯವು, ಬಲಕ್ಕೆ ಗೋಪೀನಾಥ ರಾಠೋಡನ ಸೈನ್ಯವು ಆಗಿ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು, ಈ ಮೂರೂ ಸೈನ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮೂರೂಕಡೆಯ ರಜಪೂತ ಸೈನಿಕರು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಆ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೊಗಲರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ಜಯಸಿಂಹನೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಘೋರ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿರುವಾಗ ಮುಬಾರಕನ ಶೂರ ಸೈನಿಕರು ಒಳ್ಳೆಯ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆಗಿನ ಮುಬಾರಕನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ರಜಪೂತ ವೀರರು ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಮುಬಾರಕನ ಸೈನ್ಯವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಣ್ಣಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು; ಆದರೂ ಮುಬಾರಕನು ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯದಾದನು. ಆಗ ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ತನ್ನ ರಜಪೂತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು—''ವೀರರೇ, ಇನ್ನು ಆ ಮೊಗಲ ವೀರರೊಡನೆ ಕಾದದೆ ಅವರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹೋಗಗೊಡಿರಿ. ಅಂತಹ ವೀರರು ಕ್ಷೀಣಬಲರಾಗಿರಲು, ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವಲ್ಲ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮುಬಾರಕನು—''ಮಾಣಿಕಲಾಲ, ಈವರೆಗೆ ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಓಡಿಹೋಗಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಈಗಾದರೂ ಓಡಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ನನ್ನಂತೆ ನನ್ನ ಸೈನಿಕರೂ ಸಮರಭೂಮಿಯಿಂದ ಚಲಿಸಲಾರರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಹತ್ತಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ತುಬಾಕಿಯದೊಂದು ಗುಂಡು ಸುಂಯ್‌ಗುಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದು ಮುಬಾರಕನ ತಲೆಗೆ ಬಡಿದು, ಕೂಡಲೆ ಆತನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಹೀಗೆ ಮುಬಾರಕನನ್ನು ಕೊಂದವರು ಯಾರೆಂದು ಮಾಣಿಕಲಾಲನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದಿದ್ದಳು! ಆಕೆಯ ತುಬಾಕಿಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೊಗೆಯು ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಗಿರದೆ, ಮುಬಾರಕನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಹುಚ್ಚಿ ದರಿಯಾ ಬೀಬಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಳು! ಆಗ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯವು ಸಿಕ್ಕತ್ತ ಓಡತೊಡಗಿತು; ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕವರು ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಶಹಾಜಾದಾ ಅಕಬರನೂ, ದಿಲೇರಖಾನನೂ ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಈ ಸೋಲನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾದಶಹನು ಬಹಳ ದುಃಖಿತನಾದನು. ಆತನ ಯುದ್ಧೋಲ್ಲಾಸವು ಕುಗ್ಗಿತು.

ಬಾದಶಹನು ಹೊರಗೆ ಎಷ್ಟು ಒಗರಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ, ಆತನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನೊಡನೆ ಕಾದುವ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಕಾದುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಹಾರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಲಾಭವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹಟಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಹೀಗೆಯೇ ರಾಜಸಿಂಹನಂತಹ ಶೂರ ರಜಪೂತನೊಡನೆ ಕಾದಹತ್ತಿದರೆ, ಬಹಳ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ

ಲಾಭವಿಲ್ಲದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತರು ರಾಜಸಿಂಹನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿಯಬಹುದೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆತನು ಈಗ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ವಿಜಾಪುರ, ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿರುವ ಮರಾಠರನ್ನೂ ಮುರಿಬಡಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಆದುದರಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇತ್ತ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ರಜಪೂತರ ಕಾಟವು ತಪ್ಪುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಸಿಂಹ ನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ ಬಾದಶಹನು ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆತನು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ ಕಾದಿ, ವಿಜಾಪುರ–ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದನು. ಬಾದಶಹನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರ ಕಾಟವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಸರಿಯುತ್ತ ಅಹಮ್ಮದನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಮುದುಕನಾದ ಆತನು ಮರಣಹೊಂದಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಬಲ್ಲರು.

ಹೀಗೆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಪೂರ್ಣ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಲು, ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಆ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ರಾಜಸಿಂಹನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿದನು. ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ರಾಜಸಿಂಹನು ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಉದಯಪುರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನ ಕುಮಾರರು ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿ ರಣಕೌಶಲ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಗುರುತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕುಲಪುರೋಹಿತರಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯೊಡನೆ ರಾಜಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ಭೂದೇವ ಅನಂತಮಿಶ್ರನ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಹಸ್ತವನ್ನು ರಾಜಸಿಂಹನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—''ಕುಮಾರೀ, ಇಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಯಕೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು! ನೀನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಣಾ ರಾಜಸಿಂಹರಂತಹ ಕುಲದೀಪಕರಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ನನ್ನ ಸಾಳುಂಕಿ ವಂಶವನ್ನೇ ಧನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆನು! ನನ್ನ ಶಾಪವಚನವನ್ನು ನಾನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಈ ಧನ್ಯತೆಗೆ ತಪೋಧನರಾದ ನಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತ ಅನಂತ ಮಿಶ್ರರ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವು ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಮರೆಯಲಾರೆನು. ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಾಳುಂಕಿ ಮನೆತನವು ಇಂದಿಗೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಶರೀರಸಂಬಂಧದ ಕಲಂಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗದೆ ಇರುವುದು'' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಉದುರುತ್ತಿರಲು, ರಾಜಸಿಂಹನನ್ನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಈ ಆನಂದದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಭೂಸುರೋತ್ತಮರಾದ ಅನಂತಮಿಶ್ರರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಾಷ್ಪಪೂರ್ಣವಾದವು! ಚಂಚಲ ಕುಮಾರಿಯು ರಾಜಸಿಂಹ ನೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಚರಣಕ್ಕೆ ಎರಗುತ್ತಿರಲು, ಮಿಶ್ರರು ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು

ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಕಂಠವು ಸದ್ಗದಿತವಾಗಿರಲು, ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು—''ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯಾಗಮ್ಮಾ ವೀರ ಪ್ರಸುವಾಗು'' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು! ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷಾತ್ರಗಳ ಸಮ್ಮೇಲನದ ವೈಭವವನ್ನು ನೋಡಿದಿರೇನು? ಅನಂತಶರ್ಮರಂತಹ ತಪೋಧನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ರಾಜಸಿಂಹನಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಉದಾರ ಚರಿತ್ರದ ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ, ಚಂಚಲಕುಮಾರಿಯಂತಹ ಕುಲವಧುಗಳೂ ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ಭರತಭೂಮಿಯು ಹೇಗೆ ಅಧನ್ಯವಾಗುವುದು? ರೂಪನಗರದಿಂದ ಬೀಗರು ಬಂದರು, ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ವಧೂ–ವರರ ಪಕ್ಷದ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರು ಕೂಡಿದರು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮೂಹವು ನೆರೆಯಿತು. ಲಗ್ನಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಿನಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಹೋಯಿತು, ರಾಜಸಿಂಹನ ವಿಜಯದ ಕೀರ್ತಿಯೊಡನೆ ಧರ್ಮಮೂಲವಾದ ಆತನ ವಿವಾಹದ ಸುಮಂಗಲ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರಕವಾಗಿ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಸರಿಸಹತ್ತಿತು!

ಸಮಾಪ್ತ

ಗಳಗನಾಥ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ

ನಿಮ್ಮ ನೆನೆದಾಗಲೆ ಉದಯ

'ಗಳಗನಾಥ' ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ವೆಂಕಟೇ
ತಿರಕೋ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ತಮ್ಮ ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರನ್
ಕಾವ್ಯನಾಮವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ, ಅದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ
ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಧಾರವಾಡದ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು ಇವ
ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಅಗಡಿ ಆನಂದಾಶ್ರಮ ಇವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿ
ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವು. ಈ ಎರಡೂ ಆಯಾಮಗಳ
ಆಧಾರವಾದುದು ಅವರ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕವೃತ್ತಿ. ಹೊಸಗನ್ನ
ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾ
ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂತ
ಪರಿಸರವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಇವರ
ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಹೆಸರು, ಗಳಗನಾಥ ಮಾಸ್ತರು.

೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಯುಗವನ್ನು ಆಳಿದುದ
ಕಾದಂಬರಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಶತಮಾನವನ್ನು "ಕಾದಂಬ
ಪ್ರಧಾನಯುಗ" ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದು ನವೋದಯ
ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯವೆಂಬ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಬಂದಿ
ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೆಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವಾ
ಉಳಿಯಿತೇ ಹೊರತು, ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆ
ನವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿ ಬಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅದ
ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ
ಬಹುಪಾಲು ವ್ಯಾಪಿಸಿದುದು ನವೋದಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾದಂಬರಿ. ಈ
ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾದಂಬ
ಪಿತಾಮಹ ಗಳಗನಾಥರು.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವನು ಸಾಹಿತಿಯಾದರೂ ಅದ
ವಾರಸುದಾರರು ಸಹೃದಯರು. ಈಗಿನಂತೆ ಪುಸ್ತಕದ ಉತ್ಪಾದನೆ
ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ
ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾಡುತ್ತ
ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಬಗೆ
ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇಂದಿನ ಕಾಲದವರಾದ ನಾ
ಅವುಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸುವದು ತೀ
ಸಹಜ. ಆದುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣ - ಮುದ್ರಣ
ಮರುಮುದ್ರಣದಂತೆ ನವೋದಯಕಾಲೀನ ಯಂತ್ರಪ್ರತಿಗಳನ
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅಚ್ಚಿಸಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.

ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುಗಿ
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ

ISBN 978-93-81822-41-8

Rs. 2000/- (Set of 6 Volumes)

ಗಳಗನಾಥರ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಎಸ್.ಸಿ. ದೇಸಾಯಿ